WILLIAM STYRON

„Sofi pasirinkimas“ autorius

Ir padegė šiuos namus

XX amžiaus aukso fondas

WILLIAM
STYRON

Set This House on Fire

WILLIAM STYRON

IR PADEGĖ ŠIUOS NAMUS

ROMANAS

Iš anglų kalbos vertė
Irena Balčiūnienė

alma littera

UDK 820(73)-3
St-198

Versta iš:
William Styron
SET THIS HOUSE ON FIRE
Black Swan, 1985

ISBN 9955-08-484-7

Copyright © 1959, 1960 by William Styron
© Vertimas į lietuvių kalbą, Irena Balčiūnienė, 2004
© Leidykla „Alma littera", 2004

*L'ambizione del mio compito non mi impedi difare molti sbagli**

Su meile ir dėkingumu
skiriu šią knygą
žmonai Rozai,
savo tėvui
ir
Viljamui Blekbernui

* Ambicingas mano darbo sumanymas neapsaugojo manęs nuo gausybės klaidų (it.).

Jeigu toji Dievo Apvaizda, kuri seka kiekvienos žolės ir kirmino, ir skruzdės, ir voro, ir varlės, ir šliužo gyvenimą, jau niekada nė vienu spinduliu nebeapšvies manęs; jeigu tasai Dievas, kurs regėjo mane, kai dar buvau niekas, ir pašaukė iš įsčių bei giliausios tamsos, kai manęs dar nebuvo, nepažvelgs dabar į mane, kai skurdus, atstumtas ir prakeiktas, vis tiek tebesu Jo kūrinys ir net prakeiksmo gilybėje kruopelyte prisidedu prie Jo šlovės; jeigu tasai Dievas, kurs žvelgė į mane, kai, nugrimzdęs į niekingą purvą, langais, dangalais, durimis atsitvėriau nuo dienos akies, Saulės, ir nakties akies, Žvakės, ir nuo viso pasaulio akių, kurs regėjo mane ir gailestingai parodė, kad regi; jeigu tasai Dievas, kurs kadaise atvedė mane prie dabartinės atgailos ir (laikino) susilaikymo nuo nuodėmės, taip nusigręžė nuo manęs spindinčių Šventųjų ir Angelų link, kad nei Šventasis, nei Angelas, netgi patsai Jėzus Kristus neišmels Jo pažvelgti į mane ir prisiminti, kad tebėra tokia siela; jeigu tasai Dievas, kurs daugsyk šitos sielos klausė: *Quare morieris?* Kodėl tau mirti? ir daugsyk žadėjo: *Vivit Dominus,* kol Viešpats gyvas, tu nemirsi, o gyvensi, neleis man mirti ir neleis gyventi, bet paliks mirti amžinu gyvenimu ir gyventi amžina mirtimi; jeigu tasai Dievas, kurs negalėjo įeiti į mane, kai stovėjo ir beldėsi, įeiti įprastu būdu – Žodžiu bei malonėmis, – nusprendė kitaip ir sukrėtė šiuos namus, mano kūną, drebuliais bei traukuliais, ir padegė šiuos namus karštinėmis bei maliarijomis, ir išgąsdino namų Šeimininkę, mano sielą, siaubais bei nuojautomis, ir tik taip įėjo į mane; jeigu tasai Dievas, kurs, pamatęs, kad bergždžias Jo rūpestis bei ketinimai, atstūmė mane ir paliko, tarytum aš būčiau

nieko vertas; jeigu tasai Dievas galop leido mano sielai išeiti kaip dūmui, kaip garui, kaip oro burbului, o siela negali būti nei dūmas, nei garas, nei oro burbulas, bet turi glūdoti tamsybėse, kol šviesos Viešpats – pats šviesa – nė viena kibirkštėle nepasieks mano sielos; koks Pragaras nebus Rojus, kokia Siera nebus Ambra, kokia graužatis nebus palaima, koks kirmio graužimas nebus kutenimas, kokia kankynė nebus vestuvių guolis prieš šį prakeikimą: būti amžinai, amžinai, amžinai atskirtam nuo Dievo žvilgsnio?

Džonas Donas, Šventojo Pauliaus katedros dekanas,

„Grafui Karlailiui ir jo bendruomenei Siono namuose“

PIRMA DALIS

Sambukas.

Apie kelionę automobiliu iš Salerno į Sambuką Neidželo „Italijoje“ rašoma:

„Beveik visas kelias iškirstas pakrantės uolose. Prieš akis beperstojo veriasi žydros jūros, didingų uolų ir gilių tarpeklių vaizdai. Iš Salerno išvažiuojame Nepriklausomybės gatve. Tada sukame jūros link, o apačioje matyti *Marina di Vietri*. Išvažiavę į pajūrį, gėrimės nuostabiais Salerno, dviejų uolų *(Due Fratelli), Marina di Vietri* ir Raito vaizdais. Už posūkio netikėtai išnyra vaizdingas Četaros miestelis (4,5 mylios). Grįžę prie jūros, aplenkiame niūrų Erkjės tarpeklį ir pasiekiame Tomolo kyšulį. Išnėrę iš siaurukalnės aukštomis uolų sienomis, pamatome Minorį ir Atranį, o aukštai virš jų – Sambuką. Už Atranio kelias pasisuka ir ima kilti Drakono slėniu“.

Apie Sambuką Neidželo kelionių vadovas pasakoja tuo pačiu lyrišku tonu:

„Tai labai savitas, nuostabaus kraštovaizdžio supamas miestelis (1033 pėdos virš jūros lygio): jo atokumas ir viliojančios apylinkės, kontrastas tarp senovinių rūmų griuvėsių ir linksmų sodų daro stiprų įspūdį. Devintame amžiuje Amalfių įkurtas Sambukas didžiausio suklestėjimo pasiekė tryliktame amžiuje“.

Tiesą sakant, Sambukas jau nebeklesti, tačiau dėl geografinės padėties gyvuoja geriau negu daugelis nedidelių Italijos miestelių. Nuošalus, vienišas ir sunkiai pasiekiamas žavioje aukštybėje virš bedugnės, jis atrodo saugus ir, beje, yra vienas iš nedaugelio Italijos miestelių, nenukentėjusių nuo paskutinio karo bombardavi-

mų bei antpuolių. Jeigu Sambukas būtų išsistatęs prie strateginio kelio, jam nebūtų taip pasisekę ir kada nors vis tiek būtų buvęs darkiai nuniokotas kaip Montekasinas. Tačiau karas jį aplenkė, praėjo nepastebėjęs, ir nors namai, bažnyčios, vidiniai kiemeliai nuskurdo bei apšepo, lyginant su kitais to krašto miesteliais, Sambukas atrodo išdidus, dargi nesąžiningai nepaliestas – tarytum sveikas ir žvalus žmogus paliegusių veteranų minioje. Gal kaip tik dėl šito nuošalumo, dėl to, kad miestelis nepatyrė karo pjūties ar skaudžių smurto protrūkių, netolimos vasaros įvykiai visus be galo įbaugino ir sukrėtė.

Kad nebūčiau apkaltintas, jog perdedu, išsyk pasakysiu: tai buvo žmogžudystė, žmogžudyste pasibaigęs išprievartavimas, ir dar keli, ne tokie baisūs, tačiau ne mažiau niūrūs ir slogūs įvykiai. Jie nutiko – bent jau prasidėjo – Afito rūmuose („Įdomus arabų–normanų stiliaus statinių ansamblis, įrėmintas veršlios augmenijos. Iš sodo terasų atsiveria pasakiškas vaizdas"), o veikėjai buvo vietiniai gyventojai ir mažiausiai trys amerikiečiai. Vienas jų, Meisonas Flegas, žuvo. Kitas, Kesas Kinsolvingas, tebėra sveikas gyvas, ir jeigu yra šio pasakojimo svarbiausias veikėjas, geriausiai, mano manymu, šitam vaidmeniui tinka jis. Tik jau ne aš.

Vadinuosi Piteris Leveretas. Esu baltasis, protestantas, užaugau Virdžinijoje, ką tik įžengiau į ketvirtą dešimtį, sveikata nesiskundžiu, laikau save patraukliu, tačiau be romantiškos kibirkštėlės; gyvenime mėgstu tvarką, esu itin smalsus, apdovanotas stipriu potraukiu priešingai lyčiai – nors, manau, tai būdinga bet kuriam normaliam jaunam vyrui. Kelerius pastaruosius metus gyvenau ir dirbau Niujorke. Nei didžiuodamasis, nei liūdėdamas pripažįstu, kad nesu „modernus" žmogus šiandienine šito žodžio prasme.

Iš profesijos esu teisininkas. Nestokoju drąsių svajonių, norėčiau padaryti karjerą, tačiau iš prigimties nesu prasisiekėlis, nesugebu lipti per galvas ar padlaižiauti, todėl veikiausiai taip ir nepakilsiu virš to pakenčiamo vidutinio lygio, kuriuo tenkinosi visi mano protėviai tiek iš tėvo, tiek iš motinos pusės. Tai joks cinizmas arba, atvirkščiai, savinieka. Esu realistas ir, remdamasis tam

tikra patirtimi, noriu atsakingai pareikšti, kad teisininko profesija – net toje neįdomioje srityje, kur ant kortos statomi civiliniai ieškiniai, sutartys bei testamentai, – reikalauja tokio paties apsukrumo bei gebėjimo megzti pažintis, kaip ir bet kuris kitas verslas. Visa tai ne man. Žodžiu, susitaikiau su lemtimi ir stengiuosi būti patenkintas. Gal mano darbas ir neteikia tiek džiaugsmo, kiek muzikos kūrimas, – esu apie tai pasvajojęs, – tačiau jis daug pelningesnis; be to, kompozitorių Amerikoje nesiklauso niekas, o tyli, užburianti, valdinga įstatymo muzika tolydžio skamba žmonių sielose. Bent man taip atrodo.

Prieš kelerius metus, grįžęs iš Italijos, pradėjau dirbti Niujorko firmoje (neslėpsiu, antraeilėje ir ne Volstrite, tačiau ne per toliausiai, todėl kontoros aštrialiežuviai sukūrė šūkį: „Vos už vieno kvartalo susikaltum kapitalą") – taigi prieš kelerius metus mano dvasinė būsena buvo išties prasta. Draugo mirtis, – ypač tokiomis aplinkybėmis, kokiomis ji ištiko Meisoną Flegą, juolab kad teko būti liudininku, regėti visą tą kraują, erzelį, sumaištį, – nelengvai atsikratomas ir pamirštamas dalykas. Net jeigu – kaip buvo mano atveju – ir draugas, ir jo gyvensena tau svetimi. Netrukus aš prieisiu prie Meisono žūties ir, viliuosi, aprašysiu ją teisingai; tačiau privalau pasakyti, kad buvau be galo sukrėstas ir įpuolęs į neviltį.

Tuo metu manęs nesiliovė kamavę sapnai apie išdavystę ir neištikimybę – jie persekiodavo net dieną. Ypač įstrigo vienas: kaip visi kraupūs košmarai, jis be paliovos kartojosi. Sapnuodavau, jog esu kažkokiame name, bandau užmigti; pats vidunaktis, žvarbus, vėjuotas. Ūmiai už lango pasigirsta triukšmas, nė kiek neprimenantis nei vėjo kauksmo, nei lietaus šniokštimo. Pažvelgęs išvystu šešėlį, grėsmingas nakties svetys sliūkina artyn. Siaubo pervertas, stveriu telefoną, noriu paskambinti kaimynystėje gyvenančiam draugui (geriausiam, ištikimiausiam, paskučiausiam – košmaruose viskas tik aukščiausio laipsnio); *jis,* vienintelis, artimiausias ir pats geriausias, padės man. Tačiau į beviltiškus skambučius niekas neatsako. Padėjęs ragelį, išgirstu barbenimą, atsigręžiu ir per lango stiklu tekančias vandens sroveles išvystu įniršusį, kraugerišką to paties draugo veidą...

Kas mane išdavė? Ką aš išdaviau? Atsakymo nebuvo, tačiau neabejojau, jog tai susiję su Sambuku. Prisipažįstu, nors ne itin sielvartavau dėl Meisono žūties, visa, kas įvyko šiame Italijos miestelyje, mane prislėgė, siaubingai prislėgė. Kai atsigręžiu į praeitį, suvokiu, jog veikiausiai mane kankino štai kas: nors nebuvau kaltas dėl Meisono mirties, gal galėjau užkirsti jai kelią?

Keista, bet žmogui pavyksta susigyventi net su juodžiausia neviltimi. Pamažu, ramiai, nepastebimai prisiminimai blanko, dilo, ir netrukus aš beveik aprimau. Dar po kelių mėnesių susižadėjau. Ji buvo vardu Anetė; graži, netgi turtinga.

Nors mano niūrumas gerokai apmažo, smalsumas ir abejonės – ne. Sužinojau, kad po daugelio mėnesių Meisono palaikai buvo pargabenti iš jo nekenčiamos Italijos ir dabar ilsisi, – jeigu apie Meisoną, net mirusį, galima sakyti „ilsisi", – kažkur Amerikos žemėje. Regis, Niujorko valstijoje, Rajyje, bet tai nesvarbu. Sužinojau, kad italė, kurią Meisonas buvo kaltinamas išprievartavęs ir sumušęs, taip pat mirė (tą naktį mačiau ją vos kelias akimirkas; ji buvo reto, stulbinamo grožio, ir, matyt, todėl ši nelaimė mane taip sukrėtė). Taip pat sužinojau, kad byla – *tragedia,* kaip ją vadino Neapolio laikraščiai, – nutraukta: abu pagrindiniai veikėjai visiškai ir negrįžtamai mirę, tad ne į savo reikalus kišantiems nosį liežuvautojams bei smalsuoliams peno paskaloms neliko. Nors Flegų pavardė buvo gan plačiai žinoma, net Niujorko laikraščiai nenarstė šios istorijos. Veikiausiai todėl, kad Sambukas – užkampis, o svarbiausia – neatsirado žmogaus, kuris būtų prabilęs apie Meisono kaltę ar gėdą, taigi spaudos maitvanagiams nebuvo ko valkioti. Kad ir buvau tuo metu Sambuke, apie šį kraupų įvykį žinojau ne daugiau negu eilinis metro keleivis.

Vis dėlto *šį tą* žinojau, todėl mane kankino nerimas dar ilgai po to, kai išsisklaidė jau minėtoji gedulinga nuotaika. Šį tą žinojau. Tiesa, nedaug, ir tai buvo ne faktai, o vien įtarimai, – tačiau smalsumas ir troškimas įminti mįslę persekiojo mane ištisus metus. Be jokios abejonės, net ir smalsumas būtų išgaravęs, jeigu kartą sekmadieniniame *New York Times* nebūčiau pamatęs karikatūros...

Kas yra gyvenęs Niujorke vienas, pažįsta arba pamena tą ypatingą sekmadienio ryto nuotaiką. Vėlų lėtą nubudimą keistoje ir netikėtoje miesto tyloje, puodelius kavos ir laikraščių šūsnis, suglebimą ir nuobodulį, saulės užlietus kiemelius, kur patvoriuose markstosi ir rąžosi katės, suka ratus balandžiai, o bažnyčios varpas liūdnai ir beviltiškai barsto dūžius virš tylumos. Tai visiško sąstingio, bet sykiu neaiškaus, maudžiančio dvasios ilgesio ir nerimo metas – niekada nesuvokiau, dėl ko jis kyla, nebent dėl to, kad ūmiai lieki vidury paties viešiausio miesto pats su savimi ir amžini klausimai: *Ką aš veikiu? Kurlink einu?* – prislegia taip, kaip niekada neprislėgtų pirmadienį.

Sekmadienis, apie kurį kalbu, buvo pavasariui baigiantis – visiškai netinkamu savistabai metu. Mano mergina viešėjo pas tėvus Paund Ridže, vieni draugai buvo išvykę, kiti sirguliavo, ir aš, jau susisegęs apykaklę ir pasirengęs vienas pasivaikščioti po Vašingtono aikštę, tiesiog iš neturėjimo ko veikti paėmiau pirmą pasitaikiusį laikraščio priedą.

Visai galimas daiktas, kad ir tą dieną mąsčiau apie Sambuką, erzindamas senas opas bei skaudulius ir bergždžiai priekaištaudamas sau. Tiksliai visko nepamenu, bet žinau, jog, pamačius karikatūrą ir aiškiai įskaitomą užrašą po ja – *K. Kinsolvingas,* širdis ėmė pašėlusiai daužytis, o prisiminimai išplėšė iš dabarties ir tarytum skiedrelę nunešė į Sambuką. Griūte užgriuvo praeitis, tačiau be šiurpulio ir siaubo. Iš namų niekur nebeišėjau. Žiūrinėjau piešinį; jis buvo perspausdintas iš Čarlstono, esančio Pietų Karolinoje, laikraščio. Žiūrinėjau piešinį ir parašą, vaikščiojau po kambarį, traukiau cigaretę po cigaretės, kad net burnoje apkarto, žvelgiau pro langą į tykius savaitgalio sodelius (netrukus Grenič Vilidže jų nebeliks), į balandžius, sportiniais marškinėliais vilkinčius alaus gėrikus, į tykinančias kates. Kai pradėjo leistis sutemos ir kitoje gatvės pusėje pasigirdo vakarinis lėkščių tarškėjimas, sėdau rašyti Kesui laiško. Baigiau apie pusiaunaktį. Kadangi nuo pat ryto kąsnio burnoj nebuvau turėjęs, vos laikiausi ant kojų. Antrą nakties nužingsniavau į „Baltąjį bokštą" Greničo gatvėje ir sukirtau du mėsainius. Grįždamas įmečiau laišką į pašto dėžutę, nors

veikiau tai buvo ne laiškas, o žinutė, siunčiama Čarlstono laikraščiui, bet skirta K. Kinsolvingui.

Atsakymas atkeliavo negreitai. Palaukiau mėnesį, paskui dar kelias savaites, ir pagaliau biržely, kai jau sukaupiau drąsą rašyti antram laiškui, atėjo atsakymas:

Mielas Piteri,

aišku, kad prisimenu jus ir džiaugiuosi vėl apie jus išgirdęs. Pritariu jūsų nuomonei, jog K. Kinsolvingų nėra daug. Man malonu, kad jums patiko karikatūra ir kad pamatėte ją laikraštyje – bent jau todėl, kad jos dėka suradote mane ir atsiuntėt tokį šiltą laiškelį. Aš taip pat patenkintas karikatūra ir, nors apskritai niekinu politiką, manau, kad užmyniau ant nuospaudos Vašingtono veidmainiams. Atsakydamas į jūsų klausimą, noriu paaiškinti, kad karikatūros – man tik užkandis, o ne pagrindinis patiekalas; turiu pusę etato vietos cigarų fabrike ir tapybos klasę, nors dabar, vasarai baigiantis, ir čia, ir ten tyluma. Į karikatūras iš aukšto nežiūriu, nes (be juoko), gal jos ir yra tikrasis Amerikos Meno žanras, o savo tiesioginiais pirmtakais laikau Domjė ir Roulandsoną. Be to, už vieną piešinį man moka trisdešimt penkis ar net daugiau dolerių, o pinigai, sakoma, gatvėje nesimėto. Popė dirba buhaltere kariniame uoste, o vaikus, kol neišėję į mokyklą, prižiūri labai stropi spalvotoji moteris. Taigi nors mums teko ne toks riebus kąsnis kaip kitam žymiam karoliniečiui, B. Barukui, skųstis būtų nuodėmė. Visą laisvalaikį aš tapau, o žudantis dvasios paralyžius, kurio liudininku buvote, daugmaž pranyko.*

Piteri, visada norėjau padėkoti už tai, ką padarėte Sambuke Popei ir mano šeimai. Ji viską papasakojo, todėl dabar turėčiau prašyti atleidimo ir teisintis nežinojęs, kaip jus rasti Niujorke. Tai būtų melas, todėl paprasčiausiai dar kartą dėkoju ir viliuosi, kad suprasit mane.

Taip pat suprantu jūsų domėjimąsi M. ir norą kuo daugiau sužinoti apie Sambuko įvykius. Tačiau man neapsakomai sunku apie tai kalbėti, negaliu net pagalvoti apie M. ir viską, kas ten dėjosi, juo labiau aprašinėti. Vis dėlto keista, kad net jūs nesuvokiat, kas nutiko Sambuke. Taigi kartkartėm klausiu savęs, kas per žmogus buvo tasai M., tai yra kas iš tiesų

* Bernard Baruch (1870–1965) – Amerikos finansininkas ir politikas.

buvo, kas jam nedavė ramybės, kodėl jis šitaip baigė gyvenimą. Nemanau, jog kam nors pavyktų įminti šią mįslę, ir tikriausiai tai nėra blogai. Jūs teisingai „spėjate", kad Sambuke mano reikalai išties buvo prasti. Stovėjau, kaip sakoma, ant bedugnės krašto, bet dabar tarytum viskas susitvarkė. Beje, per dvejus metus neišgėriau nė lašo alaus. Išties tai palengvina Sofoklio skaitymą, ir dabar aš jau braunuosi per Šekspyrą, brandžiame amžiuje bandydamas užlopyti amerikietiško mokyklinio išsilavinimo spragas.

Jeigu būsite mūsų padangėje, būtinai praneškit. Mes gyvenam prie Batarėjos, dviejų šimtų metų senumo name, nuomos mokestis nedidelis ir svečiams vietos pakanka. Popė ir vaikai prisimena jus su meile.

Molti auguri, viso geriausio – Kesas

Niekada per daug netikėjau pasakymu „jeigu būsite mūsų padangėje", nors pats kartais keblioje padėtyje juo pasinaudodavau suvokdamas, kad už žodžių slypintys jausmai pernelyg akivaizdūs. Mandagu, draugiška, bet nieko neprašoma ir nemaldaujama. Tai anaiptol ne „džiaugčiausi vėl jus matydamas" ir skiriasi nuo „maldauju, atvažiuokite, nes jūsų pasiilgau" lygiai taip, kaip paprasčiausias mandagumas – nuo meilės. Tačiau iš Keso laiško paaiškėjo, kad mano atvykimas nelabai jį nuliūdintų, o dėl dalykų, susijusių su Meisonu, jis, ko gera, ne mažiau troško pasimatyti su manim, negu aš su juo.

Rugsėjo mėnesį turėjau gauti tris savaites atostogų. Pirmą savaitę ketinau praleisti su savo mergina (žodis „sužadėtinė" turi kažko neatšaukiama ir negrįžtama) Anete Baltuosiuose kalnuose. Per kitas dvi norėjau aplankyti tėvus Virdžinijoje: jie suseno, paliego, o laiškai ėmė dvelkti tokiu nuoilsiu ir liūdesiu, kad, nors niekada nebuvome artimi, ėmiau jų ilgėtis. Mano paties ketinimai – apie juos išsyk pranešiau Kesui – buvo tokie: viešint pas tėvus nuskristi iš Norfolko į Čarlstoną ir sudrumsti Kinsolvingams vieną savaitgalį. Nors kvietimą buvau gavęs, apsistoti pas juos neketinau. Pasiteiravau, koks savaitgalis jam patogesnis. Ar negalėtų jis užsakyti man kambario viešbutyje? Žinoma, stebėtis nereikėjo, tačiau buvau labai nustebintas. Kesas man neatsakė.

Išvyka su žaviąja Anete į Niu Hampšyrą baigėsi galutine ir nebepataisoma katastrofa. Į tai nesigilinsiu, pasakysiu tik tiek, kad be perstojo lijo, mes ištvėrėme tik dvi dienas ir, pilant kaip iš kibiro, palikome kalnų trobelę jau nutraukę sužieduotuves. Keblumai buvo ne fiziologinio pobūdžio. Mes tiesiog nusprendėme, jog nesame vienas kitam skirti. Abu dėjomės, jog nieko neįvyko, tačiau meilės romanas, kaip ir plastinės chirurgijos stebuklas, – tai dviejų gyvų audinių sujungimas, o juos atplėšiant nutraukiami odos gabalai. Išvažiavau į Virdžiniją apimtas niūrios pakasynų nuotaikos, slegiamas kankinamo praradimo.

Apie kelionę į Virdžiniją, ko gera, verta pakalbėti plačiau. Amerikoje niekas ilgėliau neišlieka nepakitęs, bet niekada nebūčiau pamanęs, kad padorus Pietų miestelis gali taip išsiplėsti, tapti toks sulaižytas ir klouniškas kaip mano gimtasis Port Vorikas. Taip, jis visada buvo uostamiestis su laivų statyklomis (jo vietoje galite įsivaizduoti Tampą, Pensakolą arba aprūdijusias Galvestono krantines; jeigu niekada jų nematėte, pakaks ir Pert Ambojo) ir oficialiai niekada nebuvo minimas kaip Valstijų Motinos pažiba; tačiau vaikystėje aš patyriau tykų pajūrio žavesį, prisikvėpavau vandenyno vėjų, ligi valiai prisisėdėjau atsirėmęs į milžiniškas magnolijas, šimtus kartų žvilgsniu nulydėjau į jūrą pajuodusius krovininius laivus – žodžiu, prisimaudžiau savitoje miesto romantikoje. Magnolijas radau iškirstas, dabar ten ėjo pajūrio autostrada; visur pridygo triukšmingų, nuo dūmų pamėlusių turgaviečių, supamų milžiniškų prekybos centrų su nesuskaitomomis televizorių antenomis ant pakopomis kylančių stogų, bet visų blogiausia – dingo keltai į Norfolką, tos žemos rūkstančios geldos, dvelkiančios nepakartojamu sunkiasvoriu prašmatnumu. Vietoj jų jankiai įrengė trijų kilometrų ilgio automobilių tunelį, baltu dvokiu snukiu prasiraususį po Hempton Roudso uosto dugnu.

Sukrus ir skubantis, apsvaigęs nuo sėkmės, pilnas iš kažkur atsibasčiusių klajūnų, žmonių be tėvynės ir giminių („*Prasisiekėliai,* – pareiškė mano tėvas. – Sūnau, tu regi, kaip garma į pražūtį Vakarai"), miestas man pasirodė svetimas, bet iki šleikštulio pažįstamas lyg Bridžporto arba Jonkerso atgimys. Sumaištis, nerimas,

nepakeliamas perstumdyto pasaulio jausmas, kurio taip aštriai nebuvau patyręs nei prieš tai, nei po to, viskas bylojo, jog ilgai čia neištversiu; ir tikrai vos neišvažiavau pačią pirmą dieną, kai, neaiškios panikos perimtas, ieškodamas kokio nors pažįstamo kampelio, dūlinau švelnioje rugsėjo prieblandoje upės link ir vietoj plačios žalios pievos, išvaikštinėtos skersai išilgai (ji vadinosi „Kazino" ir vakarėjant paskęsdavo šlamančių platanų šešėliuose; ten buvo orkestro pakyla, o šalimais tekėjo šilta plati Džeimso upė, kurioje ribuliuodavo žvaigždės; mes tenai ligi išnaktų žaisdavom beisbolą, o trumparankoviais marškinėliais vilkintys negrai pardavinėdavo žemės riešutus, su prieskoniais virtus krabus, kol nutildavo ir ištirpdavo ilga verianti paskutinio klarneto gaida, viskas baigdavosi ir tik porelės vaikštinėdavo po medžiais, tik bumbsėdavo tyloje krintantys platanų riešutai, tik suūkdavo išplaukiantis į jūrą krovininis laivas), išvydau riaumojančią autobusų stotį ir keistą žemą rombo formos žalių plytelių pastatą, kuriame buvo įsikūręs netradicinės medicinos specialistas, šarlatanas psichoanalitikas ir – kas dar geriau paliudytų apie Pietų sunykimą? – kontora, prisikimšusi ryšių su visuomene konsultantų.

Visa tai puikiai žinoma, todėl nėra prasmės burnos aušinti. Pas mus, Amerikoje, nespėji sekti, kaip sparčiai keičiasi, keliasi į kitą vietą, nyksta gairės ir riboženkliai. Tu ką tik tvirtai stovėjai ant kojų ir patirties kilimėlis buvo ištyrinėtas iki paskutinio siūlelio; staiga fokusininkas trukteli jį, ir vėl atsistoji – kur? – aišku, toje pačioje pažįstamoje gatvėje. Tik ji nebesivadina Bankhedo Margruderio* prospektu – šis skambus vardas brangus visiems, pamenantiems kariūną, surišusį rankas Maklelanui**; dabar tai Buena Vista Terasa („Kaliforniška epidemija mus pribaigs", – atsiduso tėvas). Kitapus kelio, kur plunksninių debesų rytmečiais supdavomės ant vynuogienojų, bedugnė afišos koserė (nepaisydama te-

* John Bankhead Margruder (1810–1871) – Pilietinio karo konfederatų pulkininkas, vėliau generolas.

** John Brinton McClellan (1826–1885) – sąjungininkų generolas, 1861 m. – kariuomenės vadas.

ritorinio užstatymo įstatymų) įsakmiai reikalauja klausytis „Džeko Eiverio, mėgstamiausio Virdžinijos pajūrio didžėjaus“, ir nors mus neaiškiai veikia šitie augimo ir pažangos ženklai, tejuntame tuštumą ir liūdesį. Mūsų ilgesys ne beprasmiškas. Tik užsispyrę kvailiai sielvartauja dėl permainų. Tačiau šitame, tėvo žodžiais tariant, „išgrobstytame mieste“ atsiras ne vienas kvailys, kuris mirties patale dievagosis neprisidėjęs prie jo išniekinimo.

– „Grąžinkit mums žalumą, grąžinkit lapus!“ – va, kaip jie užkauks, – pareiškė tėvas. – Štai dėl ko jie ims staugte staugti šviesai blėstant akyse. O gaus ką – šitą Eiverį.

Ketvirtą ar penktą viešnagės dieną kartu su tėvu, išėjusiu iš laivų statyklos į pensiją, ilgai sukiojomės automobiliu po miestą. Pervažiavome senomis gatvėmis, kurių daugelį sunkiai atpažinau (matyt, patys aukščiausi ir seniausi medžiai pirmieji tampa statybų renesanso aukomis: ne tik magnolijos, bet ir ąžuolai bei guobos virto užleisdamos vietą, pavyzdžiui, Bauhauzo įkvėptai pirmai Pietuose Sekmininkų bažnyčiai), užsigėrinėjome alumi ant grotelių keptas kiaulių kojas musių nutupėtame Džeiko Eizenmano restoranėlyje, kuris vienišas tarp savitarnos skalbyklų ir greito maisto konvejerių priešinosi permainoms, priešinosi neonui, plastikui, nikeliui, naujai higienai, naujai klientūrai (senoji gvardija, išgeltusi ir praplikusi, tebesitrynė tarp biliardo lazdų ir pažaliavusių vario spjaudyklių, tebepliauškė apie pasidulkinimus, intymias negrių ir baltųjų vieteles, apie interpoziciją*, Virdžinijos pasididžiavimą: naujausią įstatyminę akrobatiką, kuri parodysianti negrams jų vietą), po to, apleipę nuo alaus ir karštos rugsėjo saulės, pasigrožėjome iš automobilio uostu ir lėtai nuriedėjome mėlynos it paveikslėlyje įlankos pakrante.

Diena buvo giedra, kiek padūmavusiais toliais ten, kur išmetę inkarus stovėjo didžiuliai pilki kreiseriai ir tanklaiviai, kvepianti druska, nuostabi ir skaidri, tvyksi baltomis žuvėdromis. Mes pravažiavome paplūdimį, kur purvinakojai berniūkščiai rinko mo-

* Politinė JAV doktrina, pagal kurią valstija gali priešintis federalinei valdžiai, jeigu pažeidžiamos suverenios jos teisės.

liuskus, o mažyliai žaidė smėlyje budriai stebimi putnių skarelėmis apsirišusių mamų, nuo kremo žvilgančių it ruoniai. Tolumoje, keldamas dvi sidabrines vandens purslų arkas, be garso skrodė vandenį motorlaivis. Trumpą užsimiršimo valandėlę mane apniko seniai pradingusių dienų prisiminimas – burių plazdėjimas ir dervos kvapas, vėsus smėliuotų kriauklelių šiurkštumas delne, – ir šis nekintamas, nenykstamas pajūrio vaikystės pasaulis tarytum neigė ir naikino marodieriškus pažangos gniaužtus. Staigiai ir netikėtai sužviegus ratams, sustojome prieš šviesoforą. Toks buvo tėvo įprotis: užgulti ant stabdžių paskutinę akimirką, kad šiurpas per nugarą pereitų, kad nė centimetro neliktų atsargai – per plauką nuo amžinybės.

Mums sustojus tėvas tarė:

– Parvažiavai namo ir visą laiką esi suniuręs. Kas nutiko? Turi bėdų dėl moterų?

Ką galėjau jam atsakyti? Ir taip, ir ne: aišku, kad turiu dėl jų bėdų, bet sykiu ir kitokių, sudėtingesnių ir nerimastingesnių – *dėl to, kas įvyko Sambuke,* – bet apie tai aš niekam nebuvau pasakojęs ir dabar neįstengiau. Sumurmėjau, jog per daug drėgna.

Tada (nuojauta jo neapgavo) tėvas tarė:

– Suprantu. Suprantu, Piteri. Apgailėtinu metu gyvename. – Užsidegė žalia šviesa, ir mes trūktelėjome iš vietos. – Apgailėtinu. Tuščiu. Pilku. Visur vien puvėsių kvapas. O svarbiausia – ateity bus dar blogiau. Ar tau aišku? Pasiskaityk Karlailį. Pasiskaityk Giboną. Arba imkim nūdieną, kai žmonės kekšauja su svetimais dievais, kai antras nuo galo jau pats geriausias, kai visi lyg apduję puola prie bet ko, kas nauja, glotnu, pagaulu, – ir kur visa tai veda? Į moralės ir dvasios anarchiją. Po to – į politinę sumaištį. O dar vėliau? Į diktatūrą! *Mūsų valstijoje* ją jau turime, – pridūrė ir išspjovė trisdešimt metų jį piktinusio vietinio prokonsulo pavardę.

Nuostabus žmogus mano tėvas, tokių reta. Jeigu būtų gimęs Šiaurėje, manau, būtų tapęs seno raugo radikalu. O dabar – doras Episkopalinės bažnyčios narys, aplinkybių dėka atsidūręs toli-

miausioje kietakakčių parapijoje šiapus Kenterberio*, jis įstengė išsaugoti trapią pusiausvyrą tarp nuoširdaus dievobaimingumo bei pažiūrų platumo ir, manau, šitos įtampos dėka buvo vienintelis tikras liberalas, kurį man teko pažinti. Būti tokiu Niujorke – vieni juokai, tačiau Pietuose – net tvirtam žmogui per sunku. Tėvas troško galios suvokti ir išminties, kaip kiti trokšta pinigų arba išgarsėjimo, ir, manau, nemenkai pasiekė ir vieno, ir kito. Port Vorike jis priklausė saujelei žmonių, kurie buvo perskaitę knygą. Metai, bet ne gyvenimas padarė jį kiek labiau sulinkusį ir pasaususį, tačiau mano akyse jis tolydžio augo. Niekada nebuvau sutikęs padoresnio žmogaus, ir man nekėlė nuostabos, kad pastaraisiais metais jo kalbos kartais atrodydavo dirglios, pamokomos ir daugiažodės, nes veidmainystė ir niekšybė, kurių jis nekentė, tapo nepakeliamos net tokiam žmogui kaip jis.

– Gyvenimas, sūnau, – tai teisybės ieškojimas, – pareiškė senas braižytojas, nė kiek nesidrovėdamas savo ištarmės.

Žinau, kad teisybės jis nerado; tačiau daug svarbiau, kad visą laiką vienišas ėjo per meilės negandas, per džiaugsmo sielvartus.

– Atrodo, Piteri, aš tampu pariju šiame mieste, – kalbėjo jis (mes jau du kvartalus važiavome antru greičiu, ir man teko priminti, kad perjungtų pavarą), – neįpratau laikyti liežuvio už dantų ir šit jau keturiasdešimt metų bandau iškloti jiems tiesą. Kas iš to? Ogi *štai kas*. Apsireiškia pas mus bemokslis generolas su kūdikio šypsenėle, *įsigyja* tikėjimą, skaitinėja knygiūkštes apie kaubojus, ir jie išrenka jį gubernatoriumi. O kam pirmiausia turėtų būti dėkingi už savuosius gražius namelius ir biuikus? Tik ne generolui. Franklinui Ruzveltui – *štai kam*. Tačiau vos pasirodo ta plati šypsena su penkiomis žvaigždutėmis, vos pažada, kad jie gali būti ramūs, nes niekas neatims jų niekučių ir barškučių, su kuriais juos sieja bambagyslė, kad jie visada bus sotūs lepūnai, o kuo senesni, tuo kvailesni ir bukesni, nė akimirkos nepamąstę, jie atsižada Ruzvelto principų, jo bandymų padaryti gyvenimą geresnį.

* Protestantiška Episkopalinė bažnyčia JAV – Anglikonų bažnyčios šaka, kuriai vadovauja Kenterberio arkivyskupas.

Bet, pasirodo, net to jiems per maža. Jie nori visko. Todėl mūsų valstijoje kiekvienąsyk balsuojama už milijonierių obuolių augintoją, žadantį gerus kelius ir apgailėtinas mokyklas, o svarbiausia – kad negras niekada negautų to, ką gauna jie. Hmm. – Tėvas rūsčiai suspaudė lūpas ir palingavo galvą. – Kartais aš manau, kad stoikai sakė tiesą. Jeigu kito kelio nėra, geriausia išeitis – persirėžti gerklę.

Atplėšęs akis nuo įlankos, pasigręžiau į jį. Buvo kažkas švaraus ir gryno jo tiradoje: apsirijusioje ir tylinčioje epochoje gera pasiklausyti, kaip šis senas atskalūnas rūsčiai svaido žaibus.

– Ne, aš su jais nebesišneku, – pabaigė jis. – Eina jie skradžiai su visu savo labu, o iš Alfredo Levereto daugiau neišgirs nė žodžio. Esu sotus va iki kur!

Jis išraudo kaip vėžys, griausmingai atsirūgo, ir mane nusmelkė nerimas dėl jo širdies.

Kurį laiką važiavom tylėdami. Aukštai virš rytinio kranto, horizonte, susikamuoliavo audros debesys, nuo jų nukarę pilki, padūmavę lietaus barzdų draiskalai ėmė talžyti jūrą. Tolumoje palinko balta burė, prigludo prie vandens, lėtai atsitiesė, o vėjo šuoras nulėkė tolyn, tarsi katės nagais sušiaušdamas jūros paviršių. Tą akimirką mūsų garbaus amžiaus 1948 metų laidos hadsono horneto viduriuose pasigirdo nedoras čirškesys (jau vakar buvau jį nugirdęs), tačiau tėvas, susimąstęs lyg Jeremijas prie savo bejėgiškumo ir nusiminimo gaisravietės pelenų, markstėsi nuo saulėlydžio ir nekreipė dėmesio į jokius garsus. Jis buvo parapijos valdybos narys. Susimetęs į kuprą. Nešiojo bifokalinius akinius, nosis buvo kaulėta, kumptelėjusi. Pamačiau, kaip be garso sujudino lūpas stengdamasis sudėti neįprastą žodį, virtusį dvejojančiu šnabždesiu: *sąvalkos*.

– Kartais man atrodo, kad mes – vaikų šalis, – vėl prabilo jis, – vaikiškų protelių šalis. Šitaip nuspręsti Aukščiausiasis teismas turėjo tiek pat teisės, kiek aš – mokyti gyvent arabą arba kiną. Koks bukumas, kokia menkystė! Dar ilgai dėl to kentėsim. Bet čionykščiai žmonės... Jie nesupranta, kad negras *privalo* gauti deramą atlyginimą, bent jau už visus vergovės metus. Štai ten, sū-

nau, – mostelėjo jis žiburiuojančio vandens link. – Štai kur juos atvežė 1619 metais. Į štai šią vietą. Tai pati liūdniausia žmogaus – ir juodojo, ir baltojo – istorijos diena. Mes už ją tebemokam ir dar ilgai mokėsim. Dar bus daug kraujo ir ašarų. – Jis nusišluostė kaktą. Aš pažvelgiau į rytus. Saulė pasislėpė už debesies, vėl išnėrė, ir ūmiai man pasivaideno, kad regiu olandų galeonus, su juodu kroviniu sunkiai besistumiančius drumstų Džeimso žiočių link.

– Žiūrėk! – surikau.

Tėvas vos neįlėkė į griovį. Tumulai karštų dulkių įsiveržė į kabiną, o čirškesys po kapotu virto trūkčiojančiu ir liguistu.

– O reikia, – suvaldęs automobilį, toliau samprotavo tėvas, – būtinai reikia, kad šią milžinišką šalį kas nors ištiktų. Audra, tragedija, panašiai kaip Jerichą arba Kanaano miestus, kas nors siaubinga. Supranti, sūnau, tik tada, kai žmonės pereis pragarą, kai patirs kančių ir srėbtels skausmo, jie vėl taps žmonėmis, Dievo kūriniais ir nebus tik sočių, patenkintų, prie lovio besigrumdančių kiaulių banda. Nebus vien asmens kodai be proto, bes sielos, be širdies. Muilo prekeiviai! Išties apgailėtini laikai, sūnau, ir viskas įvyko mums regint. Mes pardavėm pirmagimystės teisę, ir Tomas Džefersonas dabar vartosi karste. Visiškai parsidavėm, ir aš klausiu, už ką? Už krūvą nikeliuoto detroitiško šlamšto, suklijuoto spjaudalais ir kramtomąja guma! – Išraudęs ir suplukęs, jis smarkiai treptelėjo į grindis. – Tu tik paklausyk – girgždanti skardinė! Niekingas, bevertis šlamštas. – Jis dar sykį treptelėjo. – Kas, tavo manymu, čia blogai? – niurzgiai paklausė.

– Ar tik nereikia keisti žiedų? – pasakiau nutaisęs žinovo miną.

– Ne, gerbiamasis, – atšovė tėvas, – reikia keisti viską, statinį reikia pradėti nuo pamatų. Tai, kas dedasi su šita šalimi, padarytų gėdą Romos imperijai didžiausio jos nuosmukio metais. Mūsų tėvai įkūrėjai turėjo kilnių svajonių, ir iš pradžių atrodė, kad jos pildosi. Išskyrus negrus, paprasti žmonės gavo tokią laisvę, kokios nebuvo sapnavę, – laisvę, sotį, teisę ieškoti laimės, kokios patys geidžia. Manau, kad didesnės ir kilnesnės svajonės žmonija nebuvo regėjusi. Tačiau keliaujant kažkas pradėjo krypti ir šleivintis. Po perkūnais! – sušuko jis ir, pasilenkęs į priekį, sukluso. –

Kažkas sugedo. Paprastas žmogus prisikimšo pilvą, tačiau kuo tapo? Liovėsi buvęs kilnus Dievo kūrinys – liko tik paprastas. Netapo kilnus, išmintingas. Teprisikimšo pilvą ir piniginę. Atsižadėjo Kūrėjo: sekmadienį atbamba, kas pridera Tikrajam Dievui, o visa širdimi tarnauja tik Visagaliam Doleriui. Jis nusiaubė žemyną, išpumpavo jo gelmes, išgaišino visa, kas gyva, suniokojo grožį. Amžių išmintis, tai, ko mokė pirmtakai, jam vien tuščias garsas. Jis spjauna į juodąjį savo brolį, jis susigadino akis smaksodamas prie televizoriaus, jis ištvirkavo su geriausio draugo žmona užmiesčio klube. Jis prasimanė stebuklingų vaistų, kad prailgintų gyvenimą, o kas po to? Septynių dešimčių sulaukęs, jis – jau tuščias kevalas, prikimštas nedorai įgytų dolerių, nuodėmių sąvartynas, bijantis mirties ir tysantis kur nors Majamio paplūdimyje, savigailos varstomas. *Išaiža,* ir tiek! Aš žinau, ką šneku! O ar numanai, kas dar jo laukia? Ateis Teismo diena... Paskutinio, baisingojo Teismo diena. Maloningasis Dievas pažvelgs į šią išaižą ir tars: „Tu dar reikalauji išganymo, bičiuli?“ Tada išsvies pro užpakalines duris ir šūktels pavymui: „Už tai, kad parsidavei Mamonai! Už tai, kad sielą iškeitei į dešimt dolerių ir išsižadėjai mano meilės!“

Liūdni suvytę jo skruostai drebėjo iš įniršio, pykčio ašaros temdė akis. Raminamai patapšnojau jam ranką ir paprašiau nesijaudinti; paskui prie kito gyvenamųjų namų kvartalo priverčiau pasukti degalinės link ir, čiulbėdami, čiepsėdami kaip visas paukštynas, mes sustojom.

Kalti buvo ne žiedai, o išsibaigusi alyva.

– Automobilis, pone Leveretai, be alyvos nevažiuoja, – tėvui išlipus, pamerkęs man akį, pasakė mechanikas.

Mane taip nugildė šios vietos prisiminimai, kad net atsirėmiau į atlošą. Nuo tėvo žodžių perėmė ilgesys. Pasijutau išsekęs, palūžęs – be laiko pasenęs, – ir skausmingai nudrengė neapsakomas susvetimėjimas: tarytum būčiau praradęs save, nebesuvokčiau, kas esąs, kur buvau anksčiau, kurlink einu. Tas jausmas neblėso, apėmė nuoilsis, kartėlis, apatija.

Metas buvo vėlus, diena geso, sutemos tirštėjo ir blyškus jauno mėnesio luobas plaukė aukštai virš įlankos, virš Norfolko, o virš

slūgstančio vandens mirkčiojo bakenai ir didžiulių laivų žiburiai. Aidėjo buksyrų švilpukai, tolumoje gaudė ir nerimo man už nugaros plytintis miestas, anksčiau net šiuo visuotinio skirstymosi į namus metu likdavęs ramus ir giedras.

Šitaip sėdint automobilyje ir žiūrint, kaip tėvas šnekučiuojasi su mechaniku („Giminės? – jo balse buvo girdėti miela senatviška ekstazė. – Jūs taip pat iš Nansemondo? Tai kaip galim nebūti giminės?"), staiga it žaibas perskrodė prisiminimas, kur mes esam. Mat čia seniai, prieš nusausinant sūrių klampynių žemumas, prieš atsirandant baltiems it alebastras prospektams be medelio, be priemiesčio namukų su žaliomis vejomis ir žaidžiančiais vaikais, – kaip tik čia, kelių metrų gylyje, po štai šitos degalinės pamatais, aš kažkada brydojau iki kelių šaltame smėliškai pilkame sūriame vandenyje, gaudžiau vėžius ir, būdamas dvylikos metų, skendau.

Kaip tik šitoje vietoje nugarmėjau į dugną burbulų maišalienėje, mėšlungiškai sugniaužęs jūržolių šleifą, paskui išsikapanojau į viršų užtakėlio viduryje, švirkšdamas vandenį kaip banginis, kapanodamasis ir springdamas staigia, nevaldoma meile sprūstančiam gyvenimui, o krabų gaudytojas negras, iškilęs virš vandens it juodas gailestingas prakaituotas Kristus, už plaukų įtraukė mane į valtį. Buvau išpertas; kelias dienas man iš ausų varvėjo vanduo; tėvas apdovanojo žvejį gelbėtoją kaimišku kumpiu ir penkiais sidabriniais doleriais – krizės metais toks atlygis pranoko jo galimybes, – ir, nors man buvo uždrausta net prisiartinti prie šios vietos, visą vasarą bėgiojau čia vienas. Kadangi viskas, – užtakėlis ir mitrūs vėžiai, klampus krantas, saulės šviesa, žuvėdrų blykčiojimas, apžergusi viksvyną estakada, tramvajaus žvangesys ir džerškėjimas, staiga užgriūvantis pelkyną ir pradingstantis su traškančių žiežirbų tumulais, elektrinis ūkčiojimas, monotoniškai nutolstantis į amžinybę arba patį laiką ir paliekantis tik vidudienį, tik vabzdžių dūzgimo persmelktą miegūstą geltoną vienumą be gyvos dvasios, – viskas buvo persmelkta nežinomybės ir laikinumo.

Lygiai taip, kaip seniai pažįstamos muzikos fragmentą staiga išgirsti naujai ir jis įsiveržia į tave jau nebe motyvu ar melodija, o

tyru, bežadžiu sklidinos širdies prisipažinimu, taip ir ši vietovė atsivėrė šviesomis ir šešėliais, apie kuriuos nė nenumaniau, atsivėrė naujais titaniškais dydžiais, ir aš įsliūkinau į ją virpėdamas, lyg užburtas. Čia netekau vaikiško tikėjimo, kad gyvensiu amžinai; čia sužinojau apie laikinumą – ne tiek savo, kiek visos būties, – todėl, nors žiauri ir grėsminga, ši vieta nestokojo naujo, apribus turinčio grožio. Todėl, slapčiomis pasičiupęs pietus, ateidavau čia kiekvieną dieną, kepinamas saulės gulėdavau kniūbsčias ant viksvų, pagaliu baksnodavau vėžius, stebėdavau, kaip jie sprunka, svajojau ir mąsčiau. Dūgzdamas metalu, pražlegėdavo tramvajus ir pradingdavo vidudienio tyloje. Danguje blykčiodavo žuvėdros. Tolumoje juodi žvejai valtyse psalmių giedotojų balsais bandydavo prišaukti vėją, bet staiga viskas nutykdavo. Ir šioje tyloje, prieš akis atsiskleidusiame naujame geltoname pasaulyje, išpampęs nuo limonado ir sumuštinių su majonezu, aš virpėdavau suvokęs, kad visa mirtinga.

Atsidūręs toje pačioje vietoje po daugelio metų, pamaniau, kad visa gali tapti tokios užmaršties auka. Mano vaikaičių talentingiausia archeologija veltui vargs bandydama atkapstyti tą saulės įkaitintą klampynę, tą srautą, tuos vėžius, tą skambų tramvajų. Viskas išnyko. Ne pasikeitė, persitvarkė arba transformavosi, ne ribos pakito arba nusitrynė (išaugo kas nors nauja, kas nors pragaišo, išsišakojo gluosnis, giliau prasigraužė įlankėlė), bet liko atpažįstama, panašu, pastovu, – ne, mano liūnas visai išnyko, ištirpo kaip dūmas, dingo be pėdsakų. Kiek tonų žemių, smėlio, akmenų, skaldos, šlako ir puikaus Port Voriko šlamšto prireikė šiam stulbinamam sunaikinimui, pasakyti sunku, bet darbas buvo atliktas sąžiningai ir iki galo. Vienas pajūrio kraštovaizdis palaidotas amžinai. Dabar aplinkui įmantriose automagistralės kilpose ant terasomis kylančių vejų prieblandoje kėkso nesibaigiančios nykštukinių namelių gretos, kažkodėl vadinamos Glendoros* gyvenviete. Už namus didesni sunkiasvoriai automobiliai su uodegų plaukmenimis pūškuoja gatvelėmis gąsdindami kokerspanielius

* Miestelis Kalifornijoje.

ir švartuojasi prie vejų, kur sukiojasi vandens purškikliai ir žaliose tarškančiose sutemose benzininės žoliapjovės tampo ant buksyro savo šeimininkus, o stulpų žibintai primena sidabrinius krepšinio kamuolius. Medžiai kol kas dar maži, bet aiškiai matyti, kad jie stengiasi. Aš apskaičiavau, jog, nuvedus tiesią liniją į „Esso Ekstra" degalinę, pakliūtum tiksliai ten, kur aš skendau į jūrmarių gelmę.

Tačiau pakaks apie mano vaikystę. Girdėjau sakant, kad įtampos ir pavojaus akivaizdoje, kai žmonės tylomis glaudžiasi kits prie kito, jie linkę griebtis praeities, net mėgdžioti ją: grįžta andainykštės mados, skamba senos dainos, ieškoma istorinių vietų, prisimenami protėvių karai, kad tik būtų pamiršta blanki dabartis, kad tik nebūtų mąstoma apie kraupią ateities pasaką. Galbūt mes, amerikiečiai, todėl ir esame tokie dirglūs, išsekę, kad mūsų praeitis nusitrina net nespėjus pabūti dabartimi; trokštame išvysti praeities įsikūnijimus, bet randame tik šmėklas, šešėlius, šnabždesius: nelieka peno akims, jausmams, niekas nesugeria tavo ilgesio.

Tą vakarą mane iki sielos gelmių sugildė viskas: senatviškas tėvo mielumas ir padorumas, įpykis ir suvokimas, kad mano dalis, teisingiau, mano – tokio ryškaus – gyvenimo dalis negrįžtamai prarasta. Svetimas sau ir laikui, neįstengdamas įsibūti nei suniokotoje praeityje, nei fantastiškoje, neperprantamoje dabartyje, aš suvokiau, jog, norėdamas atgauti savitvardą ir dirbti toliau, privalau rasti atsakymus bent į kelis klausimus.

– Kalbate apie panelę Minę Morhaus iš Veilivilio? – virdžiniškai, rydamas priebalsius kaip ir aš kadaise, teiravosi tėvas. – Aišku, buvau. O kaipgi. Ir gėlių ant jos kapo nunešiau!

Akimirką man pasivaideno, kad tereikia užsimerkti, paskui atsimerkti, ir šių burtų dėka vėl atsidursiu tarp viksvų, ten, kur gyvenimas pribloškė mane atimdamas iliuzijas ir naivumą. Tačiau čia, permainingoje dabartyje, viską gaubė tamsa, aš nieko nemačiau, nieko negirdėjau, tik blykčiojo aukštybėse žuvėdros ir žlegėdamas išnirdavo tramvajus – tarytum iš šimtmečių properšos, tarytum vaiduoklis...

Tą vakarą aš nusiunčiau Kesui Kinsolvingui telegramą į Čarlstoną, kad rytoj atvažiuoju. Niekada nieko nebuvau daręs trūktagalviškai ir supratau galįs tik puoselėti viltį, jog būsiu maloniai priimtas. Tačiau nesužinojęs apie Kesą negalėjau išsiaiškinti, kas atsitiko Sambuke Meisonui ir koks buvo mano vaidmuo.

Prieš dvejus metus nė girdėt nebuvau girdėjęs apie Kesą Kinsolvingą. Mūsų susitikimas nebuvo ypatingas, – nors Kesas iš karto man pasirodė nepaprastas žmogus, – ir tikriausiai būtų buvęs greit užmirštas, jeigu po kelių valandų aš nebūčiau atsidūręs šalia tų įvykių, kurių centre buvo jis. Norėčiau nusakyti mūsų susitikimo aplinkybes, kad suprastumėt, kodėl atvažiavau į Sambuką ir tapau šios nelemtos istorijos liudininku.

Kai Meisonas Flegas parašė man į Romą ir pakvietė paviešėti Sambuke, man pasirodė, jog tai nuostabiai sutampa su mano planais. Buvau išgyvenęs Europoje ketverius metus – trejus iš jų Romoje – ir pajutau, jog mano šaknims, nors ir kokios jos būtų, metas į gimtąją dirvą, kad galutinai nenudžiūtų. Štai kodėl Meisono laiškas puikiai sutapo su mano noru prieš grįžtant į Ameriką „mesti paskutinį žvilgsnį“ į Italiją.

Kaip atsidūriau Europoje, paaiškinti lengva ir neužims daug laiko. Į Antrąjį pasaulinį karą aš nepatekau, tačiau dalyvavau išties košmariškuose laivyno globojamuose mokymuose viename Ilinojaus koledže ir gavau leitenanto laipsnį dvi dienos prieš nukrentant bombai ant Hirošimos. Po to baigiau teisės mokslus ir padirbėjau Niujorke. Paskui, nusprendęs, kad likimas man pašykštėjo nuotykių ir kelionių, žengiau jaunam, aiškių perspektyvų neturinčiam žmogui gan įprastą žingsnį – išvykau į Europą.

Gavau darbą stambios, ekonominę pagalbą teikiančios valstybinės agentūros juridiniame skyriuje ir įsikūriau Paryžiuje, ketindamas paduoti dosnią demokratišką pagarbos ranką karo sutryptiesiems ir nualintiesiems, tačiau turėjau klausytis nusivylusių valdininkų – savo kolegų iš Luisvilio ir Di Moino – skundų. Pro mano kabineto langą vėrėsi pasakiškas vaizdas į Santarvės aikštę,

o aš plūkiausi su komandiruočių ataskaitomis ir važtaraščiais – neprilygstamais meno kūriniais.

Po metų mane perkėlė į Romą, į dar gražesnį kabinetą su vaizdu į žalią *Circo Massimo* erdvę: čia kiaurus metus vyko karnavalas ir dienas paįvairindavo žvygaujantys trimitai ir pamišėliška garo vargonėlių muzika. Roma man patiko, tačiau darbo pobūdis – klausytis agentūros darbuotojų skundų – beveik nepasikeitė: toks, matyt, Italijos klimatas, kad vidutinis amerikietis biurokratas, jau ir taip svetimas visokiems pažangos mechanizmams, čia tampa dar niurzgesnis ir priekabesnis; o pieno kokteiliai valgykloje – dėl prastos pieno (iš karo bazių) kokybės – nė iš tolo negalėjo būti lyginami su paryžietiškais, nors baigiantis tarnybai sužinojau, kad nuo šiol pienas bus skraidinamas lėktuvu iš olandų fermų.

Už darbą man mokėjo gerai (stulbinamai gerai, palyginti su kolegomis italais, kurie dusyk daugiau dirbo už pusę atlygio), ir aš nusipirkau nediduką prašmatnų sportinį ostiną, kad galėčiau važinėti juo į Džanikolo kalvą. Ten, apšepusiame name, turėjau butą, o reumato suriesta senutė Enrika taisydavo man vakarienę ir užpildydavo vakarus nepaliaujamomis dejonėmis. Be to, turėjau patefoną – girgždantį aparatą, paliktą ankstesnio amerikiečio nuomininko su visomis, kokios tik yra pasaulyje, Vagnerio, Listo ir Čaikovskio plokštelėmis.

Vaizdas iš mano terasos buvo tiesiog dieviškas, ypač vasaros vakarais, kai sėdėdavau klausydamasis Listo koncerto, gurkšnodavau viskį iš mūsų amerikietiškos krautuvės, o visas miestas sklyduliuodavo apačioje švytėdamas rusvai auksiniu brokatu. Per tą laiką turėjau kelias merginas: vieną vardu Džinevra, kitą – Aną Mariją, o prieš pabaigą – matyt, kaip greito grįžimo tėvynėn ženklą – Smito koledžą baigiančią studentę nuostabiomis juodomis akimis; dažniausiai mudu sėdėdavome viskuo patenkinti, klausydavomės piktadariškos muzikos, grimztanti saulė paskutiniu trapiu spinduliu palytėdavo Forumo pylimus, o mano kalvos šešėlis nužingsniuodavo į rytus užklodamas miestą tamsa.

Apskritai tie treji metai buvo puikūs. Aš daug važinėjau, lankiau įvairias vietas ir tikriausiai todėl, kad turėjau laimės dvasiškai

turtėti, kiek iš aukšto žvelgiau į agentūros draugus, kurių nuotykiai Italijoje apsiribodavo (neskaitant kasmetinių kelionių lėktuvu į Kaprį) priemiestinių butų sienomis ir viešbučio „Flora" baru, kur martinis būdavo iš geriausio angliško džino, sausas ir atšaldytas. Tiesą sakant, aš mažai kuo apdovanojau Italiją, bet ji atsidėkojo man šiltu ir dosniu esimu, o kadangi duoti – didesnė palaima negu gauti, vyliausi, jog, neįstengęs suteikti nevykusios „pagalbos" ir „paramos", vis dėlto padariau Italiją laimingą. Šiaip ar taip, baigiantis tretiems metams pasiryžau grįžti į Ameriką. Kad ir kokia nuostabi Roma, Jungtinių Valstijų Aukščiausiojo teismo teisėju joje netapsi. Jau buvau susitaupęs šiek tiek pinigų ir, kaip atsakymo į gražbylingus laiškus, sulaukiau kelių kvietimų – kol kas išankstinių – dirbti Niujorke. Ko gera, būčiau be ypatingo gailesčio, nerūpestingai it žvirblis išskridęs iš Italijos, jeigu Meisonas Flegas nebūtų manęs pakvietęs į Sambuką.

Jo laiškas mane pasiekė birželio pradžioje, savaitė man išėjus iš darbo. Aš žinojau, kad Meisonas nuo pavasario gyvena Sambuke. Gegužės mėnesį gavau nuo jo tuštokų pliauškalų pilną laišką (pirmą po kelerių metų): jis sužinojęs mano adresą iš draugo niujorkiečio, dabar įsikūręs Italijoje rimtai – „kaip reikiant sėsiąs prie rašymo" – ir džiaugtųsi, jeigu jį atlankyčiau. Tuo metu į šį laišką, dėl vėliau paaiškėsiančių priežasčių, neatkreipiau dėmesio. Tačiau pakartotinas kvietimas mane šiek tiek išmušė iš vėžių: buvau laisvas kaip vėjas, jaučiau klajoklišką nerimą, o akys troško naujų įspūdžių. Laiško tonas buvo gyvas, tačiau dalykiškas („Gali pagyventi pas mus kiek nori") ir būdingas Meisonui, niekada nesikuklinusiam demonstruoti savo užmojų: „Neįsivaizduoji, kokiuose pasakiškuose rūmuose mes gyvename". Sambuko nebuvau matęs, tačiau Meisonas – pasakojimais apie saulę, jūrą, tarnų batalioną („Moku jiems tik penkiasdešimt dolerių per mėnesį, o jie ryte ryja mane akimis laukdami paliepimo ir dešimtkart pranoksta bet kurį tėvo negrą Virdžinijoje") – sukūrė tokį rytietiškos palaimos vaizdą, kad nusprendžiau nesitrainioti Romoje, o verčiau rytoj pat važiuoti į Sambuką.

Nusiunčiau Meisonui telegramą, kad atvykstu. Nuo Romos iki Sambuko šešios valandos automobiliu; nuo Sambuko iki Neapolio – valanda. Garlaivio bilietas iš Neapolio į Ameriką užsakytas, todėl nesunku atidėti išplaukimą savaitei kitai. Didesnių keblumų sukėlė automobilio dokumentai (jų galiojimo laikas buvo pasibaigęs) ir pats automobilis: jau buvau sutaręs jį parduoti per Italijos automobilių klubą, tačiau, norėdamas paplaukioti vėsiame žydrame vandenyje po stačiais Sambuko šlaitais, negalėjau jo atsisakyti. Taigi paskutinę popietę Romoje praleidau ne taip, kaip tikėjausi: ne nostalgiškai sėdėdamas prie stalelio gėlėmis apsodintoje kavinėje, o automobilių klubo pareigūnės draugijoje. Toji demoniška moteris mėnulio veidu ir mėlynais prakaito pusmėnuliais pažastyse dievagojosi, kad tikėtis paskutinę akimirką pakeisti numatytą įvykių eigą – nusikalstama svajonė.

– *Questa non é l'America, signore,* – mįslingai sušnypštė ji, – *qui siamo in Italia.* Čia, pone, ne Amerika, mes Italijoje.

Registracijos laikas pasibaigęs, nieko padaryt neįmanoma. Taip pat ir automobilis – perduotas kitiems nebeatšaukiamai. Buvo atitempti kažkokie šį faktą įrodantys dokumentai – milžiniškas segtuvas ir keli aplankai, bet aš žinojau, kad kuo ryžtingesnis Italijoje valdiškas „ne", tuo didesnė tikimybė, jog tau pasiseks. Taigi vakarop, visas perkaitęs, vis dėlto išplėšiau pratęsimą ir nelemtą teisę turėti automobilį – vienintelėje pasaulio šalyje, kur po pergalės jautiesi sutrintas į miltus.

Temstant važiavau namo ir džiaugiausi, kad turiu automobilį ir kad Neapolyje prieš išplaukdamas jo atsikratysiu. Tačiau karštis ir ginčai nukamavo, tironė moteris galutinai pribaigė; suglebęs ir užsimiršęs šliaužiau vėžlio greičiu pro nukeipusius ir tylius romiečius gatvėmis, kur net medžių lapai karojo nuleipę nuo kaitros. Šventojo Petro aikštėje nebuvo nė dvasios, tik kažkur skubėjo dvi suplukusios vienuoliukės, o virš milžiniško kupolo oras po baisingo dienos pragaro net kilsavo pliskėjo.

– Kaip karšta... Viešpatie! – šliaužd amas į kalną išgirdau kažką šūktelint.

Tačiau bent vieną kartą miestas nurimo, nesigirdėjo net motorolerių tarškesio – uždususioje tyloje visi tarsi laukė plykstelint pragaro liepsnų.

Vėliau, kai visai sutemo ir karštis truputį atlėgo, aš įstengiau baigti dėtis daiktus. Butas buvo apverstas – ir dėkui Dievui, nes sienos be paveikslų, išvartytos kėdės, išmėtyti lagaminai ir dėžės nežadino jausmingų prisiminimų, jų nė netroškau. Mano mergina iš Smito koledžo išvažiavo prieš kelias dienas, teisingiau, ją pirmu lėktuvu parskraidino motina – kampuotas Detroito gotikos pavyzdys, turintis savų išmintingų planų dėl jos ateities Mičigane. Ir vėlgi dėkui Dievui, nes mūsų romano – meilės Amžinajame mieste – branduolys visiškai susitraukė nuo laiko ir pripratimo, o pati draugė pradėjo kaulyti ambasadoje žemės riešutų sviesto ir ilgėtis namų kiurksodama amerikietiškuose filmuose. Aš tokiam elgesiui – tą per vėlai supratau – iš kvailumo neprieštaravau.

Jokio džiaugsmo ar pasitenkinimo paskutinį vakarą nejaučiau ir nežinojau kodėl. Gal kaltas buvo butas, apsinuoginęs ir atskleidęs beveik mistinę bjaurastį, kurią Musolinis suteikė savo amžiaus kūriniams: būstas iš faneros, nikeliuotų vamzdžių, lederino, patakų, su vienintele negyviškai mirkčiojančia šešiasdešimties vatų lempute ir iš patefono sklindančiais glebiais, suveltais „Patetinės" traukuliais. Apėmė slogutis pagalvojus, kad per ilgai gyvenau šioje landynėje, ir neviltis, kad ji išlydi mane taip abejingai, kaip prieš trejus metus priėmė.

Krautis daiktus baigiau vėlai, beveik devintą, ir senoji Enrika paskutinį kartą pataisė man vakarienę. Šniurkščiodama virš lėkštės, nesuprantamai sicilietiškai aimanuodama, įkūnydama patį sielvartą, ji slapčiomis svaidė į mane iš virtuvės liūdnus žvilgsnius. Dar niekada, ūbavo Enrika, braukydamasi retus ūselius, dar niekada neturėjusi tokio gero šeimininko, tokio *gentile,* mielo, o dabar, deja, jai teksią grįžti į Mesiną, nes daugiau niekam Romoje tarnauti nebeįstengsianti. Ji murmėjo virš viryklės, liūdnai tarškindama kaistuvais ir keptuvėmis. Kąsnis man strigo gerklėje: koldūnai – jau nuo aštuntos valandos ant stalo – buvo sustingę lyg tinkas; vynas vimdyte vimdė – lipnus, peršilęs.

Tačiau miestas apačioje pabiro milijonais žybčiojančių šviesos akelių. Tolumoje, prožektorių šviesos srautuose, švytėjo Koliziejus, o ten, kur kadaise plytėjo Forumas, – baltų kolonų kuopos likučiai. Dar toliau dvi mirksinčios lėktuvo žiežirbos, žalia ir raudona, kilo tamsos dangalu virš Albanio kalvų. Pietuose ir rytuose, kurlink turėjau važiuoti, kybojo prabangios romietiškų žvaigždynų kekės, ugninė neono uodega driekėsi nuo miesto pakraščių, išsklidusių šlaitais į neįžvelgiamą tamsą, ir Roma atrodė milžiniškesnė už bet kurį pasaulio miestą. Akimirką – tikriausiai nuo vyno – pavėluotai pajutau perpratęs Romą, kuri, prisikentėjusi per amžius nuo visų žemės barbarų, – tarp jų buvau tik naujausias, – atsisveikindama nepriekaištavo man, o atlaidžiai mirkčiojo daugybe akių. Tačiau šis jausmas dingo; beviltiškai stengdamasis pralinksmėti, aš paprasčiausiai išgėriau per daug vyno, ir maždaug po valandos Enrika atsisveikino su manim.

– *Addio,* – sušniurkštavo, – *buon viaggio.* Sudie, laimingos kelionės. Pone, Enrika jūsų pasiilgs.

Ir, apsipildama ašaromis, beje, nelabai karčiomis, nušlubavo į naktį: paskui paaiškėjo, jog kartu su kitais mano daiktais (parkeriu, auksiniu kaklaraiščio segtuku ir kt.) ji priglobė ir elektrinį skustuvą, kuriuo bent galės pasinaudoti.

Vėliau, apie vienuoliktą, šiame užgriozdintą sandėlį primenančiame kambaryje mane suėmė baimė ir troškimas kuo greičiau atsidurti Sambuke. Karštligiškai nutariau išvažiuoti jau šią naktį. Susikroviau daiktus į ostiną, į dėklę įsimečiau viskio butelį ir ėmiau kilti į kalną slegiamas sunkaus kaip švinas įtarimo, jog kažką palikau. Tačiau teniso kamuoliukai keliauja su manim, taip pat gitara, pasas ir pornografiniai eskizai, – meniškai užmaskuoti kaip Petrarkos tomelis, – kuriuos laiško prieraše Meisonas paprašė nupirkti Siksto gatvėje. Viskas savo vietoje, aš veltui laužiau galvą ir tik išvydęs Tibrą, meilumo ir keistos pagiežos perimtas suvokiau, ką palieku, – nei daugiau, nei mažiau, o Romą. Man pasirodė, kad, praleidus joje trejus metus, toks atsisveikinimas pernelyg skubus ir šiurkštus. Todėl paskutinį kartą nuvažiavau į Švč. Marijos aikštę Trasteverėje ir užsisakiau alaus.

Aplink kavinę buvo tamsu ir tylu. Amerikiečių turistai jau išėję iš restoranų ir palikę aikštę vaikų kirbinei, brūžuojančiam smuiką elgetai ir jauniems kunigams su programėlėmis, grįžtantiems iš anapus upės, iš koncerto, į kurį tikriausiai buvo gavę leidimus nueiti. Dar buvo Ava Gardner: plaikstydamasi nudrengtame reklaminiame skyde, ji dėbsojo į fontaną, kur srūvančios eonų nuogulos sukūrė ne grožį, o stulbinamą audrų ir vėjų nugairintą ramybę. Fontanas buvo nuostabus, ir aš ilgai žvelgiau į jį. Už jo, bažnyčios sparnuose subruzdo, suburkavo melsvi, nuo sutemų apsnūdę balandžiai, paskui viskas nutilo. Valandėlę sėdėjau bandydamas persiimti vakaro svarba, tačiau jokio dvasios pakilumo nejutau, sukosi vien lėkštos, drungnos mintys. Kažkaip blausiai suvokiau, kad tai yra mano gyvenimo posūkis, labiausiai jaudinanti jaunystės dalis liekasi praeityje, bet ir tai manęs neišjudino. Nuotaika buvo pavojingai artima savigailai; jaučiausi sėdįs prašmatniame mano garbei surengtame atsisveikinimo pokylyje, į kurį niekas neatvyko.

Alus buvo geras; šiltas oras iš pradžių atnešė kavos, paskui – gėlių kvapą, ir staiga mane ilgesingai perliejo nevaldomo ožiško geismo banga. Paskui it sustingęs sidabras nuo varpinės aukštybių atitrūko vienas – pusvalandžio – dūžis. Pro šalį prakurnėjo vaikų kirbinė, ir aikštė trumpam atgijo nuo greito trepsėjimo ir plikų kulnų šmėseliavimo. Trinksėdamas nuleidžiamosiomis langinėmis, užsidarė restoranas.

– Tomazinai! – šūktelėjo kažkas tolumoje vasarišku, skersgatviuose apmirštančiu balsu, su karščio, nuoilsio, miego atspalviu.

Aikštė vėl liko tuščia. Prieš akis šmėstelėjo katė – pusiaumirkas, piratiškas žvilgsnis, įteikli šypsena. Susirengusi į dievažin kokį nešventą žygį, ji geltonu šešėliu užlėkė fontano laiptais ir be baimės nėrė į tamsumą. Ir vėl didinga, ramu, dangus giedras, žvaigždėtas, oras prisigėręs gėlių aromato, o fontanas lėtomis vandens natomis čiurlena atminimo eiles. Aš vis sėdėjau, bažnyčios varpas vėl sugaudė; prisiartinęs padavėjas žiovaudamas užsiminė apie vėlų metą. Susimokėjęs dar pasėdėjau, paskutinį kartą kvėpdamas gėlių aromatą. Tada atsistojau ir mečiau atsisveikinimo

žvilgsnį į Romą: fontanus, balandžius, kates, kunigus, būriu pasirodžiusius man kylant nuo kėdės – du laižė ledus vaflinėse tūtelėse, du tauškė airiškai, du laikė maldaknyges ir dūzgeno maldas; jų sutanos vilnijo it gedulo vėliavos ir nyko – juodos į dar juodesnę juodumą – kylant mėnulio nešviečiamu Džanikolo šlaitu į kažkokį tykų vienuolyną...

Paskui, apimtas galingo išsivadavimo jausmo, važiavau per tamsią Kampaniją į pietus nė nenumanydamas, kaip atsilieps vakarykštės varginančios derybos. Tą pajutau vėliau, o pirmą valandą, palikęs Romą, mėgavausi nevaržomu dvasios pakilimu ir netikėta meile Italijos nakčiai: nuostabioms žvaigždėms aukštybėse, vos įžiūrimiems miesteliams ant kalvų, kaimu, žeme, mėšlu, žaluma kvepiančiam vėjui, gaivinančiam mane, išpučiančiam ir plazdenančiam užpakalyje suverstų drabužių rankoves. Automobilio viršus buvo nuleistas, greitai lėkiau tuščiu ir tiesiu plentu, visa gerkle dainuodamas vėjui. Nuo žibintų šviesų įsiplieksdavo ilgos tuopų alėjos, suspindėdavo brangiu sidabru jų lapų apačios, išnirdavo miegantys miesteliai su vardais iš lotynų kalbos vadovėlio – Aprilija, Pontinija, – balti ir bežadžiai tarsi mauzoliejai, kuriuose gyvena vien šunys. Virš manęs skriejo ratu skaisčios žvaigždės, tačiau kraštovaizdis pietuose juodavo lyg mirtis – nei namų, nei suvokiamų apybraižų, tik į visas puses nubėganti beribė tamsa.

Pakili nuotaika ėmė blėsti. Kilometrų kilometrus nė vienoje pusėje nieko nemačiau – nei namo, nei žmogaus, nei augalo, – nieko, išskyrus mane apglėbusią naktį. Pasijutau be galo vienišas, tik motoro ūžesys neleido manyti, kad esu nevaldomoje valtyje ir plaukiu be krypties juodu nakties vandenynu.

Staiga atsidūriau uolotoje vietovėje, automobilis kilo kaulėtų, sužalotų kalvų šlaitais, kur niekas neaugo ir niekas negyveno, – išdžiūvusių upių vagos, išdegę tarpekliai, vagių irštvos. Įsijungiau radiją, bet malonumas buvo menkas; moteriškas balsas pranešė:

– *Un op' di allegria negli Spikes Jones.* Pasilinksminsim su Spaiksu Džonsu.

Paskui iš Monte Karlo atsklido vos girdimas, priduseęs Bethoveno fragmentas, tačiau greitai nusilpo, nutilo. Prasimušinėdama

per triukšmų painiavą, Amerikos karinė stotis Vokietijoje baigė savo programą laida *Hillbilly Gasthaus*. Kažkodėl ši kalbų maišalynė ir gitarų, bandžų bei smuikų aimanavimas tarp apleistų kalvų sukėlė man nerimą, tačiau priekyje blykstelėjo geltona šviesa, ėmiau lėkti į kalną, jūros kranto link ir netrukus įvažiavau į Formijos miestą, skalaujamą šiltos, nuo Sardinijos atsiritančios bangų mūšos.

Nuovargis smogė netikėtai – lyg kumštis. Staigiai sustabdžiau automobilį.

Įvykiai Sambuke – bent jau mano dalyvavimas juose – prasideda kaip tik nuo šitos akimirkos. Jeigu man būtų pavykę tą naktį ramiai išsimiegoti, galbūt kitą dieną nebūčiau pakliuvęs į bėdą. Jeigu *ne ši* nesėkmė, būčiau atvykęs į Sambuką žvalus kaip voverė, o ne išsekęs, sudirgęs, apgailėtinas, praradęs savitvardą, su akmeniu ant širdies, ištiktas nervų krizės, kurios man taip ir nepavyko įveikti.

Bet samprotauti, kas būtų buvę, neverta. Formiją pasiekiau visai be jėgų – veidas bejausmis, akys dega, maudžia visus rankų ir kojų sąnarius. Viešbučiai arba uždaryti nakčiai, arba pakabinę lentelę „Vietų nėra“. Todėl nuvažiavau ant molo priešais uostą, pakėliau automobilio viršų ir susirengiau pasnausti sėdomis. Tada užpuolė uodai. Kurortų senbuviai, milžiniški birželio vampyrai, drėgni ir išpampę nuo laisvo vasariško gyvenimo, nešami nakties vėjelio skrido prie manęs, jaudulingai zvimbė ir sukosi apie ausis. Valandą pakariavęs, pasidaviau ir uždariau langus. Netrukus automobilis virto orkaite, neliko kuo kvėpuoti, ir aš pusiaumiega keliavau iš košmaro į košmarą. Šešiskart išsibudinęs regėjau, kaip žvaigždžių telkiniai grimzta už horizonto, po to vėl smegdavau į klampią užmarštį, ir į mano neramų miegą įsiveržd avo keistos kvaptys, praeities dvelktelėjimai: atoslūgis namuose, Virdžinijoje, dumblas ir jūržolės, saulėje džiūstantys žvejų tinklai.

Kai pagaliau pabudau ir pramerkiau degančią akį, į ją smigo akinantis ryto spindesys. Kažkur šone girdėjosi besipliuškenančių jūroje šūksniai; iš viršaus, pro priekinį stiklą, į mane žvelgė du nusiminę barzda apžėlę veidai.

– *É morto?* Mirė? – paklausė vienas.

– *Un inglese,* anglas. *Suffocato.* Užduso.

Man sukrutėjus, suglumę senukai lėtai nupėdino per smėlį. Buvo po devynių, aš skendau prakaite, skėlė galvą, o kūną, tarsi po pagirių, tirtino bjaurus drebulys. Žinojau, jog reikia važiuoti, todėl, išgėręs kavos bei sukramtęs sužiedėjusią bandelę paplūdimio restoranėlyje, pilname plempiančių kokakolą, garsiai tarškančių italų maudymosi kostiumais, leidausi pirmyn.

Kartais nelaimės turi tokios galios protui, kad, praėjus pirmam sukrėtimui, įstengi aiškiai ir tiksliai prisiminti smūgiu pasibaigusią įvykių grandinę. Atmosferą, nuotaiką, viską, kas dėjosi anksčiau, nudažo pilkas nelaimės atspalvis ir viskas užsibalzamuoja atmintyje it siaubinga lemtis. Kaip tik taip man ir įsiminė kelias iš Formijos į Neapolį.

Toldamas nuo jūros, plentas išsitiesino ir praplatėjo. Tačiau buvo šeštadienis, turgaus diena, ir kelią užkimšo transporto priemonės: maisto produktų ir pašarų prikrautus vežimus ir vežėčias tempė asiliukai, bet slinko taip lėtai, jog priminė grėsmingas nejudančias kliūtis. Saulė virš dulkėtos vietovės kilo vis aukščiau. Karštis užgulė kalvas, pakelėse džiūvo kukurūzų laukai, sustingusioje kaitroje vyto medžiai. Šutnus oras alyvuotomis bangomis kilo virš plento, ir pro tas bangas riaumodama, piktdžiugiškai tvaskėdama dūmė priešais, o kartais tiesiai į mane pragariška mašinų virtinė – motoroleriai, atostogautojų prikimšti autobusai, švilpte prašvilpiančios automobilių vilkstinės. Milžiniški benzovežiai dūmė pro šalį šimto dešimties kilometrų greičiu, palikdami svilinančių mėlynų dujų uodegas.

Prie Kapua, prieš Neapolį, prasidėjo avių epidemija, ir aš slysdamas vos neįsirėžiau į jų bandą, o paskui baugščiai laviravau tarp liūdnų, išraiškingai viksenančių pasturgalių. Nepaisydamas kepinančios saulės, vėl nuleidau automobilio viršų, kad vėjas bent kiek prapūstų. Pamenu, jog norėdamas išsiblaškyti dar sykį įsijungiau radiją. Kai išvažiavau iš Neapolio, vairas buvo slidus nuo prakaito. Bjaurėdamasis suvokiau, kad inkščiu iš įtampos bei nuovargio, ir balsu drąsinau save.

Tačiau visiškai mane pribaigė alfa romeo Pompėjų autostradoje. Jau buvau pravažiavęs Neapolį ir šiek tiek nusiraminęs: dar valanda – ir aš Sambuke. Automobilių sumažėjo, priartėjo pusiaudienis, pietų metas, ir italai užleido plentą atkakliesiems anglosaksams. Man net pasirodė, jog karštis atlėgo, – aišku, tik pasirodė, – ir aš pirmąsyk atsipalaidavau apžiūrinėdamas miesto pakraščius su šimtais fabrikų kaminų, iš kurių vertėsi juodi dūmai. Užpakalyje pasigirdęs triukšmas buvo kurtinantis ir netikėtas: jame tarsi susiliejo raketų salvės ir kylančio lėktuvo riaumojimas, o virš visko, tiksliau – skrosdamas viską, plonas, grėsmingas, skubus dūzgimas artėjo tarytum bičių arba širšių armija; dirstelėjęs į veidrodėlį, pamačiau nuožmų didžiulio juodo automobilio snukį. Nujausdamas pabaigą ir gyvenimo grožio mirtį, susigaužiau rengdamasis gauti smūgį iš užnugario, ir mane visą sutraukė keistas neramus jausmas – pusiau nevilties, pusiau alkano godulio, – o negailestingai didžiuliu greičiu lekiantis automobilis vis didėjo. Priartėjęs prie manęs per kelis metrus, jis pasuko į šoną ir sumažino greitį; aš pamačiau jauną neapolietį: sulenkta jo ranka tingiai gulėjo ant vairo, draugužė buvo beveik užsiropštusi jam ant kelių, ir abu – išsišiepę kaip rykliai. Porą sekundžių važiavome pavojingai krypuliuodami, prisispaudę vienas prie kito, paskui, šovęs kaip raketa, jis nudūmė pirmyn fališkai atsaliutavęs sugniaužto kumščio didžiuoju pirštu. Iš pradžių spustelėjau akceleratorių, tačiau tuoj pat lioviausi vijęsis ir nugrimzdau į liguistas, slogias svajas. Mane smaugė geismas žudyti. Sielos akimis regėjau vien kerštą, kai už Pompėjų, lėkdamas šimto kilometrų greičiu, įsirėžiau į motorolerį...

Lučianas di Lijetas – sklandus ir pramanus vardas, puikiai tinkantis oro gimnastui, sonetų kūrėjui, Antilų salų tyrinėtojui; vardas, vertas daug daugiau talento prasme negu patsai savininkas. Dirbęs mūrininko padėjėju, kelio darbininku, prekiavęs erotiniu šlamštu vietiniuose griuvėsiuose, taip „mikliai" kraustęs kišenes, kad vietos policininkų buvo pramintas *Fessacchiotto* – Avigalviu, – tasai di Lijetas garsėjo kaip žioplumo genijus. Kartą, būdamas dvylikos metų, jis įkišo nenustygstančią ranką į automobilio variklį ir

neteko dviejų pirštų: juos nurėžė ventiliatorius. Po kelerių metų, užplūdus jaunatviškoms svajoms, numėklino bėgiais prieš atvažiuojantį tramvajų: jam buvo sulaužytos abi kojos ir visiems laikams suluošinta viena alkūnė. Dar po kelių mėnesių, tik išsivadavęs iš gipso, žaisdamas fejerverkais per pajūrio šventę, per daug prisikišo tamsiu beprotišku žvilgsniu prie stovinčio ant žemės fejerverko ir išsidegino dešinę akį.

Kai aš ant jo užlėkiau, jam buvo dvidešimt treji – pats vyriškėjimo įkarštis. Visus šiuos faktus sužinojau prieš atvažiuojant greitosios pagalbos automobiliui – praslinkus ne mažiau kaip valandai po to, kai di Lijetas ant tarškančios lambretos iššoko prieš mane iš skerskelio prigludęs prie vairo kaip lenktynių žokėjus: keliai praskėsti, suvelti plaukai plaikstosi virš išmuštos akies, džiaugsmingai klykčiojanti burna pražiota – ir aš, beviltiškai stabdydamas, padangoms žviegiant, įsirėžiau jam į šoną. Atrodė, džiugus klyksmas pranešė apie susidūrimą, vieną stingdančią sekundės dalį prieš pamatant di Lijetą perspėjo apie jį ir tęsėsi po garsaus smūgio, kai motoroleris nulėkė dešimt metrų plentu, o aš, vis dar bejėgiškai slysdamas, pamačiau, kaip pilka kombinezono dėmė ir susišiaušę juodi plaukai išlėkė virš radiatoriaus. Stvarstydamasis už oro, di Lijetas akimirką pakibo, o paskui, irdamasis baltomis rankomis ir kojomis, nušliuožė kapotu į mane, tada priekinis stiklas sprogo ir pažiro it ledas. Kaip ant virvelių tabaluojanti marionetė, di Lijetas praplaukė ir dingo. Pagaliau automobilis sustojo kairėje kelio pusėje po šokinėjančių teniso kamuoliukų liūtimi; nuo smūgio sugadintas radijas traškėjo ir cypė.

Atsitokėjęs nužėriau nuo kelių stiklus ir išlipau vatinėmis kojomis. Buvome su di Lijetu vienu du, jis gulėjo kniūbsčias, kraujas tykiai sruveno jam iš nosies ir ausų, o perkreiptame veide sustingo svajinga išraiška, – lyg kančia, lyg šypsnys, – tarytum, praradus sąmonę, ėmė pildytis tai, ko ilgėjosi nešamas prie lemties šliuzų. Sukrėstas, siaubo sukaustytas, žvelgiau į jį. Jis dar kvėpavo, bet kažkaip netvirtai, viena akiduobė buvo rausva ir tuščia; aš pamaniau, kad tai mano darbas, ir, siaubo varstomas, dairiausi aplink ieškodamas išmuštos akies.

Ilgai, o gal man tik pasirodė, nebuvo nieko, niekas nevažiavo nei plentu, nei skerskeliu; tvyrojo slopus vasaros vidudienis, dūzgė vabzdžiai, kvepėjo žolė, į suopius panašūs vanagai suko ratus virš karščiu tvoskiančių laukų. Atrodė, kad nebus galo mano trypčiojimui aplink tysantį di Lijetą; mane mėtė į šalis, o tarpais nudrengdavo kankinantys virpuliai.

Tai, kas įvyko vėliau, priminė fantastišką, absurdišką įvykių sangrūdą, be tvarkos ir ryšio, įsispaudė tik kažkokie padriki įspūdžiai lyg iš seniai matyto filmo. Vis dėlto pamenu, kaip nuo horizonto mieguistai atvinguliavo automobilis – sudulkėjęs kledaras; aš jį sustabdžiau, ir dvi Pompėjų matronos, didžiai emancipuotos ir įsilinksminusios nuo vyno, šnarėdamos blizgaus juodo šilko apsiuvais ir raukiniais, šiaip taip išsiropštė ant plento be nuovokos mirksėdamos tviskioje saulės šviesoje.

– Čia kas toks? – girtai suvapėjo jos, pasilenkė prie di Lijeto, paskui, pamačiusios kraują, prispaudė rankas prie krūtinės ir pratrūko šauktis Pompėjų Dievo Motinos. – *Santa Maria del Rosario!* Švenčiausioji Marija! *Povero ragazzo!* Vargšas berniukas! Kas jam nutiko? – rypavo jos.

Viena pasiteiravo, ar jis neiškrito iš medžio, ir šis kvailas klausimas pavertė pragarišką sceną visiškai nepakeliama. Jos panoro apipilti di Lijetą vandeniu, apversti, pernešti; bandžiau išaiškinti joms, kad jo negalima liesti, bet tik tada, kai mano balsas virto kimiu, gergždžiančiu rėkimu, jos liovėsi aimanavusios ir nudardėjo atgal į miestą pagalbos.

Laukti teko ilgai, ir visą laiką jutau už nugaros grėslų ir masyvų dunksančio Vezuvijaus aukštį. Sėdėjau ant buferio, žiūrėjau į di Lijetą; jis narsiai kvėpavo, švelniai trūkčiojo ir laukė pagalbos; pagaliau ji pasirodė, pilte pasipylė. Pradėjo stoti automobiliai, sunkvežimiai, vežimai; tarsi alkanos nuojautos atgintas, į nelaimės vietą prisistatė – suplūdo iš keturių pasaulio šalių – visas kaimas: kas pėsčiųjų kolonomis, kas, keldamas dulkes, raitomis per laukus. Dyka vieta išsyk pritvino triukšmingo gyvenimo; paklusdama tam pačiam instinktui, kuris parveda namo paukščių keliauninkų pulkus, susirinko visa apylinkė. Pamenu, kaip pasirėmęs galvą sėdė-

jau ant buferio, o jie slampinėjo aplink lankstydamiesi prie di Lijeto, dėdami ausis prie jo krūtinės, klausydamiesi širdies plakimo ir oriai skelbdami išvadas.

– Tai tik smegenų sutrenkimas, – nutarė vienas.

– Ne, – paprieštaravo kitas, nuogas iki juosmens, rudas kaip mumija senas valstietis, – nugarkaulis sulaužytas. Todėl jo negalima judinti. Matai, kaip trūkčioja kojos. Pirmas ženklas, kad nugarkaulis sulaužytas.

Minia čiukšėjo kojomis ir oriai, kažkodėl entuziastingai gaudė; daugelis atskubėjo nebaigę pietauti; patenkinti jie žiautarojo duoną su sūriu ir siuntė per rankas butelius vyno. Kažkas švelniai pasiteiravo, kaip aš jaučiuosi ir ar neužsigavau; kažkas davė gurkštelt konjako, nuo kurio mane išsyk ėmė tąsyti.

– *Fessacchiotto,* – atsklido iki manęs per besisukančią mėlynę niūrus balsas, – pagaliau prisižaidė Avigalvis.

Paskui pamačiau, kaip prie sankryžos motociklais atvažiavo ir sustojo du policininkai astronautų šalmais. It pabaidytų vištų pulką nuvarę minią pakelės griovių link, jie kaipmat įkūrė stovyklavietę; didingai išmatavo mano stabdymo kelią ir, aiškindamiesi įvairias detales, apėjo automobilį.

– Prašom. Jūs važiuoti šis mašina? – pagarbiai paklausė vienas.

– Aš šneku itališkai.

– *Allora, va bene.* A, gerai. Ar jums susiduriant lambreta išvažiavo iš kairės, ar iš dešinės? – Policininkas, labai mandagus ir tikriausiai sąžiningas žmogus ankštais poplino marškiniais, pradėjo užsirašinėti parodymus į buhalterinės knygos dydžio bloknotą.

– Jis išvažiavo iš kairės, – atsakiau, – ir, man regis, tą aiškiai rodo motorolerio padėtis. Aš *negalėjau* jo nepartrenkti. Bet esu nekaltas. Ar nepasakytumėt, kur greitoji?

– *Nome?* – maloniai pasiteiravo jis, nekreipdamas dėmesio į mano klausimą.

– Piteris Čarlzas Leveretas, – ištariau kaip įmanydamas aiškiau.

– *Nato dove e quando?* Kur ir kada gimėte?

– Port Vorike, Virdžinijos valstijoje, 1925 metų balandžio 14 dieną.

– *Dove* Port Vorik, Virdžinija? *Inghilterra?* Anglija?

– JAV, – pasakiau.

– *Ah, bene. Allora vostro padre? Nome?* Gerai. O tėvas? Vardas?

– Alfredas Leveretas.

– *Nato dove e quando?*

– Safolke, Virdžinijos valstijoje, JAV. Metų tiksliai nepamenu. Rašykit 1886.

– *Vostra madre?* Jūsų motina?

– Viešpatie Dieve! – sušukau.

– *Che?* Ką?

– Flora Margaret Maki. San Franciskas, Kalifornijos valstija, JAV. Rašykit 1900. Ar negalėtumėt pasakyti, kada atvažiuos greitoji, o jeigu neatvažiuos, ar negalima įkelti vaikino į kurį nors automobilį arba sunkvežimį ir nuvežti į Neapolį? Man atrodo, jo būklė sunki.

Bandyti susitarti su policininku buvo tolygu mėtyti į vandenyną laiškus buteliuose. Malonus, mandagus, nesutrikdomas, jis rašė kaip rašęs savo knygoje, tikrino mano pasą, kitus dokumentus, o saulė negailestingai svilino, minia pagrioviuose čiūžavo, šlepeno, siūbavo ir gaudė lyg stebėdama kažkokias senovines pagoniškas apeigas. Ritualo centre buvo di Lijetas: ramus kaip auka, jis gulėjo svajingai pramerkęs akį su painia išraiška veide – kankinio ekstazės ir išsilaisvinimo, prie jo skrido musės.

Kalifornijoje, džiugiai postringavo policininkas, gyvena jo žmonos dėdė, rodos, Kalifornijoje, ir ta vieta vadinasi Vilks Baris, ir jis gerai uždirba šachtoje. Ar man žinoma ši vieta? Ar ji toli nuo Holivudo? O dėl to gulinčio ant plento žmogaus, kalbėjo jis toliau, bandydamas mane nuraminti, aš ir pats puikiausiai suprantu, kad turėčiau didelių nemalonumų teisme, jeigu motoroleris būtų iššokęs iš dešinės, o ne iš kairės, bet pagal visas žymes – ir pagal mano padangų pėdsakus, ir pagal nukentėjusiojo padėtį, ir pagal patį motorolerį – iššoko jis tiksliai iš kairės, taigi aš laisvas ir galiu važiuoti kur tinkamas, su sąlyga, kad man pavyks paleisti automobilį, ir su sąlyga, kad paliksiu jam savo būsimą adresą Italijoje (tik formalumas, į teismą aš nebūsiu šaukiamas, nes visi

parodymai byloja mano naudai), o dėl paties di Lijeto – *Fessacchiotto,* – tai jau dešimt metų jis pats bėdos ieškojo (ar man žmonės pasakojo apie nevykėlį vagišių, apie pirštus, apie tramvajų, apie akį?) ir jeigu mirs šioje vietoje, tekaltina pats save, nors, tiesą sakant, neblogas žmogus, o mirtis iš tiesų karti net idiotui.

– *Basta, Sergente!* Gana, seržante! – kone verkiau aš. – *L'ambulanza!* Greitąją!

Kaip tik tuo metu viename kryžkelės kampe prasidėjo sujudimas ir mes pasigręžėm į tą pusę. Po medžiu sustojo senutėlis nudrengtas sunkvežimis. Iš jo išsirito vyrų ir berniūkščių būrys, kuriam vadovavo sukumpusi sena ragana; kaip sužeista paukštė ji nuklibikščiavo per saulėtą plotą, nuvirto šalia di Lijeto ir gailingai sustūgo:

– Lučianai, Lučianai, Lučiaaanai! *Che t'hanno fatto?* Ką tau padarė? *Poveretto figlio mio!* Vargšas mano sūnelis! Lučiaaanai! Nubusk, aukseli, nubusk, nubusk! Ir vėl tie erodai norėjo tave nugalabyti! Pažvelk į savo mamytę, Lučianai! Bent vieną kartelį, Lučianai! Neleisk, angelėli, tiems erodams tavęs pribaigti! Leisk mamytei dar pažiūrėt į saldžias tavo akeles!

– *È mezza matta,* pusprotė, – sušnabždėjo seržantas. – Jai visada trūko vieno šulo. Ji jam močiutė, o augino kaip sūnų. – Jis atrodė sutrikęs, ir scena jam kėlė prietaringą baimę. – O visi šie žmonės – jo broliai.

Baisus sielvartas persidavė ir miniai, ji pritilo, apmirė šalikelėje. Valandėlę senė klūpojo grabaliodama sau smakrą ir tylėjo. Nežinia iš kur atlėkė šaltas vėjas, purvinas sūkurys įsuko dulkes, lapus ir praskriejo tvinkdamas, kildamas vis aukščiau, pabaidė iš žolės pulką varnėnų; paukščiai suklego ir ėmė suktis su dulkių stulpu. Senės plaukai išsidraikė baltais kuokštais, juodas šalis nusruveno už pečių, o suglamžyta laikraščio skiautė ėmė blaškytis po areną, kur tie du – senė ir anūkas – pavirto aktorių pora, užklupta mažytės pasakiškos audros; paskui vėjas nutyko, senė pasitaisė šalį, paukščiai klegėdami išsisklaidė virš lauko.

– *Luciano, angelo mio,* – tyliai suaimanavo ji,– *perchè non dici niente, perchè non mi guardi?* Lučianai, angele, kodėl nieko nesakai,

kodėl į mane nežiūri? Kalbėk, pupuliuk. Pažiūrėk į savo mamytę. Lučianai, tau trūkčioja kojelės. Stokis ir eik, mano angele, negulėk ant kelio.

Staiga rypavimai liovėsi; tebeklūpodama ji pakėlė galvą ir, stabteldama ties kiekvienu veidu, lėtai nužvelgė minią beprotišku, kraugerišku tigrės žvilgsniu. Jos akims dar neįsmigus į mane, aš susigūžiau iš siaubo. Įniršio dvelksmą pajutau prieš jam prasiveržiant: vasarišku kostiumu, turistiniais sandalais, tamsiais akiniais, trumpai apsikirpęs, šiaurietiška barbarybe kaip autografu pažymėtu veidu, veltui stengiausi pasislėpti už seržanto – senė pamatė mane, stryktelėjo ir šlubu, juodu, kerštingu viesulu neįtikėtinai mitriai perskriejo kelią.

– *Svedese!* Švedas! *Farabutto!* Niekšas! – sustūgo ji. – Tai tu pražudei mano berniuką! Tu, šlykštus išgama, sutraiškei jį mašina! Kad tu pragare sudegtum! – Ji nusiuntė dangui trumpą atgailos atodūsį: – *Dio mi perdoni!* Atleisk man, Viešpatie! – Tačiau vėl pasisėmė jėgų, su naujais prakeiksmais grėsmingai movė pro susinervinusį seržantą ir kaltinamai pakišo drebantį, į apgraužtą virbgalį panašų pirštą man po nosimi. – Švedas! – klykė ji. – Piktadarys! Pažįstu jūsų veislę. Nėr ko dangstyt savo veido. Pažvelkit į jį! – sušuko ji miniai. – Pažvelkit į šitą žmogų! Baimė jį purto ir krečia. Aha! Suprato, kad visko paslėpt nepavyks. Laksto su mašina po mūsų miestą, traiško nekaltus žmones! – Ji pasigręžė į mane, ir jos veidas – įdubusios akys, karpos, raukšlėti skruostai, net susivėlę žili plaukai – sukretėjo nuo šiurpaus įniršio. – Pažįstu jūsų veislę! Ar ne jūs prieš ketverius metus per Velykas suvažinėjot vargšo Luidžio Lukatuorto iš Portičio žmoną? Moteris pačiame žydėjime, stipri, graži, jai ant rankų pasiligojęs tėvas ir keturi vaikai. Moteris – yra į ką pažiūrėti, aukšta, sveika, puikiai tvarkosi, o tas prakeiktasis parmušė ją kaip šunį. Ar žinojai? Sakyk! Žinojai? Ir nė sudilusio skatiko negavo, nors raktikaulį jai sulaužė, nugarą visam gyvenimui sužalojo. – Ji nutilo, atsigręžė į di Lijetą ir vėl pravirko. – O čia. Ką darysi su *juo?* Ką darysi su Lučianu? Jis kraujais plūsta, miršta. Nekaltas berniukas, niekam netrukdė, musės gyvenime nenuskriaudė. – Juodo įniršio pagauta, ji vėl puolė

mane. – Nekaltas vaikas – ar girdi? Visą gyvenimą per jus, išgamas, kenčia! Ko stovi ir spoksai kaip kvėša? Ką darysi su juo? Ką darysi su Lučianu?

– Nežinau, ponia, – sulemenau. – Man neapsakomai gaila...

– Užsičiaupk, išsigimęs švede!

Norėdamas nuraminti, seržantas švelniai uždėjo ranką jai ant peties:

– *Senta, nonna.* Klausyk, močiute. *Non è svedese. È americano.* Jis – ne švedas. Amerikietis.

– Nutilk ir tu, Brunai Feragamai! – sušuko senė. – Pažįstu tave! Visi jie švedai! Atsibastė čia per karą, kai Lučianas buvo mažytis. Pameni jų bombas? O gal tavo galva kaip rėtis? Pameni, kaip atsibastė, bombardavo, smurtavo, prievartavo? Pameni ne prasčiau už mane, *seržante* Feragamai, – nusiviepė ji. – Negali neprisimint, komuniste! Kaip Lučianas gulėjo ant kelio po bombardavimo: vargšės kojelės sutraiškytos, susirietęs į kamuoliuką, visas sumaitotas, krauju ir ašarom plūsta, o rankelė pariesta, taip amžiams luoša ir liko. Kokia liūdna diena! – Prisiminimai valandėlę prislopino šaižų jos balsą. Visi žiūrėjom į ją, mindžikavom, tuo metu plente pasigirdo signalas ir tolimas dideliu greičiu artėjančio automobilio padangų švilpesys. – Juoda diena. Bombos, visur vieni dūmai, pilna plytgalių. Baisi diena. Buvau virtuvėj, kai nukrito pirmosios bombos. Aš niekur nėjau. Žinokit, niekur nėjau. Nors jie įkalbinėjo, maldavo mane. Nėjau. Stoviu ir verdu. Ir tada – bombos. Aplink byra plytgaliai, rūksta dūmai, Ana Tereza klykia. Oi, kokia diena! Paskui išbėgu ant kelio. Guli susirietęs mano Lučianas, vargšas vaikiukas krauju apsipylęs. Kojelės sutraiškytos! Rankelė pariesta! Verkia, aimanuoja! Rauda: „*Nonna, nonna,* man skauda! Kojeles skauda!“

– Klausykit, ponia, – švelniai įsiterpė seržantas, – tai buvo tramvajus... Ir aš – ne komunistas, – pridūrė jau man.

Senė staiga atsitokėjo iš snūdo:

– Koks tramvajus? Užsičiaupk, Brunai Feragamai! Nedrįsk pražiot koserės, komuniste antikriste. Aš jums, policininkai, neleisiu šmeižt Lučiano – į kalėjimą norit jį patupdyti? O šitie išgamos lai

traiško nekaltus žmones keliuose? Kaip va šitas. Greitai tau iš galvos išgaravo jų bombos! O kaip jie užgriuvo Salerną, šaudė, plėšė, prievartavo, kai mes gyvenom Tore del Greke. Greitai tau iš galvos išgaravo! Purvini kopūstų rijikai! Alaus plempikai! Ar neprisimeni, kaip tas anglas pagavo griuvėsiuose vargšo Lukatuorto žmoną, išniekino ir pametė visą kruviną mirti, o jai ant rankų keturi alkani vaikai ir pasiligojęs tėvas. Atminties netekai, seržante Feragamai? Lučianas nuo gimimo musės nėra nuskriaudęs. Lučianas – meiliausias, geriausias berniukas – kartą žvirblį sulaužytu sparneliu pakėlė – žvirblį, ar girdit? – pats jį išslaugė, išaugino. Ir tu jį paliksi, leisi, kad Lučianas kentėtų nuo tokių išgamų? – Netverdama pykčiu, ji pasistiebė ant galų pirštų ir ėmė mostaguoti man prie pat smakro. – O tu! Pamiršai bombas? Pamiršai, ką aš prisiekiau, kai pakėliau vargšelį Lučianą nuo kelio? „Švenčiausioji Mergele, būk mano liudininke danguje, – pasakiau, – jie atkentės ir bus nubausti už tai, kad prasikalto Viešpačiui!“ Subombardavo, išdraskė mūsų namus Tore del Greke. Smurtavo! Vogė! Pagavo vargšelio Lukatuorto žmoną griuvėsiuose, išniekino, o jai ant rankų pasiligojęs tėvas ir keturi alkani vaikai! *Invasato! Mascalzone!* Žvėris! Niekšas! Beširdis nevidonas! Švedas! Kad tave velniai nujotų! Atleisk man, Viešpatie!

Staiga pajutau, kad taip pat rėkiu atžariai, nesavu balsu, vos neverkdamas, kone pamiršęs itališkai, leisdamas keistus garsus ir su nuostaba juose atpažindamas gimtąją kalbą:

– Atleiskit! Man gaila! Man labai gaila! Bet aš nebombardavau jūsų namų! Aš nebombardavau jūsų namų!

Garsas kelyje artėjo ir darėsi skardesnis, tarytum iš arkangelo Gabrieliaus trimito būtų sklidę nedarnūs, trūkčiojantys triumfo garsai, – judančio dulkių ir žvyro debesyje prilėkė greitosios pagalbos automobilis ir tebetrimitavo net sustojęs kryžkelėje, o aš, įtempdamas užkimusį ir prarektą balsą, bergždžiai varžiausi su šiuo pasibaisėtinu kaukimu. Bandžiau išspausti: *Aš nebombardavau jūsų namų! Aš nebombardavau jūsų namų!* – tačiau iš lūpų sunkėsi tik bejėgiškos oro srovelės, kurias tuoj pat sugerdavo kvaišinantis trimito griausmas.

Paskui viskas baigėsi. Scena dingo, lyg kažkas staiga būtų manęs pasigailėjęs ir ją paskandinęs. Senę nusitempė anūkai – jos neliko; žmonių, automobilių, sunkvežimių, policininkų – nieko neliko; daugelis nugarmėjo paskui greitąją su di Lijetu, sužalotu, mirštančiu, mirusiu – nežinau, tačiau pagaliau nuvežtu, tragiškai gaudžiant automobilių signalų chorui, kuris tolo, ritosi saulėtais laukais užliedamas juos galingais didybės ir skausmo akordais.

Pajūrio autostradoje tarp Salerno ir Amalfio, kur prasideda stati ilga įkalnė prieš Sambuką, yra siena su didžiuliu užrašu. Riebios angliškos raidės juodu ant balto skelbia:

Tiesiai virš tavęs
puošni vila,
priklausanti Emilijui Narducui
iš
Vest Englvudo Niu Džersio valstijoje,
JAV

Nevalingai paklusęs įsakui, žvilgsnis, skubiai ieškodamas didingos buveinės, kyla į dangų aukštu vynuogynais, apelsinų sodais ir akinamai skaisčiomis aguonomis apaugusiu skardžiu iki lyg tomahaukas į dangų įsikirtusio žemės kyšulio: ten ant uolos stovi būstas, dydžiu ir forma primenantis Esso kompanijos degalinę su šaudomosiomis angomis vietoj langų, sprogti pasirengusia mėlyna sienų spalva ir pustuziniu Amerikos vėliavų virš bokštuoto stogo. Neidželo „Italijoje" Narduco vila neminima, tačiau tai savotiškas pajūrio stebuklas. Po nuostabios kelionės pro amžiais nepakitusias žalias uolų viršūnes ir pakriūtes, iš svaiginamo aukščio smengančias į ramią tamsmėlę jūrą, Narduco vila apstulbina taip, lyg per klaidą būtum atsidūręs tame pačiame Vest Englvude.

Apie ją prašnekau tik todėl, kad dabar, bandydamas atgaivinti atmintyje likusią dienos dalį, negaliu prisiminti nieko iki tos akimirkos, kai sukrečiantis Narduco vilos vaizdas sugrąžino mano sąmonę į tikrovę. Apie išvažiavimą iš kryžkelės pamenu tiek, kad,

sparnu kabindamas priekinę padangą prispaudusį pakelės stulpelį, išropojau atbulas iš griovio. Dar pamenu visą automobilio priekį: suraižytą nikelį, sulankstytą metalą, nuo smūgio giedravalkiu apsitraukusius cilindrus, o vidury sumaišties – blausų siluetą, vargšo di Lijeto šmėklą, kurios užpakalinė dalis įsispaudė metale pusiaulinka kaip jojiko. Kažkur apačioje vis dar švirkštė plonos vandens, purvo, alyvos čiurkšlelės. Variklis lyg ir veikė, todėl ropojau penkiolikos kilometrų per valandą greičiu, tačiau kelionės pabaiga įstrigo atmintyje kaip miglotų, tačiau neapsakomų kančių šešėlis. Tik užrašas ant sienos ir pati vila sugrąžino mane į tikrovę. Staigiai, keldamas dulkių debesis, sustojau, ir visus sielvartus – vos nusigręžus nuo kraupios vėliavomis žvaigždėtos ir dryžuotos vilos – kaip ranka nuėmė prieš akis atsiskleidęs grožis.

Nors buvo apypietė, tačiau aukštas kalnas, ant kurio stovi Sambukas, jau dengė vakarėjančią saulę, ir milžiniškas mėlynas šešėlis užklojo jūrą. Už tolimiausių šešėlio apribų, ten, kur jūra dar buvo šviesos užlieta, vanduo žaliavo kaip dobiliena, o čia, palei krantą, skaidriai mėlynavo lyg ežere, ir pustuzinis valčių ne plūduriavo, o kybojo ant nematomų siūlų aukštai virš švaraus smėlio dugno. Kažkur už nugaros, citrinmedžių sode, vos girdimai dainavo mergina. Nuo vandens sklido irklų pliaukšėjimas, o apačioje, žvejų kaimelyje, – šešėlių kaimelyje, nepažįstančiame nei prieblandos, nei vakaro, – kur jau po pietų prasideda užtemimas ir viską paskandina niūrioje pustamsėje, grojo radijas. Gal penkiolika minučių sėdėjau automobilyje, klausiausi, kaip tarp citrinmedžių dainuoja mergina, groja radijas, pliaukši irklai, ir žiūrėjau į švytintį dantytą krantą Sicilijos pusėje – jos nematydamas žinojau ją esant kažkur ten, trys šimtai kilometrų už padūmavusio horizonto. Buvau skaudžiai išsekęs. Vos prisiminus di Lijetą, mane užplūsdavo neviltis, tačiau reginys kuriam laikui nustūmė tas mintis. Čia neriaumojo dūžtančios bangos, nekriokė gelmės, nešėlo vandens kauburiai, nesiblaškė žuvėdros, o giedras jūros vaizdas it balzamas ramino ištąsytus nervus.

Pajudėjęs jau ketinau sukti į kalną, Sambuko link, bet staiga pamačiau jauną moterį: ji stovėjo atkišusi nykštį – prašėsi pavežama.

Su ja buvo vaikai, sprendžiant bent jau pagal panašumą, jos vaikai. Jie skynė gėles. Man privažiavus, trijulė pasisveikino padūkusiai šūkalodama, virš automobilio kapoto pakilo garas ir dūmai, o jų tumuluose prieš langus išdygo rugiagėlių, erškėtrožių ir aguonų puokštės.

– Sveiki! – tarė moteris. – Kaip kažin ką, jūs – amerikietis. Aš – Popė Kinsolving.

– Patekau į avariją, – atsakiau. – Aš – Leveretas.

– Koks keistas automobilis!

– Patekau į avariją, – pakartojau.

– Vai! Ar tik nesužeistas?

Garų debesis nuplaukė, ir už mano lango išniro Popės veidas. Vos didesnė už savo mažylius ir tokia panaši, kad galėjai palaikyti vyresniąja seserimi, ji pasidėjo purvinas rankas ant durelių ir pažvelgė į vidų.

– Koks jovalas.

– Avarija, – vėl ėmiau aiškinti. – Važiavau autostrada ir netoli Pompėjų partrenkiau vaikiną ant motorolerio, o nuo smūgio visi daiktai...

– Dievulėliau, nejaugi negalima važiuoti atsargiau?

– *Kurgi ne!* – pasipiktinau. – Tas vaikinas, jei norite žinoti, viena akimi aklas. Jis jau ir kojas buvo susilaužęs, ir alkūnę sužalojęs, dviejų pirštų netekęs...

– Oi, vargšelis! *Vargšelis!* – Jos akys net suapvalėjo iš siaubo. – Apie tai aš ir *kalbu*. Pone Levensonai, nejaugi negalima važinėt atsargiau? Kaskart paėmusi laikraštį perskaitau, jog amerikietis suvažinėjo italą. Kai kas tais įžūliais amerikietiškais automobiliais važinėja taip, kad net gėda. Ar jis dar gyvas? Manau, jūs...

– Leveretas, – įsiterpiau aš. – O automobilis angliškas – ostinas. Supraskit, vaikinas jau *buvo* aklas prieš tai, kai su juo susidūriau. Išlėkė į autostradą *aklaja akim* į mane – *iš dešinės*. O kai aš...

– Oi, vargšelis! *Vargšelis!* Kaip jis dabar jaučiasi? Ar jį nuvežė į ligoninę? Ar kunigas buvo? Tikiuosi, gavo paskutinį patepimą?

– Juk ir aš galėjau žūti, – išlemenau.

– Kad tik gautų paskutinį patepimą. Bet jis nemirs? Niki, liaukis! – Ji pliaukštelėjo jauniausiam sūnui, baltapūkiui dvejų metų berniūkščiui, pradėjusiam verkšlenti ir tampyti jai už sijono. Paskui atsiklaupusi ėmė tyliai ir švelniai jį barti; tuo metu kiti du vaikai padėjo gėles ant kelio ir ėmė tyrinėti automobilį: jie užsiropštė ant kapoto ir bagažinės, be perstojo tarškėdami suko apie mane ratus, apžiūrėjo visus avarijos padarinius, paskui visą mano bagažą. O aš tebedėbsojau į Popę. Nepaisant nevilties, nepaisant to, ką ji pasakė, jos veidelis, didžiulės mėlynos akys, drėgni suvelti plaukai beviltiškai sujaukė mano mintis. Saulės šviesa sruvo ant jos pro citrinmedžių lapiją. Vilkėjo ji kažkokį maišą, nors, aišku, tai buvo suknelė. Stovėjo dėmėtoje šviesoje su smulkiais prakaito lašeliais išpilta kakta ir turėjo kažko žavingo, nenykstamai vaikiško ir tuo pat metu moteriško. Ši neįtikėtina būtybė – vaikėzas, nimfa – gadino man nervus. – Supranti, Niki, – aiškino ji mažyliui, – suaugusieji turi rimtai pasišnekėti, o mama nieko negalės pasakyti, jeigu tu visą laiką tampysi jos dailų, švarų sijoną. Branguti, elkis gražiai ir pasisveikink su ponu Levensonu. Felicija! Timoti! Uždarykit lagaminą!

– Nežinau, ar jis mirs, ar ne, – atsakiau. – Turiu paskambinti į Neapolį ir sužinoti. Ar Sambuke yra telefonas?

– Rodos, yra kavinėje. Ir viešbutyje. „Bela Vistoje". Ar žinote, kas ten gyvena? Visos kino žvaigždės. Jos filmuojasi. Čia ir Amalfyje. Yra Karltonas Bernsas, Alisa Ader, garsusis režisierius Alonsas Kripsas ir Glorija Mandžamelė. Bernsas – bjaurus tipas. Alisa Ader taip pat, o poną Kripsą aš dievinu. Šnekėjausi su jais visais. Na, aišku, tik žodelį kitą. Meisonas Flegas visus pažįsta; bent jau su ponu Kripsu jie seni bičiuliai; ir visi amžinai geria pas Meisoną. Mes gyvename pirmame aukšte ir neturim kur dingti, visą laiką matomės su Meisonu. Jūs – Meisono draugas?

Stabtelėjusi ji rimtai ir, regis, kiek įtariai nužvelgė mane.

– Na, aš...

– Nepanašus į jo draugą.

– Ką tai reiškia? – nustebau.

– Tiek to, nesvarbu. Na, turėjau omeny, kad jūs *niekuo neišsiskiriate,* suprantat?

– Didžiai jums dėkingas.

– Ne, ne, – ištarė ji rausdama. – Iš tiesų norėjau pasakyti, kad jūsų išvaizda labai maloni. O jo pažįstamų ratas toks *prašmatnus*. Suprantat, jie visi susiję su kinu, o jūs... – Ji nutilo. Staiga jos veide šmėstelėjo nerimas, baimė. – Man atrodo, Meisonas Flegas – baisus žmogus, – ištrūko jai. – Baisus, sugedęs. Baisus, sugedęs, klastingas iškrypėlis!

– Nejaugi? – tarstelėjau. Bet Popės žodžiuose išgirdau kažką nemaloniai pažįstama. Nebuvau Meisono matęs ketverius metus; tačiau – vienos nelaimės dar maža – staiga suvokiau, kad buvo neapsakomai kvaila tikėtis, jog jis pasikeis. – Ką dabar Meisonas iškrėtė?

– Ne, aš jums nesakysiu, nes jūs – artimas jo draugas, ir apskritai... – Bjaurėdamasi ji suraukė nosį. – Bet jeigu pamatytumėt, kaip jis *užvaldė* Kesą, kaip pasinaudojo jo būsena... kartais aš tiesiog iš proto kraustausi...

Nieko nebesupratau.

– Ką visa tai reiškia? Kas tas Kesas?

Tačiau nusiminimas šmėstelėjo kaip šešėlis ir išnyko. Popė vėl ėmė tarškėti apie kino žvaigždes.

– Aš manau, jog Kesas visų jų nevirškina – gal tik išskyrus Alonsą Kripsą. Tačiau ir jis Kesui atrodo keistas. Nesunku suprasti, kodėl jis nemėgsta Karltono Bernso. Bjaurus tipas! O ponas Alonsas Kripsas toks mielas, nors labai keistas. Anądien padovanojo Nikui dėžutę saldainių. Bravo vyras! Ir puikus režisierius. O jau ta Alisa Ader! Maivosi, nežinia ką vaizduoja. Gal ir ne specialiai, bet vis tiek. Trauk ją galai...

Popė tebetauškė, o man staiga susvaigo galva. Tvirtai suspaudžiau akių vokus klausydamasis Popės malimo, ir apgailėtinas nuovargis lėtu maliariniu drebuliu ėmė smelkti kūną. Staiga užuodžiau citrinų kvapą, tolumoje tolygiai pliaukšėjo irklai, lyg ir nustelbdami tarškesį prie ausies.

– Kokia paukštytė ta Glorija Mandžamelė! Tikrai, tikrai. Eina per aikštę, ir kad matytumėt, kaip užsidega vaikinų akys. Ponas Kripsas sako, kad dėl Italijos mokesčių ar kaip kitaip ji uždirba daugiau už viso pasaulio kino žvaigždes. Tikriausiai jūs būsite tas, kurio laukė Meisonas! Su visais susipažinsit! Pone Levensonai, kas jums? Nubuskit! Timoti, neljsk ponui Levensonui į akis!

Aš atsimerkiau ir prieš savo nosį išvydau dvi baltas, apskritas kaip teniso sviedinukai akis bei šokoladuotą šypsnį.

– Kuo tu vardu? – paklausė Timotis.

– Po šimts! – tariau paleisdamas variklį. – Vaikai, štiš!

– O, antai Kesas! – išgirdau Popę sakant. – Ateina tėtis su Pege. Jie mus pasivijo.

Aš sustojau ir atsigręžiau. Keliu, vesdamasis už rankos dar vieną mažylį, žingsniavo Kesas Kinsolvingas ir dainavo:

Eidami pro žvėryno voljerus,
Mes regėjom vilkus ir panteras;
Girto Bernso čia jau nebėr,
Taip pat ir Alisos Ader.

Net dainuojant jam iš burnos kyšojo juodas dvokiantis cigaras; laisva ranka jis laikė vyno butelį, atkimštą ir jau pustuštį. Ant peties kabojo kuprinė, prikimšta tikriausiai šlapių maudymosi kostiumų, nes iš jos varvėjo. Mėlynomis medvilninėmis kelnėmis, nenusakomais sportiniais marškinėliais, su berete ant ausies, Kesas krypavo laisva, atsainia jūrininko eisena ir dainavo toliau:

Gundantis pilvas Mandžamelės...

Priėjęs prie pat mūsų, jis pamatė sumaitotą automobilį, nustojo dainavęs ir lėtai, apstulbęs lyg ištarė, lyg sušnabždėjo:

– O jergau!

– Ponas Levensonas partrenkė žmogų ant motorolerio, – pranešė Popė.

– Oho! – nustebo Kesas. – Čia tai bent!

– Išmušė jam akį, sulaužė kojas, nuplėšė du pirštus ir dar nežinia, ar jis liks gyvas.

– Pala pala... – piktai sumurmėjau. – Beje, mano pavardė *Leveretas*.

– Taaip. Man tikrai jūsų gaila, – pareiškė Kesas.

Tai buvo užuojauta, kurios taip stokojau, todėl dėkingai pasigręžiau į jį ir prisistačiau kaip Meisono draugas. Jis gurkštelėjo iš butelio, įsisprendė ir liūdnai, beviltiškai nužvelgė automobilį. Saulė plykstelėjo jo akinių stikluose ir žvilgsnis pasidarė panašus į pelėdos. Akiniai buvo tarsi svetimkūnis: stiprus, net įdiržęs, Kesas panėšėjo į žmogų, užsiimantį fizine veikla gryname ore. Jis nebuvo aukštas, tačiau raumeningas, kaip nulietas, ir dabar, kai šiek tiek pasilenkė ir atidžiai, susirūpinęs pažvelgė į mane pro langą, būtum galėjęs palaikyti jį uosto kroviku, tapusiu profesoriumi, arba atvirkščiai. Jam buvo trisdešimt, gal kiek daugiau, tačiau veido raukšlės – sunkaus darbo arba negandų pėdsakai – panėšėjo į gilius pjūvius.

– Tikriausiai visai jį sumalėt, – tarė jis. – Štai net sėdynės atspaudas ant jūsų kapoto. Stulbinantis bareljefas. Stebuklas, kad jums dar pavyko užvažiuoti į kalną. Vis dėlto kas jam nutiko?

Aš trumpai nupasakojau įvykį; Kesas niūriai linkčiojo, čiulpė cigarą, kartkartėm užjaučiamai mykteldamas. Mažiausias berniukas, Nikis, žaidė šalimais ant kelkraščio, o Popė su kitais vaikais palypėjo šlaitu per citrinmedžių sodą.

– Va, viena! O va, dar kita! – tolumoje čirškė jie, džiaugdamiesi radiniais.

– Ir koks velnias sugundė tą nevykėlį važiuoti! – sumurmėjo Kesas, man baigus pasakoti. Ir ištarė tai su tokia draugiška atjauta, kad panorau jį apkabinti.

– Sunku patikėti, – negalėjau nusiraminti aš, – bet iš tų mulkių niekas nereikalauja vairuotojo pažymėjimo. Kiekvienas skystakiaušis, kad ir pusaklis, gali sėsti prie vairo – ir *pirmyn!* Visi jie neapsidraudę, ir jei kas nutinka dėl jų kaltės – vargas tau. Dievaži, man jo gaila, ir aš, kaip ir iškvaišus jo senelė, nenoriu, kad jis kentėtų, bet nesu milijonierius ir vos prisimenu, kaip tas netašy-

tas stuobrys suknežino man visą priekį, – o aš nuo panašaus dalyko nesu apsidraudęs, tik vienas Dievas žino, kiek man teks už tai suploti, – vos tai prisimenu, vidurius susuka!

Tai, ką Kesas pasakė vėliau, padvelkė jei ne veidmainiškumu, tai bent jau nešališku gailesčiu, kuris nesiderino su mano pasipiktinimu. Pasijutau išduotas.

Jis pasikasė pakaušį ir atsiduso.

– Suprantu, – tarė, – tikrai nieko gero. – Ir patylėjęs pridūrė: – Nežinau. Ten, slėnyje, gyvena tokie driskiai, kad vargu ar vairuotojo pažymėjimas jų kišenei, jei išvis toks pažymėjimas būtų. Žinoma, dainose – *bella Napoli, bella campagna,* žavus Neapolis, žavus kraštas, tačiau tikrovėje viskas kitaip. Man atrodo, jų gyvenimas velniškai nelinksmas. Pasivažinėti svetimu motoroleriu jiems tikriausiai neapsakoma šventė. Aišku, įsilinksmina, ir tada pasitaiko, kad šitaip baigiasi. – Paskui, tarsi įspėjęs mano mintis *(koks gailiaširdis),* pasitaisė: – Suprantu, kaip velniškai jus paguodžiu. Štai, gurkštelkit *Sambuco rosso.*

Vyno atsisakiau.

– Turiu dar iki Meisono nuvažiuoti. Atleiskit, bet vietos visiems neužteks.

Sėdėdama sode ant citrinmedžio šakos, Popė sušuko iš aukštybių:

– Pone Levensonai! Pone Levensonai!

– Ką? – atsiliepiau.

– Pope, dėl Dievo, jis *Leveretas!* – suriko jai Kesas.

– Ką, brangusis, sakai?

– Leveretas! Leveretas! Le-ve-re-tas!

– Aha, pone Leveretai! – sušuko ji. – Kai pamatysit Rozmari de Laframbuaz... Ar girdit, pone Leveretai? Kai pamatysit Rozmari! Na, Meisono draugę! Kai pakilsit į Sambuką, kai pamatysit Rozmari, ar galit kai ko jos paprašyti?

Jos šaižokas balselis nuslopo; mes vos jį girdėjom.

– Ar supratot mane, pone Leveretai?

– Nė velnio nesupratom! – užriaumojo Kesas. – Mes tavęs negirdim. Nusileisk, Pope!

– *Parasiti kolit ceskos!* – atsiliepė ji ir dar linksmai prodainiu pridūrė: – *Licija aldė!*

– Apie ką ji šneka? – paklausiau Keso. – Kas ta Rozmari? De Laframbuaz?

Keso veidą nušvietė keista, lyg ir gašloka šypsena.

– Meisono mažytė, – atsakė jis. – Susipažinsit.

– *Rozmari de Laframbuaz?*

Staiga supratau, kodėl visai nesukau galvos dėl nepaaiškinto „mes" Meisono laiške: visada žinojau, jog Meisonas, kad ir kur būtų, turi gyventi su kokia nors moterim, net jei ji vadintųsi Rozmari de Laframbuaz.

– Roz-mari de La-fram-buaz, – rūpestingai, su pasigardžiavimu išskiemenavo Kesas. – Žaisliukas.

Pastebėjau, kad, pasiekus išsekimo ribą, ateina akimirka, kai, prieš suduždama į beprotiškus druzgus arba išnykdama miege, dvasia paskutinį kartą pabando staigiai išsiveržti sąmoningumo ir proto blaivumo link. Nuilsę jausmai nepaprastai paaštrėja ir atsiliepia į menkiausią dirgesį kaip ką tik užsitraukusi ant žaizdos odelė. Tikriausiai todėl, Kesui kalbant, mane apėmė sudėtingas dvilypis pojūtis – atsidavimas laukiniam, visiškai dėmesį užvaldančiam grožiui ir sykiu nujautimas kažko grėsmingo, tolimo, tarytum į mano ausų būgnelius būtų beldusis paprastai ausiai negirdima baisi nelaimė. Dar ir saulė užkrito toli už kalvų ir visi sodai – vynuogienojai, akmeninės sienelės, medžiai – pasidarė blausūs, mėlyni ir paskendo neįprastai ankstyvose sutemose. Mažiausias berniukas žaidė šalimais griovyje; uždroždavo šakele per akmenį ir tyliai, rimtai spygtelėdavo. Toli ant šlaito tebečirškė Popė – ne tik vos girdima, bet ir vos įžiūrima: sėdėdama ant citrinmedžio šakos, ji tarsi pleveno lapijoje. Iš apačios sroveno muzika, virš vandenų pasigirsdavo irklo pliaukštelėjimas. Viską buvo užtvindęs sodrus vasaros kvapas – žemės, citrinų, gėlių. Mane it peilio ašmenys perskrodė ilgesys, galvoje praskriejo vaiduokliško grožio reginiai, ir be galo skausmingai užsigeidžiau kažko nenusakomo.

Tą pačią priepuolio akimirką suvokiau, kad, nors išoriškai ramus, Kesas girtut girtutėlis, mojuoja buteliu ir kalba visai ne man,

o šitoms ramiai tirštėjančioms sutemoms, užpildydamas jas keistomis savo iškalbos prošvaistėmis.

– O jų veidai! Dieve mano, ar esat regėjęs ką nors panašaus? Stačiai iš Gojos, tulžingiausio, juodžiausio, nuodingiausio Gojos! Goja! Jis būtų koją paaukojęs dėl tokių modelių. Vienas, pats seniausias, patikėkit, – prieštvaninė būtybė. Jį slegia pirmapradis prakeikimas, jeigu tokio esama. O tas alkoholikas, kaip ten jis... Bernsas. Tikrų tikriausias kunigaikštis. Maišais auksą semčiau, jeigu jis būtų Medičis. Iš akies trauktas toskanietis: akys-plyšeliai, kaip patvirkusių pusbrolių Lorencų, kai juos tempia į miestą pasilinksminti šliundrų užeigose. Prisiekiu – vienintelis žmogus pasaulyje su grynai žaliais akių baltymais. Pats pamatysit, Leveretai, – sukikeno jis, – ir įsitikinsit, jog tai gryna kaip auksas tiesa. O moteriškė? Pats pamatysit. Moteriškė irgi pritrenkianti. Tačiau nelaboji. Vakar saulėkaitoje ji pasisuko prieš mane, – buvo skaistus vidudienis, viskas užlieta siaubingai ryškios šviesos, – ir, prisiekiu, per odą pasimatė mirusi galva, aiškiai, lyg būtų iškalta iš marmuro. Paskui išvydau akis, ir, dievaži, jos išgaravo kaip drebutiena toje pačioje vidudienio saulėje...

Pasigirdo nepatenkintas, popiktis Popės balsas, bet jau ne aukštai, o kažkur netoli:

– Kesai Kinsolvingai, ko įsismarkavai? Radai ko nekęsti – kino aktorių. Ponas Leveretas pavargęs ir susikrimtęs, jam dar reikia užvažiuoti į kalną. *Sakiau,* kad tokiame karštyje negalima gerti daug vyno...

– Klausykit, Leveretai, – tebepostringavo Kesas, – aš jums įkyrėjau? Norit išvysti veidus, tikrus *veidus?* Ar žadat čia pabūti? Jei taip, kada nors nusivešiu jus į Tramontį. Štai kur veidai – tiesiai iš dvylikto amžiaus. Aš jums parodysiu tokį išdidų, tragišką, kupiną mirtingos didybės veidą, kad pamanysite, jog prieš jus patsai Izaijas. Ir dar! Ten...

– Gana! – Popė treptelėjo koja. – Nesuprantu, kas tau, Kesai Kinsolvingai, pastaruoju metu darosi? Kodėl *taip elgiesi?..*

– ...ten yra sena ragana, ji tąso ant nugaros kuolus vynuogynui ir užsidirba devyniasdešimt lirų *per dieną.* Devyniasdešimt lirų!

Penkiolika centų! Ant nugaros! Jūs turit pamatyti jos veidą. Kaip iš Griunevaldo paveikslų... tos nepaliaujamos kančios iškreiptos lūpos, pilkos ir apgailėtinos kaip gyvas skundas...

– Gana! Liaukis! – sušuko Popė. – Nuo vyno tu pasidarai toks *nuobodus!* Ir savo *opą* suerzinsi! Pone Leveretai, neklausykit jo. O aš šaukiau, ar nemalonėtumėt paprašyti Rozmari de Laframbuaz paskolinti man šiam vakarui Frančeską. Felicija persišaldė, noriu ją kuo greičiau paguldyti, Frančeska man padėtų.

– Taip... – pradėjau, tačiau akimirksniu šiltas, glebus grožio sukeltas atsipalaidavimas išnyko ir jį pakeitė siaubą primenantis šleikštulys. *Viešpatie, negi vėl?* – pervėrė mintis. *Negi vėl?* Nes paaiškėjo, kad skubus, grėsmingas traškesys ausyse – ne pojūčių apgaulė: traškesys buvo tikras, pavojingas ir visai čia pat. Kurtinantys šūviai perplėšė sutemas.

– Atsargiai! – suklykiau aš. – Iš kelio!

Tačiau buvo vėlu. Riaumojantis pilkai žalias motorolerio šešėlis su dviem raitom figūrom – tamsiaplaukiu vyru ir jam prie nugaros prigludusia mergina raudonomis vėjo plazdinamomis kelnėmis – jau buvo tarp mūsų, Popė su Kesu išsigandę šastelėjo prie ostino sparno, o vaikai pasklido į šalis kaip vėjo nublokštos popieriaus skiautės.

– Idiote! – pavėluotai sušuko Kesas.

Motoroleris visu greičiu pralėkė pro šalį, nepadoriai iš pauodegio šaudydamas dūmais, o šilkiniai raudoni merginos sėdmenys kresčiojami ritmingai virpčiojo. Paskui viskas dingo už posūkio. Sunerimę sužiurom į pakelę: Nikis dar sukosi vilkeliu, lyg jį būtų užkabinę ar partrenkę, paskui išsitiesė paslikas griovyje. Popė nudūmė prie jo.

– Niki! Niki! – suklykė ji. – Pažiūrėk į mamytę!

Viskas šiandien jau buvo; ir pirmą kartą gyvenime aš staiga patikėjau, kad pragaras egzistuoja.

– Ištark nors žodelį! – pravirko Popė.

Ir kaipmat atsiliepė džiugus balselis:

– Mamyte, aš neužsigavau. Tik nugriuvau.

Paskui išgirdau, kaip Popė su palengvėjimu šniurkščioja ir – savo balsą:

– Gal dabar, Kesai, geriau suprasit, ką jums sakiau apie italus? Jie – ligoniai... jie...

Kesas įsakmiu judesiu sustabdė mane ir, mosteldamas buteliu, ramiai ištarė:

– Mano drauge, nereikia konvulsijų. Joks jis italas. Tai vienas tų trenktų filmininkų. Manau, iš Ajovos.

2

– Sumauta diena, – pareiškė Kesas. – Ne diena, o susmirdęs jovalas.

Pritariau jam. Ką tik buvau papasakojęs, – pirmą kartą nieko nepraleisdamas, – apie susidūrimą su di Lijetu ir visa kita. O Kesas, visas sužliugęs po Karolinos saule, kartkartėm nusibraukdavo nuo kaktos prakaitą. Paskui, prisiminęs, kaip atrodžiau, ir plekšnodamas sau per kelius, ėmė kurtinamai kvatoti; kvatojo taip garsiai ir ilgai, kad aš irgi nusijuokiau, turbūt pirmą kartą įžvelgęs pakriko savo atvykimo juokingąją pusę; kai ligi valios prisijuokėme ir paskutinius prunkščiojimus pakeitė tylus susimąstymas, Kesas tarė:

– Suprantu, kad jums visai nebuvo juokinga. Nė kiek nejuokinga. Bet, jergau, kad būtumėt matęs save. Panėšėjot į didelį pabaidytą paukštį.

– O juk jūs... – pradėjau ir sustojau nežinodamas, kaip baigti.

Jau trečią dieną mes plaukėme valtimi į Ešlio upės vidurį ir gaudėme raudonuosius ešerius. Jeigu Kesas, žinojęs kone visus atsakymus, neatskleidė man beveik nieko, aš, nors ir neturėjau ko pasakoti, maliau nesustodamas. Buvo karšta, aplink mašalai čiulkinį grūdo; vietoj nepakeičiamosios beretės, mano akyse tapusios neatskiriamu ir net karikatūrišku amerikiečio galvos dangalu užsienyje, Kesas nuo svilinančios saulės galvą dangstė šiaudine skrybėle nukarusiais kraštais. Skrybėlė ir lyg šienas nublukusios senos saržinės jūrų pėstininko kelnės buvo Keso žvejo kostiumas. Basnirčias, aprasojusiais akiniais, jis žiautarojo storą rudą cigarą, nebaigtą rūkyti, užgesusį.

– Varliažuvė, – suniurzgė traukdamas į valtį išsprogtakę, besidaužančią ir žiopčiojančią žuvį. – Nieko bjauresnio Dievas nėra sukūręs. Per kelias sekundes du metrus valo praryja. Užsižiopsok – ir ranką praris. – Jis išmetė gyvą žuvį per bortą. – Daugiau neplauk čionai duoneliauti, varle. Geriau jau pagauti gyvatę, – tęsė jis savo mintį, – arba ką tik nori. Pažvelkit štai ten. Matot, vanduo net verda. Tai lejostomai. Ar kartais nesat jų mėgėjas? Užmeskit meškerę ir galėsit be sustojimo lupti šešias valandas. Nė masalo nereikės. Žinoma, ir azarto jokio. Pernai liepą išplaukėm mudu su Pope ir galėjom per pusvalandį pripildyti tris kibirus. Tik ta žuvis – vieni kaulai, o ir tų kaulų – katino ašaros. – Kesas užstriegė ant kabliuko masalą ir, prisimerkęs nuo saulės, užmetė meškerę. Upės krantai nutįso dviem nesibaigiančiais šešėliais – juodieji ąžuolai, kiparisai, kedrai; karštis ir tyla svaigino kaip narkotikai. – Rugsėjy gerai kimba, – ištarė po ilgos tylos. – Pažvelkit antai ten, už medžių. Pažvelkit į šitą dangų. Ar regėjot kada tokį *tyrumą* ir grožį? – Niekada nebuvau girdėjęs, kad į žodį „tyrumas" kas būtų įliejęs tiek aistros; Keso balsas skambėjo kaip per pakylėjimą ar maldą. Tai pajutęs jis skubiai pakeitė pašnekesio temą: – Vadinasi, visai nebuvo juokinga? O vaikinas? Di Lijetas? Ar kuo jis vardu? Sakot, ligi šiol... *neatgauna* sąmonės?

– Tyso kaip rąstas, – atsakiau. – Neatsigauna iš komos. Bent jau prieš pusmetį taip buvo. Kartkartėm man parašo iš Neapolio ligoninės. Vienuolė.

– Jėzau maloningas, – sušnabždėjo Kesas. – Tai kiek jau bus laiko? *Dvejus metus* vargšelis guli. Kaip manot, išsikapstys?

– Nežinau. Pasitaiko, kad žmonės išguli penkerius, dešimt, net daugiau metų. Klausinėjau gydytojus, draugus. Jie sako, kad visaip gali baigtis, tačiau didelių vilčių puoselėti neverta. Siuntinėju retsykiais šiek tiek pinigų.

– Vadinasi, jūs nekaltas. – Kesas nutilo, ir jo veidu, kaip ne kartą buvau pastebėjęs, šmėstelėjo netvarus liūdesio šešėlis: netekties, gailesio ir beribio, užmarštin nenuėjusio skausmo – praskriejo, ir viskas. Šešėlis dingo taip greitai, kaip pasirodė, liko tik kantrios savitvardos raukšlės. – Vadinasi, jūs nekaltas, – pakarto-

jo jis. – Tačiau kenčiat. Kitaip nė būti negali. Kenčiat dėl visko, kas įvyko. Jeigu grūmotumėt kaip beprotis visatai kumščiu, rėktumėt reikalaudamas atsakymo – vis tiek išgirstumėt tik kikenimą. Tai Dievas ar kažkas kitas įsako mums nenukabinti nosies. *Dio buono!* Gailestingas Viešpatie! Ne, ten... *Ei, ei!* Žiūrėkit! Jums užkibo!

Bet žuvis jau nutrūko nuo kabliuko.

– Gal krabas? – tarė Kesas. – Arba ungurys. – Jis pažvelgė į dangų ir sumurmėjo: – Atrodo, jau pusė pirmos. Tikriausiai Popė laukia su pietumis.

– Vieno dalyko niekaip nesuprantu, – pasakiau grįždamas prie pagrindinės temos. – Neįtikėtina ne tai, ką Meisonas iš pradžių padarė. Išprievartavo. Tam jis gabus. – Aš užsikirtau. – Nors vis dėlto ir išprievartavimas kažkoks ne toks. Neįsivaizduoju, kad būtų taip smukęs. Iki sadizmo. Nužudymo, ir taip toliau. Kad išprievartavo, tuo dar galima patikėti. Tačiau aš visiškai neįsivaizduoju... na, tos graužaties. Atgailos, po to – kažkokio ryžto, drąsos, vyriškumo. Nusižudyti lyg kažką atperkant. Suprantate, tam reikia...

– Nusižudyti? – pertraukė Kesas. Jis išsiėmė iš burnos cigarą ir, nelinksmai šypsodamas, prisimerkęs pažvelgė į mane. – Visiškai nieko, bičiuli, tam nereikia. Gal tik nevilties. O drąsos – mažiausiai. – Jis žvelgė kiek pašaipiai, tiriamai ir švelniai timpčiojo valą. – Nei drąsos nereikia, nei vyriškumo – nieko. Tai jums sako patyręs žmogus. Velniai rautų tuos mašalus! – Jis šėrė sau delnu.

Kažką panašaus Kesas buvo sakęs ir vakar; negalėjau to suprasti, kaip nesupratau ir dabar, tačiau jis neleido man apsvarstyti šios minties ir, tarsi be reikalo prasitaręs, staiga pakreipė kalbą nuo Meisono į mane:

– Beje, o kas nutiko jūsų automobiliui? Buvo kaip sulamdyta skardinė. Ar jį sutaisėt?

– Ne, – atsakiau. – Nebuvo laiko. Pamenat... juk jūs pamenat, kad nespėjo prabėgti kelios valandos, ir prasidėjo ta velniava. Kažkoks košmaras. Suprantat, aš atvažiuoju be galo sukrėstas. O jau kitą dieną – Meisonas negyvas. Man nerūpėjo niekas. Pardaviau

automobilį Vindgaseriui kaip metalo laužą. Prieš išskrisdamas į Niujorką. Regis, jis davė man už jį šimtą dolerių.

– Jūs turite galvoje mūsų mielą *padron di casa,* šių namų šeimininką? Faustą? – Kesas nusijuokė. – Kur jums jį pažinti! Dievaži, ir Paskutinio teismo dieną jis perpardavinės bilietus į parterį ar į balkoną, įskaitant ir savo vietą. Automobilį jis, aišku, suremontavo ir užsidirbo šešis šimtus procentų. – Kesas vėl nusijuokė ir nutilo. Po valandėlės prabilo: – Pasakykite man štai ką, drauguži. Ar tą dieną kelyje aš buvau labai girtas? Na, tada, kai susipažinome.

Jis taip primygo mane žvilgsniu, kad net ėmiau muistytis. Paskui pradėjau kažką pinti, tačiau Kesas mane nutraukė:

– Štai dėl ko klausiu: kažkuriuo metu man buvo aptemusi sąmonė. Visiškai aptemusi. O jau paskui – gili naktis, aš duše, o jūs bandot mane išblaivyti. Viskas, kas įvyko šiame tarpe – tuštuma. Aš noriu tiksliai nustatyti, kada atsijungiau.

– Nežinau, – atsakiau stengdamasis prisiminti. – Bet, po galais, jūs nebuvot toks girtas. Jau sakiau, kad įsismaginot, ėmėt kritikuoti kai kuriuos kino aktorius, tačiau, dievaži, net tada man neatrodėt...

– *Mamma mi'!* – sušuko Kesas ir pratrūko juoktis. – Save įsimylėję Holivudo povai! Visai buvau juos pamiršęs. Ir kokio velnio jie ten atsibastė? Taip taip, kurgi ne, jau prisiminiau! Tas supaprastintas Hamfrio Bogarto variantas – kuo ten jis vardu? Bernsas! Ir Alisa Ader – mūsų svajonių mergaitė vištos smegenimis. Ir Kripsas... taip, pamenu jį. – Jis pasigręžė šypsodamasis, jo išvargęs, raukšlėtas veidas nusigiedrijo. – Žinot, kuo daugiau apie tai mąstau, tuo labiau džiaugiuosi, kad atvažiavot. Buvau girtas kaip žemė. Dabar jūs, lyg vedlys, vedat mane į praeitį, atgaivinat baltas dėmes. Tikra tiesa.

– O režisierius? – paklausiau. – Kripsas. Jis jus rėmė. Visą laiką.

– Žinau, – mąsliai atsakė Kesas, kasydamasis smakrą. – O kad... – Bet ir vėl, tarsi užplūdus slaptingam gailesiui, jo veidas staiga apsiniaukė, ir jis nutilo. – Tuniukų, – ilgesingai ištarė po valandėlės. – Štai ko reiktų pagaudyti. Šiaurės Karolinoje jie šlau-

nies dydžio. Yra tokia Oregono įlanka – ten jų knibždėte knibžda. O kol ištrauki, gerokai paprakaituoji. Būdamas vaikas, kartą per išeigines nuvažiavau ten su dėde, gavom valtį, ir aš tol juos lupau iš vandens, kol rankas iki kraujo nusitryniau...

– Bet žinot, kai pirmą kartą pamačiau jus kelyje, – pabrėžtinai tariau, – man labiausiai įsiminė Popės žodžiai. Kad... – užsikirtau. – Pataisykit mane, jeigu klystu. Matot, ji buvo išties nusiminusi ir prasitarė, kad Meisonas visiškai jus *užvaldė*...

Nebe pirmą kartą (man reikėjo numatyti) atsitiko taip, tarsi aš būčiau radijo imtuvas, kurį Kesas švelniai, mandagiai, tačiau be menkiausios dvejonės išjungė: apie Meisoną iš jo nebuvo galima išpešti nė žodžio.

– Na, nežinau, – nutęsė jis, – to nežinau. Gal viskas nebuvo taip blogai, kaip atrodė. – Jis pažvelgė į dangų. – Jau vėlu.

Mes susivyniojom valus ir nuparpsėjom valtimi į krantą pietauti.

Iš pradžių maniau, kad užtruksiu čia daugiausia savaitgalį. Tačiau, rizikuodamas dėl pernelyg užsitęsusių atostogų prarasti darbą (vėliau į Niujorką nuskriejo telegramos apie netikėtą ligą), prakiurksojau Čarlstone daugiau kaip dvi savaites. Be jokios abejonės, tik įgimtas dosnumas, svetingumas ir pagarbi pietiečio kantrybė padėjo Kesui ištverti mano klausinėjimą ir kibimą – na, gal dar ir tai, kad aš vieną ar du kartus padėjau jam Sambuke. Nors atlygio tikrai nelaukiau. Dosnumas, svetingumas, gerumas buvo jam įgimti, be to, mes mėgome vienas kitą, tačiau mūsų savitarpio supratimo ir santarvės šaknys glūdėjo kitur. Tą greitai pajutau: patyliukais ir dėl man nežinomų priežasčių jis taip pat stengėsi kažką įminti, suvokti, išnarplioti. Lygiai kaip aš tikėjausi jo padedamas išsiaiškinti mane slegiančias paslaptis, lygiai taip jis manyje ieškojo savųjų rakto.

Ketinau apsistoti viešbutyje. Kesas nepanoro apie tai nė girdėti.

– Pilvotais kapitalistais dar netapome, – pareiškė jis, – bet lovą, po šimts, rasime.

Tiesa, jis leido man susimokėti už maistą. Miegojau pačioje jo beviltiškai nudrengto, girgždančio namo pašelmenėje, pelėsiais

pradvisusioje mansardoje ir kas rytą nubusdavau nuo vaikų trepsėjimo ir juos į mokyklą išleidžiančios Popės skardžių šūkavimų; viengungiui tai buvo malonūs, šeimyniški garsai. Gulėdavau, klausydavausi, ir pamažu jie nutildavo, susiliedavo su pratisais negriškais gėlių pardavėjų šūksniais grįstuose skersgatviuose. Tiesiai po manimi klumpsėjo Kesas – tame kambaryje jis rytais tapydavo. Pro langą į vidų sruvo tirštas ir svaigus jazminų aromatas, sode ulbėjo strazdai giesmininkai, ir, miegams išlaksčius, pasirėmęs ranka, žvelgdavau į žalias, lapų nėrinių nušešėliuotas vieno iš pačių gražiausių Vakarų pasaulio miestelių gatves.

– Taip ir *yra,* – kartą pareiškė Kesas. – Žinot, keista, bet ten, Europoje, kai būdavo šlykštu iki begalybės ir Amerikos nekęsdavau taip, kad neapykanta liedavosi per kraštus, – net tada mąstydavau apie Čarlstoną. Kaip norėčiau grįžti čia gyventi. Beveik niekada neprisimindavau savo vaikystės vietų – Šiaurės Karolinos, pušynų Kolumbo apygardoje. Nei ten man nesinorėjo, nei, Dieve gink, į Niujorką. Prisimindavau tik Čarlstoną, ir tik tokį, koks įstrigo vaikystėje. Ir štai aš čia.

Jis parodė į plačius uosto vandenis, spindinčius, žalsvai mėlynus, lygius kaip stiklas, ir, nubrėžęs ranka lanką, – į pietinį miesto pakraštį, kur giliame šešėlyje, tarp piliarožių, vijoklių ir dūzgiančių kamanių stovėjo seni namai, nesuteršti įnoringų patobulinimų ir madingų naujovių.

– Kur dar rastumėt tokį švarų darbą? – paklausė Kesas. – Pažvelkit, koks mūrinys. Vienas toks namas vertas visų Niu Džersio daržinių su jų konsolėmis ir langais per visą sieną.

Mudu žvejojome ir maudėmės. Plaukiojimas buvo Keso aistra: jis šėliodavo kaip delfinas, ir, kai ilgam dingdavo po vandeniu, tik sproginėjantys burbuliukai parodydavo jo buvimo vietą. Dažnai irstydavomės Keso valtimi kartu su jo šviesiaplaukiais, didžiaakiais vaikais. Tačiau daugiausia šnekėjomės. Skubėti nebuvo kur. Tapybos pamokos („niekas neginčija, kad „General Electric" akcijos pelningesnės, tačiau jūs nustebtumėt sužinoję, kad, žiūrint į tapymą rimtai, galima visai padoriai gyventi"), kaip ir darbas

cigarų fabrike, vasarą buvo laikinai nutrūkusios, ir aš pataikiau atvykti kaip tik per šias atostogas.

– Fabrike aš pradėjau dirbti tiktai dėl nemokamų cigarų, – paaiškino Kesas. – Metęs gerti, be jų nebūčiau galėjęs apsieiti. Ir žinot, kokia niekšybė? Pas mus cigarai *homogenizuojami.* Daroma taip: imamas geras tabakas, išspaudžiamas lyg gaminant heroiną, suvaromas į didžiulę mašiną, iš kurios jau išlenda toks pat aromatingas kaip sužiautarota kramtomoji guma. Didžiuliai šuns mėšlo luitai. Ir kam šovė į galvą, kad mašinos – žmogaus pagalbininkės? Aš pats prie vienos dirbu. Tokia nuobodybė, kad vos nepraradau noro rūkyti. Man tai būtų tragedija. Dauguma dailininkų, – taip man sakė psichiatras, – priklauso oraliniam tipui, ir jiems būtina amžinai *ką nors* čiaumoti.

Be to, mus jungė muzikos meilė. Kesas savo rankomis buvo surinkęs pirmaklasį imtuvą. Dabar, jo žodžiais tariant, jis „atsijungdavo klausydamasis Bukstehudės", ir mudu mažiausiai penkiasdešimt kartų išklausėme *Alles was ihr tut**.

Kone kasdien važinėjome į apgriuvusią, kiaurastogę žvejų trobelę paupy; kartais dviese, kartais su Pope, šeštadieniais ir sekmadieniais *en famille,* visa šeima, iš trečių rankų už šimtą dolerių pirktu kariuomenei nebereikalingu džipu, į kurį susigrūsdavom septyniese (teisingiau, aštuoniese – įskaitant spalvotąją tarnaitę Dorą) ir paskui kratydavomės tarsi gyvas prispaustų kojų, lipnių kelių ir spiegimo kamuolys. Trobelė stovėjo melsvame apsamanojusiame ąžuolyne. Čia ant kranto arba valtyje, išleipę nuo karščio, tylos ir žerplėjančio vidudienio, bandydavom išraizgyti netolimos praeities kamuolį.

– O Rozmari? – paklausiau vieną dieną. – Dičkė blondinė? Kaip ji? – Man jau buvo aišku, kad Meisonas – draudžiama tema, bet surizikavau užmesti meškerę vildamasis, jog Kesas užkibs ant paties slidžiausio masalo – sekso. – Nesu naivus, – kalbėjau toliau, – ir žinau, kad jos buvimas neužtikrino, jog jis nesiartins prie kitų akiratyje pasirodžiusių moterų. Bet, man regis, vienos tokios

* Viską, ką jūs darote *(vok).*

turėjo užtekti. Netgi jam. Bent jau kad nepakvaištų atstumtas – kaip, regis, nutiko, – tokios merginos kaip Frančeska. – Aš patylėjau. – Kažkas ne taip. Meisoną aš pažinojau. Bet tai, ką jis padarė... tiesiog neįsivaizduojama. Visada lakstyti paskui sijonus – vienas dalykas, tačiau būti prievartautoju – visai kitas. Meisonas nebuvo seksualinis maniakas...

– Visai nieko *bimbo* buvo ta Rozmari, – mieguistai nutęsė Kesas. – Puiki hidraulinė virtakūliuojanti sekso mašina. Dieve mano! Ir ko žmogui, turinčiam... – Jo balsas ėmė tilti, stojo pauzė. – Aš apskritai nieko nežinau apie Rozmari, – vėl sukdamas į šalį, tarė jis. – Nieko. – Jis pasirėmė į kelį ir pažvelgė į mane giedriu, atidžiu žvilgsniu. – Suprantat, tai ir yra visa bėda. Būdamas Europoje, aš tiesiog nieko nenutuokiau. Buvau nugrimzdęs į girtuoklystę, siaubą, knaisiojausi savyje, iš manęs buvo likę pusė žmogaus. Vaikščiojanti biologinė avarija, puvėsių maišas, palaikomas vien nuodingo troškimo susinaikinti sukeliant sau kuo daugiau kančių.

Kesas sėdėjo atsirėmęs į medį, bet dabar atsistojo visas įsitempęs, jau nebe geraširdis ir pašaipus, ir ėmė vaikščioti. Aš pasiruošiau klausytis. Tokį jo pasikeitimą jau buvau pastebėjęs: švelnumo, nerūpestingumo gija staiga nutrūkdavo ir jis tapdavo sukaustytas, įniršęs, niūrus. Net jo tartis pasikeisdavo. Keista, bet tada jis tapdavo panašus į prasčiokišką baptistų pastorių, kuris gatvėje linksmai šmaikštauja, o iš sakyklos svaido žaibus ir varsto visus ugniniais žvilgsniais. Nuostabiausia, kad šitos Keso savybės darniai jame sugyveno. Dabar, su išblukusiomis trumpikėmis, prie tvirtų kojų prilipusiais samanų kuokštais, jis sustojo ir, nutaisęs skausmingą grimasą, pastukseno sau per smilkinį, kratydamas iš ausies vandenį.

– Žmogus negali gyventi be šerdies sieloje, – pareiškė Kesas. – Be kokio nors tikėjimo, kitais žodžiais tariant. O tikėjimo aš turėjau ne daugiau negu katpalaikis. Nieko manyje nebuvo. Vien tuštuma! Ką aš galiu jums papasakoti apie Meisoną arba apie Rozmari, arba ką nors kitą? Didumą laiko būdavau girtas iki sąmonės netekimo, iki visiško nejautrumo – ir to siekiau per kruviną pra-

kaitą, kad tik ištrūkčiau iš gyvenimo, užsidaryčiau, rasčiau minkštą ir jaukią vietelę, kur galėčiau gulėti ir negalvoti nei apie save, nei apie vaikus, nei apie ką nors kita. Pažvelkit į šitas rankas, į pirštus. Pažvelkit, drauguži. Matot – nedreba, nė nevirpteli. Pasitreniravęs galėčiau kaip tas chirurgas rišti ketguto mazgus degtukų dėžutėje. Taip, aš giriuosi, nes rankos – didžiausias mano turtas. O buvo metas, kai prisipildavau tik pusę stiklinės vyno, visa kita išsilaistydavo. Buvo metas, kai žiūrėdavau į savo rankas, o jos taip drebėdavo ir trūkčiodavo, kad būčiau galėjęs prisiekti, kad jos ne mano, o paralyžiuoto senio. Aš melsdavausi, kad jos nustotų drebėjusios, melsdavausi iki ašarų. – Jis nutilo ir linktelėjo. – Nenoriu knaisiotis po senas bėdas. Juk nesame laidotuvėse.

– Pasakokit, – paraginau jį. – Aš klausausi.

Kesas prisėdo greta.

– Esmė buvo ne tai, – vėl prakalbo jis. – Ne girtuoklystė. Viskas glūdėjo giliau. Mano dvasia buvo paliegusi, ir, nors užmušk, nežinojau ligos priežasties. Aš jau pasakojau apie savo vaikystę Kolumbo apygardoje, skurdą, našlaitystę, ir taip toliau. Ilgai maniau, kad viskas dėl to. Dėl našlaitystės, skurdžios, drebančios našlaitystės! Dėl to, kad negavau išsilavinimo, baigiau tik aštuonias klases. Visiška tamsuma, be prošvaisčių! Pamenu, Paryžiuje, kai bandžiau tapti dailininku, taip pat Romoje, man visą laiką ausyse skambėjo senos nuostabios dainos priedainis. – Jis nutilo. – Kada nors papasakosiu jums apie Paryžių. Ten man nutiko velnioniškiausias dalykas gyvenime. Na, – toliau kalbėjo jis, – daina vadinosi „Mirštantis laikraščių pardavėjas“, o priedainis buvo toks: „Man stigo pasaulyje visko, motinos, tėvo nebuvo“. *Motinos, tėvo* nebuvo, – pakartojo karčiai nusijuokdamas. – Kristau ant kryžiaus! Dainavau ją visą laiką. Ir kiek ašarų dėl savęs praliejau – valtimi būtų galima plaukioti... Paskui karas, – pasakojo. – Ant jo taip pat patogu šunis karti. Neišdildomi mūšių siaubai švininėse Ramiojo vandenyno platybėse. Cha! Arba kad vedžiau katalikę, ir dar iš šiaurinių valstijų, o ji apmovė mane ir užkorė ant sprando tuntą gerklingų, paleistavidurių išperų, kurie pribaigtų ne tik tokį sudirgusių nervų kamuolį kaip aš, bet net buhalterį, banko kasi-

ninką, batų pardavėją, net meno kritiką... Arba... – jis vėl nutilo, ir vos matomas šypsnys iškreipė lūpas.

– Gerai, – tariau aš. – Ir jūs...

– Ir aš, niekada neišdžiūvantis alkoholio maišas, be proto ir sąmonės blaškiausi po Europą aklas kaip kurmis, keikdamas šeimą ir dergdamas save, balansuodamas ant mirties ir gyvybės ribos, o toji riba buvo plonesnė už siūlelį. Ir štai atvažiavau į Sambuką. Maniau, pavyks išlipt iš duobės, bet apsigaudinėjau. Tą dieną, kai jūs mane pamatėt, mane ištiko tokia aklatis, kokia per visą gyvenimą nebuvo ištikusi. Todėl, nors užmuškit, nieko negaliu papasakoti. Buvau atsijungęs, pribaigtas, gyvas lavonas, ir visai nežinau, kas įvyko. Nebent...

Popė pašaukė iš namelio:

– Kesai! Piteri! Pupos aušta!

– Nebent kas? – paklausiau.

– Be panikos, drauguži! – šūktelėjo Kesas. – Galbūt jūs kažką man papasakosit. Gal jums pavyks.

– Ką papasakosiu?

– Papasakosit man nuodugniai apie tą dieną. Pasistenkit viską prisiminti. Kai ką jau dabar...

– Kesai!

– *Gerai!* Lekiam, kad tave uošvė raitoji!

Taigi man teko pradėti pasakoti pirmam...

Palikęs Kesą ir Popę, aš vargais negalais užropojau įkalne iki Sambuko. Mano suniokotą ostiną šis kopimas galutinai pribaigė. Užtrukęs net pusę valandos, mažiausiai dešimt kartų stojęs atvėsinti variklio, pagaliau išvydau senovinius Sambuko vartus; šioje vietoje mano automobilis visiškai sustreikavo, ėmė drebėti, pokšėti ir galop išleido paskutinį kvapą. Pirmykščio slėnio gražmenos – uolos, skardžiai, akmeninės sienos su šmaižančiais driežais – liko užpakaly, o trijų šimtų metrų gylyje po manimi atsivėrė jūra. Negalėjau patikėti, kad atvažiavau.

Pro vartų arką žilpinančioje saulės kilpoje pamačiau miesto aikštę, bet jūros vaizdas iš aukštybių buvo toks teatrališkas ir roman-

tiškas, kad iš pradžių neatkreipiau dėmesio į keistą tylą bei tuštumą. Reginys išties buvo pribloškiantis. Valandėlę stovėjau kaip užburtas, ir net širdis atlėgo. Kitoje slėnio pusėje, ant neįsivaizduojamai aukšto ir stataus skardžio ganėsi saujelė varganų avių: rodės, lengviausias vėjo dvelktelėjimas nublokš jas žemyn lyg popierines, vaikų iškirptas figūrėles. Paskui slėnio apačioje muzikaliai, kone glostydamas ausį, suskardo autobuso signalas; netrukus kažkur tolumoje, už žemaūgių krūmynų, suskambo bažnyčios varpas, ir dar kartą nustebino neįprasta tyla prie miesto vartų. Aš nuspūdinau pro apipelijusią arką ieškoti telefono ir, sunkių minčių apniktas, staiga pajutau, kad mane bando sulaikyti už rankovės kažkieno ranka. Tai buvo karabinierius, ir šešėlyje išgirdau karštligišką, bet pavėluotą jo šnabždesį:

– *Signore, aspett'! C'è il film!* Pone, sustokit! Čia filmuojama!

Jei ir išgirdau, tai tik puse ausies. Šiaip ar taip, man net šiandien sunku pasakoti, kas nutiko, kai, automatiškai išsilaisvinęs iš kibaus gniaužto, išėjau iš po priplėkusios arkos į saulėtą Sambuko aikštę. Tikriausiai buvau taip nemalonumų prislėgtas, taip paskendęs savy, kad neatkreipiau dėmesio į šurmulį ir subruzdimą prie mano kelyje išdygusio kavinės stalelio, kur, gyvai šnekučiuodamiesi, sėdėjo vyras ir moteris. Išsiblaškęs ir sutrikęs, aš patapšnojau per petį susiraukusiam, virš porelės palinkusiam padavėjui ir prasižiojau tardamas klausimo pradžią:

– *Cameriere, per favore, c'è un telefo*... Padavėjau, malonėkit pasakyti, ar čia yra telefonas...

Bet tuo metu man už nugaros pasigirdo įsiutęs riksmas:

– Stop! Stop! Stop, po velnių!

Aš atsigręžiau ir pamačiau į save nukreiptą visą bateriją kino kamerų, prožektorių ir apskrito žmogeliuko su šortais ir cigaro nuorūka dantyse iš įsiūčio išsprogusias akis.

– Ei, *paesan,* kaimieti! – klykė jis. – Dink iš čia! Nešdinkis, po paraliais! Umbertai, pasakyk jam, kad mikliau neštų kudašių! Jis ką tik sugadino trisdešimt metrų juostos! Dink iš čia, *paesan!*

Į mane žvelgė daugybė akių: už virvinio aptvaro susigrūdę vietiniai žiopsotojai, apspitę prožektorius apšvietėjai, o ypač tie du

prie stalelio, ant kurių užmėklinau. Vienas iš jų buvo Karltonas Bernsas, jis perleido mane visame pasaulyje garsiu nuobodžiaujančio pasibjaurėjimo žvilgsniu. Niekas nenusijuokė. Tai buvo lyg košmariškas sapnas. Iš pradžių, panašiai kaip di Lijeto senelės užpultas, pajutau koktų, vidurius tąsantį berniūkščio, užtikto darant kažką baisiai gėdinga, siaubą. Aš nusilpau, suglebau, man pasidarė šalta, smilkiniuose ėmė dunksėti ne kraujas, o beribis pažeminimas, tik staiga nežinia kodėl, – gal paprasčiausiai dėl kaitros, gal dėl šito paskutinio paniekinimo, o gal dėl kančių, kurias visą dieną man kėlė Italija, gal dėl to, kad išplūdo krypuojantis neūžauga, – ir dar tautietis! – manyje pokštelėjo kažkoks vožtuvas, ir aš virte užviriau.

– Umbertai! – suriko jis man tiesiai į veidą, tačiau kreipdamasis ne į mane. – Liepk karabinieriui čia visokių tokių neįleidinėti. O šitam pasakyk, kad nešdintųsi. Lauk...

– Pats nešdinkis, nususęs šunsnuki! – užriaumojau aš. – *Nedrįsk* taip su manim šnekėti! Ar aš panašus į italą? Turiu ne mažiau teisių į šitą aikštę, kaip ir tu! Kas tu per vienas, kad drįsti man įsakinėti? – Dusinančioje kaitroje prieš akis sproginėjo oranžiniai isterijos burbuliukai, ir aš girdėjau, kaip springstantis mano balsas, kildamas į pavojingą aukštį, darosi vis šaižesnis, bet valdingas, nes, man šaukiant, storulis neūžauga sustojo kaip įbestas, cigaras burnoje neryžtingai nukaro, o akys, tikriausiai iš netikėtumo ir nežinojimo, kaip pasielgti, išsprogo lyg sergančio struma ligonio. Pirmoji iš dviejų paskutinių frazių: – Italų nepavaikysi! – pasirodė man nelogiška ir tuščia, tačiau surikęs: – Aš *pavargęs, nukamuotas* žmogus! – pirmą kartą tą dieną pajutau šleikštokai sentimentalų triumfą, o tada, krūpčiodamas kaip įdirgintas jausmingas aktorius, apsigręžiau ir nudrožiau iš įvykio vietos tik dabar atpažinęs, kad vyksta filmavimas.

Nuoskauda degino taip, jog būčiau galėjęs palikti aikštę ir, nusileidęs nuokalne, pėsčias nužygiuoti iki Romos, jeigu nebūčiau susidūręs su Meisonu Flegu, stovėjusiu prieš arką ir mačiusiu visą, neapsakomai jį prajuokinusią sceną. Jis vilkėjo sidabrinėmis barokiškomis gėlėmis išdabintus marškinius, baltą kepę buvo

nusmaukęs ant šono ir leipo iš juoko; man artinantis kvatojimas virto begarsiu kikenimu, o petys mėšlungiškai trūktelėjo į viršų; iš šio tiko būčiau atpažinęs Meisoną žvelgdamas bet kokiu kampu iš bet kokio atstumo, bet kokioje vietoje – Sambuke, Paryžiuje, Peru.

– Tai kaip, Pitsi, – sukrizeno jis, spausdamas man ranką, – varom tenai, kur nesibaigia šokiai, dainos?

Tai buvo tik mudviem suprantama aliuzija į mokyklinius metus. Meisonas visada taip sveikindavosi, kai susitikdavom po ilgesnio nesimatymo, o aš, kad ir kvailai jausdamasis, stengdavausi išlaikyti tą patį mokinišką nutrūktgalviškumą.

– Varom! – žvaliai atšoviau. – Koks ten tipas užsipuolė mane? Įsiutino...

– Kažkoks režisieriaus asistentas. Jo pavardė lyg ir Rapaportas. Nesigraužk. Jis visiems nervus gadina. Alonsas turėtų pakviesti tave filmuotis. Pitsi, buvai nuostabus.

– Man labai nemalonu, – pradėjau aiškintis, – kad sugadinau jiems sceną. Klaiki diena. Važiuodamas čia, prie Pompėjų užlėkiau ant...

– Puikiai, Pitsi, atrodai! – pertraukė mane Meisonas. – Šaunu, kad atvažiavai. Kiek mes nesimatėm? Trejus metus? Ketverius? Tu visai nepasikeitęs. Gal skruostai kiek papilnėjo ir nebesi toks susirūpinęs, net pasakyčiau, jog tam tikrose vietose matyti pasitenkinimas. Kaip tau patinka itališka šviežiena? Kai kas tvirtina, kad tol nebūsi ragavęs gyvenimo skonio, kol čiabuvė pupytė nesuaimanuos lovoje tau į ausį *mamma mia!* Pitsi, tu nuostabios formos.

– Ačiū, – atsiliepiau netrykšdamas džiaugsmu.

Tikriausiai sugadinau visą filmavimo dieną, nes prie kamerų prasidėjo vangūs išmontavimo darbai, o miestelėnai, vėl atgavę gražiąją aikštę, plūstelėjo pro aptvarą.

– *Nesuk dėl jų galvos,* – nuramino Meisonas, kai ėjom per aikštę prie kavinės. – Joks čia filmavimas, o tikras karnavalas. Galima iš proto išsikraustyti. Ta scena, į kurią tu įmėklinai, prieš tris valandas net popieriuje neegzistavo. Taip trenktai sukamo filmo gyvenime nebuvau matęs. Scenaristai keičiasi kaip musės.

– Kiek jie čia pabus? – paklausiau pajutęs viltingą dilgtelėjimą. Per tėvus Meisonas visada turėjo ryšių su kino pasauliu, ir nors nuo vaikystės gyvenimas dažnai mus suvesdavo, mano pažintis su to pasaulio garsenybėmis nebuvo tokia, kokios būčiau norėjęs. Ilgai negalėjau atsikratyti paauglіškos, baimingos pagarbos, todėl viltis užmegzti su šiais žmonėmis kad ir trumpalaikę pažintį netikėtai mano vaizduotėje sužėrėjo vaivorykštės spalvomis. – Ar ilgai jie čia pabus?

– Štai tavo keverza Rapaportas, – tarsi neišgirdęs klausimo, tarė Meisonas. – Nesuk dėl jo galvos. Ar žinai, koks jo vardas? Spėk.

– Nebandysiu.

– Van Rensleris. Vadina jį Rensu. Iš proto galima išsikraustyti! – Meisonas taip staigiai trūktelėjo petį, lyg ketindamas jį išnarinti.

Aikštės viduryje mes pakliuvome į klegančią statistų minią, nuo kurios atsiskyrė dvi jaunos dailios italės su menkai kūną dengiančiais juodais maudymosi kostiumėliais ir pračiuožė pro šalį, ypač gyvai judindamos dubens sritį. Meisonas stvėrė man už rankos.

– Tu tik pažiūrėk, – tarė jis. – Pitsi, čia, ant kalno, tiek šviežienos, kiek protingas žmogus neįstengtų sudoroti. Tu tik *pažiūrėk*. Jeigu manęs lauktų naktinis seansas su tokia, aš dar kartą apsidrausčiau gyvybę. Dieve mano, – atsiduso jis, žirgliodamas ilgomis laibomis kojomis greta manęs, – tu nežinai, Pitsi, kaip aš džiaugiuosi tave matydamas. Tai kaip itališka prekė? Ko gero, jau esi šios srities veteranas?

– Matai... – pradėjau aš, bet jis jau šaukė: „Iki, Seimurai!“ ir mojavo ranka jaunam vyrui, kuris palinko prie atviro jaguaro vairo pačiame aikštės pakraštyje, tarsi rengdamasis šuoliui į kosmosą. „Susitiksim kine!“

– Lik sveikas, paskutinis scenariste, – tarė Meisonas. – Šaunus vyrukas. Kažkada rašė romanus... Vienas Dievas težino, kiek jie čia prabus, – pridūrė jis, atsakydamas į mano klausimą. – Gal dvi dienas, gal savaitę. Beprasmiška spėlioti matant, kaip jie dirba. Pasirodė čia tik prieš kelias dienas, tuoj po to, kai tau parašiau.

Nežinau tiksliai, kokie jų finansiniai reikalai – kažkas su įšaldytom lirom maždaug už milijoną dolerių. Kompanijai reikia iš tos padėties išsisukti, todėl jie ir atkasė šį siaubingą kostiuminį romaną apie Beatričę Čenči, surinko mišrią, pusiau itališką, pusiau amerikietišką grupę, paskui išsiaiškino, kad garderobas ir rekvizitas viršija sąmatą, ir nutarė perdirbti viską į farsą su šiuolaikiniais drabužiais. Trumpai sakant, malėsi su ta nesąmone po visą Italiją, samdė ir atleidinėjo scenaristus – arba jie patys pasitraukdavo pamatę, kokias nesąmones reikia kurpti, – ir galiausiai išėjo toks jovalas, kad prodiuseris Kiršonas, kuris kėkso Romoje, nes negali atplėšti storos savo sėdynės nuo kėdės, liepė Alonsui su visu labu dingt iš akių ir, savo nuožiūra, baigti šitą sumautą reikalą. O Alonsas, – tikriausiai mūsų mokykliniais laikais buvai su juo pas mus susitikęs, jis – geras tėvo draugas, – taigi Alonsas kadaise buvo lankęsis Sambuke ir nusprendė, kad, kol baigsis šis abortas, čia ir pagert šauniai galima, ir gamta pasigrožėti. Mes su juo susidūrėm jau patį pirmą rytą. Štai ir Rozmari! Ei, pupyte! – stvėręs už rankos, Meisonas ėmė baksnoti pirštu į mane. – Žiūrėk, Piteris jau čia!

Iš po arkos, esančios netoli kavinės, išėjo šafrano spalvos kelnėmis apsitempusi tokia aukšta mergina, kokios gyvenime nebuvau regėjęs. Ji sustojo nelyginant sargybos bokštas, prisidengė akis nuo saulės, paskui nuobodžiaujamai patempė lūpas ir didingai it žirafa nužingsniavo nešdama šviesbruvį kalnagūbrišką grožį ir ant rankos mataškuojančią rankinę. Aš nustėrau apstulbintas jos ūgio ir spindesio.

– Čia *tavo*? – paklausiau.

– Jinai? Taip, – bemaž didingai atsakė Meisonas.

– Kokia prašmatni! Bet... ji tikriausiai trimetrinė.

– Neįsijausmink, – atlaidžiai nusijuokė Meisonas. – Nėra nė metro devyniasdešimties. Ji žemesnė už mane. – Kelis žingsnius žengėm tylėdami, paskui jis pridūrė: – Kai pirmą kartą įsiverčiau ją į lovą, pamaniau, jog kopiu į Everestą...

Nuo jo žodžių aš susigūžiau, tačiau išlemenau kažką pritariama.

– Jos pavardė – de Laframbuaz, – sukikenęs tarė Meisonas. – Nesijuok. Pavardė tikra. Rozmari iš labai geros ir pinigingos Long Ailando šeimos, ir jai tik dvidešimt dveji. Jie iš prancūzų hugenotų. Puikus išsilavinimas – ponios Hiuit mokykla, Finčo koledžas, viskas kaip dera. – Iš dalykiško jo tono negalėjai suprasti, ar jis juokauja, ar ne. – Kai mes susipažinom, ji buvo manekenė ir užsidirbdavo pakankamai, kad parodytų tėveliams nosį ir atrūktų čionai su vienu tavo pažįstamu. Apskritai, – pridūrė jis kažkodėl atsiprašomu tonu, – ji – gera mergytė. Be prietarų ir auksinės širdies. Be to, nekvaila.

O pati Rozmari, palenkusi auksinę galvą prie *The New Yorker*, jau žydėjo prie stalelio, skėčio šešėlyje, kaip milžiniškas narcizas. Mums priėjus, pažvelgė į mane su tokiu beribiu abejingumu, tarytum jis būtų užteptas ant jos stambaus, dailių bruožų veido kartu su storu kosmetikos sluoksniu.

– Sveiki, Piteri Leveretai, – ištarė ji krūtininiu balsu. – Riestainiukas man tiek apie jus *pripasakojo*.

– Riestainiukas?

Ji garsiai ir skambiai prunkštelėjo.

– Oi, atleiskit. Aš taip vadinu Meisoną. Meisonai, brangusis, ar tau nepatinka? Aš pirmą kartą tave išdaviau. – Tada pasigręžė į mane. – Juk jūs – seni draugai, tiesa, Piteri Leveretai? Man atrodo, mes jau šimtą metų pažįstami. – Jos veidas tebebuvo graži kaukė, tačiau balse, nepaisant šiaurietiško įpročio kalbėti pro sukąstus dantis, – tai man visada atrodė ne tik artima, bet ir giminiška brukliniškai tarčiai, – buvo juntama šiluma ir bičiulystė. Jausdamas, kad gerokai sutrumpėju, atsisėdau greta ant kėdės ir užsisakiau alaus.

– Alonsas sakė, kad jiems reikia nufilmuoti dar vieną epizodą ant kalno, – pranešė Rozmari Meisonui. – Bernsas ir Alisa žada užsukti pas mus vakare.

– O Glorija?

– Ji viduriuoja, bet gulėt neketina. Žinai, ką man pasakė? Ji pasakė: „Brangioji, ta itališka maista daro mano viduriams blogumą“. Žavu, ar ne?

Meisonas ėmė kvatoti.

– Pritrenkiama! Kone poezija! Šekspyras, ar ne? Kleopatra! Ne mergaitė, o sapnas. Palauk, Piteri, tu su ja susipažinsi. Reikia savo ausimis išgirsti, kaip ji kalba angliškai, nes kitaip nepatikėsi. Padavėjau, šitam ponui alaus, o aš prašiau dvigubos viskio su soda.

– *Come, signore?* Ką, pone?

Padavėjas, sielvartingas žmogelis gunktelėjusiais pečiais, stovėjo prieš mus be galo sutrikęs.

– Dvigubos viskio su soda.

– *Non capisco,* nesuprantu.

– Dievaži, Piteri, pasakyk jam...

– *C'è del bourbon whiskey?* Ar yra kviečių viskio? – paklausiau.

– *Whiskey?* – pakartojo padavėjas. – *Si, ma solo il „Vaht Sessantanove".* Taip, bet tik „Vat-69". *Skosh.* Škotiško. *É molto caro.* Labai brangaus.

– Po šimts! – suniurzgė Meisonas. – Kai kurie jų tokie *buki.* Sakyk, kam jis priėmė mano užsakymą, jeigu nei bū, nei mė nesupranta...

– Ar „Vat-69" tau tiks? Jis sako, labai brangus. *Va bene*, gerai, – pasakiau padavėjui, – *un doppio whiskey.* Dvigubą porciją.

– Kokie neišmanėliai... žinoma, ne visi, – pasakė Meisonas, padavėjui nunyrinus tolyn. – Ir prašom nežiūrėt į mane stikliniu smerkiamu žvilgsniu. Žinau, žinau: begėdis jankis tauškia klaikias nesąmones, bet, velniai rautų, kai kurie čionykščiai – kažkas nesuvokiama, ir aš turiu omenyje ne...

Iš už žurnalo, slėpusio nuo mūsų Rozmari veidą, sustiprintas galingo krūtinės rezonatoriaus, pasigirdo juoko protrūkis.

– Garbės žodis! – sušuko ji. – Kartais man atrodo, jog Volkotas Gibsas pats juokingiausias...

– Rozmari, nustok, – nutraukė ją Meisonas. – Nejaugi niekaip negali atsiplėšti nuo žurnalo? Piteris nė trijų minučių su mumis nepraleido, o tu seilėji tą žurnalą kaip pudelis...

Jos lūpos be garso ištarė „atsiprašau", ir žurnalas šnarėdamas nukrito ant žemės; kai Meisonas vėl prabilo, Rozmari jau buvo

įsikūnijęs dėmesys, vien didžiulės mėlynos akys ir delnais paremtas smakras skaisčiai raudonų nagų puokštėje.

– ...aš šneku ne tik apie vadinamąjį kalbos barjerą, – kalbėjo Meisonas. – Nesu toks naivus, kvailas arba pasipūtęs – sakykit ką norit – ir nereikalauju, kad visi mokėtų angliškai. Dabar net nekalbu apie šį padavėją – trauk jį galai, atrodo, neblogas vyrukas ir neturi nieko tokio, ko neišgydytų pora litrų penicilino. Aš kalbu apie neišmanymą, – tiksliau, apie *ekonominį* kvailumą šeimininko, laikančio kavinę kurortiniame miestelyje, kur mažiausiai pusė klientų iš anglakalbių šalių, ir negalintį arba nenorintį nusisamdyti angliškai šnekančio padavėjo. Galų gale – neužsimerkim ir prieš faktą, jog tai – pasaulyje vyraujanti kalba. Argi ne?

– Aišku, taip, – atsakiau. – Be jokios abejonės.

Trys alaus gurkšniai sukrėtė mane kaip dinamitas, ir nuovargis įgavo beprotybės atspalvių: perštinčiomis, degančiomis akimis žvelgiau į Meisoną ir stengiausi suvokti, ar dėl jo, ar tiesiog dėl visų šiandien patirtų kančių mane surakino stingdanti ir žlugdanti neviltis. Iš išorės Meisonas beveik nepasikeitė. Išstypėliu jau nebūtum galėjęs jo pavadinti; per tuos nesimatymo metus jis priaugo svorio ir tapo dar patrauklesnis: skruostai nepapilnėjo, tačiau stotingo, išlepinto gražuoliuko išvaizda – žinau, kaip jis ja bjaurėjosi, – jau turėjo vyriško brandumo. Dabita jis kaip buvo, taip ir liko: sidabro siūlais atausti brokato marškiniai būtų tikę ir karalaičiui; jie tikriausiai kainavo tiek pat, kiek visas kostiumas, ir nežinau, kas dar, išskyrus Meisoną, būtų galėjęs jais taip nerūpestingai vilkėti – paplūdimiškai užleistus ant kelnių – ir neatrodyti klounu. Meisonas buvo gražuolis kokių reta, o prabėgę išsiskyrimo metai suteikė jo žavesiui subtilaus prašmatnumo.

Mane prislėgė juodžiausia nykuma. Bet štai Meisono dūzgimas vėl suskilo į atskirus žodžius.

– Matau, Pitsi, kad itališkai kaip ledu riedi. – Jo tonas buvo toks suktas, kad nesupratau, ar jis giria mane, ar smerkia.

– Atrodo, Italija tave, Meisonai, slegia, – ištariau visai be jėgų. – Ir kodėl man nekalbėti itališkai? Juk aš čia jau treji metai.

– Ar žinote, Piteri Leveretai... – įsiterpė Rozmari.

– Rozmari, būk gera, vadink jį Piteriu, Pitsiu, Pupuliu, Meilučiu. Tik ne Piteriu Leveretu. Kas čia per naujiena vadinti žmogų pavarde? Paskutinis mados šūkis?

– Atleisk, brangusis. Žinot, Piteri, – taip gerai? – man atrodo, jog suprantu, apie ką kalba Meisonas. Tu nieko prieš, brangusis? – Ji dirstelėjo į jį, tačiau arba nepastebėjo priekaištingo žvilgsnio, arba nepanoro jo pastebėti. – Man atrodo, Meisonas norėjo pasakyti, kad pervažiavimas į kitą šalį savotiškai, na... traumuoja. Net jeigu esi buvęs užsienyje. Nežinau, kai išlipi iš laivo Neapolyje... Tas baisus karštis, tie maži tamsaus gymio žmogeliukai, siaubingas triukšmas, grūstis... Pernai gegužę, kai atvykom čia pirmą kartą, Meisoną pakirto košmariškas psichosomatinis peršalimas...

– Pupyte, nereikia, – perkreiptu veidu ėmė prieštarauti Meisonas, – baik tas psichosomatines pasakas. Aš persišaldžiau. Ir taškas.

– Brangusis, nėra nieko gėdinga, net jei peršalimas psichosomatinis. Tai tik dar kartą patvirtina mano žodžius, jog pervažiavimas į tokią šalį kaip Italija sutrikdo tiek fizinę, tiek psichinę pusiausvyrą, ir visai nesunku, pavyzdžiui, persišaldyti. Tik tiek. Aš juk pamenu, kaip važiuojant čia iš Neapolio – pameni pirmą dieną, kai vis rijai tas antihistaminines tabletes? – pats pasakei: „Man svaigsta galva, nė žodžio nesuprantu, ką tie makaronininkai...“

– Pupyte, – dirgliai nutraukė ją Meisonas, – kadangi bjauria, ksenofobine pastaba apie šios kavinės šeimininką aš *nebepataisomai* parodžiau savo iškrypusią rotarietišką prigimtį, noriu tave patikinti, kad nė karto gyvenime nesu pavartojęs žodžio „makaroninkas“ ir kad tu begėdiškai meluoji.

– Brangusis, atleisk, – skubėdama susitaikyti, jos ranka nuskriejo prie Meisono rankos. – Tikrai atleisk. Aš visai nenorėjau pasakyti...

– Bet pasakei, – gižiai ištarė jis.

– Aš visai ne tai turėjau omenyje. Aš tik norėjau Piteriui paaiškinti tavo mintį, kad, atsidūręs svetimoje žemėje, gali pasijusti kaip nesavas – ir kalba, ir papročiai...

– Ir tabletės buvo ne antihistamininės. Paprasčiausias aspirinas. O kad ir koks būčiau netašytas stuobrys iš *Lions* klubo, dievaži, niekada nebuvau hipochondrikas.

– Gerai, tebus aspirinas. Vis tiek, man atrodo, tu norėjai paaiškinti Piteriui...

Nepamenu jokio kito atvejo gyvenime, kai, sėdėdamas tiesutėlis prie stalo, būčiau nugrimzdęs į nebūtį, bet, atrodo, aš dar kartą užsnūdau; Rozmari vis šnekėjo, tačiau jos žodžiai prarado prasmę ir garsą, už mieguistos aikštės apribų milžiniška jūros ir dangaus panorama apsitraukė geltonų dulkių skraiste, prarado plotį, knapsėdamas aš jau regėjau sapne – apie ką jis buvo? – save visai kitoje vietoje, vėl berniūkštį upės žemupyje, kur seklumos sujaudintu aidu atsiliepdavo į milijonų vabzdžių gaudesį, o burės – akinantys oro aitvarai – kūrė vandenyno danguje veržlius ir siautingus kaip žuvėdros raštus... Tačiau akimirka sudužo it stiklas, buvau išsviestas iš sapno taip ūmiai, kaip prasmegau į jį, kažkas drėgna ir šilta išslydo man iš rankos, prasimerkiau, ir alaus butelis pažiro prie kojų putų fontanu.

– Piteri! – sušuko Rozmari. – Vargšelis! Jūs visai baigiat *nuslopti*. Ar jums nereiktų šiek tiek prigulti?

– Taip, tikrai nueičiau pas jus ir pamiegočiau, – išlemenau kliūvančiu liežuviu. – Virstu iš koto. Jeigu paaiškintumėt, kaip rasti kelią...

Tą akimirką elegantiška ir jausminga Rozmari veido apatija man priminė antkapinius senovės Egipto karalienių atvaizdus. Tačiau jos žodžiai mane sušildė: jie buvo pilni švelnaus, instinktyvaus, kone aiškiaregiško įžvalgumo. Ir tik vėliau, vakare, pamatęs veidrodyje nusmurgusį savo atspindį, paraudusias akis, išpurvintus, valkatiškai apžėlusius skruostus, supratau, kad meiliais žodžiais ji paprasčiausiai bandė užglaistyti pradinį šiurkštumą.

– Dievulėliau, man regis, jūs visai nusibaigęs, – tarė Rozmari. – Tikriausiai jums kas nors atsitiko kelyje?

– Tikras košmaras, – pradėjau mėšlungiškai įkvėpdamas. – Netoli Pompėjų prieš mane iš skerskelio iššoko vaikinukas ant motorolerio...

– Pitsi, drauguži, štai ką tau norėjau pasakyti... – įsiterpė Meisonas.

– Aš ant jo užlėkiau.

– Viešpatie! – šūktelėjo Rozmari.

– Pitsi, vaikeliuk, atleisk, kad pertraukiu...

– Trinkt! – sušvokščiau aš jai. – Ir viskas.

– Dieve!

– Jį nuvežė į ligoninę Neapolyje. Man reikia paskambinti.

– Piteri, koks siaubas...

– Piteri... – įkyriai neatstojo Meisonas.

– Aš nekaltas, – aiškinausi Rozmari. – Vaikinas buvo...

– Piteri, aš norėjau tave perspėti.

– ...vienaakis. *Ką,* Meisonai?

– Klausyk, Pitsi, man labai nemalonu, tačiau yra nedidelių pasikeitimų. Aš tau rašiau, kad apsistosi pas mus, viloje, ar ne? Tai štai, tau išnuomotas pasakiškas kambarys „Bela Vistoje"...

– Po velnių! – ištrūko man. Dėl šio naujo nusivylimo kažkoks gumulas įstrigo gerklėje, ir aš vos atpažinau inkščiantį ir kaprizingą savo balsą. – Kas čia per naujienos?

– Pitsi, neširsk, – draugiškai tarė Meisonas. – Leisk, vaikeliuk, tau paaiškinti.

– Eik tu žinai kur su savo vaikeliuku, – atžariai it mokinukas atkirtau jam. – Atvažiuoju pas tave į svečius, kelyje kone užsimušu. Dabar žodžio negaliu įterpti per tuos tauškalus apie antihistaminines tabletes. Pirma pakvieti, o paskui išgrūdi į kažkokią blakynę.

– Pitsi, Pitsi, Pitsi, – sumurkė jis, linguodamas galvą. – Leisk man tau *paaiškinti.*

– Gerai, – įniršęs atšoviau. – Aiškink.

– Pirmiausia – tai ne blakynė. Prašmatnus viešbutis. Jis priklauso puikiam dėdulei, mūsų šeimininkui. Aš užsakiau tau geriausią numerį *savo vardu.* Už jį sumokėjau. Ir ne todėl, kad laikau tai pareiga, bet todėl, kad man malonu, supranti? O taip atsitiko – būk geras, Pitsi, nesiraukyk – štai kodėl: kai atvažiavo filmavimo grupė, Alonsas išskirstė visus po viešbučius ir pensionus, o

sau susirasti vietą – kaip amžinai nutinka tam senam lokiui – aišku, pamiršo. Todėl atidaviau jam tavo kambarį rūmuose...

– Tai kodėl jis nepaėmė to, kaip tvirtini, pasakiško kambario, kurį užsakei man? Juk, velniai rautų, *mane* į svečius pasikvietei...

– Pitsi, vaikeliuk, – kantriai ir taikiai aiškino Meisonas. – Pitsi, paklausyk! Tas kambarys atsilaisvino – kai išvažiavo kažkoks turistas – tik vakar, o Alonsas jau buvo čia.

– Vadinasi, jeigu kambarys nebūtų atsilaisvinęs, aš būčiau nakvojęs automobilyje. Jo likučiuose.

– Piteri, nejuokink manęs. Juk žinai, kad būčiau radęs tau vietą. Ką tu, *netiki* savo dėde?

Toks raminamas, švelnus ir liūliuojantis buvo jo balsas, kad seno prieraišumo stygos suvirpo ir pyktis atlėgo. Išgaruodamas jis išspaudė man iš krūtinės ilgą atodūsį.

– Atleisk, Meisonai. Tikriausiai tu sakai tiesą.

– Kambarys puikus, – išdrįso įsiterpt Rozmari. – Aš dar dieną priverčiau Faustą – mūsų šeimininką – sutvarkyti jį jums. Iš ten nuostabus vaizdas. Kai čia atvažiavo Kinsolvingai, – tie žmonės gyvena rūmuose, pirmame aukšte, po mumis, – kai jie atvažiavo, gyveno ten kelias dienas ir buvo sužavėti.

– Visi penkiasdešimt septyni vienoje krūvoje, – prunkštelėjo Meisonas.

Aš atsistojau jau nesipiktindamas, tačiau su apmaudu širdyje, niūrus ir nusivylęs.

– Sutikau juos kelyje į čia. Moteris... pamiršau, kuo ji vardu... Popė prašė paklausti jūsų, Rozmari, ar neperleistumėt jai šiam vakarui... kuo ji ten vardu... žodžiu, tarnaitę. Rodos, kažkuris jos vaikas persišaldė.

– Kur tu? – pasiteiravo Meisonas.

– Meisonai, – niūriai tariau aš, – man regis, aš šiandien sutraiškiau italiūkštį, bet reikia nueit pasitikrint. O paskui, – pridūriau apsigręždamas, – eisiu miegoti į pasakišką kambarį.

Jau įėjęs į kavinę, išgirdau įsižeidusį Meisono balsą:

– Pitsi, Piteri, *nereikia*. Atsimink, kad šiandien esi laukiamas vakarienės!

Tačiau nuo stiklinės alaus aš galutinai apgirtau, iš nuovargio kūnas pavirto drebutiena, ausyse grėsmingai tiksėjo, einantį mane kaip diabetiką mėtė į šalis, ir, visų šių negalių apniktas, aš vos išgirdau paskutinius Meisono žodžius; mano būsena buvo tokia sujaukta, kad dienos pabaiga atmintyje išliko vien fantastinėmis nuotrupomis ir atplaišomis, lyg fotoblykstės išplėštomis iš aklinos tamsos. Skambutį į Neapolį pamenu aiškiai: bevaises derybas su pamišusiomis moterimis troškioje kabinoje kartu su dvokiančių musių spiečiumi.

– *Macché signore! Chi desidera all' ospedale?* Kas ten, pone? Kas nori ligoninės?

Į pašnekesį įsiveržė šaižus pedantiškas prancūzakalbis balsas: *Ici Marseille, Naples!* ir daug piktų atkirčių neapolietiška tartimi; po dešimties minučių aš sudėjau ginklus ir palikau telefonininkes susirėmusias beviltiškame dvikalbiame ginče.

Iš nevilties lioviausi galvojęs apie di Lijetą, nusprendžiau, kad jis – sustingęs lavonas. Sverdinėdamas išėjau iš garų spintos ir per terasą vėl patraukiau aikštės link. Jos viduryje sustojo autobusas; iš jo išvirto minia pagyvenusių vokiškai besiplūstančių albinosų ištįsusiais veidais, odiniais šortais ir neskoningomis gėlėtomis suknelėmis. Kol stovėjau, jie išsirikiavo eilėmis ir, kranksėdami virš savo kelionių vadovų, nudrimblino per aikštę ir kylantį balandžių sūkurį prie bažnyčios. Nusigręžęs nuo jų, vėl pamačiau Meisoną. Jis pakilo nuo stalelio ir mostelėjo man.

– Pjerai, tu nepyksti? – paklausė susirūpinęs. – Jeigu pyksti, paprašysiu Alonsą, kad su tavim susikeistų.

Ir išties aš ant jo nepykau, – nuoširdžiai tuo tikėjau, – tik buvau be galo pailsęs. Taip jam ir pasakiau.

– Tu, Pitsi, šaunuolis. Eik į viešbutį, dėk į akį, o pusę aštuonių laukiam vakarienės. Sutarta?

– Sutarta, Meisonai. *Ciao. Ciao,* Rozmari.

Vėl atminties duobė. Man reikėjo pasiimti iš automobilio daiktus, bet kaip iki jo nusigavau, nepamenu. Šiaip ar taip, kažkas drybsojo prie vairo – mano metų plokščio išblyškusio veido ža-

liūkas. Jis pasisveikino plačia, sutrešusį saulėtekį primenančia aplūžusių dantų ir pajuodusių dantenų šypsena.

– Sakyk, – kreipiausi į jį, – ką veiki mano automobilyje?

– *Sto attento alla machina,* – išsišiepęs atsakė jis. – Saugau mašiną.

– Dabar riskis lauk, – paliepiau jam. – Tau nėra ko čia veikti.

– *Sì, signore! Subito!* Klausau, pone. Tuojau! – sušuko jis ir išsikrapštė iš automobilio. – Jeigu ne aš, vaikėzai būtų dar labiau ją sugadinę. Matot, išdaužė stiklą ir priekyje skylę išmalė.

– Ką čia prasimanai?

– Tie vaikėzai iš Skalos. Labai blogi. Atėjo su dideliu pagaliu ir daužė mašiną.

Po šių žodžių visą dieną manęs neapleidęs skausmas tapo beveik nepakeliamas; atrodė, jog di Lijeto šmėkla pavijo mane ir čia, ant kalno: iš mąslios rutuliškos kaukolės, tuščio žvilgsnio, atvėptalūpiško, nieko nesuvokiančio romaus šypsnio, tokio panašaus į nuo visko atsijungusio di Lijeto nesąmoningą grimasą, aš suvokiau, jog prieš mane dar vienas kvaišelis, ir varginantis, nuoilsio sustiprintas jausmas – ne siaubas, ne atjauta, bet kažkas tarpinio – trenkė man kaip elektros smūgis, o prietaringose, prieštvaninėse gelmėse šmėstelėjo mintis, jog tai, ką regiu, – nors ir su gausiais ištaisymais, – parašu patvirtinta danguje.

– *Io mi occupavo dell' automobile.* Aš buvau automobilyje, – vapėjo jis. – Nuvijau vaikėzus. Turit amerikietišką cigaretę?

– Pilną kišenę. Kuo tu vardu? – paklausiau.

Slėnyje po mumis telkėsi ankstyva migla. Mudu atsisėdom ant sulamdyto buferio ir surūkėm po „česterfildą". Prasmirdęs ožiu, vilkintis kažkokiomis nuodėvomis, jis leido pilkų dūmų tumulus ir mąstė apie mano klausimą. Pagaliau tarė:

– Mane vadina Saverijum. Aš gerai kalba angliškai. Mano dėdė prieš daug metų gyvento *la città di* Bruklinas. Jis man sakė. Klausyk. Koni Ailandas. Uolėti kalnai. Nešti muilą. Užlaužti paną?

– *Bene,* gerai, – tariau.

– Užlaužti paną – reikšti poruotis.

– Ką?

– Poruotis, – pakartojo jis. – Jūs iš kino? Ar kada nors poravotės Mandžamelę? Kaip aš norėčiau! Ar nors kartą pavyko? Tokie puikūs, dideli papai.

– Aš – ne, – atsakiau. – O tu?

– Nė karto, – liūdnai gurgtelėjo jis. – Man tik kartą gyvenime pavyko, prieš daug metų, su piemenaite Andželina Tramontyje. Tik ji mirė nuo blogų garų. Jūs – milijonierius?

Aš atsistojau; man pasivaideno, kad ore tebetvyro silpnas, žaislinis dūdelės ringavimas, liūdnas šlepsėjimas basų kojų, seniai pamiršusių apie persekiojimą, seniai nutilusių amžiams.

– *Vieni,* prieik, – pašaukiau jį. – Nori praturtėti? Štai lagaminai, o ten dėžės. *Andiamo!* Eime! Į viešbutį!

Užsivertęs ant savęs viską: lagaminus, apklotus, patalynės krepšius, radijo imtuvą, knygas, teniso raketes, gitarą, apsikrovęs kaip krovininis arklys, tokios pat tvirtos eigasties, stiprus ir nedejuojantis, Saverijus vedė mane per miestą, visą laiką saviškai dainuodamas ir murmėdamas.

– Iš kelio! – krioktelėjo jis smalsiam šuniui. – *Via, via,* eik, eik, maitos vaike! Kelią amerikonams! – Beprotiškas jo balsas, šiurkštus kaip akmenų dardėjimas, aidėjo po arkomis ir stogų kraigais; jis ūkė ir kakariekojo laukines dainas, pergalingai švirkšdamas į orą džiugius seilių tiškalus. Paskui aš liepiau jam sustoti ir nutilti, nes tamsiame skersgatvio šešėlyje išvydau Meisoną ir Rozmari. Iš kažkur sklido žemiausio diapazono mechaninis triukšmas (vėliau supratau, kad tai – po visą Italijos kraštovaizdį filmuotojų tampomas kilnojamasis generatorius) ir du balsai – kimus, piktas vyro ir nerimastingas, maldaujamas moters – plyšojo stengdamiesi perrėkti šį riaumojimą.

– Riestainiuk, aš nesakiau! – teisinosi ji.

– Meluoji! Meluoji! – rėkė jis. – Davei *suprast,* prakeikta kale!

– Brangusis, aš netyčia. Aš tik norėjau...

– Davei suprast!

– Riestainiuk, paklausyk, labai prašau... – maldavo ji.

– Tai tu manęs paklausyk! – pertraukė jis. – Nekišk nosies į mano seksualinį gyvenimą! Nori kauk, nori nešdinkis lauk, aiš-

ku? – Keliolika žodžių prarijo metalinis mašinos staugimas. – ...atmink visiems laikams, jei panorėsiu su kuo nors... – Drin dilin. – ...*gulėsiu* su kuo norėsiu ir kur norėsiu...

– Brangusis!

Daugiau žodžių neišgirdau. Tačiau tą akimirką, kai ilga Meisono ranka, gaubiama gėlėto brokato, pakilo prie Rozmari veido, mašinos kauksmas liovėsi ir staigioje tuštumoje pasigirdo mėsingas pliaukštelėjimas, nuaidėjęs skersgatvyje skaudžiais, pamažėle tykstančiais ir pagaliau nurimstančiais aidais.

Aš kaipmat žingtelėjau atbulas, tikėdamasis išgirsti raudą arba kūkčiojimą, tačiau nepasigirdo nė garso. Stengdamasis, nelyginant seklys, išlikti nepastebėtas, susigėdęs nuskubėjau toliau, o man iš paskos nuliuoksėjo driskius Saverijus, sugedęs, goslus, talentingas Papagenas*.

Nenusivilkęs ir nenusiprausęs griuvau „Bela Vistoje" ant lovos, bet užmigti man trukdė paveikslas, dengiantis net žemutinį sienos apkalą. Jį man parodė Vindgaseris, viešbučio šeimininkas, Italijos šveicaras, jaunyvas, raudonskruostis, minkštadelnis, saldžiakalbis, išpūstas kaip ir jo pavardė** ir iš pirmo žvilgsnio visiškai nepakenčiamas dvigubu pagurkliu ponas, – jis pasitiko mane tarpduryje dainingu angliškų pasveikinimo šūksniu, grėsmingu žvilgsniu ir itališku keiksmažodžiu. Švebeldžiuodamas abiem kalbom, nuvijo Saverijų ir palydėjo mane į viršų žarstydamas savo įnamiams prancūziškus ir vokiškus labasvakarus, o manęs kažkodėl vergiškai atsiprašinėdamas.

– Jei būčiau žinojęs. Jei tik būčiau žinojęs. Kambarys tikrai labai patrauklus. Matot? Ši svetainė priklausė mano tėvui, o prieš tai – jo tėvui. Bet aš įvarytas į bankrotą. Pono Flego draugas visada bus garbingiausias Fausto Vindgaserio svečias. O čia, pone, – tarė jis, atskleisdamas naktines užuolaidas ir rodydamas paveikslą, – Ugo Andželučio, prieš dvidešimt metų mirusio mūsų viešbutyje, kūrinys.

* Mocarto operos „Užburtoji fleita" personažas – žmogus paukščio plunksnomis.

** *Wind* – angl. „vėjas"; *gas* – „dujos".

– Labai dėkui, bet malonėkit užtraukti užuolaidas.

Šeimininkui išėjus, neramiai vartydamasis lovoje, skendėdamas beribėje, nemiga gresiančioje dvasios tuštumoje, staiga pamačiau, kad tuščiaveidė Andželučio gražuolė pusiaumirka nužiūrinėja mane. Tai buvo blyški šviesiaplaukė sunkiais vokais, matyt, irgi gulinti ant lovos, bet nepasakytum, kad gundanti: apatinė jos dalis buvo aklinai suvystyta į kilimą, o metras subtilių nėrinių, atsidriekęs nežinia iš kur, dengė abi krūtis. Tačiau akims apsipratus su tamsa, aš įžvelgiau – kažin ar Vindgaseris tą nujautė, – kad paveikslui nestinga šelmiškumo; tai liudijo vingrus itališkas užrašas: „Sudrumstas sapnas". Mieguistai nustebęs aptikau, kad senas išdaigininkas Andželučis virš moters peties subtiliai ir nepastebimai iš šviesos ir šešėlių sudėstė alkano vyriško profilio kontūrą, o prie pliko pilvo, kaip vaikiškame paveikslėlyje mįslėje, siūlančioje surasti paslėptą vežimą, trimitą arba antį, tiesėsi dvi vaiduokliškos geidulingos rankos. Pati moteris su jos lyg žiedo pumpuras lūpomis, mediniu kaklu ir arktinio dorybingumo išraiška buvo ne gyvybingesnė ir patrauklesnė už senus, apiblukusius ponios diu Bari* portretus – lėlė, klastotė, nusivylimas, – ir aš pamenu, kaip atvirtau ant priegalvių mąstydamas apie Andželučį, pro punktyrišką snūdulį klausydamasis nematomų varpų skambėjimo ir irklų pliaukšėjimo kalno papėdėje, ramioje jūroje. Kas buvo tasai Angelučis? – svarsčiau migdamas. Kas per žmogus? Visai be jokios priežasties vaizduotė, gavusi postūmį niūriuose raštuotu audiniu išmuštuose, edvardietiškuose pirmo aukšto kambariuose, kuriais mane pravedė Vindgaseris, – salone su dramblio dydžio sofomis, pageltusiomis šūsnimis *Illustrated London News*, pilnomis lentynomis sudulkėjusių Bulver-Litono, Fenimoro Kuperio romanų ir Habsburgų memuarų, dėmėtomis ir įdrėkusiomis nuo senumo karališkųjų svečių fotografijomis (susenusio ir pasiligojusio Umberto Pirmojo, hercogo Aostos su savo dailia šeima senoviniame kampuotame daimleryje, karalienės Margaritos su prigludusia skrybėlaite, Elenos Teri, Ericho fon Štroheimo,

* Prancūzų kurtizanė, Liudviko XV meilužė.

trečio dešimtmečio kino karalienės ir kino šeicho, mirusių arba seniai pamirštų) – įsikūnijo snūdulyje naftalininiu koliažu: servetėlės po galva ant krėslų atkalčių, dviračiai vežimaičiai, pilni vaikų su prikyštėlėmis, *croissants, gouvernantes,* elegantiškos išvykos prie mėlynos jūros, kur degindavosi ponai su smailiomis barzdelėmis ir oras it pamišęs gausdavo nuo babeliško kalbų mišinio. O kvapusis, būtasis, neįmanomasis gyvenime! Ir vėl per skaidrią geismo ir ilgesio ribą, skiriančią būdravimą nuo įmygio, šokdamas praskriejo nutrūktgalvis Andželučis, – tikriausiai koks nors patvirkęs neapolietis lipniais pirštais ir vandeikiška barzdele, nevykėlis milžinų šalyje, – kiekvieną vasarą atvažiuodavęs į „Bela Vistą" patapyti, pailsinti nualintų kepenų, pasimaudyti savojiškame, habsburgiškame, nežemiškame švytėjime.

– *Vostra Maestà!* – per dešimtmečius pasiekė mane maldaujamas jo balsas. – Jūsų Didenybe, jeigu man būtų leista nutapyti...

Po to išvydau, kaip, niekingai pavarytas, jis jau gretinasi prie panelytės anglės (kokia ji tikriausiai turtinga!) su rožes primenančiais skruostais.

– Atleiskit, panele, bet jūsų plaukų spalva...

Ar ne šitame kambaryje jis pasimirė? Ar tik ne šitoje lovoje? Tolimas ir neryškus, įsiveržė į mano užmarštį varpo iš slėnio balsas, vėl išvydau beprasmes akis, vaiduokliškas paleistuvingas rankas – ir, sielvartingai palaužtas minties, kad ši mergina kažką man primena... primena... ėmiau slysti į užmarštį.

Tačiau neužmigau – kietai neužmigau. Tik snūduriavau, ir mano vaizduotės akyse vėl iškilo vaikystės pakrančių apybraižos, tyki mėlyna upė, jūra, valtys, žuvėdros. Paskui Vendė, gražutė ir lengvabūdė, atsirėmusi į kamštinę sėdynę, ėmė šnabždėti virš putotų Virdžinijos vandenų, tingiai murkti:

– Kokia saulė! Kokia dieviška diena!

O iš laivagalio, nuo rumpelio, atsklido linksmas Meisono balsas:

– Posūkiui pasiruošt!

Ir vėl dirbtinis moteriškas balsas:

– Meisonai, meiluti! Tu *amžinai* mane aptaškai!..

Laivas, sunkiai brėždamas lanką, įsirėmė į vėją, stabtelėjęs suvirpėjo po plazdančiomis burėmis, ir štai vėjas užgulė bures, laivas pasisuko... žuvėdros, medžiai, dangus, tolimas upės krantas taip pat pasisuko ir ėmė lėtai, alsiai nykti iš akių.

– *Meisonai,* meiluti, – džiugiai erzino balsas, – aš *visada* permirkstu. *Chéri,* tegul vairuoja Piteris.

– Brangute Vende, kokia tu paika, – pasigirdo atsakymas. – Piteris neskiria števenio nuo šturvalo.

– Meiluti, ar *gražu taip* – apie svečią?

– Nutilk, angele. Aš tave myliu.

– Širdele. Mano brangiausias septyniolikmeti lobi. Su gimtadieniu, mano meile. Ir jus, brangus Piteri. Su gimtadieniu.

Su mano gimtadieniu tai neturėjo jokio ryšio, bet pustuzinis kokteilių šiek tiek supainiojo chronologiją; švartuojantis prie kranto, Vendė vos neįvirto į vandenį, tačiau vis dėlto išsilaikė – kelnėta, lengvutė ir grakšti, ji švytėdama stovėjo laivo priekyje, džiugiai tiesė rankas abrikosiniam saulėlydžiui ir šnabždėjo:

– Jaunystė, jaunystė.

Kaip tik tą dieną – giliai įstrigusią man į atmintį – Meisoną išmetė iš Šventojo Andriejaus mokyklos, ir smūgiai, pasipylę ant brangutės Vendės (prie manęs jis retai kitaip vadindavo motiną), pradedant nuo tos akimirkos, kai, man regis, pati pradėjo apie viską nutuokti (o Meisonas tik laukė patogios valandėlės, kai, nuo alkoholio nesiliaudama meilikaujamai čiršketi ir dabinti jį „mano lobių" ir „džiaugsmų" vainikais, ji bus pasirengusi sutikti smūgį), pasirodė man tokia žiauri kankynė, jog ligi šiol stebiuosi, kaip įstengiau ją ištverti būdamas palyginti gležno amžiaus.

Šventojo Andriejaus mokykla, mano manymu, tikrai niekuo neišsiskyrė. Įkurta nuskurdusių Virdžinijos anglikonų sūnums, nusidėvėjusi, girgždanti, gruodžio mėnesį kone dikensiškai atšąlanti, ji amžinai stokojo pinigų, tačiau su kaupu turėjo niekur kitur vietos neberandančių žioplių bei nevykėlių ir kaip tykus uostas priglausdavo visus mokslo jūros audrų iš aukštesnių postų nublokštus dėstytojus. Pamenu, vienais metais anglų kalbos mus mokė garsus jaunas futbolininkas iš kažkokio žemės ūkio koledžo,

amžinai skaitydavęs Grantlando Raiso eiles; kitais metais nelaimingas senas visų apleistas benamis, prancūzų kalbos mokytojas, rastas negyvas su buteliu lovoje. To, ko stigo mokslo ir išsilavinimo srityje, atsverdavo vadinamoji šventojo Andriejaus dvasia; mūsų komandą senais, kandžių sukapotais futbolo marškinėliais triuškino kiekviena valstijos mokykla, tačiau aistruoliai ją audringai palaikydavo.

Visa mokyklos aplinka buvo bukolinė – atkampios priekrantės seklumos, mėlynos tolumos, upės žiočių ir įlankos mąslios erdvės, linkčiojantys kedrai už mūsų miegamųjų langų, pušynai, pakrančių gluosniai, iš kurių ryto varpų aidesys išbaidydavo linksmus paukščių pulkus saulės pasitikti, – todėl augti ir gyventi tokioje vietoje berniukui buvo visai neblogai. Be to, mokykla buvo mažutė, joje retai mokėsi daugiau kaip keturiasdešimt mokinių, ir aš dažnai pamąstau, kad mes jautėmės, – nors ir nesąmoningai, – veikiau šeima, ne mokykla, o daktaras Tomas Džefersonas Marstonas, garbus senas pastorius, – toks iki kaulų smegenų virdžinietis, kad net širdis plyšdavo girdint, kaip jis taria: „Generolas Li", – buvo mums labiau tėvas negu direktorius. Jo balsas buvo serafiškas; anglų ragu, violončele, psalteriumu kas vakarą didingai ir paprastai jis sugrodavo iškilmingą liturginę giesmę, ir kai dabar prisimenu tą suplėkusią koplyčios prieblandą ir malonų senuko balsą, plaukiantį virš mūsų sušiaustų palinkusių galvų, – *Apšviesk mūsų tamsybes, maldaujam, o Viešpatie*, – o paskui mintimis nukeliauju tolyn, prie upės, mėlynos, tyrai mėlynos, kur mes buriuodavome prakiurusiomis valtimis, į pilną svirplių ir varlių nakties mišką, nušviečiamą tik mūsų slaptų, draudžiamų žibintuvėlių, į žolėtą ir nenutryptą kalvos šlaitą, nusileidžiantį prie įlankos, kur bėgdavome pasirinkti austrių, o vakaro žuvėdros galvotrūkčiais nerdavo į rytus, jūros link, – tai štai, kai netikėjime ir ilgesy, nutrūktgalviškose prarastos tylos ir nekaltybės gaudynėse aš prisimenu šias vietas, už viską viršesnis atmintyje iškyla dievobaimingas senuko balsas, šaukiantis prieblandoje nelyginant angelo trimitas: *O Viešpatie, mūsų tvirtybės uola ir atpirkėjau!*

Į šitą krikščioniško padorumo atmosferą, visus sutrikdydamas ir apstulbindamas, Meisonas įsiveržė kaip nepadorus šūksnis per pamaldas. Jis atvyko iš Šiaurės, paslaptingos žemės (Niujorko valstijos Rajo miestu vadinosi ta vieta, kur jis gyveno iki dvylikos metų), su nemūsiškai ryškiu, tęsiamu „r“, šokoladinių batonėlių prikimštu trumpu kašmyro švarkeliu, golfo lazdomis ir kontraceptinėmis priemonėmis. Didžiuodamasis pareiškė esąs ištrenktas jau iš *dviejų* mokyklų. Žodžio kišenėje neieškodavo, buvo pavydėtinai gyvybingas, gražus ir pavergiantis. Jis išsyk pakerėjo visus.

Kartą mums papasakojo, kad prarado nekaltybę būdamas vos trylikos metų, – tai įvykę vieną vasaros sekmadienį jo tėvo neseniai įsigytoje sodyboje prie Jorko upės su nebejauna, bet vis dar garsia Holivudo aktore. Pasakojimas skambėjo keistai, bet kažkodėl įtikinamai. Visi žinojome, kad Meisono šeima sukiojasi kino sluoksniuose. Be to, prisiminę kitus pasakojimus apie tą damą (vienas, susijęs su skandalingu nuotykiu po stalu naktiniame klube, buvo toks įtaigus, jog kaitino vaizduotę visai moksleivių kartai), mes iš pradžių patikėjome. Meisonui tada buvo šešiolika, tačiau jis pateikė istoriją su prašmatniai sultingomis smulkmenomis, nelyginant senas gižus paleistuvis. Bet jau tada perlenkė pasitikėjimo lazdą ir pats sugadino visą reikalą ėmęs tvirtinti, kad šis suviliojimas buvęs tik pradžia daugelio panašių susirėmimų, o besotė aktorė išbuvusi jo meiluže net tris vasaras. Karšti seansai vykdavę Ričmonde arba Vašingtone, imtynės prasidėdavusios ant užpakalinių automobilių sėdynių, baseinuose, valtyse, o vienos, anot jo, įvykusios net hamake. Nors buvom patikliausio ir gosliausio amžiaus, tai jau buvo geidulingos svajos susipykus su protu, ir galiausiai nuostabus erotinis statinys subyrėjo perkrautas nevykusiais Meisono lipdiniais. Regis, mūsų nepasitikėjimas skaudžiai jį užgavo; vėliau iš jo motinos sužinojau, kad aktorė iš tiesų kartą viešėjo pas juos Rajyje, kai Meisonas dar buvo mažas, pasūpavo jį ant kelių ir padovanojo pliušinį meškiuką.

Meisono turtas, stulbinamos pažintys, ne pagal metus laisvas santykis su kūniškais dalykais – visa tai mane pakerėjo. Kuo aš jį patraukiau, niekada gerai nesuvokiau. Mano tėvai buvo iš grynų

gryniausio vidurinio sluoksnio. Man regis, Meisonas susidraugavo su manim todėl, kad aš – bent jau tuo metu – visada noriai juokdavausi iš jo pokštų, uoliai linksėdavau klausydamasis pramanų ir, būdamas pataikūnas, kaip veidrodis atspindėjau geidulingas jo svajas. Atvirai sakant, visada jutau, kad jis mane gerbia – tikriausiai dėl kažkokios minkštastuburės artimo meilės, leidusios kęsti jo išsišokimus. Man prireikė ne vienų metų, kol išmokau papriekaištauti žmogui tiesiai į akis.

Šešiolikmetis Meisonas buvo labiau patyręs gyvenime – arba vaizdavo toks esąs – negu daugelis jaunų vyrų, kurie, sulaukę trisdešimties, jau atrodo išvėsę ir sukriošę. Jis vilkėjo puikius Niujorke siūdintus kostiumus, rūkė angliškas cigaretes ir, nors nė karto nebuvo išvažiavęs iš Amerikos, balse girdėjosi alsus, aimaningas, pasimėgavusio ne viena dešimtimi užjūrio šalių žmogaus *vibrato*. Buvo subrendęs ne pagal metus, lieknas dailus jaunuolis su labai jam tinkančių ūselių užuomazgomis ir įpratimu pošlykščiai reikšti mintis. Per rytines pamaldas koplyčioje jis galėdavo man pašnabždėti:

– Bandau melstis, bet man galvoj tik viena – su kuo pasidulkinti.

Tai mane stulbino, nes tikėjimas Dievu, kad ir silpstantis, man teberuseno retai trikdomas kūniškumo. Tačiau palengva mano įtvirtinimai ėmė eižėti. Tebesižavėjau Meisonu, kai kiti mokiniai nuo jo atšalo. Jo turtai jiems nebedarė įspūdžio, nesibaigiantys prasimanymai įkyrėjo, o galiausiai, kai, būdamas iš prigimties talentingas sportininkas, susimuliavo kažkokią traumą ir visą sezoną prasėdėjo ant atsarginių suolelio, bendramoksliai pasipiktino. Ko gera, tik aš vienas nepalaikiau šio poelgio bailumu. Galiausiai likau paskutinis jo draugas, ir tai, kaip dabar supratau, bylojo apie mano polinkį pasiduoti blogai įtakai.

Flegai buvo vieninteliai man pažįstami milijonieriai. Meisono tėvas, niujorkietis, susikrovė pasakiškus turtus iš filmų nuomos („Vos ne vienintelis šiame versle ne žydas ir ne graikas“, – išdidžiai pareikšdavo Meisonas.) ir persikėlė į madingą Glosterio apygardos sritį, norėdamas tapti Virdžinijos aristokratu. Jis nusipir-

ko milžinišką kolonijinių laikų plantatorišką sodybą, vadinamą „Linksmaisiais ąžuolais“, autentišką iki paskutinės vinies, išskyrus baseiną, teniso aikštelės ir nerūdijančio plieno elingą sportiniams laivams. Tais metais aš ne sykį viešėjau ten su Meisonu – namas buvo maždaug valanda kelio nuo mokyklos. Rudens pradžioje dažnai būdavo rengiami priėmimai; kadilakais atvažiuodavo ir išvažiuodavo Niujorko įžymybės, temstant vejoje įsižiebdavo popieriniai žibintai. Kartą Orvoldas, rutulinių guolių imperatorius iš Švedijos, nutupdė lėktuvą pievoje, atstojančioje Flegams užpakalinį kiemą. Prieš karą toks numeris liudijo neeilinį šaunumą ir padarė man neišdildomą įspūdį. Pamenu, tą savaitgalį ponas Flegas pasamdė Ričmonde negrų chorą, kad šis pagiedotų svečiams spiričiuelų, ir pamenu, kaip Meisonas pavadino šią užmačią „neįmanomai vulgaria“.

– Senasis pulkininkas Flegas, – su panieka metė Meisonas, nes visą laiką skausmingai juto, jog nėra pietietis, o jo tėvai – tik šviežiai iškepti virdžiniečiai.

Dar pamenu, kad tą vakarą buvo laukiama Gretos Garbo, tačiau kažkodėl ji nepasirodė. Tačiau atvažiavo Lajonelis Berimoras, Kerolė Lombard ir jaunutė septyniolikametė žvaigždutė, vėliau jokios karjeros kine nepadariusi, tačiau sukėlusi man liguistą karštinę ir taip negailestingai išjuokusi tęsiamą pajūriečio kalbėseną, kad išsyk visiems laikams jos atsikračiau. Tos panelytės dėka ligi šiol mano tartis taisyklinga ir banali kaip diktoriaus. Nedrįsau greta jos net alsuoti ir įtarinėjau, kad ji bjaurisi dėl spuogų rausvai švytinčia mano nosimi. Tačiau jutau palaimą žengdamas ta pačia žeme, kur krito jos šešėlis, ir džiugiai būčiau atidavęs gyvybę už tos nakties ekstazę, kai atkakliai, prakaituodamas, bežadis šokau su ja ligi paryčių, kol paskutiniai samdyti muzikantai susidėjo smuikus, trimitus, o restauruotieji rūmai su užgesusių žibintų girliandomis išniro iš ryto ūkų visa mieguista pinigingo prasisiekėlio didybe.

Su vyresniuoju Flegu man neteko nė žodeliu persimesti. Kažkodėl jis visada vengė Meisono. Jutau tarp jų nuolatos tvyrant žodžiais neišreiškiamą apmaudą, kurį Meisonas išliedavo vogda-

mas tėvo gėrimus. Ponas Flegas buvo nuplikęs, šlakuotas žemaūgis žmogelis pasipūtusia adjutanto eigastim ir laikysena, prie kurios geriau būtų derėję jojimo kelnės ir pentinai, o ne amžinieji sandalai ir minkšto moteriško audinio kostiumai. Nors buvau jaunas, o jis – mažo ūgio, jutau jo galią ir turtą kaip kvapą. Nesunku buvo pastebėti, kad jis mėgsta garsenybes, o šios savo ruožtu kaip išalkę drugiai nesulaikomai lekia prie sočios jo ugnelės. Netikėtai karo metais jis mirė steigdamas milžinišką kino teatrų tinklą Brazilijoje. Jo išskirtinis vaidmuo – kad ir ribotame pasaulyje – man paaiškėjo po to, kai visur pamačiau nekrologus, nusakančius jį kaip šiek tiek paslaptingą, reklamos ir visuomenės dėmesio vengiančią asmenybę. Pagiežą, nepalankumą – nežinau, ką jis jautė sūnui, tačiau paliko jam beveik dviejų milijonų dolerių vertės investicinį fondą.

Brangutę Vendę pažinojau kur kas geriau, nes ji meldėsi Meisonui ir aklai, kaip dievobaiminga garbintoja, amžinai sukiojosi apie savo stabuką. Meisonas jau buvo išmestas iš dviejų Naujosios Anglijos mokyklų, ir vargu ar jį būtų priėmusi mokykla, stokojusi pinigų mažiau negu Šv. Andriejaus. Vendė dar ir todėl atidavė į ją sūnų, kad galėtų būti netoliese, o juodas šešėlis, kartkartėm, pačią netinkamiausią akimirką, perbėgantis dailiu jos veideliu, bylojo apie baimę, kad Meisono vėl nepašalintų. Man Vendė buvo tikrų tikriausias stebuklas. Tankūs lininiai plaukai, elektrinantys kvepalai, skaisčiai nurausvinti skruostai, raudoni ilgi nagai, skimbčiojantis ir virpčiojantis metalas ausyse ir ant riešų – visi šie priedėliai niekaip nesiderino su motinomis, kurios Port Vorike buvo tuklios ir nuolankios, o ji atrodė kaip fantastiškas regėjimas, neatremiamai ir baugiai žavus. Tačiau ji daug rūkė ir ne mažiau gėrė; tiesą sakant, aš pirmą kartą mačiau girtuoklę moterį. Trys stiprūs kokteiliai po pietų (visada, jeigu Flegas vyresnysis būdavo išvykęs, o tų metų pavasarį taip atsitikdavo vis dažniau ir dažniau) padarydavo jos kalbą beveik nesuprantamą, kone kaip kurčnebylės mykimą; ji pradėdavo verkti ir įtaikauti Meisonui, maldauti jį dėl motinos, dėl ateities, dėl studijų Prinstone gražiai elgtis ir galiausiai, kartais kimiai raudodama, kartais skausmingai gūžčiodama,

kankinės išraiška primindavo, kad, tėvui keliaujant per kitų moterų lovas, be Meisono, jai šioje žemėje nieko nebelikę. Tuo metu mano požiūris į moteris buvo pakilus, pietietiškas, todėl tokios scenos priblokšdavo ir nuliūdindavo.

Bet reikėjo pasiklausyt, kaip ji kalbėdavo, kai būdavo blaivi! Tokio žavingo, nekuklaus, visko patyrusios moters čiauškėjimo niekada nebuvau girdėjęs.

– Ne, *chéri,* tau tiek daug reikia suprasti. Tu, meiluti, dar toks jaunas. Seksas – noriu pasakyti, fizinis vyro ir moters ryšys – yra nuostabus potyris, o ne tema lėkštiems, nešvankiems juokeliams. Ateis metas, suprasi. Nieko keista, kad daktaras Morisonas išbarė tave. Sakai, nugirdo tave pasakojant nešvankų anekdotą?

Vis dar nežinodama, nenumanydama, kad tik užvakar Meisonas išmestas iš mokyklos, tą lemtingą šeštadienį jinai vežė mus namo atviru automobiliu, ir prašmatnūs jos plaukai plaikstėsi už nugaros aukso srovėmis. Aš, kaip tylus spuoguotas ginklanešys, sėdėjau už Meisono (visai ne anekdotas sukėlė direktoriui pyktį, o tikras kūniškas glėbesčiavimasis – kai senasis direktorius, slinkdamas apčiuopomis ir paralyžiuotais pirštais degiodamas degtukus, koplyčios rūsyje aptiko visiškai nuogą Meisoną su silpnaprote vietinio austrių rinkėjo dukra, be to, dar su bažnytinio vyno buteliais rankose; ir ne išbarė, ne „galvą ištrinko“, kaip tvirtino Meisonas, o viešai paskelbė tokią rūsčią ištarmę, kad net šiandien menu jos pabaigą: „...tai dvokas ir puvėsiai visagalio Viešpaties šnervėse, ir skaudama širdimi pripažįstu, kad ne krikščioniško pakantumo likučiai, o tik Virdžinijos Respublikos įstatymai sulaiko mane nuo rūstesnės bausmės, kaip tylus ir nedelsiamas išvijimas“); Meisonas, ramus ir elegantiškas kupranugario vilnos švarku, kartkartėm pasigręždavo į motiną savo puikiu profiliu ir švelniai pakšteldavo į žandą; abu įsitraukė į švelnų erzinimąsi, ilgai žvelgdavo vienas į kitą, o nevaldomas automobilis, lėkdamas dulkinais kaimo keliais, vingiuodavo iš vienos kelio pusės į kitą kaip paklydėlė raketa.

– Taip, brangute Vende, anekdotas apie grafienę ir pudelį.

– Tada nieko keista – *bjaurus* anekdotas.

– O kaip dar, širdele, prasiblaškyti vienišam vyrui? Prancūzijoje...

– Gailiuosi, kad pradėjau tau pasakoti apie Prancūziją. Tu dar *ne vyras*. Nors ir gaila, meiluti, bet kai įstosi į Prinstoną, vis tiek dar būsi laikomas tik berniuku.

– Vende, kartais tu mane tiesiog vargini. Be to, prisimink savo pažadą.

– Angelėli, kokį pažadą?

– Kai man sukaks aštuoniolika, tu nuvesi mane į... kaip tu jį vadini? Bordelį?

– Aukseli! Piteri, neklausykit jo! Vaikuti, tu visai nesuvoki, ką kalbi!

Tą dieną aš jaudinausi dėl Meisono laukdamas neišvengiamos scenos, negalėjau rasti vietos, tačiau Meisonas ir jo motina buvo linksmumo įsikūnijimas. Iš ryto mes trise paplaukiojome mažute dailia Flegų jachta, išlipome kitame upės krante prie Jorktauno ir ant žole apaugusio žemės pylimo, kur kadaise nesėkmingai gynėsi lordas Kornvolisas*, surengėme pusryčius. Dar niekada Vendė taip nestulbino manęs, kaip tą dieną: ji priminė kažką ryškaus, auksinio, švytinčio; žaismingai merkė man akį, išdykėliškai šiaušė Meisonui plaukus, šnabždėjo mums meilius žodelius ir buvo panaši ne į motiną, o į kažkokią subrendusią Dulsinėją, gundančią ir be galo patyrusią. Buvo karšta pavasario diena, ir mes gėrėme: aš ir Meisonas – alų, Vendė – džiną su vermutu, kurio nerūpestingai vis įsipildavo iš termoso.

– Nė už ką, mano džiaugsme, – linksmai šypteldama pareiškė ji Meisonui, – martinį palietusios jaunos lūpos manųjų jau nebelies. Gerk alų, kaip dera geram berniukui. Po metų galėsi gert ką panorėjęs.

Plaukiant atgal, vėjas nutyko ir burės tingiai nukaro.

* Prie Jorktauno 1781 m. spalio mėnesį Cornwalliso vadovaujama britų kariuomenė pasidavė Washingtono vadovaujamiems sukilėliams ir prancūzams. Tai buvo paskutinis didelis Nepriklausomybės karo mūšis.

– Kas kam darbo? – sušuko Vendė, apkabindama mus abu. – Šiandien gimtadienis. *Dieve,* kaip norėtųsi vėl būt septyniolikos! Tegul mus neša ir neša į jūrą!

Net aš, kad ir koks susirūpinęs, užsikrėčiau jos nuotaika; mes dainavome ir, palaimingai apsvaigę, tysojome ant denio, o jachta be vairininko tykiai plaukė pasroviui plačių upės žiočių, į jūrą.

Mėnesienoj vakare
Negrų girdisi daina... –

dainavom plaukdami pro upeliukų žiotis, saulės užlietas, į šlaitus kylančias pievas, užtvaras su varžomis žuvims gaudyti, o vieną kartą pro žnyplėmis traukiantį austres seną negrą, kuris iš nuostabos išvertė akis. Praėjo valanda, dvi.

– Pažvelkit į jį, Piteri, – mieguistai sumurmėjo Vendė. – Žavus, ar ne? Kokie siauri jo klubai.

Net pripratęs prie tokių kalbų, Meisonas susidrovėjo:

– Brangute Vende, tu mane vargini.

Tuo metu pakilo vėjas ir mes nuskriejom namų link – įdegę, apkvaitę, vilkdami paskui save jūržolių šleifą.

Ligi tos popietės aš niekada nebuvau rimtai pasigėręs – man buvo tik šešiolika; viskas, net nelaimės nuojauta, apsigaubė virpančia ūkana, ir tai, ką regėjau pro ją, tvaskėjo neapsakomu grožiu bei kerais. Tolėliau nuo upės, ant kalvos, didingas ir vienišas, stovėjo kolonų apsuptas Flegų rūmas, ir jo vėjų netrikdomas giedras fasadas su portiku žvelgė iš šešėlio į smaragdinę vejos erdvę, kur žolėje šoko pailgi baseino ribulių atšvaitai. Ten, viršuje, pasirodė negras baltu švarku, bet netrukus dingo. Sutemos glaudėsi už pušų, jų išstypę šešėliai gulėjo ant supiltų terasų ir skalūno takelių. Kai mes, pasisukę prieš vėją, guldami ant šono, lanku artinomės prie prieplaukos, aš pakėliau akis kone verkdamas iš dėkingumo šiai vietai, o Vendė lengvai spustelėjo man ranką tarsi sakydama: „Jeigu tu Meisono draugas, tau irgi priklauso viskas“. Tačiau jachtai prisišvartavus pakili nuotaika ėmė blėsti: prisiminiau, kad Meisonas naujienos motinai nepranešė.

Mus pasitiko Flegų vyresnysis liokajus Ričardas, siauralūpis, neįžvelgiamo veido elzasietis, atsivežtas iš Rajo; šoferis, visų galų meistras, šis pečiuitas vyras panėšėjo į niekšą iš kino filmų ir, kai šypsojosi, – o šypteldavo tik kartą per metus, – jo šiukštus vyptelėjimas vien raumenimis primindavo chirurgo pjūvį. Aš visada sutrikdavau jo akivaizdoje ir jusdavau neaiškią baimę; gal todėl, kad niekada nebuvau matęs baltojo tarno. Jis laikė už pasaito du didžiulius kaip panteros danų dogus; jie nušuoliavo pasitikti netvirtai ant kranto nužengusios Vendės ir suinkštė iš laimės jai ėmus juos glėbesčiuoti, murkti į ausis vaikiškus, maloninius žodelius, o paskui, laukiniškai sumauroję, liuoktelėjo ant užpakalinės kadilako sėdynės ir sutūpė tarp mūsų laižydamiesi ir virpčiodami nuo savo galybės jausmo.

Važiuojant per pušyną namų link, Vendė staiga tykiai užsnūdo Meisonui ant peties, o šis pirmą kartą, – kiek siekia man atmintis, – atrodė prislėgtas ir nuliūdęs. Jis rūpestingai prilaikė Vendę, jo kaktą išpylė stambūs prakaito lašai, lūpų kampučiai nutįso, o žvilgsnis pasidarė užguitas. Galbūt tik dabar, atėjus svaigios ir lengvabūdiškos kelionės upe pabaigai, jis suvokė kvailo savo poelgio pasekmes. Kai išblyškęs pažvelgė į mane ir sušnabždėjo: „Kaip, po velnių, aš jai pasakysiu?" – man vėl jo pagailo. Bet dar labiau Vendės, – kurią laikiau žavingiausia motina visame pasaulyje, – vilčių žlugimo. Ji dar nebuvo visiškai girta, ne tokia, kokią sykį mačiau. Ji tik, – kaip paaiškino lipdama iš automobilio, – „šiek tiek apleipo nuo saulės, brangučiai" ir turi nusnūsti. Todėl nusekėm akimis netvirtus jos žingsnius pro portiką, – auksiniai plaukai vis dar tvarkingi, kelnės gražiai apgulusios sėdmenis, – matėm, kaip ji susverdėjo, kaip Ričardas, sumurmėjęs „poonia", puolė jai į pagalbą, iš paskos atskubėjo ir Ričardo žmona, žemutė sudžiūvusi moterėlė su prijuoste, paėmė Vendei už parankės lyg slaugė – ligoniui, ir visa ši maža ori, kone laidotuviška eisena, lydima dviejų laigančių šunų, lėtai įžengė į namų prieblandą ir ėmė kopti įvijais laiptais.

– Jeigu ji prisigers... jeigu galutinai nusitašys, – niūriai tarė Meisonas, – gal tada neims visko giliai į širdį.

Tačiau jo balse nebuvo nė kruopelytės humoro, ir man net pasirodė, kad jis suvirpėjęs susigūžė iš baimės. Sutemoms vis labiau tirštėjant, pabandėm žaisti tenisą, tačiau Meisonas, stiprus ir atkaklus žaidėjas, judėjo vangiai, todėl aš, kad ir įkaušęs, pirmą kartą laimėjau dar labiau sugadindamas jam nuotaiką. Paskui kone su trenksmu užėjo naktis, apduodama karščiu linksmalapę ąžuolų giraitę, suteikusią pavadinimą visai sodybai, ir pabaidydama švininį varnų pulką, kuris nykiai krankčiodamas nuvasnojo paskutinio rausvo sutemų ruoželio vakaruose link. Tamsoje Meisono raketė trinktelėjo ant žemės.

– Pražuvau! Man galas! – sušuko jis su beveik niekad negirdėtu priekaištu pačiam sau. – Susidergiau gyvenimą per kažkokią rupūžgalvę! Suknistą driskę!

Veikiausiai tik jaunatviškas optimizmas galėjo įteigti man viltį, kad Vendės neįskaudins Meisono parengta naujiena. Tokia nerūpestinga, lengvabūdė, supranti, – tokia *šaunuolė,* ji atjaus siaubingą Meisono klaidą, gūžtels pečiais, linksmai nusijuoks ir, kaip visada, atleis. Tačiau Meisonas panašių vilčių nepuoselėjo. Kuo toliau, tuo labiau niuro, o kai atėjo kokteilio metas ir Vendė, skendinti standžiame musline ir dūminiame tiulyje, irgi atėjo pas mus į biblioteką, jis supylė į ją visą litrą martinio – iškilmingai, viltingai, vergiškai, tarytum bandydamas permaldauti deivę. Tačiau Vendei kažkas nutiko: nors visai nesilaikė ant kojų, atrodė susidrausminusi ir liūdnesnė, lyg per trumpą miegą ar kažkur ten, viršuje, būtų gavusi ženklą, signalą ar užuominą, kad nuo jos slepiama kažkas siaubinga. Ji klestelėjo ant sofos ir pareiškė:

– Dieve, kaip šiuose namuose nyku.

– Brangute Vende, – pradėjo Meisonas, – noriu tau pasakyti...

– Ššš, aukseli, dabar Vendė nori kalbėti. Sėskis štai čia. Kas ten per radiją? Tas bjaurus Kėjus Kaizeris. Rask, angelėli, ką nors malonesnio. – Jos veidas paniuro ir papilkėjo, oda vietomis nukaro, o kakle išsišovė du galvą sukiojantys raumenys. Mano akyse išsisklaidė visas jos grožis, – nors tikriausiai kalti buvo tik šešėliai, – ir staiga suvokiau, kad ji sena, jau labai sena, ko gera, trisdešimt penkerių metų. – Nenoriu *gadinti* tau linksmo gimtadienio, *chéri,*

bet šiuose namuose iš nuobodulio verkt norisi. Kad žinotum, kokia esu vieniša, aplink nė gyvos dvasios, žodeliu persimesti nėra su kuo, išskyrus Denizą ir tą baisųjį Ričardą. O tarnai... juodžiai... aš nė nesuprantu, apie ką jie šneka. Kokia kalba kalba – brazilų? Dieve mano, – nusižiovavo ji. – Kas čia? Semis Kėjus? Tegul, meiluti.

Pati biblioteka su švytinčiais sietynais, prabangiais riešutmedžio paneliais ir ištviskintu parketu atrodė atkeliavusi iš aštuoniolikto amžiaus – senovinės prabangos laivas, stebuklingai atsidūręs mūsų nikelio šimtmetyje ir įsakmiai reikalaujantis bent jau degančių žvakių, perukų, sruvenančių klavesino akordų, o ne mūsų, iš kitų laikų, su alaus skardinėmis, ragų ir trombonų žviegesiu. Skendau prabangoje pasiduodamas saldžiai, liūdnai karštinei. Lyg apsvaigęs stebėjau, kaip Vendė darosi vis girtesnė.

– Tavo tėvas, – tarė ji, glostydama Meisonui plaukus ir svajingai žvelgdama pro įstiklintas duris, – tavo tėvas pabėgo nuo Vendės. Tavo tėvas užmezgė romaną su... Ne! Neminėkim vardų. Kur? Pasakyk man, paukštuk. Kur tavo tėvas? Pajūryje? Bet tu nepabėgsi nuo Vendės, ar ne, *chéri*?

– Kokiam pajūryje? – naiviai pasiteiravau.

– Kokiam pajūryje! Jūs tik paklausykit! – pirmą kartą per visą vakarą nusikvatojo Meisonas.

– Gal geriau paklauskim Piterio, – tuštindama taurę, tarė Vendė. – Ne, angeliuk, Vendė daugiau negers. Gerai, dar lašelį. Gana. Paklauskim Piterio, nes jis mus myli ir mes jį mylim. Piteri, širduk, ką jūs manote apie tėvelius, kurie linksminasi su kitomis moterimis?

– Toks tėvas – sudilusio skatiko nevertas, – atsakiau bandydamas mėgdžioti Meisono abejingumą, tačiau iš sumišimo visas užkaitau.

– Matai? Piteris supranta. Piteris skiria, kas gera, o kas bloga. – Vendė nutilo, ir man pasivaideno, jog išgirdau slopinamą kūkčiojimą. Paskui ji nugrimzdo į svajingą pusiausnūdą, ir prasidėjo užgaidus monologas: ji kalbėjo apie man beveik nesuprantamus daly-

kus, vis kimiau, nerišliau, tačiau jos pirštai nė akimirką nesiliovė kedenę Meisonui plaukų.

– Juk jūs, mielieji, niekada nesate matę Kold Springo įlankos. Tu, angelėli, vieną kartą matei, kai buvai visai mažutėlis. Vis tiek neįsivaizduojate, kaip ten buvo žavu, kai dar nepažinojau tavo tėvo. Mes su tėtušiu Bobu, – tai Meisono senelis, Piteri, – mes su tėtušiu Bobu po mamos mirties gyvenom ten vienų vieni. Turėjom žirgų, pilną arklidę. O kodėl tavo tėvas neturėjo žirgų? – paklausė ji, liūdnai žvelgdama į Meisoną. – Kodėl jis nepanoro jų įsigyti? Jeigu būtų žirgų, būčiau ištvėrusi šitą gyvenimą. Jodinėčiau, kaip prie tėtušio Bobo. Buvo taip nuostabu ir žalia... žaluma ir laisvė... ne taip kaip čia, tarp siaubingų plentų ir mašinų. Noriu pasakyti, kad ten buvo išlikusios visos senos sodybos ir susidarydavo vienas didžiulis jojimo kelias, ir mes jodinėdavom iš Hantigtono į Sajosetą. O tavo tėvas nepanoro įsigyti žirgų. Ne žirgų, – ištarė ji ramiu, bet įtaigiu, kimiu balsu, – jis paprasčiausiai *atsisakė nupirkti man žirgą*. „Ne! – atrėžė jis. – Nekenčiu tų padarų! Ne". Garbės žodis, patikėkit, taip ir pasakė: „Gvendolina, tu greičiau užsėsi ant raganosio, negu ant prakeiktos kumelšės. – Dar pridūrė: – Ir neturiu tiek pinigų, kad pirkčiau arklidę. Kas aš tau – chanas?" Tarytum aš būčiau *prašius* arklidės. Aš teprašiau *vieno žirgo*. Vieno vienutėlio žirgo. Kad galėčiau jodinėti kaip su tėtušiu Bobu. Kad kažkaip pajvairinčiau gyvenimą, tik tiek.

Ji stabtelėjo ir baigė gerti martinį.

– Tikrai, tik tiek. Sau net prakeiktą elingą pasistatė. O ar nebaisu dienų dienas čia kiurksoti, nieko neveikti, tik spoksoti į tą šlykštų Ričardą ir matyti, kaip gyvenimas plaukia pro šalį? Taip, anksčiau dar galėjau ištverti. Nebuvo taip blogai, kai lankydavosi draugai, suvažiuodavo svečių. Bet viskas baigėsi. Praeitą žiemą. Esu *vienut vienutėlė*. Visiškai *neturiu ko veikti*. Štai, pavyzdžiui, Noelė. Arba Norma. Negi manai, kad joms reikalingas tavo tėvas? Negi manai, kad jos skris iš Baltimorės į Vašingtoną, paskui nuomosis automobilį ir trenksis per šitą Dievo pamirštą kraštą penkiasdešimt, šešiasdešimt, septyniasdešimt mylių vien tik pasimaudyti akinančiuose Džastino Flego spinduliuose? Širduk, juk su-

pranti, kad jas abi, ir Noelę, ir Normą, aš pažinojau seniai prieš sutikdama tavo tėvą, kai jis dar buvo niekas, berniūkštis iš Prinstono, Volstrito pasiuntinukas. Ar aš tau, angelėli, nepasakojau? Jos atvažiuodavo į svečius pas mane, pas Vendę, – pačios mylimiausios, pačios brangiausios, noriu pasakyti, iš draugių, – o jis visas atstūmė! Ak, širduk, aš būnu tokia nelaiminga!

Jos balsas nutrūko, akys prisipildė ašarų, ji viena ranka apkabino Meisonui kaklą ir prispaudė jį prie savęs.

– Klausyk, klausyk, – tarė silpnu, negyvu balsu. – Visada būk geras, mano deimantėli, visada elkis protingai. Vyriškai. Būk išdidus ir susitvardantis. Vendei tu esi viskas. Atmink. Tu – skaisčiausias mano karūnos deimantas. Ne, branguti, daugiau nepilk. Daugiau negalima. Ne, angelėli! – sulemeno ji keistu kūkčiojamu balsu, lyg kikendama, lyg raudodama. – Ne, Vendė *numirs!* Gerai, bet tik pusę taurės.

Ir apgailėtinas spektaklis tęsėsi; Vendė taip pasinėrė į savo viską gožiančias nelaimes, kad net pamiršo Meisono gimtadienį ir tik po dešimtos, įsitvėrusi mūsų, nulipo į apačią vakarieniauti.

– Tikrai, tikrai taip, – karčiai ištarė ji, kai Meisonas pritraukė jai kėdę. – *Ryyšardas* dėl to kaltas! Na štai, jūs jauni, bet ir jums, berniukai, aišku, jog tai paprasčiausio *žmogiško padorumo* klausimas. Juk aš ne kokia nors iš šiukšlyno ištraukta Holivudo šliundra. Jeigu apie tai prakalbom, tai ir tėtušis Bobas, ir mama, ir aš – mes jau tada buvom „Aukštuomenės kalendoriuje“, ir Van Kempai jau du šimtus metų buvo gyvenę Long Ailande, kai Flegai čia pasirodė. Makysportas, Pensilvanija! Fu! – Ji pašaipiai nusijuokė, neaiškiai mostelėjo ranka, ir aš net jau pamaniau, kad ji rodo nosį Ričardui, tą akimirką negirdimai išnirusiam iš užkulisių; tuo pačiu mostu ji nustūmė nuo stalo vandens stiklinę, ir ši pažiro į druzgus Meisonui po kojų.

– Ar kvietėte, poonia? – burbtelėjo Ričardas.

– Aišku, kviečiau, – patvirtino Vendė. – Palik tą stiklinę. Atnešk vyno. *Rosé.* Ar kviečiau! – nusiviepė ji Ričardui už nugaros. – Ar kviečiau!

Pirmą kartą tarp kokteilių ir vyno man pasirodė, jog Vendės jaudulys pasidarė pavojingas: ji nervingai barbeno pirštais stalą, o paprastai švelnus, šilkinis balsas įgavo švitrinio atgarsio, bufetininkės intonacijų šiurkštumo. Man buvo taip nejauku, kad net darėsi bloga. Viltingai pažvelgiau į Meisoną, bet užuojautos jo veide neišvydau: laikydamas Vendei už rankos, jis dėmesingai žvelgė jai į akis, nepamiršdavo rūpestingai įpilti vyno, o kai ji jau nebeįstengė suvaldyti peilio ir šakutės, jis, švelniai įtikinėdamas, supjaustė jai vištieną, kurią ji ketino praryti vienu kąsniu, ir per visą liūdną nerišlų jos monologą išliko budriai niūrus ir orus nelyginant arkivyskupas.

– Tik vieno apgailėtino žirgo. Tik tiek. Galima pamanyti, jog prašiau pilnos žirgų arklidės. Bet ne! Klausyk, angelėli, tu visiškai nesiklausai Vendės!

– Brangute Vende, tavo mielas balsas virpina man širdį... ar kaip ten. – Atidžiai ją stebėdamas, Meisonas trūktelėjo petį. – Varyk, nesustok, mieliausioji.

– Švelnuti. Angelėli. Apie ką aš kalbėjau? O, taip. Taigi kas jam padėjo atsistoti ant kojų? Kas? Atsakyk. Aš pati atsakysiu. Kas, jei ne Robertas Sardžentas Van Kempas Antrasis! Ar manai, kad tėtušis Bobas *bent akimirką* susimąstė, kai tavo tėvas atėjo pas jį prašyt pinigų, kad galėtų atsistoti ant kojų? Manai, susimąstė? Ne! Tėtušis Bobas nė žodelio neištarė. Jis buvo plačios sielos žmogus. – Staiga ji nugrimzdo mintyse, parėmė ranka kaktą ir vėl ėmė šniurkščioti; šakutė su maistu sustingo ore, padažas plona srovele nutekėjo per smakrą. Mane apėmė paniška baimė.

– Visi pas mus atvažiuodavo į svečius. Visi visi. Iki mamos mirties. Vakarėliai. Šokiai. Pasiplaukiojimai jachta mėnesienoje. Tai buvo, suprantat... tai buvo gyvenimas... laisvas, nuostabus. O kai aš baigiau Foksfortą, tėtušis Bobas surengė nepamirštamą sutiktuvių pokylį. Žmonių buvo jūros, du orkestrai ir viskas, ko reikia. Ir vienas vaikinas kraustėsi dėl manęs iš proto. Eimoris Felpsas. Vargšelis paskendo Bar Harbore. Nuostabus vaikinas, trykštantis džiaugsmu, ir taip toliau, o balsas toks gražus, švelnus. Dieve, *kodėl aš tai kalbu?* – staiga ji pertraukė save. – Angelėli, kokia aš

nuobodi. Atleisk man. Ir jūs, Piteri, atleiskit. Tiesiog... ak, nežinau... tiesiog aš taip didžiuojuosi savo gražuoliu suaugusiu sūnumi, bet žinau, kad dabar tu paliksi mane ir išvažiuosi toli... kad galėtum kilti vis aukščiau ir aukščiau, žvaigždžių link, ir nuveikti daug didžių darbų. Kaip sunku suvokti, kad tu būsi toli, ir vis dėlto... vis dėlto... Dieve, kaip tragiška! Aš prašau taip mažai. Taip mažai.

Vendės galva nulinko ant sunertų rankų, pečiai suvirpo, ji ėmė kūkčioti.

Tuo metu atsilapojo dvivėrės durys ir su virtuvės kaitros gūsiu, raudonu nuo septyniolikos torto žvakių veidu, išdygo košmariškasis Ričardas. Aš nežinojau, ką daryti, nes pagal tradiciją reikėjo uždainuoti. Tęvu balseliu užtraukiau „Laimingo gimtadienio", tačiau žodžiai įstrigo gerklėje. Nutilau ir įbedžiau akis į Vendę. Nelengva buvo suprasti, ką ji šnabžda, – per kančią ir neviltį, – sau į alkūnę.

– ...pasiimk mane, *chéri,* – murmėjo. – Pasiimk mane kartu, mūsų giminė... *chéri*... – Paskui: – ...garsiu... žmogumi... geru...

– Brangute Vende, – ištarė Meisonas. – Turiu tau naujieną.

– Nekalbėk.

– Tai ir vėl nutiko.

– Angelėli, nekalbėk.

– Aš nevažiuosiu į koledžą, meiliausioji.

– Angelėli, man *plyšta širdis.*

– Vende, paklausyk, *aš nevažiuosiu į koledžą.*

– Kokia aš vieniša.

Meisonas šiurkščiai pakratė ją už pečių:

– Vende, mane išmetė iš mokyklos. Supranti, ištrenkė. Ar tau aišku?

– Pupuli angelėli, tu visada erzini Vendę.

Tą akimirką tikriausiai būčiau galvotrūkčiais išlėkęs, bet tarsi priaugau prie kėdės. Mirtinoje tyloje suskambo, sušvokštė, keistu žvangančiu nedarniu kontrapunktu sulalėjo po namus visi laikrodžiai: *vidurnaktis, vidurnaktis*. Pabandžiau ištarti „atleiskit", tačiau

tik mintimis ištrūkau iš visko, kas čia vyko, tik mintimis nuskriejau virš mėnesienos užlietų vandenų, virš pušų, miegančių laukų tykios vietelės link, namų link, kad galėčiau kuo greičiau, nors vieną palaimingą sekundę, pasislėpti nuo šio nesuvokiamo sielvarto ir skausmo, tol, kol Vendė, kaip iš dusinančios gelmės išneriantis plaukikas, lėtai atplėš galvą nuo stalo ir, ūmiai viską suvokusi, kraupiai suriks.

– Ne! Ne! – šaukė ji, žiūrėdama į Meisoną. – Ne! Ne! Ne! Ne!

– Vende, neimk taip į širdį... – nupuolusiu balsu ištarė Meisonas.

– Ne! Ne! Ne!

Jis pastvėrė virpančią motinos ranką.

– Brangute Vende, klausyk, juk tai dar ne pasaulio pabaiga. Galų gale aš sveikas ir gyvas.

Vendė užsidengė veidą ir ėmė linguoti kaip raudotoja.

– Tu žadėjai, – dejavo. – Sakei, būsi geras. Sakei, niekada manęs nebeliūdinsi. Ne, ne, ne! Negaliu patikėti! Aš to neištversiu! Ką tu, aukseli, padarei? Ką padarei?

Akimirką man pasivaideno, kad, regėdamas tokį motinos sielvartą, Meisonas irgi pravirks. Tačiau jis susitvardė ir nerūpestingai, kone lengvabūdiškai ištarė:

– Nieko tokio, dėl ko tau, širdele, reiktų rausti. Šiaip ar taip, ne dėl pažymių. Mane užklupo bežaidžiantį su viena panele.

– Seksas! – sušuko Vendė. – Intymūs santykiai! Angelėli! Negi negalėjai palaukti? Ne! Ne! Ne!

– Vende, mylimiausioji, – gailiai išlemeno Meisonas, – aš pats save keikiu. Dievaži, aš...

– Bet ką tu darysi? Ką darysi? Angelėli, kaip galėjai šitaip mane nuvilti? Kas dabar bus? Tu nepakliūsi į Prinstoną. Nebaigęs mokyklos. Tavęs juk niekur nepriims! Kodėl sudaužei mano svajones? – Ašaros upeliais tekėjo nelaimingu jos veidu; ji virpėjo lyg šalčio krečiama, ir man pasirodė, kad tuoj nugrius ant grindų. – Kaip tu galėjai, būdamas mano vienintelis? Juk į tave sudėtos visos mano viltys? Juk pameni, kiek kartų tau tvirtinau: „Visada būk geras, mano džiaugsme. Visada būk protingas. Vyriškas. Išdidus ir santūrus. Juk tu – skaisčiausias deimantas Vendės karūnoj!“

Ji nutilo; visą jos kūną purtė kimi nepaliaujama rauda. Peilis dzingsėdamas nukrito ant grindų. Tamsiame kambaryje mirkčiojo ir siūbavo gimtadienio žvakučių liepsnelės, jų šviesa bėginėjo virpančiomis Vendės lūpomis, šlapiu nuo ašarų veidu, sielvartingai išdraikytais plaukais. Paskui nutiko keisčiausias dalykas. Lipšniai, – tai leido tik ypatingas jųdviejų ryšys, kai bet koks judesys, paprastų paprasčiausias gestas, esti kupinas prasmės kaip poezijoje, – Meisonas paėmė į burną dvi cigaretes, uždegė jas, o paskui nerūpestingai, bet švelniai įdėjo vieną Vendei tarp lūpų. Jos sielvartas kaipmat išgaravo, ji nurimo, nutilo. Nežinau, ar ją taip paveikė ši paslauga, ar tiek prisiplempė vyno ir džino, kad prarado bet kokį ryšį su tuo, kas vyksta; tačiau, šiaip ar taip, atrodė lyg vaikas, gavęs saldainį ant pagaliuko: ašaros išdžiūvo, ji tyliai žagtelėjo ir išsiblaškiusi kreipėsi į Meisoną:

– O kaip, angelėli, su tavo drabužiais, kostiumais?

– Tas senas krienas neįleido manęs į miegamąjį. Privertė miegoti ant sulankstomosios lovelės sporto salėje. Pareiškė, kad aš tvirkinu kitus. Garbės žodis, Vende, tiesiog *vaikiška,* aš net galvoti apie tai nenoriu. Tikrai, brangute, mat juos velniai, pamirškim viską. Na, aš nuleidau garą. Juk ne mirtina nuodėmė, kaip kažin ką. Na, pakvailiojau, galėjau atsargiau viską atlikti. Bet... dievaži... tai ir viskas.

– Vis dėlto, angelėli, kur tavo *drabužiai?* „Burberry" lietpaltis...

– Jis pasakė, kad lieps kokiam nors negrui juos surinkti ir išsiųsti...

– Kas? Kas taip pasakė? – griežtai persiklausė Vendė.

– Daktaras Marstonas.

– Tu nori pasakyti, kad tau nebuvo leista pasiimti *asmeninių daiktų?*

– Bet, Vende, – alsiai ištarė Meisonas, – nesikamuok. Visa tai taip nuobodu. Ir apskritai ten buvo pašvinkusi skylė. Skaičiuoti iki dešimties neišmokydavo.

– Palauk! Aš jiems parodysiu! – piktai sušuko Vendė. – Tu nori pasakyti, kad tas senis, tas šlykštus senas šventeiva! Tas Morisonas...

– Marstonas, – pataisė Meisonas.

– Kad jis drįso *štai šitaip* berniuką išmesti! Ir nė žodžio *man,* nei už ką, nei dėl ko? Motinai?

– Brangute Vende, atsisėk pagaliau.

– Ne, aš nesėsiu. Jis mano, kad gali tave išmesti be jokio teismo? Tai yra be jokios priežasties? Kaip, kodėl? Nepasakyti motinai! O *teisingumas?* Ir dar paskui kalba apie ištvirkimą! Ir dar uždraudžia žmogui pasiimt *drabužius!* Tas senas šventeiva? Na, ne! – Grasinamai murmėdama, ji pakilo nuo stalo – jau nebe moteris, o iškankinta baidyklė, ir ėmė klykti reikalaudama automobilio.

– *Ryšardai!* Kur tas stuobrys?

– Vende! – suriko ir Meisonas. – Atsisėsk, po galais!

Vendė nusvirduliavo prie durų.

– Na, ne! Ne tokią dieną! Kur pontiakas? Tas senis man atsakys, tegul nemano...

– Vende! – sušuko Meisonas stodamasis. – Tau negalima važiuoti!

Tačiau ji būtų važiavusi, bent jau bandžiusi tai daryti, jeigu ne vestibiulyje kilęs sujudimas ir po to – penkios chaotiškos minutės. Aš žiūrėjau į tolstančios Vendės nugarą, į Meisoną, puolusį jai įkandin, bet staiga vestibiulyje prasidėjo sąmyšis, bildesys, šunų lojimas, kažkieno šūksniai – iš pradžių prislopinti ir nesuprantami, tačiau kai Vendė priėjusi pravėrė duris, neramus, grėsmingas triukšmas įsiveržė į kambarį. Dogai įnirtingai vambrijo. Paskui užkriokė vyriški balsai – jau ne vienas, o du ar trys, pasigirdo kojų brūžinimas ir sunkus kūno trinktelėjimas į medį – visa tai įsispaudė aksominiame vakare kaip kažkokios audringos filmo scenos garso takelis dar tamsiame ekrane. Aš nusekiau paskui Meisoną į didingą vestibiulį. Prie lauko durų stovėjo livrėją vilkintis Ričardas, karingai rėkavo prancūziškai ir angliškai, iš visų jėgų tempdamas už pavadžio abu dogus, kurie apsiputoję, slysdami nagais per plyteles, įnirtingai veržėsi prie kažko kolonados apačioje.

– Nešdinkitės iš čia! Ar girdit? – rėkė Ričardas. – *Allez donc!* Na, eikit! Greičiau!

– Ričardai! – sukliko Vendė.

– *Je vais appeler la police, madame!* Ponia, aš iškviesiu policiją!

– Ko jiems reikia?

– Pati žinai, ko mums reikia! – atsiliepė balsas iš apačios. Kaimiškas, gerklinis, šiek tiek negriškas – senovinis, lyg karalienės Elžbietos laikų – tingus pietinio Česapiko balsas, kietai grasinantis. Man sutraukė odą po plaukais; artindamasis prie durų, iš pradžių tik įtariau, bet vėliau supratau, pamačiau, kieno jis: kaulėto, kombinezonu vilkinčio austrių rinkėjo. Iš įniršio ir beribės nuoskaudos veidas buvo it peilis, akys iš po antakių žybčiojo kaip grankulkės. Greta stovėjo kitas, jaunesnis ir žemesnis, kvadratinio, labai raudono ir be galo nusiminusio veido, su didžiuliu vėzdu rankoje.

– Pati viską žinai, – tarė pirmasis. – Kur tavo vaikis? Nubausti jį reikia. – Jis įspėjamai žvilgtelėjo į savo bendrą. – Nesiartink prie šunų, Badi.

– Apie ką jie šneka? – suaimanavo Vendė. – Ričardai, nuvesk Fricą ir Bingą į namus. Aš nieko negirdžiu!

– Aš tau pasakysiu, apie ką mes šnekam. Atvesk mums savo vaikį – ir *sužinosi,* apie ką šnekam. Mokykloje jų nieko neišmoko, ir namie tas pats. Stovėk ramiai, Badi, nes šunys tau kojas nugrauš. Šeimininke, mes iš Tapahanokos, ir kol jūsų nenaudėliui kailio nenudirsim, atgalios negrįšim.

Atvėpusia burna, susivėlusiais ir išsiplaiksčiusiais plaukais, Vendė stvarstėsi durų staktos ir su girtu nerimu žvelgė į juos. Meisonas, slapstydamasis už Ričardo ir urzgiančių, išsiplėšti bandančių šunų, nubėgo į vestibiulio gilumą.

– Vende, – atsklido išsigandęs jo balsas, – uždaryk tas prakeiktas duris!

– Bet *aš nesuprantu*...

– Šeimininke, man tavęs gaila. Jeigu turėčiau tokį sūnų, eičiau ir nusiskandinčiau. O jei nežinai, ką jis padarė, aš tau pasakysiu: paėmė mano dukrelę Dorisę – jai dar tik trylika metų, ir ji Dievo nuskriausta kvailutė, – paėmė ją, nugirdė ir tada... *suėjo* su ja... Ne kur kitur, o bažnyčioje, toje šventojo Andriejaus mokykloje! Paėmė mano vargšę trylikos metų mergytę ir *suėjo* su ja. Kaip *vyras su moterimi!*

Vendė suaimanavo ir vėl ėmė raudoti, tik nežinau, ar dėl to, ką išgirdo, ar dėl ko kito.

Austrių rinkėjo akys degė dorybingumu ir atpildo troškimu.

– Šeimininke, aš ne iš tų, kurie patys teisia ir patys susidoroja. Tiesą sakant, tam ir progos nebuvo. Paklausk, ko nori, visu paupiu – nuo Esekso iki Deltavilio, – visi paliudys, kad Gruveris Floidas įstatymų laikosi. Bet vieną dalyką aš tau pasakysiu. – Jis valandėlę patylėjo, niūromis sugniaužė kaulėtus kumščius ir nusispjovė rudomis tabako seilėmis į buksmedžius. – Aš taip, šeimininke, tau pasakysiu. Jokie teismai nei įstatymai nesutrukdys man perdaryti to, ką tavo vaikis pridirbo. Sodomos nuodėmiautojai gėdytųsi jo žygių Dievo akivaizdoje, šventuose namuose, su paika mergaite, iš vaikiškų suknyčių dar neišaugusia. Šeimininke, – tarė jis, žingteldamas į priekį, o Badis, grėsmingai iškėlęs vėzdą, nuo jo neatsiliko, – aš tau blogo nelinkiu. Tik pasitrauk į šalį – *mums reikia tavo vaikio!*

Tuo metu, kai pabūgęs aš taip pat pasitraukiau, man pasirodė, kad regiu bent dešimt skirtingų dalykų: pirmiausia, kaip Vendė, įniršio gūsio nublokšta prie durų, išskėtusi rankas, kietai užmerkusi akis – tarsi kankinė priešmirtiniame alpulyje laukianti laužo liepsnų agonijos – kažką šnabžda dangui; kaip du vyrai su kombinezonais, įniršiu degančiomis akimis, negailestingai kopia laiptais mūsų link su kietu kaip akmuo ryžtu ir plačiais delnais, o vyresnysis išsitraukia iš užpakalinės kišenės metalinio vamzdžio nuopjovą ir, žengęs per slenkstį pro Vendę, pakrato jį virš galvos; kaip išblyškęs Meisonas susigūžia už Ričardo ir įsiutusių šunų, o paskui puola šonu lyg krabas bėgti prie laiptų, paslysta, pakyla ir spigiu vaikišku balsu šaukiasi pagalbos; kaip Ričardas, pastėręs iš siaubo, negali nei pajudėti, nei paleisti šunų, o tik beprasmiškai vapa: „Poonia, poonia!“ – visa tai aš pamačiau ir išgirdau per menkiausią sekundės dalį. Hipnotizuojanti eisena praslinko pro mano akis, kol ieškojau kišenėje cigaretės, – o paskui ir aš suakmenėjau iš siaubo: įsibrovėliai, matyt, palaikę Meisonu, žiūrėjo tiesiai į mane. Norėjau surikti, pabėgti, bet kojos priaugo prie grindų. Ir

vyrai tikriausiai būtų pradėję mane doroti, jeigu tą akimirką kažkur už nugaros nebūtų pasigirdęs pasipiktinęs balsas: „Stok!“

– Stok! – vėl sušuko balsas.

Tai buvo ponas Flegas. Basas, su pižama, jis išniro iš koridoriaus – tarytum besitęsiančio mylių mylias – ir be garso atėjo iki mūsų. Ar vien šis paradinis baritonas taip įsakmiai paveikė vyrus? Ar pati šeimininko figūra, kažkoks jėgos ir valdžios spinduliavimas mus sukaustė, bet visi apmirė, sustingo kančios, įniršio, baimės pozomis ten, kur buvo. Kai pasigirdo pono Flego balsas ir jis ilgokai artinosi iš tų beribių tolių, visi stovėjome užburti kaip statulos: ir nukryžiuota tarpduryje Vendė iš nuostabos išsiplėtusiomis akimis – „Džastinai, aš maniau...“ – išgirdau ją šnabždant, – ir du austrių rinkėjai vis dar ant slenksčio, iškėlę ginklus, bejėgiškai įsilydę į naktį; net šunys apmirė, ir tyla kurtino labiau negu jų skalijimas; o galiausiai išvydau išgąstingai atsigręžusį Meisoną – sulenkta koja, paniškai sustingusia virš laiptelio. Visų stebimas, Flegas priėjo.

– Stok! – sušuko dar kartą.

Praplikęs, mažutis, akiniuotas, išpuoselėtais ūsais, jis panėšėjo į prisukamą kareivėlį; pižamos prarėžas buvo prasegtas, jis nesidairė į šalis, o kolonas apeidavo tiksliai pasisukdamas stačiu kampu. Atrodė, jog tų posūkių metu pasigirsta spragtelėjimas ir spyruoklinio mechanizmo dūzgimas, bet kai jis nušlepsėjo pro šalį, vis taip pat įrėmęs kietą žvilgsnį į svečius, – į mane padvelkė vonios losjono kvapas, kurį tebejutau, kai suriko atėjūnams:

– *Lauk iš mano namų!*

Šis triuškinamas valios pasireiškimas buvo kažkoks valdoviškas; abu atėjūnai sulinko, susigūžė nuo jo įniršio kaip gluosniai vėtroje. Vyresnysis kliūvančiu liežuviu, baugščiai, nuolankiai vėl pradėjo švarkšti apie savo nelaimę:

– Suprask, šeimininke... juk tavo vaikis paėmė mano vargšę mergytę...

– Mesk vamzdį! – riktelėjo Flegas. – Viską girdėjau. Aš jums gerai sumokėsiu už tai, ką iškentėjot. O dabar lauk iš mano namų! Lauk, arba abudu nušausiu!

Pistoleto su savim jis neturėjo, bet nebūčiau labai nustebęs, jeigu būtų ištraukęs iš oro. Vamzdis su trenksmu nukrito ant grindų.

– Jai dar tik trylika, – sumurmėjo vyresnysis vyras. – Dievaži, šeimininke, jinai atėjo pas mane, o jos rankose – *lėlė. Lėlę* su savim turėjo, vargšė mergytė...

– Atjaučiu jūsų nelaimę, – pertraukė jį Flegas. – Bet nereiškia, kad galite vidury nakties veržtis su ginklu į svetimus namus. O dabar lauk iš čia, supratot? Palikit tarnui adresą, ir aš rytoj su jumis susisieksiu. O dabar drožkit.

Jis stovėjo basas prieš duris ir žiūrėjo į vyrus, kol tie, tyliai brūkšėdami kojomis, lipo laiptais žemyn.

– Džastinai... – išgirdau Vendės balsą. Jinai žingtelėjo jo link. – Džastinai, aš nežinojau, kad tu čia. Kur tu...

– Nutilk! – jis staigiai atsigręžė. – Ričardai, pakviesk Denizą, tegul ji paguldo ponią į lovą.

– Džastinai! – sušuko Vendė. – Džastinai, brangusis, kurgi tu *buvai?*

– Nutilk! – pakartojo jis. – Nuo šiol, Gvendolina, tai ne tavo reikalas. Kur aš būsiu ir ką veiksiu, dabar tik man rūpės, supratai? Tik man! *Tik man!* Taip bus visada, nes mano žmona – girtuoklė, paprasčiausia girtuoklė, girtuoklė ir idiotė. Ar supratai? Tu – idiotė, o tavo sūnus – niekingas *gyvulys!*

Ir skubiai nušlepsėjo blizgančiomis grindimis – mažutis, sausas, tiesia stamantria nugara, palikęs mūšio lauke, karštligiškoje naktyje, keistą mergišką gardenijų aromatą.

Jau vėliau, vis dar sukrėstas, žinodamas, kad neužmigsiu, aš iki vėlumos sėdėjau bibliotekoje prie tyliai grojančio radijo, aklomis sklaidydamas *Town and Country* žurnalą. Pro langus į vidų sruvo švelnus paparčių ir žiedų kvepėjimas, pievoje kvarkė varlės, čirpė žiogai ir gailingas lėlio balsas saldžiai ir veriamai skelbė miškui apie artėjančią vasarą. Paskui atėjo Meisonas raštuotu maudymosi chalatu ir plačiu niekinamu šypsniu veide.

– Nieko sau spektakliukas, Pjerai? – tarė jis.

Aš norėjau atsakyti, tačiau žodžiai – nežinau, kokių man būtų pavykę rasti, – įstrigo gerklėje. Tebestebeilijau į žurnalą. Tokio

man dar nebuvo tekę vartyti – jis buvo pilnas liesų išblyškusių žmonių, vieni sėdėjo ant iš lazdų ištraukiamų kėdučių, kiti apžiūrinėjo žirgus. Man norėjosi verkti.

– Meisonai, – galop išspaudžiau apsimestinai nerūpestingai, – negi Vendė neturi nieko skaitomo?

Tada pamačiau, kad Meisonas guli kniūbsčias ant kušetės, rauda įsikniaubęs į priegalvį, ir nebesugalvojau, ką dar pasakius. Leidau jam verkti.

Po valandėlės užsnūdau. Ausyse pasigirdo tarytum tūkstančio alpių ragų gausmas – nedarnus, migdantis, tolimas, o kažkur aidžiame namo kambaryje, pilname šnabždesių ir nepažįstamų žmonių žingsnių, girdėjosi nepaliaujamas kojų brūžinimas, šlamesys – kažkas rengėsi skubiai sprukti.

– Visada mylėk mamą, – pasivaideno man Vendės šnabždesys.

Ir tuoj pat:

– Piteri Leveretai! Piteri! Piteri Leveretai! – sušuko virš manęs balsas. – Nubuskit! Seniai metas!

Aš prisiverčiau atsimerkti vis dar sapnuodamas, kad virš manęs linkso Vendės veidas, bet paskui nubloškiau miego patalus, sumirksėjau ir išvydau, kad mane žadina Rozmari de Laframbuaz – per patį vidunaktį Sambuke.

– Piteri, nereikia taip sielvartauti, – įtikinėjo mane Rozmari. – Gal tas vargšelis pasveiks. Žinot, aš skaičiau, jog kai kurie komos ištikti žmonės praguli metų metus... – Ji užsikirto tikriausiai suvokusi, kad manęs tai visai neguodžia. – ...Ir vis dėlto gyvena.

Šis pašnekesys vyko prie „Bela Vistos" viešbučio durų, kur Rozmari laukė, o aš skubiai prausiausi po dušu, skutausi ir vilkausi išeiginį kostiumą. Taip pat kantriai ji laukė, kol skambinau į Neapolio ligoninę ir iš kažkokios ledinės nešnekios moters, tikriausiai gailestingosios sesers vienuolės, sužinojau, kad di Lijetas miega kaip miegojęs juodu nesilpstančiu miegu, jo sudaužyta kaukolė apdėta ledais, ir tik vienam Dangiškajam Tėvui težinomas tolesnis jo likimas. Lyg parto strėlė* – kažkoks metalinis jos balso

* Anot legendos, partai atsitraukdami šaudydavo strėlėmis per petį.

atgarsis leido man suvokti, kad ji atpažino, jog esu anglikonas, – iš Neapolio atskriejo jos patarimas melstis; tikriausiai ši maldinga ir nepaguodžiama veido išraiška paskatino Rozmari išdeginti mano sąmonėje – su geriausiais ketinimais – di Lijeto vaizdą: kaip jis tyso aukštielninkas, pamažu žilsta, kurčias viskam ir penimas pro kažkokią niekingą žarnelę iki Paskutinio teismo dienos.

– Aš noriu pasakyti, – pasitaisė ji, – jog tai reiškia... tai yra nereiškia, kad jis būtinai *mirs,* suprantat?

– Suprantu, – atsakiau nusiminęs.

– Piteri, pasistenkit viską pamiršti, – įtikinėjo ji mane. – Aš suprantu, kaip siaubingai jūs sukrėstas, bet jeigu... jeigu nors trumpai pabandysite į tai pažiūrėti ne kaip į kažką asmeniška, bet kaip... na, nežinau... kaip į kažkokį mažutį nutikimą beribiame visatos gyvenime... Ar esate skaitę Kalilio Džibrano „Pranašą"? – Jos balsas buvo be galo liūdnas.

– Apsaugok Viešpatie!

Mes nusileidom į „Bela Vistos" kiemą ir sustojom parūkyti. Čia žydėjo rožės; naktis buvo kvapi, šilta, bežvaigždė. Lengvi debesėliai užplaukdavo ant mėnulio primindami, – nors nepageidautina ir nepanašu į tiesą, – jog vis dėlto kažkur lyja. Rytdiena žadėjo būti saulėta ir karšta. Netvirtai stovėjau ant kojų ir jaučiausi išsekęs, tarsi būčiau ką tik išsikapanojęs ne iš kvaitulingo snūdulio, o atkulniavęs iš beribių tolių, atvilkęs nepakeliamą naštą, grūmęsis su milžinais. Tačiau kai, stipriais saldžiais kvepalais nustelbdamas rožių aromatą, gražus ir didelis Rozmari veidas pasilenkė prie liepsnelės mano delnuose, su nuostaba pajutau – chimeriškai paaštrėjus pertemptiems jausmams, – kad mano protas vėl skvarbus, žvalus, ir man staiga smilktelėjo, jog kažkur jau esu matęs šį veidą: na, aišku – Vendė; tačiau neskubėjau brėžti froidiškų paralelių, nes Rozmari veidas labiau priminė bendrinį portretą tų neseniai priaugintų merginų, mandagiai ir nerūpestingai žvelgiančių iš nesuskaitomų aukštuomenės sekmadieninės kronikos puslapių – beveik neatskiriamų viena nuo kitos dėl malonaus, standartinio, absoliučiai amerikietiško žvilgsnio, kuriame atsispindi klusnumas banaliai moralei ir pinigais grįstas saugumas. „Prana-

šas“. Išties Finčo koledžo verta poezija, ir aš būčiau garsiai nusijuokęs, tačiau tuo metu Rozmari su cigarete atsitiesė ir aš supratau jos liūdesio priežastį. Ji buvo Meisono „meilužė“ (neabejoju, kad pirmoji būtų parašiusi šį žodį kabutėse), ir, nepaisant išpuoselėto stambaus kalibro grožio, kažkas pakrikusio, netikro, nevikraus jos elgesy leido pajusti, kad ji gėdisi šio vaidmens, gal net bijosi ir ilgisi to prarasto, nesugrąžinamo įvaizdžio, tyrai žvelgiančio iš *New York Times* sutuoktuvių puslapių. Ar mano sprendimui turėjo įtakos išankstinis neteisingas nusiteikimas? Nemanau. Be to, kai ji įsikibo man į parankę ir mes išėjome į akmenimis grįstą kelią, žibinto šviesoje išvydau blizgią Meisono darbo mėlynę jos paakyje.

– Gailiuosi, kad neatėjau anksčiau jūsų pažadinti, – tarė Rozmari mums žingsniuojant, – tačiau jums, vargšeliui, taip stigo miego. Meisonas irgi pritarė, kad nežadinčiau. Tikiuosi, nesupykot?

– Anaiptol, – tariau. – Labai dėkoju, kad užėjote.

– Taurelė jums tikrai praverstų.

– O dar labiau – užkandis. – Aš stačiai miriau iš bado. Visą dieną neturėjau burnoj nieko, išskyrus tą bandelę Formijoj, bet atrodė, jog tai buvo prieš metus. – Ar pas jus ko nors yra, o gal man paimti iš...

– Piteri, nejuokaukit! – nutraukė mane Rozmari. – Pas mus kalnai maisto. Jūs tikrai mirštat iš bado! Šiandien Meisonas nuvažiavo į Neapolį, į kariškių krautuvę ir parsivežė toną įvairiausių produktų. Ir pjausnių, ir faršo, ir begalę visokiausių šaldytų dalykų. Ir pieno, Piteri, tikriausio karvės pieno buteliuose! Meisonas sakė, kad jis parskraidintas iš Vokietijos. Šiandien vietoj kokteilių išgėriau visą litrą. Garbės žodis.

– Kariškių krautuvė? – nustebau aš. – Bet kaip...

– Juk žinot, per karą jis buvo lakūnas. Ir, vos mums atplaukus į Neapolį, tuoj gavo leidimą į tą krautuvę.

– Lakūnas? Bet kaip... – vėl užsikirtau, bet, kai ką prisiminus apie Meisoną, nejaukumas greit išgaravo. Rodos, nesusilaikiau pasakęs: – O negi buvęs... lakūnas gali apsipirkinėti kariškių krautuvėje? Jeigu jis nebetarnauja? Gal čia kokie kiti ryšiai?

– Na, to nežinau... – išsiblaškiusi atsakė Rozmari. – Man tai nesuvokiamas dalykas. Apskritai, – pridūrė ji kiek žvaliau, – maisto turim begalę. Neįsivaizduojamą kiekį. Ką pasakytumėt apie puikų jautienos kepsnį?

Norėjau atsakyti „esu sužavėtas“, bet Rozmari aiktelėjo ir sustojo kaip įbesta: iš tamsaus skersgatvio, garsiai šnarpšdamas ir kriuksėdamas, išniro sulinkęs skarmaluotas padaras, pribėgo prie mūsų ir netikėtai stipriai pastvėrė man už rankos. Aš kone iš sykio suvokiau, kad šiuos nežmogiškus garsus gali skleisti tik mano šios popietės vertėjas Saverijus; prikišęs raudoną plokščią veidą, kaišiodamas storą liežuvį pro dantų spragas, jis suurzgė kažką nesuprantama, visą laiką šypsodamas ir švytėdamas nelyginant apsvaigęs Helovino moliūgas su žvakute.

– Tai vietinis *pusprotis,* – neatgaudama kvapo ištarė Rozmari. – Vykit jį šalin!

– Jis nepavojingas, – atsakiau. – Be to, nesupratau, ką pasakė. Kalbėk *lėčiau,* Saverijau.

– *Buonasera, signora!* Labas vakaras, ponia! – riktelėjo jis Rozmari. – *Buonasera, padrone!* Labas vakaras, šeimininke! Pažiūrėkit, ponia, aš išblizginau jūsų kadilaką.

Mes nužingsniavom toliau, Rozmari virpėdama pasipurtė.

– Brr! Panašus į komiksų pabaisą. Ką jis pasakė?

Netoliese, palei tamsų skersgatvį atitvėrusią sienelę, stovėjo toks raudonas, vulgarus ir milžiniškas kadilakas atverčiamu stogu, kad akimirką nepatikėjau savo akimis, nors du kartus Romoje buvau matęs jo dvynius. Jį, kaip ir mus, gobė drėgnas senovinis miestelio kvapas, tačiau automobilis skleidė dar ir savo ypatingą mičiganiškų kerų kvapą, – raudonų dažų, plastiko, gumos, lakaus naujumo, – ir Saverijaus ištviskintas spindėjo naktyje kaip koks nepadoraus dydžio rubinas.

– Jis pasakė, kad išblizgino jūsų automobilį, – paaiškinau. – Ar iš tiesų jums priklauso?

– Taip, jis Meisono, – lyg atsiprašinėdama tarė Rozmari. – Spalva gal... baisoka, ar ne? *Žinoma,* ir pats automobilis didokas, – mąsliai pridūrė.

Mums einant pro kadilaką, Rozmari meiliai perbraukė delnu sparną; automobilis buvo toks milžiniškas, jog atrodė, kad, nepaisant visų gamtos dėsnių, būtų galėjęs mechaniškai apsiveršiuoti pašonėje stovinčia itališka mažalitraže.

– Žinot, Meisonas teisingai pasakė, kad, mums važiuojant per kokį nors kaimiūkštį, valstiečiai apstulbsta taip, lyg pro šalį plauktų „Karalienė Elžbieta".

Ji droviai nusijuokė. Paskui, man pašnabždomis pasiūlius, atkišo Saverijui kelias liras („Bet aš neprašiau blizginti automobilio", – iš pradžių pareiškė ji ir, tik kai paaiškinau, jog amerikiečiams įprasta atlaidžiai žiūrėti į tokį smulkų pinigų kaulijimą, bei pridūriau kažką iškilmingą apie pietiečių skurdą, lyg ir nuoširdžiai pasigailėjo savo žodžių); nevisprotis nušuoliavo į tamsą, o mes, žengę dar kelis žingsnius, kaip tik bažnyčios varpui miestelio gilumoje skelbiant paskutinį pusvalandį prieš vidunaktį, atsidūrėme prie vilos. Pastūmiau sunkias duris, ir prieš mane atsivėrė erdvus dengtas kiemas: ant grakščių latakiškų kolonų parimę lubų skliautai nyko aukštybių tamsumoje, kur nardė ir daužėsi į nelaisvę pakliuvusi kregždutė; pro lelijos formos šviesangę netyčia dirstelėjo mėnulis.

– Kokios nuostabios plytelės, – tariau pažvelgęs į grindis.

Visas grindis dengė išties neapsakomai gražios susikertančių raudonų ir mėlynų apskritimų pynės, sukuriančios spalvingą, akinamai blizgančią ir kiek svaiginančią giluminę perspektyvą; tačiau, akims apsipratus, pastebėjau kažkokią netvarką, o geriau įsižiūrėjęs supratau, jog tai kamerų, prožektorių, mikrofonų sangrūda tamsioje kiemo dalyje.

– Šiandien čia buvo filmuojama, – mums einant per kiemą, paaiškino Rozmari.

– Taip ir maniau, – atsakiau.

Plačios juostos buvo išraižiusios plyteles: tampomos pirmyn ir atgal, į vorus panašios mašinos įspaudė grindyse bjaurius griovius.

– Žinot, šie rūmai taip pat priklauso Faustui, ir jis įsiuto pamatęs, kas nutiko grindims, – paaiškino Rozmari, tarytum pajutusi

mano nusiminimą. – Bet Herbas Vingeitas, grupės administratorius, pažadėjo atlyginti nuostolius, ir Faustas nudžiugo kaip mažas vaikas.

Mums prisiartinus prie laiptų, kurie, kaip spėjau, vedė į Meisono kambarius, kiemas virto aidžiu rezonatoriumi: jį pripildė pragariškas triukšmas. Iš viršaus, slopinami alebastro sienų, bet aiškiai girdimi, atsklido pianino akordai, kojų dunksėjimas, viską smelkiantis plonas falcetas ir po to nugriaudėjusi isteriško kvatojimo papliūpa. Visai greta, už į kiemą išeinančių durų, taip garsiai, kad kiekvienas bosų smūgis atsitrenkdavo į žemę nelyginant dramblių trypimas, iš patefono išsiveržė įžanginiai „Don Žuano" uvertiūros taktai. Garsai susiliejo į tokią laukinę, kurtinančią kakofoniją, kad aš vos neužsikimšau, kaip vaikystėje, pirštais ausų. Tačiau Rozmari stvėrė man už rankos, ir, skubiai užlipę laiptais, mes ištrūkom iš akustinių spąstų, muzika liovėsi kurtinus, lyg kas būtų pašokęs ir ją pritildęs.

– Ten gyvena Kinsolvingai, – Rozmari parodė į duris apačioje, už filmavimo įrangos miško. – Kai pavasarį atvažiavom, jie jau buvo čia. Kesas – rodos, minėjot, kad jį susitikot – buvo pirmas amerikietis, su kuriuo susipažinom. Jis... – Rozmari sudvejojo. – Žodžiu, jis... jis labai keistas.

– Jūs turit omeny tą girtą kelyje sutiktą vyruką? Be perstojo malantį karoliniška tartimi?

– Žinot, Piteri, jis viską gadina. Tas Kesas... – Ji nutilo, paskui dirbtinai nusijuokė. – Nekreipkit dėmesio.

Aš ir nebūčiau kreipęs, jeigu jos balse nebūtų pasigirdęs labai nuoširdus susirūpinimas.

– O kas jam yra? Be girtuoklystės?

– Ne, nieko. – Rozmari nervingai suspaudė man riešą. – Jis siaubingas girtuoklis. Be to... pietietis ir keistas, ir, na, nežinau... *ne mūsų kompanijos,* suprantat? Tikras... mano manymu, psichopatas. Ir dar ta mergina... italė, dėl kurios jiedu su Meisonu... – Staiga ji visa iškaito ir prikando lūpą. – Apskritai nieko ypatinga, – tarė prikimusiu balsu ir krestelėjo galvą. – Nieko, Piteri. Nekreipkit dėmesio.

– Galit man pasakyti... – pradėjau aš.

– Ne, – nukirto Rozmari. – Tiek to. Pamirškim.

Rozmari taip jaudinosi, kad jos nerimas persidavė ir man. Bet, matyt, ji buvo tvirtai pasiryžusi baigti pokalbį – ir net pabandė tai padaryti.

Tačiau minčių sustabdyt neįstengė.

– Juokinga, bet kai susipažinom, jis bandė apsimest žymiu dailininku. – Ji paminėjo girdėtą dailininko emigranto pavardę. – Tik pamanykit! Pats būdamas niekas, tuščia vieta... – Nebaigusi minties, ji gūžtelėjo.

– Atsargiai, laidas, – perspėjau ją.

Pagaliau mes užlipom į galeriją. Driadės iš aprūkusio portiko frizo nebyliai prašėsi išprausiamos. Rozmari pasigręžė ir stabtelėjo.

– Jumis dėta aš... nešnekėčiau apie Kesą su Meisonu. Apskritai nieko rimta. Tiesiog šįvakar... na, nežinau.

– Bet aš nė nepažįstu to vyruko, – atsakiau jai.

Tuo metu pasigirdo džiazo muzika, ir Rozmari veidas nušvito.

– Lažinuosi, kad šito jūs nežinojot, – tarė ji. – Įspėkit, kas pas mus atvyko iš Romos ir taip pasakiškai skambina? *Bilis Reimondas!*

Tarsi ištarus slaptažodį, durys prasivėrė ir mes įžengėm į Meisono apartamentą. Buvau apstulbintas ir pakerėtas. Nors Meisonas visada mėgo pūsti miglą į akis, šį kartą jis pranoko pats save. Net didysis kunigaikštis būtų puikiai jautęsis šioje salėje; erdvės buvo tokios, kad įeiti labiau tiko su pažu, aidint ragams ir fanfaroms. Ant aukšto kryžminio skliauto aistringu teptuku pasidarbavo devyniolikto šimtmečio dailininkas: erdvės buvo pritvinkusios debesų ir vešlios augmenijos, jos švietė visomis spalvomis, nuo tyro jūros žalumo iki jautulingo purpuro; scenos buvo mitologinės, neaiškaus turinio, bet, regis, atpažinau Demetrą ir pagal karalienės Viktorijos madą aprengtą Persefonę, sklendžiančią su besiplaikstančia suknia ir svajingai kandančią granato vaisių. Palei visas sienas, tarsi prilaikydami atbrailas, į viršų kilo dailūs, tikro renesansiško stiliaus piliastrai, blizgantys it grynas auksas; jau buvau linkęs tuo patikėti ir kaip tik svarsčiau šią galimybę, kai Rozmari, gestų kalba šnektelėjusi su įspūdingu, livrėjuotu žmogumi,

tikriausiai vyresniuoju liokajumi, vėl paėmė man už rankos ir nusivedė per kambarį.

– Girdėjau Alonsą sakant Meisonui, jog tai pats prašmatniausias būstas, kokį jam yra tekę matyti, – tarsi atspėjusi mano mintis, tarstelėjo ji. – O matė viską pasaulyje. Bet jūs, Piteri, neįsivaizduojate, kaip pigiai jis mums kainuoja. Faustas jį įsigijo iš kažkokio barono.

Aš ėjau su aukštąja rūmų šeimininke prie maždaug dvidešimties žmonių grupės, išsipleikusios ant sofų ir krėslų aplink juodą fortepijoną. Toliau, už maždaug nedidelio namo dydžio stiklinių durų, plytėjo tamsi, be mėnesienos jūra; lengvas vėjelis judino raudonas užuolaidas, ir jos tingiai bangavo šešėliuose. Salė buvo pilna klegesio – garsaus, dirglaus, girto. Liūliuojančioje gintaro šviesoje viskas liejosi, o gal iš nuovargio mano akys neįstengė sutelkti vaizdo. Šiaip ar taip, ant fortepijono dangčio stovinti juoda vaza su apvaliom rankenom it auselėm prisiartinus pavirto jauno negro galva. Nežinia kokio nevaldomo jausmų priepuolio pagautas, jis staiga pravėrė baltadantę burną ir vėl pratrūko dainuoti.

– Tai Bilis Reimondas, – šnabžtelėjo Rozmari. – Tobulybė.

Mes tyliai priėjom prie susibūrusių aplink fortepijoną žmonių. Dainelė buvo nešvanki: apie bananus ir kitus pailgus daiktus; Bilis gašlokai narstė žinomų teatro ir kino pasaulio žmonių pavardes, maudamas jas ant bananinio iešmo; jis geidulingai murkė, mirkčiojo, vaipėsi ir taip keistai užsimerkdavo, kad akys išnykdavo kaukolėje, kai pasilenkdavo prie klavišų norėdamas išgauti greitą šmaikštų *arpeggio*. Kadangi tiesmukos užuominos man buvo per daug parapinės ir nesuprantamos, nelabai jaukiai jausdamasis, ėmiau nužiūrinėti Meisono svečius, kurie, prakaituodami su sportine apranga, klausėsi gergždžiančio negro balso ir, išskyrus įspūdingą, į kampą nuo visų pasitraukusį žilą vyriškį niūroka išraiška, sudarė įvairiausių kvatojimo stadijų rinkinį. Dauguma pagal mano hierarchinę kino meno sistemą ypatingo susidomėjimo nekėlė: na, kas, galų gale, yra prodiuserio padėjėjas, grupės administratorius arba reklamos specialistas?

Iš visų svečių, neskaitant žvaigždžių, geriausiai įsiminiau tris – kaip tik ši trijulė, susispaudusi ant mažos paauksuotos kanapos, ir patraukė dėmesį, kai nenustygstanti mano dvasia nusigręžė nuo Bilio Reimondo. Pirmoji buvo siurbčiojanti mėtų likerį Dona O'Donel, rusvaplaukė jauna moteris, tokiu kreidos baltumo veidu, kad aš negalėjau patikėt savo akimis, kol supratau, jog jis kruopščiai nudažytas nežinia kodėl norint šokiruoti žiūrovą. Ji nebuvo graži, tačiau neblogai sudėta ir būtų buvusi visai patraukli moteris, jeigu ne troškimas – aiškų aiškiausias troškimas stulbinamu kontrastu tarp numirėliško veido baltumo ir oranžinių plaukų, apsieinant tik be dirbtinės guminės nosies, – atrodyti kaip cirko klounas. Aš prisiminiau girdėjęs apie ją ir iš tolo matęs Romoje. Kažkur buvau skaitęs, kad Dona O'Donel nėra tikrieji jos vardas ir pavardė, tačiau jos mažai kas buvo tikra. Vienu metu ji vaidindavo nedidelius vaidmenis, buvo surengusi tapybos parodą, išleidusi eilėraščių knygelę. Nė vienoje srityje, įskaitant ir kelias santuokas, nepasireiškė nė viena talento molekulė, tačiau, būdama didžiulio prekybinio turto Amerikoje paveldėtoja, nedvejodama tęsė lėkštus ieškojimus, tikriausiai manydama, – kaip kartą pasakė Tomas Manas, – jog galima nuskinti bent vieną lauro lapelį nuo meno medžio nesumokėjus už tai gyvybe. Dabar, kiek supratau, ji domisi kino menu ir važinėja po Europą prikibusi prie kinematografininkų, kurie, viena vertus, dėl jos nesuskaičiuojamų turtų, o kita vertus, dėl vaikiško ekscentriškumo ir keistenybių elgėsi su ja kažkaip pagarbiai ir atlaidžiai, vadino „Morkyte" ir su įkarščiu be galo kartodavo „taip" atsakydami į nepaliaujamus klausinėjimus: „Kaip manot, ar aš graži?" Visa tai man buvo papasakota šį vakarą. Rozmari dar pridūrė, kad ji kartkartėm mieganti su Karltonu Bernsu.

Greta Donos O'Donel sėdėjo mieguistu žvilgsniu besišypsantis Mortonas Bejeris, žinomas žurnalistas, aukštuomenės paskalų tiekėjas, kurio kiekvieną žodį amerikietiškame Romos laikraštyje rydavau taip godžiai, kaip kadaise Kitsą. Atpažinau jį iš fotografijų. Bejeris vienintelis, išskyrus mane, buvo apsirengęs ne žygiui į paplūdimį; jo striuka, kiek gunktelėjusi figūra buvo įvilkta į puikų

flanelės kostiumą, – netgi su geltona languota liemene, – ir jis romiai, nuolankiai ir net liūdnai šypsojosi Bilio Reimondo dainelei, kurią tikriausiai girdėjo dešimtą kartą. Net pajutau gailestį priverstiniam jo nuoboduliui, akimirką visai pamiršęs keliaklupsčiaujamą žavėjimąsi šiuo žmogumi, taip pat savotiška garsenybe, – artimai, kone giminiškai bendravusį su visų penkių žemynų kino žvaigždėmis, susitikinėjusį su Džonu Edgaru Huveriu, Herbertu Bajardu Svoupu* ir net kelis kartus pietavusį Baltuosiuose rūmuose.

Ir pagaliau trečią šios trijulės asmenį aš taip gerai pažinojau iš fotografijų, kad vos susivaldžiau nepriėjęs ir kaip seniai matytam draugui nepliaukštelėjęs per petį. Bet kai pagaliau suvokiau, kas jis toks, apstulbau nežinodamas, ar mane labiau pritrenkė jo buvimas tokioje nerimtoje kompanijoje, ar, atvirkščiai, nemalonus šio buvimo natūralumas – todėl ėmiau spoksoti į jį kaip į zoologijos sodo eksponatą. Tai buvo pavyzdingas, nenuilstantis, optimistiškas, didžiai gerbiamas daktaras Irvinas Franklinas Belas, žinomiausias ir mylimiausias Amerikoje protestantų dvasininkas po Henrio Vordo Bičerio**. Kaip kažin ką, viskam buvau pasirengęs tą vakarą, bet ne susitikimui su Bažnyčios žvaigžde, tokia originalia, retai pasitaikančia, ir tik vėliau iš Rozmari pasakojimo paaiškėjo, kaip tai įvyko: Belas, artimas pramonės ir verslo magnatų draugas, asmeninės, o ne ganytojiškos kelionės po Europą metu susitiko Romos „Haslerio“ viešbutyje seną draugą – prodiuserį Solą Kiršorną. Kiršornas, kaip ir daugelis turtingų, aukštus postus užimančių amerikiečių, buvo Belo gerbėjas, kuriam daktaro išvesta lygybė tarp turto ir dorybės, dorybės ir turto pasirodė lengvai suprantama ir įvykdoma. Sužinojęs, kad į Belo kelionės maršrutą įeina Sambukas (ir toji pati „Bela Vista“), paslaugusis

* D. E. Hoover (1895–1972) – amerikiečių teisininkas, ilgametis ir įtakingas FTB vadovas, H. B. Swope – amerikiečių žurnalistas, paleidęs į pasaulį posakį „šaltasis karas“.

** H. V. Beecher (1813–1887) – amerikiečių dvasininkas, rašytojos Harrietos Beecher Stowe brolis.

Kiršornas susisiekė su savo žmona Alisa Ader ir paliepė jai visos filmavimo grupės, – jis buvo prodiuseris, o ji – žvaigždė, – vardu parodyti įžymiajam pamokslininkui kuo didesnį svetingumą. Kaip tik dabar tai ir vyko man prieš akis: kiekvienąkart dainininkui gašliai sudejavus, įkūnus, draugiškas, gausiai prakaituojantis pamokslininkas sumirksėdavo už bifokalinių stiklų, iš paskutiniųjų stengdamasis išsaugoti įžymųjį džiugų draugiškumą ir kaip bankininkas, užtiktas įkišęs ranką į kasą, bandė išlaikyti putliuose skruostuose skystą kontrabandinę šypsenėlę. Man savotiškai jo pagailo. Padribusiomis šilkinėmis nefrito žalumo kelnėmis ir marškiniais, kaip viename paveiksle matyta našlaujanti Kinijos imperatorienė, su drėgna atvipusia apatine lūpa, tarsi ketindamas gaut ledinuką arba ištart eilinę banalybę, jis alpėjo iš nejaukumo, ir skaudu buvo žiūrėti, kaip kažkokia nešvanki dainelė trukdo jam mėgautis gražiu turtingu pasauliu, kurį jis taip troško sužavėti. Bilis Reimondas baigė dainuoti.

Apsidairiau ieškodamas Meisono, bet jo niekur nebuvo matyti. Kai nutilo paskutinis sravus akordas, trijulė ant kanapos atliko greitus rankų judesius: Bejeris prisidengė žiovulį, Belas pasitaisė akinius, Dona O'Donel nervingais pirštais kilstelėjo sunkius auskarus, todėl akimirką jie priminė tris nuo blogio prisidengusias rytietiškas beždžionėles: nebylią, aklą ir kurčią. Pasigręždamas lyg ir išvydau tolumoje, kito kambario tarpduryje, veidą besišluostantį Meisoną; kilstelėjau ranką norėdamas jį pakviesti, bet jis dingo. Susirinkusieji ėmė garsiai ploti. Kai vėl pažvelgiau į fortepijoną, Rozmari man padavė vazelę su žemės riešutais.

– Paprašiau Džordžijų atnešti jums ko nors rimtesnio, – sušnabždėjo ji. – Jis tuoj ateis. Bilis dainavo pasakiškai, ar ne? Galiu prisiekt, kad lenkia Noelį Kovardą. Jis... ššš...

Visi nutilo, nes Bilis Reimondas vėl uždainavo, šį kartą vaiskią ir liūdną „O laikas bėga". Kaip tų dalykų žinovui, man jo atlikimas pasirodė daug blogesnis už daugybę girdėtų, netgi mėgėjiškų. Tačiau klausytojus pagavo švelni ekstazė: kai kurie, alkūnėmis pasirėmę į fortepijoną, smakrus padėjo ant delnų; gražutės mer-

gaitės prasegtomis palaidinukėmis apkabino save sukryžiuotomis rankomis ir užsimerkusios glostinėjosi pečius; netrukus tik aš vienas, alkanas kaip vilkas, nužiūrinėjau tuos, į kuriuos, tiesą sakant, ir buvau atėjęs paspoksoti: kerinčią Alisą Ader, grakščią, šviesiaplaukę, tokio opalinio skaidrumo odos, kad jos švelniai įdubusiame smilkinyje – kaip liežuvėlyje tos varlės, kurią vaikystėje tyrinėjau per mikroskopą, – kiekviena gyslutė, kiekvienas kapiliaras atrodė pulsuojantys, gyvi ir mirtingi; dar kartą Karltoną Bernsą – tiekos milijonų moterų sapnų piktąjį demoną, kad suskaičiuoti nebūtų įstengę nė jo darbdaviai, – jo seksualiai persirijusį, atkarų, nudėvėtą veidą, ir pagaliau Gloriją Mandžamelę, juodaakę, ramią, grakščią, kurios patrauklumas ekrane tik blyškiai atspindėjo tikrovę, nes jos žavinga krūtinė prašyte prašėsi glamonių. Tačiau kai, siūbuodama muzikos taktu, ji nuėjo, pamačiau, kad jos, kaip ir daugumos italių, trumpas liemuo ir striukos kojos – to bruožo, atsižvelgdamas į savo skonį, negalėjau apibūdinti kitaip, kaip užpakalio nukarimo. Be to, siaubingai norėjau valgyti. Vėl apsidairiau Rozmari, ir kaip tik tuo metu, matyt, dėl nuovargio nesunkiai tapęs skersvėjo auka, nusičiaudėjau – paskui dar kartą ir dar, ir dar, ir jau niekaip negalėjau suvaldyti drėgnos varginančios kanonados. Skambinimas sutriko ir nutilo.

– Ar *baigsit,* po galais? – pasigirdo vyriškas balsas.

Be garso prasivėrė rausva Bilio Reimondo burna; liežuvis šokinėjo kaip varpelio šerdis. Vėl pasigirdo nepažįstamojo balsas; atrodė, jis kreipiasi ne į mane, o į visą kvailių ir idiotų pasaulį, tarp kurių aš tiesiog buvau vyresnysis.

– Kas per velniava!

– Atleiskit, – sušnabždėjau.

– Kas, po velnių, čia darosi?

Kažkas sukikeno, kažkas sukosėjo; tylumoje klanktelėjo fortepijono akordas, ir kimi, gaili daina vėl užliejo kambarį.

Gavęs pylos, tylutėliai pasišalinau į vėsią tamsią vietelę palei langą ir atsisėdau su cigarete virpančiuose pirštuose, sugižęs, pasipiktinęs, svajodamas apie jautienos kepsnį.

Ir dabar, kai bandau nuosekliai prisiminti ano vakaro įvykius, man regis, jog kaip tik nuo šios akimirkos vienas po kito ėmė dėtis keisti dalykai, kurie, vakarui virstant naktimi, o naktį keičiant rytmečiui, darėsi vis nesuprantamesni, vis labiau gluminantys ir darkūs. Tuo metu jie neatrodė itin svarbūs, todėl man nelengva atgaivinti smulkmenas. Vis dėlto, kiek pamenu, dėjosi štai kas. Sėdėdamas naujoje vietoje pamačiau, kaip didingas senas liokajus, Rozmari pavadintas Džordžijumi, su padėklu rankoje praėjo pro dainos pakerėtą sambūrį ir kažką šnabžtelėjo šeimininkei, smarkiai prie jo pasilenkusiai. Rozmari kaktoje susimetė susirūpinimo raukšlės, ji permetė sutrikusiu žvilgsniu svečius ir, galop pamačiusi mane, ėmė artintis prie tos vietos, kur sėdėjau. Džordžijus nusekė jai iš paskos. Atsisveikinamai plastėdama, alsi melodija ištirpo, stabo ištikti svečiai atitoko, ėmė beprotiškai ploti ir bergždžiai šaukti: „Dar, Bili, dar!" – paskui dūgzdami pasklido po didžiulę salę.

– Piteri, – kreipėsi į mane Rozmari, – tikiuosi, jums patiks. Šis kepsnys buvo patiektas mums per pietus ir... – Ranka ji nurodė Džordžijui padėti padėklą ant greta stovinčio stalelio. – Tikras amerikietiškas maistas ir... noriu pasakyti... *tikras*. – Balse buvo justi susijaudinimas ir neviltis. – Piteri, aš nesuprantu, ką Džordžijus nori man pasakyti, – dvejodama tarė ji. – Atrodo, jis tvirtina, kad Meisonas *susipjaustė* ar...

Jos žodžių prasmė ne iš karto pasiekė mano sąmonę. Džordžijus pristūmė padėklą. Viduryje pleiksojo žadėtasis kepsnys – storas kraujingas jautienos gabalas. O šalimais – ąsotis balto, putoto, šviežio, jau daug metų neregėto pieno. Kaip pusprotis stvėriau servetėlę ir šakutę, tačiau mane sulaikė maldaujamas Rozmari balsas:

– Labai prašau, Piteri, pabandykit suprast, ką jis sako.

– *Che è successo?* Kas nutiko? – paklausiau liokajaus. Tai buvo gunktelėjęs aristokratiškos išvaizdos senyvas žmogus žilais plaukais ir niūriu, susirūpinusiu žvilgsniu. Įdomu, pamaniau, iš kur Meisonas jį ištraukė. Tikrai nevietinis. – Kas nutiko ponui Flegui?

– Pone, jam sudraskytas veidas. Nieko rimta, bet jis liepė paklausti ponios, kur padėtas tas *merkurochromas* ir pleistras. Nieko rimta, tačiau...

– Bet kas jam *nutiko?* – paklausiau liovęsis kramtyti.

– Tiksliai, pone, nežinau, – liūdnai, kaltai atsakė Džordžijus. – Mums su ponu Flegu nelengva... bendrauti. Jei gerai supratau, ponas Flegas nugriuvo ant rožių krūmo.

– Rožių krūmo?

– *Si, signore.*

Aš išverčiau Rozmari ir apie rožes, ir apie tai, kad Meisonui reikia medicinos pagalbos; ji nustebusi aiktelėjo ir išplėstomis, išsigandusiomis akimis jau ketino pult gelbėti Meisono, tačiau Džordžijus ryžtingai sušnabždėjo, kad tučtuojau ją sulaikyčiau. Kadangi ponas Flegas įsakęs (dėl to abejonių nekyla) jokiu būdu neleisti, kad ponia pati ateitų jam į pagalbą. Nieko rimto nesą (Džordžijus pažvelgė liūdnomis akimis į Rozmari ir pakartojo: *Non è grave, signora*), tikrai nieko rimta. Sutrikusi, kalta pailgo kaulėto jo veido išraiška ir beviltiškai nenuoširdi šypsena rodė, jog jis kažką nutyli.

– Džordžijus tvirtina, kad nieko rimta, – išverčiau aš. – Galbūt Meisonas nenori kelti triukšmo, ir tiek. Kur pleistras?

– Spintelėje, – bespalviu balsu atsakė Rozmari. – Vonios spintelėje, dešinėje, viršuje. Pasakykit jam.

Liokajus nuėjo, o aš, vėl pripuolęs prie kepsnio, paklausiau Rozmari:

– Iš kur jūs iškapstėt šitą Džordžijų? Ir kaip su juo susišnekat?

Ilgai neišgirdęs atsakymo, pažvelgiau į Rozmari. Tuo pat tuščiu, beviltišku žvilgsniu ji stebeilijo į sieną, tiksliau – į tuštumą; jau paslėpusi mėlynę po kosmetika, ji nejučia vis paliesdavo tą vietą, nes, matyt, ją tebeskaudėjo.

– Ką? – pagaliau atsipeikėjo ji. – A, Džordžijus? Faustas jį aptiko Neapolyje. Rodos, dirbo pas merą. Viena mūsų tarnaitė kalba angliškai, ji mums padeda. – Ir patylėjusi liūdnai pridūrė: – Tikiuosi, Riestainiukui nieko blogo nenutiko. Tikiuosi, viskas gerai. Bet, Piteri, kaip jis galėjo nuvirsti ant rožių krūmo?

– Gal padaugino išgerti? – pabandžiau ją pralinksminti. – O kodėl jis neateina pas mus?

Ji vėl tarsi neišgirdo klausimo ir, nieko neatsakiusi, tokiom pat tuščiom akim susirūpinusiame veide kažkaip vangiai nudūlino prie svečių.

Valgis stebuklingai mane atgaivino; prisikirtęs sultingos mėsos ir prisigėręs pieno, pirmą kartą tą dieną pajutau vidinę ramybę ir kone palaimai prilygstantį atsipalaidavimą. Džordžijus grįžo iš pleistro paieškų ekspedicijos ir paslaugiai pripylė man taurę švelniausio konjako. Pažvalėjęs nuo konjako ir nebejausdamas tokios baimingos pagarbos kino žvaigždėms (priešingai, be jokio pagrindo mane apėmė įžūlus draugingumas), pakilau nuo kėdės ir mikliai nusigavau prie lango, kur už visus aukštesnė Rozmari šnekučiavosi su Alisa Ader. Greta stovėjo kresnas, raudonveidis, labai dailus, ežiuku apsikirpęs vyrukas ir visa nubaltinta Dona O'Donel.

– Ar pažįstate Piterį Leveretą? – pasiteiravo Rozmari.

Jos nuotaika buvo lyg ir pagerėjusi. Ji pristatė mane Alisai Ader, jai ranką paspaudžiau nekvėpuodamas, paskui Donai ir trumpai kirptam raumenų kalnui, kurio vardo neišgirdau, pareigų neperpratau, o vietoj dešinės jis, nelyginant vengras, padavė kairę ir, nepažvelgęs į mane, ištarė: „Sveiks". Paaiškėjo, kad tai jo balsas liepė man baigti čiaudėti.

– Bet, brangioji, – aiškino Rozmari Alisai Ader, – man visai nesvarbu, ką pasakė Žakas. Mano manymu, violetinė suknelė nuostabi.

– Ir Solas taip mano, – pritarė Alisa Ader. Jos balsas buvo neapsakomai švelnus, nuostabiai ringuojantis, sodrus kaip vidurinio registro violončelės gaida, ir tą akimirką supratau, kodėl žmonės valandų valandas išstovi eilėse pliaupiant lietui, kad jį išgirstų. – Šiandien vakare aš paskambinau Solui, jis taip pat mano, jog violetinė suknelė nuostabi. Bet Žakas būgštauja, kad ekrane ji atrodys blyški. Arba išblukusi.

– Tačiau su ja jūs atrodot pasakiškai, – paprieštaravo Rozmari.

– Atrodot stulbinamai. Stulbinamai, – pridūrė jaunasis vyrukas.

– Ir aš taip manau, – pritarė Alisa Ader, – bet Solas pasakė, kad viską spręs Žakas. Solas pasakė, kad spalvas jis išmano kaip savo penkis pirštus.

– Gaila, – įsiterpė jaunasis vyrukas. – Suknelė neapsakomai graži. Neapsakomai graži.

– Solas visiškai pasikliauja Žaku, – pareiškė Alisa Ader.

– Ar jūs iš Bostono Leveretų? – apstulbino mane Dona O'Donel.

– Ne... – pradėjau aš, – tiesą sakant, gimiau Port Vorike, Vir...

– Mano tėvai bostoniečiai, aš ten lankiau mokyklą, – pertraukė ji mane. – Dievinu Bostoną. O jūs? Mes gyvenome Kaštonų gatvėje, name su alyviniais langais. Mano tėvai labai turtingi. Ar mėgstat kates?

– Ir taip, ir ne, – pradėjau improvizuoti. – Žiūrint...

– Aš dievinu kates. Romoje turiu persinę katę – jos plaukas mano akių spalvos. Pilkai melsvos, kaip jūra. Kaip manot, ar aš graži?

– Gana, brangioji, maldauju, – įsiterpė jaunasis vyrukas, žaismingai stverdamas jai už rankos. – Aišku, graži. – Jis vėl pasigręžė į Alisą Ader ir pareiškė: – Rausva suknelė taip pat nuostabiai jums tinka. Pašėlusiai tinka.

– Solas irgi taip mano, – pritarė Alisa Ader. – Tikriausiai teks ją vilkėti.

– Turbūt aš tuoj pravirksiu, – tarė Dona O'Donel. – Tuoj tuoj pravirksiu. Kur Bernsas?

– Man atrodo, panašią rausvą suknelę aš vilkėjau „Tik su tavim", – pareiškė Alisa Ader. – Solas sako, kad ji puiki.

– Ji buvo stulbinanti, – pritarė vyrukas. – Tikrai stulbinanti.

– Aš manau, kad su ja atrodėt pasakiškai, – suburkavo Rozmari.

– Ar neprieštarausit, jei aš pravirksiu? – į nieką konkrečiai nesikreipdama, tarė Dona O'Donel.

Lyg brisdamas per upę, stengiausi laikyti nosį virš vandens, bet netrukus visa galva panirau į padrikas konjakines svajas. Po valandėlės, gaubiama auksinės grožio aureolės, Alisa Ader atsiskyrė nuo mūsų, o Rozmari, pajutusi, kad nenorėčiau įstrigti ežiuku apsi-

kirpusio vyruko ir Donos O'Donel draugijoje, nusivedė mane į kitą salės pusę.

– Džiaugiuosi, kad jau geriau atrodot, – tarė ji. – Dieną buvot *pelenų* spalvos.

– Bet kur dingo Meisonas?

Tačiau jai nespėjus atsakyti, mes susidūrėme su daktaru Belu, kuris, jau užsivožęs pintą paplūdimio kepę, plačiai šypsodamasis nematomiems parapijiečiams, dvelkdamas stilingu šventumu, brovėsi prie durų.

– Daktare Belai, kur jūs taip anksti? – sušuko Rozmari.

– Brangioji, aš prašiau vadint mane Irvinu, – šypsodamasis atsakė daktaras Belas ir patapšnojo Rozmari ranką. – Ryt turiu anksti keltis ir važiuoti į Pestumą. Prašom perduoti jaunajam Meisonui, kad jo svetingumas mane labai sujaudino. Daug už ką esu dėkingas Solui Kiršornui, tačiau niekas negali prilygti malonumui susipažinti su tokia... – Man net pasivaideno, kad jis mirktelėjo Rozmari pro bifokalinius akinius. – ...Su tokia gražuole. Likit sveika, brangioji, ir viliuosi, kad Viešpačiui leidus mūsų keliai dar susikirs.

– Laimingai, – palinkėjo Rozmari.

– Labos nakties visiems, ir telydi jus Viešpaties meilė.

Ištaręs šiuos žodžius, daktaras Belas išėjo, o jam iš paskos nusidriekė lauravyšnių losjono ir prakaito kvapas.

– Jis padovanojo man savo knygą su autografu, – tarė Rozmari. – Ji pilna... tokių saldžių paistalų. Bet, šiaip ar taip, jis – *įžymybė,* – pridūrė kiek pamąsčiusi. O paskui papasakojo, kaip daktaras Belas čia atsidūrė. – Per pietus buvo brrr... – pabaigė ji. – Visi tokie geručiai, iš kailio neriasi dėl Solo. Pamaniau, kad nuo susilaikymo Bernsą trenks apopleksija. Žinot, tokio palaidaliežuvio pasaulis nematė. Ir amžinai prisigeria.

Mums einant per salę, aš pastebėjau, kad nuošaliai kampe stovėjęs žmogus atsistūmė petimi nuo sienos, paliko įkyrųjį Rapaportą (aikštėje mane aprėkusį režisieriaus padėjėją) ir, taręs: „Rense, išsiaiškinkit pats“, pasuko ten, kur ir mes. Jį gobė kažkoks subtilus grakštumas ir žavesys, kurį būtų sunku nusakyti, nes visi į

galvą ateinantys žodžiai pasirodytų pilki ir nuvalkioti. Tai buvo maždaug keturiasdešimt penkerių metų nužilęs vyras; jo veidui stigo kažkokio menkniekio, kad atrodytų pernelyg gražus; man regis, nuo nuvalkiotos ekrano dievaičio tobulybės jį gelbėjo akys: mėlynos, šaltos kaip ledas, įdėmiai žvelgiančios į pasaulį, o ne svajingai – į save, kaip daugelio gražuolių, – žvelgiančios smalsiai, atsargiai ir pesimistiškai. Jis buvo gan aukštas, teisingiau – išstypęs. Ėjo tarsi mėgėjų teniso čempionas: atsainiai, su įgimtu sportininko grakštumu. Jo batai girgždėjo, tuščias kandiklis kyšojo iš skeptiškai sudėtų lūpų. Jis skleidė galingą juslinę srovę (pastebėjau, kaip jam artinantis Rozmari suvirpo nelyginant kumelė), bet net ši jo savybė buvo atsargi ir santūri, tarytum viską pamatęs, visko paragavęs, viską išbandęs, jis buvo pasirengęs pasitraukti iš gyvenimo kovos, kaip ir dera išmintingam keturiasdešimt penkerių metų žmogui. Tai buvo ne persisotinimas, o tik patirtis, karti ir deginanti. Mane nustebino jo balsas, minkštesnis ir aukštesnis, negu būtum galėjęs spręsti iš jo povyzos, ir, spausdamas man ranką, vos pastebimai šypsodamas, jis pasakė ne „labas“, o santūriai ir gan meiliai: „Labai malonu susipažinti“.

– Alonsai! – sušuko Rozmari. – Ar tik nesusirengėt taip anksti miegoti?

– Norėčiau pabandyti, – atsakė jis.

– Bet, Alonsai, brangusis, kodėl? Juk sakėt, kad filmavimas ryt prasidės tik po pietų.

– Gal jo ir visai nebus, jeigu orai nepasikeis. – Jis giliai įkvėpė, tarytum bandydamas užuosti rūškaną.

– Visi eina į baseiną maudytis. Maldauju, neišeikit. Juk žinot, kad jus labiausiai myliu. Eime, išgersim visi kartu.

– Brangioji, – švelniu, maloniu balsu atsakė Alonsas, – aš dvidešimt metų kovoju su nemiga. Bandžiau gydytis alkoholiu, bet supratau, jog baigsiu benamių prieglaudoje. Išbandžiau migdomuosius, bet vaistai pasirodė baisesni už ligą. Todėl dabar galiu tik gulėti, kol išauš, ir žiūrėti į lubas, nors kartais pasiseka ir užmigti. Juk nenorit atimti iš manęs tokios galimybės ir gundyti tuščiais nakties žaidimais?

– Aš?.. Aišku, ne. – Tačiau Rozmari veido išraiška buvo tokia nusivylusi, kad Alonsas nuolankiai atsiduso.

– Gerai, brangioji, aš silpnas. – Jis paėmė jai už parankės. – Duokit man stiklą gazuoto vandens su ledu. Ir citrinos griežinėlį. Bet atminkit, Rozmari, – pridūrė šyptelėjęs man, – jeigu nuo jūsų pelėdiškų linksmybių man vėl prasidės, anot daktarų, depresinis ciklas, kalta būsite jūs.

Kol mes ėjom prie baro, kur stovėjo padavėjas baltu švarku iš „Bela Vistos", Kripsas pasiteiravo, ar aš nesu tas Meisono draugas, kuris, važiuodamas čionai, pakliuvo į avariją. Patvirtinau esąs tas pats, ir jis užjaučiamai palingavo galvą.

– Rozmari man viską papasakojo. Velniškai bjaurus nuotykis. Europoje man kol kas sekėsi, bet per karą, Alžyre, buvom džipu partrenkę vaiką. Neužmušėm, tik sužalojom. Gerai suprantu, kaip jaučiatės. Sielos gelmėje neapsakomai bloga. Beje, ar jūs apsidraudęs?

– Taip, – atsakiau.

– Jūsų laimė. Aišku, jų negalima kaltinti, jeigu būsit patrauktas atsakomybėn, tačiau, kad ir kaip liūdna, – tikriausiai pats žinote, – Italijos teismuose amerikietis laikomas lengvu grobiu, net jeigu ir nekaltas. Tikiuosi, jūsų nelaimėlis pasveiks. – Jis vėl atsiduso ir paėmė iš Rozmari stiklą. Myliu Italiją ir italus – daugumą. Beje, mano mylimiausia žmona buvo italė. Tačiau italai, priešingai, negu manome, pati nesveikiausia tauta pasaulyje. Gal tik išskyrus amerikiečius. Kiekviename jų tūno savižudybės geismas. Juos vilioja mirtis. Todėl jie patys nutrūktgalviškiausi lenktynininkai, oro ir lyno akrobatai. O baigia kaip tas vaikinas. Taigi į jūsų sveikatą.

– Ir į jūsų, – atsakiau vėl apniktas niūrių minčių apie di Lijetą. – Bet kodėl jie tokie prasti kareiviai?

– Tai kas kita. – Alonsas persibraukė delnu plaukus. – Čia yra tam tikro išdidumo. Suprantat... Na, galima būtų pasakyti, kad italas nori pats pasirinkti, kaip mirti.

Tuo metu pastebėjau, kad už kelių žingsnių nuo mūsų vyksta keista, įtempta, nebyli scena. Aplink žemą šachmatų stalelį nely-

giu puslankiu stovėjo kokie dešimt žmonių. Prie stalelio sėdėjo suprakaitavęs juodaplaukis jaunas italas, prieš jį – Karltonas Bernsas: atrėmę alkūnes į stalą, susikibę delnais, sunkiai alsuodami, šlapi ir raudoni nuo įtampos, jie lenkė ranką. Mudu su Kripsu pasigręžėm į juos, ir aš pirmą kartą gavau progą iš arti, be trukdymų, įsižiūrėti į Karltoną Bernsą. Kas per veidas! Raudonas iš įtampos, prasigėręs (niūriai, įnirtingai jis stengėsi prispausti italo ranką prie stalo), visai kaip prinokęs pomidoras. Bernsas šniokštavo, iš apdribusių lūpų kampučio sruveno seilės, ir, kol aš stebėjau šį įvairiai išsikreipiantį veidą, stulbinamai neišvaizdų, primenantį policijoje matytas nusikaltėlių psichopatų nuotraukas – nuo įkypų kaip satyro antakių iki kone tiesiai į kaklą pereinančio smakro, – man pasivaideno iš pradžių kažkas šėtoniška, paskui ydinga ir pagaliau paprasčiausiai niekingai ištvirkėliška. Stebėdamas kovą, žiūrėdamas į Bernsą, kuris, nepaisant aiškių palaido gyvenimo ženklų, buvo apdovanotas savotišku ištvermingumu, aš mačiau, kaip pamažu, virpant raumenims, jis lenkia priešininko ranką vis žemiau, žemiau, ir stebėjausi, kodėl tokiam atstumiančiam žmogui visada duoda herojaus ir meilužio vaidmenį, kol prisiminiau neseniai kino pasaulyje įvykusį madų perversmą – buvo pradėta kelt į padanges ištvirkėlį ir bukaprotį, šlovinti šnairą niekšybės žvilgsnį. Pagaliau su dusliu dunkstelėjimu triumfuojantis Bernsas prispaudė italo ranką prie stalo ir prašvokštė:

– Še tau, makaronininke.

Žiūrovai pritariamai suūžė, nugalėtasis italas pabėrė saują lirų, o Bernsas nužvelgė svečius žalsvomis, krauju pasruvusiomis akimis, šypsodamas kvaila, savimi patenkinta šypsena.

– Kas bus kitas? – tarė jis ir atsirūgo. – Kas dar nori susiimt su Tėtušiu?

– Tu, Bernsai, pernelyg kietas, – įsikišdamas piniginę, atsakė italas, žvelgdamas apykvailėmis, susigėdusiomis akimis. – Gali uždarbiauti kaip tikras profesionalas. Kaip kažin ką.

– Fredi, atnešk dar taurelę,– suniurnėjo Bernsas kažkokiam perkarusiam, greta stovinčiam jaunam vyrui ilgomis žandenomis ir blausiu, įteikliu žvilgsniu. Paskui, pasigręžęs į italą, tarė: – Ne,

Lombardi, tu padarei klaidą. Ar nesakiau, kad laikytum delną tiesiai. Visa jėga rieše. Vien petim neišveši. Tai kaip, gerbiamieji? Kas dar su Tėtušiu – iš penkiasdešimties tūkstančių lirų?

Liesa daili akiniuota mergina labai striukais šortais pakėlė akis nuo krūvelės popierių.

– Malonėkit, Bernsai, atskleist mums savo neapsakomos sėkmės paslaptį, – ištarė ji ironišku balsu, žiūrėdama į jį atidžiai ir liūdnokai.

– Trečdalis raumenų tonuso, trečdalis smegenų ir trečdalis paveldimumo, – kimiai atsakė Bernsas. Jo sustingusios lūpos vos krutėjo. – Manyje teka indėnų čipevų kraujas. Tai ne paistalai. Paklauskit ko norit. Puikus senas čipevų kraujas su pasiutusiais raudonaisiais kūneliais. Štai ko jums, inkubatorių viščiukams, stinga, girdi, Mege? Gero, karšto... seno... čipevų... kraujo. – Jo smakras įsirėmė į krūtinę. – Kartkartėm kas nors turi įsijungti į tavo elektros lizdą.

– Gal patylėtum, – rausdama tarė mergina. Ji buvo besikelianti nuo žemos kėdutės, ant kurios sėdėjo, bet apsigalvojo ir nusigręžė nuo jo. – Tu bjaurus...

– Ar žinai, Mege, ko tau trūksta? – vėl atsirūgo jis. – Geros lazdos.

– Užsičiaupk, – trūkčiojamu balsu ištarė mergina. Jos neviltis buvo skaidri it stiklas: ji mylėjo šį niekingą žmogų.

Bernsas atsitiesė ir vienu mauku išgėrė, ką buvo atnešęs Fredis; paskui atsirėmė į atlošą, pažvelgė į Kripsą ir vyptelėjo. Jo akys apsiblausė, veidas dar labiau išraudo, ir aš negalėjau suvokti, kaip toks sukežęs – nors ir triskart čipevas – įsigudrino laimėti sunkią kovą.

– Sveikas, Alonsai. Kiek tavo rodo? Maniau, kad seniai druniji.

– Tyčia neguliau, kad į tave pažiūrėčiau, – ramiai, be lašelio sarkazmo atsakė Kripsas. – Mėgstu stebėti, kai tu toks lipšnus.

– Gal pabandom – iš penkiasdešimties tūkstančių lirų?

– Ne, ačiū.

– Kas jums, apkiautėliams, yra? Kur tas Meisonas prasmego? Noriu paplaukioti jo baseine.

– Gal geriau eitum ir atsigultum, – pasiūlė Kripsas. – Visą dieną linksminaisi. Nenoriu, kad pasikartotų, kas buvo Venecijoje. Geriausia, jei eitum ir atsigultum. Ryt būsi lavonas.

– Atsikabink, mamyte. Kur tas Meisonas prasmego? – užsipuolė jis Rozmari. – Tėtušis nori pliumptelt į vandenį. – Jo balsas tolydžio kimo, o jis pats, pražergęs apžėlusias kojas, vis žemiau slydo nuo kėdės ir jau beveik tysojo paslikas. – Klausyk, pupyte, kokie velniai nujojo tą Meisoną?

Jis pažvelgė į Rozmari. Ji skaisčiai nuraudo ir įsitempė. Klausimas buvo nemalonus, jos akys išsiplėtė, ratuku sudėtos lūpos prasičiaupė, liūdnai be garso sujudėjo, ir aš ūmiai suvokiau, kad ji ne tik žino, kur Meisonas, bet kažkodėl tai slepia.

– Jis... aš... nežinau... – sumurmėjo ji. – Tikriausiai nuėjo į „Bela Vistą".

– Tegul greičiau drožia atgal. Tėtušis nori su juo pliumptelt į vandenį. Jis vienintelis vyras su kelnėmis ir ne žydras. Tik Meisonas ir aš. *Mudu* vieninteliai – ne sudergti pedai. Ir dar Fredis. Teisingai, Fredi? – kreipėsi jis, perkreipdamas kaklą.

– Jau kai tu pašneki... Nežinau, Bernsai, – atsakė Fredis, atsargiai ir atgailaujamai dirstelėdamas į Kripsą.

– O dėl senuko Lonso, – nesiliovė Bernsas, žvelgdamas į jį ir atvėptalūpiškai šypsodamas, – pradedu manyti, kad jis – svarbiausias ožys. Štai ką aš manau apie Lonsą. Padeklamuok mums savo eilių, Lonsai, – pamaiviškai sucypė jis. – Pagrok odine fleita. Klausyk, Fredi, nubėk į viešbutį ir mikliai pristatyk mano būgnelius. Mudu su Lonsu padžaivuosim odine fleita.

Aš stebėjau, kokį įspūdį daro Kripsui Bernso užgauliojimai; jo išraiška buvo pašaipi, tačiau labiau nuobodžiaujanti ir kantri, tarsi visa tai būtų girdėjęs begalę kartų; prisimerkęs jis šaltai ir ramiai žvelgė į Bernsą pro melsvą cigaretės dūmą. Tai buvo neprilygstamas savitvardos pavyzdys.

– Nagi, Lonsai, – nesiliovė Bernsas. – Klok atvirai. Nesivaržyk. Kas tu per... Duot tau...

Žodžio netardamas, Kripsas priėjo prie sėdinčio, o tikriau ant grindų išsikėtojusio aktoriaus, viena ranka suėmė už marškinių ir

staigiu trūktelėjimu pastatė ant kojų. Tarytum nuskynė – taip lengvai ir nerūpestingai. Jo žvilgsnis nė akimirką neprarado ramios, netgi ledinės išraiškos, o kai kreipėsi į Bernsą, – įrėmęs mėlynas akis vos keli centimetrai nuo pastarojo akių, – būčiau galėjęs prisiekti, kad jo veide pasirodė šypsnys, vos pastebimas, tačiau šypsnys.

– Klausyk, Bernsai, – švelniai tarė jis, – nori kai ką sužinoti? Tu man rūpi. Esi mano draugas. Ar aiškiai pasakiau? Ar girdi? Ar supranti, ką sakau?

Apstulbintas ir priblokštas taip pakrypusios įvykių eigos, Bernsas norėjo kažką sumurmėti, bet teįstengė nervingai apsilaižyti lūpas.

– Bernsai, ar supratai, ką pasakiau? – pakartojo Kripsas.

– Priimta, Lonsai, – pagaliau išstenėjo Bernsas, glebiai atsaliutavęs ranka. – Bus įvykdyta. Pabaiga. – Jis susverdėjo, pabandė dar kažką išlementi, bet tik sugargė. Valandėlę maniau, kad tuoj tėkšis kniūbsčias. – Girdžiu tave gerai, – prašvokštė jis.

– Tada puiku. Klausyk, ką tau, Tėtuši, pasakysiu. Aš tave mėgstu. Tu man artimas. Galėčiau už tave gyvybę paaukoti, žinoma, nesitikėdamas, kad man bus atsimokėta tuo pačiu. Tu tikrai man patinki. Bet kad ir kaip tave myliu, pasitaiko, jog pasidarai tiesiog nepakenčiamas. Būna atvejų, kai sukeli man tokį pasišlykštėjimą, kad tik milžiniškomis valios pastangomis susilaikau nespyręs tau į dantis. Šiandien kaip tik toks atvejis. O dabar marš į lovą, girdi?

– Į lovą, girdžiu, – somnambuliškai it aidas atsiliepė Bernsas.

– Taip taip. Į lovą. – Lengvai stuktelėtas į krūtinę, apspangęs aktorius žingtelėjo atatupstas, kone suklupo ir įvirto į Fredžio glėbį.

– Paguldyk jį, Fredi, – aiškiai ir trumpai paliepė Kripsas. – Nuauk ir paguldyk.

Akimirksniu iš pagyrūniško, kandžiai besišaipančio chuligano virtęs ištižusiu nepavojingu girtuoklėliu, Bernsas pabandė atsitiesti, drebančiomis rankomis pasitaisė ant pilvo marškinius ir dar kartą gižiai apsilaižė lūpas. Akyse lyg ir pasirodė ašaros, bet veikiausiai organizmas šitaip sureagavo į alkoholio perteklių.

– Lonsai, mano biče, – sumurmėjo jis. – Šunsnuki. Po galais... Myliu tave. Myliu.

– Eik gulti, – dar švelniau ištarė Kripsas. – Eik gulti, drauguži.

– Atleisk, tėtuši... – sušvebeldžiavo Bernsas. – Aš nenorėjau... – Ir visiškai sutrikęs nutilo.

Fredis pamažu apgręžė jį. Klusniai, kaltai, nerišliai murmėdamas ir remdamasis į Fredį, Bernsas nusverdakuliavo durų link. Ten, tolumoje, nuo sienos atsiskyrė Dona O'Donel ir pastojo jam kelią. Mane pasiekė jos šūksnis: „Bernsai, brangusis!", ji paėmė aktoriui už rankos. Po to trise, lyg čiuožėjai vingiuodami blizgančiu parketu, jie nutolo ir išnyko man iš akių.

Ši kupina įtampos, tačiau beprasmiška scenelė nuvylė mane. Nežinau, ko tikėjausi, tačiau buvo keista, kad iš Bernso, tokio sumanaus ir išradingo ekrane, liko tokie niekingi griuvėsiai. Vienok ilgai mąstyti neteko, nes per salę nuvilnijo nušnarėjo kvietimas „eiti maudytis". Pažvelgiau pro langą: apačioje, sodo viduryje, ryškiai apšviestas prožektorių, tarytum milžiniškas ametistas spindėjo baseinas, galintis papuošti ir prašmatnių Kalifornijos rūmų veją.

Po du, po tris, su taurėmis rankose svečiai patraukė į kiemą: šviesiaplaukė Alisa Ader, lydima ežiuku kirpto vyruko, Bejeris su Rozmari, kikenanti, iškilių formų Glorija Mandžamelė, apsikabinusi per juosmenį Bernso nugalėtą italą, ir visi kiti. Man labai knietėjo pamatyti Gloriją su maudymosi kostiumėliu, tačiau, tebesijausdamas pavargęs, pats maudytis neketinau; be to, nesijaučiau toks artimas šiems žmonėms, kad, persimetęs su jais žodeliu kitu, imčiau pliuškentis intymioje baseino ankštumoje, todėl pasitenkinau dar viena taure, kurią prisipyliau už ištuštėjusio baro jausdamasis vienišas ir svetimas, klausydamasis triukšmingų linksmybės garsų, sklindančių iš persirengimo namelio žemėliau, ant šlaito. Kiek padvejojęs išėjau pro stiklines duris į balkoną, norėdamas pasigrožėti maudynėmis, ir po blausia oranžine lempa vėl susidūriau su Alonsu Kripsu. Jis stovėjo prie turėklų.

– Nuostabu, ar ne? – tarė mosteldamas jūros pusėn.

Toli apačioje, juodame nakties paviršiuje buvo pabirusi žvejų valčių flotilė; jų pačių nesimatė, bet kiekvienoje degė žibintas žuviai privilioti; ugnelės, pakibusios tarp tamsaus vandens ir nemė-

nesėto, dar tamsesnio dangaus, tykiai mirkčiojo ir panėšėjo į didelį linksmų žvaigždžių būrį. Nuo šių plastančių šviesėlių dvelkė beribe tyla, ramybe ir burtingu žavesiu. Žvelgdamas į jas, Kripsas pasiūlė man cigaretę.

– Nesiliauju žavėjęsis šiais žiburiais, – tarė jis. – Jei pasiseka, ir naktis būna juoda kaip šiandien, valtys išties primena žvaigždes. Nuostabu! Pamenu, pirmą kartą jas pamačiau atvažiavęs per karą. Žinot, vienu tarpu čia buvo kariuomenės poilsio stovykla. Ir pamenu, kaip pasižadėjau būtinai atvažiuoti dar kartą, kad vėl išvysčiau šiuos žiburius. Jie tarsi sklando ore, kažkuo nežemiški, tiesa?

– Kažkas neapsakoma, – pritariau jam.

– O neseniai čia buvo nykoka scenelė, – tarė jis tuo pačiu tonu, pilnu nuovargio ir mąslaus liūdesio. – Tikiuosi, ne per daug nyki. Atleiskit, kuo, sakėte, jūs vardu?

Aš pakartojau.

– Žinot, kai šiandien jūs pasirodėt vulgarioj mūsų kompanijoj, vaizdelis buvo sukrečiantis. Išblyškęs kaip šmėkla, su kostiumu kaip į pakasynas. Iš pradžių nutariau, kad jūs – to seno sukčiaus Belo palydovas, tik paskui šovė į galvą, kad esat Meisono draugas. Tada dar labiau nustebau. Seniai pažįstate Meisoną?

– Kone visą gyvenimą, – atsakiau. – Tai yra, aišku, ne visą. Mes su juo mokėmės toje pačioje mokykloje netoli mano gimtojo miesto Virdžinijoje. Paskui, po karo, matėmės Niujorke. Tačiau Meisonas turi tokią savybę, kad, nors dažnai nesimatai, atrodo, jog draugauji visą laiką.

– Suprantu, apie ką kalbat. *Puikiai* suprantu. Kur dar pasaulyje... – Staiga Kripsas nutilo ir palingavo galvą. Jo balse aiškiai buvo justi sarkazmas. Šiek tiek sutrikau jam taip staigiai nutilus, bet negalėjau įminti šios mažos mįslės; gal jam paprasčiausiai pasirodė nepadoru kalbėti apie Meisoną – juk, šiaip ar taip, buvome jo svečiai. Vis dėlto jis nesusilaikė ir užsiminė apie *kažką,* – nežinau, ką, – kas jam kėlė nerimą. – Apskritai, – lėtai prakalbo, – sunku suprasti Meisoną. Visai ne tas berniūkštis, kurį mačiau Virdžinijoje.

– Ką turite galvoje? – paklausiau.

Jis arba neišgirdo, arba nepanoro atsakyti.

– Ar esate viešėjęs Flegų sodyboje prie upės? – pakeitė temą Kripsas. – Ten taip gražu. Aš dažnai atvažiuodavau prieš karą, kol buvo gyvas Džastinas. Taip, tas kietas riešutėlis. Bet širdies gilumoje – geras žmogus, ir, manau, turiu būti jam amžinai dėkingas. Nepaisant niūrios feldfebelio kaukės, buvo labai padorus žmogus. Jūs jį pažinojote?

– Teisingiau pasakius, matydavau.

– Žinot, jis irgi kentėjo. Iš tikrųjų kentėjo, o ne dėl akių, kaip priimta mūsų aplinkoje. Kartais elgdavosi negailestingai, tačiau tam tikrose srityse laikėsi kilnių principų. Iš esmės buvo kone puritonas. Todėl tikriausiai ir su žmona neišsiskyrė. Bet labai dėl to kentėjo. Meisonas jums nesakė, kas nutiko jo motinai, Vendei?

– Kai atvažiavau, dar visai nebuvo laiko pasišnekėti, – atsakiau jam. – Paskutinį kartą girdėjau, kad viena geria sodyboje.

– Nelaiminga moteris, – atsiduso Kripsas. – Dieve mano, kiek nelaimių atneša girtavimas! Puikiai žinau. Nors tai tik požymis, ne liga. Dabar mūsų liga... ne, jau tikra epidemija, – visuotinis virtimas šiukšlėmis. Ypač pas mus, Amerikoje. O kur glūdi šitos ligos... šaknys? Atsakykit man? Visko, kas gera pasaulyje, gadinimas, beribis žmogaus dvasios jėgų praradimas. Štai kad ir Bernsas: iš esmės – jautrus ir padorus vyrukas, turintis didžio aktoriaus dovaną. O ką daro? Įkopęs į ketvirtą dešimtį, kai aktoriui metas subręsti, septynmyliais žingsniais žengti pirmyn, pasineria į idiotišką infantilumą. Susimano „neatsilikti nuo laiko“. Tampa hipsteriu. Padugne. Nepraustaburniu piemeniu. – Kiek patylėjęs, Kripsas vėl prabilo: – Viešpatie, *aš* nežinau, kaip mes pabaigsim šitą... vos nepasakiau „filmą“.

Tada Kripsas nutilo – ilgam.

O po mumis, apačioje, svečiai jau rinkosi prie baseino. Vieni buvo su maudymosi kostiumais, kiti įprastesniais drabužiais, o tarp jų – priekabus šniukštinėtojas Mortonas Bejeris, vilkįs ne maudymosi, o tą patį flanelės kostiumą, ėjo baseino pakraščiu papsėdamas cigarą. Skambėjo juokas, pašnekesiai anglų ir italų kalbomis, tačiau į vandenį niekas nelipo; visi įsitaisė prie stalelių

su įvairiaspalviais saulės skėčiais; svečius aptarnavo vienas nusilakstęs padavėjas. Penkios, apspangusios nuo keistos melsvos šviesos, kone šikšnosparnio dydžio naktinės peteliškės švysčiojo ir blaškėsi mėtydamos ant svečių keistus, permainingus šešėlius. Aš negalėjau atplėšti akių nuo kojų nagus besilakuojančios beveik nuogos Mandžamelės.

Tuo metu už mūsų nugarų orą sudrebino baisus sprogimas. Aišku, tai buvo ne sprogimas, bet kažkas panašaus: mudu su Kripsu krūptelėjom ir abu atsigręžėm tikėdamiesi pamatyti krūvą tinko, dulkių debesis, tačiau teišvydom kaip į sieną baisingai atsitrenkė milžiniškos dvivėrės durys. Jos smarkiai virpėjo, o salės tarpduryje stovėjo Kesas Kinsolvingas. Girtas. Girtas – dar per silpnai pasakyta. Girtas tiek, kiek gali būti girtas vos ant kojų besilaikantis žmogus, – Bernsas greta jo būtų atrodęs tikras blaivininkas. Kai Kesas, stvarstydamasis kėdžių, pradėjo eiti mūsų link, jo veide nebuvo nė šešėlio, nė pėdsako minties, tiesiog jokios išraiškos, ir aš būčiau galėjęs prisiekti, jog jis visiškai nesuvokia, nei kur yra, nei ką daro, nei kur eina. Suplyšę purvini marškinėliai – išblukusios žalios spalvos, likę nuo karo laivyno uniformos, – buvo aptempę galingus pečius, tačiau judesiai buvo lėti, senatviški, ir jis ėjo kaip ligotas, išsekęs žmogus, tarytum dar apačioje, kiemelyje, jį būtų apleidusios jėgos. Akimirką man pasirodė, kad jis grius užsikabinęs už sofos. Ir labai nustebau, kai, įvirtęs pas mus į balkoną, kimiai, tačiau, kaip girtas, nepaprastai aiškiai ištarė:

– Sveiki, Leveretai. Kaip laikosi jūsų partrenktas vyrukas?

– Labas.

Neslėpsiu, ką tuo metu jaučiau Kesui: laikiau jį bjauriu girtuokliu ir apskritai – tikra rakštimi. Nespėjau atsakyti į klausimą, o jis pasigręžė į Kripsą:

– Labas vakaras, *Signor Regista, come va?* Pone režisieriau, kaip sekasi? Kaip sekasi sapnų verslas? Kalam, kalam, kalam pinigėlius?

– *Va bene,* Kesai. Gerai. *Come state? Un po' troppo vino stassera?* Kaip laikotės? Truputį per daug išgėrėt?

Kripsas žvelgė į jį šypsodamas, tačiau šypsena buvo liūdna ir susirūpinusi.

Kesas užvirto ant balkono turėklų, ir jie sugaudė, suvirpo. Jis žvelgė į mus degančiomis, įkritusiomis akimis, praviepęs drėgnas lūpas, sunkiai alsuodamas, kaktos odą jam be perstojo tampė nervinis tikas.

– Pasakykit man štai ką, *Signor Regista,* – nusišiepė jis. – Ką pasakė choras, kai senukas Edipas buvo Kolone, o senukas Tesėjas nuvilko senus savo kaulus namo? – Atrodė, kad jis tuoj tuoj persivers per turėklus.

– Atsargiai, Kesai, – tarė Kripsas, atkišdamas jam ranką.

– *Ilgo gyvenimo dienos žmogui atneša rūpesčių daug daugiau negu džiaugsmo!** – sušuko Kesas, paskui paėmė mano taurę ir vienu mauku išgėrė. – Traukis, Basteri Braunai, traukis, gražuoli! – Grėsmingai, lyg nematomu kardu perkirtęs delnu orą, jis privertė Kripsą sustoti. – Stovėk ten, kur stovi, senas pražilęs kino burtininke, ir klausykis mano raudos! *Ilgo gyvenimo dienos žmogui atneša lūkesčių...* atleiskit, *rūpesčių daug daugiau negu džiaugsmo, nes klupti bus lemta dažniau, nei norėtum... Vuu!* – Keso ranka nusprūdo nuo turėklų, vėl įsitvėrė; jis atsitiesė, įbruko ranką į marškinėlių iškirptę ir sustingo egzaltuoto provincijos tragiko poza. – Traukis, sakau tau! *O Išvaduotojas... Išvaduotojas...* Toliau: *Išvaduotojas ateis pas visus: Hadas ir Moira be lyros, be šokio ir be linksmųjų vestuvių giesmių, viską užbaigia mirtis.* – Jis stabtelėjo atgauti kvapo. – O dabar velniško grožio antistrofa: *Laimė, pranokstanti viską, – negimt, o jeigu gimei – grįžt vėlei į ten, iš kur atėjai, kuo greičiau grįžt. Vos spės prabėgti jaunystė...*

– Laikykitės, laikykitės, Kesai, – tarė Kripsas, eidamas prie jo. – Laikykitės, o tai atsidursite apačioje, sode.

– ...*Vos spės prabėgti jaunystė...* – Kesas nutilo. Užvertęs galvą, bandė susipilti paskutinius lašus; ledo gabaliukai iš platėjančios taurės iškrito jam ant akinių, vanduo nutekėjo per ausis. – *Io mi sazio presto di vino.* Truputį išgėriau, ir gerai, – pagaliau sušvokštė jis. – Škotiškas Meisono viskis klasiškas. Sklandžiai nuteka. – Ke-

* Iš Sofoklio tragedijos „Edipas Kolone".

sas žingtelėjo atgal, salės link, abiem rankom it monstranciją prieš save laikydamas taurę. – Manau, kad reiktų dar...

– Palaukit, Kesai, – tarė Kripsas, – ar nemanot, kad jau gana? – Po šių žodžių jį supurtė nevalingas juokas, ir išgirdau sumurmant: *alkoholikų auklė*. – Kodėl jums...

– Tai kaip? – ūmiai atsigręžęs, paklausė Kesas. – Tai kaip, didis žilas kino burtininke? Ar pajutai nepriekaištingą minčių formulavimą, tarseną, balso moduliacijas, trumpiau, velniai rautų, veriantį atlikimo *aštrumą?* Kiekvienas skiemuo – lyg mažytis tviskantis grynuolis, išsiveržęs iš dieviškojo Gariko lūpų! Paimk mane į ekraną! Dievaži, paimk! Su mano talentu, štai tokiu profiliu ir dar tavo smegenine viskas eisis kaip sviestu patepta. Panelės užplūs mirgančių vaizdų rūmus nuo vieno žemyno kranto iki kito. Kino salėse neliks sausų kelnaičių. Tai kaip, mano *Regista?* – Stambia ranka jis apkabino Kripsą per pečius. – Paklausyk mano patarimo, vyk lauk šitas atmatas, bato aulo nevertus estradininkus, švilpius, pajacus ir panašų mėšlą. Pasamdyk vyrą – aktorių, kuris net kiečiausiam velnių patinui išspaus ašarą...

– Kesai, – vėl kreipėsi į jį režisierius, – leiskit man jus nuvesti ...

– Tylos! Tuoj pasakysiu, ką mudu nuveiksim. Mudu kartu trenksim jiems „Prometėją". Grąžinsim tragediją į pepsikolos ir kramtomosios gumos žemę. Dievaži, štai ką mes padarysim! Parodysim taip, kad net tiems neraliuotiems mulkiams patiks! Jokių ašaringų svajonių, jokio seilėjimosi, jokių kukurūzų traškučių, jokių mikimauzų! Mes juos pavaišinsim *tragedija!* Kad stuburas atsitiestų, sąnariai sutvirtėtų, sieliūkštės išsišvarintų. Ko pageidautumėt? *Ajakso? Alkestidos? Elektros? Ifigenijos?* Čia tai bent! – Keso ranka vėl atsidūrė marškinėlių iškirptėje. – *Sesers būt žudike?.. O ne, gana ir motinos man kraujo. Dalysiuos tavo likimu, gyvensiu su tavim ir mirsiu. Jei man pavyks, išvysi Argą...**

– Kesai, – tarė režisierius, – man regis, jums reiktų gerai gerai išsimiegoti. Jumis dėtas...

* Iš Euripido tragedijos „Ifigenija Tauridėje".

– Tylos! – vėl sududeno Kesas. Ir staiga nutilo. Pasikasė kaktą. – Visiškai pamiršau, ko čia atėjau. – Valandėlę jis žvelgė sutrikęs; paskui staiga nusišypsojo ir pliaukštelėjo sau per šlaunį. – Dievaži, dabar mes kai ką nukniauksim! *Tsss!* – sušnabždėjo jis Kripsui į ausį. – Tik niekam neprasitarkit, gerai? Niekam nė žodelyčio.

– Nesuprantu jūsų, – liūdnai šyptelėjo Kripsas.

– Ar mūsų žymusis šeimininkas išėjęs? Draugužio Meisono nėra? – Kesas sukikeno, paskui nutaisė rimtą ir paslaptingą išraišką. – Žiurkė iš kiemo, *Regista,* – garsiai lyg nuo scenos sušnabždėjo jis, – katėms linksmybės. O dabar reikia paimti tuos velnio vaistus. – Jis nusigręžė nuo režisieriaus ir klupinėdamas išsverdėjo iš balkono.

Mudu su Kripsu nevalingai pabandėm sustabdyti Kesą, tačiau nespėjom: kaip įnirtęs ir apakęs bulius jis užvirto ant suolelio prie fortepijono – sulenktais keliais ir ištiestom rankom, lyg pašautas iš užnugario, tėškėsi ant klaviatūros griaudėdamas diezais ir bemoliais; valandėlę pagulėjo ant klavišų tarsi susitaršęs išprotėjęs virtuozas, paskui suaimanavęs nušliaužė ant grindų viena ranka braukdamas per klavišus prašmatniu *glissando*.

– Dievulėliau! – sušnabždėjo Kripsas, ir mes puolėme padėti Kesui.

Bet nespėjom pribėgti, o jis jau stovėjo ir abejingai čiupnojo save tikrindamas, ar nesulaužyti kaulai.

– Viskas gerai, *Regista,* – ištarė Kesas, abejingai žvelgdamas į fortepijoną. – Atrodo, vos nesulaužiau...

– Pakaks, Kesai, – tarė režisierius. – Eime namo.

Mudu su Kripsu paėmėm jį už parankių ir nuvedėm prie pravirų durų. Kesas trūksmingai kvėpavo, nuo jo mušė vynu ir prakaitu.

– Paklausykit mano patarimo, – tarė režisierius. – Griūkit ir išsimiegokit.

Vis dar čiuopinėdamasis, Kesas sustojo prieš laiptus.

– Iki, – išsiblaškęs tarstelėjo. – Iki. Gerai. – Paskui labai atsargiai, stvarstydamasis marmurinių turėklų, nulipo į kiemą.

Mudu su Kripsu likom vieni.

– Vyrukas lėtai žudo save, – palingavo galvą Kripsas. – Gyvenime nesu matęs, kad kas susiverstų į save tiek alkoholio. Net mano draugužis Bernsas nė iš tolo jam neprilygsta.

– Kodėl jis tiek geria?

Mes grįžome į balkoną.

– Prieš atvažiuojant į Sambuką, aš jo regėt nebuvau regėjęs. Visiškai neįsivaizduoju, kas jis per vienas, bet neeilinė asmenybė. Meisonas jį laiko ant kažkokio kabliuko. – Kripso veidas pasidarė piktas ir niūrus. – Tai, ką mačiau, buvo taip *žema,* – ištrūko jam, – taip *šlykštu ir niekinga,* kad jūs nepatikėsit... – Jis nelauktai nutilo.

– Ką norit pasakyti?

Šiuose keistuose rūmuose dėjosi paslaptingi dalykai, ir aš troškau tai išsiaiškinti.

– Nieko ypatinga. – Kripsas pažvelgė į laikrodį. Paskui be jokio ryšio, tarsi, pažvelgus į laikrodį, jam būtų šovus nauja mintis, tarė: – Pasturlakų amžius. Tik neapsižiūrėk, ir tave sumurkdys. – Tai pareiškęs, jis nugrimzdo į niūrią tylą.

Kažkur miestelyje išmušė laikrodis. Kai Kripsas nusigręžė ir susimąstęs vėl įbedė žvilgsnį į jūros toliuose plevenančias švieseles, pamaniau, kad dar niekad nebuvau sutikęs tokio kartėlio, tokios nevilties apimto žmogaus. Vienišas vibruojantis varpo dūžis apmirė, nutilo; buvo pirma nakties. Už lango, tiesiai po mumis, vėl suskambo „Don Žuanas" – aistringai, audringai, gundomai – ir taip trenksmingai, tarytum kažkas būtų pasukęs garso rankenėlę iki galo. *Rinfrescatevi!* – pranokdamas fleitas ir smuikus griaudėjo Leporelas. *Bei giovinotti!* Ir nuskriejo – *Ehi caffé! Cioccolatte!* – per bežvaigždę naktį, atsimušdamas nuo atokaus, mėnulio nušešėliuoto slėnio šlaito, tokio tolimo ir kartu artimo, virš pajūrio, valčių ir bliksinčių šviesų tolyn ir tolyn, dievaižin kur, Kalabrijos link, Sicilijos link. Užgriuvus muzikos garsų kriokliui, auksinė draugija prie baseino krūptelėjo ir suglumusiais, klausiamais veidais sužiuro lyg gyvulių banda prie gėryklos.

– Pažvelkit į juos, – lėtai ištarė Kripsas. – Ko gera, Kesas neklydo. Pažvelkit į juos, gerai? Žmogus sukūrė didingiausias meno

formas, o kas prieš mus? Tuštuma... *cosa da nulla,* niekas... Mes netgi ne barbarai. Paprasčiausi šarlatanai. – Jis nusižiovavo. – Eisiu, pabandysiu atsigulti. Ar jus kankina nemiga?

– Retai, – atsakiau.

– Leiskit duoti patarimą. Gyvenkit saikingai, niekada dėl nieko nesiplėšykit, pamirškit... na, apie sąžiningumą, stengimąsi – antraip bus kaip man. Žinot, aš guliu, užsnūstu, nors neužmiegu – ir susapnuoju. Tame sapne visada būnu auka. Dėl mano sielos varžosi golfo žaidėjas, sentimentalių dainelių atlikėjas ir būgnininkė. Ir taip kasnakt. Kartais nugali dainininkas, kartais – golfo žaidėjas. Dažniausiai – mergina. Ji stovi, kraipo užpakalį, o paskui mirtinai sutrypia mane. – Kripsas stabtelėjo. – *Klausykit*...

„Don Žuanas" nutilo. Dabar, laukinė ir liūdna, tiesiog šiurpulingai graži išsiveržė į naktį amerikietiška liaudies daina – šaižoki, pranašiško įkarščio kupini balsai ir plieninis gitaros stygų skambesys. Gal kad ji aidėjo neapsakomai garsiai, o gal kad suėmė primirštas gimtojo krašto melodijų ilgesys, man pasirodė, jog gyvenime nebuvau girdėjęs nieko tokio gražaus ir sykiu siaubingo, ir į galvą ėmė plūsti tik Pietų oras, Pietų balsai, Pietų peizažai:

Klausiam ir klausiam kasdien... ir niekas nežino...
Kas gi nutiko mūs žemei...

Kaimo aludės, pušynai, dulkėti vieškeliai, raudona žemė, pelkių vanduo ir kvepiančios vasaros sutemos: protas duso springdamas prisiminimais.

– Viešpatie, – tariau Kripsui, – kas tai...

– Tsss. Paklausykim...

Eina gandas, jog artinas karas...
Ir pranašystės ims pildytis...

– Nuostabu, – sušnabždėjo Kripsas.

Pražus tavo siela, ir galas pasauliui...

Štai kas nutiko mūs žemei...

Išblyškę veidai apačioje pasigręžė tenlink, iš kur sklido ši grėsminga pranašystė, žmonės klausėsi siaubu veriančio griaudėjimo: italas sportiniais marškinėliais pratrūko be garso plūstis, kitas išraudęs jam antrino, Mandžamelė užsidengė delnais ausis.

Biblijoj parašyta: nuodėmė bus sunaikinta...
Štai kas nutiko mūs žemei...

Atrodė, jog kupina skausmo ir liūdesio muzika plaukia virš visos Italijos, gitarų džerškėjimas ir šaižūs apokalipsės balsai susiliejo į vieną ilgą skundą, apsukęs ratą patosas vėl grįždavo prisipildęs savotiškos suluošintos didybės. Aš klausiausi, kol gėdos ašaros užtemdė akis. Staiga, šaižiai sužvigusi, patefono adata neišgaląstais ašmenimis perskrodė naktį, muzika apmirė, nuslopo ir mes išgirdom kažkur apačioje duslius girtus šūkalojimus. Tai buvo Keso balsas:

– Padugnė! Kiaulė! Žemės šiukšlė!

Po valandėlės, jau daug tyliau, naktį vėl užliejo „Don Žuanas“, ir žmonės prie baseino aprimo, sududeno balsai po besiblaškančiais milžiniškų naktinių peteliškių šešėliais.

– Žudyte žudo save, – tarė Kripsas, – ir nieko nepadarysi. Jis galėtų vienu matu sutramdyti Meisoną ir į jį panašius. Bet pažvelkit į jį. Žudyte žudo save.

Po to, palinkėjęs man labos nakties, Kripsas išėjo.

Tačiau pats nemaloniausias dalykas nutiko vos jam išėjus. O įvyko štai kas. Atsisveikinęs su Kripsu, tebestovėjau balkone ir mąsčiau apie žmones prie baseino. Klausiausi muzikos, teisingiau, leidausi jos užvaldomas: ji vėl buvo gergždžianti, tranki, ir kol begėdis grandas stengėsi suvedžioti Elvyrą, Mazetas ir Otavijus visa gerkle kniaukė kaip benamiai katinai, užgoždami ir nušluodami viską, kas dėjosi prie baseino. Aš žvelgiau į sklendžian-

čias virš jūros švieseles, svaigau nuo jų grožio, bet tuo pat metu glūdojau giliausioje neviltyje – pirmiausia dėl Kripso, kuris keistai ir netiesiogiai taip užnuodijo džiugų susitikimo su Amerika laukimą, kad, jeigu atmintis manęs neapgauna, prikūriau visokių variantų: naują darbą Romoje, vedybas su kokia nors kunigaikštyte, skubų pabėgimą į Graikiją. Mane įtraukė niūrumos liūnas, gerklėje dilgsėjo ir perštėjo.

Tačiau netrukus liūdesys kiek prasisklaidė: velniop tą Kripsą, pamaniau, pasigręžiau ketindamas leistis žemyn ir, palikęs kino žvaigždes, vienišas keliauti į viešbutį. Bet kai perėjau ilgą salę, keli žingsniai nuo manęs staiga prasivėrė durys, už kurių buvo laiptai į viršų, ir išpuolė kokių aštuoniolikos ar dvidešimties metų mergina, slyste nuslydo grindimis, parkrito, tuoj pat pašoko, pasitrynė alkūnę – visą laiką raudodama taip, lyg jai būtų iš skausmo plyšusi širdis. Ji buvo tobulo grožio; vos dirstelėjęs į ją, – kol ji neryžtingai stabtelėjo išplėtusi iš skausmo ir siaubo rudas akis, – pajutau, kaip ilgesys sugniaužė man širdį. Ištiesiau ranką norėdamas ją prilaikyti, nes atrodė, kad ji vėl pargrius, tačiau ji žaibiškai atšoko ir beviltiškai, it užpjudytas žvėrelis, dirstelėjo per petį į laiptus. Vilkėjo juodą pigią tarnaitės suknelę, o pro praplėštą liemenėlę buvo matyti beveik visa apskrita, sunki, nepaprastai graži krūtis; maždaug dešimt sekundžių mergina stovėjo sustingusi iš siaubo ir neryžtingumo, aš irgi stūksojau lyg įkastas ir negalėjau pratarti nė žodžio plėšomas kilnaus, bergždžio troškimo jai padėti ir gyvuliško instinkto, neleidžiančio atplėšti akių nuo žavios kilsuojančios krūtinės. Staiga ji prisidengė apnuogintą vietą ir, baisingai raudodama, sudavė sau per veidą.

– *Dio mio!* Dieve mano! – riktelėjo. – *Questa è la fine!* Galas! *Non c'è rimedio!* Nieko nebepataisysi!

– Ar galėčiau... – kreipiausi į ją.

– Dieve mano, nereikia! – sušuko ji angliškai. – Ne, maldauju, nereikia...

Tamsūs kaštoniniai plaukai apkrito jai veidą, ji sunkiai alsavo; paskui, kiek atsitokėjusi, prasispraudė pro mane ir, siaubo gena-

ma, puolė bėgti šlepsėdama basomis kojomis, pamažu mažėdama koridoriaus tolumoje. Pažvelgiau jai įkandin ir, neišmanydamas, ką daryti, klestelėjau ant marmurinio suolo.

Bet, vos atsisėdau, laiptinėje subildo, sutrinko, lyg žemyn būtų ritusios dėžės ir skrynios. Pragariškas triukšmas panėšėjo į ugnikalnio išsiveržimą. Paskui, nevykusiai praskėtęs rankas, išlėkė Meisonas, taip pat nučiuožė slidžiomis grindimis ir, atgavęs pusiausvyrą, sustojo prieš mane. Jo veidą puošė trys pleistro juostelės. Plaukai styrojo į visas puses. Jis buvo su šilkiniu per trumpu, aiškiai paskubomis užsimestu chalatu – rudai apžėlusi, suprakaitavusi krūtinė atlapota, iš po skverno kyšo gumbuoti keliai. Apsiavęs irgi netinkamai – vonios medpadžiais, kurie kėlė tokį baisų triukšmą.

– Kur jinai? – suurzgė Meisonas raudonu, iškreiptu veidu.

– Kas? – paklausiau nervingai pasislinkdamas ant suolo. Tokio Meisono dar niekada nebuvau matęs: vokai raudoni, veidas sužvėrėjęs, ranka grėsmingai sulenkta, ir man pasirodė, kad nors sėdžiu, jis tuoj voš.

– Kur ji nubėgo? – užriaumojo jis. – Sakyk, niekše! Aš ją pribaigsiu!

– Prisiekiu, Meisonai. Tikrai *nežinau*.

– Meluoji!

Ir keistai, skausmingai raišuodamas, neapsakomai lėtai jis pasuko koridoriumi tenlink, kur nubėgo mergina.

– O tu, Pitsi, žiūrėk, niekur nedink, nes kai grįšiu, ištrėkšiu iš tavęs visą geltoną išdavikišką mėšlą. – Namų šeimininko veidu lyg ir nusliuogė šypsnys, tačiau balse skambėjo tik beprotiškas įniršis, pagieža ir neapykanta...

Gal pamenate pasakojimo pradžioje mano minėtą sapną apie išdavystę: kaip į langą beldžiasi draugas žmogžudys. Kažkodėl, kai atmintyje atkuriu tą sapną ir prisimenu, koks buvo Meisonas tą akimirką, man iškyla dar vienas vaizdinys – pusiau sapnas, pusiau fantazija, – persekiojantis mane nuo tada, kai išvykau iš Sambuko.

Jis toks: nufotografavau savo draugą „Polaroid“ fotoaparatu. Laukdamas, kol prabėgs nustatytoji minutė, einu į kitą kambarį, o ten ištraukiu naujutėlę, blizgančią nuotrauką. „Štai!“, „Jau!“ arba: „Žiūrėk!“ – šaukiu draugui. Bet kai pasilenkiu, išvystu ne jį, o grėsmingą nežemišką pabaisą. Ir atsakas iš kito kambario – tyla.

3

— *Po šimts,* – sykį ištarė Kesas, man pasakojant to vakaro įvykius. – Negi buvau toks nukeipęs?

– Nepasakyčiau, kad nukeipęs, – paprieštaravau jam. – *Toli gražu ne*. Kiek pamenu, buvot labai iškalbingas, nors postringavot be ryšio. Na, o dėl viso kito – tikrai nesuvokėt nieko.

Kesas ilgai tylėjo, mąstė.

– Fortepijonas... – galiausiai ištarė jis, – užvirtau ant fortepijono... Nieko nepamenu. Garbės žodis.

– Jeigu taip būtų nutikę blaiviam, savaitę būtumėt ligoninėje prasivoliojęs.

– Ir ta liaudiška muzika. Jergau. Taip, ji tūno kažkur giliai, po Bukstehude. „Kas gi nutiko mūs žemei?“ Vilma Li ir Stounis Kuperis. Nusipirkau šitą plokštelę Pitersberge, tuoj po karo, viešėdamas pas giminaitį. Ir tampiausi po visą Europą. Bet, kaip kažin ką, neprisimenu, kad būčiau ją leidęs. O tą naktį...

– Leidot, leidot. Ir dar kaip leidot.

– Kad tave kur! – Kesas valandėlę patylėjo, paskui paklausė: – Kaip manot, kuriuo metu tai buvo – vakare? Maždaug kelintą?

– Veikiau po vidurnakčio. Apie pirmą.

Suraukęs kaktą, Kesas atidžiai pažvelgė į mane.

– Taigi tai buvo paskutinis kartas, kai matėt Meisoną... gyvą. Matėt, kaip jis vijosi Frančeską. Taip?

– Vadinasi, ten buvo Frančeska? – atsakiau klausimu į klausimą. – Mergina, kurią jis nužudė?

Akimirksniu Keso veidas pasidarė neapsakomai pavargęs ir nuliūdęs. Pirmą kartą nuo atvažiavimo į Čarlstoną pamačiau tokią

išraišką; tikriausiai per mane jam teko viską išgyventi iš naujo, ir tik dabar man ėmė aiškėti, kaip jam rūpėjo ši mergina.

– Taip, ten buvo ji, – visai sugniužęs ištarė Kesas. – Niekas kitas. Ar po to dar ją matėt?

– Taip, ir, regis, gan greit. Su jumis.

– Viešpatie! *Kur?*

– Apačioje, kieme. Jūs... – Aš stabtelėjau. Visada nepatogu apie tokius dalykus kalbėti, ypač jei nesi įsitikinęs, kad pašnekovui bus malonu išgirsti. – Jūs ją bučiavot. O gal ji jus? Patikėkit, slapčia jūsų nesekiau, – pridūriau, – tiesiog ėjau pro šalį...

– Taip, taip. Bet... – visai suglumęs, jis persibraukė pirštais plaukus. Po valandėlės tarė: – *Vajetau,* regis, po truputį kažkas išplaukia. Gabalais, nuotrupom, trumpais blykstelėjimais. – Kesas vėl nutilo, tačiau pamažu jo akys pagyvėjo, jis atsistojo nuo kėdės ir ėmė žingsniuoti po prišnerkštą žvejų trobelę. Lijo, stogas buvo kiauras, ir man lašėjo už apykaklės. – Pavyzdžiui, tai, ką dabar pasakėt. Net ir tai buvau pamiršęs. Visiškas proto aptemimas. O juk aišku! Aš ją mačiau. *Tikrai* mačiau. Ir... – Jis nutilo.

– Ir kas?

Jis pasikasė smakrą.

– Ir ji... Klausykit. Tai labai svarbu. Pasistenkit kuo tiksliau prisiminti. Kaip manot, kiek laiko išbuvot pobūvyje? Tai yra iki tos akimirkos, kai pamatėt Meisoną ir jis jus aprėkė.

Susimąsčiau stengdamasis nesuklysti.

– Kai mudu su Rozmari atėjom, buvo maždaug pusė dvyliktos... – Stabtelėjau. – Ir maždaug pirma... o gal kiek daugiau, kai, vydamasis Frančeską, Meisonas nubildėjo laiptais. Vadinasi, nepraėjo nė dviejų valandų. Bet kodėl...

– Lukterkit valandėlę, lukterkit, – tarė Kesas, mostu prašydamas patylėti. Netrukus jis pasigręžė į mane, blyškiai, liūdnai šypsodamas, ir tarė: – Dabar pasakykit štai ką: kada *paskutinį* kartą matėt Meisoną?

Ir vėl, kiek sutrikęs, ėmiau aiškinti:

– Į šį klausimą atsakyt nesunku. Kai jis privertė jus vaizduoti dresuotą ruonį. Kai privertė... – Galutinai pristigau žodžių.

– Taip, tegu mane skradžiai, taip, – pertraukė mane Kesas. – Kartą Popė pradėjo apie tai pasakoti. Bet mane pagavo toks siaubas, kad neleidau jai baigti. – Šiek tiek jaudindamasis jis glostinėjosi plikus rankų raumenis. – Vadinasi, kaip tik tada... tada ir atėjot man į pagalbą. To aš nepamenu, bet, kaip paskui bandėt mane išblaivyti, pamenu. Ir po šio mano pasirodymo daugiau nebematėt Meisono?

– Tik šaltą, sustingusį jo lavoną.

Rimtai, susikaupęs Kesas ilgai žiūrėjo į lietumi ašarojantį langą.

– Kažkur čia, – lėtai ištarė jis, – šioje atkarpoje... Frančeska kažką man pasakė... – Jis sudavė sau per galvą tarsi bandydamas išjudinti atmintį. – Ji kažką man pasakė...

Visiškai sutrikau, ir Kesas, matyt, tai suprato iš mano tylėjimo. Po valandėlės jis pasigręžė ir ramiai tarė:

– Turit man atleisti. Nemanykit, jog kažką nuo jūsų slepiu. – Jis pasėmė vandens į dubenėlį, atsisėdo greta manęs ir ėmė skrosti didžiulę žuvį. – Prisipažinsiu atvirai: tų dalykų aš net prisiminti nenoriu, o juo labiau kalbėti apie juos. Tačiau gal bus geriau... pabandyt ištrūkt iš užburto rato. Bet... viskas buvo, kaip buvo. Tas numeris su dresuotu ruoniu, kaip jūs jį vadinat... Tą vasarą aš dažnai užsukdavau pas Meisoną. Mūsų santykiai buvo neblogi, iš pradžių buvome kone draugai. O paskui... kažkas pakrypo. Buvau išsimušęs iš vėžių, klaikiai gėriau, ir Meisonas pradėjo mane žeminti – trypti tiesiogine šio žodžio prasme; aš leidausi, ir viskas pasiekė tokį lygį, kad virto tarsi duokle. Tiesą sakant, tapau lyg ir jo vergu. – Kesas nutilo. – Nieko gyvenime nesu taip kraupiai nekentęs.

Vėl nutilęs, jis ėmė plūktis su žuvimi.

– Vadinasi... – pradėjau aš.

– Kada nors apie tai papasakosiu. O dabar... Žodžiu, esmė štai kokia: neseniai sakėt, kad jus sukrėtė ši istorija ir tai, ką padarė Meisonas. Tvirtinot galįs patikėti paprastu, amerikietišku, su juostelėm ir žvaigždutėm išprievartavimu, tačiau tokiu baisiu žvėriškumu – ne. Po jūsų žodžių kažkas manyje sukirbėjo. Todėl kad Sambuke, viskam pasibaigus, aš irgi mąsčiau panašiai. Meisono

nekenčiau, niekada nebuvau sutikęs tokio šunsnukio; tačiau neįsivaizdavau, kad tai jo darbas. Kad ir ką būtų pridaręs, jam kažko stigo. Jo žiaurumas ir menkystė buvo kitokie. Tik... – Kesas vėl nutilo ir ėmė taip uoliai darbuotis peiliu, kad net gyslos ant rankų iššoko. – Velnio žuvis, – ištarė pagaliau, tarsi norėdamas baigti šią temą. – Neverta į ją įdėto darbo. Jos oda kaip...

Gal aš klydau, bet man pasirodė, jog Kesas vos laikosi nepravirkęs.

– Tik *kas?* – nesilioviau aš. – Klausykit, Kesai, juk jūs pats sakėt, kad galit su manim būti atviras. Aš neketinu jūsų tardyti ir traukti už liežuvio, jeigu jums nesinori...

– Tik tas, – tarė jis, atgręžęs visai ramų veidą. – Kad dabar, dievaži, manau klydęs. Matyt, visa tai glūdėjo jame. Sprendžiant iš to, ką pasakėt... ko aš girtomis akimis nemačiau... nelieka abejonių, kad išprievartauti jis buvo sumanęs nuo pat pradžių. Jeigu mergina nenori, aš ją priversiu. Juk, pavyzdžiui, dar dieną... ką jis šaukė Rozmari prieš užvoždamas jai? O paskui, sakėt, vijosi laiptais. Ir rėkė: „Užmušiu ją". Juk pats girdėjot. O paskui...

– Kas paskui?

– Nieko ypatinga, – sutrikusiu balsu ištarė jis. Ir vėl pasigręžė į mane. – Manykit štai kaip. Gal aš kalbu kaip niekšas, gal tai neatrodo krikščioniška, gal tik bandau įtikinti save, kad Meisonas buvo išsigimėlis.

– Išsigimėlis? – perklausiau naudodamasis tuo, jog Kesas liovėsi vengęs pašnekesio apie Meisoną. – Juk jūs gerokai nuo jo prisikentėjot, ar ne?

Kesas ilgai ir susikaupęs mąstė, tarsi nuodugniai tyrinėdamas mano klausimą.

– Ko gera, taip. Tačiau kiek prie to prisidėjo mano sugedimas... seni puvėsiai... kiek dėl visko esu pats kaltas – aš taip pat norėčiau suprasti. Gal kada nors, kai man pavyks pačiam išsiaiškinti ir prisiminti, aš apie tai jums papasakosiu. – Jis nubraukė nuo peilio šlapius žvynus, nusišluostė rankas ir liūdnai, monotoniškai kalbėjo toliau: – Apskritai visi samprotavimai apie blogį

labai įdomūs: kas yra blogis, kur jis glūdi, ar jis realus, ar tik vaizduotės darinys. Ar tai į vėžį panaši liga, kurią galima išoperuoti ir sunaikinti, tik ne chirurgui, o, pavyzdžiui, psichiatrui padedant, ar jos išvis gydyti neįmanoma, o reikia traiškyti kaip maru užkrėstą blusą, vienu kirčiu atsikratant ir blogybės, ir jos skleidėjo. Dar visai neseniai, kone mūsų laikais, – jūs, kaip teisininkas, puikiai žinote, – Senojoje Smagiojoje Anglijoje arba Prancūzijoje dešimtmetis berniukas galėjo būti pakartas net už nugvelbtą saldainiuką. Tai, man regis, maro teorija – trypti blogį, traiškyti. Mūsų dienomis berniokas išeina į gatvę, – ir jam jau ne dešimt, o netgi dvidešimt, ir košės galvoj kur kas daugiau, – padaro beprasmišką, žiaurų nusikaltimą, gal net ką nors nužudo, tačiau dabar jis skelbiamas ligoniu, siunčiamas pas psichiatrą remiantis teorija, kad blogis – tai... na, tik laikinas jo sąmonės gyventojas. Abi šios teorijos – toks pat blogis kaip ir tas, kurį jos nori išgydyti arba sunaikinti. Žinoma, tai mano išvada, bet, po galais, aukso vidurio aš nerandu.

– Bet kaip tai pritaikyti Meisonui?

– Na, pirmiausia... Leiskit kai ką jums paaiškinti. Neketinu nei giedot ditirambų, nei ašarų lieti, bet, patys žinote... viską pasiekiau, – pripažįstu, tai ne dievaižin kas, – nelengvai. Mokiausi apgailėtinoje Šiaurės Karolinos mokyklėlėje, bet ir tos nebaigiau – rašyba ir kableliai mane ligi šiol pjaute pjauna. Bet skaityti išmokau ir skaičiau daug, pats rinkdamasis, kone dešimt kartų daugiau negu vidutinis amerikietis, bet, kas žino, gal viso labo tesusidarys viena knyga. Apskritai aš manau, kad vienas didžiausių posūkių mano gyvenime įvyko tuoj po karo, kai – aš jums jau pasakojau – buvau išrašytas iš laivyno psichiatrinės ligoninės Kalifornijoje. Buvo ten toks nepaprastas tipas – vyriausiasis makaulių specialistas Slotkinas, pirmojo rango kapitonas. Kai jam pasakiau, kad mokykloje mėgau piešti, jis mane įtaisė į tokią terapinę tapybos klasę, ir, manau, jog nuo tada tapau dailininku. Štai kodėl po karo atsidūriau Niujorke, o ne Karolinoje. Na, o dėl mano melancholijos ar vadinamųjų maniakinės depresijos apraiškų, mudu nesutarėm, tačiau ilgai šnekučiuodavomės. Jis buvo švelnus, kantrus ir traukte

ištraukė mane iš nevilties, o prieš man išsikapstant, – taip ir neišsigydžius, – padovanojo graikų dramų dvitomį. Tai buvo nepaprastas poelgis: pirmojo rango kapitonui taip apdovanoti eilinį jūreivį; matyt, jis kažką manyje įžvelgė, nors į tą jo Froidą man tikrai buvo nusišvilpt. Pamenu jo žodžius: „Skaitykit šias knygas, kai bus visai blogai". Ir dar: „Esmė tai, kad toliau už graikus mes nepasistūmėjom". Turbūt ir jūs pripažinsit, kad garbusis makaulių daktaras pasakė taip, kad nei atimt, nei pridėt. Šaunus buvo tipas tas daktaras Slotkinas.

Beje, kai paminėjot, kad tą vakarą deklamavau Sofoklį, daug kas išplaukė atminty. Ir tas prakeiktas prakaitas, ir siaubas, ir kraupus žvelgimas į bedugnę. Dar prieš atvykdamas į Sambuką, buvau įsiminęs ištisus šio dvitomio gabalus. O tą vakarą, kai mane pamatėt, buvau tikrai priėjęs liepto galą – apsvaigęs ir nuo vyno, ir nuo „Edipo". – Kesas nutilo ir mąsliai palietė peilio ašmenis. – Bet matot, kaip buvo. Pabandysiu paaiškinti, jeigu pavyks. – Jis vėl nutilo ir užsimerkė tarsi melsdamasis, tarsi švelniai kviesdamas baugščius prisiminimus išlįsti iš praeities labirintų. – Buvau mirtinai girtas. Kaip žemė. Jūs kažką pasakėt... ir tai susiję su blogiu, apie kurį ką tik kalbėjau. – Kesas atsimerkė ir pasigręžė į mane. – Taip, man regis, kai ką pradedu prisiminti. Kažkas išplaukia... Blausiai prisimenu, kaip lipau į viršų. Fortepijonas? Ne, nepamenu. O „Edipą", Kripsą ir jus – šiek tiek. – Jis papurtė galvą. – Ne, kažkokia jungtis vis dėlto išsprūsta. Dievaži, tai jau primena spiritizmo seansą. Aš kažko ieškojau tą naktį... Ne, vėl viskas dingo. Kaip manot, ar galėjau ateiti tenai vien tik paerzinti Meisono „Edipu"? Vargu. – Kesas ryžtingai papurtė galvą. – Aišku viena: aš atkapsčiau pjesėje kažkokią girtą tiesą, ir, galiu prisiekti, ji kažkaip susijusi su blogiu ir Meisonu...

Kesas nutilo ir ramiai užsirūkė cigarą.

– Žinoma, galiu ir klysti, – pridūrė. – Tačiau ką jūs iš tiesų manot apie Meisoną? – Jis staigiai pasigręžė į mane.

– Nežinau, – atsakiau. – Niekada neįstengiau perprasti, kas jis per vienas. Padykęs vaikpalaikis. Didelis sugadintas berniūkštis, turėjęs per daug pinigų, per daug noro padaryti įspūdį, viską gau-

ti, būti pripažintas. Melagis, kokių pasaulis neregėjo. Moterų nekentėjas. Paleistuvis. Ir vis dėlto...

– Kas vis dėlto?

– Kartais su juo būdavo labai linksma. Jis sugebėdavo būti velniškai įdomus, o ne šiaip sau prajuokinti. Daug ką atmetus, būtų buvęs šaunus vaikinas.

– Ar seniai jį pažinojot?

– Nelengva atsakyti. Kelis metus mokėmės toje pačioje mokykloje. Paskui, tuoj po karo, buvo savaitė Niujorke. Tiksliai nepamenu. Gal dešimt dienų, gal pora savaičių. Na, gerai, tarkim, savaitė. O paskui – ta diena Sambuke. Štai ir viskas. Bet... – užsikirtau aš. – Vis dėlto Meisonas turėjo kažko tokio. Tai yra: praleidus kartu dvidešimt keturias valandas, jis atsiskleisdavo labiau negu kitas – per visą gyvenimą. Jis buvo... – vėl pristigau žodžių, nes nežinojau, kas buvo Meisonas.

– Papasakokit apie jį, – paprašė Kesas.

– Nelabai yra ką pasakoti. Nemanau, kad galėčiau...

– Vis tiek *papasakokit*.

Ir aš pabandžiau. Pabandžiau prisiminti viską. Papasakojau, kaip po to nykaus savaitgalio Virdžinijoje Meisonas išnyko man iš akiračio: kurį laiką mes susirašinėjom (jis keliavo: Palm Bičas, Havana, Beverli Hilsas, Niujorkas – dažniausiai su Vende; laiškai buvo nešvankūs ir juokingi), tačiau mūsų susirašinėjimas nutrūko ir Meisonas dingo. Papasakojau Kesui, kaip po dešimties metų – tą patį mėnesį – atsitiktinai susidūriau su juo Niujorko bare...

Žinoma, lengviausia būtų pasakyti, kad jei vėl nebūčiau sutikęs Meisono, viskas būtų pakrypę kitaip: praradę ryšį, mudu nebūtume atkūrę ankstesnio dvasios artumo – galima pakeisti šią prakilnią frazę „bičiulyste“ arba kokiu nors kitu apgaulingai patraukliu, bet melagingu žodžiu, – ir jis nebūtų pakvietęs manęs į Sambuką. Tačiau visas mūsų gyvenimas remiasi tokiais dalykais, kurių poveikio iš anksto nepamatuosi: svarbu tik, kad mes vėl susitikom.

Tai nutiko pavasariui baigiantis, maždaug savaitė prieš man išplaukiant į Europą. Tuo metu mano piniginėje švilpavo vėjai, ta-

čiau darbas konsultacinėje karo veteranų firmoje davė galimybę pramisti ir nuomotis mažytį kartoninį butelį Vakarų Tryliktojoje gatvėje. Tvyrojo atodrėkis: šiltas ir tvankias sutemas vainikuodavo žaibų pilni debesys, tolumoje grumėdavo taip ir neatslenkančios audros; dulsvi veidai plaukdavo skersgatviais, pro pravirus langus veržđavosi muzikos kratinys ir apie karą, šaltąjį karą, apie karo grėsmę rėkalojantys balsai. Vakarais aš bandydavau skaityti dvasią skaidrinančias knygas, bet sielai buvo sunku pakelti vienatvės naštą. Iš požemių prieblandos užlieto kambario vėrėsi vaizdas į vėdinimo šachtą ir gretimą viešbutį, kur be perstojo slampinėjo besikasantys senukai ir amžinai nuleidinėjo vandenį nematomuose klozetuose. Tačiau mano gyvenimo sėkmė tuo metu priklausė ne vien nuo šios aplinkos. Esti jaunystėje laikotarpių, kuriuos prisimindamas nepatiri jokio ilgesio – toks apgailėtinas vėliau ima rodytis tavo elgesys. Ir šiaip nebūdamas per didelis švaruolis, tuo metu visai apsileidau, o bandydamas nusičiupti Grenič Vilidžo užeigoje merginą, elgdavausi gižiai ir piktai. Lyg viso šito dar būtų nepakakę, mano gyvenime vėl pasirodė Meisonas – sausakimšame Šeridano aikštės bare, po to, kai, prasibastęs visą vakarą, jaučiausi be galo vienišas, sušniuręs, niekingų geismų draskomas.

Išskyrus tai, kad šiek tiek priaugo svorio, Meisonas buvo visiškai nepasikeitęs. Vilkėjo elegantišką plonytėlaitį megztinį, mūvėjo mėlynus džinsus – kaip iš akies trauktas menininkas, be to, pinigingas – ir atrodė viskuo patenkintas. Pro dūmus pamačiau jo šypseną ir virš galvos iškeltą aukštą alaus bokalą. Ligi šiol pamenu, kaip, netyčia susidūrus mudviejų žvilgsniams, pajutau vilties atmieštą netikėtą džiaugsmą, kad jis manęs neatpažins, – abu jausmai buvo tokie vienalaikiai ir susipynę, kad net nespėjau nutarti: stotis ir šūktelti „sveikas!“ ar tykiai išsmukti laukan, – o jis jau stovėjo greta, plekšnojo per nugarą – „Ei, Pitsi, varom ten, kur nesibaigia šokiai dainos...“ – ir, džiugiai šūkaudamas, glėbesčiavo mane.

– Koks stebuklingas sutapimas, – kiek aprimęs tarė Meisonas. – Kaip tik vakar per pietus šnekėjausi su vienu žmogumi – labai puikiu dailininku – ir pokalbis pakrypo, kas su kuo mokėsi.

Aš pasakiau, kad iš Prinstono mažai ką prisimenu, nes jau pirmais metais buvau iš jo iššveistas. Ir žinai, išmetė mane dėl pačios proziškiausios priežasties. Pitsi, vaikeliuk, pažvelkim tiesai į akis: aš – puikus žmogus, bet mokslo srityje – sparva ant pažangos pasturgalio.

Net didžiausią bejausmį būtų išjudinęs jo veržlumas, plati šypsena, balso nuoširdumas, kai plekšnojo man per petį. Ir aš, tikriausiai šypsodamas, atsakiau:

– Meisonai, bet kaip tu *patekai* į universitetą?

– Nori pasakyti – po to, kai mane ištrenkė iš „Šventojo Andriejaus"? Vendė kai kam paskambino ir per vieną giminaitį įtaisė mane į madingą pataisos mokyklą Rod Ailande. Ten mus mankštino, vaikė su šautuvais ir panašiai, bet aš laikiausi kietai – gyniau brangiosios Vendės garbę – ir gaudavau gerus pažymius. Tačiau, Pitsi, vaikeliuk, iš to, deja, nieko *non sequitur**, nes mane iššveitė iš universiteto *ne* dėl moterų, ne dėl gėrimo, žodžiu, ne dėl ko nors niekingo. Vien tik dėl pažymių! Dėl pažymių! Gali įsivaizduoti tokią nesąmonę? O juk mano intelekto koeficientas buvo šimtas penkiasdešimt šeši! Leidau savaitgalius su viena *besote* našlele, ir knygos man nerūpėjo. Vargšelė Vendė. Mano senis maišus pinigų sukišo bibliotekai, ir kai ten atvažiavo Vendė, maniau, šlapia vieta liks iš to universiteto.

– Klausyk, Meisonai, piliesi alų ant kelnių. Beje, kaip laikosi Vendė?

– Puikiai. Po senio mirties norėjo baigt į stiklelį žiūrėjus. Apie senį tikriausiai girdėjai. O ji tai meta, tai vėl pradeda gerti. Jau net nepamenu, prieš kiek laiko daviau jai vaistų. Chloro hidrato su kviečių košele. Ir žinai, koks keistas nutiko dalykas. Pameni, kaip ji nekentė „Linksmųjų Ąžuolų"? Bet po to, kai tėvas iškeliavo, atleisk, į geresnį pasaulį, jos iš ten ištempt neįmanoma, tiesiog įsimylėjo tą vietą. Niekur nevažiuoja, maukia viskį ir jodinėja didžiuliu žirgu. Mudu su žmona – aš tave su ja supažindinsiu – buvom ten nuvažiavę praeitą savaitgalį. Tokio prakeikto žirgo milži-

* Neišplaukia *(lot.)*.

no dar niekas nėra regėjęs. O ji kai pasileis šuoliuoti pakrantėmis su savo naujuoju draugužiu! Jis belgas, jam septyniasdešimt metų ir užkrėtė ją nauja aistra – vadinasi dzenas. Turbūt šaudo vienas į kitą iš lankų. Dievaži, Pitsi, – nusijuokė jis, šluostydamasis alaus putas nuo lūpų. – Net nežinau, kas su kuo miega. Bet, manau, kad grietinėlę nugraibo žirgas. – Ir ėmė kretėti nuo begarsio juoko. – O Dieve, – atsiduso Meisonas, – kaip smagu, Pitsi, vėl tave matyti. Taip ir nujaučiau: jeigu susitiksim, tai maždaug tokioje sielos kančių vietoje. Žinai, Vendė ligi šiol apie tave klausinėja. Kuo tu ją papirkai? Tikriausiai mokėjai laiku patylėti. Ji velniškai pavargo nuo senio. Jis prarėkė jai ausis, šokdino, auklėjo – nieko keista, kad įjunko į tuos velnio lašus. Vargšelė Vendė, – netikėtai ilgesingai ištarė jis, – reikėtų atvežti ją čia, kad galėtumėt pasimatyti. Per tą klaikų belgą, žirgą ir butelį ji baigs kokiuose nors pamišėlių namuose. Tiek to, – pridūrė Meisonas, – tai tik nukrypimas. – Jis nebuvo girtas (išgerti mėgo, tačiau net būdamas paauglys ypatingo potraukio alkoholiui nejautė, ir, pamenu, laikiau tai nemenka jo dorybe), tačiau jo balse kunkuliavo linksmumas, o akys gyvai blykčiojo. – Tai štai vakar vakare aš pasakiau tam dailininkui, kad iš visų savo klasės draugų, – o jų buvo išties nemažai, – aš tik dėl vieno perbėgčiau skersai gatvę. Ir ištariau tavo, Pitsi, vardą. Pamaniau, įdomu būtų sužinoti, ką veiki. Fantastika! Tiesiog aiškiaregystė. Tai ką tu veiki? Pasakok. – Tačiau man dar nespėjus praverti burnos, jis jau ėmė timpčiot man už rankovės. – Štai mano gyvenimo meilė. Eime, supažindinsiu.

Pamenu, kaip nustebau išgirdęs, jog Meisonas vedė, ir ėmiau nužiūrinėti merginą – sulėtintų judesių blondinę, vardu Kerolė. Ji atšildė savo šypseną prieš dovanodama ją man ir, alsiai kilsnodama pečius, toliau demonstravo gražią krūtinę. Prie to paties stalelio sėdėjusi rudaplaukė, išblyškusi nesveikos išvaizdos jauna džinsuota pora – regis, Penipakerių pavarde – įsistebeilijo į mane prietemoje laukinėmis, blizgančiomis akutėmis kaip dvi narve uždarytos lapės. Jie nesiteikė pasisveikinti, bet iškart priskreto prie Meisono ir ėmė meilikaujamai užuominomis viauksėti apie šeštadienį Provinstaune, apie kažkokį Gasą, apie kažkokį Volį ir pa-

galiau, jiems susirengus eiti, Meisonas atkišo dešimt dolerių, kuriuos, paseilėjęs pirštą, ištraukė iš pinigų ritinėlio (aš tai palaikiau neapsižiūrėjimu, nes net mokykloje jam pakakdavo takto nesigirti pinigais). Išvydę daugybę banknotų, Pepinakeriai su įsižiebusiu slaptu goduliu sumirksėjo vandeningomis, be blakstienų akimis, o paskui išsmuko į naktį. Mane nustebino Meisono draugystė su tokiais nusmurgusiais ir susidomėjimo nekeliančiais žmonėmis, bet, nespėjus paklausti, jis pats paaiškino:

– Jis iš Teatro. – Daiktavardis buvo ištartas didžiąja raide. – Plikas kaip tilvikas, kvailys kokių reta, bet sėdi literatūrinėje dalyje. Daviau jam pirmą savo pjesės veiksmą. Jeigu jie nepaims, aš įsitikinęs, kad kitą sezoną pjesė bus pastatyta Vaithede – žinoma, jeigu baigsiu ją rašyti. Antras veiksmas – visada didžiausias galvosūkis. Ar atkreipei dėmesį į tą porelę? Pastebėjai, kaip juokingai jie panašūs. Aš neabejoju, kad ji – jo sesuo. Ir viską, be jokios abejonės, sprendžia jinai. Velniškai norėčiau pamatyti, kaip jie darbuojasi. Vaizdelis tikriausiai toks kaip bandant įbrukti lipnią pastilę į taupyklę kiaulytę.

Atidžiausias Meisono juokelių klausytojas buvo Kerolė, kuri pertraukinėjo jo kalbą kimaus kikenimo ir prunkštimo kableliais – ir dėliojo juos nešykštėdama, vos jam spėjus praverti burną. Ji buvo stambi, apveidi mergina pieno baltumo oda, skambiu smuklės kontraltu, įkypom žaliom akim, kuriose neatsispindėjo nieko, išskyrus rambų, pasitikintį geidulingumą. Atrodė tiesiog sukurta vaikams gimdyti, tačiau neturinti skrupulų, švelni ir klusni – ir neprotingai įsimylėjusi. Gergždžiantis jos balsas kėlė asociacijas su Bruklino uosto rajonu, ir mane nuliūdino Meisono pasirinkimas, nors negalėjau nejusti viengungiško nežulio ir pavydo tam, ką šis įsigijimas reiškė kitais atžvilgiais.

– Brangusis, tu mane pribaigei, – sukrizeno Kerolė. – Ar dar bus viskio su ledu?

– Apskritai bohemiškų landynių aš nevirškinu, – nekreipdamas į Kerolę dėmesio, postringavo Meisonas, – bet kartais smagu pažiūrėti, kaip linksminasi pseudointelektualinės šiukšlės. – Jis

stvėrė man už rankos. – Žinok, mes nuo visų pasprukom. Pas mane namie geras pasiūžavimas. Nuo vakar vakaro. Eime.

Prie šaligatvio krašto jis prilaikė Kerolę. Buvo tvanki Manheteno naktis, žvaigždės skendo blausiame neono švytėjime, kvepėjo asfaltu, nutekamaisiais šulinėliais ir gardenijomis, su kurių puokštelėmis išplaukė iš tamsos senas nušiuręs prekeivis.

– Pupyte, nori truputį kičo? Nuo gėlių ji susileidžia, – sumurmėjo man Meisonas, Kerolei segantis puokštelę prie krūtinės, – bet tai vienintelė estetinė jos silpnybė. Taigi, kaip sakiau, kartais tokios išvykos atgaivina. Šie žmonės tokie *flâneurs,* bastūnai. Dievaži, gal aš dar ne Kokto ir ne Brechtas, tačiau bent dirbu. – Jis švilptelėjo taksistui. – Važiuojam į mano studiją.

Meisono butas – teisingiau „studija" – penktame aukšte virš vieno iš purviniausių Grenič Vilidžo užkaborių buvo vienintelė man žinoma vieta Niujorke, kur mansardinis studentiškas požiūris į meną darniai susipynė su prabanga. Anksčiau ši erdvi studija priklausė praeityje žymiam, o dabar visų pamirštam portretistui. Daug ko – seno stoglangio, baisiais raudonmedžio paneliais apmuštų sienų – Meisonas nepalietė, bet kitką atnaujino su užmoju: nuo sienos iki sienos kilimas, kuriame grimzdo kojos, paslėpti šviestuvai, dailūs kiniški niekniekiai, erdvinė Kolderio kompozicija, *trys* modiljaniai, lentynose metrų metrai brangiausių knygų – visai tai kūrė netikėtumo efektą: priduseęs nuo kopimo senais dvokiančiais laiptais, įžengi ne į eilinę nykią dirbtuvėlę, o į spindintį rojų. Išvyst jį tikiesi bet kur, tik ne čia; tarytum maharadža būtų apsigyvenęs darbininkų priemiestyje. Neišdildomas Meisono pomėgis stulbinti sulydė Holivudo prabangą su bohemiškumu: šioje glosnioje įteiklioje šviesoje galėjai jaustis dalyvaująs didžiausių laimės kūdikių gyvenime, tačiau tuo pat metu ausyse visą laiką skardėjo triukšminga gatvė, kur kasnakt stūgauja automatinis patefonas ir sklinda šiurkštus, liūdnas Sodomos gausmas.

Studija buvo sausakimša, bet vos tik atėjom, Meisonas tuoj atsikratė beviltiškai girtos Kerolės, įstūmė mane į miegamąjį, užrakino duris ir, atsigręžęs su širdinga šypsena, tarė:

– Pagaliau, Pitsi, vaikeliuk, galim prisimint senas dieneles.

Nežinau, gal todėl, kad jis užrakino duris, o gal dėl ko kito, bet, pamenu, jau tada mane persmelkė juodi įtarimai, nors tuoj pat išsisklaidė. Būdamas savistabus žmogus, jautriai reaguojantis į naujausias šių laikų psichikos mokslo įžvalgas, aš dažnai klausdavau savęs, ar mūsų ryšys, tai, kad Meisonas mane traukia, nedvelkia kuo nors homoseksualiu. Manau, iš esmės jaudinausi todėl, kad esu amerikietis, o amerikiečiai apskritai mano, jog menkiausias dvasios pakilimas, šilumėlė, juntama būnant su tos pačios lyties draugu, gali reikšti pačias žemiausias paskatas. Štai kodėl prancūzai nesigėdydami bučiuojasi ir glėbesčiuojasi, italai po ilgo išsiskyrimo kaukdami puola vienas kitam į glėbį, o amerikietis tik prašiepia dantis ir sadistiškai talžo bičiulį tarp menčių. Nuodugniai patyrinėjęs Meisono potraukį man, *tam tikrų* nesveikų apraiškų radau, bet ne tos rūšies. Būdamas greta, aš tiesiog jusdavau, kad jis protingesnis, lakesnės vaizduotės, bet ir labiau ištvirkęs (tai yra net labiausiai stengdamasis nebūčiau galėjęs sau leisti to paties kaip ir jis), taip pat, įtraukdamas į visokias pramogas, jis netrukdė man, dorybingai nuobodybei, manyti, jog esu laimingesnis už jį, pilkesnis, bet laimingesnis, o kartais net geresnis.

Tą naktį Meisonas buvo neprilygstamas. Mes pasipasakojome, ką veikėme išsiskyrę, tačiau man pakako minutės blankiai savo karjerai nusakyti. Tačiau Meisonas karo metus praleido taip šauniai ir narsiai kaip retas jaunas žmogus; man, per karą mačiusiam tik Ilinojaus prerijas, jo pasakojimas skambėjo fantastiškai, nes jis tarnavo STV*.

– Kaip kažin ką, Pitsi, jau geriau kalėjimas negu kariuomenė, kur tenka žiaumoti sausą davinį šalia kokio nors stuobrio iš Alabamos. Tikrai, tikrai... ir nesiraukyk... argi mes *neprivalom* išsaugoti dvasios aristokratiškumo? – Pakliūti ten išmestam iš universiteto jam buvę sunku, tačiau Vendė pažinojusi kažkokį prodiuserį, kuris pažinojęs kažkokį Pentagono generolą, kuris ir pasirūpinęs Meisonu, vos grįžusiu iš Prinstono. – Brangutė Vendė, – mąsliai ištarė Meisonas. – Ji apskritai niekur nebūtų manęs leidusi, ta-

* Strateginių tarnybų valdyba – žvalgybos struktūra, CŽV pirmtakė.

čiau, nors baiminosi gandų, kad ten daugybė pedų, vieno principo laikėsi *kietai:* aš turįs pakliūti tik į tokį dalinį, kur visi valosi dantis.

Šiurpas ėjo per nugarą klausantis pasakojimų apie Meisono nuotykius: mokymo įstaigą prie Baltimorės (kažkur buvau apie ją girdėjęs) ir neįtikėtinus reikalavimus, kai naujokai, bandydami miklumą ir sumanumą, privalo nakties gūdumoje įsibrauti į griežčiausiai saugomus karinius objektus arba pagrobti itin slaptus brėžinius iš *Bethlehem Steel* bendrovės laivų statykloje, arba dienos šviesoje su priklijuotais ūsais, juodais akiniais ir padirbtu leidimu nerūpestingai praeiti pro Gleno Martino aviacijos gamyklos apsaugą ir ten pagal visas slaptų mokslų taisykles slapčiausiai ir svarbiausiai kategorijai priskiriamoje vietoje užmaskuoti dirbtinę bombą ar kitą sprogmenį ir kaip įrodymą, kad užduotis įvykdyta, atsukti ir atnešti savo viršininkui kokią nors be galo svarbią veržlę, varžtą, sąvaržą arba, kaip Meisonas, lentelę nuo direktoriaus pavaduotojo durų.

– Atvirai kalbant, – nusijuokė Meisonas, – buvo velniškai įdomu žaisti šnipus. Vadink tai apsiausto ir špagos komedija ar kaip kitaip, bet pasitaikydavo ir kraują stingdančių akimirkų. Pats supranti, kad Divizijos institute – taip jis oficialiai vadinosi, tačiau viešai jo pavadinimas nebuvo skelbiamas – mums jokios rizikos nebūdavo. Kiekviename objekte, kur mus siųsdavo, sėdėjo vadinamasis kontrolinis agentas, paprastai STV žmogus, kuris paprastai gaudavo informaciją apie tai, kas vyksta. Bent jau žinodavo, kad šiandien Institutas vykdo „žaibo operaciją" – mes tuos antpuolius vadinom „žaibo operacijomis" – ir jeigu įklimpdavai, galėdavo įsikišti ir išvaduoti tave.

Meisonas nutilo su mąslia išraiška paraudusiame veide, paskui kažką prisiminė ir ėmė smagiai juoktis.

– Nors kai kam būdavo tikrai nesaldu. Kartu tarnavo toks juokingas pabėgėlis iš Vokietijos, Heincas Majeris, dabar gyvenantis Bufale. Angliškai nei bū, nei mė, bet pasiutęs patriotas, pasiryžęs bet kam, kad tik galėtų iškrėsti šunystę faterlandui. Jis buvo nusiųstas į priešlėktuvinę bazę... ne, prisiminiau, į Dalgreno jūrų

arsenalą Potomake. O kontrolinį agentą, tą STV dunduką, kaip tyčia ištiko priepuolis – širdies ar apendicito – ir jis nesėdėjo savo darbo vietoje, todėl negalėjo tarstelt žodelio, kai vargšą Heincą sučiupo prie pastato, kur buvo surinkinėjami slapti laiko žymekliai aštuoniacolėms bomboms. Dievulėliau! – sukikeno Meisonas. – Iki šiol girdžiu, kaip Heincas pasakoja mums: „Tie jūrų pėstininkai nutarti, kad aš vokietis! Jie netikėti, kai aš sakyti, kad esu amerikietis, Heincas Majeris iš Bufalo, Niujorko valstija. Aš laukti ir laukti mano agentas ir išgelbėti mane, bet jis neateiti!" Po perkūnais, kaip mes raitėmės iš juoko. Manau, jūrų pėstininkai ketino atmušt jam padus šautuvų buožėmis, bet jis kažkaip išsisuko...

Meisonas labai gyvai pavaizdavo susigūžusį užpultą vokietuką, netgi jo sutrikusius, nuolankius judesius. Aš taip pat kvatojau visa gerkle.

– Na, o paskui? – paklausiau atsitokėjęs.

Matyt, Meisonas prarado norą pasakoti toliau, jo veidas pasidarė rimtas, ir jis pakreipė kalbą apie būsimą savo pjesę, Brodvėjaus teatrus, apskritai apie dramaturgiją. Užuolankomis bandžiau grąžint pašnekesį prie žvalgų gyvenimo pavojų, kurie visada žavėjo mane ir apie kuriuos būčiau galėjęs klausytis be galo.

– Viskas, Piteri, yra ne taip, kaip tu įsivaizduoji, – pareiškė Meisonas. – Ir ten, ir kariuomenėje, ir beveik visur kitur – žvėriškas – noriu pasakyti, niekada nesibaigiantis – nuobodulys. Po galais, kad man kas sumokėtų bent po penkis centus už kiekvieną bergždžią ir tuščią tarnybos valandą, kai tik sėdi, lauki ir nieko daugiau. Kaire tai pasiekė tokį absurdą, kad įsiminiau kiekvieną sienos plyšelį, kiekvieną šakos gumbelį „Šeperdso" viešbučio bare. Sėdi ir lauki, lauki kaip kvailys, kol Franklinas su Vinstonu – nors, žinai, viską lemia ne strategija, o apgailėtina politinė smulkmenėlė – vėl sumąstys kokią nors rimtą, grandiozinę nelaimingo, iš visų pusių apsupto partizano gelbėjimo operaciją.

Kaip tik dėl šito strateginių tarnybų nerangumo Meisonas tik kartą buvęs išsiųstas vykdyti užduoties – su Amerikos kariuomenės kapralu serbu numestas parašiutu į vokiečių užnugarį Jugos-

lavijoje nustatyti, ar partizanų vadas Michailovičius bendradarbiauja su fašistais.

– Keista, – staiga pertraukė pasakojimą Meisonas, – kai kalbiesi su žmonėmis, net, pavyzdžiui, britų karininkais iš saugumo tarnybos, – o jie privalo žinoti, nes yra atlikę ir ne tokių slaptų dalykėlių, – visi mano, kad STV vyrukai – kažkokie raumeningi viršžmogiai, kalba septyniomis kalbomis, tobulai įvaldę dziudo ir amžinai sėlina mirtino pavojaus vietove su peiliu dantyse. Garbės žodis, Piteri, iš tikro viskas ne taip. Aš nesakau, kad jokios rizikos nėra. Vien leistis parašiutu nakties gūdumoje – menkas malonumas. Išbandžiau tik kartą, ir, dievaži, *mielai būčiau užleidęs* savo vietą tau. Bet visa kita, tai, kas susiję su gražiomis, kvapą gniaužiančiomis scenomis, yra grynai iš filmų.

Meisonas papasakojo, kaip, nusileidęs parašiutu Dalmatijos pakrantėje netoli Dubrovniko, pasislėpė pajūrio viloje pas serbą Plają, dirbusį sąjungininkų žvalgybai.

– Pritrenkiantis vyras plačia kaip statinė krūtine, – apibūdino jį Meisonas. – Mokėsi Kembridže ir pasakiškai praturtėjo eksportuodamas slyvinę.

Meisonas pas jį išgyveno du mėnesius visiškai nieko neveikdamas, nes Michailovičiaus partizanų štabas persikėlė į rytinius kalnus ir buvo atkirstas vokiečių kariuomenės.

– Mes bandėme susisiekti su Tito agentais, kurie dirbo pas Michailovičių, – pasakojo toliau Meisonas, – bet veltui. Paskui su Stančiku, – Džekas Stančikas buvo mano kapralas, serbas iš Tolido, šaunus vyrukas, mažas ir kietas kaip titnagas, prieš tai dirbęs cirko akrobatu, – porą kartų pabandėm prasigauti per vokiečių linijas, tačiau fricai pradėjo kruviną medžioklę, vietovę apsupo ir visus kelius takelius aklinai atkirto.

Neįstengdamas užmegzti ryšių su Tito agentais, Meisonas mėgavosi serbo vilos prabanga, lepinosi Adrijos saulėje, o naktimis plaukiojo į kiparisais apaugusias, palei krantą išsimėčiusias saleles ir gėrė kiek tilpo kvapią, pačią geriausią slyvinę iš šeimininko atsargų.

– Dievaži, Piteri, – staiga Meisonas pakreipė pasakojimą, – o *štai čia* jau buvo visai kaip kine. Net sunku patikėti. Visur šlaistosi fašistai. Mirtis tyko kiekviename žingsnyje, o aš gyvenu kaip sapne. Ir dar – po penkių ar šešių dienų pasirodo Plajo duktė, akį verianti juodaplaukė – jai tik keturiolika – gyvomis juodomis akimis, putniomis raudonomis lūpomis ir pasakiška tabakinės spalvos oda, tokia būdinga to krašto jugoslavėms. O dar stamantrios kaip du jauni melionai krūtys ir mažas minkštas, stangrus užpakaliukas. Aš vos nepakvaišau ją išvydęs; juk šitiek laiko vargais negalais verčiausi – taip, taip, *verčiausi* – senomis, apsamanojusiomis Kairo prostitutėmis. Ji nemokėjo nė žodžio angliškai, bet kiek reikėjo išsiaiškinom darkyta prancūzų kalba... trumpai sakant, ėmėm šaudyti akutėmis. Plaja neprieštaravo: tikriausiai aš jam patikau. Be to, jis beveik visą laiką leido medžioklėse su sakalais – regis, tai mėgstamas turtingų jugoslavų *pramogavimo* būdas, – ir štai vieną naktį, prisibučiavę, prisiglamonėję ir prisiburkavę, mudu su Plajos dukra atplaukėm į salelę. Kaip Dievą myliu, kiparisai, žydinčios slyvos kvepėjo taip gundomai ir svaigiai, jog vien nuo to sukosi galva. Jokių maudymosi kostiumų mes neturėjom, tad išlipom į mėnesienos užlietą paplūdimį šlapi ir nuogi kaip dvi auksinės žuvelės. Jai tai buvo pirmas kartas, bet, Pitsi, niekada nebūtum įspėjęs. Ji tik sukūkčiojo ir ištirpo. Lyg būtum ledus atėmęs iš mažylio.

Idilė, Meisono žodžiais tariant, truko daugiau kaip mėnesį. Jo nupieštas vaizdas mane pakerėjo. Taip pakerėjo, kad nei vaikiškas visokių „subtilybių", kurių ją išmokė, vardijimas, – jų gali rasti kiekvienoje vedybinių patarimų knygelėje, – nei „žodžiais nenusakomų geismingų aimanų" nuolatinis kaišiojimas neerzino ir netrikdė bendro pasakojimo įspūdžio: ore tvyro pavojus, žydi slyvos, danguje sklando sakalai, jūra kvepia kiparisais.

– Meisonai, neįtikėtina! – išsprūdo man.

– Netiki?

– Aišku, tikiu. (Ir iš tiesų tikėjau. Mat ketverius metus prieš Sambuką buvau kur kas didesnis lengvatikis.) Tik... tik tai ne-

įsivaizduojamai romantiška. Jaunas virdžinietis Meisonas Flegas iš Gloster Landingo...

– Tikrai, – mąsliai pritarė jis. – Kaip iš kokio romano. Man ir pačiam panašu į sapną.

Tačiau sapnas baigėsi, žiaurūs karo vėjai išpūtė Meisoną iš palaimingo kampelio. Vieną naktį vilos tarnas įskundė juos vokiečiams. Jo ir Stančiko likimą lėmė akimirkos: trumpas apsikabinimas tamsoje su mergaite, bučinys – ir du draugai jau bėga akipločiu, nesirinkdami nei kelio, nei takelio, lekia klupinėdami laukais, alyvų giraitėmis prie anglų motorinės valties, laukiančios pakrantėje, o kerštingi ir baisiai įnirtę vokiečiai lipa jiems ant kulnų ir danguje tolydžio įsiplieskia negailestingos raketos.

– Raketos – taip pat bjaurus reikalas, – pareiškė Meisonas. – Nežinau, gal jomis šaudė iš rankinių granatsvaidžių, o gal tai buvo šautuvų šviečiamosios kulkos. Iš pradžių – garsus traškesys, reiškiantis gulk, krisk *kniūbsčias,* tysok ir nekvėpuok. Maždaug po penkių sekundžių danguje dusliai pokšteldavo – pff! Ir tada, nors gulėdavom šlapiame purviname lauke užsimerkę, jausdavom, kaip iš dangaus nusileidžia ryški, akinanti šviesa, daug ryškesnė nei dieną, ir apkloja mus. Nenusakomas jausmas. Aš tos šviesos nemačiau, nes būdavau užsimerkęs, bet *jusdavau,* kaip ji skverbiasi iki pat kaulų smegenų, ir laukdavau... tikriausiai melsdavaus... laukdavau, kad mane tuoj suvarpys kulkos. Bet, patikėk, tai nebuvo blogiausia. Visų baisiausia – šunys. Fricai atėmė iš vietinių serbų didžiulius dalmatinus ir išdresavo juos kaip pėdsekius. Mačiau, kaip patruliuojantys fricai vedžioja juos keliu prieš mūsų vilą – didžiulius alkanus žvėris raudonomis akimis ir rudomis dėmėmis ant šonų. Tą naktį mus jais užsiundė. Girdėjom, kaip, sekdami mūsų pėdsakais, jie urzgia, vambrija, staugia kažkur už gyvatvorių. O kartą, kai įsižiebė raketa, aš pažvelgiau pro alkūnę ir išvydau visai netoli, pamiškėje, šunį, o šalia – aukštą fricą su automatu. Vien nuo to vaizdo širdis kulnyse atsidūrė: kraupus žvėris šiepė iltis, o didžiulės apskritos jo akys žybčiojo kaip sidabriniai doleriai. Jis buvo išdresuotas žudyti ir būtų perkandęs man stuburkaulį lengviau nei dešrelę.

Tačiau gailestingos Apvaizdos dėka jiems pavyko pasprukti; tikriau sakant, pavyko tik Meisonui, nes jo draugas Stančikas (jie jau buvo pakrantėje ir, slapstydamiesi už didžiulių riedulių, beviltiškai slydinėdami ir klupinėdami ant akmenų, bėgo prie motorinės valties – prie signalinio jos žiburėlio, kuris, regis, silpo ir geso kartu su jų viltimi) pataikė koja į plyšį ir kraupiai suriko iš skausmo išduodamas jų buvimo vietą. Meisonas tvirtino aiškiai girdėjęs lūžtančio kaulo trakštelėjimą, o kai pasigręžė padėti kapralui, apžilpino fašistų prožektorius ir jį apėmė tokia neviltis, kokios dar niekada nebuvo patyręs. Paslikas, skausmo varstomas Stančikas norėjo pajudėti, tačiau padėtis buvo beviltiška. Meisonas pabandė šliaužti jo link, tačiau akinamai nutviekstą pakrantę kaipmat suvarpė automatų papliūpos, išskeldamos smėlėtą skalūno ir klinčių skeveldrų liūtį. Kulka pataikė kapralui į pilvą: Meisono žodžiais tariant, jis pamatė juodą kaip derva kraujo fontaną, ištrykštantį iš mirtinai perkirstos arterijos, paskui išgirdo kapralo atodūsį ar šnabždesį – paskutinį, lėtai tylantį jo gyvybės ir esybės garsą. Po to parkrito ir jis pats: ugninis skausmo peilis perrėžė blauzdą.

– Iki valties vis dėlto nusigavau, – užbaigė Meisonas. – Ligi šiol nesuprantu, kaip man tai pavyko. O vargšas Stančikas liko ten. Tik spėjo sušnabždėti: „Bėkit, leitenante. Niekam nepasakokit, kaip apsižioplino akrobatas“. Ir mirė.

Meisonas timptelėjo į viršų džinsų klešnę, ir aš pamačiau virš kulkšnies bjaurų apskritą nedidelės monetos dydžio randą.

– Karo prisiminimas, – pareiškė jis. – Atvirai kalbant, Pjerai, manau, kad man pasisekė. Ir tai – malonus priminimas: kai jį ima mausti per darganą, per tą baisų Niujorko lietų, aš vėl išvystu Plajos dukrą, saulę ir mėlyną jūrą.

Pasakojimas mane pribloškė.

– Meisonai, tiesiog *sukrečianti* istorija.

– Aha, – nerūpestingai pritarė Meisonas, – netrūksta nė vieno dramos elemento. – Jis pažvelgė į laikrodį. – O dabar, vaikeliuk, eik pas svečius. Aš pabūsiu čia. Man įkyrėjo tie svetimnaudžiai. Kai nusibos – grįžk.

Kadangi Meisonas gyveno, jei taip galima pavadinti, boheminį laikotarpį, dideliai mano nevilčiai, kino žmonių beveik nebuvo; vietoj jų jis buvo surinkęs keistą ir labai mišrią publiką. Vienišas kaip visada, užėmiau įprastinę poziciją: prisišvartavau kažkokioj belangėj nišoj, iš kur įgudusia atsiskyrėlio akimi galėjau stebėti vakarėlio potvynius ir atoslūgius.

Prieš mane praplaukė įvairios lyties Grenič Vilidžo barų perėjūnai, tarp jų ir kiek vėliau atvykę, kikenantys, marihuana atsiduodantys Pepinakeriai; keli – nuo vidutinybių iki garsenybių – abstraktaus ekspresionizmo maniera dirbantys tapytojai; *Hudson Review* redaktorius; garsus dramaturgas; teatro Brodvėjuje režisierius, vedęs, kaip man anksčiau šnabžtelėjo Meisonas, nepagydomą nimfomanę; trys ilgaplaukiai jauni literatūros kritikai iš Niujorko universiteto – jie stovėjo prie vaišių stalo ir rimtais veidais kimšo kalakutą; menotyrininkas; muzikologas ir džiazo kritikas; teatrologas; pustuzinis mieguistų džiazo muzikantų; ir visa vada jaunų dailių manekenių, kurios šnarėdamos šmaižė po kambarį ir stoviniuodavo įvairiomis pozomis kampuose, laikydamos panosėje kokteilio stiklus kaip uostomąją druską.

Sklisdamas iš kažkokio nematomo šaltinio, pašėlusiai žvaliai griaudėjo džiazas – tik jo dėka vakarėlis plūduriavo neskęsdamas: jei tik gergždžiamai virpėdama muzika stabteldavo, jaunosios manekenės tuoj pat patempdavo lūputes ir susmegdavo savo orinėse pavasarinėse suknutėse kaip leipstančios gėlės.

– Tas Meisonas, – ištarė man į ausį kimus balsas, – tikras šaunuolis. – Paaiškėjo, jog tai ponas Garfinkelis, storas nuplikęs žmogelis, kuris – kaip ir aš, arba nejaukiai jautėsi, arba buvo visų užmirštas – nuleido inkarą mano įlankėlėje. Jis pasisakė dirbęs „Respublikoje“, ir aš pamaniau, kad tai plieno liejimo kompanija, bet jis, dusulingai kikendamas, paaiškino, jog kino sritis.

– Ne, berneli. Pitsburge buvau tik kartą gyvenime. – Paskui pakartojo: – Tas Meisonas – tikras šaunuolis. Genijus. Jam nieko nestinga. Akys. Nosis. *Išraiška*. Net baisu. Iš akies trauktas tėvas. – Patylėjęs pridūrė: – Gal kiek aukštesnis.

– Jūs pažinojote poną Flegą? – pasiteiravau.

– Ar aš pažinojau Džastiną Flegą? Berneli, aš jį *krūtim išpenėjau*. Kaip motina. Cha! – Garfinkelis šyptelėjo atidengdamas dėmėtus kandžius. – Savo žydiškos sielos dėka, – bakstelėjo jis man alkūne. – Kiekvienas žydas turi neišeikvotų motiniškumo atsargų.

Ėmiau muistytis, dairytis į šalis, ir kaip tik tą akimirką pro mus praėjo viena pačių dailiausių moterų, kokias tik man teko regėti. Jos nuostabūs šilkiniai, smulkiai susiraitę vario spalvos plaukai lyg aureolė gobė galvą. Ji dvelkė šiluma ir švelnumu.

– Sveiki, Marti, jums nenuobodu? – kreipėsi ji į Garfinkelį, imdama jam už rankos.

Kalbėdama ji nevaidino, nesidėjo apsimestinai pagyvėjusi; balsas buvo moteriškas ir geras, sklindantis iš krūtinės, tarsi aplenkdamas gerklę ir visokius vidinius kanalus. O svarbiausia – ji nepasakė jam „brangusis“.

– Sveika, Silija, – tarė Garfinkelis jai įkandin, – brangioji, kur tu buvai?

– Kas ji... – norėjau paklausti Garfinkelį, bet jis vėl prakalbo apie Meisoną. – Suprantu, – tariau. – Vadinasi, jau senai pažįstate Meisoną?

– Daugybę metų. Jis genialus. Visai kaip tėvas. Tik jo sritis – dramaturgija.

Malonus žmogelis buvo tasai Garfinkelis; visa jo išvaizda dvelkė stoiška vienatve. Kažkodėl vaizduotėje jį regėjau šokantį mambą kruiziniame į Braziliją plaukiančiame laive, ir visada – su aukštesnėmis už save moterimis.

– Ar skaitėt Meisono pjesę? – pasidomėjau.

– Ne, – atsakė Garfinkelis, – bet jis man apie ją pasakojo. Ji pasmerkta sėkmei. Kitaip ir būti negali. Genialus bernelis.

– Aišku.

– Tik pagalvokit, kokių *pranašumų* turi Džastino Flego sūnus. – Garfinkelio žvilgsnis tapo svajingas. – Flegas. Vien vardas ko vertas... – Jis įdėmiai pažvelgė į mane. – Žinoma, tam tikrose srityse.

Esti ypatingų moterų, kurių grožis net mažiausiai į nuotykius linkusius vyrus verčia pamiršti santūrumą. Silija buvo kaip tik to-

kia. Ji mane pakerėjo, todėl mąsčiau vien apie ją, ir, jai sustojus vidury triukšmingo kambario, nutariau prieiti ir susipažinti. Kostelėjau ir ėmiau tolti nuo Garfinkelio, kalbančio:

– Levitai, ar jūs ne iš tų Long Ailando statybinės firmos Levitų?

Tikriausiai mano pavardė turi kažkokią fonetinę kliautį; tad atsakiau „taip", kad tik juo atsikratyčiau, ir patraukiau Silijos link. Bet kol laviravau tarp svečių, priešingas srautas prispaudė mane prie stalo; tenai teko įsileisti į banalų pašnekesį su *Hudson Review* redaktoriumi, kuris, negalėčiau tvirtinti, kad susiraukė ištarus koledžo, kuriame mokiausi, pavadinimą, bet išsprogino apvalias kaip pelėdos akis, tarytum būtų pamatęs mano galvos turinį kaip ant delno.

Regis, tada ir nusprendžiau išeiti. Užspausta kažkuriame kambario kampe, Silija buvo man nepasiekiama: ten, dūgzdami kaip bitės apie skaisčią gėlę, sukosi jauni vyrai. Ji buvo graži, bet niekada negalėjo tapti mana, be to, *Hudson Review* redaktoriui, postringaujančiam apie masinę kultūrą, aš įkyrėjau ne mažiau negu jis man. Kone vienu sykiu nusižiovavę, mudu su palengvėjimu palinkėjome vienas kitam labos nakties, ir aš patraukiau pasakyti Meisonui, kad išeinu.

Nežinau, ar dėl polinkio į ekshibicionizmą (dar viena isteriško pamišimo dėl sekso apraiška, kaip ir nesibaigiantys arkliški juokai, blevyzgos apie kūnišką meilės pusę, kurių klausydavaisi taip, tarsi kažkas, tvoksdamas karščiu, būtų alsavęs tau į sprandą, ir kurios visiškai suprantamos, kai tau penkiolika ar šešiolika, tačiau subrendus turėtų liautis arba bent nebūti tokios isteriškos) Meisonas paliko miegamojo duris neužrakintas? Jis žinojo, jog galiu ten užeiti. Ir jeigu užsirakino norėdamas pasišnekėt su manim, tikriausiai turėjo dukart užsirakinti ketindamas užsiimti tuo, kuo užsiimant, deja, jį užtikau. Bet tai buvo Meisonas, o ne jūs arba aš, ir neimsiu tvirtinti, jog žinojau, ką jis buvo sumanęs.

Pasakysiu tik tiek, kad kone iš koto išvirtau, kai, neišgirdęs atsakymo į beldimą, pravėriau duris ir patalų jaukiny išvydau ryš-

kiai apšviestus Meisoną ir Kerolę, nuogus nuogutėlaičius, susipynusiomis rankomis kojomis, kilsuojančiais užpakaliais. Šis vaizdas savotiškai patenkino mano fantastinį norą „paspoksoti pro skylutę“, tačiau, antra vertus, seksualine arba estetine – nesvarbu, kaip pavadintumėt, – prasme paveikė kaip didžiulė dozė novokaino. Visa tai dvelkė tokia tyčine inscenizacija, kad aš kelias sekundes užhipnotizuotas spoksojau lyg žmogus, pirmą kartą stebintis lavono skrodimą, paskui, šiek tiek atsitokėjęs, kvailai sumurmėjau: „Labanakt, Meisonai“, skubiai, tarsi išsigandusi viešbučio kambarinė užvėriau duris ir nuėjau koridoriumi degančiais skruostais, stebėdamasis santuokinės meilės galia, priverčiančia vidury vakarėlio atsitempt savo girtą žmoną į miegamąjį.

Tačiau svarbiausia: Kerolė visai nebuvo jo žmona. (Ar galima mane kaltinti, kad aš, tik prieš kelerius metus atvykęs iš Virdžinijos, žmogui sakant „mano gyvenimo meilė“, pamanau, jog jis turi omeny savo žmoną? Tikriausiai, taip.) Kai pasukau durų link, susidūriau su Garfinkeliu, greta kurio stovėjo mano neįtikėtina šios nakties vizija – skaisčioji, spindulingoji Silija.

– Levitai, – kreipėsi į mane Garfinkelis, – negi jūs išeinat? Susipažinkit su Meisono žmona. Silija, tai Piteris Levitas.

– Jūs tikriausiai Piteris Leveretas! – šiltai šypteldama ištarė Silija. – Man Meisonas tiek pripasakojo apie nuostabų judviejų gyvenimą Virdžinijoje. Ir apie tą kvailą mokyklą, kurią lankėte! Aš nežinojau, kad jūs čia!

– Jūs – Leveretas. Atleiskit, berneli, – sumurmėjo Garfinkelis. – Bet vis tiek privalot žinoti, kad jai, šitai mergytei, Meisonas turi būti dėkingas už savo talentą.

Meisono *žmona?* Akimirksniu mane užplūdo begalė jausmų. (Kerolė. „Mano gyvenimo meilė“. Gyvenimo! Žmona! Idiotas!) Aš žvelgiau į Siliją ir negalėjau ištarti nė žodžio. Silija – fleita, lumzdelis, varpelis; o Kerolė – vulgarus mykimas. Ir štai šią akimirką Meisonas su Kerole... Retai gyvenime buvau patyręs tokią gėdingą neviltį, tokį nusivylimą viskuo ir visais šiame pasaulyje.

– Menas mirė, – kažkokia Niujorke praleistos savaitės proga pareiškė Meisonas. – O jeigu dar nemirė, galėtume pasakyti kitaip: miela nukaršusi Mūza merdi, ir po dešimties–dvidešimties metų savo akimis išvysim, kaip ji išleidžia paskutinį kvapą. Mokslas, – aišku kaip dukart du, – mūsų naujoji Mūza. Mokslo atradimai plius visuotinis skonio suvienodėjimas, ir galas neišvengiamas. Tačiau verkti beprasmiška. Kam lieti ašaras dėl to, kas istoriškai nulemta. Faktų nepaneigsi. Amžiui baigiantis menas – dailė, poezija, drama, muzika – išnyks kaip labirintodontas.

– Kas jis toks?

– Priešistorinis vėlyvojo permo periodo varliagyvis.

– Bet paaiškink, kodėl pats rašai pjesę?

– Nežinau, – atsakė Meisonas, – tikriausiai dėl kažkokio *kietakaktiškumo*. Jeigu jūreivis ne bailys, jis nepalieka laivo, net kai per turėklus ritasi bangos. Be to, visada lieka tikimybė, – turiu galvoje menkutę, bet vis dėlto tikimybę, – kad istorijoje pasireikš, kaip kartais nutinka, kitas kraštutinumas ir vietoj pakasynų sulauksim renesanso. Tam tikrų ženklų, regis, yra.

– Pavyzdžiui?

– Na, tapyboje – abstraktusis ekspresionizmas. Muzikoje – džiazas. Ir vienas, ir kitas įkūnija stulbinamą laisvę ir gyvybingumą, jie fantastiškai lengvai nusimetė suvaržymus, nykų, vidurius užkietinantį formalizmą ir tradicinį mėšlą, pavertusį meną mumija. Taigi... Sutinku, viltis menka, bet jeigu anie du įsibėgės, galbūt išvysime renesansą, o tada – istorijos vyksmas jau parodė – suklestės ir kiti menai. Supranti, ką noriu pasakyti?

– Žinai, Meisonai, aš nieko neišmanau apie tapybą, tačiau kalbant apie muziką, ankstyvasis diksilendas gal ir visai neblogai arba toji bliuzų atlikėja Besė Smit, tačiau...

– Kas tačiau?

Mėgstu tiksliai reikšti mintis, tačiau kol parenku žodžius, prarandu laiką, iniciatyvą ir dažniausiai pralaimiu ginčą.

– Tačiau, – užbėgo man už akių Meisonas, – nepamirškime, kad pasaulyje yra J. S. Bachas. Ar tą norėjai pasakyti?

– Iš dalies, taip, – pripažinau. – Tik kiek pagrįsčiau.

– *De gustibus**, Piteri, – draugiškai tarė Meisonas. – Sutariam: palieku tau tavo lavoną, jeigu tu man paliksi seksualią, gyvybingą, džiazuojančią mergytę.

– *De gustibus,* Meisonai.

– Ką gi, vidutinybė gimei, vidutinybė ir mirsi. Bet pliusą traukia minusas. Gal todėl aš tave ir myliu, kad esi toks beviltiškai senamadis.

Meisonas kalbėdavo maloniai šypsodamas, su tokia nuoširdžia šiluma, jog tai, kas prieš kelias sekundes atrodydavo įžeidu, pretenzinga ir banalu, veikiai išgaruodavo.

Tą savaitę mes kelis kartus išsamiai padiskutavom apie meną ir panašius dalykus. Nors universitetas pripažino Meisoną netinkamu, – arba jis – universitetą, – atrodė, jog Meisonas buvo perskaitęs viską pasaulyje, didžiąją dalį įsiminęs ir visada stengdavosi sublizgėti, pasipuikuoti stulbinama erudicija, kaip į kaukių balių atėjęs žmogus – savo kostiumu. Jeigu būtumėt pageidavę sužinoti, iš kur kilo rozenkreiceriai, apie Kurijos Murijos salyną, koralų salas netoli Adeno pakrantės, kuo skiriasi absoliutus ir regimasis žvaigždės dydis, apie Kalahario genčių moterų apipjaustymo kilmę, apie Ranulfo de Glanvilio poveikį įstatymų leidybai („Nejaugi, Piteri, nori pasakyti, kad studijavai teisę ir niekada negirdėjai apie Glanvilį?"), apie indėnų huronų pakantumą lytiniams iškrypimams ir tų iškrypimų įvairovę, apie tai, kuo skiriasi gerybinis auglys fibromioma nuo kremzlinio naviko chondromos, apie priežastis, verčiančias vokiečių mokslininkus perdėti Tomo Kido įtaką Šekspyrui, apie tai, jog senovės romėnai naudojo mechaninį penį, – Meisonas būtų galėjęs gyvai, iškalbingai, su visomis smulkmenomis išaiškinti jums šiuos ir tūkstančius kitų dalykų. Bet visų keisčiausia, – tikriausiai todėl, kad, kaip tikras savo laikų sūnus, baisiai mėgau faktus, – man niekada neįgrisdavo Meisono prisiskaitėliškumas; jis žaisdavo ir žongliruodavo šiomis bevertėmis žiniomis, ištraukdavo jas vidury kokio nors pasakojimo arba

* *De gustibus non est disputandum* – „dėl skonio nesiginčijama" *(lot.)*.

pokšto, kaip fokusininkas ištraukia iš rankovės triušį, rožes arba nuostabius karvelius vartiklius.

Kad ir kiek kartų būdavo grįžtama prie jugoslaviškosios epopėjos, Meisonui nepabosdavo jos pasakoti, man – klausytis, nes visą laiką išnirdavo kažkokios naujos įžvalgos, atsirasdavo naujų veikėjų: linksmas miestelio meras, dezertyras italas (kraugeriškų naktinio siautulio priepuolių ištinkamas epileptikas), komendantas esesininkas, vieną dieną pasirodęs viloje ir nušiurpinęs visus, – ir ant šio pamato išaugęs stulbinantis istorijos, faktų, idėjų, legendų statinys.

– Mūsų Plaja sielos gilumoje buvo tikras dalmatietis, – dėstė man Meisonas. – Tai yra karys. Matai, viduramžiais jo protėviai kovėsi su venecijiečiais, o tuometinis jų karalius, užkietėjęs niekšas Vladislovas Neapolietis, parsidavė, jei neklystu, už šimtą tūkstančių dukatų Venecijai. Fantastiška, krauju aptekusi epocha! O žinai...

Ir užsimegzdavo naujas pasakojimas. Sekdamas jo giją, aš sužinodavau, kad didžiausias sodo slyvos priešas – bjaurus mažas vabalėlis straubliukas, kad popiežius Sikstas Penktasis buvo uždraudęs kelnių kilpinę, neva keliančią grėsmę skaistybei, kad lotyniškas sakalo pavadinimas *falco* kilęs iš *falx* ir reiškia „pjautuvas“, nes šio plėšriojo paukščio kreivi nagai primena jį. Tai, kad Meisonas, nekęsdamas praeities, taip daug apie ją žinojo, išties stulbino.

Dar ir šiandien mano nučiurintoje ir ašaromis apvarvintoje prisiminimų knygelėje tebesaugomos dvi nuotraukos. Pirmoje (bandau prisiminti, kokio vakarėlio metu ji buvo daryta) matyti mano ranka, blyški kaip žuvies papilvė blykstės žybsnyje. Yra nuotraukoje ir Kerolė: apsvaigusi, gašli, ji pasilenkė ir drėgnomis spindinčiomis lūpomis po sekundės pabučiuos dailiai apkirptą Meisono pakaušį. Kokia nerami mintis, be jokio ryšio su Meisono ir Kerolės užsiėmimais, sukirba man žvelgiant į šią nuotrauką? Ji susijusi su Meisonu, stovinčiu pačiame nuotraukos viduryje. Pasisukęs profiliu, jis šnekasi su kažkuo už kadro ir nežino, kad drėgnas liežuvio pumpuras artinasi prie jo pakaušio. Ir kaip tik dabar, šią laiko atskalėlę, Kerolės lūpoms dar neprisilietus, Meisono veide

tvyro beribė neviltis. Keista, Meisonui neįprasta išraiška – nusiminimas, nuobodis, pasibjaurėjimas gyvenimu (su kuo jis ten šnekasi? – bet nesvarbu), – ir dažnai, žvelgdamas į nuotrauką, aš susimąstydavau ir visada atjausdavau tą tikriausiai trumpalaikį sielvartą, taip retai pastebimą jo gyvenime. Ar iš tiesų jis tada buvo toks nelaimingas, kaip matyti nuotraukoje? Dabar negalėčiau atsakyti.

Šiaip ar taip, kitoje nuotraukoje – Meisono liūdesio nė žymės. Čia mes prie jo Grenič Vilidžo studijos, ant namo stogo: vėl aš, Meisonas, bet šį sykį ne Kerolė, o Silija. Pavasario vidudienis – matyti iš apšvietimo, loveliuose žydinčių gėlių ir medžių antrame plane, prie prabangių butų mansardose, ir plonos pavasarinės Silijos suknelės. Kaip bet kuri blunkanti nuotrauka, ši irgi dvelkia ilgesiu: jo pilni mėgėjiškas kadro pasvirimas, gelstantis atspalvis, amžinai pradingusių pavasarių užuomina, batų ir šukuosenų senamadiškumas, stogai, kurių nebeliko (Meisono namas neseniai buvo nugriautas), tai, kame glūdi, ko gera, vienintelis skaudžiai malonus fotoaparato atradimas – praėjusio ir nebesugrąžinamo laiko jausmas. Silija čia dar gražesnė negu mano prisiminimuose, jos veidas ir akys pakeltos į Meisoną, ji beveik prisiglaudusi ir, rodos, tuoj šelmiškai krimstels jam į skruostą lygiais baltais dantukais. Meisonas irgi palinkęs prie jos, pasirengęs atsakyti dar žaismingiau, jo veidas spinduliuoja laime, gyvybe, linksmumu. Na, o aš... aš stoviu kiek atokiau, žvelgdamas į nežinomą fotografą, ir mano veido išraiška, švelniai sakant, niauri. Danguje virš vandentiekio bokštų it tamspilkės neryškios dėmės į dangų kyla balandžiai, pripildydami šią praeities akimirką plunksniško judėjimo, erdvės ir gyvybės...

Turiu pripažinti, kad tą savaitę Meisonas valdyte užvaldė mano naktis ir dienas. Rengdamasis kelionei į Europą, jau buvau metęs darbą, nežinojau, ko nusitverti, ir pajutau, kad sekioti Meisoną visai smagu; jis niekada neišsikvėpdavo, nepaliaujamai atrasdavo kažką naujo – naują veiklą, naują vietą – ir visada apmokėdavo sąskaitas. Aš protestuodavau (nuoširdžiai), tačiau jis kažkaip nepastebimai priversdavo mane pamiršti šį slaptą pažeminimą.

– Klausyk, vaikeliuk, – sakydavo Meisonas, – prancūziškos mergytės kainuoja nepigiai, todėl taupyk. – Ir po pauzės pratęsdavo mintį: – Ar galiu su tavim kalbėt atvirai? Esu turtingas, puikiai žinau ir noriu pašvaistyt žaliuosius dėl tų, kurie man prie širdies. Po velnių, juk neleisim pražūti tėtušio susišluotiems pinigėliams! Nagi, duok sąskaitą! – Ir, išsitraukdamas piniginę, pridurdavo: – Jeigu esi turtingas, mūsų niekinga demokratija verčia tave *rangytis* kaip žaltį, apsimesti, jog neturi nė cento kišenėj.

Ir aš kažkokiu švargždžiančiu balsu išlemendavau, jog sutinku. Pabūti tokioje padėtyje – bent jau kurį laiką – visai neblogai. Ne sykį klausdavau savęs: kas nutiktų, jeigu išvis neišvažiuočiau į užsienį, o likčiau po Meisono sparneliu. Vien nuo šios minties šaltas šiurpas nubėgdavo per nugarą, nes numaniau, jog už Meisono dosnumo slypi savininkiškumo geismas. Tuo pat metu ne be savotiškos gėdos suvokiau trokštąs priklausyti daug stipriau, negu būčiau išdrįsęs prisipažinti. Tačiau kas būtų galėjęs mane kaltinti? Kiekvieną naktį (o jų buvo mažiausiai penkios) – vis nauja mergina. Visos besmegenės, dailios, klusnios. Negi nemalonu atsidurti tokio atsainaus ir švaistūniško sąvadautojo valdžioje? Aš kalbu rimtai. Niekada gyvenime nebuvau išbandęs tiek įvairialypio sekso. Ir už viską turėjau būti dėkingas Meisonui. Tapau jo išlaikytinių kronprincu. O kai jis man parodė pornografijos kolekciją, suvokiau, jog tikrai esu *savas*.

Pirmą kartą išvydęs šį rinkinį, buvau taip sukrėstas, kad įstengiau tik švilptelėti.

– Meisonai, iš kur visa tai gavai? – paklausiau.

– Prieš porą metų nuo smegenų auglio mirė mano draugas. Tai jo palikimas. Įdėt tau dar ledo? Teisingiau, didžiuma šių knygų pasitarnavo kaip užuomazga mano kolekcijai. Susidomėjęs ėmiau ją didinti. Tiesą sakant, gera kapitalo investicija. Tokie dalykai turi paklausą. Ne menkesnę negu paveikslai meno rinkoje ir daug pastovesnę negu auksas arba pašto ženklai.

„Branduolį" sudarė garbaus amžiaus leidiniai: „Tūkstantis ir viena naktis" (Londonas, 1921, privatus leidimas); „Fanės Hil memuarai" (išleisti ten pat, 1890); Meisono žodžiais tariant, „die-

viško, išties neprilygstamo, savotiško genijaus“, markizo de Sado pilni raštai anglų ir prancūzų kalbomis, tarp jų tokie šedevrai kaip „Žiustina“, „Žiuljeta“, „Buduaro filosofija“ ir „Meilės nusikaltimai“ (Paryžius, 1902, iliustruoti); Apolinero „Vienuolika tūkstančių lazdų“; pustuzinis Paryžiuje spausdintų angliškų knygelių – prancūziški skanskoniai pusbadžiaujantiems anglosaksams.

Susipažįstant su šiais elementoriais, ant manęs kriokliu pasipylė tokios groženybės, kokių sapne nebuvau regėjęs: perverčiau puošnius, kartais net septyniolikto amžiaus itališkus ir prancūziškus leidinius; peržiūrėjau romėnišką vyrų poravimąsi aukštinančias septyniasdešimt devintų mūsų eros metų Pompėjų freskas; subtilius ir išmoningus piešinius ryžių popieriuje, pergamento ritinius iš Arabijos, Indijos, Japonijos, Javos; sueities įmantrybes Kuboje, Turkijoje ir Persijoje, net skandinaviško santykiavimo fotografijų seriją, kurioje išvaizdus, galingas, slidžių kaip silkės šviesiaplaukių kvartetas iš Stokholmo jungiasi neskoningai išpuoštų lovų, švediško stalo ir mėgėjiškų nuotraukų atmosferoje. Viena kiniška relikvija – tikra paleistuvybės apoteozė – vaizdavo rafinuotą akrobatinį iškrypimą, įamžintą ritinyje, kuris, anot Meisono priesaikavimų, buvo iš žmogaus odos.

Aš lengvabūdiškai panirau į geidulių tirštynę, o kadangi aštriaskonė erotika, – kaip ir katžolė, – skirta dirginti, pasijutau elektrinte įsielektrinęs. Bent kurį laiką. Drebulio krečiamas, rijau akimis tradicinį poravimąsi Naujojo Orleano viešnamiuose; monakiečių hierarchiškas kopuliacijas, net aštuonkampišką susitaršiusios graikų gaujos draikiojimąsi, nevykusiai užfiksuotą ne dirginančių, o kažkokių chaotiškų nuotraukų albume. Pora alžyriečių dvasininkų dorojo sudžiūvusią bedvasę vienuolę, o vienuolė glamžė vienuolyno igumenę; nedideliame tomelyje savotiškai fatalistinių karikatūrų litografijų, darytų Anglijoje gerokai prieš Vaterlo mūšį, puikavosi patsai Bonapartas, stambus ir gyvybingas, raitas ant visaip išsirangiusių meilužių, pažymėtų etiketėmis – *Italija, Vokietija* ir *aiman, Anglija!*

Zoofilijos skyrius, vaizduojantis žmones, santykiaujančius su gyvuliais, ir atvirkščiai, man ne taip patiko kaip didžiulis apžvalgi-

nis vokiškas „Sekso žodynas“, kurio iliustracijoms buvo būdingas atvirumas ir detalumas, tačiau fotografijos, vaizduojančios sudarkytus, nutrauktomis galūnėmis vaikus ir kitas seksualinio smurto aukas, labiau priminė policijos bylas.

Esu įsitikinęs, kad pagal poveikio trukmę iš visų žmogaus sukurtų raiškos būdų erotika užima paskutinę vietą, – žinoma, jei atmesime bręstančius ir nestabilios psichikos žmones, – todėl netrukus mane ėmė persekioti įkyraus pasikartojimo pojūtis, ir atšipusiais jausmais – pačia tikriausia prasme *atšipusiais* – aš atsigręžiau ir pažvelgiau į Meisoną siaubingai nuliūdintas to, ką pamačiau.

– Ir tu rimtai tvirtini, kad šitas šlamštas vertas didelių pinigų? – paklausiau.

– O kaipgi kitaip? Vien už kinišką ritinį suplojau penkis šimtus dolerių. Jis iš mandžiūriškosios Čingo dinastijos pradžios. Štai dar vienas įdomus dalykėlis...

Tai buvo kelių dešimčių metų senumo fotografija, kurioje augalotas, išsišiepęs, juodas kaip anglis afrikietis narsiai krušo strutį. Ilgai stebeilijau į ją visiškai suglumęs.

– Seksas, Piteri, – tai paskutinis šansas, – kažkur man už peties tebepostringavo Meisonas. – Kaip gyvenime, taip ir mene, seksas – vienintelė sritis, kur žmonės dar įstengia laisvai save išreikšti. Kur jie gali, nusimetę visuomeninius pančius ir suvaržymus, atgauti žmogišką individualumą. Žinoma, aš nekalbu apie drungną ir nuobodų pasiglamžymą, pasibaigiantį menka spazmute tamsoje. Aš kalbu apie esmingą sekso tyrinėjimą, kaip jį įsivaizdavo Sadas, ir tada tampa aišku, kokia svarbi ir vertinga dvasiai yra ši biblioteka. Tai būtų galima pavadinti *le nouveau libertinage,* naujuoju ištvirkimu. Sado idėjos genialios ir revoliucingos todėl, kad žmogų jis išvydo ne tokį, kokiu jam *siūloma* būti, išoriškai be galo kilnų, o iš tiesų apsimetinėjantį, nes jis tiesiog užspeistas, išmuštas iš vėžių, susargdintas bergždžio stengimosi įveikti gyvulišką prigimtį, – o tokį, koks jis *yra* ir visada bus: mąstanti biologinė būtybė, gyvenanti – teisinga tai ar neteisinga – tarp dirginančių seksualinių fantazijų, kurias užgniaužus kyla daugiau nei pusė pasaulio

kančių ir vargų. Išties paradoksalu, jog Sadas tapo visokių žiaurybių ir kankinimų sinonimu, o juk jis buvo pirmas naujojo amžiaus psichoanalitikas, įžvelgęs, kad daugiau blogio ir skausmo kyla bergždžiai bandant slopinti seksą, negu – tai jam buvo paprasčiausias atsakymas į šį slopinimą ir sykiu panacėja – leidžiant seksui ištrūkti iš fantazijų pasaulio ir paverčiant jį veiklia, pulsuojančia tikrove. Tik, žinoma, tai neturi būti niekingas pasiglamžymas tamsoje. Viena vertus, Sadas turėjo galvoje grupinius santykius, nes nėra žmogaus, kuris bent sykį nebūtų geidęs grupinio sekso, be to, nevaržomas biseksualinių potroškių paviešinimas ir galiausiai orginis apsivalymas, išgryninantis žmogišką patirtį – bent jau tų žmonių, kurie nepristigo drąsos sulaužyti istorijos apyaušryje raštu užfiksuotų papročių. Tai bus didžiausias meno lūžis. Nes tik tada, kai lytinis aktas bus pavaizduotas mene: prozoje, tapyboje, teatre (nors pripažįstu, tai bus sunkiausia) – tik tada mes šiek tiek išlaisvėsim. Kadangi pirmiausia...

Įsivaizdavus tokią groteskišką perspektyvą, mane lyg nuo kutulio suėmė juokas, jo sprogdinamas pasigręžiau į Meisoną ir garsiai prunkštelėjau; Meisonas nutilo vidury sakinio, įbedė į mane akis ir irzliai paklausė:

– Kas čia juokinga?

Tik dabar, pavėluotai ir vienu kartu, jo taip iškilmingai ištarti žodžiai pasiekė mano sąmonę: lyg būtų prasivėrusios durys ir visa sugarmėję į vidų.

– Nežinau, Meisonai, – atsakiau negalėdamas užgniaužti šypsenos. – Juk kalbi nerimtai? Visada laikiau seksą malonumu – nuostabiu, pasakišku, neprilygstamu. Puikiausiu dalyku pasaulyje. Bet tu, regis, nori paversti jį kultu, o svarbiausia – nykiu.

– Na, va, vaikeliuk, ir išsidavei, – atsakė jis. Tonas buvo nerūpestingas, bet sudirgęs. – Pasiekęs tobulumą, seksas visada buvo kultas. Išpuoselėtas ir ištobulintas kaip bet koks tikras menas. – Skystai šypsodamas, Meisonas paėmė iš manęs stručio nuotrauką. – Tu – visiška vidutinybė! – pridūrė draugiškai.

– Skonio reikalas, – atsakiau.

Tačiau tos dvi nuotraukos – viena su Kerole, kita su Silija – vis dar neduoda man ramybės; jos žadina atmintį nelyginant kvapas, melodijos atkarpėlė, seniai negirdėtas pažįstamas balsas. Vėl paimu pirmąją, bandau pagauti nuotaiką, perprasti, aptikti jos vietą laike, – ir visai netikėtai (gal kaip tik prisiminimų apie strutį arba švedų prisigrūdusio miegamojo dėka) ji man atgyja ir aš suvokiu, ką ji reiškia. Kaip sustabdžius filmo kadrą, – kai slidininkas pakimba ore, kai apmiršta besiverčiantis per galvą šuolininkas į vandenį arba šleptelėjęs ant sėdynės klounas sustingsta juokingai iškėlęs į viršų rankas ir kojas, o po kelių prailgusių sekundžių vėl viskas pajuda, – taip ir šis paveikslėlis staiga tampa gyvas; ir teprireikia šiek tiek vaizduotės, kad įsitikinčiau, jog nestebiu šitos scenos, o, kaip prieš daugelį metų, dalyvauju joje, kad mano ranka, nežinodama, ko nusitverti, atsitraukia, ir aš, dar kiek apakintas blykstės žybtelėjimo, matau, kaip Kerolės liežuvis pagaliau pasiekia Meisono kaklą, padelsia ten, drėgnas ir virpantis, o daili jos letenėlė nusliuogia žemyn prie kelnių užtrauktuko. Dieviškojo markizo šešėliai!

Nesuprantu, kodėl po nesenų Meisono postringavimų apie „grupinius santykius“ man nė netoptelėjo, – kol jau buvo vėlu, – kad esu įtraukiamas į orgiją, todėl turiu dorai prisipažinti, jog tikriausiai numaniau arba nujaučiau būsimus įvykius ir giliausioje sielos kertelėje taip pat troškau orginio apsivalymo.

Tą vakarą didžiuliame prašmatniame bute netoli Vašingtono aikštės mus priiminėjo garsus jaunas dramaturgas Harvis Glansneris. Tuoj po karo Brodvėjuje didžiulio pasisekimo susilaukė jo pjesė, kuria, drąsiai ir su dideliu įsijautimu pavaizduodamas neturtingą niujorkiečių šeimą, jis apnuogino mūsų amžiaus neurozes. Paskui patyrė iš eilės kelias nesėkmes, o Amerikoje, ypač Brodvėjuje, tai tolygu mirčiai. Tada, didžiai nuliūdindamas daugelį žmonių, kurie dar regėjo jame Amerikos teatro viltį, Glansnerio talentas palūžo. Jis pradėjo kurpti kažkokią raizgią maizgią publicistiką – ėmė siuntinėti straipsnelius į ketvirtinius žurnaliukus, kuriuose įniko garbstyti tuo metu dar tik kylantį paauglių nusikalstamumą, visokius psichopatus, prievartautojus, sutenerius, narkomanus ir

panašias žmonijos atmatas, kol pagaliau ėmė kraiglioti absoliučiai nebepaskaitomus (tačiau nereiškia, kad netinkamus spaudai) nerišlius pornografinius kliedesius, turinčius pasisekimą gan specifiniame intelektualų estetų ratelyje, sveikinančiame bet kokį, kad ir primityviausią, iškrypėlišką pasidraikymą. Glansneris sapaliojo apie orgazmo iškilmingumą, jo stygių, skausmą ir ryšį su Dievu.

Vis dėlto, kad ir praradęs Brodvėjaus palankumą, išliko talentingas rašytojas ir būtų galėjęs džiaugtis daug didesne sėkme, jeigu jo rašliavoje seksas nebūtų buvęs toks siaubingas, varginantis, šlykštus: galima rašyti apie seksą sentimentaliai, painioti jį su meile, ir vis tiek būti skaitomam, tačiau, sutapatinus seksą su nemaloniais dalykais, jūsų auditorija liks skurdi, nesvarbu, ar nuokrypis puritoniškas, ar pornografinis.

– Harvis – tikras nekentėjas, kaip Dantė, – pareiškė Meisonas ir pridūrė, kad dabar jis rašąs biografiją, pavadintą „Karlas Marksas – orgazmo milžinas".

Manau, kad tasai Glansneris ir buvo Meisono erotinės filosofijos įkvėpėjas.

Glansneris – spuoguotas, lavoniškos išvaizdos, jaunas, bet jau užsiauginęs pilvuką vyras į snapą panašia nosimi, nešiojantis akinius raginiais rėmeliais, – pasitiko mus tarpduryje reikšmingai (o man pasirodė beprasmiškai) vypteldamas ir apdalijo cigaretėm su marihuana. Manyčiau, jog reikia aprašyti dalyvius, kurių orgijos proga susirinko mažokai, bet gal ir ne. Buvome aštuoniese: visur esantys, kaip visada primenantys lapes Penipakeriai; Glansneris su žmona – vardo nepamenu, – gyvatiškai lanksčia auksaplauke gražuole arlekiniškais akiniais; o vietoj ariergardo – aš su iš kažkur Meisono iškasta Laila. Ši prinokusi ir bičiuliška striptizo šokėja iš karto perprato padėtį, pasivedėjo mane į šalį (tai nebuvo sunku, nes džiazas griaudėjo kurtinamai, o gausybė melsvų lempelių ne švietė, o darė veidus tarsi sumuštus ir lavoniškai mėlynus) ir, didžiai mano nuostabai, tarė:

– Žinai, niekam neprasitark, bet užuodžiu kažką įtartina.

Dabar, kaip daugelis karštligiškų, detalėmis perkrautų prisiminimų, šis taip pat iškyla mano atmintyje gabalėliais ir blyksniais –

mėlyna šviesa, saksofonų kaukimas ir įkyrus, karčiai saldus marihuanos kvapas. Kurį laiką Glansneris šlaistėsi po kambarį ir fotografavo mus milžinišku grafleksu. Atrodo, kaip tik tada Kerolė ir atliko numerį su Meisono kelnių užtrauktuku, tačiau buvo tik išbarta už netašytumą. Atsisakęs marihuanos, kuri, regis, manęs visai neveikė, perėjau prie raudonojo vyno ir beveik visą laiką išsėdėjau ant baltos odinės otomanės prisispaudęs prie Lailos. Džiazas – ne jungianti, bet atitolinanti muzika – be paliovos čaižė man veidą, o kai nutrūkdavo ir automatas tyliai dūgzdamas plepteldavo naują plokštelę, tyla būdavo klaiki ir slegianti.

Pamenu labai mane nustebinusią vakarėlio *nuotaiką,* kurioje iš pat pradžių susipynė neviltis, priešiškumas ir apgailėtinas baptistinis jaunų pietiečių apkiautimas. Vėliau sužinojau, kad marihuana slopina norą šnekučiuotis; tą vakarą ji išties sunkia letena prislėgė pašnekesį. Tik mudu su Laila ant otomanės kaip salelės persimetinėjom žodeliu kitu; visi kiti susėdo poromis ant sofų, užsitraukinėjo iš sudėtų delnų marihuaną ir skendėjo melsvuose dūmuose.

Tačiau po kurio laiko svečiai pagyvėjo; šen bei ten pasigirdo silpnas, plonas beprasmis krizenimas, ir šeimininkas nuėjo uždėti šokių muzikos; po džiazo jos buržuaziniai garsai glostyte glostė ausį, bet tikriausiai tai buvo toks ritualas, nes Meisonas atsistojo, su kieta, įsitempusia veido išraiška apkabino gražiąją Glansnerio žmoną ir nusivedė per kambarį tarsi šokdamas, tiesa, nelabai sklandžiai ir su daugybe pašalinių apatinės kūno dalies judesių.

Mielai papasakočiau plačiau apie šią orgiją, bet kaip tik šioje vietoje – bent jau man ir Lailai – kultūrinė dalis baigėsi. Išskyrus energingą Meisono papilvės darbuotę, vienintelį akivaizdų seksualinį veiksmą, kurį dar išvydau, atliko Penipakeriai – jie užvirto vienas ant kito su visais drabužiais ir kaip paklaikę ėmė išdirbinėti ant sofos sueities judesius, o kadangi buvo sutuoktiniai, kitiems sukėlė vien tingų tolerantišką krizenimą; panašiai būtų galima pasijuokt iš vaikų, kuriems žinomi pradmenys, bet neaiški žaidimo dvasia ir kurie viską daro su graudulį keliančiu uolumu.

Vėliau, Meisonui vis dar šokant, Glansneris užspaudė tamsiame kampe Kerolę ir ėmė mykti – „jūs ten“, „suknistas“ „nešk muilą“ (tuo metu aš dar nežinojau, kad po kelerių metų ši kalbos maniera taps įprastu hipsterių žargonu); nešvankius žodžius jis suokė sentimentaliai ir mieguistai, su šiurpą keliančia metronomo monotonija; ir jeigu jo tikslas buvo sujaudinti, o manąją Lailą būtų galima laikyti barometru, tai jis didžiai apsiriko. Laila buvo tolima tokioms nesąmonėms, stambi, sveika, vėtyta ir mėtyta mergina stangria krūtine. Kai pasigręžiau į ją, jau gerai užuosdamas minėtą kvapelį, ji tyliai ištarė:

– Nuo šešiolikos mečiau rūkius žolę. Negi niekas nepasakys šitam nebrendėliui, kad laikas suaugti – kiek galima tuščiai švaistyt laiką? Gal jis mano, kad ji nuo to *užsives?* Žiūrėk, artinasi bėda!

Penipakeriai nusiropštė nuo sofos ir ėmė vinguriuoti mūsų link; mudu su Laila iškart stryktelėjom ir puolėm šokti sprausdamiesi į kuo tamsesnius pasienius.

– Kai dirbau Londone, tokią kompaniją vadindavo suknista. Labai tinkamas apibūdinimas. Ir ką tas Meisonas mano? Aš – kompanijos mergina, bet tokie numeriai ne man. Jis, ką, *kekše* mane laiko? – Ji prisispaudė prie manęs. – Plaunamės, vaikeliuk, ir imamės geresnės veiklos dviese.

Dar kiek pašokom susispaudę, monogamiškai susijungę. Už mūsų girdėjosi bruzdesys, dejonės. Kai ryžomės išeiti, atsigręžęs išvydau miegamojo tarpduryje nuo galvos iki kojų apšviestą Meisoną: viena ranka jis buvo apkabinęs Glansnerio žmoną, padėrusiomis akimis, prasegtu liemenuku. Per juos nesimatė nieko, išskyrus ant didžiulės lovos prigulusio Glansnerio veidą ir jo išraišką (didžiai mane nustebinusią, nes tikėjausi kažko labiau atsipalaidavusio), dvelkiančią laidotuvine bergždybe žmogaus, kurį tik penkios minutės skiria nuo kartuvių.

Na, o paties Meisono išraiška: vietoj įsivaizduojamos deginančios aistros, apie kurią skaitome romanuose, jo veide tebuvo matyti – bent jau taip man pasirodė – kažkokia vargana, našlaitiška bejėgystė.

– Pitsi, kas yra? – paklausė jis. – Tu jau išeini? – Perdėčiau sakydamas, kad Meisono balsas buvo kaip kankinio, tačiau jame tikrai nuskambėjo vienišo, paliekamo žmogaus skundas, ir kai jis pakartojo tuos pačius žodžius, tik garsiau: – Tu *jau išeini?* – suvokiau, kad mano dezertyravimas skaudžiai jį užgauna. – Vaikeliuk, – sunkiai slėpdamas nuoskaudą, meilikaujamai ištarė jis, – tu juk ne bailys, *tiesa?*

– Laila prastai jaučiasi, – sumelavau.

Nenoriu spręsti, katras iš mudviejų buvo teisus arba klydo; klausimas, jeigu išvis kyla, yra štai koks. Kad ir kaip tuo metu degiau geismu Lailai, pamaniau, jog Meisonas tikrai idiotas, jeigu nesupranta, kad man nepatinka nusimauti kelnes ryškioje šviesoje ir prakaituot su visa kompanija – man spoksant į juos, o jiems į mane – uoliai atlikinėjant džiugų meilės ritualą.

– Gerai, Piteri, – išspaudė Meisonas. – Primityvas gimei, primityvas ir mirsi.

Kai kitą rytą po puikiai praleistos nakties pusryčiavom su Laila, juokingiausias dalykas vakarykščiame vakarėlyje mums pasirodė štai koks: jeigu Meisonas gavo ponią Glansner, o Glansneris – Kerolę, Penipakeriams, kaip sutrumpintam Paolo ir Frančeskos variantui, tikriausiai teko tenkintis vienam kitu. Bet paskui Laila nuliūdo.

– Kaip manai, kas tam Meisonui darosi? Juk matei, kokia graži jo žmona – tikra lėlė. Jei nori žinot, man atrodo, kad jis paprasčiausiai kvaištelėjęs.

Esti judesių, kurie įsirėžia į atmintį. Vieną giedrą dieną, kai aš su Meisonu ir Silija važiavau pietauti į Long Ailandą, Silijos ranka palietė Meisonui pakaušį.

– Piteri, pažvelkit į jo plaukus, – tarė ji. – Matot, kaip blizga saulėje. Nuostabūs, ar ne?

Negaliu nepaminėti bendro Silijos ir Vendės bruožo: abi nė kiek nesidrovėdamos girdavo savo numylėtinį. Bet tuo panašumas baigėsi. Silija stovi atskirai, ji nepanaši į nieką.

Kerolė mano atminty išliko kaip didžiulė nakties dėmė, o Silija buvo lapelis, debesis, šviesa, dienos būtybė, neturinti nieko bendra su Meisono nakties žygiais. Meisono dienos ir naktys, jo gyvenimas su Kerole ir gyvenimas su Silija buvo tokie nepanašūs, kad, išskyrus vieną ar du atvejus, viskas, ką pamenu apie Siliją, vyko tik dieną, kaip toje fotografijoje, ir jos veidas – tarsi į saulę – visada būdavo pakeltas į Meisoną. Kaip jinai jį garbino! Ir kaip nerimaudamas aš stebėjau Meisono abejingumą jos garbinimui, jos švelnumui, jos meilikavimams. Ne tik todėl, kad pats ją pamilau, iš tolo, beviltiškai, bet kad, panašiai kaip Laila, negalėjau suprasti, kodėl Meisonas iškeitė tokį skanskonį į naktinį Kerolės ėdalą.

Vis dėlto reikia pripažinti, kad Meisonas buvo mandagus ir net pagarbus su Silija, bent jau prie manęs. Tarsi sudariusi suokalbį su saulės šviesa, Silija įstengdavo pakeisti jo būdą, aptramdyti, suminkštinti. Pati buvo švelni kaip šilkas; mokėjo elgtis kaip katytė, tačiau be dirbtinio drovumo ar maivymosi, jos nuostabus balsas buvo kupinas šiltų moduliacijų, labai moteriškų, labai subtilių. Nestigo jai nei orumo, nei tos spindulingos savitvardos, kuria taip retai būna apdovanotos gražios moterys ir kuri kyla suvokiant, kad moters grožis turi džiuginti vyrus, o ne vien ją pačią. Nujaučiu, kad jai stigo tik vieno dalyko – kruopelytės kekšiškumo, kurį, sukaupusi drąsą, gali parodyti net labiausiai į angelą panaši moteris. Esti vyrų, kurie gerą moterį niekina labiau negu kokią barningą raganą, ir aš linkęs spėti, jog kaip tik Silijos padorumas ir didžiadvasiškumas pastūmėjo Meisoną į padėvėtą Kerolės glėbį; tačiau blogiausia, kad Meisonas visada būtų susiradęs jei ne tą, tai kitą kerolę.

Šiaip ar taip, paskutines keturias ar penkias dienas prieš man išplaukiant į Europą mes praleidom trise, ir praleidom puikiai. Aš beveik apsigyvenau pas Meisoną, o į savo butą grįždavau tik miegoti; pusryčiaudavau su Meisonu ir Silija, pietaudavau su jais, kartu leidau ilgas, tingias popietes. Gerai pagalvojus, tai buvo ori ir platoniška *ménage à trois;* mūsų santykiai buvo šilti, artimi, šeimyniški. Pastebėjau, kad prie Silijos Meisonas prikąsdavo liežuvį;

liaudavosi priekabūs, įkyriai nešvankūs pašnekesiai, gašli *le nouveau libertinage* kabalistika; kartais jis papasakodavo ką nors juokinga, o aš slapčia stebėdavau Siliją ir matydavau, kaip jos žavingą veidą papuošia linksmos juoko raukšlelės, matydavau naivią, susižavėjusią vaiko nuostabą, lyg išvydus naują žvėrelį, klouną ar nematytą stebuklą, – ir neįmanoma buvo įsivaizduoti, kad ji kartu su Meisonu apžiūrinėja nuogų turkų piramidę arba turi ką nors bendra su paleistuviškais Glansnerių vakarėliais.

Beje, tai tušti svarstymai, nes, kaip minėjau, Meisonas griežtai skyrė dienas nuo naktų: į pavakarę aš atsisveikindavau, o vėliau su juo susitikdavau kokioje nors prirūkytoje, sausakimšoje Grenič Vilidžo skylėje, kur visi amžinai būdavo apsnūdę, susikūprinę, pasiekę paskutinę išsekimo stadiją (nors: „Piteri, visi šie tipeliai trenkti, – sykį pasakė Meisonas. – Gyvenime jie ieško tik aštrių pojūčių. Tai paskutiniai maištininkai"), kur visada būdavo Kerolė, mieguista, limpančiomis akimis, prašanti dar įpilti viskio.

– Prieš ką jie maištauja? – pasidomėjau aš.

– Prieš vandenilinę bombą. Prieš pasaulį, kurį ne patys sukūrė.

– Bet, Meisonai, suprasčiau, jeigu jie linksmintųsi...

– Linksmintųsi? Jie per daug *nusivylę,* kad linksmintųsi. Jie suvokia, kokį palikimą mes gavome.

Toliau nebesigilinau.

Kuo ilgiau stebėjau šį dvigubą Meisono vaidmenį: dieną – itin mandagaus kavalieriaus, naktį – neigiamai nusistačiusio prieš viską, kas pripažinta, tuo geriau mačiau, kaip jį veikia Kerolės–Silijos antinomija, tuo labiau aiškėjo, kad prieš mane išties nuostabus jaunas amerikietis, gebantis šlykštaus persisotinimo amžiuje ir palšame vienodybės ūke sukilti prieš visuotinai priimtas normas, nerti į narkotikų, nepaprastų pojūčių, sintetinių nuodėmių verpetą ir sykiu nepaleisti iš tvirto gniaužto dviejų milijonų dolerių. Tuo metu aš negalėjau visu tuo nesižavėti, nes, norint taip elgtis, reikėjo daugiau skonio ir fantazijos, negu jos turi arba parodo eiliniai turčiai.

Diena prieš man išplaukiant į Europą įsiminė tokiu išskirtiniu – be miglelės, debesėlio – skaistumu, kokį retai įgauna vasa-

ros dangus, tokio ryškumo mėlyne, kuri – bent akimirką – sušvelnina skausmingas praeities klaidas ir pažada kažką neapsakomai puikaus ateityje. Nei anksčiau, nei vėliau Niujorkui nebuvo išaušus tokia didžiadvasė diena, ir, mums važiuojant į Long Ailandą, atrodė, net nykūs Kvinzo bulvarai kvepia pavasariu.

Bet ne tik orai suteikė dienai tokio puikumo. Silija, švelni ir romi, šalikėliu pasirišusi plaukus, skaisčioje saulės šviesoje švietė kaip žvakė. Mes važiavome sportiniu ferariu, kurį Meisonas, – visada žengiantis priekyje, – buvo kaip tik išvakarėse nusipirkęs; tokie automobiliai tada dar kėlė smalsumą, ir kai mes sustodavom prie šviesoforo (Meisonas su Silija sėdėjo priekyje, o aš įsispraudžiau užpakaly, tarp kažkokių raktų ir domkratų, visiškai taip, kaip prieš daugelį metų – tarp lagaminų už Meisono ir Vendės), į mus sužiurdavo visas Forest Hilsas. Tačiau svarbiausias buvo Meisonas – jis buvo dienos valdovas; lekiant žalių salos erdvių link, jis kalbėjo nesustodamas, burte užburdamas. Lyg iš gausybės rago pylėsi pokštai, sąmojingos, kandžios užuominos, lengvi ir spalvoti kaip muilo burbulai kalambūrai; jo absurdiški pramanai buvo tokie žavingi, kad nuo juoko parausvėjusi Silija maldaute maldavo liautis, griuvinėjo Meisonui ant kelių ir šaukė:

– Liaukis! *Daugiau neištversiu!*

Aš raičiausi iš juoko tarp gelžgalių. Nakties padaras, psichologas, įtaigusis tarpukojo apaštalas – kur visa tai dingo? Meisono gyvastingumo būtų pakakę trims, jis spinduliavo linksmybe ir humoru; jis mėgavosi savo vaidmeniu, ir vienas Dievas težino, kodėl nenorėjo jo puoselėti, – juk tiek džiaugsmo suteikdavo aplinkiniams. Staiga, tarytum prisiminęs šią mums teikiamą dovaną, o gal jos šaltinį, Meisonas viena ranka apkabino Siliją, prispaudė prie savęs ir dėkingai sumurkė į ausį. Mane pervėrė skausmingas pavydas.

Vėliau, po puikių pusryčių su vynu šiauriniame krante, mes ilgai sėdėjome restorano terasoje, užlietoje lapų taškais išmargintos saulės šviesos. Pro šalį prarisnodavo raiteliai; kažkodėl vėl prisiminiau Vendę. Mąslus, patenkintas, nusimetęs naktinį įsiūtį,

laikydamas Silijos ranką, Meisonas pasakojo, ko aš galiu tikėtis iš Europos.

– Tau, Piteri, ten ne viskas patiks. Europa dar neatsigavo po karo. Ji dar apmirusi, daugelyje sričių apmirusi. Jos menas iš esmės išsisėmė, štai kodėl – nors mėgstu keliauti – negaliu niekur, išskyrus Ameriką, ilgiau išbūti. Nemanyk, jog kalbu banaliai, bet mes *esame* ateities tauta, ir jeigu *rimtas žmogus* susieja savo likimą su Europa – susieja visam laikui, jis, mano manymu, paprasčiausiai pralošia. Vadinamieji praeities lobiai – visa tai, žinoma, puiku ir netgi būtina, jei nori susipažinti su kultūra, tačiau formos prasmė, kaip sako Klaivas Belas*, glūdi nuolatinėje kaitoje, nuolatiniame šiuolaikinių šaltinių atsinaujinime, nepaliaujamame perkratyme ir perstatyme, o Europa to jau nebepajėgia. Štai kodėl aš nesivaržydamas, o, priešingai, didžiuodamasis laikau save nepalaužiamu modernistu.

Išdėstęs savo požiūrį – tai buvo kone vienintelis jo pamokslas per visą dieną, – Meisonas ėmė pasakoti apie Europoje manęs laukiančius malonumus („Jeigu pažvelgsi į ją kaip į vis dar paslaptingą linksmybių vietą, tikrai neapsigausi"): Paryžius, saulėti pietų Prancūzijos ir Žydrojo Kranto malonumai, fantastinis Alpių grožis, Balearų salos, Kosta Brava. Sėdėjau ir sužavėtas klusniai klausiausi jo paskaitos; pasakiškom virsdavo vietos, apie kurias jis pasakojo, žmonės, kuriuos pažinojo („Tuoj brūkštelsiu raštelį tėtušiui Alberui. Geriausi moliuskai Lione, kitaip tariant – pasaulyje. Mažas bekojis žmogutis..."), nuošalūs kampeliai, kavinės ir paplūdimiai, siauros įlankėlės, negirdėtos jokiam amerikiečiui, išskyrus jį vieną...

Visa tai virsdavo tobula pasaka, sklidina ypatingos, tik Meisonui būdingos linksmos ir pakilios nuotaikos; Silija neatplėšdavo nuo jo ilgesingo žvilgsnio ir žavingai prikąsdavo apatinę lūpą bandydama sutramdyti juoką. Pagaliau ji neišlaikė, o paskui ją ir mudu pratrūkome juoktis.

* Clive Bell (1881–1964) – anglų meno kritikas, modernaus meno propaguotojas.

Tą linksmą, pavasarišką, jūros druska pakvipusią dieną su baltomis burėmis, įkypai įsirėžusiomis į mėlyną tolumą, su gurgždančio žvyro purslais iš po žirgų kanopų, sėdėdamas po tįstančiais šešėliais, aš mąsčiau, kaip vis dėlto man pasisekė, kad esu pažįstamas su tokiu nepaprastu, kupinu beribės vidinės energijos jaunu žmogumi, kad esu jo draugas. Turtingas, be galo gražus, išsilavinęs, sąmojingas, talentingas, karo didvyris, vyras žmonos, kurią išvydusios deivės iš pavydo imtų griežt dantimis, – ko dar galėjo trokšt mirtingasis? Ar yra gyvenimas kada nors jaunam žmogui pasiūlęs daugiau? Tą dieną, būdamas greta Meisono, staiga pasijutau apgailėtinas, pilkas ir nusiminiau, kad neįstengiu jo sugedime įžvelgti prašmatnaus renesansiško vyro–eržilo savybių.

Štai tik vienas pavyzdys, kodėl nežvelgiau į Meisoną taip poetiškai, – jis visiškai nebuvo karo didvyris. Tiksliau, buvo laikomas išsisukusiu nuo kariuomenės (kojos randas atsirado per nesėkmingą Prinstono semestrą susidūrus dviračiams), o dėl Jugoslavijos, tai žinojo apie ją tiek, kiek buvo parašyta Rebekos Vest knygoje „Juodas ėriukas, pilkas sakalas“, kurią susižavėjęs perskaitė ir prisirankiojo spalvų bei istorinių detalių, kurių pakako apmulkinti ne tik man, bet ir kitiems lengvatikiams. Iš kur visa tai sužinojau? Iš Silijos.

Papasakojo atėjusi pas mane naktį, jei taip galima pasakyt, į svečius. Tiksliau, paryčiais, ketvirtą valandą, dedantis daiktus į kelionę, pasigirdo pašėlęs beldimas į duris, tą pat akimirką jos atsilapojo ir prieš mane išdygo Silija. Lauke lijo. Jos plaukai buvo prilipę prie kaktos ir skruostų. Ji akimirką stabtelėjo, kankinamai ir skausmingai pažvelgė į mane; lūpos prasivėrė, tarytum būtų norėjusi prabilti, paskui ji pridėjo ranką sau prie viršugalvio, atitraukė, ir aš išvydau kraują. Ji nepratarė nė žodžio. Tik žiūrėjo į sukruvintus virpančius pirštus, lūpos vėl prasivėrė, bet ji neprabilo, o susmuko ant grindų. Švelnioji Silija. Aš buvau sukrėstas.

Atgaivint ją pavyko lengvai: pirmiausia sudrėkinau kaktą šaltu vandeniu, paskui daviau puodelį tirpios kavos. Jai ant viršugalvio pūpsojo kiaušinio dydžio gumbas, bet žaizda buvo negili; kraujas

netrukus liovėsi bėgęs, ir, tyliai suaimanavusi, Silija atsirėmė į pagalvę sunkiai alsuodama, pridengusi akis sulenkta ranka.

– Kas nutiko? – paklausiau aš.

– Oi, kaip skauda galvą!

– Bet, Viešpatie, kas *nutiko?*

– Jis trenkė man lėkšte, – atsakė ji.

– Lėkšte? Kokia lėkšte?

– Angliška, iš servizo. Pusdubeniu. Oi, kaip skauda!

Daviau jai dvi tabletes aspirino, apklojau (ji pradėjo smarkiai drebėti) ir pasakiau, kad reikia iškviesti gydytoją. Ji nė girdėt nenorėjo: viskas praeisią – jis ir anksčiau yra ją mušęs, netgi smarkiau, daug smarkiau.

– Niekšas! – sušukau aš. – Kiaulė! Už ką? Jis dažnai jus muša?

– Aš nežinau, už ką jis mane muša. – Ji pabandė atsisėsti lovoje; aš ją prilaikiau. Jai prasimerkus pamačiau, kad akys paraudusios nuo ašarų. – Be reikalo, Piteri, pas jus atėjau, – tarė ji. – Tikrai labai gailiuosi. Bet kartais su juo būna taip baisu. O jūs tapot... toks savas, ir aš tiesiog nežinojau... – Jos balsas apmirė. – Ne, jis nedažnai mane muša. – (Tikros žmonos, ištikimos dargi *in extremis,** žodžiai; nieko panašaus gyvenime nebuvau girdėjęs: tu arba muši žmoną, ir tai reiškia „dažnai", arba apskritai nemuši.) – Piteri, aš išties labai gailiuosi, – pakartojo ji.

– Silija, neatsiprašinėkit. Nereikia. Gaila, kad anksčiau nežinojau. – Manyje ėmė kilti audringas, tačiau bejėgis įsiūtis: skaudinti tokią mielą, švelnią mergytę, tokį vyturėlį, tada, pačiame nebylaus įsimylėjimo įkarštyje, man atrodė niekingiausia iš nuodėmių. – Kur jis dabar? – piktai paklausiau. – Kur tas niekšas? Aš jį prikulsiu. – Ir būčiau prikūlęs, bent pabandęs.

Silija po truputį rimo, ji pasirėmė alkūnėmis, paskui atsisėdo pabrukusi po savimi kojas ir atrėmusi galvą į sieną. Buvo tokia pat graži, bet jos poza, kruvini pirštai ir paraudusios akys rodė, kaip žiauriai ji įskaudinta: į purvą įminta gėlė. Aš vos susilaikiau nesuspaudęs jos glėbyje ir neprisipažinęs, kaip stipriai ir beprotiškai ją

* Kraštutinume *(lot.)*.

myliu, tačiau ji prašneko, ir nežinau, ar jos žodžiai mane labiau nustebino, ar nuliūdino.

– Nereikia jo taip vadinti, – švelniai tarė ji. – Piteri, aš jį myliu. Suprantat, myliu. Nereikia jo taip vadinti. Būkit geras, nedarykite to. Aš jį myliu.

– *Ką?*

– Taip, myliu, – ramiai ištarė ji.

– Po *viso šito?*

– Taip.

– Bet, Dieve, kodėl?

Labai paprastai, atsakė ji. Ji mylinti Meisoną, nes jis linksmas (pinigai čia niekuo dėti, jos tėvai, gyvenantys Long Ailande, *labai* pasiturintys), nes jis ją juokina, nes tiek daug išmokė. Ir ne paskutinėje vietoje – ar galėtumėt patikėti? – kad jis nepaprastai gražus! Ji mylėsianti Meisoną, kad ir kas nutiktų.

– *Beprotiškai* myliu jį, – užbaigė ji.

Jos balse skambėjo toks kvailas ir entuziastingas gimnazistės susižavėjimas, kad užsiplieskiau noru parodyti jai duris. Aišku, nieko panašaus nepadariau, atvirkščiai, sėdėjau ir dvi valandas, – jei ne daugiau – klausiausi, kaip ji gyvenanti su Meisonu, kaip gyvenusi anksčiau ir ko net dabar (jos veidu perbėgo šešėlis, o vis dar virpantys pirštai palietė sužeistą viršugalvį) tebesitikinti. Ne, ji neketinanti jo teisinti, jo trūkumus pažįstanti ne blogiau už kitus. Jis – melagis, taip, jai tai ne naujiena; tai liudija kad ir jugoslaviškoji istorija, jis pasinaudojo... na, tam tikrais *ryšiais,* kad išvengtų karo tarnybos. Randas ant kojos? Nuo kažkokio susidūrimo kelyje. Bet nejaugi man neaišku? Negi neįstengiu suprasti, kad net šis begėdiškas melas – tai sudedamoji dalis turtingos jo asmenybės, jo *požiūrio* į gyvenimą, tokio plataus ir visa apimančio, kad be perdėjimų, be pagražinimų tiesiog neįmanoma apsieiti? Negi aš to nepastebiu? Negi nesuprantu, kad prasimanymai jam būtini – juk jie tokie nekalti ir niekam žalos nedaro, išskyrus jį patį, – bent jau tam, kad galėtų išlieti energijos perteklių, duoti valią beribei vaizduotei? Nejaugi aš to nesuprantu?

– Stengiuosi, Silija, – atsakiau.

Taip... dar yra Kerolė. Ir jo seksualinis gyvenimas. Ne, ji neapsimetinėsianti, kad jaučiasi laiminga. Meisonas liūdina ją, skaudina... na, gerai, *kankinte kankina*. Kartais naktimis ji pasijuntanti tokia vieniša, tokia įsiutusi, kad vos galinti ištverti. Juk Kerolė jam ne pirmiena. Buvo ir Anė, ir Nensė, ir Ketė... visų nesuskaičiuosi. Bet negi ir čia negalėtų rasti pateisinimo žmona žmogaus, apdovanoto neįtikėtinu kūnišku magnetizmu, gyvybingumu ir talentu, – negi negalėtų susitaikyti *su tuo?* Na, ir tie naktiniai pasilinksminimai... aišku, ji žinanti apie juos. Jie šlykštūs. Tiesą sakant, net vaikiški. Ir tos nuotraukos. Meisonas versdavęs ją žiūrinėti jas (iš tiesų kvaila manyti, kad jos ją sujaudins, kiekvienam aišku, kad nešvankios nuotraukos moterų nejaudina... beveik), nuo jų ji tik nesmagiai pasijuntanti. Bet jis galų gale *vyras,* ir nepaprastas vyras. Viso to jam reikia išreikšti savo *dvilypumui* – tiek geram, tiek blogam, – kuris, be jokios abejonės, privaląs egzistuoti tokioje neeilinėje asmenybėje. Jis – nuotykių ieškotojas, atradėjas mene, jis turi leisti prasiveržt savo galioms, štai ir viskas...

Paklausiau, iš kur ji žinanti, jog tai jam būtina. Ėmiau vaikštinėti po kambarį. Nepaisant mano aistros, kiekvienąsyk, praverdama burną, ji smuko vis žemiau ir žemiau.

Į mano klausimą ji atsakė, jog būtina, ir tiek. Meisonas jai pasakęs, jog būtina; labai filosofiškai, menininko požiūriu, paaiškinęs. Ji supratusi. Ir pritarusi. Juk ne tokia jau didelė auka, ar ne?

Kadangi visur kitur Meisonas esąs labai geras. Ak, kiek daug ją išmokęs! Į kokias vietas nusivežęs, kokias knygas privertęs perskaityti! Žinoma, gyvenimas su juo ne rožėmis klotas. Tačiau kokia santuoka to išvengianti? Daugelis Meisono draugų, ypač Grenič Vilidžo bohema, kelianti jai nuobodulį – tiesą sakant, tai tiesiog dideli vaikai. Na, o kiti... taip, *tikrų* draugų jis neturįs, ji žinanti. Dažniausiai tai parazitai ir veltėdžiai. Meisonas suprantąs ir liūdnai jai pasakęs, kad turtingas žmogus tikro draugo neturi, išskyrus save patį...

Na, ir... taip, net jų skoniai šiek tiek skiriasi. Dėl to kartais *būdavę sunku*. Muzika. Ji nuo vaikystės dievinusi muziką. Bramsą, Šopeną, Vagnerį. Ypač Bramsą. Kaip ji mėgusi tą nuostabų liūdną

do minorinės simfonijos finalą ir *Academic Festival*. Tai primindavę jai kažką tolimą, tamsų, švelnų, rudenišką, primindavę prieblandą ir miškus su krintančiais lapais, vakaro miglų užklotus kalnų ežerus. Bramsas. Tikriausiai jis buvęs žmogus, mokėjęs senti, žmogus, sveikinęs žmogaus brandą ir net senatvę. O Meisonas... ne, kartais neįmanoma ištverti. Jis drausdavęs jai klausytis tokių plokštelių... na, nebent retsykiais. Bet tik ne tada, kai būdavusi tinkamai nusiteikusi. Ji net prisimenanti, kaip kartą vasarą taip panorusi pasiklausyti Bramso, kad nuvažiavusi taksi į Trisdešimt ketvirtąją gatvę – tokią tolybę, – įlindusi į tvankią parduotuvės kabiną ir išsėdėjusi ten iki vakaro klausydamasi ir klausydamasi...

Taip, šiuo atžvilgiu su juo kartais sunku. Ji pripažįstanti. Bet negi aš nesuprantąs, kad panašiais atvejais žmona *privalanti nusileisti* vyrui? Juk galų gale vyras... na, jeigu norit, yra vadovas. Juk visų svarbiausia – jo ateitis ir karjera, o ne jos. Jeigu jis taip atsidavęs ir pasišventęs darbui (o pjesė būsianti *nuostabi,* sąmojinga, padūkusi; ne, ji jos neskaičiusi, bet jis jai pasakojęs – veiksmas vykstąs Jugoslavijoje, jaunas amerikietis karininkas, graži jaunutė serbė), jeigu jis atidavęs jai save visą, tada kitkas nesvarbu, net jei kas nors imtų svajoti apie vaikus... Ji nutilo.

Lauke vėl išsiblaivė. Aušros sidabras tekėjo ventiliacine anga, o senukai priešpriešiais triukšmingai paleido vandentiekį. Tolumoje skersgatviuose suburzgė autobusai, aš nusigręžiau nuo lango ir, gildančio gailesčio nuvertas, darsyk pamačiau Silijos žaizdą: nulenkusi galvą, ji tyliai, beviltiškai verkė. Atsisėdau greta, apkabinau ją, ir mudu ilgai taip sėdėjom išvykimo griuvėsiuose netardami nė žodžio.

Galop Silija pakėlė galvą ir vos girdimai tarė:

– Kai susituokėm, turėjom namą už miesto. Išties puikų; paprastą, bet patogų. Nežinau, bet Meisonas tuomet buvo kažkoks... visai kitoks. Noriu pasakyti, kad... vertino paprastus dalykus. Ketinom ten gyventi, ketinom susilaukti vaikų, o jis ketino rašyti pjeses. Niekada nepamiršiu, kaip ten įsikėlėm ir kaip pirmą naktį negulėm ligi aušros. Buvo ruduo, šalta... bet kokia aušra – pamenu, kaip giedra ir gražu buvo už lango. Pamenu, kaip Meisonas

išėjo sudeginti šiukšlių, o aš stovėjau šiltai apsimuturiavusi, žiūrėjau į jį, žiūrėjau, kaip tyliai, ramiai švinta, kaip ryto šalnoje glūdi kažkoks nuostabus *pažadas*, o Meisonas stovi prie laužo, vėjas kedena jo plaukus ir apybrėkšmyje liepsnoja ugnis. Paskui jis mane apkabino ir pamenu, kaip abu drebėjom, juokėmės, ir aš mąsčiau, kaip bus gera gyventi su juo čia, vienumoje, auginti vaikus, padėti jam, kol jis rašys pjeses. Apie ką dar galėtų svajot moteris? – pamaniau. Danguje skrido antys. Tada jis man nė karto nebuvo sudavęs.

Silija vėl nutilo, bet šį sykį pajutau, kaip jos kūnu perbėgo drebulys.

– Man taip baisu, kai jis mane muša. – Jos lūpos virpėjo, ir aš tvirtai, kaip mažą mergytę, prispaudžiau Siliją prie savęs. – Bet nieko, – staiga išpoškino ji. – Aš jį beprotiškai myliu, *beprotiškai* myliu! – Dabar ją visą ėmė krėsti stiprus drebulys, ji atsitraukė ir pažvelgė man tiesiai į akis. – Meisonas gali daryt man, ką tik nori, – ištarė ji garsiau, – ką tik nori! Aš jį *beprotiškai* myliu!

Aš taip pat atšlijau. Man pasirodė, kad jos žodžiuose slypi kažkas, ko ji nenori ištarti.

Ar galima įžvelgt akyse – kaip dulkės krislelį ar šviesos spindulėlį – ypatingą beprotybės žybtelėjimą? Nežinau. Gal tai buvo tik be paliovos, kaip užkeikimas kartojamo žodžio aidas. Bet dabar, stebėdamas ją neįtikėtinu greičiu slystant į isteriją, aš suvokiau: nesvarbu, ar Meisonas muša ją lėkštėmis, ar kuo kitu, jo arsenale tai ne pats blogiausias kankinimo būdas.

– Jau dveji metai jis su manimi nemiega! – sušuko Silija. – Bet nesvarbu! Kadangi... *vaikai!* Suprantat, jo kūryba! Noriu pasakyt – *gerai,* jog mes neturėsim vaikų! Suprantat? Jis sako, kam leisti nekaltus kūdikius į šitą pragarišką pasaulį? Nesvarbu! Netgi gerai! Tegul daro ką nori! Vis tiek aš jį *beprotiškai* myliu!

Galiausiai man teko nuvesti ją į Šv. Vincento ligoninę už kampo: ten ją maloniai sutiko, davė raminamųjų ir paguldė į lovą. Man buvo paaiškinta, kad ji greit atsigaus ir bus paleista namo. Bet kai vidury skaisčios dienos išėjau pabučiavęs Silijai į skruos-

tą, – tai buvo liūdniausias bučinys mano gyvenime, – ji vis dar kažką murmėjo.

Jeigu dabar paklausit, kodėl po viso to vis dėlto važiavau pas Meisoną į Sambuką, mano atsakymas nebus rišlus ar apibrėžtas. Bet gal šis tas paaiškės, jei papasakosiu, kas nutiko tą rytą laive.

Po keturių valandų apmirusiais jausmais įėjau į antros klasės kajutę „Karalienėje Marijoje". Pirmas įspūdis buvo toks, kad ne ten pataikiau. Mažutytė kajutė buvo prikimšta prabangos daiktų, bet taip keistai parinktų, kaip gyvenime nebuvau regėjęs: ne butelis, o visa dėžė šampano, dvi milžiniškos vaisių pintinės, plokščia šaligatvio plytos dydžio saldainių dėžė, aukšta knygų krūva ant grindų, viskio butelių kekė, tvarkingai surišta plačiu raudonu kaspinu, ir keli krepšiai nulinkusių gėlių, kurios, per daug suspaustos, jau barstė ant grindų gaivius švelnius žiedlapius. Ir dar krūva kitų prabangos dalykų: pustuzinis cigarečių blokų, šūsnis žurnalų, ikrų skardinė leduose.

Visa tai nužvelgęs, dar pastebėjau kajutėje besirangančius tirštus mėlynų dūmų kamuolius ir užuodžiau aitrią žolės kvaptį, kurios neatpažinau tik pačią pirmą akimirką. Paskui žengiau žingsnį į priekį ir prieblandoje įžvelgiau ant gulto dvi susirietusias figūras: išgeltusį jauną vyrą šmaižančiomis akimis, vilkintį nertinį aukštu kaklu ir maždaug dvidešimtmetį negrą aptemptomis velveto kelnėmis ir plonu avietinės spalvos megztiniu. Negras lėtai pasigręžė tamsoje ir pasilenkė mano pusėn, todėl pro iliuminatorių krintanti šviesa – saulės šviesos ovalas – išryškino jo rašališkai mėlyną, su plonais ūseliais, kaip stabo ištiktą veidą.

Pamaniau, kad čia kažkokia velnių irštva, ir žengiau atbulas, skubiai šaukdamas stiuardą, tas bėgte atbėgo ir išraiškinga londoniečių prastakalbe patikino, kad kajutė tikrai mano. Todėl vėl įžengiau į ją, kaip įmanydamas rūsčiau prisistačiau ant gulto tysantiems jaunuoliams ir, vietoj atsako išgirdęs lyg ir tylutėlį chi chi – tolimą, neaiškų, kone nežemišką, tarsi atskriejusį iš kosmoso, – pasigręžiau į beveik visą kajutę užimančią saldainių dėžę ir pamačiau prie jos pritvirtintą man skirtą kortelę: „Pitsiui nuo gerojo

tėtuko“. Tada atidžiai, svilinamas pykčio ir gėdos, su vis augančiu apmaudu, atmieštu, deja, ir kito jausmo – šilto, žeminančio dėkingumo, – peržiūrėjau likusias dovanas: visos buvo skirtos man, ant kiekvienos pritvirtinta kortelė „Pitsiui...“. Didžiam savo apmaudui, ėmiau be paliovos čiaudėti, ir malonus tolimas negro balsas man pasakė:

– *Gesundheit,* į sveikatą, seni. Tu jau atleisk, kad pridarėm čia rūko.

– Dėkui, – atsakiau.

Stojo ilga tyla, paskui negras vėl prabilo:

– Čia toks ilgšis visko pritempė. Sakė, *tout de suite,* tuoj pat grįš.

Jo draugas vėl tyliai sukikeno.

– Plaunamės, Džonsonai, varom į denį.

– Dievulėliau! – ištariau pasipiktinęs.

– *Nia*, – sukikeno negras. – Nia dievulis, o toks dilda su firmine blondine. Pasakė...

Tuo metu į kajutę įsiveržė Meisonas, – jam įkandin, – visa orchidėjomis apsikaišiusi Kerolė, – ir šlykščiai rėkalodamas puolė mane glėbesčiuoti.

– *Allons-y*, Pitsi! Pirmyn, Pitsi! – užbaubė Meisonas man į ausį. – *Pour chercher les šliundrų française!* Ir aš beveik pasiryžęs imt bilietą į tavo laivą ir plaukt padulkinti tų putpelyčių Bonaparto gatvėje. Kas yra, Pjerai? Gižokai atrodo žmogus, pasirengęs pavaryti per krikščioniškojo pasaulio viešnamius? – Jis žingtelėjo atbulas, laikydamas mane už pečių, ir nužvelgė švelniu, priekaištingu žvilgsniu. Tikriausiai aš kažką numykiau, bet jis pajuto mano įpykį – buvau taip persiutęs, kad suakmenėjau vien nuo jo prisilietimo ir nudūriau akis neįstengdamas pažvelgt į veidą. Tačiau nors baisiai tūžau dėl jo elgesio su Silija, vis tiek negalėjau išspausti nė žodžio.

– Klausyk, Piteri, – kalbėjo toliau Meisonas, – aš aplandžiojau visą šią geldą ir, nors pusė keleivių – barningos anglės, iš kurių apskritai nežinai ko laukti, mačiau porą amerikietiškų padraikų, kurios, atrodo, pasiryžusios viskam. Tiesa, turiu draugų, buvusių per karą Anglijoje ir tvirtinančių, kad britų paukštytės tiesiog *cormo-*

rants, nepasotinamos, šokdina tave iki ausų nuleipimo. Bet nežinau. *Chacun à son goût.* Kam kas patinka.

Vėl iš tamsos pasigirdo silpnas kikenimas.

– Seni, tu kerti, ką tas prancūzas skiedžia?

Meisonas ūmiai atsigręžė į negrą, kurio melsvame nugairintame veide snūduriavo mieguista šypsena.

– Pitsi, pažvelk štai ten,– vyptelėjęs labai garsiai ištarė jis. – Vos tik užuodžiau žolę, iškart supratau, kad rasiu porelę logofagų. – Jis nusikvatojo visa gerkle. – Leveretas bibopo šalyje!

Vėl pasigręžęs į mano būsimus bendrakeleivius, Meisonas tarė:

– Ei, bičiukai, čia su jumis plaukia toks atsilikęs tipas, bet šiaip jis geras. Neskriauskit jo. Kur patys traukiat? Ir ką ketinat veikti – padegti Monparnasą? Kur, po velnių, tavo beretė?

– Nebijok, yra, – atsakė negras, mieguistai ištraukė iš kišenės sumaigytą lėkštės dydžio baskišką beretę ir užmaukšlino ant šono taip, kad nė akių nebesimatė. – Puiku, *n'est-ce pas?* Ar ne?

– Tik pažiūrėk, – sukikeno jo bendras. – Pasaulio pabaiga.

Meisonas ėmė pašėlusiai juoktis.

– Būk sveika, neperšaunama galva! – sušuko jis. – Perduok linkėjimus Sidniui Bešė*. Eime, Piteri, čia tiek dūmų, kaip per gaisrą durpyne. Pakilkim į denį, įkvėpsim gryno oro. O jūs, bičai, nagų prie ikrų nekiškit. Mano draugas – kunigaikštis Piteris iš Jugoslavijos, jis pusryčiaudamas užsikanda hipsteriais.

Viena ranka stvėręs butelį šampano, kita – mano alkūnę, Meisonas nuvairavo mane prie durų, kur – buvau visai ją pamiršęs – tebestypsojo Kerolė: jos kreminio veidelio išraiška buvo nelaiminga, sutrikusi, vokai paraudę, tarsi ką tik būtų verkusi ir vėl ketintų pravirkti. Ji kaltai šyptelėjo man ir vos judindama lūpas pasisveikino. Aš nespėjau atsakyti, o Meisonas, taręs: „Atleisk, Piteri, aš tuoj", – skubiai nusivedė ją prie trapo ir ėmė kažką susijaudinęs kalbėti; žodžių beveik nesigirdėjo, bet susierzinimas buvo aiškiai numanomas; jo veidas prikištas prie jos veido, visi

* Sidney Joseph Bechet – amerikietis džiazo saksofonininkas, gyvenęs Paryžiuje.

atsitraukimo keliai atkirsti, abi rankos atremtos į sieną kaip seržanto, skaitančio moralą įnoringam naujokui.

Svarstydamas, kaip pabėgti, nes jaučiausi gan sumautai ir beprotiškai aiškiai dingtelėjo mintis, kad jei šį rytą teks dalyvauti, nors ir kaip žiūrovui, dar viename kliedesingame Meisono skandale, aš taip pat imsiu šaukti nesąmones ir verkti. Tačiau kažkas sulaikė mane, ir kaip pakerėtas stebėjau Meisoną: jo veidas išraudo lyg burokas, kaktoje iššoko ir ėmė tvinksėti gyslos ir galiausiai, niršiai krestelėjęs plaukus, jis sustaugė:

– *Nešdinkis*, kale! Velniop į tą savo Koni Ailandą ar kitą prakeiktą skylę... – Jis atitraukė ranką nuo sienos, ir jau pamaniau, kad tėkš, bet delnas, tarytum paklusdamas neįvykdyto ketinimo inercijai, garsiai pliaukštelėjęs, vėl įsirėmė į sieną. – Marš! – atsklido iki manęs. – Marš iš čia!

Kerolė pavirto drebutiena. Ji žvelgė į Meisoną su baime ir gailia nuostaba.

– Liaukis, – suaimanavau aš ir nusigręžiau.

– Man jau gana! – pasigirdo Meisono balsas už nugaros, ir aš vėl apmiriau laukdamas smūgio. Bet kai atsigręžiau, Kerolė jau bėgo koridoriumi plačiaklube vinguliuojančia risčia, rypuodama kaip indė raudotoja, aidindama laivo gelmes galingu kontraltiniu mūkimu, o pro visas duris kyščiojo galvos. Šiam triukšmui pamažėle aprimus, aš pasigręžiau į Meisoną. Jis stovėjo įrėmęs galvą į sieną ir vieninteliame jo ištartame žodyje – pro šventinį turistų lalėjimą ir tolimą laivo motorų gaudesį, – man išsigirdo tūkstantmetės nuoilsio naštos atgarsis.

– Moterys! – ištarė jis.

– Kas dabar blogai? – dirgliai paklausiau aš, Meisonui prisiartinus.

– Nežinau, – suniurnėjo jis. – Nežinau, – pakartojo ir niūriai pažvelgė man į akis. – Kažkas negera su jomis pastaruoju metu dedasi. Kerolė! Kalė! Nieko, sugrįš. Ji sugrįš. Dėl to nesijaudinu. Žinai, Piteri, moterys – tai kita padermė! Jos žmogėdros. Tik nusigręžk, ir gyvą tave sudoros.

– Meisonai, kas nutiko?

Tiesą sakant, manęs tai nedomino, bet nežinojau, ką pasakyti. Meisonas man buvo įgrisęs iki gyvo kaulo.

– Eime, – tarė Meisonas, pasukdamas mane trapo link. – Į denį. Nieko nenutiko. *Visiškai* nieko. Vidudienį vėl abu kniauksim pasiilgę vienas kito. Jai mėnesinės ar dar kas, ir nutarė paverst mane atpirkimo ožiu. Įsigeidė, kad padaryčiau ją kino žvaigžde. Nupirkčiau jaguarą, ir taip toliau, ir panašiai. Mano, kad aš – Holivudo prodiuseris. Nežinau, vos tik ateina tos dienos, ji pasidaro kaip *velnių priėdus*. Pats bjauriausias dalykas – moterų prakiūrantis kanalizacijos vamzdis. Tikra kloaka, tekanti per rojaus sodą.

Aš priklausau tai žmonių rūšiai, kuri į panašią poeziją atsiliepia paslaugiu „uhu". Tai ir išspaudžiau:

– Uhu.

Ir nors užmušk negalėjau nė žodžio ištart apie Siliją. Tačiau...

– Žinai, Piteri, – staiga išpoškino Meisonas. – Aš pats save keikiu. – Mes kalbėjom braudamiesi per žmones, ir jo balsas buvo nerimastingas, susirūpinęs, kone maldaujamas. – Tikrai, dėl praeitos nakties. Po vakarykščio įvykio – na, su Silija – tu tikriausiai nusprendei, kad man visai kvankt. Ji neseniai parėjo. Mes susitaikėm, ir viskas gerai. Ji tikrai kiauliškai pasielgė, rado pas ką bėgt spręsti ginčų. Žinoma, ir aš geras, nereikėjo kišt prie jos nagų. Bet man visi nervai įdirgę dėl tos pjesės. O ji kad pradės žliumbt dėl vaikų. *Padarysiu* aš jai tų vaikų, bet negi ji nesupranta, kad dabar svarbiausia – pjesė? Pirmą kartą jai užvažiavau! Pats nežinau, kas man pasidarė! – Jis kalbėjo neužtikrintai, tarsi žinodamas, kad aš nepatikėsiu. – Tikrai nenorėjau užtaisyti tau tokio spektaklio. Bet tos moterys! Kartais atrodo, kad geriau pereiti pas bebrus. Arba briedžius*. Arba rotariečius. Nežinau. Arba grįžti į „Linksmuosius Ąžuolus", kad Vendė ištrintų mane stebuklinguoju „Baume Ben-Gay".

* Briedžių ordinas – XIX a. pabaigoje JAV įsikūrusi savanoriška vyrų draugija, daugiausia užsiimanti labdaringa veikla.

Kai pagaliau išsigavom į viršutinį denį ir ėmėm brautis pro Oregono turistų minią į pirmagalį, Meisonas visiškai atsikratė liūdesio ir patenkintas ėmė linksmai taukšti. Diena buvo švelni it balzamas, ryškiai mėlyname, nė kiek nepasimiglojusiame danguje paskui du lėktuvus tarytum vaiduokliškų nagų brėžiai nusidriekė baltų dūmų juostos. Tviskančiais monolitais aukštyn į mėlynę kilo Manheteno bokštai, ir šiame fone Meisonas ėmė fotografuoti mane, be perstojo kalbėdamas.

– Kas *tave nešė* plaukti antra klase? – paklausė jis. – Vieną vakarą praleisti su tokia kompanija gal ir visai nieko, bet visa savaitė – tikra savižudybė. Žinai, Piteri! Galiu iš anksto pasakyti, su kuo sėdėsi prie stalo. Mačiau keleivių sąrašą. Pedikiūrininkė iš provincijos ir šmėkliška sena lesbietė su klausos aparatu. Kodėl neskridai lėktuvu?

– Taupau pinigus, – atsakiau. – Ką reiškia – matei sąrašą?

Meisonas prunkštelėjo ir spragtelėjo fotoaparatu.

– Vaikeliuk, aš juokauju. Nesijaudink. Kelionė bus puiki.

Po valandėlės mes tylėdami gėrėm prie borto šampaną iš popierinių puodelių. Tyla buvo slogi, ir aš jaučiau, kaip pamažu širdyje kaupiasi įniršis, auga nepaisant Meisono dosnumo, o gal kaip tik dėl jo ir dar dėl to, kad, tapęs išskirtiniu absurdiško jo prielankumo objektu, nejaučiau nė lašo dėkingumo, o tik pasipiktinimą, jaučiausi suterštas ir pažemintas nelyginant paėmęs kyšį. Žodžiu, išdidumas arba įskaudinti jausmai trukdė man pasakyti, ką norėjau, todėl galiausiai prabilo Meisonas, tonu, kuris mane nustebino, iškilmingu ir net susisielojusiu.

– Piteri, aš pasiilgsiu kasdieniško tavo veido. Parašyk man žodelį kitą, gerai? Pasiilgsiu tavęs, drauguži. Ir net nežinau, kodėl. Juk tu – siaubinga nuobodybė ir visada maivaisi kaip sena pana. Bet tikriausiai žinai, kad tave mėgstu. Silija pataikė kaip pirštu į akį. Ji pasakė: „Piteris supranta žmones“, – nors ką tai reiškia, vienas Dievas težino. Manau, kad įpiršai jai šitą mintį oriai linksėdamas, glostinėdamasis ūsus ir reikiamu momentu pasikasydamas užpakalį. Ir vis dėlto, Pjerai... ir vis dėlto aš tavęs pasiilgsiu.

– Ką dabar ketini veikti? – tingiai paklausiau.

Valandėlę Meisonas tylėjo. Ir ne šiaip sau, o iškalbingai tylėjo, ir aš jau žinojau, kad reikia būti budriam. Tai buvo ir tam tikras gilus susimąstymas, ir ypatingas akių žybtelėjimas, o kadangi buvau neblogai Meisoną perpratęs, tad kone išgirdau, kaip įsijungė klastingos smegenų srovės, begėdiškai rikiuojančios įžūlius melus, kurie, sklandžiai ir saldžiai miklaus jo liežuvio ištarti, iškart pasidabins iškalbingais tiesos apdarais. Jis nemandagiai nusispjovė per bortą.

– Nežinau, Pitsi. Tikriausiai bandysiu baigti pjesę. Tai pirmas dienotvarkės punktas. Vaithedas spirgėte spirga – duok ją greičiau. Bet, supranti, viens du iš piršto jos neišlauši kaip kokios komercinės reklamos. Reikia daug mąstyti ir kankintis, kankintis ir mąstyti. O dar ta amžina realijų, kitaip tariant, tikroviškumo problema. Pavyzdžiui, mano pjesėje... gerai, tau galiu pasakyti. Pjesė bus apie tai, ką išgyvenau per karą Jugoslavijoje. Ar nesu tau to sakęs? Nuo pat pradžių tos realijos labai stabdo darbą. Kad pasiekčiau... tikroviškumo, – o man tai būtina, – na, pavyzdžiui, kad ir serbiški frazeologizmai, Dubrovniko gatvių pavadinimai, įvairūs partizanų slaptažodžiai, kuriuos primiršau, ir panašiai... Apskritai, ieškodamas tikslumo, turiu susirašinėti su senuoju Plaja. Pameni, senis, apie kurį pasakojau...

– Nori pasakyti – *senas apgavikas?* – pertraukiau aš. – *Senas sukčius?* – Toliau tvardytis, leistis mulkinamam ir penimam visomis šitomis klastotėmis, pramanais, nedorais išsigalvojimais ir neprilygstamomis šarlatanystėmis – tokia perspektyva šią akimirką pranoko mano jėgas. Man atrodė, kad jis gali išvaduoti mane bent nuo šio galutinio pažeminimo melu; tačiau to nepadarė, ir man knietėjo jam tai pasakyti. – Turi galvoj savo paistalus? – paklausiau.

Meisonas nesuprato.

– Juk pameni senį Plają, – kalbėjo toliau, – jis kruta kaip krutėjęs. Ketina greit atvažiuot į svečius. Savotiškas mano konsultantas...

– Klausyk, Meisonai, – pertraukiau jį, – kodėl tau atrodo, kad turi man meluoti? Kuo mane laikai – *kvailiu* ar dar kuo nors? Idiotu? *Ar ne?*

Meisonas išblyško. Petys truktelėjo į viršų, jis iškėlė rankas ir sumojavo atkištais delnais, bandydamas mane nuraminti.

– Pitsi, kas yra? Tu mane ne taip supratai. Aš nesakiau...

– Ką reiškia – nesakiau? – pasipiktinau. – Bruki visus šituos skiedalus rimtu kaip baptistų diakono veidu ir manai, kad aš patikėsiu! Ir iš viso ką tu sau manai? Kad aš kretinas? Kad niekada nesužinosiu teisybės? Patiki man savo paslaptis, vadini biču, vaikeliuku, velniaižin kuo ir, nespėjęs ant kulno apsisukti, *meluoji* kaip pasamdytas! Tu niekada nebuvai Jugoslavijoje! Tu išsisukai nuo tarnybos kariuomenėje! Tavo pjesė – grynas *muilo burbulas!*

Aš dusau iš pykčio ir su isterišku penktaklasio įtūžiu šūkčiojau primityvius mokyklinius žodelyčius („bičas", „skiedalas", „muilo burbulas") ir puikiai pats suvokiau visa tai; suvokiau, kokie dar kvaili, nevykę ir absurdiškai jauni mes esame šioje žemėje, ir dėkojau Dievui, kad palieku Meisoną, vykstu į Europą, ir jau kitoniškos ašaros – nuo užgulusios nosies, pykčio, seno nudėvėto gailesčio sau ir meilės jam – temdė man akis. Aš nusigręžiau nuo Meisono.

– Tai *ką,* Meisonai? – sušukau nebevaldydamas balso ir prarasdamas kalbos rišlumą. – Manai, kad aš toks kvailys? Geriau pats nueik ir pasirodyk daktarui!

Iš laivo kamino išsiveržė dūmų kamuoliai ir suskardėjo švilpukas. Griausmingam jo gaudesy aš pajutau, kaip kažkas palytėjo petį, atsisukau ir išvydau Meisono papilkusį, sugniuždytą veidą ir žodžių kontūrus brėžiančias lūpas. Mus supantys žmonės, pirštais užsikimšę ausis, lėtai stūmėsi laiptų link.

– ...skaudu! – sušuko Meisonas staiga stojusioje spengiančioje, pribloškiančioje tyloje. – Skaudu girdėti tokius dalykus. – Jo lūpos virpėjo, atrodė, jis tuoj pravirks. – Tokie dalykai, – su kartėliu ištarė jis, – tokie dalykai... *nebepataisomi*. Kad tu... tu, o ne kas kitas... neįstengei pajusti subtilios ribos tarp melo... tarp nepataisomo, trečiarūšio, piktavališko melo... ir lengvo, pakeliančio nuotaiką, meniško akidūmio, neturinčio jokio kito tikslo, kaip pralinksminti, papasakoti ką nors pamokomo. – Jo petys ėmė taip smarkiai ir dažnai trūkčioti, kad man pasirodė, jog gir-

džiu, kaip nuo įtampos girgžda raiščiai. – Po velnių, Piteri! – sušuko jis, nuoširdžiai įsižeidęs – įsižeidęs ir pasipiktinęs. – Nejaugi *neįstengei suvokti*, kad pasakojau tau visa tai kaip tikrą istoriją tik tam, kad pamatyčiau, kaip tu reaguoji? Pamatyčiau, ar tinka pjesei? Ar pakankamai įtikina tokį žmogų kaip tu, kurio skoniu aš pasitikiu, kurio estetiniai polinkiai...

– Na, o kaip tavo žavioji ir nuostabioji žmona? – pertraukiau aš jo tiradą. – Kas tau darosi? Nedrįsk daugiau jos nė pirštu paliesti! Nedrįsk! Po perkūnais! – Ir tada aš nutilau vis dar prasižiojęs, priblokštas minties, kad pirmą kartą atsikirtau Meisonui – pirmą kartą pratrūkau ir vienintelį kartą išbariau jį. Paskui atsikvošėjęs kiek draugiškiau pridūriau: – Gal ir iš tikrųjų visų mūsų nervai pakrikę, bet maldauju tave...

Tačiau Meisonas nesileido išmušamas iš vėžių ir, tęsdamas mintį, sujaudintu balsu pridūrė:

– Jeigu, Piteri, aš negaliu pasikliauti tavimi, tada, Dievas regi... – Jis beviltiškai mostelėjo, nusigręžė turėklų link ir išspaudė kelis žodžius, kurie pervėrė mane iki sielos gelmių: – Dievas regi, aš *taip stengiausi*, kad nebūtų nuobodu. Bet pakanka man praverti burną, ir kiekvienąsyk pataikau į... – Jis užsikirto, lūpos suvirpėjo. Nepakeliama buvo tai matyti. – Baigiasi tuo, kad visi manimi pasinaudoja. Arba ima nekęsti.

– Už ką turėčiau tavęs nekęsti... – pradėjau, bet antras švilpukas vos neišmetė mūsų į orą. Kažkur laivo gelmėse suskambo varpai. Nebetęsiau savo minties. – Ką gi, Meisonai, turbūt metas baigt išgertuves. – Jausdamasis be galo šlykščiai, atkišau jam ranką. – Dėkoju už nuostabias dovanas. Tikrai dėkoju.

Meisonas žengė prie manęs siekdamas mano rankos, nelinksmai šypsodamas.

– Laimingos kelionės, vaikeliuk, – palinkėjo. – Nenukabink nosies. Retsykiais išgerk į mano sveikatą, gerai?

Tai buvo paskutiniai Meisono žodžiai. Jo petys, spaudžiant man ranką, tebetrūkčiojo, ir šis įprastas atsisveikinimo judesys virto tokia skausminga vienatvės ir gryno ilgesio išraiška, už kurią liūdnesnės nebuvau matęs.

Panašiai ir tas namie paliktas berniukas iš nutolusių vaikystės prisiminimų, – jo veidas ir net vardas jau pasimiršo, – turtingas kaimynų berniukas, sužalotas, luošas ar negražus, o gal visa kartu, – apie tai man buvo papasakota po daugelio metų, – sykį tėvų paklaustas, kur, kaip ir kodėl taip greit dingsta jo smulkios ir stambios monetos, pravirkęs prisipažino, kad visas visutėles išleisdavęs ne saldainiams, žaislams ar ledams, o sumokėti vaikams, kad su juo padraugautų, – penki centai už valandą, dvidešimt už vakarą, sauja už vasaros dieną: lygiai kaip ir to vaiko, Meisono gestas buvo kompensacijos ir samdos užmokestis, kupinas slogaus vienišumo.

Man nespėjus žodžio ištarti ir aiškiau suvokti, ką jis man davė, Meisonas dingo, ištirpo lydinčiųjų minioje palikęs mane su gniužulu nežinia iš kur jo gautų prancūziškų pinigų vien tūkstančio frankų kupiūrom, kurių būtų užtekę auksiniam šveicariškam laikrodžiui, – jeigu man jo būtų reikėję, – arba tvido kostiumui, arba daugybei konjako butelių. Visiškai pažemintas, bandžiau sušukti jam įkandin, bet jis jau dingo iš akių – tik kartą tolumoje ant trapo šmėstelėjo jo figūra: nuleidęs galvą, žvelgdamas po kojomis, kad nesukluptų, jis atrodė keistai nevikrus, atsidūręs čia per klaidą; nebe pirmykštis savimi pasitikintis burtininkas, bet jautrus, neapsukrus ir akimirką klaikiai sutrikęs – ateities numylėtinis, žmogus, iškėlęs koją virš tuštumos.

Dar valandėlė, ir denis po kojomis suvirpo, laivas pajudėjo. Krūtine prisispaudęs prie turėklų, su pinigų gniutulu kumštyje, – net šią paskutinę akimirką jausdamas, kad mano dorybingumas nupirktas kažkam užbėgant už akių, kad aš sąvadautojiškai parduotas ir įgytas, – nuslydau jūra Europos link, ir visas Manhetenas su savo smailėmis ir kenotafais, be saiko išsiilgusiais dangaus, sužėrėjo man prieš akis.

Su bendrakeleiviais sutariau kuo puikiausiai: jie pasirodė esą mandagūs ir sukalbami vyrukai – gal ir ne per didžiausi atviruoliai, bet tikrai ne tokie sugedę kaip Meisonas ir geriau prisitaikę prie gyvenimo. Paryžiuje gavau laišką, kuriame Meisonas rašė, kad

Silija išvyko į Reną*. Pamenu charakteringą frazę, atsiradusią – kaip ir daugelis Meisonui būdingų dalykų – tarytum iš kažkokios šešėlių karalystės, nežinančios nei liūdesio, nei džiaugsmo: „Piteri, apraudok Meisoną ir Siliją, mes išsiskyrėme kaip jūroje laivai“.

Taigi netrukus Meisonas išblėso man iš atminties. Nors dabar aš gailiuosi, kad negaliu su smulkmenomis prisiminti laive, vidur vandenyno, susapnuoto sapno, kai staiga, mano bendrakeleiviams knarkiant tamsoje, pašokau apsipylęs prakaitu ir užuodžiau švelnų Meisono man dovanotų lėtai mirštančių žiedų aromatą, pervertas nežinia iš kur atklydusios nuojautos apie neišvengiamą jo žūtį.

* Renas – didžiausias Nevados valstijos miestas, kur lengviausia sutvarkyti skyrybas.

4

Kai, trinksėdamas medpadžiais, Meisonas nubėgo koridoriumi, o aš, visas drebėdamas, likau sėdėti ant marmurinio suolo Sambuke, man buvo nelengva perprasti įvairius mane plėšančius jausmus. Sunku net apsakyti, kaip buvau įniršęs. Tačiau pyktis buvo sumišęs ne tik su gluminančia ir sunkiai apibūdinama Meisono baime, tačiau ir paprasčiausiu susirūpinimu: buvo aišku, kad reikia bėgti iš rūmų, bėgti iš Sambuko, todėl sėdėjau ir, sunkiai įveikdamas nuoskaudą, svarsčiau, kaip mandagiai ir nepastebimai išnykti.

Praėjo dvi ar trys minutės. Jau ketinau stotis, bet išgirdau lėtai besiartinančių Meisono medpadžių kaukšėjimą. Jis vis dar keistai šlubčiojo, tačiau priėjęs atsitiesė, pažvelgė į mane ir taip užkrečiamai vaikėziškai šyptelėjo, kad visa baimė išgaravo. Tai jau buvo ne polaroido pabaisa, o tikrasis Meisonas, priverčiantis juo patikėti nuo viršugalvio iki pirštų galiukų.

– Galiu lažintis, kad įvariau tau baimės, – tarė jis. – Kaip manai, Pitsi, gal išlenkiam po taurelę? Aš net nespėjau...

– Eik tu po velnių! – atkirtau. – Kaip drįsti taip su manim kalbėti? Mes ne mokykloj, ir jeigu manai... Aš nesu tavo išlaikytinis...

– Pitsi, Pitsi, Pitsi, – kaip paprastai gailiu, meilikaujamu balsu sumurkė Meisonas. Tada atsisėdo greta ir draugiškai patapšnojo man per petį. – Tas Pitsis – jautrus kaip mimoza. Klausyk, Pitsi, norėjau tau pasakyti...

– Tai tu manęs paklausyk! – sušukau ir staigiai pašokau. – Nežinau, kas per velniava čia dedasi, bet galiu pasakyti tik viena: man

jau gana! Kas aš – utėlėtas *contadino,* valstietis, ir gali mane stumdyti kur panorėjęs? Pasikvieti į svečius, o paaiškėja, kad esu laukiamas kaip vidurių šiltinė! Jeigu ne Rozmari – girdi – niekas man nė pavalgyt nebūtų davęs! Aš grąžinu bilietą. *Mille grazie!* Labai dėkui! Šiukšlė! Menkysta! – apgailėtinai šūkavau per petį. – Pasikviesk mane kitą kartą, kai turėsi už ką pavaišinti!

Meisonas pašoko ir stvėrė man už riešo. Jis dar buvo priduseęs nuo gaudynių, suprakaitavęs ir atrodė susigėdęs – labiau šį jausmą primenančios išraiškos jam dar niekada nebuvo pavykę nutaisyti.

– Gailiuosi, – ištarė jis. – Tikrai labai gailiuosi. Pats nesuvokiau, ką kalbu. Aš buvau... na, buvau *baisiai perpykęs,* susirūpinęs. Piteri, labai prašau, atleisk. Maldauju.

– Gerai, Meisonai, aš einu, – silpnadvasiškai išlemenau. – Kitąkart susitiksim.

– Niekur tu neisi, – paprieštaravo jis. – Atleisk, kad buvau toks niekšas. Ir pasilik pas seną draugą.

– Kodėl man grasinai? – paklausiau. – Koks velnias į tave įlindo? Ką aš tau padariau? Aš – ne vagis ir ne valkata, kad su manim taip kalbėtum...

Meisonas nervingai persibraukė ranka kaktą.

– Aš... nežinau. Piteri, man labai nesmagu. Ta mergšė. Ji nuolat mane apvaginėja. Ką tik nušvilpė Rozmari auskarus. Buvau prislėgtas, ir viskas. Toks įsiūtis apėmė – man pasirodė, kad visi jos pusėje. Baisiai kvaila! Klausyk, – ėmė maldauti jis, – pasakyk, jog atleidi man! Juk nepaėmei visko giliai į širdį? Prisiekiu, kai man išsprūdo šitie žodžiai, pasijutau šlykščiai.

Esu nepataisomas ir toks liksiu – nugalėjo sena draugystė ir jausmingumas. Nudelbiau akis ir paspaudžiau Meisonui ranką.

– Gerai, Meisonai. Tiek to. – Kaip visada, man kilo nesuprantamas noras prisiimti dalį kaltės. – Ir tu man atleisk. Gal ir aš esu kaltas.

Tai šiek tiek padrąsino Meisoną.

– Taip, taip, – išsiblaškęs tarė, – velniop praeitį... Kas iš mūsų neklysta? Klausyk, lukterk valandėlę, aš nueisiu, apsirengsiu, o paskui aprodysiu tau įmonę.

Meisonas užlipo į viršų, o aš, kaip „antpirščio“ žaidime apmulkintas ir apšvarintas žmogus, pasilikau laukti jausdamas, kad ne aš, o jis priėmė mano atsiprašymą.

Meisono nebuvo penkias ar dešimt minučių. Per tą laiką, pūsdamas cigaretės dūmus, be tikslo vaikštinėjau po tuščią kambarį; jaučiausi susinervinęs ir sutrikęs, o ypač nerimavau dėl merginos, kurią Meisonas nusivijo koridoriumi ir kurią turbūt kėsinosi išžaginti. Tikriausiai lauke ėmė dulksnoti, nes kol lūkuriavau vėl apžiūrinėdamas figūrų sangrūdą ant lubų (šį kartą tai buvo Medžiotoja su elektros laidu perverta bamba), apačioje sudūzgė balsai, draugija prie baseino ėmė skirstytis ir per sodą patraukė į rūmus.

Meisonas nulipo žemyn vilkėdamas baltą striukę, ką tik išlygintus šortus, su labai dalykiška išraiška.

– Eime, Pitsi, apžiūrėsim įmonę.

Kalbėjo jis glaustai, bet kaip įmanydamas stengėsi būti malonus ir padaryti man įspūdį. Visą pusvalandį aprodinėjo „urvą“ – prabangų, kaip iš viskio reklamos, odinį kabinetą, šautuvus drambliams medžioti, knygas, koridų afišas, otomanę iš priekinės raganosio kojos, afrikinio buivolo, kurį tvirtino pats nudobęs, galvą: graudokas snukis žvelgė nuo sienos susimąsčiusiu, nedrąsiu paprastos žalmargės žvilgsniu. Nutariau, jog tai naujas – Meisono keliautojo ir medžiotojo – laikotarpis. Mes pasėdėjom „urve“, pagurkšnojom konjako, Meisonas pasakojo apie savo draugystę su įvairiais prašmatniais matadorais, parodė masyvius oda įrištus tauromachijos – kaip tik šį žodį jis ir pavartojo – tomus ir pagaliau įžūliai, begėdiškai, peržengdamas visas ribas, pasekė pasaką apie safarį Kenijoje su juslinga šviesiaplauke kanadiete, Toronto universitete apsigynusią daktaro disertaciją iš Bodlero poetikos... Smulkiau nepasakosiu, nes tokio prabangaus mišinio iš naktyje kaukiančių šakalų, širdį draskančių kraujo pėdsakų giliose duobse ar lomose, bvanų ir memsahib*, kraują stingdančių laukimo akimirkų, kol sužeistas žvėris iššoks iš krūmų ar sąžalynų, – viską

* Bvana – pagarbus kreipinys į europietį Afrikoje; memsahib – pagarbus kreipinys į ištekėjusią europietę Indijoje.

padabinant gausiais „Pikto gėlių“ nėriniais ir gūsingais sangulia-vimo velde skersvėjais, – tokio romantiško pasakojimo jūs tik-riausiai gyvenime nebuvot girdėję. Aš apsimečiau, jog klausausi, tačiau mintys klajojo toli. Troškau tik vieno: pabėgti iš rūmų ir gerai išsimiegoti.

Paskui Meisonas aprodė man „įmonę“: rūsį su mazutu kū-renamu *General Electric* šildymo katilu, – atgabentu iš Neapolio, pa-aiškino jis, labai nelengvai ir su didelėmis išlaidomis, – spintą šaldytiems produktams, o paskui visą nerūdijančio plieno virtuvę su šaldytuvu ir ilgiausia rikiuote spintelių, orkaičių, viryklių su blizgančiomis įvairiaspalvėmis rankenėlėmis, mygtukais, regulia-toriais. Apsižvalgiau. Prie blizgančios plautuvės garų debesyje triūsė dvi vietinės indų plovėjos – valė lėkštes indų plautuvei, dūzgian-čiai kaip dyzelinis variklis tuščiąja eiga; už jų kampe senasis Džor-džijus su petnešomis paniuręs smaginosi elektriniu peilių galąs-tuvu, raižydamas orą šiurpinančiais žvygčiojimais.

– Aš viską perku didmeninėmis kainomis kariškių krautu-vėje, – pareiškė Meisonas. – Na, kaip tau viskas patinka?

– Patikti patinka, – atsakiau aš. – Bet tu, Meršonai, man paaiš-kink, kaip nusipelnei tokių privilegijų?

– Yra tam tikrų kanalų, – mįslingai atsakė jis. Paskui pasivedė-jo į netoli esančią nišą ir parodė naujausio modelio amerikietišką gesintuvą, kurio aktyvusis elementas buvo kažkokios – jo žodžiais tariant, net valgomos – lipnios putos.

– Fantastiška, Meisonai, – pagyriau. Nesunku buvo pastebėti, kad kultūrine prasme jis pakeitė kryptį: savo turtu pasigyrė taip nesidrovėdamas, kaip anksčiau išvykomis į laisvo elgesio žmonių susibūrimus. – Paaiškink man, – kalbėjau aš toliau, – kaip tau atėjo į galvą įsigyti kadilaką? Argi ne miesčioniška?

– Bet tie sportiniai automobiliai... – nutęsė Meisonas. – Da-bar kiekvienas juos turi.

Derėjo žinoti.

Paskui mudu sugrįžom į virtuvę, kur nepatenkintas ir dėl kažko nusiminęs Džordžijus padavė Meisonui raštelį.

– *Da Francesca.* Nuo Frančeskos.

– Nuo Frančeskos? – sušuko Meisonas ir išpūtė akis. – Kur ji?

– *Dov'è, signore?* Kur, pone? *Non lo so.* Nežinau. *Ma credo che sia giù, nella strada.* Bet, manau, apačioje, gatvėje.

– Kalbėk! – nekantriai paliepė Meisonas. Paskui kreipėsi į mane: – Ką jis, po velnių, sako?

– Jis mano, kad ji apačioje, gatvėje.

– Ką reiškia „mano"? – Meisonas karštligiškai praskleidė raštelį. – Ar tas senas kvailys *nežino?*

– *Se n'è andata,* išėjo, – pasakė Džordžijus ir skėstelėjo rankomis. – Baigta.

– Meisonai, ji išėjo, – išverčiau jam.

– Gerai, liepk ją surasti.

Aš išverčiau. Tikriausiai žinantis daug daugiau, negu nujautė Meisonas, Džordžijus iššlepsėjo niurnėdamas:

– Rado kvailį.

Aš ėmiau nerimauti, o Meisonas permetė akimis raštelį, ir kraujas mušė jam į veidą; jis suraukė lūpas tarsi ketindamas nusispjauti arba išsiplūsti, vis labiau rausdamas sviedė raštelį ant grindų ir pagaliau, išsproginęs akis, nesitverdamas pykčiu, prapliupo.

– Šliundra, – piktai ir tyliai iškošė jis, – šlykšti, purvina itališka šliundra.

– Meisonai, – skubiai įsiterpiau aš. – Turbūt eisiu į „Bela Vistą". Visiškai nebepastoviu ir...

– Dievaži, jų galvosena – kaip nusikaltėlių, – pertraukė mane Meisonas. – Visi jie – purvini, niekingi vagys. Tai jiems įgimta, kaip vokiečiams įgimtas kraugeriškumas. Plėšikavimas ir svetimo turto grobstymas jiems įaugę į kraują. Nieko nuostabaus, kad jie tokie skurdžiai. Apvaginėja vienas kitą iki paskutinio siūlelio! – Ir, kaip senais laikais, jam ėmė apgailėtinai trūkčioti petys.

– Paklausyk, Meisonai. Visa tai puiku ir nuostabu, tačiau netiesa, ir aš nenoriu leistis apie tai į kalbas. Esu mirtinai pavargęs ir noriu miego...

– Po velnių! – nekreipdamas į mane dėmesio, kalbėjo toliau Meisonas. – Jūs tik pamanykit, kad ši vagišiaujanti kekšė šlifuoja man prieš nosį du... ne, jau ištisus tris mėnesius, plikai apvagi-

nėja – gaudama tokį atlyginimą! – apvaginėja be gėdos ir sąžinės, lyg būčiau kažkoks idiotas iš užjūrių. Slampinėja kaip po savo namus, kraipo įžūlų nusikaltėlės užpakalį...

Ir, stovėdamas prieš mane šioje prigaravusioje, superšiuolaikinėje virtuvėje, Meisonas įsileido taip niršiai ir absurdiškai pamokslauti, kad iš pradžių palaikiau visa tai pokštu: ar aš negirdėjęs, velniai rautų, apie Vilį Morelį ir Genijų Tonį Anastaziją, apie tokius galvažudžius, kaip Abandandas Kūjis ir Sartas Kreivakojis, – jau nekalbant, po perkūnais, apie Lučianą, Kostelą ir Kaponę? Argi tai neįrodo, jei dar reikia įrodymų, kad didžiausia italų dovana Amerikai, o gal ir visai žmonijai (ir prašom, Piteri, nekišti čia renesanso, apie kurį jis puikiai žinąs), – suktas nusikalstamumas, toks kruvinas ir ištvirkęs, kokio žmonija nėra regėjusi?

– Po velnių, Piteri! – piktai sušuko Meisonas, tarsi pajutęs nebylų mano priekaištą. – Pajudink smegenis!

Nejaugi aš nežinąs, jog žmogžudysčių sindikatas – toji profesionalių galvažudžių gauja – susidedanti beveik vien iš italų, o svarbiausia, kad Amerikos banditizmą visiškai kontroliuojanti niekšinga narkotikų prekeivių ir jų sėbrų iš Italijos policijos gauja? (Vargšė senutė Italija.) Ak, aš girdėjęs, bet nematęs...

– *Velniai rautų!* – sušuko jis. – Galvok savo galva!

Ir įsismaginęs pavaišino mane dar viena perdėta, niekinga nesąmone (paskutine, kurią iš jo išgirdau): apie savo draugą, Harvardo auklėtinį, jauną apskrities prokuroro padėjėją, tokį talentingą, kad jam buvęs pranašaujamas Niujorko mero postas, – jis asmeniškai paskelbęs karą gangsteriams, drąsiai įsiskverbęs į jų gaują, tačiau vieną naktį buvęs rastas Kvinzo dykynėje negyvas ir taip siaubingai sudarkytas, kad net jam, Meisonui, nesinorį to pasakoti (bet papasakojo: pilvas pradurtas žarstekliu; lyties organai... ir taip toliau). Aš stengiausi nesiklausyti.

– Ir mafija išdegino jam ant krūtinės savo ženklą! – drebėdamas iš įniršio pabaigė Meisonas. – Niekinga žudikų gauja su žvėrių psichika. Klausyk, tu žinai, kad aš ne... nesu išprotėjęs, *svetimšalių nekenčiantis* tipas. Bet negi tai neįrodo, kad italai yra de-

gradavę, virtę *žvėrimis?* Gal dabar geriau suprasi, – ištarė jis kandžiai, – kaip mane siutina, kai ta purvina kekšė akiplėšiškai... negirdėtai įžūliai... tempia iš namų viską, ką turiu? Gal dabar tau paaiškės, kad tai mane, švelniai sakant, erzina? Aišku?

Aš nieko neatsakiau. Net pažvelgt į Meisoną neįstengiau, o jis sunkiai alsavo, duste duso. Staiga sudavė kumščiu į delną, aš krūptelėjau ir pažvelgiau jam į veidą. Jis pusbalsiu sumurmėjo, mano galva, kažką be ryšio:

– Visa tai – tik apgailėtinos prasčiokės suktybė, ir daugiau nieko. Susmirdęs pasidulkinimas ant šieno. – Jis patylėjo, jo veidu žliaugė prakaitas; po to vėl sudavė kumščiu į delną. – *Na, mes dar pažiūrėsim!* – Tai taręs Meisonas apsigręžė, pralėkė pro gesintuvą durų link ir, šortams besiplaikstant apie kelius, nuskuodė koridoriumi.

Pakėliau nuo grindų jo numestą raštelį. Parašytą angliškai, bet prikeverzotą taip netvarkingai, kad sunku buvo įskaityti: *Tu pakliuvai į didelę bėdą. Sušersiu tave maitvanagiams. K.* Nusprendžiau, jog tai pokštas.

Įsikišęs raštelį į kišenę, nelinksmai, bet smalsumo genamas, aš nusekiau paskui Meisoną. Aukšta veržli jo figūra tolydžio atsispindėjo koridoriaus veidrodžiuose; jis prašvilpė pro marmurinį suolą, prie kurio neseniai buvom susitikę, ir, nekreipdamas nė menkiausio dėmesio į grįžtančius iš kiemo svečius, įpuolė į balkoną, iš kurio laiptai leidosi į kiemą. Sekdamas jį, perėjau vestibiulį, prabėgom pamačiau tolumoje kelias šokančias poras ir juodą nenuilstantį Bilio Reimondo veidą prie fortepijono. Kai išėjau į balkoną, Meisonas, persilenkęs per turėklus į kiemą, šaukė:

– Kesai! Ei, Kesai! Užlipk į viršų!

Iš už žalių durų šešėlyje apačioje nepasigirdo nė garso.

– Kesai! – vėl suriko Meisonas. – Ei, Kesai! Užlipk pas mus!

Mane nustebino, kad Meisono balse nebuvo nei pykčio, nei susijaudinimo, – o juk mačiau, kaip jis bėgo. Balsas tik skambėjo šiurkštokai ir įsakmiai, – tarsi tikintis, kad tas, kas jį išgirs, paklus, – ir dusliom bangom ritosi per erdvų ir tamsų kiemą.

– Kesai! – vėl sušuko Meisonas, tačiau už durų vis dar niekas neatsiliepė; jis susierzinęs atsigręžė į mane ir tarė: – Bet kur, *po velnių, jis pasidėjo?*

– Tikrai nežinau, – atsakiau suglumęs.

Kažkokių – dievaižin kokių – jausmų siaubiamas Meisonas krūpčiojo ir drebėjo. Virpėdamas jis persibraukė ranka prakaito išmuštą kaktą. Net atrodė, kad tuoj pravirks.

– Šiukšlė! – lyg smaugiamas ištarė Meisonas. – Apgailėtina šiukšlė! – Jis puolė pro mane springdamas oru, iškošė: – Džordžijus tikrai žinos! – Ir nubėgo atgal į rūmus.

Nieko nebesusigaudžiau.

Buvo pats metas dingti. Būčiau taip ir padaręs, – jau stačiau koją ant pirmo laiptelio į laisvę, – jeigu tą akimirką apačioje nebūtų prasivėrusios žalios durys; pro jas prasiveržęs šviesos spindulys apšvietė kiemą ir privertė mane lyg vagį (toks nelemtas buvo Meisono poveikis) atšokti į balkono gilumą. Pasirodė dvi figūros – Kesas Kinsolvingas ir mergina. Išgirdau sielvartingą, begalinio nuoilsio kupiną merginos kūkčiojimą ir pamačiau, kaip Kesas susverdėjęs atsitrenkė į sieną; paskui, jiems lėtai įžengus į šviesos stačiakampį, atpažinau, jog mergina – ta pati juoda suknele vilkinti tarnaitė, kuri parkrito prieš mane ant kelių, kai sėdėjau ant marmurinio suolo. Išgirdau tylų liūdną jų pašnekesį – neaiškūs, be gyvybės balsai tai keitė vienas kitą, tai skambėjo vienu metu, ir tą keistą romią, laidotuvinę šneką kartais pertraukdavo vos girdima, nepaguodžiama ir sielvartinga merginos rauda. Neatsispirdamas smalsumui, aš pasilenkiau per turėklus. Pamačiau, kaip Kesas susvirduliavęs vos neparkrito ir atsidrėbė į sieną, paskui vėl išgirdau merginos balsą: ji pripuolė ir įsikabino į jį, lyg vėl užplūdus isteriškam sielvartui. Dvi figūros susiliejo prie sienos kančios glėbyje. Pagaliau išgirdau vienintelį žodį:

– Basta. *Viskas.*

Paskui kažkuris ištarė:

– Ššš.

Balsai virto šnabždesiu, ir kelias minutes negirdėjau nieko, o paskui mergina, vis dar verkdama, nušlepsėjo basa per kiemą ir dingo.

Likęs vienas, Kesas siūbuodamas stovėjo prie durų. Staiga nevikriai pasigręžė, prisiglaudė skruostu prie sienos ir, tarsi apkabindamas pilką akmenį, išskėtė rankas. Man pasirodė, kad išgirdau jo aimaną, paskui garsas apmirė, tesigirdėjo kvėpavimas, sunkus, švokščiantis, plaučius draskantis, kaip paskutinį ratą įveikiančio bėgiko. Tą akimirką už manęs atsilapojo durys ir Meisonas prišokęs pasilenkė per turėklus.

– Kesai! – suriko jis. – Lipk į viršų! Ateik, išgersim!

Žmogus apačioje nė nekrustelėjo; tik sunkiai ir garsiai alsavo. Meisonas vėl pašaukė, dar ne šiurkščiai, bet jau nekantriau, aštriu ir įsakmiu tonu, kaip karininkas buką ar puskurtį valdinį.

– *Šunsnukis*, – išgirdau niršų Meisono šnabždesį.

Jis netikėtai pasigręžė ir, bildėdamas medpadžiais per du laiptelius iš karto, išpuolė į kiemą, akimirką stabtelėjo mojuodamas rankomis, kad atgautų pusiausvyrą, tada nukaukšėjo plytelėmis pro filmavimo įrangą Keso link. Mane pasiekė balsai; pirma – Meisono, mandagus ir nenuoširdus:

– Einam į viršų, prisijunk prie mūsų.

Paskui – nesuprantamas Keso atsakymas, ir vėl Meisono balsas, jau daug nekantresnis, bet vis dar tramdomas. Skambiai pliaukštelėjęs Kesui per nugarą, Meisonas garsiai tarė:

– Negadink visiems nuotaikos!

Paskui, prilaikydamas už juosmens, apgręžė Kesą ir lėtai nuvedė per kiemą prie laiptų. Kesas – jei tai įmanoma – buvo dar girtesnis negu prieš valandą. Jis atrodė kaip žmogus, stovintis ant pražūties slenksčio. Jo akys už akinių stiklų sužvairėjo kaip komiksuose, rankos bejėgiškai tabalavo. Lipdamas į viršų, jis vos nepersivertė per turėklus. Meisonas niūriai padėjo jam atgauti pusiausvyrą. Pagaliau Kesas įgriuvo į balkoną, slystantis jo žvilgsnis stabtelėjo per kelis centimetrus nuo mano veido, ir man net pasivaideno, kad jis mirktelėjo, tačiau iš žvairo jo žvilgsnio sunku buvo ką nors suprasti.

Užduseęs ir susijaudinęs, Meisonas paleido Keso juosmenį.

– Eik, išgerk, – griežtai paliepė. Paskui tarė man: – Kesas netrukus kai ką suvaidins. Neblogas aktorius, kai išlenkia burnelę.

Gal net įkalbėsiu Alonsą padaryti iš jo profesionalą. Sutinki, Kesai? – paklausė kreivai šyptelėjęs.

Apkritusiais plaukais kakta, Kesas stovėjo prieš mus siūbuodamas ir kvailai, mieguistai šypsodamas.

– Kaip įsakysi, kaip įsakysi. – Iš jo gerklės išsiveržė keistas, kvailas krizenimas. – Tikras aktorius. Talija ir Melpomenė. Malonios deivės, už kurį... kurias, aš pasakyčiau... dėdulė Kinsolvingas pasirengęs mirti. Mielai. – Jis žagtelėjo. – Mielai. Aš nemeluoju. Tragedijai esu sukurtas. Tespidas – mano krikšto tėvas. Už gerą gurkšnį dėdė viską padarys. – Pilamas prakaito, Kesas žvelgė į Meisoną pro aprasojusius akinius. – Už gurkšnį – ko tik pageidausit. Tik ne už pakrūmėj išvarytą birzgalą. Ne už brogą, nuo kurios ir varna užkakariekuos. *Mažais gurkšneliais geriamu* – štai kokiu viskiu vaišina Meisonas, – ponų viskiu! Gaiviu skystimėliu, kuris aštuonerius metus dienos šviesos nematė. Sakyk man, senas drauge Meisonai, – jis prislėgė sunkia ranka Meisono petį ir vėl žagtelėjo, – sakyk, berniuk, ar liko „Džeko Danielso", kurio mes šiandien paėmėm kariškių krautuvėj? Ar liko bent lašelis dėdei Kinsolvingui?

Iš gyvo, geraširdžio, iškalbaus šį rytą sutikto žmogaus Kesas virto nusmukusiu prisilakėliu, keliaklupsčiaujančiu ir kvailu. Aš nusivyliau. Dar vienas Meisono batlaižys.

– Žinoma, Kesai, – atsakė Meisonas. – Gausi kiek nori. Bet tik po mūsų spektakliuko. – Jis nusijuokė, vėl pastvėrė Kesui už rankos ir nuvairavo durų link, bet jo akys niekingai sublizgo, pakaušis paraudo kaip virtas vėžys. Meisonas kunkuliuote kunkuliavo pykčiu, ir aš žinojau, kad reikia tikėtis blogiausio. – Eime, numylėtasai, – sarkastiškai ištarė jis, stukčiodamas Kesui į petį. – Eime, drauguži. Parodykim žmonėms *tikrą* spektaklį.

Tą akimirką, mums beveik įėjus į vestibiulį, pasigirdo plonas, šaižus riksmas apačioje, ir per kiemą vėl nušlepsėjo kažkieno kojos. Žingtelėjau atatupstas ir pažvelgiau žemyn. Tai buvo Popė. Užsimetusi gėlėtą kimono, su puskojinėmis, kažkuo aplipusia galva, – jos šviesūs plaukai buvo susukti ant suktukų, – gaudydama orą, pūkšdama, ji galvotrūkčiais užlėkė laiptais ir, su-

gniaužusi kumštelius, su vaikišku įniršiu išraudusiame veide puolė Meisoną.

– Meisonai Flegai! – suriko pašėlusiai tampydama Meisonui už rankos. – Aš girdėjau! Niekingas žmogau, aš girdėjau, ką jūs sumanėt! Duokit Kesui *ramybę!* Ar girdit? Duokit jam ramybę! – Su išblukusiu kimono Popė atrodė vargana, nusibaigusi, bet vis tiek gražutė.

Meisonas atsigręžė ir atžariai riktelėjo:

– Lauk iš čia! – Paskui ramiau, išspaudęs šypsenėlę, pridūrė: – Pope, nesijaudinkit. Mes tik norim truputį pasilinksminti. Ar ne, Kesai?

– Kesai, nieko jam nesakyk! – šaižiai, lūžtančiu balsu suklykė Popė. – Jis nori iš tavęs pasityčioti! Vėl nori tave išjuokti ir pažeminti! – Ji stovėjo prieš Meisoną – iš įniršio pasišiaušusi, žvelgdama didžiulėmis, apskritomis, kupinomis ašarų akimis, – visą laiką tampydama jam už rankos. – Kodėl jūs toks niekingas ir bjaurus? – sušuko ji. – Kodėl taip su juo elgiatės? Argi nematot, koks jis? Ar nesuprantat, kad dabar jis *nesugeba* valdytis? Labai prašau, – ji žvelgė į Meisoną nevilties kupinu, maldaujamu žvilgsniu ir kone verkė, – prašau, duokit jam ramybę, leiskit jį paguldyti! Nežeminkit jo!

Maldaudama užtarimo, Popė pasigręžė į mane:

– Pone Leveretai, neleiskit taip su juo elgtis. Kesas serga! O Meisonas nori iš jo *pasityčioti!* – Ji vėl pasigręžė į Meisoną ir treptelėjo koja: – Jūs – gyvulys! Tai *visiškai* nebejuokinga! Niekšiška! O, kaip aš jūsų nekenčiu! Nekenčiu! Nekenčiu, nekenčiu!

Popė užsidengė veidą ir pravirko.

– Gal išties paklausytum jos ir duotum Kesui ramybę? – kreipiausi į Meisoną. – Meisonai, aš kalbu rimtai.

– O tu, vaikine, geriau nesikišk, – atšovė Meisonas, niekinamai dėbtelėjęs į mane.

Manau, jog kaip tik šią akimirką (stebėtinai vėlai, atsižvelgiant į viską, kas įvyko tarp mudviejų nuo mano atvykimo į Sambuką) aš pirmą kartą suvokiau, kad Meisonas, nepaisant aiškaus ir be-

prasmiško apsimetinėjimo, iš tiesų nemėgsta manęs taip, kaip ir aš jo. Pagaliau mes abu pasikeitėm – negrįžtamai. Jis kurį laiką žvelgė į mane.

– Geriau nesikišk, supratai? – pakartojo, pasigręžė ir su pašaipa dirstelėjo į Popę. Tada sukomandavo Kesui: – Eime, Lochinvarai*, į salę.

Kesas susverdėjo ir užvirto ant durų.

– Vsas grai, mrgyte, – rydamas garsus, sušvokštė jis Popei ir atsitiesė. – Neraudok dėl manęs. Mudu su seniu Meisonu pasiausim, ar ne, drauguži? Pažaisim ir pasilinksminsim kaip visada. O ką manai, Meisonai, apie gurkšnelį „Džeko Danielso", kad viskas sklandžiau eitųsi?

Meisonas nieko neatsakė ir stumtelėjo Kesą į priekį. Popė, apsipildama ašaromis, nusekė jiems iš paskos.

– Dėmesio! Prašom tylos! – Meisonas suplojo rankomis, jo balsas nuaidėjo per milžinišką salę, muzika liovėsi, šokėjai sustojo. – Prašom tylos! – dar kartą sušuko Meisonas.

Jis plačiai šypsojosi, tačiau balta jo striukė buvo permirkusi prakaitu: atrodė, kad jį degina galingas vidinis jaudulys.

– Tylos! – sušuko Meisonas. – Ponios ir ponai, kviečiam visus pažiūrėti ypatingo šio vakaro numerio! Malonėkit prieiti arčiau!

Pamažu svečiai susibūrė vestibiulyje aplink Meisoną ir Kesą. Kompanija buvo praretėjusi. Jau buvo beveik antra nakties, ir daugelis tikriausiai iškeliavo į „Bela Vistą" arba savo kambarius rūmuose miegoti. Nebuvo nei Alisos Ader, nei Mortono Bejerio, nei Donos O'Donel, tačiau išvydau atbanguojant Gloriją Mandžamelę, o tarp kitų – Rozmari su ežiuku apsikirpusiu, nuo girtumo apspangusiu vyruku ir dar vieną *bête-noir,* baidyklę, – režisieriaus padėjėją van Renslerį Rapaportą. Manyčiau, jog buvo likę maždaug dvylika žmonių, ir kol Meisonas šaukė bei plojo delnais, visi susibūrė į glaudų ratą.

* Lochinvaras – romantinės Walterio Scotto (1771–1832) poemos „Marmionė" veikėjas.

– Kas, brangutis, nutikt tavo gražus veidas? – sukikenus paklausė Glorija Mandžamelė, glustelėjusi prie Meisono ir apkabinusi jį per juosmenį.

– Nukritau ant erškėčio, – išsiblaškęs atsakė Meisonas. – Prašau susirinkusius...

– Varškėčio? – nustebo Mandžamelė? – Kas tai yra – varškėčio?..

Aš dirstelėjau į Rozmari – tikras blyškaus sielvarto paveikslas.

– Kviečiu visus arčiau. Dėkoju. Šiandien jūsų laukia siurprizinis numeris. – Meisonas mostu parodė Kesą. Jo balsas tapo skambus ir pompastiškas kaip cirko pranešėjo, o veide sustingo kvaila, tarytum nupiešta šypsena. – Ponios ir ponai, leiskit jums pristatyti Kesą Kinsolvingą, didžią asmenybę, atstovaujančią įžymiausiam vieno aktoriaus teatrui nuo velionio neprilygstamojo Džolsono laikų. Teisingai, Kesai? Nagi, Kesai. Pradėkim nuo tavo genealogijos.

Akimirką antrame plane išvydau Popę: prikandusi lūpą, vos sulaikydama ašaras, ji stengėsi sustabdyti Kesą, bet jis jau žengė į priekį ir, kvailai tebesišypsodamas, atsistojo greta Meisono kaip stambi ir nerangi dresuota meška vidur įsivaizduojamos scenos. Jo išsipešę berankoviai marškinėliai mataškavosi apie klubus, kelnės buvo dėmėtos, akiniai ant išraudusio ir suprakaitavusio veido persikreipę; jis stovėjo pavojingai pasviręs. Stambi figūra kažkaip miglotai dvelkė mokslingumu, o jis pats, nors šypsojosi, panėšėjo į gilaus, nebylaus liūdesio kamuojamą, prasigėrusį ir pasimetusį profesorių, apmąstantį savo vilčių žlugimą ties Bauerio gatvės kampu. Tarp šių išoriškai blizgančių ir išauklėtų žmonių Kesas iš tiesų atrodė svetimas kaip patvorių valkata. Išgirdau Mandžamelės kikenimą, paskui dar kažkas nusijuokė. Kompanija laukiamai subruzdo, sušnaro apdarai.

– Koks juokingas, – pasigirdo tyli pastaba prancūziška tartimi.

Aš atsigręžiau ir virš savo peties pamačiau ištemptą senstelėjusio pederasto kaklą. Rozmari jau buvo man jį rodžiusi: garsų moteriškų drabužių modeliuotoją Žaką Tokį ir Tokį, apie kurį nors

privalėjau, bet niekada nebuvau girdėjęs. Jo kaklas buvo rausvas, su pakarūklais kaip grifo.

– Ir iš kur Meisonas *šitokį* ištraukė?

– Nagi, – nekantriai suragino Meisonas, – nagi, Kesai. Klok savo genealogiją.

Kesas valandėlę padelsė ir pasikasė viršugalvį.

– Atsakydamas į jūsų anketos klausimus apie kilmę, amžių, ir taip toliau... – pagaliau sušvokštė jis, – mano motina buvo arklinio tramvajaus kumelė... tėvas – taksistas... sesuo – arklių išjodinėtoja už poliaračio... o broliai – šaunūs garinių brūžkų jūreiviai.

Visa tai Kesas išpylė neatsikvėpdamas. Mašinaliai, atsainiai, kaip iškaltą pamoką, o baigęs pažvelgė į Meisoną ir, laukdamas pritarimo, vyptelėjo. Jo žvilgsnis buvo toks išdresuotas, toks iš anksto nujaučiamas, jog man pasirodė, kad Meisonas tuoj numes jam žuvį ar mėsos gabalą. Valandėlę tvyrojo kapų tyla, – tyla, kurią galėjai paliesti, – kupina sunkaus, nesmagaus nerimo ir sutrikimo. Aš visas įsitempiau ir apsipyliau prakaitu. Niekas neištarė nė garso. Bet kai Meisonas tebesišypsodamas įrėmė į Kesą kietą, įsakmų žvilgsnį, kažkas šalia manęs nusijuokė. Kvatojo vyras – kimiai, garsiai, šiurkščiai – ir akimirksniu užkrėtė visus: kažkas šalimais sužvengė, paskui dar ir dar kitas, o netrukus visą kompaniją pagavo isteriškas klykus juokas, beprasmiškomis bangomis atsimušdamas į sienas ir lubas, jis užpildė salę. Svečiai klykė, prunkštė, kvatojo; juokais leipo tikriausiai todėl, kad buvo pasiekę tokį girtumo, apatijos ar nuobodulio laipsnį, kai galėjo kvykti iš bet ko.

O viduryje, įsisvajojęs ir užsimiršęs, nekreipdamas dėmesio į triukšmą, stovėjo Kesas, prakaito lašeliai blizgėjo ant neskustos jo barzdos šerių; jis negirdėjo kvatojimo, jis svyravo šypsodamas, lyg stovėtų kažkur ten, toli, ties tuščios gatvės kampu. Visa jo išvaizda dvelkė tokiu beribiu išsieikvojimu ir pralaimėjimu, jog buvo kone atstumianti. Jame neliko nė lašo jėgos, visas vyriškumas buvo išgaravęs, raumeningos rankos karojo kaip skudurai; jis vyptelėjo, sukrizeno, staiga pasviro į šoną, paskui išsitiesė.

Juokas pagaliau aptyko, liovėsi. Tik Mandžamelė, tikriausiai nesupratusi nė dalies trumpos Keso kalbos, vis dar prunkščiojo ir

kikeno virpindama krūtis ir bejėgiškai dangstydama delnais dailų išraudusį veidą. Tarp juoko spazmų ji pažvelgdavo į Kesą su tokia nykia siauraprotyste, jog staiga man dingtelėjo, kad proto ji turi mažiau už uodą. Meisonas nuėmė nuo juosmens jos ranką ir žengė žingsnį į priekį.

– Puiku, Kesai, – tarė jis. – Gal dabar parodysim „Dorąjį Eibą"?

– Šku prodsim, – vangiai išlemeno Kesas. – Šku. Kaip sakysi.

– Bili, – kreipėsi Meisonas į juodaodį pianistą, – ar negalėtum sugrot kelių „Juodojo Džo" taktų? – Jis atsigręžė į svečius. – Gerbiama publika, tai daina apie dorąjį Eibą Linkolną. Čia dalyvaujančių ne amerikiečių žiniai, Linkolnas buvo Amerikos prezidentas, Didysis Išvaduotojas, taip pat melagis ir tinginys, nors niekas to nebūtų pamanęs.

Publika vėl atitinkamai surizeno, Meisonas grįžo į savo vietą, išstūmė Kesą į priekį, o fortepijonas didingai sugriaudė pirmuosius „Juodojo Džo" akordus. Kimiu, lipniu balsu Kesas uždainavo:

Esu aš... Eibas... doras,
Apžėlęs žandenom...
Visus vergus... išlaisvinau,
Ir ant... monetos... sublizgau...

Tempas buvo kankinamai lėtas. Visą laiką atrodė, jog Kesas niekaip neišspaus dainelės žodžių. Užvis blogiausia buvo tai, kad jis neturėjo klausos ir tik užsimerkęs klaidžiojo švelnios melodijos labirintu nė karto nepataikydamas natos, kimiai, kaip papuola, išpoškindamas kiekvieną žodį ir visą laiką kelis taktus atsilikdamas. Tačiau jo balso beveik nesigirdėjo per susižavėjimo klyksmus ir žviegimą.

O Džonai... Vilksai... Butai...
Juk aš... nemelavau...
Kodėl mane... nušovei?
Kam to reikėjo... tau?

Viena po kitos ant Keso griuvo juoko bangos. Jis stovėjo užmerkęs akis, lyg įsisvajojęs, kurčias viskam ir mieguistai šypsojosi.

– Dabar maištininkų šūkis! – nustelbdamas triukšmą, riktelėjo jam Meisonas. – Nepamiršk maištininkų šūksnio!

Ir Kesas, tarsi pažadintas iš gilaus, atmintį atėmusio miego, staiga atgijo. Jis smarkiai atsilošė, prispaudė prie burnos delnus ir taip kurtinamai suspiegė, kad man net šiurpuliai per nugarą nubėgo.

– Jahiiiiiiiiiiiiiiii! – žviegė jis. – Jahuuuuuuuuuuuuu! – kartojo ir kartojo beprasmį kraują stingdantį šūksnį, spiegdamas kaip mirtį pranašaujanti šmėkla arba išprotėjęs žmogus, o antpuolio užklupti svečiai gūžėsi, geibo, stvarstė už kits kito, prasišiepę gręžė į šoną veidus, bandė užsispausti delnais ausis. Kesas tebeplyšojo kaip nuožmi sirena arba išprotėjęs švilpukas, kurio stabdiklį išjungė nesuvokiama ir nedora Meisono valia. – Jahiiiiiiiiiiiiiiii!

Man atrodė, kad nuo šito laukinio beprasmio žviegesio tuoj ims kristi ant galvų lubų tinkas. Abi indų plovėjos, paskui jas ir Džordžijus, išbėgo į koridorių laužydami rankas ir sprogindami iš siaubo akis; nežinia iš kur įšoko pašiaušęs kukšterą persinis katinas ir kaip raketa šovė pro duris. Paskui pasirodė kiti žmonės. Rūmai kaip Paskutinio teismo trimito pažadintos šventoriaus kapinės ėmė svaidyti iš savo vidurių užsnūdėlius: siaustydamiesi chalatais, basi, trindamiesi akis, jie skubėjo taip, lyg būtų tikėjęsi kažko neapsakomai kraupaus. Pirmoji pasirodė kreidinė Dona O'Donel, jai įkandin – Alisa Ader, paskui ją – du susivėlę italai apatinėm kelnėm ir galiausiai – Alonsas Kripsas, pavargęs ir nemigęs, su cigarete virpančiose lūpose. Jo veidas buvo suglumęs, ir kai Keso klyksmai nutilo, jis pirmas priėjo prie Meisono ir paklausė:

– Meisonai, kas, po velnių, čia dedasi?

– Linksminamės, Alonsai. Kesas nutarė visus mus pasmaginti. Pramogų versle jis būtų vadinamas juoko karaliumi. Ar ne taip, Kesai?

– Šku, – gaudydamas orą, bejausmiu balsu atsiliepė Kesas. – Šku, kaip sakysi. Gerai būtų gurkštelt „Džeko Da..."

– O mes pamanėm, jog kažką žudo, – įsiterpė Dona O'Donel.

– Ar negalima būtų linksmintis tyliau? – paklausė Kripsas. – Kai kam rytoj reikės dirbti. – Jis atsidūrė keblioj padėty: buvo įsiutęs, bet nenorėjo to rodyti namų šeimininkui. Paskui atsigręžė, pažvelgė į Kesą, ir jo akyse pasirodė skausmas. – Duotumėt jam ramybę, Meisonai, – ramiai tarė Kripsas. – Man regis, jau visiškai nebejuokinga. Nesuprantu, kam to reikia? Manau, kad jau gana. Pažvelkit į jį.

Kesas svirduliuodamas pasigręžė ir atsaliutavo jam anglišku kariniu stiliumi – delnu į priekį, virš antakio.

– Labas vakaras, režisieriau. Malonu jus pasveikinti laive.

– Kodėl negalit jam duoti ramybės? – Kripsas kalbėjo tvardydamasis, beveik draugiškai. – Negi viso to dar maža?

Scena buvo kupina didesnės įtampos, negu būtų galėję pasirodyti: Kripso žodžiai suskambo kaip iššūkis, ir dar viešas. Tačiau įkaušę ir beviltiškai nuobodžiaujantys svečiai visi kaip vienas buvo nusiteikę linksmintis, ir niekas nepritarė Kripsui. Jie sudūzgė ir sukikeno; iki manęs atsklido žodžiai:

– Eik sau miegoti, Alonsai.

Jų skruostai buvo išraudę, pažastys sudrėkusios, jie troško reginių – arba kraujo. Netgi pažadintieji įsilinksmino – kad geriau matytų, Alisa ir Dona priėjo arčiau, o italai apatinėmis kelnėmis, ramūs ir šalti kaip du ambasadoriai, kikendami, atsipalaidavę, kasėsi apžėlusius pilvus.

– Alonsai, nebūkit užkietėjęs burbeklis, – nerūpestingai tarė Meisonas. – Kaip kažin ką, geriau eikit ir numikit. Linksmybės dar tik prasidėjo.

Po to Meisonas privertė Kesą deklamuoti trumpus humoristinius eilėraštukus. Svečiai vos neišvirto iš koto. Jie ir pirma smaginosi, bet dabar iš juoko visai nuleipo, ėmė neatsargiai baksnotis alkūnėmis, mindžioti vienas kitam, taip pat ir man, kojas, laistyti sau ant rankų viskį.

– Amerikos Akademijos prezidentas, – deklamavo Kesas iškilmingu somnambulišku balsu, – buvo keistos anatomijos...

Jo akys sustiklėjo, jis jau nebesišypsojo; perdžiūvusiame ir tarsi apdegusiame veide neliko nė lašo kraujo, prakaitas ant kaktos išga-

ravo, o blyškumas, kritęs man į akis ant laiptų, – ligonio arba apsinuodijusio blyškumas, – atrodė dar ryškesnis. Jis baigė eilėraštuką kimiu, trūkinėjančiu balsu, kupinu nuoilsio ir melancholijos. Aplink nugriaudėjo juokas.

– Cha!.. cha!.. *chaaa!* – prancūzo drabužių modeliuotojo balsas trenkė man tiesiai į ausį, ir staiga aš suvokiau, kad girdžiu jį seniai – nesiliaujantį, nesilpstantį šaižų žviegimą.

– Na, o dabar, Kesai, – nusikvatojo Meisonas, plekšnodamas jam per nugarą, – apie panelę iš Nasau. O paskui apie pasileidusią priorę iš... Čatemo ar iš kur ten?

Kol Kesas krenkštė dar vieną eilėraštuką, o aš stebėjau jį ir akies krašteliu dirsčiojau į Meisoną, visi sąmonės kertelėse kirbėję jausmai, įtarimai, nuojautos staiga išsirikiavo priešakinėje mano proto linijoje ir tapo aiškūs kaip dieną.

Meisonas *valdo* Kesą, laiko jį savo gniaužte lygiai taip, kaip bent iki šio vakaro valdė, – nors kitu būdu, bet ne mažiau tvirtai, – mane. Kai pažvelgiau į Kesą, o paskui į Meisoną – jo glotnų, išpuikusį, gašlų, neatgailaujamai jauną, amerikietišką, tuščiagarbį veidą, – kurio prasikaltusiu vasalu išbuvau tiek metų, aš pakraupau dėl savo aklystės ir dėl to, kad pats kybojau ant plauko. Man labai pagailo Keso. Čatemo priorės pabaiga paskendo nebeapsakomai triukšmingame isteriškame klegesyje, ir aš suvokiau, kad čia dedasi daug keistesni ir bjauresni dalykai, negu iš pirmo žvilgsnio galėjo pasirodyti.

– Dabar jau tikrai išvirsit iš koto, – iš tolo atsklido nerealus Meisono balsas.

Mano dėmesį patraukė pro duris į kambarį įslinkę naktiniais marškinėliais vilkintys du maži vaikai išpūstomis akis. Tai buvo Keso vyresnysis berniukas ir vyresnioji mergaitė – sutrikusiomis, mielomis, įbūgusiomis akimis jie dairėsi po kambarį, kol pagaliau pastebėjo Popę ir, susitvėrę už rankų, nuskubėjo pas ją. Visas smulkus Popės kūnelis virpėjo nuo bežadės raudos; nenuleisdama nuo Keso akių, sukandusi kimono rankovę, ji viena ranka apglėbė vaikus. Aš pastebėjau, kad Rozmari dingo iš kambario.

– Gerai, gerai, Kesai, – tarė Meisonas, stovėdamas nugara į mane. – Gausi išgert. Po *seanso*.

– Maldauju, sulaikykit jį! – balsų gaudesį perskrodė plona Popės aimana. – Sulaikykit...

– Tai bus tiksliai atkurtas Paryžiaus *seansas,* rodomas aukščiausios klasės Monmartro įstaigose. Kesai, gražuoliuk, pradėk.

Šalto siaubo perlietas pamačiau, kaip Kesas atsiklaupė.

– *Messieurs, dames, c'est comme-ci que l'on fait l'amour en Norvège.* Ponios ir ponai, taip mylimasi Norvegijoje.

Kesas pašnairavo į suglumusius svečius, ir jo akiniuose sublizgo apvalūs gintariniai atšvaitai. Didelis, nerangus, susirietęs šia gėdinga poza, jis panėšėjo į didžiulį nelaimingą žvėrį, tačiau režiančiu, beprasmiu, abejingumo persmelktu balsu, nepriekaištinga prancūziška tartimi išdainuoti žodžiai tobulai mėgdžiojo Paryžiaus kekšę.

– Norvegijoje tai daroma...

Ilgos pamišėlio plaukų sruogos apdribo Keso veidą; kvailai laižydamasis jis perstatė kojas ir sulinko tokia poza, kad net Pafo* dievai, – jei tik būtų turėję akis, – būtų nuliūdę dėl tokio nuosmukio.

– *En Norvège*... – Tačiau to, ką ketino, Kesas nebeparodė, ir publikai neteko daugiau pasijuokti. Staiga išvydau save Keso vietoje – sukniubusį niekingą pajacą. Puoliau prie jo, bet mane aplenkė Alonsas Kripsas; pastatęs Kesą ant kojų ir prilaikydamas jį Kripsas su neslepiamu pasišlykštėjimu pažvelgė į Meisoną.

– Dabar jau pakaks, ar girdit?

– Vajezau, Alonsai... – suinkštė Meisonas.

– Aš pasakiau, *gana*.

Popė prasispaudė pro svečius ir raudodama prigludo prie Keso peties. Jo galva nulinko ant krūtinės.

– Atleisk, mažute, – išgirdau kimų palaužtą balsą. – O Viešpatie, atleisk.

Kripsas tikriausiai pajuto, kad aš – jo sąjungininkas.

* Pafas – kaimelis Kipro saloje, kurioje apsigyveno deivė Afroditė.

– Gal nuvestumėt jį į apačią, – sušnabždėjo jis.

Tik vargais negalais išlaikiau Kesą.

– Gyvenime nieko šlykštesnio nesu regėjęs, – į nieką nesikreipdamas ištarė Kripsas, tačiau neabejojau, kad Meisonas puikiai viską girdėjo.

– Ką jūs, Alonsai, – pradėjo Meisonas, – tai juk pokštas...

Bet Kripsas jau tolo koridoriumi. Nuostabus žmogus, nenusileidžiantis iki purvinų barnių.

Svečiai ramiai išsisklaidė, ištirpo naktyje. Kol rūpinausi Kesu, gerai nepastebėjau, kaip jie į tai sureagavo, bet išsiskirstė tylėdami, ir ta tyla buvo kupina ne gėdos, o veikiau sugadintos nuotaikos ir nusivylimo. Mudu su Pope nutempėm Kesą durų link, vaikai nutipeno iš paskos.

– Kodėl *nemiegat?* – šniurkščiodama paklausė jų Popė. Paskui atsigręžė ir pažvelgė į Meisoną, vienišą, suglumusį ir nepatenkintą. – Meisonai Flegai! – sušuko ji. – Koks jūs bjaurus ir nedoras žmogus!

Meisonas nieko neatsakė.

– Ir tu pats, ir tavo sudergtas buivolas! – pridūriau, kartu su Pope ir Kesu sprausdamasis pro duris.

Kadangi tai buvo paskutiniai Meisonui ištarti žodžiai, vėliau man ne kartą dėl jų padilgsėdavo sąžinė, nepaisant visko, ką jis pridarė.

– Turiu išsiblaivyti, turiu išsiblaivyti, – nesiliovė šnabždėjęs Kesas. – Reikalai laukia. Ačiū, Leveretai. Pope, išvirk man kuo daugiau kavos. Turiu išsiblaivyti.

Mes tempėm ir stūmėm Kesą per kabelių priraizgytą kiemą.

– Dievaži, Kesai, – pūkšdama nuo įtampos, plonu vaikišku balseliu kalbėjo Popė. – Dievaži, kas gi tai! Ar aš nesakiau tau šįryt: išsiblaivyk. Bet tu manęs neklausei! Tu tiesiog... nepataisomas.

– Nepataisomas, – sumurmėjo Kesas. – Aš turiu išsiblaivyti.

– Koks tu, Kesai, *užsispyręs,* – šniurkščiodama aimanavo Popė. – Pagalvok apie vaikus! Juk jie matė, kokias šlykštynes išdirbinėji!

– Mes matėm! – iš užnugario įsiterpė vaikai. Laibučiai, su naktiniais marškinėliais, rimtomis tamsiomis akutėmis, jie buvo žavūs ir skaistūs kaip dvi rožytės. – Tėte, mes tave matėm!

– Kad tave *griausmas!*.. – sudejavo Kesas, užkliuvęs už kabelio. – Ar aš tikrai tai dariau, ar man tik prisisapnavo?

– Pagalvok apie savo opą! – pasakė Popė.

– Kad tave kur griausmas, aš iš proto išsikrausčiau! Išblaivink mane!

Pro žalias duris įėjom į Kinsolvingų buveinę rūmuose. Jie gyveno – bent toks buvo pirmas įspūdis – urvą primenančiame blausiai apšviestame kambaryje su dvivėrėmis durimis tolimajame gale. Kaip ir pas Meisoną, jos vedė į tamsią, žiburiuojančią jūrą. Daugiau niekas kambaryje nepriminė Meisono apartamento, ir gal nusivylimas po stulbinamos prabangos viršuje taip paaštrino jausmus, kad viskas čia pasirodė tvarkoma pakrikai ir nevalyvai sujaukta. O gal kaltas buvo ant grindų prie durų po kojomis sužliugsėjęs vystyklas. Šiaip ar taip, kai Kesas nuvirto kniūbsčias ant kažkokios nutriušusios kušetės, o Popė su vaikais išėjo į kitą kambarį, aš dar kartą apsidairiau ir nutariau, kad tokios jovalynės gyvenime nebuvau regėjęs. Visur pristatinėta lėkščių ir kavos puodelių. Ore tvyro sunkus, padvisęs, mįslingas smarsas, lyg ne puvėsių, bet kažko labai primenančio tą vietą, kur dienų dienas, laukdamos, kol bus pripildytos, kamuojasi šiukšliadėžės. Mažiausiai iš dešimties peleninių it šeriai styrojo cigarečių nuorūkos, ir dar nemažai buvo sugrūsta į vyno ir kokakolos butelius, vienas netgi veikė – iš jo vertėsi žali riebūs dūmai. Ant grindų mėtėsi itališki komiksai su Topolinu pavirtusiu Peliuku Mikiu, taip pat Stefanu Kanjonu, Mažyliu Abneriu Antruoju ir Supermenu. Per kambarį buvo ištempta skalbinių virvė, svarinama kvapą skleidžiančių ir tikriausiai šlapių vystyklų sunkmės, o ant vienintelio viltį įkvepiančio daikto, – didžiulio medinio molberto, – šiurpiai lyg kartuvėse tabalavo sudriskusi skudurinė lėlė persigandusiomis sagų akimis. Kesas, tysodamas ant kušetės, garsiai ir kimiai šūkalojo reikalaudamas, kad Popė atneštų kavos.

Akims apsipratus su būsto prieblanda, pamačiau, kaip iš patamsių į mus slenka figūra, kurią iš sykio palaikiau Pančo Viljos* šmėkla, – jaunas apskritaveidis, ūsuotas italų policininkas, nuo galvos iki kojų susiveržęs šovininių diržais, vos girdimai džerškėdamas ir braškėdamas, praėjo pro musių spiečių ir pasveikino mane liūdnu *buona sera,* labas vakaras.

Nutariau, – liguistos būsenos veikiamas, – jog būsiu suimtas, bet policininkas manimi visai nesusidomėjo, tingiai rakinėdamas dantis, nuėjo tiesiai prie gulto ir uždėjo ranką Kesui ant peties.

– *Povero Cass,* vargšas Kesas, – atsiduso jis. – *Sempre ubriaco.* Visada girtas. *Sempre sbronzo.* Visada įkaušęs. *Come va, amico mio?* Kaip sekasi, bičiuli? Gerai? – Jo balsas buvo romus, liūdnas, netgi švelnus.

Valandėlę Kesas tylėjo. Paskui nuo pagalvės pasigirdo duslus, glebus atsakymas taisyklinga italų kalba:

– Ne, Luidži, nevisiškai gerai. Dėdei buvo prasta naktis. Luidži, išblaivinkit mane. Turiu kai ką atlikti.

Policininkas pasilenkė prie jo ir švelniai tarė:

– Kesai, jums reikia atsigulti. Išsimiegoti. Tai būtų geriausia. Išsimiegoti. O reikalai palauks iki ryto.

Sudejavęs Kesas apsivertė aukštielninkas, prisidengė alkūne akis ir ėmė kimiai alsuoti.

– Dievaži, viskas sukasi, sukasi. Luidži, aš pakvaišau. Kiek dabar valandų? Ir ką, po galais, tokiu metu jūs čia veikiat?

– Parinelas paskyrė mane budėti naktį. Kiaulė. Dar kartą galiu prisiekti, jog jis šitaip elgiasi todėl, kad aš – intelektualas, o jis – lėkštas, mąstymą niekinantis bukagalvis. (Policininkas intelektualas! Negalėjau patikėti savo ausimis.) Nieko kito ir nereikėjo tikėtis. Pamenat, aš jums pasakojau...

Vėl sudejavęs, Kesas nutraukė jį:

– Luidži, pakaks apie tai. Man širdis krauju apsipila jūsų klausantis. Va, aš turiu *tikrų* bėdų. Man būtina išsiblaivyti. Pope! – sustūgo jis. – Greičiau kavos! – Tada pasivertė ant šono ir mirksė-

* Pancho Villa (1878–1923) – Meksikos sukilėlių vadas.

damas pažvelgė į policininką. – Kiek, sakėt, dabar valandų? Aš visai kraustaus iš proto.

– Kesai, dabar po antros, – atsakė Luidžis. – Aš buvau prie viešbučio. Ten pilna visokių kino įtaisų, man reikia juos saugoti. Žinot, kokie tie kaimiečiai iš slėnio: tik duok jiems laiko – garlaivį išnarstys ir dalimis ištampys. Šiaip ar taip, aš išgirstu nuostabius Mocarto garsus – iš rūmų, labai garsiai – ir suprantu, kad jūs nemiegat. Užeinu žodeliu persimesti, ir ką randu? – Jis išskėtė rankas. – Ogi nieko. Jūsų nėra. Popės nėra. *Bambini nėra*. Tik patefonas: *sspt, sspt, sspt!* Aš jį išjungiu ir lieku prižiūrėti kitų dviejų vaikų. Nes pamaniau, kad jūs niekada šitaip nepaliekat patefono. Taip galima visiškai sugadinti „Don Žuaną".

Kesas kilstelėjo, atsisėdo ant kušetės krašto ir apspangusiomis akimis lėtai nužvelgė kambarį.

– Dėkui, Luidži, – tarė jis. – Jūs – didvyris. Dievaži, aš tikrai kurį laiką mačiau vien tuštumą. Beribę, kraupią tuštumą. Vadinasi, buvo girdėti net prie viešbučio? Gerai dar, kad pats seržantas Parinelas neprisistatė.

Tarsi bandydamas išblaškyti susikaupusius šešėlius, Kesas stipriai papurtė galvą. Jaučiau, kad vyksta mūšis ir grumtynės; jis lėtai ir kankinamai ropštėsi iš alkoholio miglų – taip išsekęs plaukikas centimetras po centimetro kasasi prie sauso, gelbstinčio kranto. Kesas vėl papurtė galvą, paskui pliaukštelėjo per ją delnu, tarsi kratydamas iš ausų vandenį.

– Leiskit pagalvoti, – ištarė, paskui garsiau pakartojo: – Leiskit pagalvoti! Ką aš šiandien turėjau padaryti? – Keso akys susidūrė su manosiomis, ir jis krūptelėjo; tikriausiai buvo visai mane pamiršęs. – Aaa, – šypteldamas ištarė angliškai, – čia jūs, Leveretai. Dievaži, už kažką esu jums skolingas, tačiau už ką, – pridūrė nusiimdamas akinius ir trindamasis paraudusias akis, – už ką ir kodėl, ir kiek – tikrai negaliu pasakyti.

Jis atsistojo norėdamas paspausti man ranką, tačiau užkliuvo už vieno iš nesuskaitomų ir sunkiai įvardijamų ant grindų besimėtančių daiktų, vėl nudribo ant kušetės ir kimiai, spazmiškai užsikosėjo.

– *Questi sigari italiani!* Jau tie itališki cigarai! – sustūgo jis tarp kosulio priepuolių kreipdamasis į Luidžį. – Ir iš ko juos gamina! Iš ožių mėšlo! Iš kunigų išmatų! Girdit, Luidži... kche! kche!.. Man reikia persišviest plaučius. Ten, viduje, tikriausiai gryna košė... kche!.. Kuo aš nuodiju vargšą savo organizmą! Dėl Dievo, išblaivykit mane! Turiu daug ką atlikti!

– *Povero Cass,* – užjausdamas atsiduso Luidžis, – kodėl jūs taip atkakliai skandinat, žudot, naikinat save? Kodėl neišgeriat tabletės ir neužmiegat?

Prieblandoje aš nužiūrinėjau Luidžį. Tai buvo gražiai nuaugęs, dailiai apsikirpęs jaunas vyras, netgi išvaizdus, nepaisant polinkio raukyti antakius ir visiems policininkams būdingo atkaklaus, kone pamaldaus bjaurėjimosi humoru. Pavargęs ir nepatenkintas, jis niūriai žvelgė į Kesą: visame pasaulyje policininkams per mažai moka, bet kai mėlynos Niujorko policininko akys neretai sukelia baimę, o iš paryžiečio dažnai trykšta nirši isterija, italų policininko akyse atsispindi amžinas, ramus, melancholiškas pinigų godulys – tuo ir galima paaiškinti, kodėl jis paperkamas daug dažniau negu bet kuris kitas pasaulio policininkas.

– Kodėl, Kesai, nenorit mest šito pavojingo kelio? – paklausė Luidžis. – Jau kelintas mėnuo aš jums aiškinu, kokių kraupių pavojų kelia toks gyvenimas. Negi nesuprantat, kad pasekmės gali būti tragiškos? Nejaugi nesuprantat, kad su jūsų skrandžio liga ilgiau juokaut nebegalima? Ir tikiuosi, kad mano žodžiai nenuskambės per daug iškilmingai, jeigu išdrįsiu paklausti, ar širdies gelmėje gerai įsivaizduojat siaubingą amžinybės perspektyvą?

– *Gesù Cristo!* Jėzau Kristau! – suaimanavo Kesas. – Italas – kalvinistas!

Luidžis liūdnai dirstelėjo į mane – kaip gydytojas, kurio blogiausi įtarimai pasitvirtino.

– Ne, Kesai, – vėl kreipėsi jis į kosulio purtomą gulintįjį, – ne, mielas bičiuli, aš nesu religingas, ir jūs puikiai žinote...

– Jūs – fašistas, o tai nė kiek ne geriau, – atsainiai ir ramiai burbtelėjo Kesas. – Bet kaip, Luidži, jūs *galit būti* fašistas?

– Aš nesu religingas, – visiškai nekreipdamas į jį dėmesio, toliau kalbėjo Luidžis, – ir jūs puikiai žinote. Tačiau studijavau filosofus humanistus: prancūzą Montenį, Kročę, graiką Platoną, jau nekalbant apie Gabrielę d'Anuncijų, – ir jeigu aptikau kokį nors aukščiausią principą, jis yra štai toks: didžiausia nuodėmė – savižudybė, troškimas mirti, toks aiškus ir skausmingas jumyse. Beprotybės aš, aišku, į šį sąrašą neįtraukiu. Didžiausias gėris – pagarba gyvenimo jėgai. Nejaugi niekada nebandėt įsivaizduoti siaubingos amžinybės perspektyvos? Apie tai, Kesai, jau esu jums kalbėjęs. Absoliuti tuštuma, *il niente, la nullità,* be galo ir be krašto, tamsos pragarmė, į kurią jūs galvotrūkčiais lekiate, užmarštis, tuštuma, niekas. Nors tai ir kraupu, nejaugi neįstengiat suvokti, kad tai vieni niekai, palyginti su didžia nuodėme, kurią jūs darote neigdami d'Anuncijaus išaukštintą gyvenimo jėgą ir tokiu elgesiu pasmerkdami žmoną bei vaikus betėvystės pragarui, nenusakomiems...

– Luidži, jūs kuoktelėjęs, – nesivaržydamas nutraukė jį Kesas ir atsistojo. – Aš myliu jus kaip brolį...

Uždėjęs Luidžiui ant peties savo leteną, Kesas šyptelėjo ir atsigręžė į mane. Vis dar girtas kaip pėdas, jis svyravo, tačiau veide nebeliko to beribio užsimiršimo kaip per gėdingą spektaklį viršuje.

– Išties šaunus vyrukas, – itališkai man pasakė Kesas. – Nagi, intelektualai, ko nepaspaudžiat vienas kitam rankos?

Nutaisęs rimtą miną, mandagiai ir oriai nusilenkęs, Luidžis paspaudė man ranką.

– Tik pamanykit, toks šaunus vyrukas, o fašistas! Ir dar humanistas! Ar esat kada nors girdėjęs tokią nesąmonę? Pažiūrėkit į jį – fašistas! Juk jis nė musės nenuskriaus!

– Aš – ne silpnavalis, – šaltai ištarė Luidžis.

– Aišku, ne. – Kesas draugiškai bakstelėjo jam į šoną. – Aišku, drauguži, kad ne. Bet pakvaišėlis. Ir kam jums būti policininku Italijoje, gauti apgailėtinus grašius apgailėtiname Kampanijos miesteliūkštyje ir pelnyti vien kojų nuospaudas. Trenkit šitą uniformą ir traukit į pietų Kaliforniją. Užkalsit milijonus! Luidžis Miljorė – humanistinės filosofijos konsultantas! Su tokia išvaizda susikrau-

sit turtą ir paskęsit meilėje. Visos nukvakusios, išsivadėjusios, besmegenės bobikės sulėks prie jūsų kaip musės prie medaus. Turėsit kabinetą, kušetę, pasiguldysit ant jos dailią, paiką kalifornietišką blondinę, pasuoksit jai apie kilnųjį filosofą humanistą Gabrielę d'Anuncijų, kraupius amžinybės horizontus ir nespėsit nė mirktelt, kaip iki kirkšnių... atsiprašau, iki ausų...

– Netaktiška juokauti tokiom temom, – niūriai tarė Luidžis. – Be to, puikiai žinot, kad aš netrokštu išvažiuot į Ameriką. Kesai, aš rimtai dėl jūsų nerimauju.

– *Sciocchezze,* niekai! – kilsteldamas rankas, ištarė Kesas. – Gyvenime nieko kvailesnio nesu girdėjęs. Visi italai nori į Ameriką. *Visi* kaip vienas! Luidži, prisipažinkit garbingai. Jūs *mylit* Ameriką. Jūs ją *dievinat!* Nė nemanykit apkvailinti dėdės Keso.

– Nenorėčiau apie tai kalbėti, – suraukęs kaktą pasakė Luidžis. – Ir nebematau reikalo čia pasilikti, jeigu iš paskutiniųjų stengiatės paversti mane kvailiu. Kesai, man kantrybė baigiasi. Tvirtinat apie draugystę, o visą laiką iš manęs šaipotės. Aš bandau būti jums draugas, nes jaučiu sielų giminystę. – Jis gūžtelėjo. – Paprasčiausiai norėjau padėti, o jūs viską verčiat juokais.

– Žinau, Luidži, žinau. Esu beviltiškas girtuoklis, rituosi žemyn, man reikia, kad kas nors paduotų pagalbos ranką. Myliu jus kaip brolį. Buvot man skydas ir apsauga, be to, išgėrėt visą mano vermutą. Bet maldauju, neūžkit man ausų apie siaubingą amžinybės perspektyvą. Iš kur, po galais, žinot, kokia toji amžinybė? Jūs, Luidži, tiesiog norit mane įbauginti.

– Mąstymas apie amžinybę kelia siaubą, – nė nešyptelėjęs atsakė Luidžis. – *Nullità, oscurità.* Niekas, tuštuma. Kaip nesibaigiantis snigimas. Aš ją taip suprantu. Tamsi baltuma...

– Luidži, kas per nesąmonės! O jeigu aš jums paaiškinsiu, kodėl mirti gera? Jeigu pasakysiu, kad amžinybė – tyli, rami vietelė, kad ten žolė, akmenys ir teka upelis, o viršuje – žydras dangus, pievoje ganosi avys, ir dūdelė ringuoja, ir varpai skamba? Jeigu jums, mielas bičiuli, pasakysiu, kad amžinybė nelabai skiriasi nuo to žavaus kaimelio slėnyje, nuo Tramončio, kurį jūs taip menkinat ir niekinat? Jeigu pasakysiu, kad amžinybė – tai troškulio

numalšinimas prie pavasario versmės, kur vanduo trykšta iš tirpstančių Apeninų sniegų, kur galima gulėti po kedrais ir žiūrėti, kaip saulės užlietoje pievelėje šoka ir išdykauja žavios mergaitės, gulėti visiškoje giedroje ir ramybėje? O jeigu taip jums pasakysiu? Ką tada pamanysit, Luidži? Tiesą kalbu, ar ne? Ar patikėsit manim?

– Štai ką aš pamanysiu, – rimtai kaip pelėda atsakė Luidžis, – aš pamanysiu, kad jūs mėgaujatės miesčioniška romantika. Kad sekat man sentimentalias pasakas. Kaip sako d'Anuncijus: „Visas gyvenimas – čia ir dabar..."

– *Vero,* teisingai, Luidži! Jūs neklystat. Tačiau gana šitų jaudinančių plepalų. Turiu daug ką atlikti. Jūs mane blaškot ir neleidžiat išsiblaivyti. Ei, Pope! – vėl suriaumojo Kesas per petį. – *Porta il caffè, subito! E due aspirine!* Nešk greičiau kavą! Ir dvi aspirino! – Jis pasigręžė į mane, neskubiai šyptelėjo ir, nė nejusdamas, pavydėtinai laisvai ir sklandžiai, nelyginant gimtąja kalba, toliau postringavo itališkai: – Galiu jums pasiūlyti tik stiklą Sambuko raudonojo – mano gėrimų tiekėjas dingo su raktais ir paliko mus be „Džeko Danielso".

– Ačiū, ne, – atsakiau angliškai, – bet kavos neatsisakyčiau ir išgerčiau porą aspirino tablečių.

– *Quattro aspirine!* Keturias aspirino! – sušuko jis Popei. Paskui atsisėdo ant kušetės ir, vėl susverdėjęs, ėmė atkimšti raudonojo vyno butelį. Luidžis rimtai ir liūdnai stebėjo Keso veiksmus.

– Kesai, privalau tęsti *savo maršrutą.* Man labai skaudu palikti jus tokį. Negi ketinat išgerti dar vieną butelį vyno? Tikriausiai iš proto išsikraustėt. – Luidžis užsivožė uniforminę kepurę ir lėtai nužingsniavo durų link. – Dabar neabejoju, kad iš proto išsikraustėt. O su bepročiais kovoti aš neturiu jėgų. Jūs tikrai būsit išgabentas į Salerną ir uždarytas į pamišėlių namus. Visiems bus be galo skaudu – išskyrus, aišku, jus patį. Padariau viską, ką galėjau. *Buona notte,* labos nakties. – Aiškiai delsdamas, su niūria, kalta išraiška, Luidžis išėjo iš kambario, bet paskui kyštelėjo galvą pro duris ir paskutinį kartą įspėjo: – Salerno pamišėlių namus ma-

čiau savo akimis. Kesai, aš juos mačiau, ir jie pranoksta viską, ką galite įsivaizduoti. Tai *viduramžiai.*

Ir išėjo.

– Puikus vyrukas, – tarė Kesas, tebesigalynėdamas su butelio kamščiu. – Jam Neapolyje advokatu būti, o ne kaimo žandaru. Saliamono galvą turi, tik vieno balkio trūksta. Įsivaizduokit! Fašistas humanistas! Kada nors papasakosiu apie jį. Be to, dar mistikas. Kristau maloningas! – Pokštelėjo ištraukiamas kamštis. – Paragaukit Sambuko raudonojo.

– Ne, dėkui, – atsakiau, – man pakaks kavos. – Patylėjęs paklausiau: – Kesai, o kodėl ir jums nepadarius pertraukėlės? Juk patys sakėt, kad norėtumėt prasiblaivyti, kad turit reikalų...

Kesas ilgai stebeilijo į butelį, paskui į grindis, tada, meilikaujamai šyptelėjęs, pažvelgė į mane. Jis dvejojo; kelios mieguistai zvimbiančios musės sukosi mums virš galvos.

– Dievaži, – pagaliau ištarė Kesas, – auksiniai žodžiai. Prakeiktas gailestingasis angelas sargas – štai kas jūs. Nusileidot tiesiai iš dangaus, kad išvaduotumėt vargšą Kesą iš plėšrių išponėjusio antropoido nagų. Kad atplėštumėt nuo bekraujų lūpų šią taurę... – Jis su kartėliu pažvelgė į butelį. – Nuodų.

Staiga Kesas sviedė butelį į kampą; atsitrenkęs į apšnerkštas grindis, butelis per stebuklą nesudužo, tik ilga tamsiai raudona čiurkšlė šliūkštelėjo ant sienos.

– Niekada gyvenime nesu taip daręs, – tyliai nusijuokė Kesas. Paskui atvirto ant kušetės, užvertė chaki spalvos kelnėmis apmautas kojas ir užriaumojo angliškai bei itališkai: – *Brutto maiale!* Niekinga kiaulė! Purvinas šunpalaikis! Dieve, suteik man jėgų, suteik man tvirtybės! Viską, kas šventa, išniekinantis šakalas! Dieve, suteik mano rankai tvirtybės! – Kosulio purtomas, jis iškėlė į viršų galingą kumštį. – *Vigliacco!* Niekšas! Sušvinkęs ryklys! Jėzau, suteik man jėgų! *Jėzau!* Nejau nebėra teisingumo? Nejau negana atimt iš manęs išmintį ir turtą, sveiką protą ir išdidumą, negi dar reikia paversti mane *bailiu?* Dieve, pasigailėk manęs! – staugdamas maldavo jis dangų. – Pamokyk mane, kaip įveikti šį mėšlioną, nešvankų kuilį! Dieve, pamokyk mane! Suteik

drąsos parblokšt jį, ir aš pervilksiu jį už supliuškusių pautų per Naująją Jeruzalę!

Staiga Kesas nutilo, sudrebėjo visu kūnu ir atsiduseęs vėl atsigulė ant kušetės. Patylėjęs, paskui sukrenkštęs, jis sunkiai, palaužtu balsu, kuriame nebebuvo nė kruopelytės gyvumo arba humoro, o vien neviltis, ištarė:

– Leveretai, miršta žmogus. *Miršta,* ir aš privalau padėti. Reikia išsiblaivyti, nes turiu būti miklus vagis. – Kesas vėl nutilo, o aš bandžiau susigaudyti, kurlink jis suka, tačiau tegirdėjau, kaip sunkiai, švilpdamas jis įkvepia ir iškvepia. – Labai nemalonu prašyti jus išeiti. Buvot angelas. Tačiau žmogus miršta. Dabar aš ne apie save. Čia, brolyti, ne menkniekiai. Reikalas rimtas. Jeigu galėtumėt... jeigu jūs galėtumėt ką nors man padaryti – užvožt porą kartų arba ko nors suleisti, kad atsikvošėčiau... aš įstengčiau nušvilpti tai, ką reikia, ir būčiau jums amžinai dėkingas. Leveretai, man reikia atsistoti ant kojų. Jūs atlikot kilnų...

Tą akimirką Popė, vilkėdama tą patį nešvarų kimono, su tais pačiais bjauriais plaukų suktukais, įšnarėjo pro duris su pilnu kavinuku.

– Kesai Kinsolvingai, – rūsčiai pažvelgusi, ištarė ji, – gal pagaliau liausies trimitavęs kaip dramblys ir atsigulsi? – Ji pastatė prieš mus du puodelius ir įpylė kavos; man skirto skystimo paviršiuje plūduriavo šviesus jos plaukas. – Kesai, tu visiškai nepakenčiamas, – čiužinėdama aplink, tarė ji. – Visiškai nepakenčiamas! Amžinai prisigeri ir leidi Meisonui žeminti tave, leidi jam tyčiotis. O dabar dar ir vaikams miegoti neduodi! Kodėl negali *gražiai* elgtis?

Kai Popė nešė nuo užgriozdintos indaujos cukrinę ir suvytusią citriną, aš nužvelgiau mielą jos veidelį. Net su suktukais ir storu kremo sluoksniu ant skruostų, jaudinanti, nuoširdžiai miela ir šiek tiek laukinė, ji buvo panaši į fėją; kukli, bet sykiu paslaptinga, atrodė kaip tik ką atplasnojusi iš miško.

– Ir kokius žodžius tu vartoji, kai pasidarai toks, – kalbėjo ji toliau. – Aš stengiuosi, kad vaikai angliškai ir itališkai kalbėtų taisyklingai, o tu vartoji tokius siaubingus žodžius. Aš jau nešneku, –

pridūrė ji, piktai išpūsdama šnerves, – apie Viešpaties Dievo vardą. Po šimts kalakutų! Negi nesusimąstai, kaip tai žaloja vaikų psichiką! – Ji numetė ant stalo du oranžinius žirnelius.

– Kas čia? – liūdnai paklausė Kesas.

– Vaikiškas aspirinas, – atšovė Popė. – Daugiau nėra. Jie iš Meisono duoto buteliuko... Oo, koks siaubingas žmogus!

– Po velnių, – sumykė Kesas ir paslėpė veidą delnuose. – Po velnių, kodėl, Pope, *nepasirūpini* manim? Man plyšta iš skausmo galva! – Apsiblaususiu žvilgsniu Kesas pažvelgė į ją, paskui į mane, tarytum prašydamas patvirtinti jo negalavimus. Tada pamuistė galvą, sriūbtelėjo kavos ir liūdnai tarė: – Bjaurų pokštą iškrėtė Jis vyrams. Pats pripildė mus hormonų, privertė užsiiminėti kai kuo tamsoje ir pačiame jaunystės žydėjime užleido mus spiegiančių buožgalvių amaru. Niekingas pokštas. Apsidairykit aplink, Leveretai! Ar kada nors regėjot tokią darkią šlykštynę, tokią sumautą pelkę? Ir tai vadinasi mano studija – atleiskit už perdėtą žodį. O juk tapiau kažkada paveikslus, ir panašiai. Dabar pažvelkit! Peliukas Mikis. Vystyklai. Lėlės. Garbingo amžiaus ančiuviai po kušete; jie dvokia jau kelintas mėnuo. Ar jūs, Leveretai, viengungis? Gerai įsižiūrėkit į šitą šiki... atleiskit, šeimyninio gyvenimo paveikslą ir pasisaugokit. Vesti katalikę – reiškia pasidaryti veisliniu eržilu. Ar esat ką nors panašaus regėjęs? Prisiekiu Viešpačiu Dievu, pasaulyje nerastumėt nieko panašaus į vakarus nuo Bankoko lindynių. Ar kur nors esat tai matęs? Velnias, kaip plėšia galvą!

– Man regis, butas kaip butas, – begėdiškai sumelavau žvelgdamas į Popę.

– Tikrai tikrai, Kesai! – sušuko ji. – Galėtų būti ir tvarkingiau, bet jeigu tu toks protingas, kodėl *pats* nesiimi prižiūrėti keturių vaikų, skalbti, taisyti valgio ir taip toliau tik su kelioms valandoms ateinančia tarnaite...

– Pope, eik miegoti, – nepiktai pertraukė ją Kesas. – Gulkis į lovą. Man reikia išeiti.

– Kesai Kinsolvingai! Niekur tu ne...

– Greičiau į lovą! – Kesas kalbėjo su ja, kaip tėvas – su užsispyrusiu vaiku: nepiktai, bet kietai. – Girdi, kas tau sakoma – marš gulti.

Popės veidas užsidegė pykčiu, ji krestelėjo galvą, bet paskui susiėmė kimono krūtinę ir įsižeidusi pasuko durų link.

– Eik tu po galais! – ištarė ji užgniaužtu balsu ir grakščiai išėjo, daili, poetiška, netikroviška. – Kartais man atrodo, kad tu tikras *pazzo*. Beprotis.

– Štai jau du asmenys šįvakar pavadino mane psichu – du, neskaitant manęs paties, – Popei išėjus, niauriai tarė Kesas.

Jis įbedė rūškaną žvilgsnį į puodelį su kavos tirščiais. Neįsivaizdavau, kaip jis būtų galėjęs išeiti į gatvę. Tačiau jutau, kad jame vyksta kova: mano stebimas, jis vien valios pastangomis plėšė nuo savęs apkvaišimo ir girtumo sluoksnius, panašiai kaip išlindęs iš purvyno šuo purtosi visu kūnu. Atrodė, kad ir jis kažką daužo nuo savęs. Kažkas jį baisiai kankino ir kažkur ginė: dar niekada nebuvau regėjęs taip trokštančio išsiblaivyti žmogaus.

Staiga Kesas atsistojo.

– Dabar, Leveretai, jūs būsit mano valios jėga. Eime.

Suglumęs aš ėmiau lipti paskui jį į drėgną, tamsų rūsį, bet einant Kesas vis dėlto paaiškino, kad jam reikia nusiprausti po šaltu dušu, – kad užbaigtų apsivalymą, – tačiau jis gali pristigti valios ir paleisti karštą vandenį. Kesas uždegė šviesą pradvisusiame vonios kambaryje, kur ant grindų irgi mėtėsi šlapi vystyklai.

– Pripratau prie to, – tarsi atsiprašė nusirengdamas. – Ateinu čia nusiskusti ir įsivaizduoju, kad esu kur nors ant kalvos, kur kvepia paparčiais ir žemuogėmis. Nagi, pirmyn!.. – šūktelėjo jis, įlipo į vonią užmerktomis akimis ir palindo po dušu. Paskui kažką atkišo man. – Tekit, palaikykit akinius. Atsukit iki galo.

Aš atsukau šaltą, atitekantį iš kalnų upokšnių, vandenį. Kesas suklykė. Vanduo tiško ir sruvo jo kūnu, o jis šaukė:

– Oi, kaip gerai! – Jis drebėjo, krūpčiojo, duso, springo, o lūpos krutėjo tarsi meldžiantis. – Kaip gerai! Tegul bėga! Ak tu, motinėle!.. Aš – visų kalių spartietis!.. Tegul bėga, Leveretai!.. *Sacramento!*.. Prakeikimas! Tuoj pavirsiu... sumautu stalagmitu!

Penkias minutes Kesas stūgavo ir baubojo po ledinėmis čiurkšlėmis ir pagaliau paskutinį kartą – kaip pakvaišęs mistikas, skelbiantis Dievo apreiškimą, – uždusęs pasakė:

– Taip, taip, drauguži, esu blaivus kaip baptistas. – Ir šlapias, su prilipusiais prie kaktos plaukais išlipo iš vonios. – Taip, – ištarė ir neatsimerkdamas nušlepsėjo grindimis. – Dabar galima imtis reikalų.

Nesugraibęs rankšluosčio, Kesas tik nusibraukė nuo savęs vandenį ir šlapias įsispraudė į kelnes. Rengdamasis tęsė monologą.

– Ne, meluoju, – kalbėjo strykčiodamas ant vienos kojos, o ant kitos audamas batą. – Nesu toks blaivus. Bet pakankamai blaivus, kad įvykdyčiau šią... būtiną vagystę. Vagystę! Žinot, po karo niekada nesu vogęs. Mes buvom saloje, ir aš nušvilpiau iš laivo ligoninės puskibirį spirito. Ligi šiol gailiuosi. Bet kaip mes paūžėm! Kaip paūžėm! Vos tik prisimenu, visos atgailos išgaruoja. Sėdim paplūdimy po palmėmis, tarp kojų pirštų smėlis, žiūrim į mėnulį ir kliukinam spiritą. Ar esat kada gėręs spiritą? Viešpatie, į burną jo nepaimsi. O troškulys po to – žodžiais nenusakomas. Gal paduotumėt man šukas, štai ten?

Kesas ėmė šukuotis prieš veidrodį; jo akys prašviesėjo, rankos jau nebedrebėjo. Atrodė atgavęs savitvardą ir pajėgus atlikti bet ką.

– Tikras vagis turi save prižiūrėti. Kas visada būna didžiausias kvartalo dabita? Tas, kas strykčioja pro langus! Be to, tai bus tokia švari ir kilni vagystė, kokios dar nėra aprašę metraščiai. Ne purvinos automobilių padangos, ne taukini popiergaliai iš kasos aparato, ne kokie nors niekingi daikčiukai – fotoaparatai, cigaretės, parkeriai ir panašiai. Apsaugok, Viešpatie! Tai bus kažkas *ypatinga*. O čia dabar! – sušuko pažvelgęs į savo kojas. – Kaip aš paeisiu su tais klumpėkais? Jie ir mirusį iš karsto prikels. Tikras vagis – tai užvis svarbiausia – turi pasirūpinti apavu. Antraip užrioglins ant suolelio, taburetės, sulankstomosios lovelės arba taip per nerangumą įlinguos sijas, kad išbudins visą šeimą ir jie kaip varnų pulkas sulėks su naktiniais marškiniais. Ne, bičiuli. Vagis turi būti kaip tas sumautas elfas.

Kesas nusiavė, nuėjo tamsiu koridoriumi, ir aš išgirdau, kaip jis švokšdamas rausiasi kažkokioje skrynioje ar spintoje. Po valandėlės grįžo apsiavęs sportbačiais. Jo veidas buvo rimtas ir įsitempęs.

– Staiga man šovė mintis, – prabilo jis, – kad aš su savo reikalais mirtinai jums įkyrėjau. Atleiskit, Leveretai. Tikrai nepagalvojau. Jei norit, galit pasakyti – pabučiuok man į užpakalį ir nešdinkis. Dievaži, jumis dėtas taip ir padaryčiau. Na... nežinau. Jūs pasielgėt labai šauniai... kad mane užsistojot.

– Meisonas – tikras *kiaulė!* – išsprūdo man. – Sakykit, Kesai, ar jūs...

Mane sustabdė rūstus ir grėsmingas Keso žvilgsnis.

– Nereikia, – ištarė jis. – Nereikia apie tai kalbėti. Turiu kai kur įsilaužti ir kai ką pavogti, o jeigu prarasiu savitvardą, viską sugadinsiu. Klausykit... – pasakė patylėjęs, – nors buvau prisilakęs kaip gyvulys ir filmas buvo nutrūkęs, kelios prošvaistės sąmonėje užsiliko. Viena – tai jūs kelyje šią popietę. Nežinau kodėl, bet mane persekioja jausmas, kad jus įžeidžiau. Jeigu taip – labai gailiuosi ir noriu atsiprašyti. Tikriausiai pamaniau, kad jūs vienas iš Meisono įkyrių mulkių...

– Jums visai nereikia atsiprašinėti, – įsiterpiau. – Aš buvau nusivaręs, o jūs buvot...

– Suriestas į ožio ragą. Šiaip ar taip, nesvarbu. Štai ką norėjau pasakyti: per šlykščią raudoną miglą prisimenu, kaip pilsčiau iš tuščio į kiaurą, suokiau apie Tramontį – tą kaimelį slėnyje. Tikrai ne pamokslą skaičiau. Aš tiesiog... – Kesas nusigręžė ir lėtai nuėjo koridoriumi. – Jūs, Leveretai, šaunus vyras, ir tikiuosi, kad dar pasimatysim. Dabar šiek tiek apmažinsiu Meisono lobius, o paskui eisiu į slėnį. Ten yra į ką pažiūrėti, net naktį. Jei norit – palaukit, grįšiu po penkiolikos minučių.

Daugiau netardamas nė žodžio, jis pradingo tamsoje, nuo laiptų atsklido minkšti tylūs jo žingsniai.

Aš užlipau į viršų, į šiukšliną, sudususį Keso kambarį. Tyloje zvimbė bemiegės musės. Taip, liūdna vieta: purvas, smarvė, chaosas – panašius kambarius buvau matęs sunkiais krizės metais, kai skurdas reiškė ne tiek pinigų stygių, bet – panašiai kaip čia – dvasios išgverimą. Turguje pirkta gipsinė Madona svajingai ir patikliai žvelgė įsimylėjusiomis akimis į mane nuo sienos; šalia jos kalendorius su pažymėtomis visų šventųjų dienomis skelbė kru-

vinai raudoną *kovą* – nuo kurio jau buvo praėję pusė metų. Ant stalo stovėjo atidaryta skardinukė sardinių žalsvai geltonam aliejuj. Greta mėtėsi eskizų albumas, jame niršiai, lyg su skeveldra, girtai buvo pakeverzota: *turiu kas man brangiausia nebaisu dabar ir mirti būtų kai abi jūs prie manęs tik vaike jūs arčiau iš pusių abiejų prie tėvo glauskitės ir duokite pajust, kad aš nebe klajūnas ir ne vienišas!!!**

Vos pradėjus kitą, jau visai neįskaitomą frazę, plunksnakočio buvo atsisakyta – teisingiau, durta įkypai, plėšiant popierių, lyg staigiam pykčio šuorui užėjus. Apačioje matėsi greitomis raudonu vaškinuku brūkšteltas kreivašonis namelis su kaminu, pulkas priešistorinių paukščių, išstypęs – taip pat raudonas – arklys ištinusiomis kaip milžiniškos morkos ausimis ir po viskuo – prieraišas milžiniškomis raudonomis raidėmis: AMERIKA LAUK!! MARGARETĖ KINSOLVING 8 METAI KAKA. Man pasigirdo, kad kampe sukrebždėjo pelė ar žiurkė, ir aš krūptelėjęs apsidairiau. Paskui sudrebėjau, tarsi kambario aptriušimas ir nusialinimas būtų pervėręs mane iki sielos gelmių, ir išėjau į balkoną.

Žiburiai jūroje nebuvo nei pasikeitę, nei pasislinkę, jie gulėjo ant vandens lyg ramus žvaigždynas tyliame tamsiame dangaus skliaute. Nebuvo girdėti nė garso. Netoliese mėlynai virpuliavo visų apleistas baseinas, išskyrus nenuilstančias peteliškes, sūkuriuojančias lyg vėjo blaškomi lapeliai aplink akinamus prožektorius.

Turiu, kas man brangiausia. Nebaisu dabar ir mirti...

Negalėjau įveikti drebulio, persmelkusio iki širdies, iki kaulų smegenų. Mane pagavo šaltas, drėgnas, nerealus siaubas; ir jeigu būčiau buvęs moteris, vargu ar būčiau užgniaužęs riksmą.

Kai už manęs trinktelėjo praveriamos durys, aš suvirpėjau kaip šaltiena. Staigiai atsigręžiau ir išvydau Kesą: labai susijaudinęs, jis ėmė skubiai rausti suverstą krūvą kambario kampe ir į visas puses mėtyti puskojines, diržus, batus.

– Kur ta nelemta kuprinė? – sumurmėjo Kesas. – Žinot, Leveretai, tai buvo juokų darbas! Galėjau įrioglinti su šarvais arba prie

* Iš Sofoklio tragedijos „Edipas Kolone".

uodegos pririšta konservų skardine. Holivudo padugnės tebesiautėjo, tad aš kuo ramiausiai nušvilpiau, kas reikalinga. Paprasčiau negu saldainį.

– *Ką* nušvilpėt?

Kesas tarsi neišgirdo mano klausimo.

– Juokinga, – kalbėjo jis toliau. – Išeinu su savo labu rankoje iš vonios ir sutinku kažkokį stuobrį, greičiausiai atvykusį iš Romos vaidinti šiame filme. Jis anksčiau nebuvo manęs matęs ir pajuto kažką negera. Sustojo, atvėpino lūpą ir sako: *Che vuole lei?* Ko jūs norit? Aš nė kiek nesutrinku ir gražiausia anglų kalba atsakau jam: „Drožk sau, gražuoli, aš čia dirbu", – ir praplaukiu pro jį, švytėdamas kaip vyskupas. Suktumo ir įžūlumo – štai ko reikia tikram vagiui.

– *Su kokiu* labu rankoje? – neatstojau aš.

– Aa, visai pamiršau, – nerūpestingai atsakė Kesas. – Iš galvos išgaravo. Štai. – Jis parodė buteliuką.

Aš priėjau, pasilenkiau, kad geriau įžiūrėčiau, ir pamačiau vaistų kapsules. Ant etiketės buvo parašyta: PARAMINO SALICILINĖ RŪGŠTIS, LEDERLI, JAV. Buteliukas prabangiai blizgėjo blausioje šviesoje.

– Stebuklinga priemonė, – kreivai šyptelėjęs, tyliai tarė Kesas. – Šimtas kapsulių. Pakaktų išgydyti dešimčiai romantiškų poetų. Kartu su streptomicinu jos vartojamos nuo tuberkuliozės. Jeigu būtume turėję jų prieš karą, mano mieloji pusseserė Junisė Kinsolving būtų dabar sveika ir linksmai sau gyventų Kolfakse, Virdžinijoje.

– O iš kur Meisonas jų gavo? – paklausiau.

– Jis? – neaiškiai atsakė Kesas. – Ištraukė iš rankovės.

– Bet... – nesilioviau kvotęs Keso. – Kam jam net šimtas tokių kapsulių?

– Cha! – nelinksmai šyptelėjo Kesas. – Ilga pasaka. Tačiau tokia, kad jums net kojų plaukai pasišiaušty.

– Juk jis negalėjo jų gauti be daktaro recepto, tiesa?

Kesas įbedė į mane akis.

– Čia dabar! Aš maniau, kad *pažįstat* Meisoną. Negi nežinojot, kad kai kalba eina apie žemiškąsias gėrybes, Meisonas gali gauti *bet ką?* Bet ką! – Jis niūriai pažvelgė į buteliuką. – Tokio daikto šioje Dievo užmirštoje šalyje nė su žiburiu nesurasi. Žinoma, jo čia yra. Jį net po truputį gaminti pradėjo, kaip ir mūsų senojoje gerojoje Jot A ir Vė, bet pabandykit iki jo prisikasti. Už tokį buteliuką galėtumėt nupirkti kone visus krikščionių demokratų partijos senatorius.

– Ką ketinat su juo daryti?

Kesas valandėlę tylėjo.

– Nežinau, – pagaliau ištarė tylią raudą primenančiu balsu. – Dieve mano, aš nežinau! Gydytojas... Kaltronis... apgailėtinas Sambuko šundaktaris... Kad jis prasmegtų! Žodžiu, šitie vaistai gali daryti stebuklus. Mūsų atveju, manau, jau per vėlu, bet kodėl nepabandžius. Ir ko, po paraliais, mes čia stovim ir plepam? Eime, gerai?

Kesas įsimetė į kuprinę buteliuką su vaistais, kelias skardinėles sardinių, puskepalį duonos ir tris ar keturis sumuštus, nebe pirmos jaunystės obuolius. Paskui mudu panirom į naktį.

Pagrindinė Sambuko gatvė, kuria nuskubėjom, veikiau buvo didžiuliais akmenimis grįsti laiptai, per daug siauri ir per daug statūs bet kokiai transporto priemonei, amžinai šlapi nuo gruntinių vandenų ir slidūs – dėl drėgmės ir dėl to, kad juos amžių amžius gludino puspadžiai. Kopėm į viršų sunkiai alsuodami, beveik nesišnekėdami; mūsų kelias ėjo tarp tylių, mieguistų namų, apšviestų tik blausios žibintų šviesos, bet maždaug už mylios ar kiek tolėliau miestukas likosi užpakaly ir mus apsupo tamsos siena. Pakvipo kaimu. Kesas įjungė žibintuvėlį.

– Kažkur čia prasideda takelis, – pratarė vedžiodamas spinduliu po piktžoles. – Štai jis. Eime, – staiga sumurmėjo jis. – Pusvalandis kelio, bet slėnio pakraščiu, vieta lygi, todėl labai nepavargsite.

Šviesos spindulys krito ant driežo – mažas išgąsdintas padarėlis vaiduokliškomis akimis pabandė galvotrūkčiais sprukti ir šmurkštelėjo per sieną.

– Vargšas tipelis, juk jam milijonas metų, – tarė Kesas. – Eime.

Mes nužingsniavom takeliu. Šnerves maloniai kuteno citrinmedžių kvapas. Nežinia kodėl – veikiausiai dėl to, kad pagaliau lioviausi mąstęs apie rūmų intrigas, – naktis man pasirodė kupina ekstazės. Mus užklojo tyra žeme, citrinmedžiais, pušimis prakvipęs nuo kalnų srūvantis oras. Iš už klajūno debesies išplaukė pilnas mėnuo, apšvietė mišką ir šlaitą po mumis, o pašėlusiai almantis ir slėnio dugnu gurgantis upelis sublizgo gyvu sidabru. Kažkur tolumoje sumekeno avis. Slėnis prisipildė kerų. Kesas užgesino žibintuvėlį, viską buvo galima įžiūrėti ir mėnulio šviesoje; slėnis maudėsi jos spindesy. Mėnesiena sidabru apipylė pušynus, uolas ir ant šlaitų pabirusias valstiečių trobeles, vienišas, paliktas likimo valiai, įmigusias. Aukštai viršuje burgėdamas tiško krioklys; virš jo suvirpo vaivorykštė ir pradingo. Tolumoje vėl sumekeno avis – romus, migdantis garsas. Galiausiai Kesas prabilo:

– Idiotiška arkadija, ar ne? Jums reiktų ją pamatyti dieną arba švintant. – Jis patylėjo. – Kuo, Leveretai, verčiatės?

– Ką reiškia *verčiatės?*

– Neužsigaukit. Norėjau paklausti, ką dirbate. Kad žemė suktųsi, sodai žydėtų, ir panašiai.

Kai papasakojau, ką veikiu, – teisingiau, kai papasakojau apie savo *veiklą* Romoje, – Kesas vėl ilgam nutilo.

– Dabar prisimenu, – tarė jis. – Meisonas man pasakojo. – Vėl stojo tyla. – Jūs, vaikinai, galėtumėt pasiųsti dalį tos pagalbos, ar kaip ji ten vadinasi, čionai. – Jis užkliuvo už akmens ir įsitvėrė mano rankos. – Atleiskit, bet dar netvirtai stoviu ant kojų.

– Nuo manęs mažai kas priklausė, – ėmiau teisintis klumpindamas greta. – Buvau ne viršininkas, o, kaip sakoma, vykdytojas...

– Aha! – liūdnai ir kimiai nusijuokė Kesas. Paskui išsitraukė iš kišenės beretę, užsivožė ją dabitiškai pakreipdamas ant šono; šis keistas ūmus judesys buvo kupinas pykčio ir paniekos. – Cha! Dievaži, žinau, kad nebuvote viršininkas. Sergėk, Viešpatie! Kiekvienąsyk, paėmęs laikraštį, išvystu viršininko veidą. Presbiterionų bažnyčios seniūną ryklio snukiu. Leiskit paklausti: ką toks išma-

no apie gyvenimą? Ir ką išvis šitie glotnūs, išpampę parazitai žino! Kodėl neatvažiuoja čia, nepasižiūri. – Jis sustojo sunkiai alsuodamas.

Slėnis skendėjo švelniame sidabriniame mėnesienos švytėjime. Kesas mostelėjo ranka:

– Pažvelkit! Stačiai iš proto varo, ar ne? Bet prisiekiu mūsų Viešpačiu Dievu, Leveretai, jog nežinau, ar yra liūdnesnė vieta pasaulyje.

Nelėtindamas žingsnio, Kesas užsidegė cigarą. Dvokiančių garų tumulai plaikstėsi paskui mus. Tada, gerai išsikosėjęs ir atsikrenkštęs, jis prabilo:

– Yra juokingas pasakojimas apie šį slėnį. Baisiai juokingas. Sambuke jį išgirdę visi raičiojasi. Ypač nutukę krikščionys demokratai, miesto tėvai. *Jie visai* išvirsta iš koto. Taigi, kaip žinot, pinigų čia niekas neturi. Jie kažką augina, bet žemė seniai nualinta, dar gerai, jei pavasarį kas nors sugraibo penkis perdžiūvusius žirnius. Kad jūs pamatytumėt čionykštes vištas! Apie jas net pasakėčia sukurta. Esą Tramončio slėnis – vienintelė vieta Italijoje, kur nėra lapių, nes jos taip pasišlykštėjo vietinėmis vištomis, kad susikrovė mantą ir išsikraustė. Tačiau tai dar ne pati juokingiausia istorija. Juokingiausia apie pieną. Leveretai, kad pamatytumėt jų karves! Pašaro čia nėra jokio; karvės ganosi ant šlaitų ir neužauga didesnės kaip ožkos.

Taigi pasakojama, jog maždaug prieš penkerius metus vyriausybė atsiuntė į šią provinciją grupę žemės ūkio inspektorių paimti pieno pavyzdžių. Labai svarbi užduotis, ar ne? Šie pasiima įmantrią kilnojamąją laboratoriją ir dideliu sunkvežimiu atbilda į Sambuką. Na, kaimiečiai iš visų apylinkės slėnių susirenka aikštėje su kibirais, kad būtų nustatytas pieno riebumas, mineralinė sudėtis, patikrinta, ar jis neužkrėstas tuberkulioze, ir taip toliau. Aikštėje visą dieną daroma analizė, pagaliau atneša savo karvių pieno Tramončio kaimiečiai – o jų, velniai rautų, bus gal koks dešimt, na, daugiausia penkiolika.

Taigi paima tą jų pieną į kilnojamąją laboratoriją, tikrina, tiria, ir galiausiai žengia į priekį su rezultatais vyriausiasis chemikas.

Taip ir regiu šį paveikslą: pasirodo nutukęs tinginys – tikrintojas iš Salerno su savo mėgintuvėliais, diagramomis, ir taip toliau, o nususę driskiai stovi miestelio aikštėje viltingai pakėlę į jį akis. Jis įtraukia oro į plačią krūtinę ir prabyla: – *Questo qui non è latte. È un'altra cosa*. Čia ne pienas, o kažkas kita. Ar galit įsivaizduoti, kokia juokinga scena: mėšlini bėdžiai spokso iš apačios į storą pasipūtusį chemiką, o jis oriai jiems aiškina, kad jie atnešę nežinia ką, tik ne pieną.

– Tai ne pienas, – kartoja jis pasipūtusiu kaip visų valdininkų balsu, – o kažkas kita.

Miestiečiai vėpso ir kikena, o chemikas labai iškilmingai pateikia to *tramontietiško velniaižin ko* sudėtį: vanduo, pelių spiros, šeriai ir nežinia koks mėlynas dažalas, veikiausiai atsiradęs dėl kažko be galo neigiamo ir šlykštaus, o svarbiausia – jokių riebalų, mineralinių druskų arba sumauto kaloringumo. Pabaigoje valdininkas pareiškia:

– Neškitės šitą skydalą namo. Čia joks pienas.

Patylėjęs Kesas pridūrė:

– Baisiai juokingas pasakojimas. Kiekvienąkart jį išgirdęs, mirštu iš juoko. – Jo balsas buvo slogus. – Labai juokinga, – pakartojo ir toliau žingsniavo nepratardamas nė žodžio, pūsdamas dūmus pro niūriai suspaustų lūpų kamputį.

Maždaug po pusvalandžio mes įkopėm į kalvą ir apačioje išvydom mėnesienos nusidabruotą kaimiečio trobelės siluetą. Takelio atšaka nuvedė mus per vabzdžiais gaudžiančią pievą, upelį, pilną šešėlių pušyną prie išklibusios lipynės. Persiropštę per ją, pajutom po kojom drėgną purią žemę ir atsidūrėm kaimiečio kieme. Kvepėjo mėšlu, o kažkur tamsoje buvo girdėti, kaip neramiai bruzda ir krabždena snūduriuojančios vištos. Urgzdamas ir bandydamas grybštelėti dantimis, mus užpuolė perkaręs šuo, bet, Kesui kažką sumurmėjus, suinkštė iš pasitenkinimo ir ėmė laigyti aplinkui rodydamas išsišovusius mėnesienoje šonkaulius. Perėję sukepusios žemės rėžį, prisiartinom prie trobelės. Viduje blausiai švietė spingsulė. Mums priėjus arčiau, pirmąsyk išgirdau garsą, rėžte rėžiantį giedrą, mėnesienos užlieto slėnio tylumą, – kaip

per stiklą braukiamo vinies čirpesys ar stabdžių cypimas, – ne garsų, bet ir ne tylų, ilgą, tęsiamą, vienodą kančios ir nevilties stūgesį, sklindantį iš trobelės tamsumos, kankinamai spaudžiantį ausų būgnelius.

– Viešpatie, – tariau aš. – Kas tai?

Kesas nieko neatsakė. Staiga kaukimas trobelėje nutrūko, lyg būtų užduseęs, bet po kelių sekundžių virto vaitojimu, vos girdimu, bet kupinu tos pačios nepakeliamos ir vienišos kančios. Jau pasigirdo už durų kojų brūkšėjimas; pravirko vaikas, nukrito puodas ar keptuvė, ir vėl viskas nurimo.

– *Chièè la?* Kas ten? – pasigirdo iš tamsos.

Klausė moteris, tačiau balsas buvo niūrus ir vyriškas, delsus ir apatiškas, smelkte persmelktas beribio nuoilsio.

– *Sono io, Ghita*, – tyliai atsakė Kesas. – Gita, čia aš – Kesas. Su draugu.

Tarpduryje pasirodė moteris, ranka įsitvėrusi staktos, veidą ryškiai apšvietė mėnesiena. Tai buvo baimę, teisingiau – šiurpą keliantis veidas, kiekvienu bruožu bylojantis apie giliai įsirėžusią kančią. Lūpų kampučiai nutįsę, blausios neregės akys panašios į du juodus akmenis, susivėlusių plaukų sruogos styro kaip perdžiūvę žolės kuokštai. Ji nejudėjo, tik alsavimas kilojo nukarusias krūtis po skarmalą ar maišą primenančia suknele ir, rodės, virpino visą kūną. Ji buvo panaši į būtybę, kurios sielvartas seniai peržengė pasaulio, kur verkiama, ribas.

– *Buona sera*, – vangiai ištarė moteris. – Mes tavęs laukėm.

– Kaip Mikelė? Kaip jis šiąnakt?

– Silpsta, – atsakė ji. – Teiravosi tavęs. Vėl tas skausmas. Lyg būtų ne jo, o mano – kai jis šaukia, jaučiu jį visais kaulais. Manau, greit mirs. Man visus kaulus laužo.

– O morfijus? Liaukis taukšt apie mirtį.

– Jokios naudos. Nebepadeda. Ir dar tas stiklinis prietaisas nukrito ir sudužo. *La siringa,* švirkštas. Alesandras paėmė jį...

– Juk *sakiau,* kad laikytumėt... – pyktelėjęs pertraukė ją Kesas. Paskui ramiai pridūrė: – Nieko, gausim kitą.

Moters balsas buvo perdegęs ir sausas.

– Jaučiu jį visais kaulais, – ištarė ji, – jis visame mano kūne. Čia. Visur. Vakare buvo atėjusi Madalena. Sakė, dabar liga persikraustė į mane. Ir į vaikus. Ji mus sugrauš. Madalena davė man užkalbėtą...

– Neįsileidinėk šitos raganos, – pertraukė ją Kesas. Trobelės gilumoje vėl pasigirdo vaitojimas. Moteris įsitempė, jos akys išsiplėtė. – Gita, vyk lauk šitą raganą. Kiek kartų sakiau tau – išmesk bjaurius jos apdavus. Nuo jų bus tik blogiau. Neįsileidinėk jos. Tai nuodai! Argi Frančeska tau nesakė? Kur Frančeska?

Moteris neatsakė. Ji automatiškai pasisuko garso link ir ištirpo tamsioje trobelės gelmėje. Vaitojimas aptyko ir staiga liovėsi.

– Jam, – nusiimdamas nuo peties kuprinę, paaiškino man Kesas, – miliarinė tuberkuliozė. Greitoji džiova. Išvarpė nuo galvos iki kojų, suskylėjo viską – kaulus, inkstus, kepenis, plaučius. Ir dar jis susilaužė koją. Ją baisiai skauda, o ji – kaip prakeikta kempinė. Vilties jokios. Jumis dėtas į vidų neičiau.

Jis susverdėjo, lyg būtų dar neišsiblaivęs. Paskui išėmė iš kuprinės vaistų buteliuką ir mėnesienoje atidžiai apžiūrėjo.

– Na, o aš, jei buvo lemta užsikrėsti, jau užsikrėčiau. Po šimts! Sumautas gydytojūkštis! Taigi kas ten sakoma? Kokia dozė? Aha, keturis kartus per dieną po tris gramus. Gerai, pabandysim. Vargšeliui vis tiek nepakenks. Jau jam niekas negali pakenkti. – Jis pasigręžė ir žengė durų link. – Jums neverta rizikuoti. Ilgai netruksiu.

– Verčiau eisiu su jumis, – tariau.

– Jūsų valia, – pasakė Kesas.

Tarpduryje mane pasitiko smarvė, prilipo prie veido kaip purvina pažaliavusi plaštaka. Tvoskė įvairiai: tuo pačiu mėšlu, gyžalu, purvu ir atmatom, bet už viską viršesnis buvo ligos kvapas – salstelėjęs sušvinkusios mėsos smarsas, kuris skleidėsi ore ryškiai kaip spalva. Tai buvo lavoninės kvapas. Apgraibomis ieškodamas kelio, aš mirkčiojau ir dairiausi murzinoje šviesoje. Tylą smelkė tolydus musių zvimbimas: jų buvo pilna visur – ore, ant aslos, kiekviename aklinų sienų centimetre. Jos ropinėjo karščiuojančiais, išsekusiais trijų liguistų vaikų veidais. Jie miegojo kampe ant šiaudų

čiužinio nejusdami nei naktinės sumaišties, nei kankinamų dejonių. Ant sienų nebuvo nieko, net Madonos, o baldų – tik stalas ir trys kėdės. Tolimajame kampe negrabiai sujudėjo didžiulis šešėlis, aš krūptelėjau, bet paskui įmačiau karvę – iš už žemos pertvaros ji dėbsojo į mane meiliu, gedulingu žvilgsniu, visą laiką ramiai gromuliuodama. Paskui atsigręžiau dejonės pusėn ir pamačiau ant čiužinio ligonį: tik veidas kyšojo iš po seno, suplyšusio kareiviško apkloto. Mane taip pribloškė šis įsitempęs, nejudrus, blyškus kaip vaškas veidas, šis stulbinantis susmegusio, nuniokoto, kone sudegusio kūno reginys, kad akimirką palaikiau jį mirusiu. Kesas ir moteriškė atsiklaupė greta jo. Išgirdau tylų ir švelnų Keso balsą:

– *Come va, mio caro? Soffri molto?* Kaip sekasi, brangusis? Labai kankiniesi? Mikele, čia aš, Kesas.

Mikelė atsimerkė ir lėtai apsidairė. Atrodė, jog jis vienui vienas smilksta su savo kančia, nelyginant giliam sapne paskendęs beribiame ir nepasotiname skausme ir dabar, išoriniam pasauliui pasikėsinus į jį, priminė nubudusį žmogų, nesuvokiantį, kur jis yra. Jo žvilgsnis lėtai sliuogė lubomis ir sienomis. Pagaliau, kai atsitiktinai įsibedė į Kesą, jo kūnas po antklode vos vos sukrutėjo, o įdubusi bedantė burna pravypo netikėta džiugia šypsena. Jis prabilo kimiu, gergždžiančiu anapusiniu balsu, žodžiai buvo neaiškūs, iškreipti to paties darkaus viduje šeimininkaujančio irimo.

– Kesai, – ištarė Mikelė, – aš tavęs laukiau. Turiu butelį vyno. Frančeska šiandien parnešė. Tikras kiantis.

– Tau, Mikele, visų geriausia miegas, – atsakė Kesas. – Tiesa, atnešiau labai gerų vaistų, žaibiškai pastatys tave ant kojų. Ar labai skauda koją?

– Skauda, Kesai, – tebesišypsodamas atsakė Mikelė. – Labai skauda. Bet kai tu ateini... nežinau. Viskas kitaip. Supranti, mes šnekučiuojamės. Juokaujam. Ir skauda tada kitaip. Nebe taip skauda.

– O kaip karštis? – pasiteiravo Kesas. – Ar geri aspiriną, kurį atnešiau nuo karščiavimo?

Prabilo moteris, Gita:

– Jis šlapinasi krauju. Blogas ženklas. Madalena sako...

– Pakaks apie Madaleną, – nukirto Kesas. – Ką ji išmano? Neįsileisk jos. – Su kantriu priekaištu akyse jis pasigręžė į moterį. – Gita, o jau tos musės! Pažiūrėk – jų *milijonai*. Ar nori ir vaikus užkrėsti? Kur balionėlis, kurį atnešė Frančeska?

Moteris gūžtelėjo.

– Baigėsi, – atsakė ji. – Tų musių vis tiek priskrenda. Kur karvė, ten ir musės.

– Gita, paduok vandens, – paprašė Kesas.

– Štai jis, šalia tavęs. Stiklinėje.

Kesas atsuko buteliuko dangtelį ir išėmė dvi geltonas kapsules.

– Nagi, Mikele, išgerk jas. Paskui po vieną kas šešias valandas ir gerai užsigerk vandeniu, o kada baigti – aš pats tau pasakysiu.

Kesas pakišo ranką po liesais ligonio pečiais ir pabandė jį kilstelėti. Tai buvo nelengva; įsiręžęs, prakaito išpilta kakta, Mikelė pasikėlė ant alkūnių ir, užgriuvus naujam skausmo priepuoliui, sustūgo.

– *Aaah!* – tarsi išleisdamas paskutinį kvapą, sugargė jis. – Dieve! – Valandėlę užsimerkęs gaivaliojosi. Paskui, prieš atsimerkdamas, nusišypsojo švelnia bedante šypsena. – Nuo ko jos, Kesai? – paklausė sulaikęs lūpas prie stiklinės krašto. – Ar tiesa, kad Amerikoje yra vaistų nuo *il cancro,* vėžio. Čia jie?

Pamačiau, kaip suvirpo Keso rankos, dedančios kapsules Mikelei į burną. Atrodė, jam sunku net kalbėti. Bet tvirtai pasakė:

– Juk *žinai*, Mikele, kad tau ne vėžys. Tai mes jau aptarėm. Vaistai kepenims ir sulaužytam kojos kaului. Tu pagysi. Dabar ryk.

Kol Mikelė springdamas rijo vandenį, moteris ėmė rypuoti – ši taiki, švelni, vos girdima sielvarto rauda buvo tokia nuolanki, be kruopelytės isterijos, jog atrodė, kad ji niūniuoja. Po valandėlės moteris nutilo.

– Regėjau juodą angelą, – vangiai sumurmėjo. – Šiąnakt regėjau. Naktimis jis visada šalia mūsų.

Atsigręžiau ir pamačiau, kaip jos vokai nusileido, tarsi būtų grimzdus į miegą; sugniaužusi ant išdžiūvusios krūtinės rankas, primenančias raudonus apdraskytus sparnus, ji vėl užvedė tykią, klusnią, širdgėlos kupiną lopšinę.

– Šš, Gita! – tarė Kesas. – Nutilk. Nebūk kvaila. Liaukis save kankinus.

– Aš regėjau... – pramerkdama akis, vėl pradėjo jinai.

– Nutilk, – jau griežčiau liepė Kesas. – Kur Frančeska?

– Ji taip ir negrįžo, – apatiškai atsakė moteris.

Kesas susirūpinęs susiraukė.

– Ką reiškia „ji taip ir negrįžo"? – stverdamas moteriai už rankos, jai dar nespėjus užsimerkti, piktai paklausė jis. – Nori pasakyti, kad kambarėlyje jos nėra? – Jis linktelėjo vienintelės pertvarėlės trobelės gilumoje pusėn; durų ten nebuvo, o angą dengė maišinio audeklo užuolaida, atskirianti patalpėlę. – Bet ji sakė, kad eina namo! Sakė, nakvos čia!

– Ji taip ir negrįžo, – pakartojo Gita.

Kesas pašoko nuo čiužinio. Skubiai priėjo prie pertvarėlės angos, pažvelgė į vidų, grįžo, pritūpė šalia čiužinio ir įbedė žvilgsnį į plokščią, beaistrį Gitos veidą.

– Kur ji galėtų būti? – paklausė. – Nereikėjo jai... Šįvakar kažkas nutiko ... – Kesas nebaigė. – Po perkūnais, – sušnabždėjo angliškai. – Prakeiktas šliužas! Jeigu jis...

Kesas vėl pašoko lyg ketindamas bėgti lauk, bet Mikelė krankteléjo nuo čiužinio.

– Kesai... – Jam keliantis viršutinis apkloto kraštas atsilenkė, ir pro išblukusią, dryžuotą kaip kalinio pižamą pasimatė nepakeliamai liesa krūtinė. – Kesai, – ištarė jis, – nesijaudink dėl Francěskos. Žinai, ji dažnai pasilieka pas Liučiją – žinai, *albergo „Eden"*, „Rojaus" viešbučio sodininko dukterį. Visada ten pasilieka. Nesijaudink, *amico*. Šiandien ji ten. Nesijaudink. Ateik ir prisėsk prie manęs. Nuo vaistų man geriau.

Kesas dvejojo.

– Ko gera... – ištarė jis padelsęs. – Bet ji būtų man *pasakiusi*, ar ne, Mikele? Reikia eiti.

Mikelė išspaudė baugų juoko gurgesį.

– Kodėl ji sakysis tau, jei tikram tėvui niekada gyvenime nebuvo pasisakiusi? Ateik ir prisėsk. Nieko jai nenutiks. Kesai, juk tu pažįsti Francěską! Kesai, sėskis čia. Man atrodo, net galėčiau paeiti.

– Nežinau, – niūriai atsiliepė Kesas. Tačiau nerimas ir rūpestis po truputį ėmė nykti jo veide. – Aš pamiršau apie Liučiją. – Jis atsiduso ir vėl ėmė rūpintis ligoniu. – O dabar, Mikele, atsigulk, – ryžtingai tarė. – Štai taip. Ir nereikia šitiek kalbėti. Tau kenkia.

– *O Dieve! Ar dar ilgai?* – ištrūko Mikelei.

Jo žmona vėl ėmė linguot ir dejuoti.

Aš sėdėjau prie kitos sienos, klausydamasis nesamo laikrodžio tiksėjimo, to įsivaizduojamo tik tak, tikriausiai lydinčio visus naktinius kentėjimus, nemigo valandas, budynes prie karsto. Moteris lingavo ir tyliai dejavo, vaikai muistėsi, trūkčiojo ir verkšleno per miegus, karvė žvelgė į mane rudomis geromis nesuvokiančiomis akimis pro išpampusį nuo musių orą, ir aš pagaliau supratau, kad šitas italas iš tiesų miršta. Miršta – žino tai ir, nieko nepaisydamas, trokšta tik išplėšti iš Keso paskutinį patvirtinimą neįmanomos, dievažin kiek ilgai – tikriausiai visą apgailėtiną gyvenimą – širdyje puoselėtos svajonės. Todėl dabar, tarp aimanų, kurias Kesas ramino tai žodžiu, tai rankos prisilietimu, aš girdėjau jo balsą, nuostabos ir vilties sugyvintą.

Jis klausinėjo apie Ameriką: ar tiesa, Kesai, kad tenai net vargingiausias darbininkas turi ir automobilį, ir krosnelę, ir namą su langais? Kesai, ar galėtų taip būti, kad kai jis pasitaisys, jie visi kartu nuvažiuos į Ameriką ir nupirks Alesandrui, Karlai ir netgi pačiam mažiausiam po gerų batų porą? Jis jau buvo viso to Kesą klausinėjęs, bet atkakliai reikalavo, kad ši didinga tiesa būtų dar kartą pakartota – kaip mažas berniukas, svajojantis apie tigrus, dramblius ir tolimas užjūrio šalis.

– Taip, *amico,* – girdėjau kantrų, pailsusį Keso balsą. – Taip, viskas bus, kaip aš tau pasakojau.

– Norėčiau pagyvent Providencoje, kur kadaise gyveno mano brolis. Sakyk, Kesai, ar tai gražus miestas?

– Taip, Mikele. – Ir, pasigręžęs į mane, angliškai: – Girdėjot, Providensas?

Mikelė nuilso. Tylus švilptelėjimas ištrūko jam iš lūpų; jis išsitiesė, užmerkė akis, kietai suspaudė vokus, paskui, lyg šalčio perimtas, suvirpo visu kūnu ir vėl be garso stojo nečionykščio skaus-

mo karalystės sargybon. Kambaryje viskas nutyko, nurimo, tik moteris rypavo linguodama, tik įkyriai ir grasiai, varydamos miegą, zvimbė musės. Klūpantis Kesas sustingo virš ligonio, visa povyza bylodamas apie beviltišką sielvartą, nepalikusį veide nė lašo kraujo, akyse – nė spindulėlio šviesos. Po kurio laiko Mikelė atitoko ir atsimerkė.

– Kesai, taip neturi būti.

– Kaip neturi būti?

– Kad žmogus taip kentėtų. Kad visą gyvenimą dirbtų kaip jautis, o gautų tik devyniasdešimt tūkstančių lirų per metus. Ir kad viskas baigtųsi taip skausmingai.

Kesas ne iš karto atsakė: lūpos suvirpo, tarsi ieškodamos žodžių. Pagaliau tarė:

– Bičiuli, visiškai sutinku su tavim. Bet nesigraužk. *Animo!* Drąsos!

Pasirėmęs ant alkūnių, Mikelė vėl suaimanavo ir įsmeigė į Kesą degančias beviltiškas akis.

– Ne, Kesai, taip neturi būti, – sukarkė jis.– Jis blogas, juk Jis blogas, jeigu atvarė mus čionai, privertė penkiasdešimt metų vergiškai dirbti už devyniasdešimt tūkstančių lirų, kurių nepakanka net makaronams? Devyniasdešimt tūkstančių lirų per metus! Ir visą laiką dar siunčia mokesčių rinkėją iš Romos. O kai išsunkia ir išspaudžia, Jis išmeta mus lauk, lyg mes būtumėm Jam niekas, lyg Jis siųstų mums tokius skausmus vien norėdamas pasijuokti. Jis myli tik Romos turčius. Jis blogas, girdi! Jis – pabaisa! Šėtonas!

Išgirdusi šiuos žodžius, transe skendinti moteris krūptelėjo it maitvanagis, tarytum tik to ir būtų laukusi.

– Šventvagis! – sušuko ji. – Kesai, tu tik paklausyk, ką jis kalba! Šiandien nuo pat ryto piktžodžiauja. Ir šitokioj padėty! Užsitrauks amžiną pragaištį! – Ji atsigręžė ir pažvelgė į ligonį. – Baisu ir apsakyti, ką jis padarė. Iš ryto taip įsisiautėjo... atsikėlė iš antai ten, kur dabar guli, ant sveikos kojos... prie sienos... pats burnoja kaip turkas... nuplėšė Nukryžiuotąjį ir ištrenkė pro duris! Tu šventvagis, Mikele! Tokioj padėty! Ne veltui krauju ėmei šlapintis. Čia dangaus ženklas! Visus mus į pragarą nusitempsi prieš Dievą burnodamas!

Kažkuris iš vaikų pravirko.

– Čia ne blogiau!.. – dūstančiu, springstančiu, siaubingu balsu sustūgo nuo grindų Mikelė. – Ne blogiau negu tavo kerėtojos talismanai, amuletai ir visokie nuodai! Ir tu dar šneki apie šventvagystes! Juk perspėjo tave Kesas apie kerus! *Oi!..*

– *Silenzio!* Tylos! – It siena tarp dviejų aistringai pasišiaušusių teologijų iškilo Keso balsas, nutildydamas vyrą ir žmoną.

Kesui rėkiant ant jų, pristigęs jėgų visa tai ištverti, aš išbėgau iš nelemtos vietos. Ir kažkur kieme, tuo metu, kai iš naujo užgimusi senovinė aušra didžiuliu, bekraščiu perlamutru blėsavo virš jūros, atmintyje tarp paukščių čiauškesio, čiulbesio ir lietų primenančio pušų ošimo netikėtai iškilo kiti, rasoti, spindulingi Romos apyaušriai, kuriais iš balkono aukštumos gėrėjosi jaunas nerūpestingas geradarys su savąja Džinevra, Ana Marija, savąja Smito koledžo studente, ir, skaudžiai persmelktas nesėkmės bei praradimo, kvailai – bet tyliai – pravirkau įrėmęs kaktą į medį.

Kesas – atvirkščiai, nieko panašaus nepatyrė. Jis netrukus išėjo iš trobelės tūžmingai plyšodamas, ir aš netgi pamaniau, kad jis kažkokiu paslaptingu būdu vėl įsigudrino pasigerti. Bet jis nebuvo girtas, tik įsismarkavęs ir įkaitęs; į šuns dienas dėjo komunistus, krikščionis demokratus, ponią Kler But Lius, paskui ištarė mane nustebinusią frazę, kuri labai tiko šioje vietoje.

– Politika yra toks daiktas, – pareiškė jis, – kurį geriausia paimt ir susikišt į vieną vietą.

Tą naktį, – o teisingiau, rytą, – aš miegojau laisvame Keso apartamento miegamajame. Kai auštant grįžome per slėnį į Sambuką, Kesas atrodė išsekęs, prislėgtas ir beveik nekalbėjo. Aš taip pat, išeikvojęs paskutines jėgas, vilkausi nepraverdamas burnos. Kai pagaliau, stabtelėjus prie „Bela Vistos" vartų palinkėti vienas kitam labos nakties, surizikavau tarstelti kelis žodžius apie Meisoną (kad jis tikriausiai jau nebesijaučia esąs įpareigotas mokėti už brangų mano numerį viešbutyje), Kesas pažvelgė į mane, šyptelėjo nuvargusia šypsena ir pasiūlė:

– Kelkitės pas mus.

Tik tiek – paprasčiausias svetingumas. Apsnūdusioje mano galvoje šmėstelėjo mintis, kad tai bus savotiškas kerštas, – aišku, smulkus, bet vis dėlto kerštas, – kaip Keso svečiui dar pasišvaisty-ti kelias dienas Meisonui prieš nosį, todėl, iš pradžių mandagiai atsisakęs, kvietimą priėmiau. Atsiskaitęs su nuobodžiaujančiu ir apsnūdusiu durininku, išėjau iš viešbučio. Kesas padėjo man ra-miai įmigusia gatve persinešti lagaminus į rūmus. Mane apstulbi-no jo draugiškumas ir gerumas. Visai kaip sapne, pamaniau, kol jis tempė mano mantą laiptais į miegamąjį – gan švarią ir tvarkin-gą patalpą, lyginant su „studija" viršuje, talkino klojant lovą ir iš kažkur atnešė du sutrintus, senus, bet švariai išskalbtus ir išlygin-tus rankšluosčius. Tačiau didžiumą laiko nepratarė nė žodžio, jo veide nenyko rūpestis ir nerimas, – tolesni įvykiai patvirtino, kad ne veltui, – tačiau aš neteikiau tam didesnės reikšmės. Jis išgėrė stiklinę raudonojo vyno, palinkėjo man saldžių sapnų ir kažkokiu tolimu, išsiblaškiusiu balsu sumurmėjo, kad „turi patikrinti, kaip ten mūsų draugas".

Migdamas girdėjau, kaip Kesas vaikšto kambaryje virš manęs. Ilgai negalėjau užsimiršti; maudė visą kūną, graužė besikeičian-čios liūdnos mintys bei apgailestavimai. Pirmiausia pagalvojau apie Kesą: kas šis iškankintas, liūdnas, keistas žmogus? Mintys apie jį ilgai nedavė ramybės. Paskui ėmiau spėlioti, ar dar gyvas di Lije-tas; po to ilgai negalėjau išmesti iš galvos pasmerktos trobelės nuostabiame slėnyje. Dar vėliau iš painaus, išsekimo sukelto ju-kinio galvoje išniro pornografiniai eskizai, kuriuos prašė atvežti Meisonas, ir aš ilgai svarsčiau, ar privalau pasirūpinti, kad jis juos gautų, ar, galutinai nutraukiant santykius, šveisti juos lauk. Ėmiau vartytis ir kasytis, paskui panorau užsirūkyti, tačiau cigaretės bu-vo pasibaigusios. Tada prisiminiau atsitiktinai Romoje sutiktą mer-giną, suprakaitavau, užsidegiau geismu, todėl atsikėliau ir išgėriau stiklinę šalto vandens. Kojos virš manęs liovėsi mynusios. Kesas Kinsolvingas? Kas jis? Galiausiai, kai pro šiugždančias žaliuzes mane užliejo saulės šviesa, aš neramiai užmigau tebegirdėdamas džiugų, veriamą paukščių chorą vynmedžiuose, arklio kanopų kaukšėjimą

ir aksominį mergišką balsą, dainuojantį tolumoje *Caro nome,* „Mielas vardas“.

Pabudau visas šlapias, nesuvokdamas, kiek praėjo laiko; kambaryje buvo beveik tamsu, laikrodis rodė kelias minutes po dvyliktos, bet buvo sustojęs. Aš nutariau, kad vėl naktis. Valandėlę pagulėjau džiaugdamasis, jog tebesu gyvas ir alsuoju: sapnų šalis, iš kurios ką tik ištrūkau, žiaurumu ir piktybiškumu pranoko viską, ką iki tol buvau patyręs.

Košmaro pradžia buvo tokia pasibjaurėtina, jog net išdilo iš atminties: kaip užtvara sąmonėj nusileido uždanga, visa tarsi supinta iš juodų, šlykščiais parazitais knibždančių varnų sparnų, – nukrito virpėdama, šnarėdama ir atkirto košmaro pradžią. O paskui, per visas sapno valandas, buvo tik milžiniška dykvietė, ir aš stovėjau stebėdamas perversmo katastrofos apimtą šalį – maišto, skerdynių, žiaurybių siaubiamą dyką žemę, kuria bėgo laukiniai, apžėlę žmonės su deglais, o moterys spaudė prie krūtinės klykiančius kūdikius, švysčiodami degė keisti būstai ir dvokiantys dūmai kamuoliais kilo į karštą, įtūžusį dangų. Ir visą laiką, visas tas nesuskaitomas valandas, kol varčiausi, blaškiausi, aimanavau, aš tarsi girdėjau tolimus riksmus, siaubo klyksmus ir skausmo dejones, jutau negailestingai plakamų, prie kryžiaus kalamų žmonių kančią – be poilsio ar atokvėpio iki pat tos akimirkos, kai nubudau visas šlapias, su maldaujamu iš lūpų besiveržiančiu riksmu.

Kol, stengdamasis atsikvošėti, gulėjau lovoje, o kambaryje geso paskutiniai blyškūs atšvaitai, įsitikinau, kad ne viskas priklausė sapnui. Sambukas tarsi apmirė nepakeliamoje, nejudrioje rimtyje. Ten, lauke, kur turėjo juoktis, gausti, skambėti varpais itališkas miestas, buvo tylu it kapinėse. Tačiau kol gulėjau ir klausiausi lėto, iš kažkur prasisunkiančio vandens sruvenimo, rūmų gilumoje, iš toli atsklido garsas – ir aidas, ir mano košmaro paaiškinimas: moters klyksmas. Plonas, veriantis sielvarto klyksmas pavirpėjo nejudriame karštame ore, nusklendė aukštyn ir staiga nutrūko, lyg kulka būtų pataikiusi į galvą. Ir vėl kaip pirma stojo mirtina tyla.

Po valandėlės, suglumęs ir nusiminęs, aš atsikėliau su skaudulių sprande, nes buvau jį pasitempęs. Paklodėmis apsišluosčiau

prakaitą. Kol lyg apdujęs neramiai rengiausi tamsoje, tai visai greta, tai tolumoje pasigirsdavo pavieniai, sielvartingi šūksniai, panašūs – kaip ir mano košmare – į amžinoms kančioms pasmerktų sielų klyksmus. Ko gera, tikėjausi išėjęs į gatvę pamatyti liepsnose skęstantį arba apgultą miestą; ne, nežinau, ko tikėjausi, – bet tik nemaniau išvysiąs dieną, o ne naktį. Buvo šviesu, ir koridoriuje tiksintis laikrodis rodė penkias, taigi išmiegojau dvylika valandų.

Namie nė garso; kambarys viršuje buvo toks pat purvinas ir prišnerkštas kaip vakar – ir tuščias. Pamaniau, kad triukšmą gatvėje sukėlė Alonso Kripso filmavimo grupė, bet kai išėjau į kiemą, pamačiau, kad visa aparatūra išardyta ir išvežta. Jos vietoje kūpsojo kalnas lagaminų, krepšių su golfo lazdomis ir kitokio išvykimui paruošto bagažo. Visą tą krūvą saugojo apšiuręs vietinis senučiukas; man einant pro šalį, jis kilstelėjo pirštus prie kepurės ir kažką liūdnai sumurmėjo. Daugiau nesimatė jokių gyvybės ženklų, išskyrus vakarykštę nelaisvėn pakliuvusią kregždutę, kuri tebenardė tarp latakiškų kolonų ir daužėsi sparnais į šviesangę trokšdama išskristi nepasiekiamos saulės link. Laiptų, – kuriais lipau, rodos, ne vakar, o prieš daugybę dienų, – viršuje Meisono durys po frizu su purvinom nimfom buvo praviros. Jokios gyvybės, tyla kėlė kraupulį.

Išėjau į tuščią gatvę ir markstydamasis apsidairiau. Diena tebebuvo skaisti ir giedra, o karštį švelnino jūros vėjas. Krautuvėlės užvertomis langinėmis kitoje gatvės pusėje buvo uždarytos; ir čia nė gyvos dvasios. Ilgokai stovėjau. Paskui išgirdau moters riksmą – aukštų tonų, skausmingą, graudų. Atsigręžęs pamačiau ją ateinant: žila senė besiplaikstančia juoda suknia, veriamai išrėkianti savo sielvartą, baisingai perkrypusi, prabėgo gatve pro mane, o ašaros upeliais sruvo senu jos veidu.

– *Disonorata! A sangue freddo!* Išniekino! Šaltakraujiškai! – vapėjo ji, ir ilgi juodi siautulingi sijonai pynėsi jai apie kojas.

Be perstojo rėkdama, palinkusi tarsi ragana ant šluotos, ji dingo už kampo palikusi verpetu besisukantį dulkių sūkurį. Staiga pajutau, kad mano kaklas perkreiptas, todėl ir senė, ir gatvė, ir dangus – viskas buvo sujstrižėję. Įveikdamas skausmą, atitiesiau

galvą. Pažvelgiau senei įkandin kvailai tikėdamasis kokio nors paaiškinimo, tačiau gatvė, balta it kreida po Tirėnų saule, tebebuvo tuščia, bežadė – visi išsislapstė, užvėrė duris, langines, tarytum miestą vėl būtų apgulę saracėnai. Ir išniekinę, anot senės, šaltakraujiškai.

Suglumęs ėmiau žingsniuoti viešbučio link: žinojau, kad ten, terasos restoranėlyje, bus galima gauti apelsiną, sumuštinį, kavos. Tačiau sode prieš viešbučio duris nebuvo nieko – tik didžiulis striukauodegis katinas su pele dantyse atsargiai dirstelėjo į mane ir nėrė po kamelijų krūmu. Terasoje taip pat nebuvo jokių gyvybės ženklų; praradęs pamatą po kojomis, šiurpulingai visų apleistas, nuspūdinau tarp tuščių kėdžių ir baltų staltiesių į terasos pakraštį, iš kur skleidėsi kelionių vadovuose reklamuojamas garsusis reginys.

Diena buvo didinga: švari kaip celofanas jūra, rodės, buvo pasirengusi atverti žvilgsniui šaltas ir mėlynas savo gelmes; saulės šviesa lyg stereoskope suformavo trimatį žaliakuprių kalnų reginį. Atrodė, reikia tik šiek tiek įtempti žvilgsnį – ir išvysi Afriką. Bet kodėl, klausiau savęs, visur tvyro nesuvokiama, mirtina tyla? Toli apačioje ne didesnis už žirnį sunkvežimis pradėjo ropštis vingiuotu keliu į viršų; jo variklio čiaudėjimas turėjo atsklisti iki manęs, tačiau negirdėjau nieko. Garsas – nelyginant iš indo – ištekėjo iš viso regimo pasaulio. Maždaug dešimt minučių sėdėjau laukdamas padavėjo, bet niekas nepasirodė. Pagaliau pavėluotai net mano atbukusios smegenys suvokė, jog kažkas negerai; jau ketinau stotis, tik staiga pamačiau per sodą besiartinantį – lyg einantį, lyg lapenantį – žmogų.

– *Non c'è servizio oggi!* – sušuko jis, ir aš pažinau savo buvusį *padrone,* šeimininką Faustą Vindgaserį. – Šiandien neaptarnaujam, – pakartojo jis, taip pat atpažinęs mane.

Prišuoliavęs arčiau, jis sustojo ir ėmė pašėlusiai moti kviesdamas mane išeiti iš jo valdų.

Aš atsistojau ir nenoromis nupėdinau jausdamas, kad persiimu jo isterija ir laukiu paties blogiausio.

– Kas nutiko? – paklausiau priėjęs.

Mažajam dabitai kone putos iš burnos dribo; akys stiklinės, šilkinės plaukų sruogelės aplink viršugalvio plikę styrojo piestu kaip užspeisto, įbūgusio žvėrelio ir virpėjo vėjuje.

– Čia jūs, pone Leveretai! Gerai, kad iš mūsų išsikraustėt. Gerai, kad jūs išvažiuojat! – Visai pamiršęs mandagumą, Vindgaseris stvėrė man už rankos. – *Quelle horreur,* – gaudydamas orą ir peršokdamos į prancūzų kalbą, tarė jis, – *quelle tragédie!* Koks siaubas! Kokia tragedija! O Dieve, ar girdėjot ką nors panašaus?

Tarsi pajutęs keistą galvos niežėjimą, Vindgaseris paleido mano ranką, išsitraukė sidabrines šukutes ir ėmė šukuotis. Jo akys paplūdo ašaromis, apatinė lūpa suvirpo ir atvipo; akimirką net pamaniau, kad jis susmuks man ant rankų.

– Dėl Dievo, pasakykit, kas atsitiko? – ištariau maldaujamai. Man irgi ėmė kliūti liežuvis. Vindgaserio veide buvo toks siaubas, kad man širdis liovėsi plakti, pakirto kojas; šmėstelėjo beprotiška mintis, jog prasidėjo naujas pasaulinis karas. – Aš visą dieną miegojau! – sušukau. – Sakykit, kas atsitiko! Nieko nežinau!

– Nežinot? – apstulbo Vindgaseris. – Pone Leveretai, nežinot? Kokia nelaimė ištiko mūsų miestą? Mes *žuvę!* Miestas paverstas į dulkes! Po šitokio įvykio Sambuke dešimt metų nebus jokio *turizmo*... Ne, Dieve mano, dvidešimt metų. Neapsakoma tragedija. Dieve, Dieve. Kaip graikų, patikėkit, tik daug blogiau!

– Tai ar *pasakysite?*

– Jauna mergina, kaimietė, – ištarė jis tyliu, negyvu balsu. – Iš slėnio. Šįryt ją rado išniekintą ir mirštančią ant kelio. Sako, neišgyvens iki ryto. – Garsus kančios goktelėjimas išsiveržė jam iš krūtinės. – Patikėkit, tai pirmas *baisus išniekinimas* mūsų mieste nuo praeito šimtmečio. Dar iki mano tėvo...

– Toliau! – pertraukiau Vindgaserį.

– Aš *nesiryžtu,* o Dieve, nes... – Jis striūbavo ir rypavo – švelnus, išdrikęs žmogelis visai suskydo. – Nes... nes, o Dieve, tai tokia *tvagedija,* patikėkit! Ponas Flegas...

– Po šimts, o kuo jis čia dėtas?

– Oi, pone Leveretai, – su įgimtu teatrališkumu sušniurkštavo Vindgaseris. Jo balse girdėjosi išraiškingų gestų ir kaitrių tiradų

aidai iš tos keistos, negyvos viešbučio bibliotekos – iš ponios Hamfri Vord, Bulver-Litono, iš „Lornos Dun" ir kitų neįtikėtinų, alpulį keliančių kronikų, kurias paliko apsnūdusios anglų damos, – tikriausiai vienintelių jam žinomų knygų. – Oi, pone Leveretai, ponas Flegas negyvas. Šią akimirką jis guli bedugnėje po Kardasio vila – ir sklinda kalbos, kad šoko žemyn didžiai atgailaudamas... dėl to, ką padarė...

Ilgokai nesusigaudžiau, ką man bando įteigti Vindgaseris – ir kas tas glebus, kvailas, suzmekęs žmogeliukas, kuris šukuojasi vėjuje? Priversk jį pakartoti, sakė man protas, tu nieko nesupratai. Stvėriau jam už rankos.

– Taip, tikrai taip, – kūkčiodamas ištarė Vindgaseris. – Ponas Flegas guli apačioje, po Kardasio vila. Negyvas, negyvas, negyvas. – Jis sutrimitavo į nosinę. – Koks malonus, padorus ir, be to, dosnus žmogus! Neįmanoma patikėti. Toks kilniaširdis, toks pagarbus, toks *lobingas*...

Ilgiau nebesiklausiau, paleidau Vindgaserio ranką ir pasukau iš sodo į gatvę. Nežinojau, kur eiti, bet patraukiau žemyn, į aikštę. Vis greitinau žingsnį ir netrukus jau bėgau slysčiodamas ir kliūdamas už grindinio akmenų. Skuodžiau pro pulkelius palei praviras duris susibūrusių žmonių – vieni tylėjo, kiti kaip paklaikę mostagavo rankomis, tačiau visi atrodė apstulbę, iš baimės išplėstomis akimis. Lėkiau prieš saulės įšildytą vėją; vos nepartrenkiau berniuko ant dviračio, išsilenkiau nuklydusios ožkos, kaip sapne vienu matu įveikiau penkias stačių akmeninių laiptų pakopas ir pagaliau, gaudydamas orą, besiplaikstančiais švarko skvernais, išlėkiau iš grįstos gatvelės į žmonių prisikimšusią aikštę.

Atrodė, čia susirinko visi: ir vietiniai gyventojai, ir turistai, ir valstiečiai, ir policininkai, ir kino aktoriai. Grupelėmis po penkis šešis visi tyliai šnekučiavosi; miestelėnai – aikštės viduryje, turistai su „Kodak" – netvarkingomis kekėmis prie savo autobusų šalia fontano, rūškani kino aktoriai – prie kavinės stalelių su stiklais gėrimų. Dešinėje, tildydamas dejuojantį sirenos kauksmą, išbaidydamas nutukusių, krypuojančių žąsų pulką, į sceną įvažiavo visuomeninės tvarkos apsaugos sunkvežimis su karabinieriais. At-

metus kelias laiko neatitinkančias detales, sausakimša aikštė būtų galėjusi pasitarnauti kaip Verdžio „Trubadūro“ dekoracijos. Virš tirštos minios juodu debesiu šniokštė pašnekesys – liūdnas, mąslus, su nervingo, kone isteriško juoko protrūkiais. Ir kol aš stovėjau bandydamas susivokti, aukštai, saulėtame ir vėjuotame danguje, kur suko ratus balandžiai, bažnyčios varpas pradėjo nedarnų, ausį rėžiantį rekviem – tokį pat melodingą kaip krintančių puodų žvangėjimas, bet sielvartingą ir graudų.

DIN DAN! DON! DIN!

– *Che rovina!* Kokia nelaimė! – ištarė balsas greta manęs.

Tai buvo senasis Džordžijus, vyresnysis liokajus: nepaisant karščio, jis buvo užsimetęs amerikietišką karo laivyno striukę, žvelgė mėlynomis pavandenijusiomis akimis į tuštumą, timpčiojo kaklo raukšles ir atrodė labai nelaimingas.

– Džordžijau, ar tai tiesa? – paklausiau. – Ar ponas Flegas tikrai...

– *Si, signore,* – tebežvelgdamas į tuštumą, vangiai atsakė Džordžijus. – Taip, pone, tiesa. Žuvo. Pats galą pasidarė.

LACRIME! Verkim! – džinguliavo varpai.

– Kas nutiko, ką jis padarė, ar galiu jį pamatyti? – išpoškinau vienu matu.

Senukas buvo lyg apsvaigęs. Žvelgė nereginčiomis akimis, knaibė kaklą, šnirpščiojo tykiai gedėdamas.

– Kas gyvena smurtaudamas, tas ir žus nuo smurto, – pamokomai sušnabždėjo jis. Paskui, vėl nugrimzdęs į liūdesį, nutilo. – Kad tokią tyrą ir gerą sielą ištiko tokia baisi žūtis, – galiausiai tarė jis, – yra didžiausia pasaulio tragedija.

Ne iš karto suvokiau, kad jis kalba ne apie Meisoną, apie kurį sukosi visos mano mintys, bet apie išprievartautą ir mirštančią merginą. Po varpų skambesio baldakimu pasitraukiau nuo senuko ir ėmiau brautis per minią į aikštės pakraštį. Čia tarp dviejų pastatų buvo tamsus siauras skersgatvis, kuriuo nudundėjo ką tik atvykę karabinieriai; apsiginklavę iki dantų, niūrūs, susiraukę, jie perrėžė žioplių minią tratindami ją nešvankybių papliūpomis ir darbuodamiesi alkūnėmis it garvežio stūmokliais. Pastovėjau dve-

jodamas ir sutrikęs, paskui sukaupiau ryžtą ir, taip pat keikdamasis, ėmiau brautis paskui karabinierius į skersgatvį.

Labai greitai skersgatvis virto grįsta gatvele labirintu, suspaustu drėgnų šaltų ir tuščių namų, o šis – vingiuotu taku su akmeninėmis sienelėmis, vedančiu iš miesto centro į kalną ir kylančiu tokiu stačiu ir lygiu skardžiu, kad ant jo, kaip ant uolų tolimojoje šiaurėje, neaugo niekas, net samanos ar kerpės. Šiuo taku aš ir nusekiau karabinierius, bet girdėjau tik sunkius jų žingsnius kažkur virš manęs. Man priešpriešiais taip pat ėjo žmonės – tikriausiai žemyn leidosi žiūrovai, jau pabuvę tragedijos vietoje; miestelėnai, apskurę valstiečiai iš slėnio, keli nusiminę šunys ir net du vokiečių turistai – stora miltinga porelė su alpinistų lazdomis ir žaliomis bavariškomis skrybėlėmis. Jie praėjo pro mane net paraudę iš pasitenkinimo, ir aš dar ilgai girdėjau už nugaros slopinamą riebų, prietaringą juoką. Sunkiai kulniavau į viršų.

Dylanti diena buvo auksinė, žalia, vasariškai lengvutė, regima tarsi per skaidrų stiklą. Ant akmeninės sienelės kaip vaivorykštinės strėliukės žybčiojo driežai, jiems dingus pabirdavo nutrupėję akmenėliai. Svaiginantis skardis kilo į viršų vienoje pusėje, lygiai toks pat smego žemyn kitoje, o akių lygyje, putlus ir purus kaip cukraus vata, virš slėnio plaukė debesis rausva tirpstančia apačia. Miestelyje netildamas gedulingai raudojo varpas.

Iš to pusę valandos trukusio kopimo atmintyje daugiau neišliko nieko, tik susitikimas su taku besileidžiančia Dona O'Donel. Ji ėjo bailiai statydama drebančias per kelius kojas, ruda galva buvo tragiškai palenkta prie popierinių nosinių gniužulo, o ją lydėjo tas pats jaunas trumpai kirptas vyrukas, kuris, mums prasilenkiant, – galiu prisiekti – ištarė jai:

– *Gal užsirauksi,* pupyte, gerai?

Jis dirstelėjo į mane, bet nežinau, ar pamatė.

Vidury stataus šlaito į uolos papėdę vedantis takas platėjo susijungdamas su žolėtu kokių šimto metrų pločio kyšuliu, kuriame buvo susirinkę keliasdešimt žmonių – miestelio gyventojai, tie patys turistai, tie patys šunys ir ne mažiau dvidešimties karabinierių. Virš kyšulio į svaiginamą aukštį, Kardasio vilos link, titaniškai

kilo skardis: užvertus galvą, įstrižuose saulėlydžio spinduliuose buvo galima išvysti sklendžiantį maurišką stogą, žemaūgius, vėjo sulenktus, prie tvirtovinių vilos sienų prisispaudusius kedrus. Vien šitos statumos vaizdas gniaužė kvapą.

Skardžio papėdėje buvo ištempta maždaug penkiolikos metrų ilgio virvė, vienu galu pririšta prie stulpo, o kitu – prie metalinio, į siaurą uolos plyšį įkalto kablio. Priešais šią virvę grūdosi žiūrovai, o virš jų tvyrojo tylus, liguistas paskalų, spėlionių, prielaidų šnaresys; už virvės stovėjo pustuzinis karabinierių – pasipūtę, neprieinami, stikliniais niekinamais žvilgsniais jie dėbsojo į minią. Tarp jų buvo Keso draugas Luidžis.

Prasispraudžiau per sušutusią minią ir pirštais parodžiau jam ženklą. Mieguistos Luidžio akys prasimerkė plačiau – jis mane atpažino. Tuo metu tarp dviejų briliantinu išteptų galvų ir ištemptų kaklų susidarė tarpelis, ir aš pagaliau pamačiau Meisoną – netikėtas gailestis nusmelkė širdį išvydus ilgą pažįstamą figūrą po antklode, iš po kurios kyšojo tik kojos, basos, nutūptos musių, pakreiptomis pėdomis. Ne vietoje kvoštelėjo mintis, jog Meisonas tikriausiai mūvi tais pačiais žaliais šortais sulaidytom klostėm.

– *Buongiorno,* – tariau Luidžiui.

– *Buongiorno.*

– *Come sta?* Kaip gyvuojat?

– *Bene, grazie, e lei?* Ačiū, gerai, o jūs?

Šios pasisveikinimo frazės man pasirodė tokios absurdiškos, kad vos sulaikiau beprotiško juoko pro ašaras priepuolį. Prisiverčiau aprimti ir atsakiau:

– Nežinau. Atrodo, kraustausi iš proto.

– Suprantu. *Lauk!* – viauktelėjo Luidžis ant dviejų berniūkščių, bandančių pralįsti pro jį. – Puikiai suprantu. Jūs gerai pažinojot šitą žmogų, Meisoną? Ar ne?

– Pažinojau, – atsakiau. – Bet dėl Dievo, Luidži, paaiškinkit man, kas nutiko?

Mirčiai, smurtui, katastrofai ištikus, italo sieloje nubunda mąstytojas, nusivylęs filosofas; iš daugelio tos pragariškos dienos

smulkmenų ne paskutinę vietą mano atmintyje užima aforizmų kolekcija, kurią teko išklausyti, kol bandžiau sužinoti įvykio detales.

– Kas žino, – švelniai žvelgdamas į mane iš po sunkių vokų, ištarė Luidžis, – kas žino, kokie siaubai glūdi žudiko sieloje? Kas...

– Luidži, ar galiu jį pamatyti? – pertraukiau jį.

Kodėl aš panorau pamatyti Meisoną (turint omeny, kad mano bjaurėjimasis negyvėliais buvo stipresnis negu eilinio žmogaus lepumas), visada liks paslaptis, nebent troškimas paneigti apdujusį netikėjimą, kad po antklode tikrai dūlus apvalkalas, o ne gyvas, kvėpuojantis, rausvas Meisonas, nepataisomas pigių efektų mėgėjas, kuris mirktels man, gulėdamas aukštielninkas, ir nusikvatos kaip beprotis.

– *È vietato,* draudžiama, – pareiškė Luidžis. – Draudžiama ką nors leisti į įvykio vietą, kol baigsis tyrimas ir kūnas bus išneštas.

– Bet, Luidži, mudu buvom pažįstami, – ėmiau maldauti. – Jis buvo... jis buvo... – Ir nuo liežuvio nusprūdo šmeižikiška apgaulė: – Jis buvo geriausias mano draugas.

Luidžis susimąstė. Nepaisant vakarykščių jo komentarų, – o gal kaip tik jų dėka, – aš jutau, kad buvimas amerikiečiu teikia man tam tikro svorio jo akyse.

– Gerai, – pagaliau ištarė jis.

Tada nuėjo per žole apaugusį kyšulį prie gulinčio Meisono. Ten, įbedę nosis į kažkokią milžinišką sąskaitų knygą, stovėjo du vyrai: storas milžinas – karabinierių seržantas su kūdikio sėdmenis primenančiu trigubu pagurkliu, iškart pereinančiu į kaklą, – su akiniais ir įsikandęs cigaretę; ir kitas, liesas, kaulėtas, rimtas žmogus neperšlampamu apsiaustu, ant akių užsmaukta minkšta fetrine skrybėle – šis atkakliai žiautarojo kramtomąją gumą, pistoletas vienoj pusėj buvo pakėlęs jo apsiaustą kaip persirengusio policininko kino komedijoje. Tik jis nebuvo juokingas. Šis žmogus, kaip man paaiškino greta stovėjęs išsprogtakis berniūkštis, yra *l'investigatore,* tardytojas iš Salerno, ir kol Luidžis šnabždėjo jam į ausį rodydamas į mane, aš nuolankiai laukiau sprendimo – nesisielodamas, negedėdamas, bet su tokiu širdį veriančiu tuštumos jausmu, kokio dar niekada gyvenime nebuvau patyręs.

– Gerai, – grįžęs pasakė Luidžis. – Galite pasikalbėti su tardytoju. – Šį titulą jis ištarė skiemenimis, skrupulingai ir apvaliai, suteikdamas jam spindesio ir svarumo. – Bet, – perspėjo, – kalbėkit glaustai. Tardytojas apsikrovęs darbu. Beje, ar matėt Kesą?

– Nuo praeitos nakties nemačiau.

– Keista, – sutriko Luidžis. – Niekur negaliu jo rasti. Ir Popė su vaikais dingo.

Palenkęs galvą, pralindau po virve ir nuėjau tardytojo link; jis atplėšė akis nuo popierių ir skvarbiai nužvelgė mane. Kažkuo šis atsargus, įtarus, ledinis, uoliai žiautarojantis gumą policininkas priminė vienuolį – ir rūsčiu, asketišku žvilgsniu, ir vienuoliška, nusižeminusia laikysena. Milžinišką baidyklę primenantis seržantas užstojo saulę, ir nuo jo, kaip nuo milžiniškos palapinės, ant gulinčio Meisono krito pailgas šešėlis. Manyje sukirbėjo sena atavistinė policijos baimė, ir aš prisiartinau praradęs visą ryžtą.

– *Buongiorno,* – ištariau.

– Ar pažįstate šitą žmogų? – valdingai paklausė tardytojas.

– Taip, – atsakiau. – Pažįstu. Jei galima, norėčiau jį pamatyti.

– Jis jau atpažintas, – išgirdau kiek netikėtą atsakymą. Balsas nebuvo nei nemandagus, nei šiurkštus, tačiau be kruopelytės švelnumo. Atrodė, kad tardytojo viduje, kaip garai uždengtame puode, pamažu kaupiasi pyktis ir jis sunkiai tvardosi. – Jis jau atpažintas, – pakartojo tardytojas, nenuleisdamas nuo manęs skvarbaus ledinio žvilgsnio. – Kas jums šitas žmogus?

– Kas? Man?.. Nežinau, – sumiksėjau. – Tai yra kuria prasme kas?

Už nugaros lyg užkimusi dūdelytė sučirpė baidyklės seržanto balsas: toną sveriantis mėsos kalnas pasirodė turįs fleitą ar kanarėlę primenantį padlaižio balsą, irzlų, eunuchišką, pašaipų.

– *Ascoltami!* Klausykit! Ar girdėjot *l'investigatore?* Kas jums šitas žmogus? Iš kur pažįstat šitą Flegą?

– Parinelai, nusiraminkit, – nutraukė jį tardytojas. Ir, pasigręžęs į mane, jau santūriau pakartojo: – Pone, aš klausiu, kokie buvo jūsų ryšiai su šiuo žmogumi? Kas jums buvo velionis? Giminė? Draugas?

– Jis buvo mano draugas.

Tardytojas nukreipė į mane ledinį žvilgsnį; tačiau ir šį sykį jis nebuvo priešiškas – bent jau mano atžvilgiu, o jo elgsenoje atsirado netgi kažkokio širdingumo. Vis dėlto išliko be galo dalykiškas: galėjau jam praversti kaip informacijos šaltinis, ir tikriausiai nenorėdamas manęs jaudinti jis neleido prasiveržti slopinamam pykčiui. Pastūmė burnoje kramtomąją gumą, krenkštelėjo ir tarė:

– Vadinasi, draugas? Tada, pone, leiskit jūsų paklausti. Ar jis buvo psichopatas?

Nuo pat mokyklos penėtas skysta psichologijos košele, aš ne prasčiau už bet kurį kitą buvau linkęs segioti žmonėms etiketes; tačiau nežinojau, ką pasakyti apie Meisoną – taip absoliučiai ir apgailėtinai nebegalintį apsiginti.

– Atleiskit... – pradėjau. – Jeigu ir buvo, tik todėl... Ne!

– Seniai jį pažįstat? – paklausė tardytojas. – Suprantat, pone, jūs neprivalot atsakinėti į mano klausimus. Tačiau padarytumėt mums paslaugą, jei suteiktumėt kokių nors žinių apie tą... – Jis pažvelgė į Meisoną ir, su pasibjaurėjimu timptelėjęs lūpą, ištarė: – Apie tą žmogų. Ar seniai jį pažįstat?

Slaptomis dirstelėjau į kūną po antklode. Galima būtų sakyti, kad visą sceną smelkė mirties kvapas, tačiau priešingai – niekas nesmelkė; vienintelis kvapas, kurį galėjau užuosti, sklido nuo išgverusio, suprakaitavusio mano paties asmens, mirtis priklausė tik žvilgsniui, reginčiam sukrečiantį kūno po antklode nejudrumą, kulkšnių ir pėdų pieniško stiklo spalvą ir paminklinę lentą iš maitėdiškų gyvių, savo sparnuotu besmegeniu buvimu amžiams, – bent jau tą akimirką, – neigiančių mintį apie rūpestingą ir gerą dievybę: tūkstančius kraugeriškų musių, knibždančių savo dvokioje metafizikoje, lipte aplipusių antklodę ir Meisono kulkšnis, ieškančių saviškų paslapčių tarp jo kojų pirštų.

Pabandžiau prisiminti, kiek laiko pažinojau Meisoną, ir suvokiau, jog kad ir kaip žiūrėtume į man suteiktą teisę spręsti apie Meisoną, pažinojau jį neilgai – dvejus greit prašvilpusius mokyklinius metus, po to savaitę ir kelias paskutines karštligiškas valandas. Vis dėlto manęs neapleido jausmas, kad pažinojau jį visą gyvenimą. Taip galiausiai ir pasakiau:

– Pažįstu jį visą gyvenimą.

– Ir niekada jo elgesyje nepastebėjot psichopatiškų bruožų?

– Ne, nepastebėjau.

Nežinau, ar aš melavau, – ligi šiol nežinau. Tačiau buvo aišku viena: tas Meisonas, nuo kurio neseniai būčiau nusigręžęs net didžiausios bėdos prispaustas, dabar buvo toks bejėgis, todėl negalėjau padaryti nieko, tik savotiškai jį paremti, kad ir koks sentimentalus ar paskutinis gestas tai būtų. Aš tariau:

– Kiek žinau, pone, jis nebuvo psichopatas. – Ir ūmiai prisiminus, kad net dorai su juo neatsisveikinau, nutvilkė skausmas.

Tardytojas, nors sunkiai, bet tvardėsi, tik sausos virpančios lūpos išdavė slopinamą pyktį. Jis perdavė didžiulę knygą seržantui ir, žodžio netardamas, piktais, staigiais judesiais pasitampė apsiaustą. („Dėkui, kapitone, dėkui, dėkui", – įkyriai kartojo seržantas.) Apačioje vėl pasigirdo šaižus senės virkavimas – tolimas, aido sustiprintas – ir paskendo varpų skambėjime, vėjo gūsio atpūstame iš slėnio. Mažas debesėlis trumpam užtemdė dieną tamsiu šešėliu; aplink negyvą Meisono kūną sušnaro žolė, aš išgirdau žiogų čirškimą. Debesėlis praplaukė: geltonu kaip griausmas triukšmu šviesos krioklys užgriuvo slėnį. Tardytojas plonais kaulėtais pirštais nusišluostė nuo kaktos prakaitą.

– Negaliu jums leisti jo pamatyti, – tarė jis. – Jūsų paties labui. Jis labai sudarkytas. Pažvelkit tenai. – Jis mostelėjo galva į viršų – vilos ir uolų kyšulio pusėn. – Kritimas iš tokio aukščio nesibaigia... be pėdsakų. *Inoltre,* be to... – Jis patylėjo žvelgdamas į mane lyg piktokai, lyg priekaištaujamai.

– Kas – be to? – paklausiau.

– Be to, aš netikiu, kai sakot, kad šitas žmogus nebuvo psichopatas. *Per prima cosa,* pirma, man nekyla abejonių, kad jis – savižudis. Tai nebūtinai reiškia, kad ir psichopatas, tačiau taip pasielgti paprastai pastūmėja aptemęs protas. *Secondo*... Antra... – Dabar jau tardytojo balsas suvirpo – jis negalėjo įveikti įniršio ir pasipiktinimo. – *Secondo,* pone, aš netikiu, kad, nebūdamas psichopatas, žmogus įstengtų padaryti tokį žvėrišką nusikaltimą. Mes dar el-

giamės neapsakomai atlaidžiai šitaip pavadindami tą žmogų. Niekada gyvenime nebuvau matęs taip kraupiai nukankinto žmogaus, kaip ši mergina. Niekada! Pone, jūs buvot jo draugas, todėl atleisiu jus nuo...

– Niekada gyvenime!.. – pasigirdo cypus, bobiškas seržanto balsas. Jo veidas išraudo kaip pomidoras, kūnas virpėjo kaip drebučiai, keldamas baimingą mintį, kad šis tuščiaviduris dvilytis mėsos kalnas gali užvirsti ant manęs. – Visa oda nuo galvos kaip meškos nudrėksta! Niekada gyvenime!.. Gangsteris iš Amerikos...

– Parinelai, nutilkit! – įsakė tardytojas. – Užsičiaupkit! – Tada pasigręžė į mane ir niršiai sušnabždėjo: – Deja, tai tiesa! Jis buvo tikras šėtonas! – Tardytojo antakiai styrojo prie pat mano veido, iš burnos kvepėjo mėtomis. – Šėtonas!

– Netiesa! – paprieštaravau. – Jis nebuvo šėtonas.

Bet man jau niekas nebebuvo aišku. Atrodė, jie kalba apie kažkokį kitą žmogų. Silpstanti sąmonė lyg šilta šerpe siaustėsi netikėjimu, ausyse girdėjau keistą čirpimą, kurį palaikiau pirmu silpnaprotystės ženklu.

MISERIA! – aidėjo miestelyje varpai. DOLORE! O, skausme! O, sielvarte!

Kai grįžau į miestelį, jau leidosi sutemos. Žinoma, ne tikros sutemos, o ta vakaro regimybė, kai nugrimzdusi už kalnų saulė leidžia žvaigždėms šviesti dieną, o vištoms prie namelių ant kalno šlaito eiti tūpt graudžiai kudakuojant violetinėje migloje. Vis dėlto ši tariama naktis atnešė ir daugiau ramybės. Namuose, pro kuriuos ėjau, jau buvo įsižiebusi šviesa ir kvepėjo kepama žuvimi; kartą net atsklido triukšmingo juoko nuotrupa. Pirmas sukrėtimas tarsi atlėgo, ir, vienur tarškindami puodais, kitur atsargiai švilpaudami, žmonės grįžo prie įprastos veiklos. Tamsiame skersgatvyje iš radijo imtuvo aidėjo muzika; tai buvo senas Arčio Šo „Frenesi“ įrašas, nuo kurio ilgesys sugildė man širdį, ir aš dar labiau nuliūdau, nes melodija priminė mokyklinius metus, „Šventąjį Andriejų“ ir, neišvengiamai, Meisoną.

Kad ir kaip keista, apie patį Meisoną bandžiau negalvoti – neįstengiau galvoti. Jis buvo miręs, ir viskas baigta, širdies gilumoje jaučiau tą patį, lyg būtų miręs prieš dvidešimt metų. Pripažinus šį faktą, išnyko ir pradinis apleistumo ar praradimo jausmas: buvau sukrėstas, bet sielvartas nekamavo ir akys buvo sausos kaip stiklo rutuliukai.

Tiesą sakant, kai priėjau prie miesto vartų ir pamačiau vietinių automobilio dalių ieškotojų dar neištampytus, bet jau baltai balandžių aptaškytus ostino likučius, mano mintys jau sukosi apie kitą mirtį. To automobilio nė prisimint nenorėjau ir praėjau pro jį, tačiau vaizdas pažadino kirbinę niūrių minčių apie di Lijetą: štai jis, subintuotas, bejėgis ir bežadis, guli ligoninėje, jam į veną lašinama plazma; štai jis, su tuo pačiu kombinezonu, pusaklis, žvaliai besišypsantis, įteikia skurdžius savo skiriamuosius raštus prie amžinųjų vartų. Bet išmečiau iš galvos ir di Lijetą: nieko taip netroškau, kaip kuo greičiau išvykt iš Sambuko; tačiau mane apsėdo dar viena žlugdanti mintis: įkyriai kartojau, kad privalau atlikti paskutinę pareigą Meisonui – „pasirūpinti" jo kūnu.

Priėjau aikštę, žmonės čia tebesisukiojo, bet jų buvo daug mažiau ir jie nebeatrodė tokie apstulbę ar įbūgę. Susirūpinimui ir įtampai atlėgus, vėl pasijutau alkanas; atsisėdau kavinėje prie stalelio ir užsisakiau sumuštinį. Tačiau padavėjas, susilaižęs ir pasipūtęs jaunas vyras Musolinio smakru, buvo toks atžarus ir nedraugiškas, kad kuo skubiau išgėriau puodelį kavos ir pasišalinau. Man einant pro šalį, žmonės aikštėje imdavo kuždėtis; aš pirmąkart suvokiau, kad mažame miestelyje esu nesunkiai atpažįstamas kaip vienas Meisono draugų, ir pasijutau nejaukiai pėdindamas su turistiniais sandalais per aikštę, varstomas dešimčių priešiškų akių. Sielvarto ir mirties varpai gaudė ausyse, kai pro rūstų bažnyčios fasadą žingsniavau gatve į rūmus. Miestelėnai niurzgėdami prasiskirdavo duodami man kelią kaip raupsuotajam.

– *Orco!* – sušnabždėjo kažkas tamsoje. – Žmogėdra!

Kalvos viršūnėje ąžuolinės rūmų durys buvo atlapotos, o gatve priešais jas slinko sunkvežimių ir automobilių vilkstinė. Viešpata-

vo karštligiška demobilizacijos atmosfera: vietinių krovikų šutvė tempė į sunkvežimius filmavimo aparatūrą; aidėjo šūksmai, grasinimai, keiksmai; bagažas keliavo nuo rūmų durų žmonių grandine; milžiniškas kraisleris šaudė iš duslintuvo užklodamas pavakario sceną melsva skraiste.

Virš viso šio sambrūzdžio kyšojo vienas iš mano vakar naktį matytų italų; dabar jis vilkėjo kostiumą šviesiais ruoželiais, buvo su tamsiais akiniais ir visiems komandavo nuo sunkvežimio. Priėjęs arčiau, prieblandoje įžvelgiau pažįstamus veidus: Doną O'Donel ir Alisą Ader, liūdnai tempiančias skrybėlių dėžes; Bilį Reimondą, kažkaip nelinksmai šnekučiuojantį su Mortonu Bejeriu; ir galiausiai Karltoną Bernsą – pažaliavęs ir pasiligojęs, jis išėjo iš rūmų, baugščiai pažvelgė į dangų, paskui, persimetęs krepšį su golfo lazdomis per petį ir spausdamas prie krūtinės du nedidelius būgnelius, kaip lunatikas pasuko prie savo kadilako.

Kelias minutes niekaip negalėjau patekti į rūmus. Pagaliau atsiradusiu tarpeliu prasibrukau į vidinį kiemą ir vos kaktomuša nesusidūriau su Rozmari de Laframbuaz. Tikriausiai ji verkė ne vieną valandą; platūs skruostai, jau be jokių pudros pėdsakų, degte degė, o mėlynė aplink akį – paskutinė šiltų Meisono jausmų žymė – buvo ypač ryški. Ėjo klupčiodama, puikius baltus pečius dengė audinių šerpė, iš galingos krūtinės veržėsi kimi skausminga rauda; ją prilaikė Megė, toji daili akiniuota mergina, iš kurios tyčiojosi Karltonas Bernsas. Aš paėmiau Rozmari už rankos. Visa širdimi atjaučiau jos skausmą, tačiau nežinojau, ką pasakyti.

– Rozmari, man... man labai gaila, – išspaudžiau.

– Jai šokas, – pranešė Megė. Jos tuščiame holivudiškame balse buvo girdėti baiminga pagarba. – Ji prisigėrė fenobarbitalio. Jėzau, vargšelė...

– Oi, Piteri, – virpančiomis lūpomis ištarė Rozmari. – Oi, Piteri... – Ir prarado amą.

Jos akys buvo išsiplėtusios, marmurinės rankos pašiurpusios.

– Dieve mano, – pratariau. – Rozmari... Aš... Tiesiog nežinau, ką pasakyti.

Susidūręs su ką nors iš artimųjų praradusiu žmogumi, aš pavirstu beviltišku kvailiu, todėl veltui ieškojau paguodos žodžių.

– Tai... tai *neįmanoma,* – galiausiai išspaudė Rozmari; staiga dar labiau išplėtė akis, o veide pasirodė tokia nuostaba ir netikėjimas, jog akimirką tapo panaši į pamišėlę. – Piteri, jis negalėjo to padaryti. Negalėjo. *Negalėjo*. Aš jį pažįstu!

Paskui užsidengė rankomis veidą ir pravirko.

– Rozmari, – sumurmėjau.

Jos oda po mano delnu buvo kaip varlės – drėgna, ledinė, beprotiškai pulsuojanti.

– Jai šokas, – pakartojo Megė. – Alonsas liepė kuo greičiau išvežt ją į Romą.

– Kur Alonsas? – paklausiau.

– Nuvažiavo į Neapolį tartis su mūsų konsulu ir dar kažkuo dėl... na, manau, dėl *visų tų reikalų*.

– Ar jis grįš? – pasiteiravau.

Man atrodė, jog tik Kripsas būtų galėjęs padaryti protingą sprendimą šiuose bepročių namuose.

– Nurimk, vaikeliuk, – kalbėjo Megė, glostydama besikilnojantį Rozmari petį. – Neverk. Viskas bus gerai. – Ji žvilgtelėjo į mane. – Ne. Visi išvažiuoja. Kažkas apie tai tuoj pranešė Solui Kiršonui, ir jis atsiuntė iš Romos telegramą. Aš ją mačiau. „Išvažiuokit iš miesto *subito,* tuoj pat. Kartoju – *subito*. Nenori įsipainiot į šitą istoriją. Nieko, mažyte, viskas bus gerai. O dabar eime, sėskim į mašiną.

Rozmari pakėlė galvą ir pažvelgė į mane be garso krutindama lūpas. Akimirką man atsivėrė siaubingo jos sielvarto bedugnė: net pamušta akis liudijo apie atsidavimą, atleidžiantį Meisono piktadarystes, sumušimus, mėlynes, dargi neištikimybę. Ką, jo netekus, ji prarado, aš nesuvokiau: kodėl žavi moteris sielojasi dėl tokio žmogaus kaip Meisonas? Bet, kartoju, tą trumpą akimirką aš su liūdesiu praregėjau ir suvokiau, kad tikriausiai ji sielojasi dėl tų meilės naktų, kai šnabždėjo į suveltus miegančiojo plaukus: „Riestainiuk“, arba kupinų pirmo meilės įkarščio rytmečių, kai

Meisonas atrodė ištikimas riteris, ne tik turtingas, bet ir švelnus, kai gyvenimas su juo buvo kupinas pažado. Jos ranka nervingai pakilo prie plaukų: jie buvo išsidraikę, segtukai pabirę ant grindų.

– Piteri, – maldaujamai ištarė Rozmari, – jis to nepadarė. Aš *žinau*. Jis tik...

– Eime, vaikeliuk, – suragino Megė.

Ledinis Rozmari delnas gulėjo man ant rankos; ji norėjo kažką pridurti, bet lūpos tik be garso sujudo, ir, visa sudrebėjusi, ji apsigręžė ir nuėjo, teisingiau, nušlubčiojo – toks kankinamas buvo jos stūmimasis į priekį – plytelėmis durų link. Žiūrėjau jai įkandin: gera mergina, mąsčiau, pakankamai sriūbtelėjo sielvarto su gyvu, o dabar vėl sielvartauja – dėl mirusio; maloni mergina, barstanti ant grindų segtukus iš suveltų auksinių plaukų, suspaudusi po pažastim suglamžytą *The New Yorker* žurnalą.

– Jeigu paklaustumėt, ką aš manau, – eidama paskui Rozmari, slapčiom sušnabždėjo man Megė, – tai tas pašlemėkas gavo ko nusipelnė. Jis tikras *išsigimėlis*. Sako, kad merginai nė vieno sveiko kaulo neliko.

Pasisukiojau kieme, kol išvažiavo visi kino žmonės. Bėgimas buvo skubus ir pašėlęs: joks netikėtai atostogų paleistas karinis dalinys nebūtų įstengęs taip greitai dingti iš scenos. Furgonais ir sunkvežimiais, mikroautobusais ir motoroleriais, fiatais, alfa romeo ir biuikais atkeliamu viršumi jie lyg bėglių vilkstinė traukė pro rūmų duris. Pamenu, man pagailo, kad daugiau nebeišvysiu Kripso. Priešpaskutinis išvažiavo autobusas su kino technikais, o jam iš paskos – atviras automobilis su Glorija Mandžamele, vis dar dėl kažko kikenančia, ir Karltonu Bernsu; užvertęs išsekusį, šuns snukį primenantį veidą, jis ketino truktelti iš butelio gerą mauką viskio. Įvykusi tragedija jiems visai nerūpėjo, ir buvo aišku, kad po akimirkos kitos jie išnyks iš akių, o ramioje, tylioje gatvėje tebežybčios jonvabaliai ir tebešvysčios šikšnosparniai kaip prieš tūkstantį metų, valdant gerajam Sicilijos karaliui Rodžeriui.

Taigi, dienai baigiantis, grįžau pas Kinsolvingus. Nežinia kodėl įėjęs užvėriau didžiules medines duris: gal kad nebegirdėčiau tolimo netylančio gedulingo varpo aidesio, gal kad atsitverčiau, – nesvarbu, ar ilgam, – nuo paties miesto, jo slogios atmosferos, kupinos nusiminimo, baimės, grėsmės. Tuščias, aptykęs kiemelis buvo nuklotas popiergaliais, kartoninėmis dėžutėmis ir kitomis išvykimo atliekomis. Akys savaime nukrypo į lubas: įkalinta paukštė pro stiklinę žibinto leliją tebesiveržė mėnulio link, tačiau nebe su įkarščiu, o kone bejėgiškai mojuodama sparnais, ir nedaug buvo likę iki akimirkos, kai staiga ji nukris ant išniekintų, suskaldytų plytelių ir išleis paskutinį kvapą. Anksčiau paukštės kančia mane jaudino, dabar buvau visai abejingas. Apskritai nieko nebejaučiau, tarytum mano valia būtų išpumpuota iki paskutinio lašo, tarytum mano kaulai ir raumenys būtų praradę jėgą; jaučiausi toks suglebęs ir nuolankus kaip žaliadumblis sraviam vandeny.

Viršuje pasigirdo kažkieno žingsniai. Pamaniau, – jei atmintis manęs neapgauna, – jog tuoj išvysiu Meisoną: jis įžengs į balkoną, mostels man ilga ranka, kaprizingai šūktels: „Pitsi!“ ir pareikalaus išgerti su juo. Maža to, trumpam aptemus sąmonei, nusprendžiau, kad čia tikrai jis – žmogus buvo to paties ūgio, – bet pasirodė, jog tai vietinis darbininkas iš Vindgaserio patarnautojų, jis išėjo pro Meisono duris ir nuvilko žemyn dėžę su šiukšlėmis, perkreiptomis lūpomis automatiškai burbtelėjęs beprasmišką *prego,* „prašom“ ir perleidęs mane niekinamu žvilgsniu.

Pravėręs žalias duris, įėjau į Keso kambarį: tas pats purvas, tas pats jovalas, apšviečiami tos pačios blausios lempelės. Tyla, nieko namie. Nuo praeitos nakties čia viskas buvo kaip buvę: virvė su įmirkusiais skalbiniais, ant molberto tabaluojanti lėlė, išmėtyti komiksai, cigarų nuorūkos, buteliai – visur, jei taip galima pasakyti, ta pati nevalyva, chaotiška tvarka. Tik kvapas slogesnis, stipresnis. Kai uždegiau viršutinę lempą, trys didžiulės, įmitusios pelės katapultavo nuo stalo kaip trys papurusios kulkos ir, triskart garsiai dunkstelėjusios į grindis, nuskuodė slėptis už sienų panelių.

Mano alkio jausmas buvo nenuslopinamas; prisiminiau, jog akies krašteliu kažkur mačiau panašų į virtuvę kambarį, ir ėmiau klaidžioti po viršutinį aukštą brozdindamasis blauzdas, degiodamas degtukus. Pagaliau pamačiau koridoriuje prieštvaninį šaldytuvą ir atidariau jį: ledas seniai ištirpęs, viduje šilta ir drėgna, kvapas gižus, o ant lipnių nešvarių lentynų – kokakola, buteliukas skystų vitaminų kūdikiams ir gabalas sudžiūvusio sūrio. Išspaudžiau kelis lašus vitaminų į kokakolą, pasiėmiau sūrį, butelį ir grįžau į kambarį. Čia dar radau pusę suragėjusio batono, jį taip pat sušlamščiau ir likau sėdėti nieko nejausdamas, sutežęs, nepaslankus. Ilgai taip kėksojau ir mąsčiau, ką daryti.

Pagaliau – visiškai sutemo, buvo maždaug devinta valanda – iš sodo pusės, iš už baseino pasigirdo balsai. Ploni ir šaižūs, jie aidėjo kažkur toli, ir iš pradžių pamaniau, kad kivirčijasi moterys, bet kai priartėjo, tapo aišku, jog tai vaikų balsai. Plokštėmis išgrįstais sodo takeliais subrūkšėjo kojos, sušlamėjo krūmai, sutrinksėjo durys. Paskui ant laiptų pasigirdo ausį rėžiantys šūkčiojimai anglų bei italų kalbomis, ir po triukšmingų peštynių laiptų aikštelėje jie įsiveržė į kambarį, kaip visur įsiveržia į namus vaikai vasaros vakarą – uždusę, išprakaitavusiom kaktom, kasydamiesi uodų įkandimus. Jiems iš paskos, nešdama patį mažiausią, kuris, nepaisydamas triukšmo, kietai miegojo, pasirodė Popė.

– Pege! – rūsčiai sukomandavo. – Timoti! Felicija! Visi į lovą! Be kalbų! Ir jokių *atsikalbinėjimų!* – Aš atsistojau ir kostelėjau. – O, čia jūs, pone Leveretai! – sušuko Popė.

Apsirišusi išblukusia spalvota skarele, ji atrodė nusikamavusi, išsekusi, nelaiminga. Jos mielas liesas, permatomas veidelis kaip lakmuso popierėlis atspindėjo kiekvieną nuotaiką; nuovargio šešėliai po akimis buvo lyg suodžių brūkšniai.

– Ar matėt Kesą? – sušuko Popė, plačiai pražiodama burną. Jos balsas buvo maldaujamas, verksmingas, be jokių mandagybių ar apsimetinėjimų; taip skundžiasi trejų metų mergaitė, pametusi lėlę. – Ar matėt jį? Visur jo ieškojau! Nemačiau jo nuo vakar *vakaro!*

Vienas iš vaikų ėmė rėkti.

– Mama, aš noriu *cioccolato!*

– *Cioccolato!* – pritarė ir kitas.

Akimirksniu kilo visuotinis irzulio priepuolis: visi – išskyrus vyriausią, oriai ant kėdės sėdinčią mergytę – ėmė, kiek gerklė leidžia, klykti reikalaudami šokolado; mažylis ant Popės rankų taip pat prisidėjo, – iš išgąsčio jis prabudo, iškart pasidarė violetinis ir ėmė žviegti. Nuo vaikų riksmo mane visada apima žudanti neviltis; išsitraukiau cigaretę, užsirūkiau ir atsitvėriau nuo jų dūmų debesiu.

– Liaukitės! – suspigo Popė. – Vaikai, liaukitės! Po galais! – Jos krūtinė ir petukai kilojosi, ji vos neverkė. – Maldauju, liaukitės, – ištarė ji ir vaikai aptilo. – Aš negaliu duoti jums šokolado. Jo nėra. Juk jau *sakiau,* kad nėra. O dabar visi į lovą. – Mažylis nesiliovė verkęs ir, sūpuodama jį, Popė pati ėmė verkšlenti. – Ar *tikrai* nematėt Keso?

Ji atsigręžė į mane, tačiau jos balsas buvo ne klausiantis, o maldaujantis, lyg ji būtų netikėjusi, jog nemačiau Keso.

– Ne, nemačiau, – atsakiau aš. – Ar galima...

– Ar girdėjot, kas šiandien nutiko? – paklausė ji, virpėdama iš baimės. – Kaip siaubinga, ar ne? Ar girdėjot ką nors siaubingesnio?

– Mamyte, kas nutiko? – paklausė Timotis. Jis braukinėjo tuščios sardinių skardinukės kraštus ir laižė nuo pirštukų sustingusį Provanso aliejų; atrodė toks išbadėjęs, kad neįmanoma buvo jo smerkti. – Mamyte, pasakyk, kas nutiko? – abejingai, visai tuo nesidomėdamas, pakartojo.

– O *aš* žinau, kas nutiko, – pareiškė Pegė.

Ji sėdėjo ant kėdės nesiekdama kojomis žemės. Kilstelėjusi antakį, su vylingo pranašumo išraiška patempė žemyn lūpų kampučius: angeliška mergytė spindulingomis akimis ir žvilgančiais auksiniais plaukais.

– Tas bjaurus Flegas nušoko...

– *Taci!* Tylėk! – riktelėjo Popė. – Tuoj pat užsičiaupk, Pege Kinsolving! Ir visi tuoj pat drožkit į lovą, ar girdėjot? Greitai, že-

myn! – Negalvodama ji pirštu patikrino mažylio vystyklą. – Ojojoj, ir vėl pilnos kelnės. Niki, juk aš ką tik tau viską pakeičiau, – suburkavo ji mažyliui, – o tu vėl prikrovei. Mano pupulis. – Šypsodamasi, tyliai kudakuodama, Popė priglaudė nosį prie kūdikio noselės. Jos balsas buvo kupinas švelnaus garbstymo ir žavėjimosi. – Juk ką tik, ką tik tau viską *pakeičiau,* – burkavo Popė, šluostydamasi pirštą į sijoną; visus sielvartus užgožė motiniškos meilės antplūdis. Paskui suvarė vaikus į pulkelį ir su mažyliu, kuris mieguistai mirkčiojo man, nukoręs rausvus žandus jai virš peties, nusivedė jauniklius žemyn kažką džiugiai šnekuliuodama, pamiršusi rūpesčius.

Tačiau kai po dešimties minučių grįžo, vėl buvo sutrikusi ir pametusi galvą kaip pirma. Ėmė be tikslo vaikštinėti po kambarį, o jos žodžius kartkartėm pertraukdavo tylus kūkčiojimas.

– Rytą, kai man apie tai papasakojo, aš stačiai nepatikėjau. Nepatikėjau savo ausimis! Bet paaiškėjo, jog tiesa. O rytas prasidėjo taip juokingai. Ir jūs, pone Leveretai, jūs taip...

– Vadinkit mane Piteriu, – tariau aš. – Ką jūs turite omeny?

– Ar manęs negirdėjot? Kai įėjau į kambarį ir pradėjau jus žadinti? Palaikiau jus Kesu. Kartais, kai grįžta vėlai ir nenori manęs prikelti, jis ten miega. Aš papurčiau jus už peties, o jūs apsivertėt ir sudejavot. Turiu prisipažinti – gerokai apstulbau. – Ji patylėjo maigydama šlapią nosinę, paskui mandagiai pridūrė: – Žinoma, mums labai malonu, kad pas mus apsistojot.

– Kur visa tai nutiko? – pertraukiau ją.

– Jūs apie... Oi, ką aš čia plepu... – Ji paraudo, ir jos veidą vėl iškreipė skausmas. – Oi, kaip siaubinga! Aš nieko negalėjau išsiaiškinti. Bet paskui pamačiau besirengiantį išvažiuoti poną Alonsą Kripsą. Jis pasakė, kad tai nutiko čia pat, už miesto, ant takelio, einančio į Tramontį. Ten yra takelis viršuje ir takelis apačioje. Ir, rodos, jis pasakė, kad tai nutiko viršuje... o gal ne, apačioje. Apskritai iš ryto ant to takelio ją rado valstiečiai, pakėlė ir nunešė vargšę į artimiausią trobelę. – Popės balsas nutrūko, šiurpas perbėgo kūnu, o skruostais lėtai nutekėjo dvi ašaros. – Siaubinga! Po

šimts, kažkokie viduramžiai. Aš apie Meisoną. Taip, tikrai jis buvo niekšingas, žiaurus žmogus, ir taip toliau, persekiojo Kesą, naudojosi jo būsena, ir nežinau kas dar, bet, kaip kažin ką, pone... Piteri... sunku *tuo* patikėti. Jis tikriausiai *pamišo*.

Popė neišlaikė ir, įsikniaubusi į mažytę nosinaitę, bejėgiškai pravirko.

– Pope, o kaip mergina? – paklausiau. – Frančeska? Kaip ji dabar? Ar ką nors žinot?

– Ji mirs, – kūkčiodama suaimanavo Popė. – Visi mieste taip šneka. Ir kodėl aš negaliu rasti Keso!

Ji buvo spėjusi apsimaut mėlynus džinsus, ant rankos blizgėjo auksinė apyrankė; trapi, siaurų klubų, apsmukusiom puskojinėm, išteptu skruostu, ji panėšėjo į nukritusią nuo dviračio paauglę, kenčiančią dėl savo pažeminimo. Iš gailesčio man plyšte plyšo širdis. Dar kartą nužvelgiau tą savaime besidauginančią kambario netvarką, kurią ji tikriausiai bandė suvaldyti. Tai, kad ji keturių vaikų motina, mane trikdė ir kėlė baimingą pagarbą. Padėjau ranką jai ant peties ir tariau:

– Pope, nesijaudinkit. Kesas netrukus pareis.

Popė pakėlė užverktą veidelį.

– Bet kur jis galėtų būti? – sušuko ji. – Aš *visur* jo ieškojau. Aikštėje, prie Konstancos vilos, turguje – visur. Jis niekad anksčiau taip neišeidavo! Niekad! O... – Staiga, įkvėptas kažkokios minties, jos veidas nušvito. – O taip, aš pamiršau. Žinau, kur jis galėtų būti! Tikriausiai išvažiavo į Salerną su Luidžiu. Jie dažnai...

– Aš mačiau Luidžį. Jis tvirtina, jog nematė Keso, – teko prisipažinti.

Popės veidelis persimainė, jį užliejo neviltis, išgąstis.

– Klausykit, Piteri, aš žinau, kad jis kažkaip į visa tai įsivėlęs.

– Ką jūs norit pasakyti?

Popės veidas buvo pilkas kaip žemė, ir kai ji lėtai pakilo nuo kėdės, man pasirodė, kad jos dantys kalena.

– Jei tik būčiau numaniusi! Juk žinot, koks Kesas ligonis. Turiu omeny, alkoholikas, jūs puikiai žinot, jam opa, negalima gerti, be to, jam baisiai svaigsta galva. Aš noriu pasakyti...

– Pope, *ką* jūs šnekat! – sustabdžiau ją. – Kaip jis galėjo į tai įsivelti?

– Nežinau! – verksmingai sušuko ji. – Taip, žinau! – Ji priėjo prie sienos, nutraukė geltoną, trimis numeriais jai per didelį lietpaltį ir apsisiautė juo, nors lauke nelijo. – Moterys turi nuojautą. Aš noriu... – ištarė ji virpančiomis lūpomis. – Noriu pasakyti, kad pažįstu Kesą! Jį tai labai sukrėtė, juk jis pažinojo Meisoną, pažinojo Francheską, ji pas mus dirbo, ir apskritai. Aš pažįstu Kesą, jis tikriausiai prisigėrė, įsitriukšmavo, išrėžė ką nors užgaulaus karabinieriams apie jų atliekamą tyrimą, ir jie uždarė jį į kalėjimą! Jis nekenčia seržanto Parinelo! Fu! – Popė treptelėjo koja ir pasitaisė skarelę. – Koks neatsakingas tas Kesas Kinsolvingas. Gal, – pridūrė ji, nusišluosčiusi ašaras ir žvelgdama į mane išdidžiai, kaip žmogus, kurio kantrybė baigėsi, – žinot, gal jau metas atiduoti jį Anoniminiams alkoholikams ar dar kur nors. – Ji nuėjo prie durų. – Jeigu vaikai ims rėkti, aš grįšiu *fra venti minuti,* po dvidešimties minučių. Nueisiu ir pabandysiu išlaisvinti Kesą iš kalėjimo. Jeigu išalkot, pažiūrėkit, ar ko nors nėra šaldytuve. *Ciao!*

Ir iš visų savo menkų jėgų užtrenkė duris. Greita, nenuosekli Popės minčių eiga, argumentų nelogiškumas taip mane priblokė, jog negalėjau pajudėti iš vietos; man net šovė į galvą, kad ji protiškai atsilikusi.

Nulipau žemyn susirinkti mantos. Buvo girdėti, kaip miegamajame triukšmingai pešasi vaikai; trauk juos velniai, pamaniau, patys susitvarkys. Jaučiausi purvinas ir sušutęs; kol tryniausi vonioj kempine, galvoje susiklostė išvykimo planas. Pinigai man mažai terūpėjo; sprendžiant iš tvarkaraščio, kurį prisiminiau matęs viešbučio vestibiulyje, paskutinis autobusas į Neapolį jau išvykęs, tačiau neabejojau, kad už dešimt dolerių nesunkiai išsinuomosiu automobilį su šoferiu. Tiesa, mano garlaivis į Ameriką turėjo išplaukti po penkių dienų, bet man pasirodė, kad bus malonu paklaidžioti po Neapolį, dar kartą nueit į muziejų, nuvykti į Kaprį, Iskiją ir Poncą. Taigi susirengiau palikti Sambuką.

Jau ketinau lipti į viršų, bet prisiminiau ostiną: ši metalo krūva man kainavo tūkstantį tris šimtus dolerių ir neketinau jos aukoti

stichijoms arba vietiniams marodieriams. Bet apskritai man buvo vis tiek. Pavyks išspaust iš Vindgaserio už šitą griuvenų šimtą tūkstančių lirų – penkioms dienoms Neapolyje pakaks; jei nepavyks, tegul riogso čia amžinai balandžių dergiama.

Užlipęs laiptais, ne iš karto pastebėjau kambaryje Kesą. Tikriausiai jis tyliai įėjo arba jo žingsnių nesigirdėjo per vaikų peštynes; buvau jau prie durų, kai staiga išgirdau už nugaros garsą, išsigandęs atsigręžiau ir pamačiau jį. Nežinau kodėl, bet man iš karto jis pasirodė pasikeitęs, į save nebepanašus žmogus. Tai buvo Kesas – vilkėjo tą patį purviną, sutrintą chaki, beretė buvo taip pat šauniai pakreipta ant šono, taip pat blykčiojo akiniai – ir ne Kesas; kažkoks nesuvokiamas, kraupus poslinkis pavertė jį savo paties dvyniu. Kitais atžvilgiais – viskas pažįstama: jis buvo girtas kaip ir pirmo mūsų susitikimo metu. Sunkioje, glebioje rankoje karojo vyno butelis, jis sunkiai laikėsi ant kojų, lėtai svyravo ir, kad nenukristų, prisispaudė šonu prie stalo. Kitoje rankoje laikė apseilėtą ir nužiaumotą juodo cigaro nuorūką. Tyloje aiškiai buvo girdėti gilus ir sunkus kvėpavimas. Iš pradžių man pasirodė, kad Keso žvilgsnis grasinamas, – taip įdėmiai ir veriamai jis žvelgė į mane, – bet paskui supratau, kad jis girtas iki sąmonės netekimo ir bando sutelkti žvilgsnį. Liežuvis taip pat sunkiai klausė, ir kai prabilo, žodžiai buvo kimūs ir beveik nesuprantami.

– Prakeikimas! – lėtai, su įstanga ištarė Kesas. – Pagavot mane su įkalčiais. Tik ką mačiau, kaip išėjo Popė. Maniau, šmurkštelsiu čia ir užsiimsiu savo reikalais, slapčia nuo žmonių ir pabaisų. Tik apie jus pamiršau. Ko gera, reiktų jus pašalinti, kaip sakoma filmuose. Jūs, drauguži, per daug žinot. Kur taip skubat? Atrodot, lyg būtumėt ką tik apšvarinęs totalizatorių.

Lagaminai su trenksmu iškrito man iš rankų ant grindų.

– Aš... Aš... nežinau... – išstenėjau. – Aš tik...

Mostelėjęs buteliu, Kesas nutraukė mane.

– Dievaži, Piteri, malonu jus matyti, – vyptelėjęs glebiomis lūpomis, ištarė jis. – Žmogų, kuriuo pasitikiu. Su kuriuo galiu pasišnekėti. Iš pradžių maniau, kad jūs iš tų viską žinančių kino

tipelių. Bernelis iš Pietų, ar ne? Džordžijos? Luizianos? Bobutės Virdžinijos? Iškart išdavė švelnūs, ištvirkę skruosteliai. O paskui... Viešpatie mielaširdingas!

– Kas nutiko? – paklausiau nesugalvodamas nieko protingesnio. – Gal galėčiau padėt jums, drauguži?

Kesas trumpam susivaldė ir įbedė į mane karštą, drėgną žvilgsnį.

– Taip, aš pasakysiu, kaip galit padėti draugužiui Kesui, – niūriai tarė jis. –Taip, aš pasakysiu tau, juodasis mano angele. Duok jam mašiną, ginklą duok... aišku, durklą, aštriaašmenį peilį... atnešk čionai, įremk jam į krūtinę ir iš visų jėgų smeik kuo giliau. – Jis nutilo, bet tebežiūrėjo į mane lengvai svyruodamas. – Pitai, aš nedumiu akių. Trokštu išnykti. Sumaišyk nuodų, gerai? Išvirk iš karčiaskonių nuodingųjų žolių ir man sugirdyk. Sunki diena draugužiui Kesui. Jis visas įsitempęs, galva plyšta, kojos dreba, ašaros išseko. – Jis atkišo rankas. – Rankų nejaučiu. Pažvelk į jas. Matai, kaip virpa, kreta? O klausiu, kam jos duotos? Kad gražias moteris glaustų prie krūtinės? Kaltų paminklus? Kad glėbyje suspaustų viso pasaulio grožį? Nee! Jos duotos naikinti, ir jos pavargo, o galva skyla, ir aš trokštu ilgam prasmegti tamsoje.

Aš norėjau prabilti, bet liežuvis prikepo prie gomurio. Lėtai ir sunkiai Kesas ėmė pėdinti prie manęs, išmetė butelį, stiklo šukės pabiro ant grindų. Jis įsikišo cigaro nuorūką į burną; šviesą atspindintys akiniai virto dviem blizgančiomis monetomis. Jis artinosi prie manęs kupinas tokio nerangaus girto grėsmingumo, kad mano kojų raumenys įsitempė pasirengę sprukti. Bet tuo metu Keso ranka padarė stulbinamai greitą judesį, žaibišką kaip barškuolės kirtis, – ir mano riešas nutirpo kibiame ir žiauriame jo delne. Jis prisispaudė prie manęs, nuo jo trenkė prakaitu, ir dabar ne girtas pamišęs žvilgsnis prikaustė mane, o mirtinas gniaužtas.

– *Sės,* – tarė Kesas ir paleido mano ranką.

– Ką?!

– *Sėskit!* – įsakė jis.

Visiškai priblokštas, aš paklusau.

– Vadinasi, nuėjo ir padarė? – sunkiai alsuodamas ištarė Kesas. – Vis dėlto ryžosi.

Pradėjau kažką sakyti, tačiau jis pertraukė mane, kurtinamai atsirūgo ir nusispjovė ant grindų.

– Nieko gudresnio parazitas nesumanė. – Kesas dar kažką norėjo sakyti, bet užsikirto, akys išsiplėtė, pasidarė kraupios, burna prasižiojo. Paskui labai lėtai tarė: – Velniškai gaila, kad galėjo numirti tik vieną kartą. Tik vieną...

– Nesijaudinkit, – sumurmėjau aš, trindamasis riešą. Paskui atsistojau. – Kesai, nusiraminkit. Nereikia taip imti į širdį.

Nedrąsiai patapšnojau Kesui per petį bandydamas nuraminti, bet jis trūktelėjęs atšlijo, o paskui lėtai susmuko ant kėdės. Parėmęs galvą, kurį laiką sėdėjo ramiai, tylėdamas, praskėtęs kojas, sustingęs, nejudrus, su įtemptų raumenų kalnais po šlapiais ir purvinais marškiniais. Jis panėšėjo į skulptūrą – galinga sulinkusi povyza kaip Rodeno „Mąstytojo“, tik ne mąstančio, o sielvartaujančio. Klausiausi jo sunkaus, pailsusio šniokštavimo; toli, už sienų, slopiai, metališkai ir liūdnai vėl suskambo varpai.

– Kur tie visi suknisti kinažmogiai? – paklausė Kesas.

– Išvažiavo.

Man pasirodė, jog Kesas pašaipiai šyptelėjo.

– Gelda prakiuro, ir žiurkės sprunka pirmos. – Jis vėl nutilo.

Kai pagaliau prabilo kimiu, nykiu, monotonišku balsu, jo žodžiai man pasirodė tokie beprasmiai, kad pamaniau: ne vynas temdo jam protą, o kažkas labiau žudantis ir gilesnis.

– *Exeunt omnes**. Visa sumauta kompanija išeina. Kratydamas pilvą įžengia Parinelas su galinga teorija. *Gentilissimi signori, tutto è chiaro!* Malonūs ponai, viskas aišku! Atgailos prislėgtas, jis nutraukė sau gyvybės siūlą. Viešpatie aukštielninkas! Šlapimu įmirkusių vilnų prigrūsta smegeninė. Parodykit man policininką su galva, ir aš parodysiu jums merginą, vardu Henris.

Keso pečiai ėmė kresčioti nuo juoko, bet kai lėtai pakėlė veidą, paaiškėjo, kad tai ne juokas: jis verkė, jeigu įmanoma verkti be

* Visi išeina *(lot.)*.

ašarų. Po to atsistojo, pečiai tebekrūpčiojo, o sausų akių žvilgsnis degė tokiu juodu kerštingumu, kad aš vėl įtempiau raumenis ketindamas bėgti iš kambario.

– Nepamenu, kiek laiko, – pašnabždom ištarė Kesas, – aš laukiu nesulaukiu savo galo. Nepamenu, kiek laiko! Ir štai pateisinanti aplinkybė. Suteik man progą. Suteik progą! Taip. Pasakyk man. Pasakyk: dešimt milijonų kartų mirk, ir tegul anapus kapo laukia vien tamsa, ir dešimt milijonų kartų vėl užgimk, ir nugyvenk pasigailėtiną gyvenimą, numirk, užgimk ir vėl numirk, ir dešimt milijonų kartų teesie tamsa. Girdi? Pasakyk man taip! Bet pasakyk, kad *vienąkart* iš dešimt milijonų anapus kapo bus ne tamsa, o *jis*, ir vidur amžinybės jis stovės ir šiepsis kaip gauruotas rudas šuo ir lauks, kol jį ištiks šių rankų įniršis, – ir aš tau sumokėsiu nė nemirktelėjęs, ir atsisveikinsiu su gyvenimu per kelias sekundes. O, nereikėjo man taip lengvai paleisti jo! O! – pakartojo jis. – Nereikėjo man taip lengvai paleisti jo!

– Nesuprantu.

– Nee, – visiškai išsiblaškęs pasakė Kesas. – Dabar jau šito šliužo nepasieksi. Autus padžiovė senis Meisonas.

Kesas svirduliuodamas atsistojo. Ranka jis padarė keistą judesį, lyg primygtinai mane kviesdamas, bet paskui ta pačia ranka pliaukštelėjo sau per kaktą. Jis stovėjo svyruodamas, o kai prabilo, tai buvo nuo visko atitolusio, savyje paskendusio žmogaus balsas:

– Žinot, man regis, kad gulėjau šiandien kažkur ant aukšto skardžio virš Tramončio, ten, kur pučia šalti vėjai, o žemė pilna sinavadų. Ir upeliai... taip, šalti upeliai teka iš viršaus! Aš sapnavau, kad savo mylimą laikau glėby, kad pagaliau namie mes. Paskui atėjo tasai daktaras, pažadino mane – tas su barzda kaip šluota, gėle švarko atlape ir raudona nosimi. Ir žinot, ką jis man pasakė, tas senis daktaras? Žinot, ką jis man pasakė?

Aš neįstengiau ištarti nė žodžio.

– Jis pasakė: „Girdėjai, tavo moteris, graži kaip saulė, nužudyta?“ Uždėjo ledo ant kaktos, atšaldė mano karštinę, ir aš jam pasakiau: „Garbusis pone daktare, nekvaršinkit galvos vargšeliui Ke-

sui. Velnio daktaras! Sakykit, kad ši moteris gyva, kad gyva toji, kurios vien pėdsakas, įspaustas kelio dulkėse, brangesnis už visus pasaulio lobius!“ Ir, regis, tada jisai pasakė: „Ne, jūsų moteris mirus“. Tada aš supratau, kad tai tiesa.

Kesas lėtai ir bejėgiškai persibraukė ranka per akis. Staiga ranka suvinguriavo ir siektelėjo ant stalo stovinčio vyno butelio; judesys buvo nevikrus, Kesas neteko pusiausvyros, parkrito ant kėdės ir akmirką gulėjo pakrypęs kažkokiu neįmanomu, traukos dėsniams prieštaraujančiu kampu, mataškuodamas kojomis lyg plaukikas, paskui išsikėtojęs nudribo ant grindų trenksmingai apversdamas molbertą. Tada liko gulėti pakilusiame mirguliuojančių dulkių debesyje.

Suakmenėjęs iš siaubo, neįstengiau pajudėti iš vietos ir jam padėti, o galvoje sukosi tik viena mintis: nejaugi užsimušė? Tačiau po valandėlės Kesas sukrutėjo, parietė kojas ir, vis dar kniūbsčias, lėtai, su didžiuliu vargu, atvirto į sėdimą padėtį. Apsvaigęs papurtė galvą, prispaudė prie kaktos ranką, ir pro išskėstus pirštus pamačiau ploną kraujo srovelę. Prakalbinau jį, bet jis neatsiliepė. Man už nugaros pasigirdo basų kojų šlepsėjimas: tikriausiai pažadinti krintančio molberto trenksmo, su išgąsčiu akyse į kambarį įėjo du vaikai.

– Čia tėtis. Oi, žiūrėk, užsigavo!

Vaikai sustojo ir valandėlę žiūrėjo į jį. Paskui negirdimai lyg dvasios, lyg staiga į kambarį įsiveržusio ir kažkur, tolimame kampe už užuolaidos, sušnarėjusio vėjo gūsio pagauti, jie kaip besvoriai įskriejo į jo glėbį.

Kruvinas, apsvaigusiomis, stiklinėmis akimis, Kesas suspaudė juos.

– Prigluskit prie manęs, vaikai, iš abiejų pusių... – pradėjo jis ir nutilo.

Staiga, švelniai atstūmęs vaikus, sunkiai atsistojo. Jis žvelgė į mane, bet nieko nebematė: jo žvilgsnis keliavo per mane ir už manęs, kažko paslaptingo, tolimo, savaimingo link. Jo lūpos judėjo, tačiau be garso.

Paskui greitai – kiek leido neklusnios kojos – praėjo pro mane durų link. Ir, nekreipdamas dėmesio į skausmingą ką tik grįžusios Popės šūksnį: „Kesai! Aš tavęs nebepažįstu!“ – nekreipdamas dėmesio į susmukusią jos figūrėlę ant grindų, kai išskėtusi rankas puolė prie jo ir parkrito, Kesas sverdėdamas išsiveržė į kiemą. Tik po kelių sekundžių, pasilenkęs prie Popės (žiūrėdamas, kaip ji lėtai prasimerkia ir sušnabžda: „Kesai! Aš tavęs neatpažįstu!“), pagaliau suvokiau, kad visą laiką prieš mane buvo veidas žmogaus, per vieną dieną pasenusio dešimčia metų.

ANTRA DALIS

Drebu, bet nebijau. Aš suprantu.
Pradingo, kas praėjo. Bet arti.
Aš nubundu ir tyloje mąstau.
Ir, eidamas keliu, kur eiti, sužinau.

Teodoras Retkė*

* Theodore Roethke (1908–1963) – amerikiečių poetas, Pulicerio premijos laureatas.

5

Vieną dieną ant upės kranto Pietų Karolinoje Kesas man pasakė:

– Jūs žinojot, kad aš nužudžiau Meisoną, – jau anuomet man tai buvo aišku. Bet nerimo kažkodėl nejaučiau. Pamenu, tą naktį visiškai liežuvį paleidau, pripliauškiau, ko reikia ir ko nereikia, o kiek pripliauškiau – niekaip negalėjau prisiminti. Tačiau neabejojau, kad išsidaviau. Keista, bet tai manęs nejaudino. Gal kad italai bylą nutraukė: savižudybė, ir viskas. Kaltinti jų negalėjai. Pats žinot: beveik tuo pačiu metu rasti du negyvi žmonės, tad kam dar ieškoti kaltininko, o juo labiau versti kaltę diakonui Kinsolvingui, tikram teisingumo įsikūnijimui. – Jis patylėjo. – Šiaip ar taip, niekada nesibaiminau, kad nueisit ir kyštelsit liežuvį kur nereikia. Kalbu tiesą. O gal taip buvo dėl to, kad viskas pasibaigė ir man neberūpėjo niekas. Aš peržengiau ribą ir nejaučiau skirtumo, kas ką pasakys ar padarys? Matot šitą žilą galvą?

Kesas perbraukė ranka smilkinį, ir tame judesyje nebuvo nei pasididžiavimo, nei savigailos.

– Gal aš elgiausi nedorai taip ilgai prieš jus apsimetinėdamas? Tačiau kažkodėl neabejojau, kad jūs viską žinot. Pačiam pasisakyti – nelengva. Prisipažinti. Tada reikėtų paaiškinti ir visą tą velnioniškai apgailėtiną istoriją, o tai skaudina. Suprantat?

– Aišku, suprantu, – atsakiau. – Tiktai noriu kai ką patikslinti. Aš *tikrai nežinojau*. Įtarimų buvo kilę. Jūs pasakėt gan keistų dalykų. Todėl įtarimų buvo. Ir tas kelias dienas, kai *negrįžot,* o aš likau... na, padėjau Popei su vaikais, – tikrai negalėjau atsikratyti slogių minčių. Jūs kentėjot, ir... na, man nepatogu apie tai kalbėti, bet aš dėl jūsų jaudinausi. Jūs kažkaip mane paveikėt, priver-

tėt kitaip pažvelgti į daugelį dalykų, ir aš nenorėjau, kad tiesiog imtumėt ir dingtumėt man iš akiračio. O paskui, kai vis dėlto palikau Popę su vaikais ir grįžau į Niujorką taip ir nepamatęs jūsų, taip ir nesužinojęs, kas iš tiesų įvyko... kaip išlikot gyvas, kaip nepakliuvot į kalėjimą... aš nesilioviau galvojęs apie jus – kaip ten jums viskas baigėsi. Ir visą laiką svarsčiau, kas iš tiesų įvyko. Žinot, keista toji žmogaus minčių tėkmė. Kai parašiau jums ir įsipiršau į svečius, dievaži, maniau, kad mane skatina beribis smalsumas, noras sužinoti apie Meisoną, apie tai, ką jis pridarė tą vasarą ir kodėl... pabaiga buvo tokia kraupi. Tikėjausi, kad jūs man ką nors papasakosit. Tačiau visą laiką tvirtinau, jog tai buvo savižudybė. O dabar suprantu: šiek tiek mane skatino... na... – Man buvo per sunku ištarti šį žodį arba pabaigt mintį.

– Įtariamas, kad aš nužudžiau Meisoną, – niūrokai tarė Kesas. – Drauguži, nesidrovėkit. Klokit viską. Jums daug lengviau negu man.

– Taip, kad jūs jį nužudėt. Suprantat, – ėmiau aiškinti, – aš neketinau šniukštinėti. Apsimesti sekliu. Po to, ką jis padarė, net jei būtumėt atsikratęs penkiais šimtais meisonų, moralės požiūriu...

– Po perkūnais, galit man šito nesakyti. Aš ir nemaniau, kad jūs *šnipinėjat*. – Kesas patylėjo. – Kita vertus, gal dabar suprasit, kodėl neatsakiau į antrą jūsų laišką. Yra dalykų, kuriuos norisi pamiršti.

– Nereikėjo man kišt ilgos savo...

– Tik nepradėkit savęs graužti, – pertraukė Kesas. – Be reikalo aš apie tai prasitariau. Jūs man nemažai papasakojot. Ir aš labai patenkintas, kad mes pagaliau viską perkratėm. Jūs man padėjot suvokti kai kuriuos neaiškius dalykus.

– Kokius?

– Kad ir Meisoną – kas jis buvo per žmogus, ir panašiai. Tai yra iki Sambuko. Na, ir... jau sakiau... tos nakties įvykius. Kas dėjosi mano šiurpioje, juodoje, akloje, dusinančioje tamsoje. Jūs privertėt mane išvysti tai, ko manyti nenumaniau. Baisius dalykus. – Kesas trumpam nutilo. – Kraupius dalykus, patikėkit, – tarė jis nykiu, nelaimingu balsu. – Jie daug ką sukeitė vietomis. Aš visa tai įtariau, nujaučiau, bet kaip buvo iš tiesų, nežinojau... per tą jau minėtą

tamsą. Ūūū! – Kesas sudrebėjo ir pasitrynė akis. – Savaime suprantama, pakeisti nieko nebeįmanoma, – kalbėjo toliau, – nes praeities nebesugrąžinsi. Bet klausytis buvo nepaprastai įdomu.

– Ko, pavyzdžiui?

– Na, kad ir... kaip aš užgriuvau ant fortepijono, o jūs su Kripsu mane gelbėjot. Suprantat, visa tai iškilo atmintyje. Atgijo, kai man apie tai papasakojot. Pamenat vaistus – tuos prakeiktus stebuklus darančius antibiotikus? Juk *dėl jų* aš tąkart atėjau, o ne dėl to, kad padeklamuočiau tiems avinams Sofoklį. Aš apie vaistus galvojau.

– Na, ir...

– Jei man būtų pavykę *tuosyk* juos nušvilpti, visas beprotiškas vakaras būtų pakrypęs kitaip. Būčiau nuėjęs į slėnį, grįžęs... – Jis nutraukė sakinį ir mostelėjo ranka. – Trauk juos velniai, su likimu nepokštaujama.

– Dieve, jei būčiau žinojęs...

– Liaukitės. *Iš kur* galėjot žinoti? – Kesas pažvelgė į mane švelniai, liūdnai ir atlaidžiai. – Juk neturėjot su tuo nieko bendra. Mano vieno kalčių pakaktų visam nusidėjėlių pulkui, o jūs dar brukat savąsias. Tai kas, drauguži, vis dėlto jus neramina?

– Nieko, – atsakiau. – Nieko ypatinga. Tik smulkmenos. Mažytės spėlionės. Aš, pavyzdžiui, mačiau, kad tarp jūsų su Meisonu dedasi kažkas šlykštaus ir niekingo. Pavyzdžiui, kad ir jūsų laiškelis. Jis man ne vieną mėnesį urbė smegenis. Na, ir... nežinau... kai kurie jūsų žodžiai. Reikėjo pasikvietus Kripsą ar dar ką nors... Žodžiu, reikėjo vis dėlto nubusti, pasielgti ryžtingai ir suvaržyti jūsų judėjimo laisvę, kad niekam negalėtumėt padaryti žalos. – Aš užsikirtau. – Žinoma, vadovaujantis prielaida, kad, nepaisant Meisono kaltės, jūs gailitės to, kas atsitiko. Tiesa?

– Jūs sakot tiesą, – ištarė Kesas, o jo veide atsispindėjo toks beviltiškas liūdesys, kad nudūriau akis. – Tikrų tikriausią tiesą.

Ilgai abu tylėjom, kol vėl prabilau:

– Pasakykit man, Kesai, vieną dalyką. Kas *vyko* tarp jūsų ir Meisono? – Akimirką svyravau. – Suprantu, tai skamba kvailai. Gerai, buvo ta mergina. Frančeska ir... jūs... na, jūs mane suprantat. Jis

ją išprievartavo, nužudė. Todėl su juo susidorojot. Visa tai aišku ir suprantama. Bet iš kur visa kita? Kodėl jis privertė jus dalyvauti tame pasibjaurėtiname spektaklyje, ir...

Kesas atsiduso.

– Kaip tai suprasti? Kaip išsiaiškinti? Kas atsakys į šį klausimą? Kaip sužinoti, kur glūdi kaltė? Ir kokia joje Meisono, kokia mano ir kokia Dievo dalis? Kartais regiu visa tai košmaruose, – tai yra regėdavau, kol įveikiau save, – ir tuose košmaruose kažkas sakydavo man, kad kaltininkas – ne Meisonas... ne Meisonas – piktadarys... o nuolankus jūsų tarnas, štai šitas pamokslautojas – ir didesnio nusikaltėlio pasaulis nėra regėjęs. Kada nors duosiu jums savo dienoraštį, galėsit perskaityti šią istoriją ta tvarka, kokia ji surašyta. O prasidėjo ji, jei taip trokštat žinoti, ne Sambuke. Ji prasidėjo... bent jau nemaža jos dalis... pačiame manyje tą dieną, kai gimiau. Prasidėjo...

Kesas ilgai tylėjo, paskui kilstelėjo remdamasis alkūne ir pažvelgė man į akis.

– Paklausiu jus savotiško klausimo. Ar tikit... na, tuo, kas vadinama antgamtiniais dalykais? Žinau, kad keistas pavadinimas.

– Jūs juokaujat?

– Anaiptol, – atsakė Kesas, – nė minties tokios neturėjau. Norit, kad pasakyčiau jums vieną dalyką? Kai atsigręžiu į visa tai... peržvelgiu, kad ir nuo Paryžiaus – juk žinot, kad mes su Pope ir vaikais iš ten atvažiavom į Italiją; tai štai, kai atsigręžiu ir pabandau pamatyti, kaip viskas susiklostė, nejučia pradedu manyti, jog kažkas *privertė* mane atvažiuot į Sambuką. Kad ir košmarai. Juos irgi užsirašinėjau dienoraštyje. Baisiai keisti. Perpus iš rojaus, perpus iš pragaro. Jie nuvijo mane, *nuviliojo* tenai... ar suprantat? Tarytum žūtbūt turėjau nuvykti... ir tai, kas ten įvyko, – tik pamanykit, – buvo logiška, tuose sapnuose numatyta pabaiga. Ak tu motinėle! Nelengva visa tai perprasti. Bet pagaunat mano mintį?

– Nežinau, ar pagaunu, ar ne, – atsakiau aš. – Kalbos ne apie šio pasaulio dalykus man kelia šiurpulį. Pasakykit štai ką. Ar iš pradžių Meisonas jums patiko? Na, kai susipažinot Sambuke, ar jis...

– Dar kartą kartoju, visa tai *prasidėjo* ne nuo Meisono, – rimtai ir pabrėžtinai pasakė Kesas. – Tai prasidėjo manyje anksčiau, seniai. Jau sakiau, prasidėjo tikriausiai tą dieną, kai gimiau. Bet kaip reikiant prasidėjo prieš metus Paryžiuje, kai sirgau ir mane apsėdo košmarai. Visa tai prasidėjo *tada,* ir jei to nežinot, nesužinosit, kaip ir kodėl viskas baigėsi Meisonu. Ar aišku?

– Nelabai... – pradėjau aš.

Miglotai suvokiau, jog Kesas rengia mane kažkokiam netikėtumui.

– Įsisąmoninkit tai, – tarė jis. Pastebimai jaudindamasis, Kesas atsistojo ir prabilo įtaigiau, dar labiau pabrėždamas žodžius. – Būtina įsisąmoninti, nes, man regis, Piteri, jūs nevisiškai perpratot Meisoną. Gyvulys, niekšas, sukčius, gyvatė – taip. Bet kaltas buvo ne jis! Aš daug klausinėjau, bandžiau išpešti iš jūsų patvirtinimą, kad Meisonas buvo *blogio įsikūnijimas*. Ne! Jis – tik šiukšlė. Negi nesuprantat? O ne! Kaltas ne jis!

– Ne, nesuprantu, – ryžtingai atsakiau.

Stojo ilga tyla. Paskui, jau švelniau, Kesas tarė:

– Tikrai, kodėl turėtumėt suprasti? Tikrai – kodėl? – Ir patylėjęs pridūrė: – Meisonas *nenužudė* Frančeskos, štai ką bandau jums pasakyti.

Taip tiesiai ir išrėžė.

– Ne, velniai rautų, – tarė Kesas, – ir nežiūrėkit į mane taip. Nesuskyskit, drauguži! Tai ką dabar norit sužinoti – faktus ar tiesą?

– Tiesą, – išspaudžiau stengdamasis nesuskysti.

– Gerai, tada teikitės įsivaizduoti Kinsolvingus Paryžiuje. – Vėl žvejų trobelėje, kitą vakarą, kai mano protas šiek tiek apsiprato su naujienomis. – Manau, jog praleidom tenai maždaug metus. Dievas regi, mes ir Sambuko rūmuose gyvenom susispaudę, tačiau mūsų Paryžiaus butelyje nebūtų tilpusi net gera nykštukų vada. Du ne per didžiausi kambariai šešiems – Nikis ką tik gimęs – su pusantro kvadratinio metro tualetu ir milžinišku langu per visą sieną. Kartais man atrodo, kad jei ne tas prakeiktas langas, būčiau

tikrai iš proto išsikraustęs. Ten, noriu pasakyti, augo visą langą dengiantis milžiniškas vijoklis, todėl pavasarį, vasarą ir rudenį šviesa sunkdavosi pro didžiulius, žalius, permatomus lapus ir kambarys prisipildydavo mirguliuojančio žalsvo švytėjimo. Atrodo, jog tai galėjo erzinti, bet iš tiesų – ne: buvo nuostabu ir kartais net padėdavo pamiršti... be perstojo mane kandžiojančias gyvenimo *blusas*. Suprantat, ką turiu omeny: Popę, tesaugo ją Viešpats, – amžinai nepriekaištingą Popę, – skaudamą Nikio pilvuką, tai, kad negaliu tapyti, pinigų stygių, ir taip toliau, ir panašiai. Ir mano niekingą opą, nors tuo metu ji buvo šiek tiek aprimusi. Dabar aš kartais pamąstau, kuri blusa buvo nemaloniausia... tikriausiai – pinigų stygius. Aišku, Popė gaudavo šiek tiek pinigų iš Delavero, – tėvo patikėtosios nuosavybės procentus, – bet mūsų šeimynai tai buvo lašas jūroje. Dar mano invalidumo pensija – taip pat nedaug, bet viską sudėję šiaip taip vertėmės. Ne, ko gera, ne tai buvo nemaloniausia blusa. Manau, tikroji pabaisa buvo... na, mano tuometinė *būsena,* tikriausiai taip galėtume pasakyti.

Juk žinot, kad be tikėjimo neįmanoma dirbti, o tikėjimo, brolyti, turėjau ne daugiau už valkataujančią katę. Viešpatie, kokių pasiteisinimų, kokių melų prasimanydavau! Suprantat, tvirtinau sau, kad neturiu talento – tai būdavo pirmas atsikalbinėjimas. O juk, po perkūnais, širdies gilumoje žinojau, kad talentą turiu, žinojau ne blogiau už savo vardą. *Turėjau* jį, – niekur nuo to nepabėgsi, – o suvokimas, kad vengiu, bijau arba nenoriu jo panaudoti, darė mane dvigubai nelaimingesnį. Velnias, aš žinojau, jog bet kurį dailininką galiu į maišą įkišt, užrišt ir už juostos užsikišt – bent jau mano amžiaus ir mano patirties. Bet kurį! Tačiau prieš drobę ar eskizų albumą virsdavau žmogumi, kuriam netikėtai nukertamos plaštakos. Mane visiškai suparalyžiuodavo. Tada imdavau šmaižyti po galerijas arba šiuolaikinių darbų parodą „Oranžerijoje“* ir maivytis, kikenti, prunkštauti iš tų mėgėjiškų teplionių kaip koks nusmurgęs pederastas ar diletantas, o pats kankindavausi – kaip aš, brolyti, kankindavausi! Jie vis dėlto šį tą iš savęs

* Muziejus ir parodų salė Tiuilri.

išspaudė, o aš tebuvau niekinga atmatų duobė, į kurią suteka gaižūs užgniaužti, sužlugę, beviltiški troškimai. Bet reikėjo ką nors išknisti. Taigi pasikapstęs savyje ir išsiaiškinęs, kad talento stoka nepasiteisinsiu, ėmiau iš piršto laužti kitokius atsikalbinėjimus: „išgverusi gadynė", priešiška visuomenė, fotografija vis tiek išstūmė dailę, ir taip toliau, ir taip be galo. Kinsolvingas kaunasi su Kinsolvingu, kokios nykios grumtynės! Žodžiu, tapyti negalėjau. Kažkas užsikirto, užkliuvo, tupėjau lyg įkalintas šlykščioje, supūliavusioje pūslėje ir kvaišau nuo nepakeliamo skausmo. Bet norint nutempti mane pas psichiatrą – to, matyt, ir reikėjo – būtų tekę pasikviesti pagalbon visus Paryžiaus *farus*.

– Mes, krikščionys, privalom padėti vienas kitam, – pašaipiai tariau.

– Tai ne buvimo krikščioniu, o sveiko proto klausimas, – pasakė Kesas. Kol žmogus galutinai nesužvėrėja, sunkumus turi įveikti pats, štai ir viskas. Tai savigarbos klausimas. Be to, pažinojau vieną smegeninių taisytoją – ne Slotkiną, o tikrą šarlataną, kai tuoj po karo, kaip jums pasakojau, gulėjau jūrininkų ligoninės psichiatrijos skyriuje. Dievaži, tam aului sunkiai sekėsi suskaičiuot iki dešimties. Jo kakta tebuvo pusantro centimetro, nosis raudona, iš ausų styrojo šeriai, ir aš apie jį pamenu tik tiek, kad jis niekad nebuvo *girdėjęs* apie Domjė. Tą pavardę skaitė – Dau-Majeris, kaip tuose jų idiotiškuose psichologiniuose testuose. Dieve mano, kaip toks daktariūkštis galėjo susišnekėti su mano problemų, – ypač tokių, kokios mane kankino Paryžiuje, apsėstu pacientu?

Šiaip ar taip, grįžkim prie to, nuo ko viskas prasidėjo: kaip sakiau, tai kaupėsi manyje ir sprogdinte sprogdino. Mane supa pats gražiausias – ne, vis dėlto Florencija pirmoje vietoje – pasaulyje miestas, ir aš visas virpu, degu troškimu pagauti jo bruožus, suteikti jiems formą, bent jau išsaugoti, įamžinti, o galių turiu ne daugiau negu aklas, nukaršęs, sergantis vandenlige devyniasdešimt penkerių metų eunuchas. Iš tokio susimovimo – tiesiausias kelias prisilakti ir voliotis balose! Na, ir pasileidau kaip akis išdegęs. Taip ir nuslydau, nuriedėjau... o kuo baigėsi, puikiai žinot. Dorai nesuvokiau, kaip viskas prasidėjo, – tikriausiai po truputį,

bet, nespėjau nė mirktelt, o jau įgrimzdęs iki ausų. Būtumėt, brolyti, tada mane matęs... bet, tiesa, juk matėt. Aš ir Sambuke buvau geras, bet Paryžiuje – dar geresnis, nes nebuvau taip nusistekenęs ir susiverst į gerklę daugiau įstengdavau. Kaip tas prakeiktas, ką tik iš Gobio dykumos išėjęs kupranugaris, kurio tuščią kuprą vėl reikia kaupinai pripildyti.

Ak tu gyvate, kaip aš lakiau! Jeigu alkoholio karalystėje yra gėrimo maniakai, toks buvau aš: kankinamas nepraeinančios kaip niežulys traukos, lyg šlykštus nutukęs berniūkštis, prileistas prie saldumynų automato. *Fu,* net prisiminti bjauru.

Valandėlę sėdėjom tylėdami, tačiau buvo matyti, jog Kesas nori pasakoti toliau.

– Jaučiausi tempte tempiamas. Atrodė, kažkas *atvilko* mane į Sambuką. Ligi šiol nežinau, gal tik prifantazavau, gal buvo tik sutapimų virtinė, kurios rezultatą žinome. Kaip buvę, kaip nebuvę, pabandykit dar kartą įsivaizduoti Kinsolvingus Paryžiuje. Ar gerai sekasi? Taigi vaizdas toks: studija viršutiniame aukšte liūdname dulkėtame skersgatvyje netoli Monparnaso stoties, didelis kambarys, kuriame virpa nefritiniai vynuogių lapų šešėliai. Pavasario pabaiga, pavakarė, sekmadienis. Kvepia duona ir liūdesiu – Paryžius visada, net gražiausią ir saulėčiausią dieną kvepia liūdesiu. Tikrai kvepia. Skersgatvyje skalija šuo. Viršuje – chaoso ir nusiaubties garsai.

Entrons, įeinam. Prieš jus šio triukšmingo narvo gyventojai. Pirmiausia Popė Kinsolving, mergautine pavarde Polina Šenon, šių rūmų šeimininkė, gausios Delavero šeimos atžala – deja, ne Diuponų, – nepakartojama šio pasaulio būtybė, kurioje susiliejo vaiko išmintis ir fėjos (kaip nekenčiu šito žodžio!) žavesys, – vyro pasididžiavimas, džiaugsmas ir neviltis, švelniaširdė, dosni, mylinti žmona ir siaubingiausia šeimininkė pasaulyje. Ji vilki tik rausvą apatinį. Galvą puošia aliumininiai suktukai. Viena ranka ji duoda pintame lopšyje gulinčiam kūdikiui buteliuką (Nikas ką tik atsiradęs šiame pasaulyje po Cezario pjūvio) ir sykiu šaukia ant trijų vaikų, kurie siautėja kaip patrakę tvankiame kambaryje. Pagalvokim: jiems aštuoneri, penkeri... ne, Pegei tikriausiai suėjo šeši.

Tiek to, velniai nematė! Vaikai žavūs, triukšmingi ir tokie panašūs į motiną, kad ją dažnai per klaidą palaiko jų seserimi. Popė plyšoja visa gerkle.

– Vaikai! – rėkia ji. – Vaikai! Vaikai! *Tyliau! Mažiuką* išgąsdinsit!

Jos pastangos bevaisės; sutramdyti palikuonis ne lengviau negu vilkų gaują. Ji beviltiškai užverčia akis, pasigręžia, išmeta iš rankos laižomą vaflinę ledų tūtelę ir šaukia vyrui:

– Kesai! Nutildyk juos!

Kesas kiek palūkėjo, paskui kreivai vyptelėjęs tarė:

– Ak, ta Popė! Daug vargo ji su manim sriūbtelėjo, bet niekada nesiskundė. Jūs žinot, ji – katalikė, o aš... nežinau, kas esu ar buvau, bet tikrai ne katalikas, ir visą įtūžį ėmiau giežti ant jos tikėjimo. Tiesą sakant, augintas buvau religijos dvasia, bet visiškai jos atsižadėjau (net dabar tai tebesitęsia), – tačiau tada dėl to graužiausi, man tai buvo kaip akmuo po kaklu. Žinot, tėvas buvo pastorius, ir kai jis su mama pakliuvo po traukiniu Šiaurės Karolinoje, mane dešimtmetį, augint paėmė dėdė. Jiedu su teta buvo metodistai, siaubingai pamaldūs, ir dėdė norėjo, kad aš tapčiau pastorium, nes jo brangiosios žmonos brolis buvo pastorius, nes tokia tradicija, ir panašiai. O aš norėjau būti dailininkas. Visai netroškau pasidaryti pagurklį užsiauginusiu jaunu sukčiumi, pramogaujančiu su serafais, sekmadieniais kaišiojančiu prakaitu varvančią ranką bankininkams ir lupikautojams ir iki smegenų suminkštėjimo porinančiu senų automobilių prekeiviams, kokie jie teisuoliai. Ir nepasidariau.

O po karo, lankydamas meno mokyklą Niujorke, susipažinau su Pope. Meilė iš pirmo žvilgsnio. Ji buvo iš pasiturinčios šeimos, o tai niekada nekenkia. Šiaip ar taip, ji mane velniškai uždegė. Ją kaip tik ketino išmesti iš koledžo pirmo kurso, bet ne dėl to, kad būtų buvusi visiškai buka ar atsilikėlė, o... kaip čia pasakius... nes buvo per daug *nežemiška* tokiems reikalams. Žodžiu, katalikė ar ne katalikė, bet įsimylėjau ją iki ausų. Tuo metu dar nenujaučiau, jog, apsiginklavęs visais niekingais, neišmanėliškais protestantizmo prietarais, imsiu terorizuoti ją, kad paslėpčiau savo pa-

ties silpnybes. Įsivaizduoju, kaip kartais siaubingai ji jausdavosi. Reikėjo mane išvesti į kiemą ir sušaudyti.

Tačiau grįžkime į Paryžių... Patyrinėkim šeimos tėvą – tą daržovę, tą šlykščią dėmę, tą griuveną, tą dailininką be darbų aplanko. Jis drybso atsilošęs ant nutrintos sofutės, cigaretė *à l'apache,* chuliganiškai prilipus prie lūpos, rankoje prasčiausio konjako butelis. Jis skaito eilinį... na, tarkim, *Confidential* numerį. Arba *Front Page Detective,* arba *Wink,* arba *Whisper,* arba dar kokį nors iš pusšimčio žavių amerikietiškų žurnaliūkščių, kuriais prekiaujama Diu Bako gatvėje. Štai iki ko buvau nusiritęs. Taigi pažvelkim dar kartą į tą tritoną, tą jautį. Popė vėl spiegia:

– Kesai! Vaikui *pilvuką* raižo, o tu drybsai! Kesai, *daryk* ką nors!

Jis turbūt girdi ją, nes pasimuisto, sunkiai atsidūsta, ir nepasitenkinimo, jeigu ne apmaudo šešėlis perbėga išpurtusiu jo veidu. Žodžio netardamas, jis tebevarto nekaltų šlaunyčių, tyrų spenelių ir apvalių užpakaliukų katalogą. Žmona vėl klykia, šuo gatvėje staugia, vaikai straksi ir spiegia. Ir viską gobia verdamų griežčių smarvė. Pagaliau, kai šis... šis jaunos, trapios mergelės balsas tampa siaubingai šaižus ir aukštas, nuo viryklės nuslysta puodas: trenksmas, purslai, garų debesys. Jautis pašoka ir ima baubti.

– Lauk iš šitų prakeiktų namų, jūs šlykščios lervos! – staugia jis. – Žaibiškai! Visi iki vieno! – baubia žvelgdamas stiklinėmis akimis į žavius iš jo strėnų kilusius vaikus. – Visa prakeikta šutvė, *lauk* iš čia! Kad jūs kur upėj paskęstumėt! Kad visi išdvėstumėt! Po ratais pakliūtumėt! Dinkit! Kad jūsų nė kvapo neliktų! Lauk, ar girdit, kol aš dar dujų neįjungiau!

Ir pasiekia savo. Isteriškai vapėdama ir raudodama, įbūgusi ir pakraupusi, šeima išvirsta į gatvę. Popė taip persigandusi, kad segi persuktu sijonu, ir taip dreba, kad vos prasispraudžia pro duris su vargšu mažyliu, kuriam diegliai raižo pilvuką...

Kesas patylėjo.

– O paskui...

– Na, ką, – ramiau ištarė jis. – Siaubinga. Suprantat, didžiausia žala, kurią daro bjaurėjimasis savimi, yra ne tai, kad naikini save, – nors ir pakankamai bloga, – o kad labai lengvai gali sugriauti

kitam gyvenimą. Aišku, mes su Pope ne visada sutardavom – po velnių, kokioj šeimoj to nebūna? – tačiau tokį triuką iškrėčiau pirmą kartą. Niekinga, bet iš tiesų – aišku kaip dieną – pasišlykštėjimą savimi nukreipdavau į Popę ir vaikus. Viešpatie, kaip niekinga!

Pamenu, Sambuke per vieną šviesesnių – kitaip tariant, blaivesnių – tarpsnių nubudau susapnavęs sapną. Nepamenu jo viso, o tik tai, kad ten buvo raštiškas pranešimas man. Keistesnio sapno nebuvau sapnavęs: tarytum kažkoks kvaištelėjęs dorovės sergėtojas būtų išlindęs iš pasąmonės ir kreida įrašęs šią sentenciją tiesiog mano smegenyse. Iš pradžių net pamaniau, kad į mane persikūnijo koks nors žymus filosofas. Skambėjo taip: „Įveikti save – reiškia įveikti Mirtį. Tai reiškia įveikti žvėrį, kurį pats įkurdinai tarp savo sielos ir Dievo". Tikrų tikriausia tiesa. Tačiau Paryžiuje nei tokių minčių, nei įžvalgų nepasitaikė. Save. Įveikti save! Viešpatie, kai iš tavęs telikus *šlapia vieta*. Suprantat, aš kone girdėjau – kone mačiau – kiekvieną savo išopėjusio skrandžio susitraukimą, stebėjau, kaip, sunkdami skystą šlaką, įsitempę dirba inkstai, žiūrėjau, kaip mano slidžios, pilkos, drėgnos žarnos grumiasi su nuodais, kuriuos į save pilu, kaip kovoja bronchai, užteršti prancūziškų cigarečių, ir mano *smegenys!* Mano vargšės pasiligojusios, iškankintos smegenys! Viešpatie, juk buvau tikra pliurė! Pati tikriausia. Į nieką pasaulyje nereaguojanti, tik į apgailėtinai besigrumdančias savo korpuskules.

Tą dieną puoliau taip žemai, kad žemiau nebebuvo įmanoma. Tai įvyko po tos scenos. Pamenu, kai Popė su vaikais išbėgo, priėjau prie lango ir pamačiau, kaip jie lapena gatve. Kiekvienąsyk tai prisiminus man plyšte plyšta širdis, bet tada, kaip sakiau, skendėjau girtame ūke ir tas vaizdas manęs visai nesujaudino: ne didesnė už pelytę Popė su kūdikiu ant rankų tursena dulkinoje pavasario šviesoje... gatvelė kaip iš Utrilo paveikslo... vaikai paskui ją straksi, o kur jie traukia, vienas Dievas težino. Paskui visi dingo už kampo. Jie dingo, o aš likau namuose vienas, tarytum dubte dubdamas nuo šleikštulį keliančio savojo „aš".

Turėjau tada nudrengtą patefoną – matėt jį Sambuke. Savaime suprantama, žmogaus gyvenimas nevisavertis be muzikos. Bet ir muzika, kai ja piktnaudžiaujama, tampa ištvirkimo forma. Pamenu, Platono „Valstybės" vienoje vietoje rašoma, kad idealioje valstybėje muzika turi būti įstatymais ribojama ir tvarkoma – jos poveikis labai stiprus, ji kaip narkotikas sielai. Puikiai žinau, tikra tiesa, nes tuo metu ne vien vynu svaiginausi, muzika buvo... kaip dar vienas narkotikas: ji suteikdavo didesnį pasitenkinimą, nuo jos dar labiau atsileisdavo varžtai. Kaip ir viskuo, kas gera, ja reikia naudotis protingai. Žodžiu, turėjau šitą patefoną, – kurį buvau pirkęs už kelis tūkstančius frankų sendaikčių turguje, – pataisytą ir išteptą. Paskutinio teismo trimitas, o ne patefonas. Gergždžianti, užkimusi pabaisa. Ir turėjau kelias plokšteles: „Užburtąją fleitą" ir „Don Žuaną", kai ką iš ankstyvojo Haidno ir Kristiano Bacho, „Pasiją pagal šv. Matą", Palestrinos mišias ir... taip, seną senutėlį Ledbelio albumą, kurio įskilusios plokštelės laikėsi tik lipnios juostelės dėka. Senukas Ledbelis. Uždedu, būdavo, „Nepaprastą vidurnaktį" – ir vėl atsiduriu Karolinoje.

Tai štai... Pamenu, tą dieną, kai jie išėjo, – galbūt amžiams, ir trauk juos galai, – aš atsikemšu dar vieną butelį pigaus birzgalo, uždedu „Užburtąją fleitą" ir žirglioju po landynę, nekenčiu savęs, nekenčiu Popės, nekenčiu savo liaukų ir tos, kaip ji ten vadinasi, gyvybės jėgos, paleidusios į pasaulį bevertes, snargliuotas, nuo dieglių kenčiančias išperas, kliūvu už daiktų – už Popės kaliošų, už kažkokių nelemtų žaislų, noriu juos paspirti, nepataikau, trenkiu į sieną, kone susilaužau kojos pirštą, iš skausmo imu lakstyti ratu, velniuojuosi, dar labiau nekenčiu savęs ir sukuosi kažkokiame užkeiktame pagiežos, pasišlykštėjimo ir neapykantos sau rate. Tačiau po truputį vis dėlto aprimstu, – matyt, muzikai smelkiantis į vidų, – dar kartą gerokai mukteliu iš butelio, po to – pamenu aiškiai ir ryškiai – prieinu prie lango.

Nuo tada, kai aš... na, pasitaisiau, ar kaip čia pasakius... visą laiką bandau suvokti, kas man, tai yra mano viduje tuo metu dėjosi. Mąsčiau, skaičiau apie tai ir padariau tik vieną išvadą: na... visi šie *regėjimai* nebuvo dvasios liga, nebuvo jie nei mistiniai, nei

antgamtiški, paprasčiausiai permirkusiose alkoholiko smegenyse galėjo, tikriau sakant, turėjo kilti visokios haliucinacijos. Bet tai nebuvo ir baltoji karštinė. Tiesiog jeigu imi naikinti save, nevalgai, o vietoj maisto kiekvieną dieną susiverti į gerklę pusantro litro gėralo, kuriame nėra nei vitaminų, nei mineralų, nei kalorijų, nei kraujo kūnelių, nei humorų, nei pilkųjų ląstelių, nėra jokios medžiagos, būtinos fizinei ir dvasinei sveikatai, – žodžiu, kai visa tai darai, kai kamuoji plaučius *Gauloises Bleues* ir pigiais cigarais, kai maklinėji Paryžiaus gatvėmis ir kvėpuoji benzino smarve, kai puoli taip žemai kaip aš, kai esi toks nusivaręs ir išsieikvojęs, kad, prisiekiu, net nuo pornografiškiausių fantazijų galelis nevirpteli, – tai štai, noriu pasakyti, jog kai tavo būsena tokia, haliucinacijos ar koks nors neįprastas sąmonės poslinkis ne tik gali, bet ir turi įvykti.

Taigi, pamenu, priėjau prie lango. Buvo pavasario popietė, šilta, pilna žiedadulkių; atrodė, jei paliesi orą, jis delne virs geltonomis dulkėmis. Ir tie milžiniški vynuogienojų lapai, žali, tropiniai. Ir žvilgančios nekaltos boružės – prancūzai jas nuostabiai vadina *bêtes à Bon Dieu*, Dievo karvytėmis, knibždėjo ant lapų, ir kai pasilenkiau arčiau norėdamas geriau apžiūrėti šias nugarėles su juodomis dėmelėmis ir rusvus spindinčius sparnelius, ir didžiulius žalius lapus už jų, jos tapo panašios į keistus siurrealistinius šarvuočius, ropojančius per džiungles. Vynuogienojo tarpušakyje didžiulis auksinis voras buvo numezgęs voratinklį, ir aš nusistebėjau, kodėl jis nesugavo nė vienos boružės, o paskui prisiminiau, kad jos išskiria kvapą ar kažką nemalonaus, kas nepatinka vorams.

Taigi ilgai ten stovėjau, žiūrėjau į lapus ir boružes, iš gatvės kilo kepamos duonos kvapas, kambaryje grojo muzika. Visas mano įniršis ir neapykanta išgaravo arba pasimiršo, ir, kažkokio snūdo apimtas, pakėliau akis. Pakėliau ir, prisiekiu, išvydau tarsi dangaus karalystę. Nežinau, kaip teisingiau apsakyti – šią *kaulus traiškančio* grožio akimirką. Reginys pervėrė mane tokia aistra ir ilgesiu, kad viską ėmė mausti. Tai buvo ta pati Paryžiaus gatvelė, liūdna ir neišvaizdi, su nuolaidžiais stogais, nuzulintomis durų rankenomis, apsilaupiusiais ornamentuotais žibintų stulpais ir

dviem trim skurdžiais platanais, – bet štai tarpduryje trindamasi rankas pasirodė senė, štai šuo nubėgo ir dingo skersgatvyje. Vieną gatvės pusę kraštavo Monparnaso kapinių siena, virš jos kilo žydras žydras dangus, jo aukštoje erdvėje balandžiai saulės nutaškuotais sparnais suko milžinišką skrydžio ratą. O virš visko karaliavo pavasario diena – sekmadienis, ramybė, poilsis. O man už nugaros kambaryje purslais tiško Mocartas – varantis iš proto ir grąžinantis dvasios rimtį, švelnus ir... koks dar?.. *geras!* Atsiųstas paties Kūrėjo!

Dieve mano, kaip visa apsakyti! Suprantat, tai glūdėjo ne *veiksmo vietoje*... o jausme, prakeiktoje visko esmėje. Tarsi tą akimirką man buvo leista pagal išorines žymes pažinti ne tik patį grožį... o *kažką kitą,* glūdintį jame, visos gyvenimo sandaros grožio nenutrūkstamumą, jo triumfą, apimantį net purvą, skurdą, bjaurastį ir amžinumą, kuris atsivėrė man tik viena dieviškai išsikristalizavusia akimirka. Dieve, kokia akimirkos magija! Kas iš tiesų tai buvo? Tikrai nežinau... gal silpnumas, gal svaigulys, gal girtumas, gal galvos apkvaitimas. Tačiau buvo, ir pirmą kartą... pirmą kartą man atsivėrė tikrovė, apie kurią neturėjau supratimo. Ypač keista, kad kaip tik tuo metu, kai buvau paskendęs savyje, purve ir niekšybėje, man kilo nesavanaudiškumo nuojauta: tarytum ši skurdi gatvelė staiga būtų virtusi didingu, šviesiu mano sielos prospektu, kuriuo ėjau nebe vienas, – su manimi žengė nesuskaitomos įsimylėjėlių, senių, šunų ir vaikų kartos, – ir kuriuo žengs begalinės įsimylėjėlių, senių, šunų ir dar negimusių vaikų kartos. Tai jau buvo nebe ta gatvė, į kurią žiūrėjau, suprantat, ji įsiliejo į mano kūną ir kraują, tą akimirką išsilaisvinau iš kūniškumo, apglėbiau viską, kas joje buvo, susigiminiavau su viskuo, kas ten vyko praeityje, vyksta dabar ir vyks ateityje. Mane užplūdo beprotiškiausias džiugesys...

Kesas ilgokai tylėjo rankiodamas mintis, tarsi bandydamas atgaivinti tos dienos jausmus.

– Man nepavyko, – pagaliau ištarė jis. – Jaučiu, jog pagavau tik kažkokias dalelytes. Man nepavyko. Bet taip būna visada, kai... kai bandai papasakoti... tokią būseną. Pavirsti apžėlusiu dešimto

amžiaus atsiskyrėliu, stūgaujančiu ir klykaujančiu, kad jį išprievartavo pulkas angelų. Lygiai kaip tapybos kritika: ji paprasčiausiai neįmanoma, pats privalai viską matyti. Na, apskritai jūs turbūt suprantat: jeigu šie priepuoliai teikė tokią palaimą, kam man reikėjo atsisakyti jų sukėlėjo, nors jis ir būtų naikinantis – vynas, badavimas, nervinis išsekimas. Žodžiu, savižudybė. Ne, aš netvirtinsiu, kad nenorėjau to mesti. Kaip dažnas žalingo įpročio vergas, būčiau atidavęs viską pasaulyje, kad įstengčiau atstumti tą šlykštynę, kad išsilaisvinčiau. Be to... tokie *priepuoliai,* apie kuriuos pasakojau, nutikdavo ne taip dažnai, net kai gėriau kaip galvijas. Tiesą sakant, viltis, kad priepuolis pasikartos, kiek palengvindavo... košmarą. Net jeigu blogiausia...

Kesas nebaigė sakinio, ir aš paklausiau:

– Kas blogiausia?

– Gal grįšiu prie to, prie ko sustojau. Negaliu pasakyti, kiek truko ta *palaimos* akimirka, – nežinau, kaip dar galėčiau ją pavadinti, – nežinau, kiek ji truko, gal pusę minutės, gal kiek trumpiau. Paskui nutiko kažkas keista. Taip pat ko dar niekada nebuvau patyręs. Aš netekau sąmonės. Ką tik stovėjau, girdėjau, kaip daužosi širdis, žvelgiau į gatvę, į platanus, nubidzenantį šunį, balandžius danguje, ir staiga vaizdas išskydo, nutekėjo srovelėmis, išbluko kaip skudurinė lėlė lietuje, spalvos ir apybraižos ištirpo, ir vienu matu viską pakeitė juoduma, lyg mane švelniai, bet negrįžtamai būtų priglobusios mirties gelmės, – išnykdamas dar spėjau apie tai pagalvoti, – ir nebejaučiau nieko, išskyrus nesibaigiantį juodą poilsį ir ramybę. Vis dėlto ar galit įsivaizduoti? Kol tai vyko... kol aplink kaupėsi amžinybė, kol perėjau į neriboto laiko erdvę, aš nė per nago juodymą nepajudėjau iš ten, kur stovėjau. Tik galva – tik mano kakta – nusviro ir švelniai stuktelėjo į palangę, bet tuoj pat atsitiesiau ir išvydau ne naktį, ne, kaip tikėjausi, laiko slinktį, o tą pačią senę, – dievaži, ji stovėjo kur stovėjusi, trynėsi rankas, taip pat virpėjo platanų lapai, mesdami tą patį šešėlį, ir aukštai virš kapinių suko ratus balandžiai. Tik šuo išnyko, bet dar užmačiau jo šešėlį ant tolimos skersgatvio sienos – pakėlęs koją, jis laistė medį. Moteris tebedainavo tą pačią Mocar-

to ariją – netgi tą patį taktą. Aš netgi nebuvau paleidęs iš rankų prakeikto konjako. Stovėjau žalios vynuogienojų šviesos užlietas, tryniausi kaktoje iššokusį guzą, šniokštavau kaip beprotis ir kone verkiau – per minutę į mane suplūdo tiek jausmų, kiek žmogui neskirta nė dvejiems metams.

Prisiminimai akivaizdžiai sukrėtė, nuliūdino Kesą, todėl aš atsargiai pakreipiau kalbą. Tačiau paskui kažkaip neapdairiai paliečiau šią temą, ir, man nespėjus nė mirktelėti, jis vėl ėmė gyventi būtajame laike. Bet pirmiausia ėjo lyrinis nukrypimas.

– Tai man kai ką priminė, – tarė jis. – Jau jums pasakojau, jog, būdamas šešiolikos ar septyniolikos, gyvenau netoli Vilmingtono, prie upės, ir, pamenu, vieną šeštadienio vakarą nuvažiavau į miestą. Klausykit! Tai susiję su visais tais dalykais... Pasipuošiau, apsiaviau lakinius batus, apsivilkau tamsų kostiumą, pirktą pagal Montgomerio katalogą, ir nuvažiavau į Vilmingtoną. Vaizdelis, tikiuosi, buvo neblogas: jaunas kaimo stuobrys nerangiomis letenomis, akiniais iš parduotuvės, raštuotu kaklaraiščiu ir plačiu naivaus kaimo vaikio vypsniu veide. Nežinau, gal jau tada man dygo ūsai; pamenu, buvo metas, kai juos želdinausi; tuo metu gyvenome tokiam krašte, kur buvo baisus nedarbas.

Tai buvo pačioje karo pradžioje: gatvės prisikimšusios kareivių, jūros pėstininkų, tvanku, ir, pamenu, galvoje dilgsi tik viena mintis – kaip čia pasigavus kokią nors pupytę ir pasidulkinus. Suprantat, merginos tada nebuvau turėjęs... kokio velnio turėjęs, pirštu dar nė vienos nebuvau palietęs! – pamaniau, *susems* mane į armiją ir, ko gera, išsiųs ten, kur vien spalvotosios ar panašiai, todėl nusprendžiau: dabar arba niekados.

Taigi pamenu, maklinėju visą popietę Vilmingtono gatvėmis gyvybinių jėgų pertekliaus genamas, šmaižioju akimis, kaišioju nosį į pigius barus, veja mane iš ten, nes metų trūksta, o aš jau verdu, nesitveriu kaip jaunas ožys ir galiausiai, visur išlandžiojęs, darau baisų atradimą: man skirtų merginų čia nėra, o jei kokių ir buvo, visas kareiviai išgraibstė. Taigi nukabinu nosį. Žinot, nėra labiau apgailėtino vaizdo už septyniolikmetį, nerangaus geismo svilinamą. Pagaliau ateina vakaras, laikas vėlus, o merginos kaip neran-

du, taip nerandu. Pamenu, kažkoks kareivis man sako, kad vienaame viešbutyje už penkis dolerius galima susitarti, bet jei tuosyk būčiau turėjęs penkis dolerius, būčiau jautęsis milijonierium.

Ką gi, dūlinu atgal į autobusų stotį: šnipštas, manau, neišdegė. Bet vos pasuku už kampo – prašmatnioje vaistinės užkandinės vitrinos šviesoje stovi ji: juodaakė, kvapą gniaužianti, spindinti mano svajonių mergina. Viešpatie, aš net pamenu jos vardą! Vernelė Saterfild. Ir žinot, ką ji veikia? Stovi tas išnokęs persikas, žavi nimfa trumpomis kojinaitėmis, tas prisirpęs, žavus moteriškumo stebuklas – stovi akinamoje vitrinos šviesoje ir bruka visiems *Watchtower,* penkis centus kainuojantį Jehovos liudytojų žurnalą. Vos neapakau – tokia ji man pasirodė graži. Ir ne tik pasirodė: kaštoniniai plaukai, jaunos apvalios krūtys, švelnios kūno linijos ir rausvai auksinė, kaip Botičelio moterų, oda. Na, ko gera, tomis dienomis aš nebuvau... mandagumo įsikūnijimas, bet kažkaip – tikriausiai nežaboto geismo dėka – su visu tuo susitvarkiau. Šiaip ar taip, pridreifavau prie jos, padaviau penkis centus už *Watchtower,* paskui dar penkis centus už kažkokią makulatūrą ir veblenu, mykiu, bandau elgtis oriai, dėtis suaugusiu, galiausiai pakloju dar penkiasdešimt centų už Šiokio ar Anokio teisėjo – jų sektos vadovo – rinktinius pamokslus, ir viskas pakrypsta taip, kaip man reikia: pasisakau savo vardą, ji pasako savąjį, priduria, jog siaubingai pavargo per dieną atsimušinėt nuo kareivių ir, nors privalo nepriimti mano kvietimo išgerti alaus, – religija draudžianti, – ledų, užpiltų sirupu, su manim suvalgysianti. Nusivedu ją į vaistinę užkandinę. Motinėle švenčiausioji...

– Vernelė Saterfild! – sušuko Kesas, užplūdus prisiminimams. – Jėzau, mirdamas prisiminsiu tą mergaitę! Pasaulis neregėjo, kad sunokusi, graži kaip paveikslėlis, gundanti būtybė spinduliuotų tokiu tyrumu ir nekaltybe. Pasisakė esanti šešiolikos su puse. Galit įsivaizduoti – šešiolikos *su puse*. Ji vilkėjo, kaip dabar pasakytume, *dekoltuotą* suknelę – nors, man regis, pati to nesuvokė, ir, kiekvienąsyk jai pasilenkus, visiškai nekaltai, išnirdavo rausva pilna liemenėlė, paskui ji lošteldavo, persibraukdavo gražius plaukus ir tardavo švelniu melodingu balsu, kad jai džiugu, jog Vil-

mingtone esąs bent vienas gerai išauklėtas jaunuolis. Juokinga, bet tai nedvelkė jokia savimeile ar pasipūtimu: paprasčiausiai ji buvo tyra, skaisti kaip velniaižin kas, kupina religingumo ir pagarbos, anot jos, amžinosioms tiesoms. Pamenu, kaip tokiu rimtu, nuoširdžiu, melodingu balseliu ji pareiškė:

– Juk ir Kristus buvo gerai išauklėtas.

Taigi jau po pusvalandžio tų pasilenkinėjimų ir nekaltų šilkinių kojyčių sukeitinėjimų aš pavirtau prakaituojančiu kančios gniužulu ir pasiteiravau, ar negalėčiau jos palydėti namo. Ji kilstelėjo išpešiotus antakėlius, pasvarstė ir atsakė: taip, tikriausiai galima – vėlgi tik todėl, kad esu toks išauklėtas, dorybingas, – ir aš paėmiau jos brošiūras, maldaknyges bei giesmynus, mudu sėdom į autobusą ir nuvažiavom pas ją. Kiek pamenu, ji nebuvo *užkietėjusi,* prireikus galėjo kalbėti ir apie kitus dalykus, bet viskas daugiausia sukosi apie religiją, važiuojant ji vis klausinėjo mane, kokį tikėjimą aš išpažįstu, ar jaučiuosi tikrai *pasirengęs* ir panašių blėnių, o aš negalėjau atplėšti godaus žvilgsnio (pamenat, kokie trumpi tada būdavo sijonėliai) nuo jos apvalių, putlių, švelnių keliukų.

Žinot, jei būtų galima paversti kad ir mažomis... *plunksnelėmis* žodžius, vyrų ištartus *tik per vienus metus,* – visus žodžius, kuriuos jie pasakė moterims galvodami visai apie ką kita, stengdamiesi būti malonūs ir mandagūs, kai mintys sukasi apie vienintelį, kaip magnetas traukiantį tikslą, veidmainystės būtų tiek, kad visa mums žinoma visata apsiplunksnuotų.

Taigi ir aš, tikrų tikriausias prakilnuolis, stengiausi nepamesti pašnekesio gijos ir nenutolti nuo tiesos. Pasakiau, jog esu krikštytas episkopalinėje bažnyčioje, kad mano tėvas buvo šios bažnyčios pastorius, – tikra tiesa, – bet dešimties metų likau našlaitis ir mane išaugino teta su dėde, metodistai. Ir tai buvo tiesa. Bet, kaip minėjau, geiduliai pažadina jaunuoliams ir vyrams veidmainystę – dėl tų apvalių keliukų ir besikilnojančios krūtinės pamečiau tiesų taką... ir prisipažinau, kad, nepaisant viso šito, mane siaubingai traukia Jehovos liudytojai, jie visada man atrodė *aukščiausio* religijos tipo atstovai – taip dar labiau suartėjom: ji pasisakė irgi esanti našlaitė, – atsirado beveik kažkas giminiška, – ir, jos

manymu, būtų puiku, jei aš tapčiau Jehovos liudytoju. Jos namus pasiekėm kiek apspangę, aš laikiau rankoj jos suprakaitavusį delniuką. Atrodė, tuoj pakilsiu į orą. Pamenu save sakant:

– Viešpatie, argi ne liūdna būti našlaičiu?

Tai irgi buvo tiesa, bet ne tą akimirką, nes tuomet tesvarsčiau, ar pakaks man drąsos ir ar Dievas leis (o tada dar tikėjau gerą, apytikslį Dievą) pasiekti, ko noriu, su jo saldžiąja tarnaite. Paskui išgirdau Vernelę sakant:

– O Viešpatie, taip. Jėzus pašaukė mano tėvelius, kai man buvo penkeri.

Ir aš iš tikrųjų vos nepakilau į orą.

Jums gali pasirodyti, kad nukrypau į šalį. Bet, suprantat, tada, Paryžiuje, ta mergaitė ir ta akimirka man buvo labai svarbios – paskui jums paaiškinsiu, kodėl. Dažnai mąsčiau, kad gal viskas susiję ne tiek su mergaite, nes meilės vis dėlto nebuvo, – svarbiausia buvo toji akimirka, nuotaika, liūdnas ilgesingas žavesys – vadinkit kaip norit tą iš praeities išsikristalizavusią akimirką, kuri apima, paaiškina, pateisina patį laiką. Nes kad ir ką kalbėtumėt, nemitrus paauglio suvedžiojimas gali būti juokingas, absurdiškas, graudus, net liūdnas, bet pats savaime nieko nereiškia, ir neverta gaišti laiko ieškant jame kažkokio giliaprasmiškumo ar tragizmo. Ne, su meilute Vernele buvo visai kas kita – svarbi buvo akimirka, į kurią ji buvo įlydyta, laiko debesys, pro kuriuos ji lyg dvi bažnytines taures nešė neišmoningą savo geidulingumą, nekaltą meilę Kristui. Pagalvokit, juk nedaug terastume, bent jau mūsų amžiaus žmonių, kuriuos – gera tai ar bloga – aplenkė ši akimirka. Aš dar nebuvau kareivis, bet juo tapau nepraėjus nė metams, ir tai neturi didelės reikšmės. Nuotaika vis tiek ta pati – nuotaika, žavesys, jausmas, kuris pateisina laiką.

Visi mes, išeidami į karą, tą patyrėm, o aš, kaip pietietis, galbūt ypač stipriai. Ar pagaliau suprantat, apie ką kalbu. Kažkas pasakė, kad Antrajame pasauliniame kare buvo kovojama kaip tarp valstijų – tarp Potomako ir Meksikos įlankos, – dievaži, tiesa. Tik pagalvokit, kiek milijonų vyrų ir vaikinų slampinėjo nesuskaitomų dulkinų pietų miestelių gatvėmis – nuobodulys, pigios aludės, au-

tobusų stotys, kontrabandinis viskis ir nesibaigiantis moterų ieškojimas. Ir lietūs, ir juodi negyvi žiemos dangūs, ir karo policija. Ar daug kam pavyko šito išvengti? Tai įsirėžė visos kartos širdyse.

O virš visko – lyg sunkus šešėlis – prisiminimas to laiko, kai žemėje išnyko nuostabios mergaitės. Liko vien kekšės. Kekšės ir Vernelė Saterfild. Žinot, kiekvienas iš mūsų anksčiau ar vėliau trumpam randam savąją Vernelę.

Taigi, kaip sakiau, Kristų ji mylėjo taip, kad tik laikykis. Gyveno nutriušusiame lentiniame namiūkštyje su teta, vyriausiąja kunige, ar kaip ten pas tuos jehovistus. Vernelė pasakė, kad teta išėjusi, ir man širdis pašoko. Tikriausiai įsivaizduojate, kas tai buvo per namas, nes buvote tokiame su savąja Vernele: karoliukais puoštas lempos gaubtas, du minkšti tamsiai violetiniai foteliai, linoleumo grindys ir žibalinė viryklėlė. Kampe klevinė komoda, senas pianinas, ant stalo žadintuvas.

Kesas patylėjo, šyptelėjo ir vėl prabilo:

– Tiesą sakant, jis mažai skyrėsi nuo namų, kuriuose išaugau. Net širdį maudžia. Buvo ir išduobta sofutė, o ant jos pagalvėlė iš rausvai ir žaliai mirguliuojančio šilko su Alamo arba Sent Pitersbergo vaizdeliu arba ketureiliu, arba kreipiniu į motiną. Ant grindų stovelis, o jame kokie dvidešimt penki kino žurnalai. Ant pianino dvi paspalvintos uniformuotų vaikinų fotografijos, pasirašytos „Badis“ arba „Lerojus“, arba „Džekas jaunesnysis“, arba „Monro“. Jie šypsosi. Vienas – Vernelės pusbrolis, kitas – jos draugas. Taip, tai tiesa. Vienas svarbiausių to laiko požymių – Vernelė būtinai turi draugą. Širdis man nukrito į kulnus. Bet, žinot, ji nebūtų galėjusi taip mylėti manęs arba Badžio, jeigu Kristaus nebūtų mylėjusi dar labiau.

Kartais man atrodo, jog kaip tik tada aš nusprendžiau tapti dailininku. Nes mažutėlis jos miegamasis, – ji įsivedė mane pagarbiai ir pamaldžiai, bet lova, turiu jums pasakyti, *grėsmingai dunksojo,* – jos miegamasis buvo kažkokia neįmanomiausia visų, kokius tik galima įsivaizduoti, kristų galerija: nukryžiuotasis Kristus, sulinkęs po kryžiumi Kristus, verkiantis Kristus, Kristus prieš Pilotą, Kristus Getsemanės sode, Kristus ant Golgotos kalno ir pri-

sikėlęs iš kapo Kristus. Stebuklus darantys kristūs, kylantys į dangų kristūs, kenčiantys kristūs – ir visi kaip vienas pagaminti Atlantoje. Tikrų tikriausias Kristaus kultas. Išvydę net valstiečiai iš Abruco susigėstų.

Bet čia vos neprašoviau pro šikšnelę. Jau tada mėgau tapybą, ir nors nė velnio joje nesigaudžiau, bet pamatau, būdavo, Leonardo piešinį knygoje, ir širdis apsąla, o nuo tų kraupių Vernelės teplionių man kone žarnas susuko; na, o ji tiesiai ir klausia: kaip man tie paveikslėliai, aš išklojo, kad gal su religija čia tvarka, bet su menu skystokai. Ji parausta, pykteli ir atšauna, kad aš nieko neišmanau apie paveikslus, išsiauklėjimo man gal netrūksta, tačiau akių tikrai neturiu, – man vėl širdis į kulnus nukrenta, baigta, manau, galiu atsisveikinti. Bet ji greitai atsileidžia ir pareiškia esanti alkana; aš nurūkstu į kioską, atnešu maišelį sumuštinių su karštomis dešrelėmis ir porą pepsikolos butelių, mudu susėdam ant tos išduobtos sofutės, sušluojam viską, ir Vernelė pradeda kalbą apie religiją... *nei galo, nei krašto!* Ji visą laiką tik ir tekalbėjo apie ją – ir paklausė, koks mano mylimiausias apaštalas. Teškiu ant nuomonės, ir vietoj apaštalo išlenda pranašas Ezekielis ar kažkas panašaus, ji skambiai nusijuokia iš mano nemokšiškumo, ir aš pajuntu, kad tarp mūsų lyg ir įsiterpia stiklo lakštas. Bent taip man pasirodo.

Viešpatie, kaip aš kentėjau! Kiekvienas mano kapiliaras nuo galvos iki kojų šėlte šėlo ir sprogte sprogo nuo geismo, o turėjau sėdėti, žiaumoti idiotiškas dešreles, laužti iš piršto kažkokias beviltiškas gudrybes, prakaituoti, kankintis. Kas gali būti nelaimingesnis už septyniolikos metų berniūkštį, kuris *užsikepė*? Metas tikrai buvo vėlus, aš taip prisikimšau religijos, kad norėjosi žliumbti. Tiesą sakant, buvau mirtinai įbūgęs, bet ryžto nepraradęs ir, norėdamas sriubtelti iš šito tyro, nesutepto Viešpaties indo, buvau pasirengęs viskam, išskyrus išprievartavimą – o pagaliau gal net ir tam. Apgailėtinas nusidėjėlis, paskendęs – jau tada – gimtojoj nuodėmėj!

Galiausiai, kai man ima rodytis, kad nebeištversiu nė sekundės, ji atsistoja, nekaltai vinguliuodama užpakaliuką prieina prie

to prieštvaninio patefono ir uždeda plokštelę su kaimiška daina, – ji ligi šiol skamba man ausyse, – paleidžia tą Rojų Akufą, pasigręžia į mane ir lyg niekur nieko, ramiai, mandagiai, švelniai taria:

– Ar nenorėtumėt pašokti?

Kaip dabar regiu ją: tyrą, išsirpusią, lyg slyva sultingą skaistuolę su garstyčių taškeliu ant lūpos ir gracingai atkištu delniuku – taip buvo mačiusi kine. Jaučiausi lyg kuoka per galvą užtvotas. Kristau maloningas, ar nenorėčiau pašokti? Tą akimirką būčiau šokęs basas ant stiklo šukių, jūros dugne, pačiuose pragaro nasruose. Bet aš nesupratau, nepatikėjau savo ausimis! Šokti su šita Jehovos balandėle? Todėl paklausiau:

– Ar jūsų religija šito nedraudžia?

Ji ramių ramiausiai, nė blakstiena nekrusteldama, atsako:

– O šito dalyko jūs apie mus, Jehovos liudytojus, dar nežinote. Bendravimo su žmonėmis atžvilgiu mums suteikta didelė laisvė.

Ir viskas, ir baigta, ir kad tave kur galai! Ko aš, vargšelis, taip ilgai kankinausi? Ar dabar suprantat, kad nuo pat tos akimirkos, kai peržengiau jos namelio slenkstį, ji tik ir laukė, kad pradėčiau. Apglėbiau ją per liemenį, ir išnyko viskas: liko tik pilvas, šlaunys, slėpsnos ir praviros lūpos su garstyčių dėmele – *Mielaasis* – ir aimanos, ir ta alpi aukštuomeniškos aistros iš kino filmų intonacija: *„Mielaasis, ko taip ilgaiii delseiii?“* – vienų vienas klausimas, daugsyk pakartotas.

Vernelė Saterfild! Vestale apsimetusi Mesalina. Ne Dievo tarnaitė, o nepilnametė pasileidėlė! Ji buvo tokia pat skaisti kaip storojo karaliaus Liudviko kekšės! Ir vis tuk tuk tuk: *„Mielaasis, ko taip ilgaiii delseiii?“* – tuo siaubingu, pamaivišku balseliu, tarytum trokštų, kad mano vardas būtų Rodnis. O paskui... na, kas nepamena savo pirmos mergaitės?.. Kvepalų aromatas – aišku, gardenijų – kojinių gumos ir negailestingi keliaraiščiai, ir jaunas *kūnas* po tavo pirštais – toks neįtikimas, nežemiškas – nes, šitokio amžiaus būdamas, negali galvoti apie jį kitaip, kaip apie nemirtingą.

Bet aš apsigėdinau. Kaip beviltiškas asilų asilas. O ir kam taip neatsitiktų? Buvau kaip milžiniškas išpampęs uodas, bet nesvarbu. Nuotaikos neišdildė laikas, ji tebėra – štai kas svarbiausia.

Dieve mano, Vernelė Saterfild! Lig šiol regiu, kaip naivų dievobaimingumą jos akyse užtraukia geidulingas ūkas, kaip ji padaro grimasą ir taip pat rafinuotai kimiai suaimanuoja:

– Greičiauu, mielaasis! Greičiauu! Greičiauu! Teta Liusilė gaali grįžti!

Man plaukai pasistoja piestu, ima drebėti rankos kojos, o ji tempia mane kaip besispyriojantį jauną, paiką skaliką į miegamąjį ant įdubusių spyruoklių. Ir ten aš paimu ją prieblandoje, trijų tuzinų besidauginančių, kenčiančių kristų akyse, o Rojus Akufa staugia kaip apsėstas vaiduoklis apie raibą didžiulę paukštę ir Bibliją, kuriai pavydi gulbė.

Ne, aš *nepaėmiau* jos, kaip sakiau. Buvau tikras pūzras, nes, vos jai prisilietus, užvirtau ant viršaus striūbaudamas kaip beprotis. Ir nulūžau, užgesau. Bet nesvarbu. Liko kas kita... gitaros, gardenijos, prakaitas, skuba, ir teta Liusilė grįžta, ir kažkur toli dainuoja kareiviai, kyla karas, Dievo avinėlis maloningai žvelgia į mane didžiulėmis ovaliomis akimis virš sujauktų patalų. Ir jos žodžiai! Jėzau, niekada nepamiršiu jos žodžių! Niekada nepamiršiu, kaip ji atsisėdo, prispaudė silpną, virpančią mano ranką prie savo jaunos krūtinės ir tarė:

– Ak tu, *bėduli*. Pažvelk žemyn! Pažvelk, ką pridarei! Juk šventoji dvasia ką tik išsiliejo iš tavęs.

Kesas nutilo, susimąstęs nusiėmė akinius ir įprastu judesiu prispaudė pirštais akių vokus. Ilgai tylėjo, o paskui, lyg nusijuokęs, bet veikiau atsiduseęs, tarė:

– Kaip minėjau, visa tai kažkaip susiję su ta diena Paryžiuje. Bet iki galo aš neperpratau. Neradau mane tenkinančio atsakymo. Pamenu ir jūs neseniai bandėt prisikast iki kažko svarbaus. Kalbėjot, jog užmingant apima keista būsena, nepaaiškinama ir nenusakoma, nei miegas, nei būdravimas, bet kažkas stebuklinga, per vidurį, kai pasąmonės antenos ir jautriai virpa, ir tarsi snūduriuoja, bet snūduriuoja svaigiai, o įvairiausi prisiminimai užplūsta taip ryškiai, kad širdis ir apmiršta, ir ima skubėti, lyg tuose prisiminimuose būtų susitelkusios ne tik praeities akimirkos, bet visas grožis, visas liūdesys, visas džiaugsmas, kurį buvai patyręs.

Tai štai tą popietę Paryžiuje, apie kurią jums pasakojau, po tos ekstazės arba priepuolio, kai prie lango netekau sąmonės ir tuoj atsigavau, pirmiausia panorau miego. Žinoma, buvau girtas, bet, manau, nutiko dar kažkas. Buvau suglumintas to, ką pamačiau pro langą, sutrikęs ir tikriausiai šiek tiek išsigandęs. Paprasčiausiai nesuvokiau visos tos velniavos. Ir keista, kad tuo pat metu pirmą kartą, – nepamenu, po kiek laiko, – sieloje buvo giedra, ramu, ir tas girtas, ramus mieguistumas perėmė mane iki pat kaulų... ką tik kankinusius susirūpinimą, nejaukumą, baimę kaip ranka nuėmė... aš nusigręžiau nuo lango, nuėjau prie sofos ir atsiguliau. Neužmigau. Tik prisnūdau puse ausies girdėdamas „Užburtąją fleitą" ir atsidūriau liūdname, apgailėtiname neapibrėžtume, griūte užgriuvo prisiminimai, negailestingai gildantys širdį.

Tada prisiminiau, visai be geidulio, o tik su kažkokiu laukiniu, beviltišku goduliu, Vernelę Saterfild, tą mielą prarastą rausvą kūną. O tai man priminė namus – dulkėtus kelius, pelkes ir aušroje virš jų vasnojančius ilgakaklius vandens paukščius; „Daktaro Peperio" reklamą ant nušiurusios pakelės krautuvėlės ir kaip toji krautuvėlė atrodė, kai buvau berniūkštis, karštą vasaros vidudienį, kai saulė degino ryškiai apšviestus tabako laukus, suopiai sklandė danguje, tuščiu keliu ėjo negras su žibalo kanistru ar paršeliu po pažastim arba vilko per dulkes džiutinį maišą ir niūniavo.

Paskui ėmiau galvoti apie kitus dalykus – atsitiktinius, be tvarkos, mieguistai pasirinktus, bet kiekvienas it ešmas vėrė širdį... Džiunglės ir Glosterio kyšulio pakrantės, ūkanotos ir mistiškos, kokios būdavo auštant, ir jūros kvapas brendant į vandenį, ir su šaknimis išrautos palmės kaip negyvi milžinai ant kranto. Ir vėl namai, ir ilgakakliai paukščiai, ir negrų lūšnos sutemoj.

O paskui – kaip atvykau į Niujorką, Trečioji aveniu vasaros naktį po estakadiniu geležinkeliu, pralekiančių traukinių trinksėjimas, baržų ūkavimas upėje, jaunystė ir vienatvės triumfas didžiuliame mieste vasaros naktį. Vėl namai, kur užaugau, ir Vernelė Saterfild, ir kaip teta vedėsi mane į cirką, kaip sukosi karuselė, kaip teta laikė už rankos sakydama:

– *Sūneli,* nestovėk taip arti.

Paskui... Bet nesvarbu. Aš nemiegojau, bet nebuvau išsibudinęs: gulėjau, varčiausi, užsnūsdavau, nubusdavau, ir visi šie prisiminimai sukosi galvoje kaip didžiuliai paukščiai, – ryškūs, panašūs ne į prisiminimus, o į gyvenimo nuotrupas, vėl atgijusias, matomas, girdimas, alsuojamas. Nežinau, kiek praėjo laiko – gal pusvalandis, gal mažiau.

Galop atsikėliau. Nebegalėjau daugiau to ištverti. Džiaugsmas, giedruma, ramybė – visa liko su manim, lyg būčiau buvęs užburtas, lyg stebuklas, kurį išgyvenau prie lango, amžiams būtų įsismelkęs į kūną. Tarytum praregėjimas, žinia, apreiškimas ar dar velniažin kas nebūtų pasibaigę, o tebesitęstų, nepaleistų manęs, persekiotų paprasta, tyra tiesa. Tai štai, kai pakilau nuo sofos, o visi šie prisiminimai pašėlusiai ir svaiginamai plazdeno galvoje, staiga man atsivėrė, – kaip prieš tai atsivėrė nykios Paryžiaus gatvelės grožis, taip dabar atsivėrė mano paties gyvenimo grožis, – grožis ir *teisingumas,* kuris tęsiasi nesunaikinamas laiko, ir tas grožis buvo ir ilgakakliai paukščiai, ir karuselė, ir negras dulkėtame vasaros kelyje, ir, Dieve mano, Vernelė Saterfild; ir kadangi jie egzistavo ne tik mano praeityje, o yra su manimi ir išliks per amžius, jie iš tiesų gali įveikti mano dabartinį niekingumą, savimeilę, menkystę – jei tik aš bent truputėlį jiems padėsiu...

Kesas atsistojo ir priėjo prie lango.

– Šiaip ar taip, kaip sakiau, jutau džiaugsmą, ramybę ir džiaugsmą. Tikrą euforiją. Bet, Dieve, buvau kvailas ir nesuvokiau, kad visa tai – apgaulė! Kad man iš tiesų gresia pavojus. Kad aš sergu, sunkiai sergu dėl girtuoklystės, pusalkanio gyvenimo, savęs prievartavimo. Kad visa tai... šis praregėjimas, ši vizija – tik pigus numeris, gal ir malonus, – taip, velniškai malonus, – bet vis tiek apgavystė, sukelta chemiškai ir ne tvaresnė, ne patikimesnė negu... na, kad ir sapnas. Bet tada viso to nesuvokiau; nesuvokiau, kad kuo aukščiau sklandydamas pakilsiu, tuo smarkiau atsitrenksiu nukritęs žemyn.

O paskui buvo taip. Pakilau nuo sofos ir jaučiu, kad marias galiu degti. Girtas kaip žemė, bet gyvas, linksmas, galiu stoti nors prieš visą pulką milžinų. Pamenat, sakiau, kad labai ilgai negalė-

jau tapyti. Na, o dabar, pagautas apgaulingo dvasios pakilimo, buvau pasirengęs duoti pamoką pačiam Pjerui dela Frančeskai. Suprantat, tiesą ir grožį laikiau tvirtai pastvėręs už karčių ir degiau nekantrumu kuo greičiau eiti. Tad štai, klausydamasis „Užburtosios fleitos“, išsiviepęs iš pasitenkinimo, klupinėjau po kambarį ir rinkausi darbo priemones: eskizų albumą, tiek mėnesių saugojusį nekaltybę, anglinį pieštuką ir butelį... kaipgi be butelio? Popę ir vaikus visiškai pamiršau... Tada – į gatvę, į Paryžiaus popietę.

Tiksliai nežinau, kada ėmiau kristi, kada po manimi ėmė tirpti debesis, ant kurio jojau. Bet, kiek pamenu, neprireikė daug laiko, kai palikau namus. Tiesa, iš pradžių buvau visas įsielektrinęs, įsikunkuliavęs, įdūkęs ir įsivitaminizavęs. Pamenu, kaip ėjau gatvele neatsistebėdamas, kokia ji graži, žavėdamasis jos linijomis, spalvomis, iš tiesų pakerėtas, apstulbintas jos tobulybės. Pamenu, jog paskui žingsniavau Deliambro gatve „Kupolo“ kavinės link, išsiviepęs iki ausų, manydamas, kad mano eigastis kaip tikro dykinėjančio paryžiečio, o pats tikriausiai virtavau ne prasčiau už į krantą išleistą, ką tik plaušine šluota šiūravusį denį jūreivį, ir džiaugiausi Paryžiaus pavasariu. O koks esti Paryžius pavasarį? Pats puikiai žinote. Oras – vienos žiedadulkės, pilna aukso, pilna lapų, pilna šešėlių ir kartūno suknelių, ir koketiškų užpakaliukų, ir... ko dar? Aa...

Kritimas prasidėjo pamažu. Bet pirmą ženklą, pirmą įspėjimą pamenu. Ėjau Liuksemburgo sodų link; yra ten toks kampelis, ir man užėjo kvaila mintis pasėdėti, papiešti eskizų. Pakeliui užsukau į „Kupolo“ kavinę, nusipirkau cigarų, o išėjęs susitikau pažįstamą kekšę – budinčią sekmadienį, dirbančią viršvalandžius. Gilintis į mūsų santykius nėra reikalo. Nieko ypatinga. Jos vardas ar Ivona, ar Lulu, ar dar kažkoks. Pamenu tik, kad ji buvo iš Lilio, nelabai graži, bet puikios figūros. Praleidom kartu vieną naktį – juodą, alinančią, kanibališką, po girto ginčo su Pope – ir jaučiausi velniškai kaltas ir apgailėtinas. Turiu galvoje dėl nakties. Žinot mūsų anglosaksišką, amžinai persekiojantį pragaro liepsnų vaizdinį. Baisiai save kaltinau, kad nusidėjau, bet tikriausiai labiau dėl to, kad pralakiau mėnesio pensiją ir sumokėjau dešimt dolerių

mergšei, tiesą sakant, iš Popės pinigų. Po galais, kokių nesąmonių mes pridarom!

Taigi, kaip sakiau, susitikau tą kekšę, kai ėjo iš kavinės. Po anos naktinės katastrofos man kažkaip pavykdavo jos išvengti. Visai buvo man iš galvos išvėsusi, todėl kai susidūriau, per mano saulėtą dienelę praplaukė nelyginant didžiulis juodas debesis. Iš teisybės, ji buvo šauni, draugiška mergina, ne tokia kaip daugelis gatvinių: grynos pasakos, kad jų širdys auksinės, iš tikrųjų tai godžios kalės arba šlykščios kvaišos, arba slaptos lesbietės. Pamenu, iš pradžių ji pabandė su manim koketuoti, bet paskui jos veidas apsiniaukė, ji nustojo tauškusi, palenkė į šoną galvą ir kimiu niūriu balsu tarė:

– *Cass, tu es malade!* Kesai, tu sergi!

Paskui pridėjo ranką man prie kaktos, paglostė ir pasakė, kad ji kaip žuvies papilvė, šalta ir šlapia. Tada liepė man eiti namo ir išsikviesti daktarą, nes atrodau kaip ligonis, tikras ligonis, ir jai neramu dėl manęs. Ji nejuokavo.

Atsikračiau jos ir, regis, gan šiurkščiai. Kad Monparnaso šliundra – ypač apsireiškusi kaip mano kaltės įsikūnijimas – sudergtų tokią palaimingą dieną? Tikriausiai pasakiau ką nors šiurkštaus ir, prasmukęs pro ją, patenkintas savimi nužingsniavau bulvaru, gatvių sankirtoje pasveikindamas buteliu bronzinį senuką Balzaką ir palaimindamas viską aplinkui.

Bet kritimas iš padebesių jau buvo prasidėjęs. Pasijutau... na... švelniai tariant, nekaip. Dievas regi, tai buvo visai ne laiku ir ne vietoje... ir nežinau, ar mano pažįstamoji kaip nors prie to prisidėjo... bet už kelių kvartalų mane apėmė jūros liga. Jūros ar ne jūros, bet tikra *liga*. Sirgau jau ne vieną mėnesį, nesuvokdamas, kad sergu ir kuo sergu. Na, nuo jau minėto besaikio gėrimo, nuo kūniško apvalkalo – kaip išgirdau sakant vieną originalų metodistų pamokslininką – niekinimo, ir Paryžiuje, tame, atleisk Viešpatie, generaliniame pasaulinės gastronomijos štabe, nuo nuolatinio, kone maniakiško badmiriavimo. Aišku, sirgau ne vien tuo. Tai buvo pati lengviausia liga. Iš tiesų sirgau neviltim ir savinieka, goduliu, savanaudiškumu ir pagieža. Sirgau dvasios paralyžium, suglebimu, perdėtu savojo „aš" sureikšminimu. Tokia negalė ap-

ima žmogų kalėjime, negyvenamoje saloje ar bet kurioje vietoje, kur apniukusios pilkos dienos ištįsta į monotonišką, negyvą begalybę ir niekas neateina nei su raktu, nei su atsakymu. Buvau mirtinas ligonis, ir mano ligos priežastis, jei norit žinoti, buvo netektis, o dėl tos netekties kaltas buvau pats: nors tada nesuvokiau, buvau galutinai praradęs tikėjimą, kad manyje dar esama užsilikę kažko gero. Kažkokio gėrio, esančio netoli Dievo. Gryna tiesa.

Be to, buvau *kvailys,* suprantat? Maniau, kad šis stebuklas, praregėjimas, palaima ir ramybė atėjo pas mane, nes pagaliau man buvo duotas raktas, nes aš – genijus, o genijui tereikia palūkėti – ir apreiškimas jam bus atneštas ant sidabrinės lėkštelės. Aš klydau. Buvau kvailys. Jokio apreiškimo nebuvo; tik liguistos girtuoklio fantazijos, kuriose logikos ir tiesos ne daugiau negu vargšo, nusenusio, išprotėjusio, alkano atsiskyrėlio haliucinacijose. Nieko keista, kad daug tokių regėjimų aprašyta šventųjų gyvenimuose. Čaižyk save kuo ilgiau, marink badu, kankink – ir, net būdamas visiškas avidvakas, pradėsi regėti arkangelus ar ką blogesnio.

Tuo metu šito nežinojau. Nežinojau ir, nors užmušk, nenorėjau suprasti, – kol ėjau Liuksemburgo sodų link, – iš kur tas silpnumas, galvos svaigimas, pykinimas. Ir kodėl pakili nuotaika bei pasigėrėjimas blėsta. Gal ir kekšė prie to prisidėjo. Bet ne, kas turi įvykti, tas įvyksta; ji tikriausiai tik viską paspartino: suprantat, kaltės jausmas, atmintyje atgijęs purvas, sušvinkusios paklodės, apsimestinis kekšiškas geidulys ir aš pats, besidulkinantis su nudrykusia seile, kai Popė guli namie ir verkia.

Kristau karaliau! Žodžiu, kai nusigavau iki Liuksemburgo sodų, jaučiausi *visiškai blogai*. Mane išpylė šaltas prakaitas, krėtė drebulys, ir, eidamas pro vitriną, išvydau save veidrodyje: baltas it drobė, visai kaip sakė mergšė. Be viso to ir blogiau už viską buvo tai, kad mane vėl ėmė kamuoti nerimas – baimė, laukimas kažko siaubingo. Pamenu, kaip sustojau prieš parko vartus. Truktelėjau gerokai iš butelio ir valandžiukę stovėjau svyruodamas, laukdamas dvasios pakilimo, tikėjausi, kad vėl būsiu pamėtėtas į viršūnę; bet veltui – aš jau kritau ir šito nesuvokiau; pelnyta bausmė atėjo, kritimas buvo greitas. Taigi nė velnio nesulaukiau: nuo kon-

jako pasijutau tik blogiau. Tačiau kad ir kas darėsi, minties piešti neatsisakiau. Vis dar norėjau įrodyti sau, jog šį tą galiu, jog tas beprotiškas entuziazmas ir didingas prašviesėjimas nebuvo melas ar apgaulė.

Na, kažkaip įlaviravau į parką. Jį buvo užplūdę saulės garbintojai, ir aš stovėjau laukdamas, kol mažutė susiraukšlėjusi sargė bėginėjo ieškodama man kėdės. Atrodė, jog ji užtruko ne mažiau kaip valandą. Žinot, nuo tokių kerų žmogui laikas pailgėja, ištįsta lyg koks tąsiukas. Sėdi, muistaisi, rangaisi ir kankinamai lauki tolesnio įvykio, – nes tik jis gali tau parodyti, kad esi gyvas, nepraradęs ryšio su pasauliu, neprasmegęs amžinam gniuždančiam siaube, – bet laukt, regis, reikia amžių amžius. Taigi, kaip sakiau, sargė tos kėdės ieškojo kone valandą. O aš stoviu nusilpęs, įbūgęs, krūtinėje tuščia, drebu kaip vyskupas, pasigavęs triperį. Kai galiausiai ji atvilko tą kėdę, man lyg akmuo nuo krūtinės nusirito ir aš atsisėdau kaip į sostą.

Bet tai buvo pabaigos pradžia. Sėdėjau nukoręs ranką su beverčiu eskizų bloknotu, ir vėl kaip ledinis škvalas užlėkė stingdantis siaubas. Niekada gyvenime nesijaučiau toks viską praradęs, kaip tada, sėdėdamas Paryžiaus saulėje. Buvau it nutrūkusi nuo inkaro, nešama į jūrą barža, supama rifų, pragaišties, žiojinčių pragarmių. Norėjau surikti, bet praradau balsą. Apėmė paniškas noras sprukti... bėgti... troškau dumti į visas keturias puses, bet žinojau: kurlink pasukčiau, šitas neįsivaizduojamas, bevardis siaubas puls iš paskos kaip peralkęs vilkas. Liuksemburgo sodai tarsi pasklido į visas puses dešimtimis šviesmečių... prisiekiu Dievu... o žmonės pasidarė tolimi ir nerealūs kaip sapne. Visą laiką, kol sėdėjau siaubo krečiamas ir smaugiamas, man dingojosi, jog pati trokštamiausia dovana, pats geidžiamiausias dalykas pasaulyje, pati didžiausia laimė – užsidaryti aklinai... vienam... mažame tamsiame kambarėlyje.

Ir aš žinojau, kur jis. Namie, toje gatvelėje, iš kur atėjau, – ir aš žinojau, kad jei tuoj, per artimiausias minutes ten negrįšiu, nepasislėpsiu tamsoje už patikimų sienų, siaubas įveiks mane, aš išeisiu iš proto tuoj pat, šį ramų sekmadienį, tiesiai čia, Liuksembur-

go soduose, imsiu kaukti ir staugti, pradėsiu daužyti žmonėms per galvas arba, dar blogiau, nušuoliuosiu gatve, užsikarsiu ant šv. Sulpicijaus bažnyčios stogo ir nušoksiu nuo jo.

Taigi atsistojau stengdamasis nesverdėti, žinodamas, kad žmonės žiūri į mane... na, žiūri smalsiai, – šiaip taip pasiekiau vartus ir ėmiau bėgti. Ne greitai ir ne lėtai, o tolygia, vienoda, atkaklia risčia šaligatviais, skersai gatvių, šviečiant raudonai šviesai, prieš pat važiuojančias mašinas ir visą laiką tvirtindamas sau, tyliai, pašnibždomis, monotoniškai: jei liausiuosi bėgti – aš žuvęs, dabar aš įbūgęs, labiau įbūgęs negu kada nors gyvenime, bet jeigu nesustosiu ir grįšiu namo, galbūt išsigelbėsiu.

Pamenu, kirsdamas Raspajo bulvarą, pamačiau farą, jis surikо – tikriausiai palaikęs mane vagimi, o aš pamaniau: dar, ko gera, ims šaudyti, bet, nieko nepaisydamas, bėgau toliau tebemurmėdamas sau, ir jis atsiliko. Paskui kažkokiame skersgatvyje prie de Meno gatvės užlėkiau ant dviejų per virvutę šokinėjančių mergyčių, užkliuvau už prakeiktos virvės, vos nesiplojau ant žemės, bet išsilaikiau, net žingsnio beveik nesumaišiau ir nubėgau kiaurai merkiamas siaubo ir prakaito. Po to atsidūriau savo gatvelėje, paskui namo priedury je, užlėkiau laiptais per dvi pakopas ir įsiveržiau į studiją prasižiojęs kaip chimera, be garso klykdamas. Paskui nuleidau visas žaliuzes – net nežinau, kaip įstengiau, – atsitvėriau nuo gatvės, nuo šviesos, kritau į lovą, užsitraukiau ant galvos antklodę ir tysojau drebėdamas, inkšdamas kaip vieniša senė, kuriai pasivaideno, jog kažkas laužiasi į vidų...

Kesas pasitraukė nuo lango, atsisėdo ir užsirūkė cigarą.

– Taigi, kaip sakiau, gulėjau visas kretėdamas ir be balso rėkiau. Bet, regis, man šiek tiek palengvėjo: šiaip ar taip, buvau namie, tamsoje, saugiai grįžęs į įsčias. Siaubas šiek tiek atlėgo, ir aš, vis dar užsidengęs galvą, nugrimzdau į miegą. Ne itin žavingas vaizdelis, ar ne? Tritonas, perkaitęs vikšras, įsigraužęs į raizgų snūdulį.

– Nereikia taip krimstis, – ištariau nuoširdžiai pasipiktinęs. – Juk viskas seniai baigta ir pamiršta.

– Tiesą sakot, – pritarė Kesas. – Na, šiaip ar taip, aš užsnūdau. Bet nemiegojau. Sėdėjau automobilyje su dėde, mes važiavome

Rolio gatve, ir jis gabeno mane į valstijos kalėjimą. Nuostabu, kad taip aiškiai ir ryškiai prisimenu smulkmenas, lyg visa būtų iš tiesų nutikę. Jis vežė mane savo automobiliu į valstijos kalėjimą. Mačiau priekyje aukštą mūrinę sieną su sargybinių bokšteliais. Ir pamenu savo neviltį, nes niekaip negalėjau suvokti, už kokį nusikaltimą esu baudžiamas, tik žinojau, kad jis siaubingas: baisesnis už išprievartavimą, žmogžudystę, vaiko pagrobimą, išdavystę – kažkoks neapsakomai šlykštus, baisingas nusikaltimas, ir aš nuteistas ne mirties bausme, ne įkalinimu iki gyvos galvos, man skirtas kažkoks neapibrėžtas terminas, kuris gali užtrukti kelias valandas arba nusitęsti dešimtmečius. Arba šimtmečius.

Ir pamenu, kaip dėdė ramiai ir švelniai kalba, kad nesijaudinčiau, jis pažįstąs gubernatorių – pamenu, vadino jį Melu, Melu Brotonu, – jis susisieksiąs su Melu ir ne vėliau kaip po poros valandų aš būsiąs paleistas. Bet kai dėdė sustabdė automobilį prie vartų ir mes atsisveikinom, kai aš įėjau pro vartus, o jie žvangėdami užsitrenkė, supratau, kad dėdė mane išdavė ar pamiršo ir kad aš pūsiu kalėjime iki amžių galo. Ir štai dar kas keista, – kadangi jau tada seniai buvau išsivadavęs (arba maniau esąs išsivadavęs) iš tokios rūšies prietarų, – vos tik vartai už manęs užsitrenkė, kita mintis pripildė mane sielvarto, kone tokio pat stipraus kaip dėdės išdavystė: kad daugiau nei pusė kalinių – negrai ir kad likusį gyvenimą aš praleisiu tarp negrų.

Bet paskui sapnas pasikeitė – žinot, taip būna dažnai – ir prasidėjo tikras siaubas: ne dėl negrų, – nors jų kalėjime juoduote juodavo, – bet dėl mano nusikaltimo, persekiojančio ir keliančio siaubą. Jau vilkėjau kalinio drabužiais, o kaliniai apspito mane, badė pirštais, šaipėsi, žvelgė su neapykanta, pasibjaurėjimu, pasipiktinimu, šlykščiai pravardžiavo, paskui išgirdau vieną sakant:

– Už tokį darbą – tik dujų kamera!

Tada visi ėmė šūkaloti, rėkti, staugti:

– Pribaigt jį dujomis! Pagazuot prakeiktą šunsnukį!

Tik sargybiniai jų neprileido, bet patys manęs taip pat nekentė. O aš vis norėjau prabilti, veržiausi paklausti: ką aš padariau?

Už ką mane uždarė? Kokia ta baisioji kaltė? Bet mano balsą gožė kitų kalinių šauksmai ir keiksmai.

Paskui sapnas vėl susipainiojo, laikas ištįso iki begalybės, dienos, mėnesiai, metai lėkė pirmyn, atgal, o aš vis kopiau nesibaigiančiais plieniniais kalėjimo laiptais, ėjau pro žvangančias duris ir vartus su neįvardytos kaltės nešuliu, su nežinomo nusikaltimo sunkme. O aplink – ne nelaimės draugai, bet vien pasišlykštėjimas ir neapykanta tokių pat pasmerktųjų. Ir visą laiką pasigailėtina, absurdiška viltis, jog kada nors dėdė kaip nors įtikins gubernatorių mane paleisti. Paskui sapnas vėl pasikeitė ir aš išgirdau kalinius sakant:

– Į dujų kamerą! Į dujų kamerą!

Ir staiga, Dievas regi, aš jau išrengtas iki juodų apatinių, – taip siunčia į dujų kamerą Šiaurės Karolinoje, – o greta manęs kalėjimo viršininkas ir du dvasininkai su surdutais, – vienas priekyje, kitas užpakalyje, – ir aš esu vedamas į mirties kambarį. Žinot, net toks žmogus kaip aš, pats pavertęs gyvenimą pragaru, negali iškęsti tokio sapno be pabaigos. Tada nubudau po antklode dusdamas ir baisingai rėkdamas, su sąmonėje blėstančiu paskutiniu košmaro vaizdu: mano dėdė, mano geras, senas, nuplikęs dėdė, auginęs mane kaip tėvas, stovi kameros tarpduryje su cianido tigliu ir šypsosi glebiu Liuciferio šypsniu, juodas kaip varnas, aptemptu budelio apdaru...

Kesas nutilo, paskui susigūžė lyg šalto šiurpo nudrengtas. Ir dar ilgai nepratarė nė žodžio.

– Na, aš pašokau iš lovos gaudydamas orą, stvarstydamas pirštais už oro ir stovėjau vidury kambario virpėdamas kiekviena kūno dalele. Nežinau, kiek laiko praleidau lovoje, bet už lango jau buvo naktis. Pro žaliuzių plyšius mačiau šviesų pašvaistę virš Monparnaso geležinkelio stoties ir tolumoje – raudonus signalinius žiburėlius ant Eifelio bokšto. Kažkur gatvėje plyšojo radijas, iki šiol jį tebegirdžiu: plojimai, švilpesys ir kurtinantis balsas:

– *Vous avez gagné soixante-dix mille francs!* Jūs laimėjot septyniasdešimt tūkstančių frankų!

O aš stovėjau vidury kambario, virpėjau, kalenau dantimis lyg tampomas šventojo Vito šokio. Bandžiau kažką pasakyti – beprotišką maldą ar bent žodį – bet negalėjau pakrutinti lūpų, tarsi kiekvieną kokį valingą impulsą būtų sustingdęs ir suparalyžiavęs siaubas. Galvoje be paliovos sukosi viena mintis: kad taip išgėrus, kad taip išgėrus, kad taip išgėrus, – bet žinojau, kad butelis kartu su eskizų albumu numestas Liuksemburgo soduose. Ir tada, nežinodamas, ko stvertis... vėl dusau iš nerimo, baimės, gniužau nuo šitos nepakeliamos naštos, tarytum sunki tuštuma nematomomis rankomis būtų lenkusi mane prie žemės.

Paskui ėmiau šauktis Popės, bet namie vis dar nieko nebuvo, ir man pasivaideno, kad jie mirę arba paskendę guli sravios Senos dugne, – juk pats liepiau jiems ten šokti. Ir tada pirmą kartą gyvenime man kilo nuoširdus ir aistringas – beveik primenantis geismą – noras mirti, ir mielai būčiau pasidaręs galą, bet tas pats sapnas, atvedęs prie bedugnės krašto, tas pats sapnas staiga stvėrė už gerklės ir atitraukęs nubloškė mane į beprotišką, atšiaurią kančią: suvokiau, kad ir po mirties nebus jokios užmaršties, bus amžinas sunkiųjų darbų kalėjimas ir aš be galo kopsiu pilkais plieniniais laiptais, likimo broliai nusikaltėliai tyčiosis iš mano gėdingo nusikaltimo, o pabaigoje lauks cianido tiglis, karčiųjų migdolų kvapas, dūstantis žioptelėjimas – ir perėjimas ne į gailestingą tamsą, bet į karšto kambario nakties juodumą, kai užuolaidos užtrauktos, kur aš vėl atsistosiu, kaip dabar, mirtinos baimės purtomas. Ir viskas iš naujo, ir viskas be galo, kaip priešpriešiniuose kirpyklos veidrodžiuose, iki begalybės dauginančiuose mano kaltės atvaizdą. Tada, nerasdamas išeities, stokodamas visko, priėjau prie lovos, palindau po antklode ir pasislėpiau nuo nakties.

Paskui, kiek vėliau, prasidėjo senas šlykštus sapnas, kurį savo gyvenime buvau regėjęs begalę kartų: vandens stulpai, audros ir kunkuliuojantys ugnikalniai. Bet šį kartą viskas baigėsi be panikos. Be kraujo, drebulio, prakaito, siaubo.

Metas buvo vėlus. Tikriausiai po vidunakčio, bet Popė su vaikais vis neparėjo. Žinojau, kad vis tiek jie grįš, ir laukiau. Lauke buvo tylu kaip kapuos, virš stoties žioravusi žara užgeso. Gatvėje

pasigirdo žingsniai, kažkas švilpavo *La vie en rose,* „Rožinis gyvenimas“, sušlamėjo juokas, merginos balsas, paskui žingsniai ėmė tilti, nykti tolyje, ir vėl viskas aptyko. Aš pasirengiau. Raumenų turėjau ne daugiau kaip medūza, opa įsisiautėjo, bet apie tai negalvojau, buvau blaivus kaip taurelės stiklas.

Keista, bet kol ruošiausi, visą laiką galvojau apie skaitytas laikraščių antraštes, tokias kaip: *Fermeris kirviu užkapoja šeimą ir nusižudo pats* – ir, kaip visada, įsivaizdavau tą žmogų: paklaikusį, prakaitu apsipylusį gauruotą griozdą iš burnos drimbančiomis putomis, išsprogusiomis kaip balandžio kiaušiniai akimis, besišvaistantį kirviu ir šaukiantį:

– Sodomos paleistuvės! Šėtono išperos!

Jis kapoja savo palikuonis, savo sėklą it kopūstus, o paskui, paskutiniu klyktelėjimu pasišaukęs Kristų bei visus šventuosius būti jo nelaimės liudininkais, stveria dvylikto kalibro dvivamzdį ir stambiais šratais susiknežina kaukolę. Visada maniau, kad gal šis vaizdas ir tikroviškas, bet manasis, ko gera, arčiau tiesos. Nes žmogus, sumanęs sunaikinti savo brangiausius ir artimiausius, gali būti beprotis, bet gali čia glūdėti ir kas nors kita: jis gali būti atsidūręs šaltuose amžinybės logikos gniaužtuose, gali, kaip aš, regėti beprotiškus manichėjiškus sapnus, tvirtinančius, kad Dievas yra net ne melas, o kažkas blogesnio, kad Jis silpnesnis net už tą blogį, kurį sukūrė ir apgyvendino žmogaus sieloje, kad Dievas pats pasmerktas, kad dangiškas kraštovaizdis – visai ne auksas ir giedojimas, o tamsi siaubo erdvė nuo horizonto ligi horizonto. Toks žmogus žino tiesą ir ją suvokdamas pasirenka geriausią išeitį: nutrinti nuo žemės paviršiaus bet kokį pėdsaką, žymę, priminimą apie save, išnaikinti visą purvą, meilę ir bergždžią viltį, savo apgailėtiną kūrybą ir savo kaltę, daugiau nesileisti gyvenimo mulkinamam. Ir tai atlieka ramiai, susikaupęs, nes prastai atlikdamas darbą viską sugadintų.

Todėl padariau štai ką: nuėjau ir patikrinau dujinę viryklę – orkaitę ir keturis degiklius, atsukau dujas, paskui vėl užsukau. Dujų buvo pakankamai. Žinojau, kad jų užteks. Paskui grįžau prie lovos ir atsisėdau. Buvau ramus, gerai viską apsvarstęs: jiems grįžus, ap-

simesiu miegančiu, leisiu užmigti, o paryčiais atsikelsiu ir atliksiu, ką sumaniau. Tada pasidarysiu galą. Paskui pamaniau: o jeigu nepasiseks, jeigu jie pabus nuo dusinančių dujų? Kristau maloningas, kas gali būti baisesnio? Jie turi numirti lengvai ir greitai, tarytum užmigti.

Taigi vėl atsistojau, pasirausiau tamsiame sandėliuke, radau plaktuką ir nusinešiau į lovą. Paskui gulėjau aukštielninkas, pramerktomis akimis, laukiau jų ir apie nieką negalvojau sūpuojamas milžiniškų švelnių, negirdimų tuštumos ir vienatvės bangų – tarsi paskutinis žmogus visatoje.

Nespėjau susivokti, kai prasidėjo kažkas keista: aš tarsi iš naujo nugrimzdau į seną košmarą, bet ne į tą dalį, kuri alino sielą, – ne į vandens stulpus, ugnikalnius ir pražūtingą krantą, – o į kitą, gerą, gražią, širdį veriančią, prieš tai nuo manęs paslėptą, ir ji mane kvietė, viliojo. Regėjau pietų kraštą, žydinčius alyvų ir apelsinų medžius, merginas juodomis linksmomis akimis, saulės skėčius, spindintį mėlyną vandenį. Dar buvo didingos uolos, sklandančios žuvėdros ir kažkoks karnavalas ar mugė: aš girdėjau čirpiant karuselės muziką – ji vėrė mane džiugesiu – ir susiliejantį balsų klegesį, regėjau spindinčias baltadantes šypsenas ir – Dieve mano! –net puikiai viską užuodžiau: ir pušis, ir žydinčius apelsinmedžius, ir merginas, ir tai buvo ištisinis palaimingas ramybės, taikos, džiaugsmo aromatas. O virš visko – neaiškus ir nesuprantamas, bet valdyte užvaldantis – aidėjo mergiškas kažkokios pietų Lorelei balsas, šaukiantis ir viliojantis.

Taip gulint kartais atrodydavo, kad regiu visumą ir kažkoks balsas manyje tvirtina, jog tai Andalūzija, paskui kitas – kad Apeninų šlaitai, dar kitas – kad Graikija. Kartais regėdavau tik mažas ryškias nuotrupas kaip spalvotas skaidres ekrane, ir žvilgsnis išplėšdavo tai uolas, tai žuvėdras, tai skaidrią spindulingą jūrą, tai merginas su gėlėmis plaukuose. Staiga stodavo tamsumos tarpsnis, aš nematydavau nieko, bet staiga viskas grįždavo spalvų antplūdžiu – rausvai raudonų, mėlynų, vyšninių, vaiskiai žalių, – ir vėl mane šaukdavo merginos balsas, ir per miegus aš aimanuodavau iš pasitenkinimo žinodamas, kad turiu vykti tenai.

Pagaliau maždaug per viso to vidurį išsigirdo tas čiauškesys. Vėl nubudau. Pramerkiau akis – lauke jau vidudienis. Žaliuzės pakeltos, sienos nuo vynuogienojų lapų nutaškytos didžiulėmis žalsvomis permatomomis dėmėmis. Kvepėjo kepama duona; kažkas buvo išleidęs į kiemą papūgą, ji čiauškė nenutildama.

Buvau silpnas kaip naujagimis peliukas. Ir alkanas! Būčiau galėjęs praryti asfalto luitą. Aš net neišlipau, o išsiverčiau iš lovos, pastovėjau, pamirkčiojau ir tyliai įėjau į kitą kambarį, kur miegojo Popė su mažuoju, Felicija ir Timotis. Jie nenubudo. Nuėjau į vonią, o ten ant klozeto sėdėjo Pegė ir skaitė komiksus. Ji pakėlė galvą, šyptelėjo ir tarė:

– Labas, tėte.

Aš irgi pabandžiau kažką sakyti, bet liežuvis įstrigo tarp dantų. Tada apsigręžiau ir grįžau į miegamąjį. Priklaupiau šalia lovos ir atsargiai prisitraukiau Popę. Jos veidelis buvo drėgnas, švelnus, šiltas ir... na, pasakiškas. Ji tyliai pabudo, prasimerkė, sumirksėjo, paskui užsimerkė, paskui vėl atsimerkė, sumirksėjo, nusižiovavo ir galiausiai tarė:

– Kesai Kinsolvingai, jeigu tu neapsikirpsi, užregistruosiu tave kaip šunį!

Aš nieko neatsakiau, tik klūpojau užsimerkęs, prispaudęs skruostą prie pagalvės.

Paskui ji tarė mieguistai, švelniai, be jokio kartėlio:

– Ar, brangusis, tau šiandien geriau? Vakar buvai viskuo nepatenkintas. Ar tau palengvėjo?

Nieko neatsakiau, tik kramčiau lūpą ir glosčiau Popę jausdamas per paklodę menkučius, trapius jos šonkaulius. Paskui ji sukrutėjo, pasikėlė lovoje ir pareiškė:

– Tikiuosi, labai nesijaudinai, kad mūsų taip ilgai nebuvo? Kiek valandų? Man reikia vesti Pegę į mišias.

Paskui:

– Oi, Kesai! Spėk, kur buvom nuėję. Buvom paukščių turguje ir... spėk, ką? Nusipirkom papūgėlę! Nuostabią papūgėlę su žaliais ir mėlynais sparneliais, ji moka kalbėti tik flamandiškai! Kesai, *stebuklas,* o ne papūgėlė! Ar tu moki bent žodį flamandiškai?

Valandėlę man užėmė žadą, paskui šiaip taip susitvardžiau ir pasakiau:

– Pope, širduže, manau, kad jau greitai paliksim šį miestą. Manau, jog geriausia judėti į pietus.

Bet ji manęs neišgirdo, jos stebuklų šalyje čiauškėjo rytmečio paukščiai, papūgos, o aš priglaudžiau galvą prie jos peties ir mąsčiau apie pereitą dieną, ilgą naktį, net apie Vernelę Saterfild ir ką ji pasakė apie šventąją dvasią, iš tiesų išsiliejusią iš manęs, ir apie tai, kad, norėdamas išgelbėti savo gyvenimą, pirmiausia privalau jį susigrąžinti.

6

Kitą dieną Popė nuvarė Kesą pas gydytoją. Priimamasis buvo prabangiai atrodančiame name dešiniajame Senos krante, ir gydytojas, apatiškas, pedantiškas austras suraukta kakta, išklausė Keso širdį, pamatavo kraujospūdį, apžiūrėjo ausis, peršvietė skrandį, iščiupinėjo nuo galvos iki kojų, pasiklausė kiek sutrumpinto pasakojimo apie paskutinę orgiją ir, negaišdamas laiko, iš karto ėjo prie reikalo. Darkyta prancūzų kalba, pagargaliuodamas „r“ ir „g“, jis pareiškė, kad jei ne opa, Kesas būtų tvirtas kaip darbinis arklys, bet ir arklys gali save pribaigti, jeigu vietoj avižų pastoviai mauks prastą konjaką. Visai nenuostabu, kad jam pasitaikydavę nerimo laikotarpių (Kesas tik žodeliu užsiminė, koks baisus būdavęs šis „nerimas“); juk sąmonė, šiaip ar taip, ne toks dalykas, kurį būtų galima aptarinėti atskirtą nuo kūno. Iššvaistęs turtą jaunystėje, gailėsies visą gyvenimą. Liaukitės gėręs! – pasakė jis angliškai. Ir išrašė dviem mėnesiams vitaminų, savaitei nestiprių migdomųjų ir naujų vaistų – probantino – sudirgintai opai, kuri didelio nerimo nekelianti. Kesui jau rengiantis eiti, gydytojas šiek tiek atsipalaidavo, nusimetė sunkiasvorį profesinį atsargumą ir, paėmęs Kesui už alkūnės, geraširdiškai tarė:

– Nekrėskit kvailysčių, juk jūs dar jaunas.

Vizitas Kesui atsiėjo penkis tūkstančius frankų, daug daugiau, negu būtų sumokėjęs Amerikoje, ir dėl to jis pasijuto nepadoriai senas.

Visą besibaigiančią gegužę ir pirmaisiais vasaros mėnesiais Kesas laikėsi režimo, kurį vėliau apibūdino kaip „nykų saikingumą“. Buvo nelengva; jis pats netikėjo, kad nepristigs valios, bet ištvė-

rė – bent jau didžiąją dalį to laiko – ir netrukus pajuto, kad grįžta seniai prarastas atsipalaidavimas bei ramybė. Gydytojo nurodymus Kesas vykdė beveik – tiesa, ne visai – paraidžiui. Vitaminų išgėrė keturias piliules, po to juos pamiršo ir jie mėtėsi vonioje ant lentynėlės, kol ištirpo ir sulipo kaip ledinukai. Vaistus nuo opos vartojo reguliariai, ir maudžiantis skausmas pilve liovėsi; o svarbiausia – prisiekė negerti prasto konjako. Persimetė prie vyno. Žinoma, tai ne idealiai sutapo su gydytojo nurodymais, tačiau buvo lengviau neviršyti dozės, ir tada įstengdavo matyti rausvos romantiškos aureolės gaubiamą Paryžių. Vėl pradėjo valgyti. Pradėjo dirbti, – gal ir ne per didžiausio įkvėpimo genamas, nes tai, kas kliudė pirma, tebekliudė ir dabar, – tačiau kai paimdavo pieštuką ar teptuką, pirštai nebevirpėdavo iš baimės ar pasibjaurėjimo. Aną naktį kankinusias mintis apie pragarą Kesas atbloškė – ne tik kaip protui nepakeliamas, bet ir kaip visai neįtikimas; jis negalėjo joms pritarti ir nepritarė, tik retsykiais užplūstančio švelnaus susimąstymo akimirkomis tardavo sau, kad jei žmogus nori aiškiai mąstyti, jį reikia kartais atitempti prie bedugnės krašto.

Net visa Keso išvaizda ir laikysena viešumoje pasikeitė į gerąją pusę. Jis jau ne svyruodamas klupinėdavo, o eidavo, ir saulė šviesdavo jam į kaktą, o ne, kaip anksčiau, į viršugalvį. Paaštrėjo skonio pojūtis – būdinga sveikstančiam girtuokliui, – ir rega: vaikai, ilgai buvę tik neaiškios šviesios dėmės, staiga išniro prieš jo akis linksmi ir gražūs kaip nežinia iš kur atsiradusi narcizų puokštė. Pats savimi neatsistebėdamas, Kesas pajuto, jog be paliovos brūžuoja nosį į jų lipnius skruostelius. Net plaukai atgavo nuostabų blizgesį.

O sielos būsenos kad ir nebūtų buvę galima pavadinti ekstaze („Aš visada nepatikliai žiūrėjau į puskvaišius, amžinai norinčius *apglėbti* pasaulį, – kartą pareiškė jis, – ir sau nedariau išimties"), tačiau jam buvo ramu: iš ryto, sėdėdamas kavinėje su skrebučiu ir grafinu vyno (lengvam atsipagiriojimui), gyvomis, giedromis akimis stebėdamas žvirblius platane, pro šalį einančius senukus arba sijonus (sijonai, amžinai tolstantys, žaismingai apvalainumus aptempę sijonai!), Kesas kartais jausdavo tokią laisvę, tokį gyvybės

antplūdį, kad beveik nepastebėdavo, jog debesis jau nudildė saulės kraštelį, ore padvelkė šaltuku ir jo žvilgsnis, įsibedęs į staiga patamsėjusią Monparnaso kapinių sieną, siunčia į sąmonės gilumą neaiškų nerimą ir priminimą – vien priminimą – andainykštės baimės. Tada jis klausdavo savęs, ar ilgai truks ši ramybė.

Ir štai vieną rugpjūčio pradžios rytą, Kesui sėdint ir skaitant Sen Žermeno bulvare (vėliau, tai prisimindamas, Kesas aptiko nuostabią visos vėlesnių įspūdžių sekos logiką), skaitant tą didingą „Edipo Kolone" chorą, prasidedantį:

Tu atėjai, svety, į šios greitažirgės šalies
gražiausiąjį kampą, į šviesų Koloną –
čion, kur dažna viešnia lakštingala
čiulba mielu balsu naktimis
mūsų kloniuos žaliuosiuos
tarp tamsiųjų vijoklių
ir balto miško lajoj šventoj,
tūkstančiavaisėj...

ir taip toliau, – tiesiai virš dešinės ausies nuskambėjo šaižus moters balsas; beprasmiškas ir sykiu kupinas prasmės, jis perbraukė nervų galūnėles kaip stambi trintuvė, priversdamas trūktelt galvą, dėbtelt paklaikusiomis akimis ir išmesti ant grindų Outso ir O'Nilo „Pilno graikų tragedijų rinkinio" pirmą tomą.

– Aš nemokėsiu! – ištarė balsas atokiausio Amerikos prerijų užkampio intonacija. – Jums galvoj negerai, jeigu manot, kad sumokėsiu septynis šimtus frankų už *šitą!*

Kesas apsižvalgė, ir jam staiga toptelėjo, kad, išskyrus išsigandusį padavėją, stovintį šalia klientės ir nejučia gūžčiojantį, aplink nesimato nė vieno prancūzo. Įsigilinęs į Sofoklį, Kesas tarsi nė nepastebėjo, kaip įėjo piktoji burtininkė, paskleidė kažkokius pragaištingus kerus ir perkėlė šitą vietą už dviejų tūkstančių mylių, už vandenyno. Nors Kesas suvokė, kad nieko keista, negalėjo įveikti prietaringos baimės, kol jo akys bergždžiai naršė kavinę bandydamos aptikti bent vieną jam pritariantį gališką žvilgsnį. Tegu mane

skradžiai, toptelėjo jam, juk aš amerikietiškoje vaistinėje užkandinėje. Jį supo jūra fotoaparatų ir sportinių, nesukištų į kelnes marškinėlių; tautiečių balsai žeidė klausą kaip aršus, nevaldomas ant tvoros sutūpusių varnėnų tratėjimas.

– Vilardai! – nesiliovė moteriškė. – Tu jį pamokyk! Aišku, prancūzų kalba!

Ne, pamanė Kesas, čia ir karikatūra bejėgė. Virpančia ranka jis pakėlė knygą, atsivertė.

Dangaus rasų pagirdomas,
nuolat šypsosi čia žiedais
gražiausiais narcizas, puošęs visuomet
galvas deivių galingų...

Tikriausiai tai buvo, kaip sakoma, paprasčiausias aplinkybių sutapimas, tik neaišku, kodėl to neatsitiko anksčiau: lyg didžiulis neprijaukintas delfinas iš tamsių gelmių į sąmonės paviršių išsiveržė kadaise sapnuotas sapnas – žydra pietų jūra, karuselė, juodaakės merginos, – jau ne kaip pažadas ar viltis, o veikiau kaip šauksmas ar raginimas. Viskas buvo labai paprasta: kodėl, džiugiai nustebo Kesas, aš ligi šiol neišvažiavau? Sumokėjęs už vyną, jis atsistojo ir lėtai priėjo prie netašytos poros iš Barabu ar balažin kur.

– Atleiskit, ponia, – užsismaukdamas beretę ant vienos akies, ištarė be pagiežos, kone mandagiai, švelnia Karolinos tartimi, – svečiuose paprastai nešaukiama. Ir jokiu būdu *nestaugiama*.

Moteriškės akys išsiplėtė kaip lėkštelės; ji būtų nudribusi ant grindų vien mažuoju piršteliu paliesta.

– Dar niekad per visą mano... *Vilardai*...

Bet, staigiai apsisukęs, Kesas jau buvo bulvare ir skuodė namo pasakyti Popei, kad jie išvyksta į saulėtuosius pietus.

– Miestas pilnas amerikiečių! – sušuko Kesas. – Nueik į Sen Žermeną, pati įsitikinsi. Laidotuvių biurų, kosmetikos salonų savininkai, *matronos!* Visos, kokios tik įmanoma, padugnės. Kristau karaliau! Pope, tu tik apsidairyk! Reikia kuo greičiau iš čia nešdintis! Mes važiuosim į Italiją!

Popė pasijuto pribaigta. Prancūzijoje ji visą laiką ilgėjosi Amerikos, smėlėtų Delavero pakrančių, namų, mamos; tačiau priprato ir – Kesas puikiai žinojo – net prisirišo prie Paryžiaus, todėl jo pasiūlymas, teisingiau reikalavimas, sukėlė ištisą ašarų srautą.

– Vos tik man čia pradėjo patikti! – raudojo ji. – Vos truputį pramokau prancūziškai, ir taip toliau, tu susimanai viską nutraukti, temptis vaikus nežinia kur, ir apskritai!

Popė smarkiai išraudo; Kesas nematė jos šitaip įsisielvartavusios nuo tėvo mirties.

– Bet, Kesai, kodėl? – maldavo ji. – Jeigu jau reikia kur nors važiuoti, tai kodėl ne namo, į Ameriką? Kodėl, Kesai? Ir *kodėl* tu taip nusistatęs prieš amerikiečius?

– Todėl, – božolė įkaitintas, tebekunkuliavo Kesas. – Todėl... Nori žinoti, kodėl? Todėl, kad toje šalyje siela apsinuodija vien nuo beribio bjaurumo. Todėl, kad visa Amerika panaši į skersgatvį už autobusų stoties Pokipsio miestelyje, Niujorko valstijoje! Dėl Dievo, Pope! Negi vėl viską reikia aiškinti iš pradžių? Todėl kad prisiminęs Valstijas, išvystu tik skersgatvį Pokipsyje, Niujorko valstijoje, – aš ten vieną vakarą pasiklydau eidamas pas tave, – ir vien nuo minties apie tą ištisinę bjaurastį mane apima tokia neviltis, kad visą kūną ima varstyti skausmas ir norisi verkti. O juk nenori, kad imčiau ir pravirkčiau, ar ne?

– Ne, – šluostydamasi akis, atsakė Popė, – bet, kaip kažin ką, Kesai, tu juk puikiai žinai, kad *ne visur* taip. Pats pasakojai...

– Nereikia manęs neteisingai cituoti! Kad ir ką būčiau sakęs... *slėpdamasis nuo siaubo,* kurį man įvaro Amerika... išmesk iš galvos mano žodžius, pamiršk! Aš paprasčiausiai įsijausminau. Girdi, – pradėjo improvizuoti Kesas, – ten aš pamačiau moterį iš Rasino, Viskonsine... iš *Rasino,* kaip ironiška? – o ji turėjo stambų, didžiagurklį vyrą, vardu Vilardą, tiesiai iš Domjė karikatūros, kuri vadinasi *Monsieur Pot-de-Naz,* ir toji moteris, prisiekiu, Pope, kai pažvelgiau tai moteriai į akis, ten buvo dvi dolerinės kupiūros, lyg įstiklintos – porinis blizgantis šykštumo, parsidavėliškumo ir gobšumo ženklas. Ir...

– Kesai, liaukis paistęs nesąmones! – sušuko Popė. – Juk pats sakei, kad prancūzai – kone patys godžiausi žmonės pasaulyje! Kaip gali būti toks... prietarų maišas? Aš ir pati mačiau amerikiečius Paryžiuje. Ne tokie jie blogi. Ir tarp prancūzų pasitaiko godžių, niekingų, net blogesnių už kai kuriuos amerikiečius. Tu prietaringas, ir viskas. Manau, tikrų tikriausia nuodėmė būti šitaip nusistačiusiam prieš saviškius!

– *Saviškius?* Nieko sau saviškiai! Tos šlykštynės... tos *makakos* – man saviškiai? Gal ponia Vilard? Toji storžievė boba su sukneţintu moliūgu vietoj veido, toji labdara užsiiminėjanti miesčionė? Po perkūnais, Pope, kartais man nuo tavęs vidurius suka! Pagalvok, ką sakai! Šunio šūdas! Gal tau protas suskydo? Visi jūs tokie, prakeikti airių katalikai! Ir dar ji kalba apie prietarus! Jūs – gyvas žmonijos vargas ir neapsakoma gėda! Visa apgailėtina jūsų padermė! – Staiga Kesas pajuto, kad it mokytojas mojuoja Popei pirštu. – Prietaringų, pirštais nosį rakinėjančių kaimo stuobrių šutvė, kaip amaras apnikusi Jungtines Valstijas, kai jos dar galėjo tapti didinga šalimi, kai dar nebuvo išnykusi šlovingos ateities viltis, o su jūsų apsivogusių miesto tarybos narių, su jūsų veidmainiškų kunigų, vyskupų ir visokių išsigimusių šundaktarių pagalba tauta tapo tuo, kuo tapo – nemokšiškumo, bjaurasties, niekingo materializmo sąšlavų krūva! Net Viešpačiui norisi nusigręžti! Ir kas jūs tokie – vien girtuokliai, storašikniai policininkai, politikų subinlaižiai, skystapročiai šunsnukiai! Kad ir toji šventojo Patriko diena Niujorke! Viešpatie pasigailėk! Visas miestas atiduodamas šiukšlininkų ir bufetininkų malonei! O jau ta jūsų religija! Saldliežuvaujanti, nepakanti, akla, nė lašo grožio neturinti religija! Po velnių, už vieną Van Gogo pirstelėjimą aš atiduočiau visą saują tikrų jūsų šventojo Patriko barzdos šerių! Ką jūs, žmogeliai, žinote apie Dievą? Ką jūs...

– *Užsikišk,* Kesai Kinsolvingai, ir neprasižiok daugiau apie mano religiją! – suspigo Popė. – Laimė, kad vaikai tavęs negirdi! Mano prosenelis badmiriavo! Airiai buvo *skurdžiai,* kai atvažiavo į Ameriką! Tai *jiems* teko kovoti su jūsų prietarais! Ir tu, nelemtas girtuokli, dar apie girtuoklius kalbi! Gyvenime neregėjau nelai-

mingesnio žmogaus! Galbūt, – vėl apsiašarojusi, eidama durų link, tarė ji, – galbūt, jei turėtum bent kruopelytę šitos religijos, jaustumeisi kur kas laimingesnis. Gal šitiek negertum, dirbtum ir be perstojo nesikankintum. Galbūt, – metė ji per petį, eidama pro duris, – gal ir tave mylinčius žmones padarytum šiek tiek laimingesnius! Gryniausia tiesa!

Trinkt!

– Galbūt, – pridūrė iškišusi išraudusį veidelį iš už durų, – galbūt suvoktum, jog Amerika – nuostabi šalis ir tu neturi teisės kritikuoti jos už...

– Ne, aš turiu teisę, kad ją kur skradžiai! – išgirdo Kesas save šaukiant su savigailos gaidele. – Aš vos dėl jos nežuvau! Dėl jos supūdžiau džiunglėse pusę savo smegenų, valios, ramybės! Jeigu jau aš neturiu teisės kritikuoti, kas tada turi? O dėl airių skurdo, italai buvo ne turtingesni! Ir žydai! Bet jiems pakako širdies ir žmogiškumo, kad...

– Eik tu žinai kur!

Trinkt!

Gėda. Kesą svilino gėda. Kodėl šitaip šnekėjo su Pope? Jis pasijuto be galo prislėgtas ir susikrimtęs. Kentė sąžinės graužimą, galvoje, kaltės ir baimės sukelti, ėmė knibždėt vaizdiniai. (Laužydamas rankas, mąstė: o jeigu Popei kas nors nutiks? Paklius po sunkvežimiu. *Po galais,* juk aš ją myliu.) Bet kadangi panašios scenos buvo dažnos, kadangi per šimtus naminių mūšių jis surambėjo, įgijo imunitetą *per stipriam* kaltės jausmui, tad ir gėdą ištvėrė nesunkiai ir pasistengė viską išmesti iš galvos. Vėliau, kai Popė parsivedė vaikus iš žaidimų aikštelės, įvyko tykus susitaikymas. O dar vėliau, naktį lovoje, Popė pasakė:

– Kesai, aš taip tave myliu. Aš važiuosiu su tavim, kur panorėsi. – Ir paglostė Kesui pilvą. – Kaip pilvas, ar neskauda?

– Kas čia taip dvokia?

– Oi, – tarė ji mieguistu balsu, – Felicija pridarė į kelnes, ir aš palikau jas ant...

– Velnias!

– Aš atsikelsiu.

– Nereikia. Nereikia, Pope. Tiek to, mažute.

Ji buvo kaip žavus vaikas. Kesas labai ją mylėjo – saviškai – ir kartais pagalvodavo, kad vienintelis ir pats didžiausias jo skausmas – jog skaudina Popę. Ir kaip jai paaiškinti, kad bėga į pietus ne nuo užplūdusių kaip skėriai amerikiečių, o paklusdamas naiviai, bet pernelyg geidulingai ir gundančiai fantazijai? Jis pabandė paaiškinti – pats sau, bet neįstengė ir užmigo.

Kitą rytą Kesas perskaičiavo jųdviejų pinigus, iškeitė dalį į kelionės čekius pas šnekų žydą prie *Hôtel de Ville* ir pradėjo krautis daiktus. Kiek šlamšto prisikaupia šeimoje per metus! Nevykusiai kimšdamas kaip papuola daiktus į lagaminus, Kesas mintyse sudarinėjo maršrutą. Iš pradžių pavaišins Popę Rivjera, ne iš sapno, bet vis dėlto pietūs, – paskui į Italiją, o ten jau tiks bet kuri vieta...

Kažkur kairiajame Ronos slėnio šlaite, palei į pietus, Žydrojo Kranto link, vedantį geležinkelį, yra kuklus vienišas kapas. Jį žymi jaunas ąžuoliukas, persodintas iš netolimos vietos; dabar gal jau ir ąžuoliukas nudžiūvo arba audra jį išrovė, taigi tas, kas ieškos čia laidojimo pėdsakų, neras beveik nieko, išskyrus kuokštą neįprastai aukštos žolės, išskyrus vėją, saulės šviesą ir plikas saulės užlietas uolas tolumoje, stovinčias sargyboje virš neatmenamų laikų potvynio. Beje, Kesas dar įsiminė gumbuotą obelį ir laiko nušiurkštintą tvorą, todėl, orientuodamasis pagal horizonte išsirikiavusią žalią kareivišką tuopų gretą, būtų galėjęs ir dabar, – jei panorėjęs, – rasti liūdną pamirštą kapą.

Tai buvo į pietus nuo Liono, neprivažiavus Valanso: čia dėl nežinomos priežasties traukinys sustojo prailgusiai valandai ir visa Keso šeima išlipo iš troškios ir triukšmingos trečios klasės kupė palaidoti Ursulos, flamandiškai šnekėjusios papūgėlės. Jos galas buvo stulbinamai staigus. Nuo tos akimirkos, kai skersvėjo košiamose Liono stoties salėse šaižiai, gyvai postringavusi Ursula staiga sudrebėjo, ėmė be tikslo bėginėti ir senatviškai irzliai skųstis, paskui įsispraudė it glebus žalias lapas į narvelio kampą, kur jos plunksnelės beregint sulipo, praretėjo, išblanko, iki pat tos akimirkos, kai sausai sukosėjusi išleido kvapą ir lyg dulkinas skudu-

rėlis nukrito nuo kartelės ant grindų, – „net neatsisveikinusi“, kaip pareiškė mažiausiai jausminga Pegė, – prabėgo tikrai ne daugiau kaip dvi valandos. Kesas palaikė tai blogu ženklu. Vagone skardeno beprotiškai sielvartingas Timočio ir Felicijos klykimas; net Pegė susijaudino, net pats Kesas. Ir krepšyje gulintis kūdikis prisidėjo prie visuotinio raudojimo, o Popė – Popė pranoko visus, ašaros jai sruvo be paliovos, ji stengėsi susivaldyti prieš vaikus, laižė jas nuo virpančių lūpų ir, tarsi tikėdamasi numaldyti skausmą žodžiais, kartojo kupė kaimynei, sutrikusiai, išprakaitavusiai kaimietei, kad *pauv' petit perroquet,* vargšė papūgėlė, bent jau nugyveno „labai laimingą gyvenimą“.

Maišatis, sielvartas, triukšmas tapo nepakeliami. Svajodamas apie gurkšnelį ko nors stipresnio, jausdamas neapykantą sunkiai įgytai savidrausmei, slegiamas gyvenimo, kuris ištinka tokiomis nepakeliamomis akimirkomis, kai padėti gali tik eliksyras, taip pat savo ruožtu nepakeliamas, Kesas užmetė ant papūgėlės (ji buvo iš ilgauodegių padermės) narvo lavondengtę, riktelėjęs paliepė raudotojams nutilti ir, pakišęs galvą po pagalve, atsigulė miegoti. Tačiau bloga nuojauta neapleido net sapne.

Kai traukinys sustojo ir nubudęs Kesas sužinojo iš palydovo, kad postovis bus ilgas, jis išlipo paskui Popę ir vaikus į žavingą pievą. Buvo skaisti pietų krašto diena, sausa, svilinanti, be debesų, akinamai mėlyna; krūmuose neramiai zvimbė ir dūzgė vabzdžiai. Popė nešė dar šiltą Ursulą, įsuktą į žalią skudurą, kuriuo būdavo uždengiamas narvelis. Kiekvienas laidotuvininkas turėjo rimtą vaidmenį: Popė – papūgėlės motinos, Timotis – jos ištikimo vyro, Felicija – jaunesniosios sesers; Pegė, visada laikydavusis nuošaliau (ji negalėjo atleist papūgėlei, kad toji prieš du mėnesius jai įgnybo), pasirinko „draugo, tiesiog paukščio draugo“ vaidmenį, o pats Kesas, – tiesa, ne savo noru, – tapo ir duobkasiu, ir kunigu.

– Po velnių, kaip aš galiu būti kunigas? – paklausė jis Popės.

– Gali, – atsakė ji, – dėl papūgos.

Sunkiai gremždamas akmeniu sukepusioje žemėje duobutę, Kesas mąstė, iki kokios kvailos ir pasibjaurėtinos – jei ne šventvagiš-

kos – ribos prieina Popė, poetizuodama savo tikėjimą, – bet kunigu jis buvo paskirtas, todėl juo tapo ir iš Popės maldaknygės perskaitė gedulingas mišias transkribuota lotynų kalba, Popė ir vaikai stovėjo nulenkę galvas, o nuobodžiaujantys keleiviai, besivėduojantys kuo pakliuvo, sutrikę spoksojo į juos. Pagaliau laidotuvės baigėsi. Visi įmetė į duobę po saujelę žemių. Kesas persodino medelį, Popė nuskynė Felicijai rugiagėlę, ir Felicija seseriškai – jai tada buvo dveji metukai – įsikišo ją į burną. Sudie, Ursula, *adieu, cher oiseau.* Sudie, mielas paukšteli, sudie, sudie...

Kesas džiaugėsi atsikratęs amžinai tarškančio paukščio. Bet kai procesija pasuko vagono link, jam dingtelėjo, kad, nepaisant salsvo scenos jausmingumo, jį apėmė keistas ir neaiškus jaudulys: jo vaikai, uolūs, būsimo išganymo verti katalikai, stovėjo nulenkę galveles, tokie švarūs ir gležni tarp juos primenančių pievos žiedų. Kaip tik tada, einant vagono link, – prisiminė jis vėliau, – Pegė kluptelėjo, susvyravo, prigludo prie jo, ir jis pamatė, kokios išplėstos jos akys, kaip dega lyg ištepti ryškiais skaistalais skruostai. Ne veltui, nudiegė mintis, buvo tas blogas ženklas. Papūgligė! – pervėrė jį mintis. – Kraupusis paukštis! Juk papūgų šiltinė žmogui mirtina!

Keso diagnozė buvo klaidinga, bet dukrelė neapsakomai sunkiai susirgo, ir jis negalėjo prisiminti, kada gyvenime jam buvo taip sunku. Tulonas, uostamiestis, į kurį po kelių varginančių valandų jie atvažiavo, dydžiu ir išvaizda beveik nesiskyrė nuo Norfolko Virdžinijoje: tokia pat bjauri rantyta kranų ir laivų statyklų panorama, tokia pat alyvuota prieplauka ir pajūrio klajoklystės sumaištis. Tai nebuvo vieta, kur atvykstama poilsiauti ir grožėtis apylinkėmis arba atsivežamas sergantis vaikas, – o Pegė, tą jie jau suprato, sirgo be galo sunkiai. Važiuodama ji be paliovos vėmė, visas kūnelis tvinkčiojo nuo karštinės, gražūs šviesūs plaukai prilipo prie kaktos ir kaklo, ir, traukiniui nespėjus įveikti dviejų šimtų dusinančio Provanso mylių, kliedėdama prarado sąmonę.

Iš baimės netekę proto, Kesas su Pope neskubėjo tiesiai į ligoninę, o nuvažiavo į daržinę primenantį viešbutį su palmėmis kubiliukuose, dvelkiantį atsitiktinių meilės ryšių ir komivojažierių

prisiminimais. Už baisingą kainą (*La saison, vous savez,* žinot, sezonas, paaiškino administratorius, tarsi Tulonas būtų kurortas) jie išsinuomojo du susijungiančius kambarius ir viename apgyvendino jaunesniuosius vaikus, o kitame įsikūrė patys su Pege. Ir tada prieblandoje, tiesiai prieš jų akis, ant pagalvės gulintis šlapias, išsitaršiusių plaukų gobiamas mergytės veidelis tamsiai išraudo, išskyrus plotelį tarp nosies ir lūpų, kuris buvo baltas kaip kreida ir pavertė ją kraupiai panašia į išsidažiusį klouną.

– *C'est la scarlatine,* skarlatina, – vos užmetęs akį į vaiką, pasakė malonus jaunas gydytojas.

Paskui jis paaiškino, kad šis skarlatinos atvejis ypač sunkus, ir liepė vežti Pegę į ligoninę. Visoje šioje sumaištyje viešbučio administratoriui kažkaip pavyko rasti rimtą pagyvenusią moterį, kurios globai buvo galima patikėti vaikus, ir tada Kesas su Pope, išsikamavę, pasigailėtini, bejausmiai, tylomis suvyniojo Pegę į apklotą ir nulėkė palmėmis apsodintomis gatvėmis taksi, kurį vairavo nuoširdus ir uolus maniakas.

Kartais gyvenimas, mąstė Kesas, laikydamas glėbyje degantį dukrelės kūną, kartais gyvenimas būna baisesnis už karą. Urvą primenančiame, karboliu pradvisusiame ligoninės koridoriuje, kuriuo niūriai ir paslaptingai be garso šmaižė vienuolės kreminės spalvos plazdenančiais apsiaustais, Kesas ir Popė pralaukė iki ryto. Jie nepratarė vienas kitam nė žodžio. Auštant iš palatos išėjo liūdnas ir pavargęs gydytojas. Penicilinas mergytei nedaraš reikiamo poveikio. Bet gal dar per anksti apie tai kalbėti. Važiuokit namo, pailsėkit. Grįžkit dešimtą. Mažėlius saugojusios auklės pagyvenusiame veide buvo įsispaudęs toks nerimas ir išgąstis, kad jis panėšėjo į kaukę.

– *Les autres aussi*, – sušnabždėjo ji. – *Ils ont la fièvre!* Kiti taip pat. Jie karščiuoja! Skarlatina, tebus ji prakeikta!

Dešimtą ryto, palikęs Popę su vaikais (per tą laiką juos aplankė dar vienas – taip pat su penicilinu – gydytojas), Kesas vėl nuvažiavo į ligoninę. Ten jam pranešė, kad mergaitei prasidėjo traukuliai; jai buvo atlikta stuburo punkcija, kuri siaubingai komplikavosi; pačiuose žodžiuose jam pasigirdo kažkas nepadoru ir lemtinga –

streptokokinis meningitas. Dažnoka, sunkius ligos atvejus lydinti komplikacija, pasakė gydytojas. Kesas įtykino į palatą ir pažvelgė į dukrą: atrodė, jog ji vos alsuoja, o liepsnojančiame veidelyje, po raudoniu, oda pradėjo įgauti vos pastebimą savybę – konsistenciją, panašią į vašką.

– Vaikeliuk, *tik nereikia,* – sušnabždėjo Kesas.

– Deja, prognozės, *le prognostique,* – pasakė gydytojas (jie išties gūžčioja pečiais, tie siutą varantys varlių rijikai!), – prognozės niekaip nepavadinsi palankia.

Kesas išsverdėjo į karštos saulės deginamą gatvę su sausu, aprūdijusiu baimės skoniu burnoje ir mirtinu šalčiu kauluose bei raumenyse. Be miego, peršinčiomis akimis, jis pats nesumojo, kaip pagaliau atsidūrė triukšmingame uosto rajone, kur oras buvo pilnas stambiagrūdžio smiltainio dulkių, vėjas kvepėjo druska ir benzinu, o nematomas plaktukas vieną po kitos it kniedes varė į ausų būgnelius gryno trenksmo kulkas.

Vėliau Kesas padarė išvadą, kad jeigu tuo metu nebūtų visiškai sutrikęs, išsekęs, priblokštas, padėtis jam nebūtų pasirodžiusi tokia beviltiška; bet tuosyk tarytum viskas pasaulyje susimokė įteigti jam vieną mintį: visi mano vaikai mirs. Visi mano sūnūs ir dukterys. Mintis buvo tokia klaiki, kad ištrynė skausmo ribas. Kad ir kaip stengėsi, Kesas negalėjo išmesti iš galvos vieno vaizdo: Pegė, jo pirmagimė, mieliausia iš mieliausių, pati geriausia, susitaršiusiomis ant kaktos garbanėlėmis, pakeldavusi atsidavusį veidelį it gėlę, visada bučiuodavo ji taip: pagriebusi už ausų, atsukdavo į save jo veidą, tarsi dievinančio tėvelio galva būtų ąsotis.

Vydamas nepakeliamą vaizdinį, Kesas įbedė akis į dangų: du reaktyviniai lėktuvai riaumodami praskriejo virš uosto vos neužkabindami laivų, stogų ir dingo.

Dievinančio? Žinoma, jis dievino vaikus, tačiau pats skendo beribėje savimeilėje; tad ar daug *tikros* meilės jie matė? Juk tik Popė, tik ji viena, pirkdavo jiems dovanas, rūpinosi jais, prižiūrėjo juos ir užmaršiai, lengvabūdiškai, taip, kaip išmanė, vis dėlto išmokė juos visko, ką jie žinojo, o jis tenkinosi tuo, kad atlaidžiai plekšnodavo užpakaliukus, sūpuodavo ant kelio ir maloningai šyp-

sodavosi iš jų išdaigų, laikydamas vaikus kažkuo savaime suprantamu.

Dievas regi, taip jam ir reikia. Taip jam ir reikia – už perdėtą pasitikėjimą. Už kvailą, vaikišką, perdėtą pasitikėjimą. O ir kaip gali būti kitaip? Juk tai tik kažkoks skystas, kvailas sekmadieninės mokyklos refleksas, – atkritimas, jo manymu, dėl klastingos Popės pamaldumo įtakos, – kad jis ėmė ir pamanė, jog per pastaruosius mėnesius dvasiškai atgimė, jog blaivybė ir šiek tiek nuosaikesnis elgesys įstengė išdildyti ištisus bergždžio, tingaus, palaido gyvenimo metus, išpirkti nesugrąžinamą, apgailėtinai pražudytą laiką, kai gėrė, nenorėjo dirbti, nedarė to, ką reikia daryti, ir atvirkščiai.

Kančios draskomas, Kesas pamanė, jog elgėsi kaip koks, atsiprašant, katalikas! Vylėsi šitaip gauti *nuodėmių išrišimą!* Tikėjosi išvengti pelnytos bausmės darydamas negarbingą ir kvailą prielaidą, kad blogį kaip kreidą galima nuvalyti nuo mokyklinės lentos ir nesunkiai įrašyti toje vietoje gerą darbą. Taip, visiškai pamiršo, kaip buvo auklėtas, išmetė iš galvos, kad Dievas anaiptol nėra geras ir mielas krikščionis, kuris, anot Popės, nebaus, jei nuoširdžiai atgailausi; ne, Dievas – tai piktas, nesukalbamas žydas purvina barzda ir degančiomis akimis, o jo šnervių šnirpštime – dūmai ir pragaro liepsnos, jis įkalė Kesui į galvą Įstatymą taip, kaip įkaldavo pakvaišę, apdriskę jo vaikystės pranašai, trankęsi Karolinos žemupiais su dažų skardinėmis ir rašinėję ant kiekvienos daržinės, kiekvieno stulpo ir ramsčio liepsningą ir žiaurų:

NEVOK! NEŽUDYK! NESVETIMOTERIAUK!

Dievas sučiups tave, jei nusidėsi, o kai sučiups – tau galas. Štai ir visa šneka. Ir nors klyk: „Tėve!“, „Esu kaltas!“, nors atgailaudamas galva sieną daužyk, vis tiek sučiups tave. Ir su ta pačia teisėjo rūstybe, vertusia milijonus žydų drebėti vien išgirdus Jo vardą, Jis paskirs nusikaltimą atitinkančią bausmę.

Argi ne teisinga, mąstė Kesas, jog tas, kurio gyvenimas iki šiol buvo pašvęstas beprasmei saviplakai, pusiau tiki ir trokšta turėti Dievą – baisų sadistą? Argi ne teisinga, kad tasai Dievas (ar ne Jo piktdžiugiška akis neseniai sekė jį tą kraupią naktį?) dabar iškėlė

baudžiančią ranką ir, tarsi rodydamas nepasitenkinimą tuo, kuris taip negrabiai, pakrikai, bergždžiai siekė menkučio nemirtingumo, atima viską, kas iš tiesų nemirtinga? Sūnus ir dukteris! Kas, kad jie gležni ir žavūs trumpaamžiškumu kaip gėlės, kas, kad jie – tik menkutės dulkelės Jo saulės spindėjime. Jis pačiups juos.

– Tai ir pasiimk juos! – išgirdo Kesas savo įnirtusį ir beviltiškai atgailaujantį šnabždesį. – Pasiimk juos! *Pasiimk!*

Paskui jis užsimanė uosto bare prisigerti perno, tačiau nežinia kodėl to nepadarė. Vėliau, atgaline data, Kesas buvo pasirengęs pripažinti, kad nuo galutinio sužlugimo jį išgelbėjo kažkokie vidinio padorumo likučiai. O tuo metu tiesiog nepakeliama buvo jaustis niekam tikusiu, savo pareigos neatliekančiu žmogumi: suvokdamas, jog kažkokiu paslaptingu, beviltišku, nepataisomu būdu jis yra savo vaikų žudikas ir kad Dievas, – nors ir kas Jis būtų, – Dievas, visą laiką keitęs formą ir pavidalą, tarsi nenustygstantis sielos fantomas, – kurstė jį šitam nusikaltimui, Kesas parėjo į viešbutį papasakoti Popei apie dukterį ir visą kelią graudžiai verkė. Teisingiau, garsiai bliovė.

Tačiau tuo, beje, ir patrauklus gyvenimas, kad sunkiausi išgyvenimai kartais stebuklingai baigiasi. Nebėra išeities! Viskas žuvo! Mano egiptiete, aš mirštu!* O netrukus, žiūrėk, mes jau sėdim prie krosnelės, liežuvis atsirišęs, žandai išraudę, ir pasakojam, kaip išsikapstėm iš sunkiausios padėties – smulkmenos dar gyvos, bet po truputį blėsta.

Šiuo atveju viskas baigėsi tuo, kad po pusantros paros vaikai ėmė taisytis. Pegė po didelių penicilino dozių atsigavo ir visa gerkle reikalavo *de la glace au chocolat,* šokoladinių ledų, o Timočiui ir Felicijai, taip pat pripumpuotiems visagalių vaistų, – jų skarlatina buvo lengva, – praėjo ir bėrimas, ir karštis, ir, baigiantis antrai dienai, jie jau išsiropštė iš lovų ir skardeno koridorių baisingais šūksniais. Mažylis, dar nepraradęs įgimto imuniteto, visai nesusirgo. Pegė sveiko savaitę, ir per tą laiką paaiškėjo, kad liga praeis be pasekmių; dar reikėjo apmokėti didžiules sąskaitas, bet po ko-

* Iš Williamo Shakespeare'o tragedijos „Antonijus ir Kleopatra".

kių dešimties dienų visi jau talžė ant savęs uodus sėdėdami akmenuotame Hiero paplūdimyje, kur buvo išsinuomoję namelį, – ir vargu ar kas būtų įspėjęs (jeigu ne ant virvės išdžiaustyti rankšluosčiai su užrašu *Clinique de Provence Toulon,* kad šeimą buvo užpuolusi liga. Popė, šlapia, įdegusi, slidi, taškuotu akies tvarsčio dydžio bikiniu, šaukė iš putotų bangų:

– Štai ten tėtis! Kesai, eikš pas mus, pasimaudysim!

Tačiau Kesas, su sportbačiais ir duksliu medvilniniu sportiniu nertiniu, vietoj alkoholio čiulpdamas saldymedžio saldainiuką, kurio skonis panėšėjo į perno (ir kuris jį pavadavo), erzinamas nežinia kur nusičiupto kojų grybelio, pasišalindavo į namelio pavėsį. Iš visos šeimos jis vienas buvo rimtas, nusiminęs, prislėgtas, susimąstęs...

„Čia viskas primena Estaką Sezano paveiksluose, – užrašė Kesas bloknote, pažymėdamas, jog yra penktadienis, *le 24 août,* rugpjūčio 24-oji, – tokia pat ryški subtropinė šviesa, o žaluma ir mėlis taip gaivalingai susimaišę, kad jautiesi PRIVALĄS bet kokia kaina įminti už šio spektro glūdinčią mįslę. Bet negaliu nė piršto pakrutinti. (Įdomu, *en passant,* beje, kad šis dienoraštis ar žurnalas, ar kaip jį ten, rašytas ciklais, t. y. šis įrašas pirmas po ilgo laiko nuo tada, kai Paryžiuje dvasios paralyžius ir žarnyno nepraeinamumas kankino ne mažiau negu dabar.) Vakar, susikrovęs amato reikmenis ir kažkodėl pamiršęs įprastą silpnadvasiškumą, patraukiau vienas garlaiviu į Porkerolį tikėdamasis užeiti tarp sausmedžių besislapstantį pulkelį išsirpusių bakchančių, būrelį najadžių ir visų spalvų jaunų undinėlių. Užtikau kelis šimtus posėdžiaujančių biuikų pardavėjų iš Ženevos, todėl atsisėdau ant akmens prie jūros ir kietai užmigau.

Ši vieta – NE IŠ SAPNO. Sapnas po Paryžiaus nepasikartojo – matyt, esu pernelyg sveikas, stinga ištampytų nervų ir nesveikų kepenų. Regis, esu pasirengęs ir TAM, kad tik galėčiau viską gerai įžiūrėti. Popė ir vaikai čia kaip žuvys vandenyje, o aš – kaip Deiton Biče tarp motelių ir panašios barbarybės. Prancūzai kurortuose rėžiančiu rėksmingumu ir vulgarumu pranoksta visas pa-

saulio tautas, tarp jų ir mano tautiečius Keip Kode ar Mertl Biče, Pietų Karolinoje, – niekad anksčiau tuo nebūčiau patikėjęs. Tačiau, galimas daiktas, kad tai – tik atspindys to, kas mane graužia ir nepaleidžia. Vis dėlto reikia prisigretinti prie P., ramiai, bet tvirtai jai įteigti, kad vienintelis jos vyro išsigelbėjimas – Roma (MIESTAS), iš kur ji galiausiai yra kilusi, ir galbūt tai ją įtikins.

Aš pats esu sukrėstas ir neatsistebiu savo valios jėga *vis à vis,* dėl žudikiško gėralo. Pirmi blausūs dvasinio atgimimo ženklai. Labai neryškūs. Akys skaidrios kaip prizmės, uoslė kaip pėdsekio, apetitas toks, kad susigėstų visa kiaulidė, ir Leopolda jau trys mėnesiai nebeiškiša snapo, nors nėra ko stebėtis, nes ir Paryžiaus gydytojūkštis pasakė, kad, atsisakius svaigalų, opa kaipmat sugis.

Kokie aštrūs gali pasidaryti pojūčiai! Krantas tolumoje išlinksta ilgu baltu lanku Korsikos link, aukštai aukštai vėjo skraidinamos žuvėdros kaip žiedlapiai ištisinės žydrumos vandenyne, visa tai įrėmina sukrečianti gauruota, kone švytinti, bet keistai švelni žemės žaluma, ir tai pranoksta bet kokią fantaziją. Gyvas Sezanas. Teisingiau, įsivaizduotas Kinsolvingas. Tačiau ten stinga džiaugsmo, DŽIAUGSMO visai nėra, – ir aš negaliu nė piršto pajudinti. Ant Popės viryklės garuoja kažkokia smarvė. Matau, kaip ji su vaikais taškosi bangose. Iš mėlyno vandens aukštai iššoko žuvis ir blykstelėjo it gyvsidabris. Viskas apsitraukę kažkokia miglele, kurią ne iš karto pastebi, viskas apsitraukę – krantas, vešli žaluma, žuvėdrų žiedlapiai, ir nuo to peizažas neryškus (kaip Venecija Ternerio paveiksluose) ir blausus, įskaitant garlaivį, kuris tarsi kubilas nuliūliuoja į jūrą ištepliodamas dangų juodais dūmais.

Esu priblokštas. Negaliu nė piršto pajudinti. Pamenu, kažkur skaičiau – gal tai buvo Montenis? – kad žmogus neturi siekti jokio kito tikslo, o tik to, kuris jam teikia patį didžiausią nesavanaudišką džiaugsmą. Va, tada ir paaiškėja, kad aš – tikras pusprotis. Ir aš tai pripažįstu – bent iš dalies – taigi, sakykit ką norit, o neišmanėliškumas čia niekuo dėtas. Be jokios priežasties (gal kad oras šiltas? gal kad esu užkietėjęs šunsnukis?) staiga pajuntu geismą. Per dešimt minučių galėčiau nupiešti sultingą penkiolikmečių porelę, besidulkinančią taip, kad net užkietėjusiam Monmartro por-

nografijos specui akys iššoktų. Reikalui prispyrus, būtų galima tuo užsiimti. Tačiau kažkas mane sulaiko. Stengiuosi nesuskysti. *L'après-midi d'un crapaud,* vaikėzo vidudienio poilsis. Tuščioje mūsų sielų arkadijoje su mumis lieka geismas. Kieno tai žodžiai?

(Vėliau. Temstant.) Toks *paintre manqué,* dailininkas kaip aš, gali bent jau pabandyti rašyti dienoraštį, panašiai kaip Delakrua, kuriam tai velniškai sekėsi, sykiu išliekant ir nuostabiu dailininku, arba kaip Berliozas, apie kurį kažkas pasakė, kad literatūrai jis būtų labiau pasitarnavęs negu muzikai. Kas prasimanė, kad dailininkai neiškalbūs? Šiaip ar taip, logikos yra. Bet kad ji žemėn prasmegtų.

Keista, bet kai šiandien važiavau autobusu į miestą ko nors nusipirkti savo pūvančioms kojoms, staiga toptelėjo į galvą, kad po savaitės man sukaks 30, ir tai mane sukrėtė, nors būti sukrėstam, kad tau 30 – kvailiausias dalykas pasaulyje. *Dans le trentième an de mon âge,* trisdešimtais savo gyvenimo metais, ir t. t., ir t. t. Pasvarsčiau, ar tiesa, ką girdėjau kalbant, kad jeigu iki trisdešimties metų krauju, prakaitu ir darbu nieko nepasiekei, neišvydai sėkmės prošvaistės, niekada nieko ir nepasieksi? Deja, bet tai labai panašu į tiesą, – ypač ne praktinėje, verslo srityje – tai yra mene, – bet ir vėl, tegu juos skradžiai tiesiogine žodžio prasme. Aš bent jau matau kiekybę ir kokybę to, ką turiu, – paslaptingos neapykantos sau, tokios apgailėtinos ir visa apimančios, kad Hitleris su Himleriu pažaliuotų iš pavydo, suvokiu pakankamai aiškiai, kad būtų galima (apytikriai šnekant) išsilaikyti sveiko proto ribose. Tikiuosi vieną gražią dieną prisikasti iki esmės. O ligi tol pabandysiu per daug to nesigėdyti, žiūrėti su humoru ir stengtis iškęsti, kaip stengčiausi iškęsti slogą, žinodamas, kad ji nebus visą gyvenimą. Nors, kaip sakė Montenis, tai pats niekingiausias jausmas, galintis ištikti žmogų. Bet niekur nesidėsi. Turiu jį iškęsti. (Ką tik įbėgo Timis, klykdamas kaip skerdžiamas, ir pasakė, kad jam į nosį įkando krabas. Pabučiavau žaizdą, ir ji užgijo, o Timis laimingas išrūko pasisakęs, jog turi krabų. Nežinau, iš kur jų gavo.)

Sutemos čia neapsakomai nuostabios. Jos tarsi dera prie jūros, panašios į ramų ežerą, kuriam reikia tykių atsisveikinimų ir be-

garsių pabaigų; o aušra skirta vandenynui, tik vandenynui, kuriam būtinos audringos pradžios ir saulėtekis kaip trimito trenksmas. Galbūt visa tai sukuria oras, skaidrus, nelabai ramus, arba drėgmės sumažėjimas temstant – nežinau. O spalvos – tobulas impresionizmo pavyzdys ar modelis, nieko keista, kad jie šitaip tapė. Viskas liejasi į vienumą, dangus jau kaip juodasis gintaras ir aptaškytas žvaigždėmis, bet jos ne paskiros, o liejasi, jungiasi pereidamos į paskutinį šviesos ruoželį ties dangaus ir jūros riba ir į mėlyną vandenį, stulbinamai mėlyną tokį vėlų metą. Vieninga visuma.

O artėliau, vandens nuzulintų akmenukų pakrantėje, Popė ir vaikai – kaip trupinėliai – dar žaidžia ir šūkčioja prieblandoje. Nors būčiau tik pusė žmogaus, būčiau vertas šito. Rimtai. Netikėti jokiu išsigelbėjimu taip, kad netikėjimas nepakeliamu akmeniu slėgtų tau sielą, ir tuo pat metu regėti, kaip kad dabar (be to, ramiai ir blaiviai), danguje ir nejudančiame smėlyje tokį grožį ir didybę, regėti, kaip pakrante nerūpestingai, tarsi neegzistuotų nei laikas, nei nuovargis, laksto tavo palikuonys, ir vis tiek tikėti – tai alinte alina, tiesiog blogina.

Geriau jau būčiau gimęs Niujorko priemiestyje, kokiame nors Skarsdeile, ir niekada nepajutęs to potroškio, geismo, aistros, – tada sėdėčiau sau Medisono aveniu, kurčiau etiketes dezodorantams ir nežinočiau, nenumanyčiau, kas yra liūdno sūnaus palaidūno ledinė vienatvė. O dabar toks troškulys, mirtinas troškulys žmogaus, reginčio šalto vandens srautus, tekančius nuo aukštų Himalajų, už tūkstančių, tūkstančių ir tūkstančių mylių nuo pačios beprotiškiausios svajos, už kurios lašą sielą parduočiau.

Popės, tos begėdės nimfos, visa tai sudėta ir surišta kaspinėliu – nei rūpesčių, nei blaškymosi. Kartais man regis, kad mūsų santykiai maždaug tokie kaip pederasto, vedusio imtynininkę. Darni nedarna. Vakar aš kažką tarstelėjau apie Tulone mus ištikusias nelaimes. Beje, kažką nereikšminga. Vaikai įdegę, sveiki, patenkinti, ir pasakiau maždaug taip: kaip dabar puiku, nuostabu – ir kaip siaubinga buvo manyti, kad jie visi mirs. Eik jau, Kesai, atsainiai prunkštelėjo ji, kas tau šovė į galvą? Aš visą laiką žinojau, kad

jie pasveiks. Tada paklausiau, iš kur žinojo. O ji sako: aš TIKĖJAU, kvaileli. Na, tada aš sprogau: išrėžiau kažką apie sudergtą Tikėjimą ir pareiškiau, kad visa tai padarė *žmogus*, Aleksandras Flemingas, štai kas, idiote, išgelbėjo vaikus, penicilinas ir septyniasdešimt penki tūkstančiai frankų už medicininį aptarnavimą, ir jie atsirado ne iš tikėjimo nuo kūno atsietu, iš dujų sukurtu stuburiniu, be to, velniaižin kokiu trilypiai kraujomaišišku dariniu, o iš žmogaus tikėjimo, kad ir beprasmiško, bet vis tiek tikėjimo savo nelengvai pasiektu padorumu, sunkiu savęs tobulinimu, nes jis nesusitaikė su kraupia padėtimi, nepakeliama bausme – sėdėti ant rusenančių žarijų, kur jis, visų pirma, visai nesiprašė pasodinamas. Tik ne iš tikėjimo ŠMĖKLA, pasakiau jai. O ji – kad bent lašelį dėmesio. Tik nusižiovavo, pavadino mane chuliganaujančiu intelektualu – vieninteliais jai žinomais moksliniais žodžiais. Ir tvirtai, ryžtingai pakartojo: aš tikėjau. Paskui pasiėmė pieno nutraukiklį, išspaudė lašelį iš savo papuko, padavė Nikiui, pasisuko ant šono ir užmigo maitindama. Visi būtumėt mirę, jeigu ne aš, sušukau, bet ji nė nekrustelėjo. Ir nieko neveiksi. Ji atiduoda ir myli, o aš imu, ir viskas.

(Vėliau – gerokai. Po pusiaunakčio.) Dabar tylu. Tik uodai, tarp salų mirkčioja švyturys, o visus rytų pusės tolius nušviečia iš kažkur, nuo Italijos, artėjančios audros žaibų atspindžiai. Taip tylu, kad girdžiu savo laikrodžio tiksėjimą. Dienoraštį reiktų rašyti daug reguliariau. Keista, jog kažkuriuo metu šį vakarą, pirmą kartą nuo vaikystės, prisiminiau dėdės patarimą: jeigu tave kažkas graužia, jeigu slegia širdį, nueik į mišką ir nukirsk medį. Puiku, pamaniau, kol esi berniukas, kol tavo siela tyra, nekalta, kol esi gobiamas malonės, – o ką daryt, kai atsitokėji būdamas trisdešimtmetis vyras, kai tu dykumoje ir nėra nė vieno prakeikto medžio, o jei ir būtų, nėra kirvio?

Visa tai savo ruožtu man priminė, kaip po karo atvažiavau į Niujorką, rausiau žemę kanopom, buvau pasirengęs iš kailio išsinerti, numirti, nežinau, ką padaryti dėl meno, – bukas stuobrys iš Karolinos, dar su šiaudgaliais, styrančiais plaukuose, – nors ketverius metus išbuvau jūrų pėstininku, ir t. t., ir kaip po viso išlie-

to kruvino prakaito supratau, kad visiems į tai nusišvilpt. Tas žydukas – Dorfmanas? Dormanas? – taip pat stovėjo lietui lyjant 14-oje gatvėje pasišiaušusiais plaukais, dažais ištepliotomis rankomis, paklaikusiomis akimis ir šaukė: noriu tik vieno – atiduoti save, o tos aklos kiaulės ne tik imti, bet pastebėti nenori, ir jos išnyks nė žymės po savęs nepalikusios, bet taip joms ir reikia. Visiškų nulių padermė, šaukė jis, o po trijų dienų rastas pasikoręs ant dujų skaitiklio savo skylėje. Nežinau, gal tada ir prasidėjo šitas paralyžius. Nežinau, kas nutiko. Gal mes verti vieni kitų, o kaltę ir pasmerkimą reikia pasidalyti perpus.

Norisi miego. Po vakarienės nutariau paragauti vynuogių degtinės; blogiau nepasidarė, kartoti nepanorau, tad gal atsigausiu ir kada nors sulipdysiu sueižėjusį moralinį savo pamatą – jei ir ne savo, tai tų švelnesnių, tyresnių, mielesnių, jau atėjusių paskui mane, šlovei. Taigi ryt arba poryt pasakysiu Popei, kad važiuojam toliau, į Italiją, kur pieno upės teka, ir mes susikrausim mantą į kokį nors neskubrų traukinį su storakojais kūdikiais, apelsinų žievelėmis, minkštais šokoladukais ir guminiais žaisliukais ir... važiuosim – iškišę galvas pro visus langus: sudie, Prancūzija, *adieu beau pays*, lik sveika, nuostabioji žeme...

Florencija, savo didybe žeidžianti ir bauginanti žvilgsnį, buvo pernelyg graži, kad ilgai joje išbūtum. Rugsėjo viduryje Kesas ir kompanija jau gyveno Romoje, retai saulės aplankomame bute, – kurio dvynį nesunku būtų rasti ir Brukline, – Andrea Doria gatvėje, netoli vakarinio miesto pakraščio ir, Popės džiaugsmui, pėstute pasiekiamo Vatikano, kuris labiau buvo užvaldęs jos mintis negu Meka – dievobaimingiausio musulmono. Kesą, balansuojantį ant virpančio padorumo lyno, tai pylė karštis, tai drengė šaltis: hosanas vėl atgautai sveikatai keitė juodžiausia neviltis, kurios kilmė buvo jam neaiški.

Romoje tas keistas galvoje vykstantis kliūtinis jojimas trikdė ir siutino Kesą labiau nei kas kita, todėl, kad ir kaip stengėsi, kad ir kaip gudriai statė sumas, amžinai likdavo tuščiomis. Kai, pavyzdžiui, ryžtingai sutelkęs valią ar iš nevilties, ar dar dėl balažin ko,

jis prisivertė elgtis blaiviai: liovėsi gėręs – beveik liovėsi – ir daugeliu kitų atžvilgių tapo šeimos žmogumi, siekiančiu saulėto *mens sana,* sveika siela, idealo, ir t. t., nusigręžė nuo naktinio gyvenimo pagundų, atsikratė erotinių svajų ir savižudiškos blogos nuotaikos, ėmė dusyk per dieną valytis dantis ir blizginti batus, pradėjo vartoti listeriną, kad iš burnos nesklistų nemalonus kvapas, – ir visa tai davė palaimingų vaisių, kurių svarbiausias buvo tai, kad ėmė funkcionuoti kaip žmogus, bent jau biologine prasme. Skonis, rega, klausa – saldieji potyriai, kuriais Gamta apdovanojo net primityviausią mirtingąjį, – vėl atgijo; ore sualmėjo saulės šviesa, šnervės suvirpo nuo seniai pamirštų kvapčių, ir Kesui pasirodė, jog šitaip galima sulaukti ir brandžios senatvės.

Tačiau toks gyvenimas turėjo skausmingų trūkumų. Svarbiausias buvo tai, kad kuo labiau Kesas artėjo prie klestinčio, laisvai besinaudojančio visais Dievo duotais gebėjimais individo palaimingos būsenos, tuo aiškiau – kaip paradoksalu! – matė save tampantį jaunu, maloniu, su išskydusia šypsena žmogumi – emociniu kastratu, praradusiu tą būtiną sielos dalį, kuri regi pasaulį aistringai ir nutrūktgalviškai, kurią reikia pliekti, erzinti, net vesti iš proto, kad neprarastų regėjimo aštrumo. Gerai pagalvojus, ši teorija nebuvo vien romantinis prasimanymas: grynų gryniausia tiesa buvo tai, jog Kesas tiesiog atbuko.

Tiesą sakant, jis įveikė Hiero pakrantėje jį smaugusios apatijos kerus ir pirmą kartą per tuos metus ėmė rimtai dirbti; bet jo darbai – jis aiškiai matė – buvo lėkšti, nuobodūs, pilki, kupini akademinės tuštumos. Jo akys tebebuvo „skaidrios kaip prizmės", ausys jautriai reagavo į triukšmingą Romos muziką. Ir Leopolda, jo opa, buvo tyki kaip miegapelė. Tačiau pasaulyje iš tiesų yra toks dalykas kaip per didelė gerovė, ir Kesas jautė, kad, dar nepasiekus jokios brandžios senatvės, jį paprasčiausiai gali pribaigti sveikata, geri ketinimai ir nuobodus vienodumas.

Tai buvo tiesa, bet tiesa buvo ir tai, kad dar vienų mėnesių mėnesius trunkančių, visišku išsekimu pasibaigusių gėrynių kaip Paryžiuje jis daugiau neištvertų. Paskutinės dienos ir paskutinės nakties prisiminimas teberuseno kaip silpnas košmaro atgarsis;

sustingusi grožio akimirka įsirėžė atmintyje ryškiai ir aiškiai, bet ją temdė niūrus, pragaištingas, tarytum vaiduokliškų šmėklos ar piktosios dvasios sparnų šešėlis. Vien mintis apie ją sukeldavo Kesui šiurpulį. Tad vienaip ar antraip jis likdavo be nieko.

Kartais, mąstė jis, atrodo, jog man geriau būtų buvę likti Niujorke. Būčiau tapęs abstrakčiu ekspresionistu, rūkyčiau marihuaną – vis geriau negu gerti, – ir sektųsi man ne prasčiau negu tam sumautam Eizenhaueriui. Nieko nekainuotų, būčiau madingas kaip velniaižin kas, užsidirbčiau daug šlamančių...

Tačiau žiemą Roma būna pasakiškai puiki. Nors iš pradžių pinigai kėlė galvos skausmą, bet vieną gražią dieną atsivėrė „aukso kasyklos": Kesui buvo grąžintos permokos už skrandžio ir žarnyno ligų draudimą, jis tuoj pat iš antrų (o gal trečių) rankų nusipirko motorolerį ir ėmė plerkšti po miestą šalikuotas ir pirštinėtas, aprasojusiais akiniais, užsismaukęs ant ausų beretę, saugodamasis Tibro rūkų ir drėgmės. Tuo metų laiku amerikiečių mieste buvo vos vienas kitas, ir Kesas jautėsi laimingas. Jis apžiūrėjo viską, ką lanko turistai, – ir daug daugiau. Kai akys pavargdavo nuo galerijų, bažnyčių ir griuvėsių, Domenikino, Gvido Renio, Tjepolo ir tunto mažesnių šventųjų protėvių, Kesas sėdėdavo kavinėse ir baruose, atidžiai stebėdavo romiečių veidus, įsiklausydavo į pašnekesius ir su liūdnu pagyvenusio dvasininko nuosaikumu ragaudavo apyšiltį baltąjį vyną.

Romiečiai atgaivino jo draugingumą. Būdamas geresnės nuotaikos, Kesas eidavo į sausakimšas Trasteverės kavines, ginčydavosi su baro padavėjais, šnekučiuodavosi su mokytomis senutėmis, kačių mylėtojomis, su išdžiūvusiu senu melagiu, nuolatiniu vieno baro lankytoju, – jo žodžiais tariant, šturmavusiu Šv. Pankracijo vartus paties Garibaldžio būryje, – ir su kompanija svajojančių išvykt į Ameriką – ir pamėgusių Kesą už tai, kad jos nekenčia, – jaunų triukšmingų komunistų, kurie dainuodavo jam serenadas pritardami gitaromis. Šitokiu būdu Kesas visai pakenčiamai išmoko itališkai, bet nelaikė tai nuopelnu, nes jau seniai, Prancūzijoje, pastebėjo, kad turi gabumų kalboms, ir kartais liūdnai pagalvodavo, jog tai vienintelis tikras jo talentas. Kur jis buvo skai-

tęs, kad daugiakalbystės gabumais dažniausiai apdovanojami psichiškai nesveiki žmonės? Kartais ši mintis jam keldavo nerimą.

Kai nuotaika būdavo blogesnė, o Popė išlydėdavo Pegę į mokyklą arba, kaip šeimos motina, – tai tapo įpročiu, – lankydavo numylėtus šventuosius ir vedžiojosi jauniklius iš bažnyčios į bažnyčią, Kesas likdavo namie, rūkydavo sicilietiškus cigarus, sunkiai dūsaudavo ir tapydavo nykius paveikslus. Kartais klausydavosi jau visai užkimusio patefono. Kartais skaitydavo Sofoklį, visada išmušantį iš vėžių, pakertantį pasitikėjimą, – nuo jo sudrėkdavo delnai; dažniau, negu būtų norėjęs prisipažinti, skaitė *Oggi,* teisingiau – nes *skaityti* itališkai nemokėjo – žiūrinėdavo atvaizdus varvindamas seilę kaip visi – išskyrus pavienius egzempliorius – vyriškos padermės atstovai į Džiną Lolobridžidą, Silvaną Mangano, Sofiją Loren ir rasdavo naują pasitenkinimo šaltinį teksasietiškų tornadų ar ilinojiškų žmogžudysčių (*un triplice assassinio a Chicago,* triguba žmogžudystė Čikagoje, nuotraukose, kur kūnai gulėdavo uždengti kruvinomis paklodėmis. Kartais visą dieną miegodavo. Kartais nieko neveikdavo, tik sėdėdavo nugrimzdęs mintyse – nejudėdamas, perdžiūvusia burna, bejausmis kaip akmuo – stengdamasis suvokti, kas jį graužia. Kartkartėm rašydavo dienoraštį. Popei ir vaikams buvo švelnus. Nedarė žalos nei sau, nei kitiems. Taip išgyveno Romoje septynis mėnesius.

Paskui šaltomis ir vėjuotomis kovo dienomis (Kesas įsiminė, jog buvo Didžioji savaitė), nutiko keli dalykai, kurie privertė jį vėl nukreipti žvilgsnį į pietus, Sambuko link.

Buvo taip. Per Gavėnią pradėjusi aktyvią religinę veiklą (Kesas kartais pamanydavo, kad jeigu Popė atneš į namus dar vieną žuvį, jis ją, Popę, pasmaugs), Didžiosios savaitės metu Popė pasiekė aukščiausią užsidegimo ribą; pamiršusi, kas yra nuovargis, ji dalyvaudavo visose įmantriausiose pamaldose, apeigose ir ceremonijose, merkiant lietui išbėgdavo į gatvę, kad apeitų visas Kryžiaus Stotis, ar kaip ten jos vadinasi, ir vienoje jų, – tiksliai kokioje, Kesas taip ir nesužinojo, – ar Švč. Marijos didžiojoje bazilikoje, ar toje, kur yra Džoto freska, – Laterano Šv. Jono bazilikoje, – ji ir sutiko tą amerikiečių porą, Makeibus. Jei tik būtų sutikusi, dar

pusė bėdos, vėliau mąstė Kesas, o svarbiausia: kas kaltas dėl užmegztos pažinties (vargu ar paprastai labai drovi Popė, ir vėliau Kesas mintyse įsivaizduodavo, kaip maldingoje spūstyje atgrubnagis, atvėptalūpis Makeibas riesta airiška nosimi ir „Rolleiflex" ant krūtinės krūpteli žvilgsniui užkliudžius pamaldumu švytintį Popės veidelį), jis taip ir neišsiaiškino. Šiaip ar taip, pašnekesys užsimezgė. Popė, gryna nekaltybė, prilipo prie šitų piligrimų, jie – prie jos, ir ji didžiai suklydo atsivesdama juos į namus.

Jie atėjo pavakare; lietaus molekulės plaukiojo ore kaip lipni dulksna, buvo pilka pilka, ir Kesas, pats pilkas kaip pilka žuvis, visą dieną mąstė apie netvirtą finansinę jų padėtį. Makeibas, vulgarokas trisdešimt penkerių metų vyras su lietpalčiu ir kepure su snapeliu, be perstojo šypsojosi. Jis prekiavo (liūdna ironija!) vynu ir likeriais Mineoloje, Niujorko valstijoje; Popę jis vadino „mažyte", o Kesą „draugeliu". Jo žmona, nedaili jauna moteris, buvo užsileidusi ant kaktos – tikriausiai žemos – karčiukus ir vadinosi Greisė. Kesas negalėjo patikėti, kad tai vyksta jam.

– Kas, po velnių, tau šovė į galvą? – tyliai paklausė jis Popės virtuvėje, kai ji taisė vakarienę. – Dar ir *valgyti* juos užsikvietei!

– Atleisk, Kesai, – atrėžė Popė. – Jie buvo labai malonūs, ir visa kita. Nupirko man ledų. Įsišnekom, ir jie atrodė tokie liūdni, tokie sutrikę. Jie malonūs. Be to, – pridūrė atgręžusi liūdną veidelį, – mes visiškai nebendraujam su amerikiečiais... niekada!.. Aš pavargau taip gyventi, štai ir viskas!

Šventa teisybė, apgailestaudamas dėl Popės, pamanė Kesas: per tuos metus jos ryšiai su tėvyne taip sumenko, kad pakaktų kojų ir rankų pirštų suskaičiuoti žodžiams, kuriais ji persimetė su tėvynainiais, neskaitant šeimos. Ir vis dėlto jis negalėjo palyginti šios netekties su neviltį keliančiais Makeibais.

– Po velnių, tai ne dingstis atsitempti į namus tą *airių* porelę! Ir dar iš Mineolos...

– Nustok apie airius! – ištarė Popė, ir kiaušinių plaktuvas sudrebėjo jos rankoje. – O kas aš, kas tavo vaikai, juk jie *per pusę* airiai, ir apskritai tokio fanatiko kaip tu gyvenime nesu mačiusi. Aš...

– Kodėl nepasikvietei porelės santechnikų ir pustuzinio masonų...

– Pakviečiau, ir viskas, ir užsičiaupk!

Per vakarienę – buvo patiekta riebi *merluzzo,* menkė su makaronais – Makeibas, nepastebėdamas kambaryje išmėtytų drobių ir dažų tūbelių, pasiteiravo, kokia Keso „specialybė". Išgirdęs atsakymą, nutaisė grimasą, vyptelėjo, bet nieko nepasakė. Amžinajame mieste net fariziejus nedrįsta nepalankiai atsiliepti apie meną. Pašnekesys, kaip ir reikėjo tikėtis, nukrypo į dvasinius einamojo sezono dalykus.

– Tėvas Kliris, – pasakė Greisė, – žinot, mes su juo čionai atvažiavom, – tai jis pasakė, kad tikriausiai Šventasis Tėvas kada nors bus kanonizuotas. Šiaip ar taip, eina tokie gandai.

– Žinot, kas yra gandai, – tarė Kesas, traukdamas iš burnos žuvies kaulą. – Žinot, kaip jie plinta? Apkalbos, liežuvavimas. Triukšmas ir įniršis, o prasmės *niente,* jokios.

Stojo tyla, peiliai ir šakutės pakibo – kone girdimai – ore. Kai Kesas pakėlė akis, Greisė atžarokai tarė:

– Kai ėjom čionai, jūsų žmona mums pasakė, kad... eee, jūs nesate katalikas.

„To dar betrūko – būti sumautu kataliku". Šiurkštus atsakas jau kabėjo Kesui ant liežuvio galo, jis vos nepaspringo juo; jau kone regėjo jį, kartu su kabutėmis, – bet taip ir neištarė.

– Visai teisingai, – sumurmėjo. – Neaplankė malonė.

Virte virdamas, jis šiaip taip išsėdėjo per vakarienę tolydžio rakinėdamas dantis, neramiai bėginėdamas į tualetą arba, minčių srauto kažkur nuneštas, braižinėdamas ant staltiesės šaukštu, galvodamas apie ką nors kita, – kol prie stalo buvo vejamas kvailų plepalų kamuolys: apie popiežių Pijų, kurį Makeibai tikėjosi pamatyti per „odienciją", apie kardinolą Spelmaną, kuris nebuvo toks storas – „platus", anot Greisės, – kaip nuotraukose. Popei visos šios naujienos padarė didžiulį įspūdį, bet ir ji nušluostė Makeibams nosį, – nes jau buvo audiencijos pas popiežių („visai arti"), – ir patyrė savo kuklaus triumfo akimirką, kai, kvapo netekusios Greisės raginama, apibūdino Šventąjį Tėvą – rankas, nosies formą, žiedo arba žiedų dydį.

– Puikus, nuostabus žmogus, – pasakė Popė spindinčiomis akimis, pereidama į savo protėvių tarmę.

– Prašom atleisti, – staiga įsiterpė Kesas. Jis kai ką prisiminė; tai jį juokino ir sprūdo nuo liežuvio. – O ar žinot, – ištarė jau kvatodamas, – ar žinot, kaip vadina Spelmaną kardinolai Vatikane?

– Ne, o kaip? – paklausė Greisė. – Kardinolas Spelmanas.

– Įspėkit.

– Ne, tikrai nepavyks, – tarė ji, viltingai žvelgdama į Kesą.

– Šir... – Kesas springte springo juoku, negalėdamas žodžio išspausti. – Šir... Oi, mirsiu... Širle Templ!

– Kesai! – suriko Popė.

– Ne, rimtai! – Jis kikeno žiūrėdamas į priblokštą Greisę. – Atskrenda jis iš JA ir V, suprantat, tuo prašmatniuoju lėktuvu...

– Kesai! – pakartojo Popė.

– Ne, rimtai! Žinokit, man *kunigas* papasakojo. Atskrenda jis į Čampiną, o Vatikane pasklinda žinia: *Shirley Temple è arrivata!* Širlė Templ atvyko!

– Kesai!

– Cha cha cha! – pasigirdo prie stalo juoko papliūpos. Kesas krūptelėjo ir pamatė, kad Makeibas, prasižiojęs lygiai taip kaip jis, bejėgiškai dreba juoko purtomas.

– Čia tai bent, draugeli! – šluostydamasis akis, tarė Makeibas. – Širlė Templ, padvėst galima! Girdėjai, Greise! – Ir tarp juoko spazmų prašvokštė, kad miršta iš noro papasakoti tai Bilui Herliui.

– Man visai neatrodo juokinga, – rūsčiai tarė Greisė.

Ir tuo metu, – kaip vėliau prisiminė Kesas, – vakarėlis staiga pakrypo į gerąją pusę; tiesa, kai pokylis baigėsi ir žvakės užgeso, paaiškėjo, kad posūkis buvo apgaulingas, tik užliūliavo Kesą, įviliojo į spąstus, panardino į dvasinę sumaištį, iš kurios jam ilgai nepavyko išsikapstyti. Tačiau tą akimirką (kas galėjo numanyti, koks bus vienintelio vulgaroko pokšto atgarsis?) jis dėjosi didžiu: jį nustebinęs pritariamas Makeibo juokas iš savy paskendusio paniurėlio pavertė talentingu juokdariu. Na, o patį Makeibą, kuris tebesėdėjo prie stalo purtydamas galvą ir žvingaudamas, Kesas

jau matė naujoje, palankesnėje šviesoje. Kad jis primityvas ir asilas – viena; bet faktas, kad gali juoktis nekreipdamas dėmesio į varginantį ir nykų žmonos dievotumą, suteikė jo asmeniui kažko svaresnio. Todėl, nepaisant „draugelio“ ir viso kito, Kesas pajuto svečiui daugiau prielankumo.

– Tik tarp mūsų, gerai? – pasakė Makeibas po vakarienės, kai Popė ir Greisė plovė indus. – Aš – doras katalikas, ir taip toliau, bet ne *iki išprotėjimo,* suprantat? Roma, aišku, nuostabi, bet, žinot, mudu su Greise čia ne dėl to paties atvažiavom. – Ir, nubrėžęs ore įsivaizduojamus krūtų ar sėdmenų išlinkius, ilgai, estradiškai pamerkė akį. – Suprantat mane, draugeli?

– Kur jau ne, Makai, – geraširdiškai atsakė Kesas.

Stojo lemtinga akimirka: persikūnijusi Ieva iš Mineolos pasiūlė uždraustą vaisių.

– Klausykit, – kimiai sušnabždėjo svečias. – Regis, jūs senokai nebandėt tikro amerikietiško produkto? Ką pasakysit apie „Senąjį Makeibą“?

Jis nejuokavo, o „Senasis Makeibas“ nebuvo prasimanymas: tai buvo penkiasdešimties laipsnių kukurūzų viskis, išpilstytas Tenesyje, pardavinėjamas Mineoloje su originalia Makeibo etikete (trilapis dobilas, arfa*, airiška pypkė), ir litrinis šio gėrimo butelis svarino jo lietpalčio kišenę. Kai Makeibas iškėlė žiburiuojančio gintaro butelį prieš šviesą, iš Keso lūpų nevalingai išsiveržė su neviltim sumišusio džiaugsmo aimana; padejavęs, pasimalęs, prakaito pilamas, jis su giliausiu skausmu tarė:

– Taip, Makai, neragavau nuo tada, kai išvažiavau iš Valstijų, – ir baisiai norisi. Bet negaliu.

– Kas yra? Draugeli, čia grynas produktas. Aš niekur be jo kojos nekeliu.

– Gerdamas pametu saiką, – atvirai prisipažino Kesas. – Negaliu sustoti, sriaubiu iki žemės graibymo. Todėl persimečiau prie vynelio. O, po teisybei, esu tikras prasilakėlis. Be to, Makai, įsitaisiau opą.

* Trilapis dobilas – Airijos nacionalinė emblema; arfa – Airijos herbas.

Tačiau visa tai tebuvo laiko vilkinimas: neprabėgus valandai, Kesas jau stengėsi tapti pačiu girčiausiu žmogumi Romoje, o vakaras pavirto pačiu sunkiausiu pastarojo meto prisiminimu. Ir kodėl? Kodėl? Kodėl kaip tik šis vakaras, taip, o ne kitaip susiklosčius aplinkybėms, kartu su kvailu ir įkyriu nepažįstamuoju? Kodėl taip ilgai kovojus, kad būtų išsaugota dvasios pusiausvyra, viskas turėjo nutrūkti dabar, pilką, nuobodų Romos vakarą, nei iš sielvarto, nei iš džiaugsmo, be priežasties? Kodėl, klausinėjo jis savęs, puolęs į neviltį, skubiai, neatgaudamas kvapo, sykį, antrą, trečią versdamas sau į gerklę po pusę stiklinės neatskiesto viskio, kodėl jis toks silpnavalis smurglius – o gal paprasčiausiai atsidūrė tarp tyčia sudarytų aplinkybių, kurių nesugeba valdyti?

Netikėtai (kai, išsirengęs iki mėlynų baltų raudonų petnešų, šlapialūpis Makeibas ėmė pasakoti nešvankius airiškus anekdotus su Patais, Maikais ir tarmiškais žodelyčiais) Kesas suabejojo, ar tasai krautuvininkas iš tiesų nebus koks nors *advocatus diaboli,* atsiųstas čia ne tik jo išbandyti, bet ir įrodyti, pasitelkus birzgalą, kuriam negalima atsispirti, jog Kesas nesugeba gyventi pasaulyje paklusdamas savo valiai. Jėzau Marija, pamanė keldamas prie neklusnių lūpų trečią stiklinę, aš vėl nusiritau.

Tačiau „Senasis Makeibas" išties buvo kokybiškas produktas: Kesas juto, kaip viduje, išorėje ir aplinkui pasklido maloni šiluma; atvėpusiu žandikauliu jis klausėsi anekdotų, žvengė, daužė sau per sėdmenis, kasėsi tarpkojį, nelyginant rūkoriams skirtame vagone atsidūręs plevėsa, ir pasakojo Makeibui savuosius. Po pusės valandos, „mergaitėms" grįžus iš virtuvės, Keso veidas degė, kaklaryšis mėtėsi nežinia kur, ir, apsipildamas prakaitu, jis strapaliojo po kambarį kaip ožys.

– Taigi važiuoja airis traukiniu, – pasakojo Kesas, – o šalia – mažas žydelis, na, iš tos Vidurio Europos, ar panašiai, – angliškai skaityti nemoka ir vis prašo išversti, kas parašyta laikraštyje. Gerai, mano sau tas airis, iškrėsiu tau, žmogeli, pokštą... Ar šitą žinot?

– Kesai Kinsolvingai! – pasigirdo už nugaros nelaimingas Popės balsas. – Kesai, tu *vėl* viską pradedi!

– Šš, Pope! Aš pasakoju.

– Bet, *Kesai*...

– Ir kaskart, kai žydas paklausia: „Ką reiškia?“, airis atsako: „Sifilis“ arba: „Gonorėja“, arba...

– Kesai! Paklausyk!

– Galop žydas sako: „O ką tai reiškia? Štai šitas žodis?“ Airis jam: „Triperis“. Tada žydas lėtai palinguoja galvą ir sako: „Ui! Nu, ir *ligotas* žmogus tas popiežius!“

– Haa haa haa! – sustūgo atvirsdamas ant sofutės Makeibas. – Haa haa haa!

Suglebęs iš juoko, išsivadavęs iš nevilties, apgailestavimų, abipusių kaltinimų, Kesas pasigręžė į nelaimingą Popę.

– Juk žadėjai, kad to *daugiau nebus!*

– Aš pajuokavau, – švytėdamas atsakė Kesas ir apkabino Popę. – Pamiršau, kaip tai malonu.

Popė ištrūko iš jo glėbio. Norėjo kažką pasakyti, sukrutino lūpas. Paskui apsigalvojo (tesaugo ją Viešpats, mieguistam ūke pamanė Kesas, niekada gyvenime manęs nezulino), metė į Makeibą pragaištingą žvilgsnį, tylėdama pasigręžė ir išėjo iš kambario nebeįstengdama ar nenorėdama matyti, kaip Kesas vėl atsiduoda savo demonui. Trinktelėjo miegamojo durys.

Paskui prasidėjo keisti dalykai. Greisė, iš pradžių laikiusis pabrėžtinai šaltai ir manieringai, pamažu atitirpo ir, skatinama vyro priekaištingų ir garsiai žarstomų sąmojų („Liaukis, Greise, nebūk nuobodybė, na, ir kas, kad Gavėnia, juk „Senojo Makeibo“ tu neišsižadėjai), taip pat truktelėjo šeimos produkto; produktas, kaip visada, pasirodė puikus, Greisė greitai apsinešė, jos plaukai, kaip ir liežuvis, pasileido, ir, prieš pusiaunaktį susėdus trise lošti dvidešimt vieno, pamiršusi visą savo puikybę, šventeiviškumą, ji sukikenus užsiminė, kad galbūt pati atvažiavo į Romą „pasiieškoti poros krokodilo odos rankinių“, kelis kartus pasidievažijo ir nusivelniavo.

Kesas pasielgė kvailai sėsdamas lošti pasigėręs (juo labiau, – kaip palengva suvokė, – su tokiu žmogumi kaip Makeibas, galinčiu gerti kaip grenadierius, kuris, nubloškęs apsimestinį linksmu-

mą, sėdo lošti apsišarvavęs vanago žvilgsniu ir nė nevirptelinčia ranka), bet kai Makeibas ištarė: „Ar nesuskėlus mums pokeriuko?“ – jo žodžiai nuskambėjo kaip trimitas, kaip nepasiduodančiųjų šūkis.

Iš visų prisiminimų apie karą tik pokeris išliko Keso atmintyje kaip kažkas daugiau ar mažiau padoresnio, malonesnio. Kesas buvo – bent jau praeityje kortų meistras. Netgi virtuozas. Ir šitaip užsikariavo savajame jūrų pėstininkų dalinyje kad ir kuklią, bet vis dėlto šlovę. Kario atlyginimas kaupėsi, pinigai nereiškė nieko. Pustuzinyje Ramiojo vandenyno salų, Havajų viešbučių kambariuose, Amerikos lauko stovyklose, tvankiuose laivų triumuose Kesas išlošdavo ir pralošdavo civilio gyvenimo mastais didžiulius turtus; kartą per tris dienas Naujojoje Zelandijoje išlošė šešiolika tūkstančių dolerių tik tam, kad per savaitę prašvilptų juos nesėkmingame ir negarbingame azartiniame žaidime dviem kauliukais. Kartą per vieną partiją jis išlošė daugiau kaip keturis tūkstančius, aišku, per stebuklą: su Aukščiausiojo pagalba surinkęs visas iš eilės tos pačios spalvos kortas. O paskui San Francisko jūrininkų ligoninės psichiatrijos skyriuje, lošdamas su akredituotu šizofreniku, dviem konstituciniais psichopatais ir vienu tokiu pačiu kaip jis pats, DN (diagnozė nenustatyta), išlošė dvidešimt aštuonis milijonus dolerių, ir donkichotiškas statomų sumų dydis nesugadino jo triumfo. Jis mėgo kortuoti, tačiau nė karto nelošė nuo tada, kai atvyko į Europą, nors visur vežiojosi kortas ir loštukus ir dabar karštai ėmėsi šio reikalo (Dievas regi, pinigai jiems reikalingi) tikėdamasis apšvarinti nykiuosius Makeibus, – bet tai buvo tik iliuzija ir klaida. Jeigu „Senasis Makeibas“ pasirodė esąs uždraustas vaisius, iš rojaus už dvidešimt vieno lošimą buvo išguitas Kesas.

Pritilę ir susikaupę, visai ne kaip sugėrovai, jie trise prasėdėjo prie kortų pirmąsias nakties valandas; pro girtą ūką Kesas sekė, kaip hipnotiškai tolydžiai viskio lygis butelyje slūgsta iki vidurio (gėrė jis dabar vienas), paskui žemiau, ir kartkartėm purtė galvą bandydamas išvaikyti sparčiai tirštėjančią proto miglą, stebėdamasis, kodėl taip neapsakomai greitai auga pralošiamų pinigų suma.

Tikriausiai per tą neapgalvotą jo neatsargumą, mąstė Kesas, pasiūlius per aukštą statymų ribą – tris šimtus lirų, apytikriai penkiasdešimt centų; bet netgi jei taip, netgi jei jis girtas, netgi jei įgūdžiai prisimiršo, korta ėjo puikiai, – visą laiką tai devyniolika, tai dvidešimt, – ir maždaug iki pirmos valandos nakties jis neteko visų turėtų pinigų. Pusę antros jis pralošė aštuoniolika tūkstančių lirų, teko eiti į virtuvę, kur, pasirausęs tamsoje, išgraibė dar dešimt tūkstančių iš arbatos skardinėje Popės laikomo namų iždo.

Po velnių, mąstė Kesas, klupinėdamas tamsoje, elgiuosi kaip padugnė iš kokio filmo; mes negalim švaistyti tokių pinigų. Nudribęs ant kėdės, jis prisimerkęs pažvelgė į Makeibus. Susikaupę, suakmenėję, su karančiomis burnoje cigaretėmis, blaivūs, šalti kaip ledas, nekalbūs, tik retkarčiais įsakmiai tarstelintys: „Dar“ arba: „Gana“ – tonu žmonių, kuriems lošimas kortomis visą gyvenimą būtų buvęs jų pragyvenimo šaltinis, jie, kaip dvi Pelenės, pusiaunakčio alchemijos sukeistos, nusimetė pamaldžių piligrimų kaukes ir virto pora alkanų, godžių, kortoms pasišventusių ryklių. O Kesui niekaip nepavykdavo dviem kortom surinkti dvidešimt vieno, kad perimtų iš Makeibo dalijimą. Šie du išverstakailiai airiai kėlė jam šiurpą; Keso neapleido jausmas, kad jis vienas prieš visą gaują, dešimt tūkstančių lirų išnyko akyse kaip nuleistas vanduo.

Tris kartus iš eilės jis aplošė Makeibą; nesėkmių ruožas tarytum baigėsi. Dalyti turėjo ne Makeibas, o Greisė; ir Kesui vėl ėmė taip atkakliai nesisekti, kad jį visą sukte susuko, o kaktą išpylė stambūs prakaito lašai. Galiausiai, pirmą ir paskutinį kartą tą naktį, jis surinko dvidešimt vieną dviem kortom, ir dalijimas perėjo jam: tą jis atliko tik du kartus, po to prapylė ir kortų malką vėl užvaldė Makeibas.

– Velniai raguoti! – pasibjaurėjęs sušuko Kesas, kai penkioliktą kartą prieš jo tūzą ir devynakę – tvirtą dvidešimtuką – Makeibas atvertė dvidešimt vieną. – Kokiam velniui jums, Makai, Romos popiežius? Gyvenime nemačiau, kad žmogui taip sektųsi. – Kesui vėl nebuvo likę nė dolerio.

– Suprantu jus, draugeli, – pasakė Makeibas, ir tai buvo pati ilgiausia jo kalba per visą lošimą. – Kartais laimė nusisuka. Greise, paduok degtukus.

Buvo jau po antros. Nors Kesas tebėjo savo pareigas, – bent jau kaip lošėjas, kuris be reikalo nerizikuoja, esti atsargus, kai reikia būti atsargiam, tiki sėkme ne daugiau, negu galima tikėti, – viskis jau pradėjo jo sąmonėje žiaurų ardomąjį darbą. Kesui pasidarė ankšta ir baisu tarp keturių sienų. Kambarys patyrė menką ir nepastebimą, bet paslaptingą ir nepaprastai bauginantį matmenų pasikeitimą: skendėdamas dūmų kamuoliuose, jis tarsi sumažėjo ir net grėsmingai pakrypo perspėdamas apie pavojų – tarsi kajutė laive, susvyravusiame sujudintuose, nors kol kas begarsiuose vandenyse, pranašaujančiuose baisiausią audrą.

Kesui sukosi galva (jis suvokė, kad jau *seniai*), iš skrandžio gelmių gurguliuodamas ėmė kilti nejaukus šleikštulys ir džiugų pakilumą keitė – ar dėl tragiškų praradimų, ar dėl besaikio gėrimo, o gal dėl abiejų kartu – lipnus nerimas ir neviltis. Štai ką reiškia būti užkietėjusiu girtuokliu, mąstė jis, ritualiniu judesiu siekdamas butelio, – manyti, kad visus sunkumus įveiks „Senasis Makeibas".

– Greise, dar vieną? – išgirdo Kesas kimų savo balsą, o jo ranka tuo metu laikė butelį, kuriame (neįtikėtina!) buvo likęs vos trečdalis gėrimo. – Dar lašelį „Senojo Mako", na?

Visas ankstėliau pasireiškęs Greisės nuotaikos ir elgsenos laisvumas garuote išgaravo. Veidas sustingo kaip moliusko geldelė.

– Mudu su Maku paprastai gėrimo ir kortų nepainiojam, – atkirto ji, lengvai kaip fokusininkas pašydama kortas.

Priešiškumas, kurį Kesas jautė katalikams apskritai, o airiams ypatingai, sukelia apmąstymus; apmąstymai sukelia įtarimą; o įtarimas, šiuo atveju girtumo sustiprintas ir sumišęs su piniginiais nuostoliais, sukelia niršų įsitikinimą. O tos naktinės akimirkos, kai stovėjo tamsioje virtuvėje ir vėl graibė iš arbatos skardinės liras, įsitikinimas buvo toks: šitie Makeibai iš Mineolos – sukčių šeimynėlė. Tamsoje Kesui atrodė, kad jo smegenys tarsi supasi ant lentos; akyse šokinėjo rubino raudonumo žiežirbos; jis užgriuvo ant plautuvės ir susitrenkė alkūnę.

Paskui ištraukė iš skardinės saują lirų – taukuotų, suglamžytų, įvairios vertės; ir tą pačią akimirką staigus ir kerštingas vaizduotės

ar fantazijos žybsnis nušvietė viską tokia ryškia šviesa, kad joje būtų išblėsusi bet kokia kita tiesa: tas apgailėtinas šunsnukis Makeibas sukčiavo nuo pat pradžių. O jis – patiklus avigalvis, aklas kurmis! Piligrimai – pabučiuokit man į subinę! Tie Makeibai, apgailėtini, buki provincijos sukčiai, o bandė apšvarint jį kaip kokį mulkį, – to jis ir vertas, – bet, Dievas regi, jiems tai neišdegs. Juk jie profesionalai, vėtyta ir mėtyta Misisipės porelė, dievobaimingais žmogeliais persirengę apgavikai, prigirdė jį, nutukino prieš paskersdami ir nupešė kaip jauną vištaitę.

Siaubingas raugulys išsiveržė Kesui iš koserės ir nuaidėjo tamsioje virtuvėje. Jis norėjo atsiremti, delnas įsispaudė į kažką šlapią ir šlykštų, atitraukęs ranką pamatė, kad tai lėkštė su atšalusiais makaronais. Jį visą ėmė purtyti kylantis atšiaurus protestantiškas įniršis. Įniršis buvo doras, be galo paprastas – įniršis dėl to, kad jį mulkino du sukčiai, manydami, kad jis, tūkstančių negailestingiausių lošimų (iš *pinigų,* o ne iš degtukų) užgrūdintas lošėjas, iš tolo pajusdavęs kiekvieną nelabai švarų reikaliuką ir akidūmį, buvo toks bukas, kad nepastebėjo primityviausio sukčiavimo, kurį išduodavo riebokas krumplys – didžiojo piršto, kairės rankos – nepamatė pigių Makeibo triukų (o jie buvo!). Bet nieko, mes dar pažiūrėsim! – tarė sau Kesas.

Rūstus kaip Armagedonas, jis įvirto į kambarį ir iškošė pro dantis:

– Dalyk!

– Ką jūs pasakėt? – nesuprato Makeibas.

– Dalyk! Tik šį kartą *supašyk* ir *išmaišyk* tas prakeiktas kortas.

– Kam nervintis, draugeli? Visiems mums pasitaiko sunkių naktų...

– Sakiau, dalyk. Ir statom daugiau.

– *Ką?* – nustebo Makeibas.

– Daugiau! Tūkstantis lirų.

– Gerai, jei tinka jums, tinka ir mums.

Kesas atidžiai stebėjo, teisingiau, taip atidžiai, kaip leido karščiuojančios, neįstengiančios sutelkti žvilgsnio akys, kurios viską

regėjo kone aukštyn kojom. Makeibas buvo ne iš geibiųjų: stambūs, tvirti pečiai, mėsingos rankos ir kažkoks nuožmus keltiškas niekšiškumas veide sakyte sakė, kad muštynės jam – malonumas. Tačiau Kesas, kuriam dabar į viską buvo nusišvilpt, neabejojo, kad svečią pavyks sudoroti. Virdamas iš įniršio ir vos tramdydamas knietulį, jis stebėjo, kaip Makeibas dalija kortas – iš pradžių jam, paskui Greisei, paskui sau. Ir krumplys išdavikiškai neblykstelėjo po malka; Kesas net pliaukštelėjo liežuviu: nesiblaško, parazitas, pamanė sau, tikriausiai pajuto, jog *kažkas* perprato, koks jis sukčius. Kesas turėjo banke tris tūkstančius lirų, o ant stalo prieš jį gulėjo atverstos penkakė, šešakė ir užversta septynakė – tvirtos aštuoniolika akių.

– Tvarka, – tarė jis.

Greisė susilaikė. Makeibas atvertė kortas, pasakė:

– Dvidešimt. – Ir susišlavė pinigus.

– Na, tu velnių kaustytas! – susižavėjusi ištarė Greisė.

Būti sukčium ir turėti laimę – to jau per daug. Kol Makeibas dalijo, Kesas, kaip vaikas, suėmė butelį abiem rankom ir keliais deginančiais gurkšniais ištuštino iki paskutinio lašo: gal užbėgti nelaimei už akių – o gal ir viskam, kas bus po to, – jam reikėjo paaukoti vyno Romos dievams; bet gal ir dievai negali sulaikyti žaibiško šuolio į bedugnę; tačiau, šiaip ar taip, alkoholis trenkė į smegenis ir, dar gaudydamas burna orą kaip žuvis, kažkur tarp ašarotų regimojo pasaulio griuvėsių Kesas spėjo pastebėti – ar jam pasivaideno – apgavikišką balto krumplio judesį, tada, netekęs vilties, suvokė, kad jo gyvenimas vėl subyrėjo į šipulius.

– Makeibai! – užriaumojo jis. – Sukčiauji, kiauliasnuki!

Dviejų sekundžių teprireikė Kesui nusitraukti akinius, švystelti per petį butelį ir, beprotiškai kaip į vandens paviršių besikapstančiam nėrikui mostaguojant rankomis, tarp kortų, loštukų ir į orą pakilusių banknotų čiuožtelėti per traškantį, lūžtantį stalą ir surakinti kietame gniaužte persigandusį Makeibą.

Daugiau, kad ir kaip vėliau stengėsi, Kesui prisiminti nepavyko. Kelias sekundes prieš užpuolant Makeibą sąmonė ėmė temti,

todėl viskas, kas įvyko po to, pamažu nugrimzdo į visišką užmaršti. Dar įsiminė Greisės riksmai – kurtinantys, neįtikėtini, katastrofiški garsai: šaižus, netylantis, nesibaigiantis balsas moters, gimdančios iškart keturis arba besigrumiančios su prievartautoju. Dar įsiminė, kaip viršutinis Makeibo dantis be skausmo perkirto jam krumplį, – regis, vienintelio sėkmingo per visas grumtynes smūgio metu, kai vien švaistėsi su baisia jėga, beprasmiškai svirduliavo po kambarį ir, apkvaišęs nuo smūgių bei įniršio, malė rankomis orą. Dar įsiminė, kaip gauruotas Makeibo kumštis apakindamas vožė jam į akį. Paskui vėl Greisės riksmai. Paskui kažkuriuo metu šaukė Popė ir vaikai, šaukė viršutiniai ir apatiniai gyventojai:

– *Zitti! Silenzio! Basta!* Tyliau! Gana! Liaukitės!

Ir kraujo skonis burnoje. Įsiminė, kaip pagaliau tvirtai, nusilaužda mas nagus, pastvėrė Makeibą už kelnių ir išsviedė į naktį. Prisiminė, kaip rado akinius, prisikimšo kišenes lirų – savų ir Makeibo – ir klupinėdamas išsigavo iš namų. Po to jau viskas.

Kai pagaliau atsitokėjo, negalėjo suvokti, nei kur jis, nei kaip čia pateko ir kokia dabar dienos ar nakties valanda. Jis buvo kambaryje su užvertomis langinėmis, tyliame, tamsiame kaip Hadas; galvoje kunkuliavo skausmas, maudė ranką ir užtinusią akį, o jis pats nuogas tysojo ant lovos. Kelias prailgusias minutes Kesą kamavo klausimas, kaip ir kodėl čia pakliuvo; vieną kraupią akimirką neįstengė prisiminti net savo pavardės. Bet baimė išsisklaidė. Velniop tą pavardę. Jis prarado patį save: gulėjo tyliai alsuodamas, teisingiau, pulsuodamas kaip primityviausia amebinė gyvybės forma, – nejausdamas nei baimės, nei nerimo, nieko, išskyrus skausmą, nuo kurio veltui stengėsi išsivaduoti pabėgdamas į miegą.

Praėjo kažkiek laiko, ir Kesas pamažu atgavo tai, kas jam priklausė; grįžo atmintis, prasibrėžė realybė, o su ja ir pavardė, kurią balsu išskiemenavo: „Kin-sol...“ – su saldžiu atradimo žavesiu, kaip jaunas įsimylėjėlis. Ir staiga nušiurpo iš siaubo – pašoko nuo lovos, nevikriai nušlepsėjo ledinėmis grindų plytelėmis, rado jungiklį, uždegė šviesą ir aukštame veidrodyje iškilo prieš save visu ūgiu, nuogas kaip Adomas, vienakis, nusėtas mėlynėmis, styran-

čiais kaip hotentoto plaukais, sustiręs, – tokiame nešvariame ir dvokiančiame viešbučio kambaryje, kuris būtų padaręs gėdą net Panamos viešnamiui.

Ore tvyrojo dezinfekcijos smarvė. Ilgomis dešrelėmis susivoliojusios dulkės girliandomis puošė sienų lipdinius, dviejų išklibusių kėdžių pakojas, suplyšusio kilimo pakraščius. Baldų, išskyrus šias kėdes ir lovą, daugiau nebuvo; patogumų – tik užsikimšusi bidė, kurioje tyliai kliurksėjo kažkoks nenusakomas užsistovėjęs skystis. Gražmenų – tik visur esanti Švenčiausioji Mergelė, žvelgianti į pilką išduobtą lovą, kur, praradęs atmintį ir dievažin su kuo susiporavęs, į ilgaamžį paleistuvybės metraštį Kesas įrašė ir savo skyrių.

Jo porininkė – nežinia, kas tokia (kad ir kiek laužė galvą, prisiminti jos neįstengė – o gal pergulėjo su šmėkla?) – savo darbą išmanė gerai: ne tik pasičiupo jo pinigus iki paskutinės, sutrintos ir suglamžytos penkių lirų kupiūros, bet įsigudrino nuvilkti ir visus drabužius. Net apatiniai buvo dingę. Ne – gailestingoji kekšė! – akinius paliko; juos Kesas rado ant grindų kartu su berete, kurios, matyt, taip pat nebuvo galima įkeisti – pernelyg jau susidėvėjusi. Užsidėjęs akinius ir beretę, Kesas pažvelgė į save veidrodyje: kilnus gyvulys. Dubens kaulus maudė nuo niekingo letalinio siautulio; pažvelgus žemyn, sušmėžavo kažkas judantis – ir Kesas išvydo, jog kekšė paliko jam prisiminimui kone visų rūšių Romos parazitų, žinoma, jeigu jis dar Romoje.

Gelbėkit! – šmėstelėjo mintis. Gelbėkit! Be peilio žudo!

Taigi neliko nei pinigų, nei drabužių; o prisiminus vakarykštę naktį (jei ji tikrai buvo vakar), Kesas neabejojo, kad jį gaudo policija, popiežius ir pati ponia ambasadorė Lius. Jis apniktas gaktos utėlių. Pirštas, sprendžiant iš visko, sulaužytas. Jam gresia plaučių uždegimas – nešildomame viešbučio kambaryje atokioje Italijos vietoje (aišku bent, kad jis Italijoje), kurios padėtis nežinoma. Orgija, kurios taip ilgėjosi, įvyko ir mokėt, aišku, reikia – bet negi jis nusipelnė tokios niekingos pabaigos? Išrengtas ir bejėgis, Kesas išgyveno tą patį, ką dažnas regi košmare: kai nuogas eini pilna

žmonių gatve, visų nužiūrinėjamas, bejėgis, be figos lapelio, be nieko. Išeitis buvo viena, – bent jau tą akimirką, – ir Kesas ja pasinaudojo: įsiropštė atgal į paleistuvingąją lovą su berete, akiniais, draskydamas save nagais, ir atsigulė svarstydamas, ką dabar daryti.

O paskui... kažkas jį pašaukė? Iš kur atsklido tas kupinas laimės balsas? Ar tik iš vaizduotėje susikurtos – kažkokios salos ar burtingo, niekieno neregėto kranto, – ar iš tikrovėje egzistuojančios šalies, į kurią vieną gražią dieną įžengs kaip džiūgaujantis meilužis? Kesas priglaudė ranką prie kaktos, ji buvo šlapia ir degė.

Vandens! – suaimanavo mintyse. Vandens!

Kažkur namo gilumoje lyg patrankos šūvis trinktelėjo durys, ir iš plyšių pasipylė desantas išgąsdintų blakių; mieguistai stebėdamas, kaip jos skuodžia į visas puses akinamoje šviesoje, Kesas vėl su siaubu nugrimzdo į miegą – bet ne į užmarštį, apie kurią godžiai svajojo, o į seną šlykštų košmarą, kur jį bejėgį kaip šapelį blaškydavo bangos, o jis amžinai žūdavo, amžinai dingdavo. Čia – tokia pažįstama – buvo juoda įlanka, palmių apkraštuotas, nuošalus, be žmonių krantas ir ugnikalniai sudūlėjusiais šlaitais nuo vieno žemės krašto iki kito vertė dūmų tumulus į nesveikai apniūkusį dangų, be saulės spindulio, drumsčiamą griausmo nuojautos. Čia, įlankoje, mažoje išklerusioje valtelėje, kurią jau grasino pasiglemžti juodi putoti bangumynai, jis, sutrikęs, išsimušęs iš jėgų, irklavo tolimos salos link, kur sukosi karuselės, kur tarp žydinčių apelsinmedžių ir juodaakių merginų jo laukė pietietiškas poilsis, mieguistas, saldus, geidulingas, raminantis, toks būtinas ištampytiems, nukamuotiems pojūčiams, kad nepriplaukti salos būtų reiškę žūtį ir pabaigą. Ir nežinia iš kur, iš šito žalio regėjimo gelmių, nežinoma dainінga kalba jį šaukė mergiškas balsas, tolimas, atkaklus, žadantis meilę. Mylėk mane! – šaukė balsas ta nežinoma kalba. Mylėk mane, aš būsiu tavo išgelbėjimas. Ir nors Kesas gulte užgulė sunkius irklus, jį nešė vis tolyn nuo balso, atgal prie pražūtingos sausu-

mos; neįveikiama srovė ir bangų grūstis tempė dyko, nesvetingo kranto link: pratrūko audra, įlanka paliko juodesnė už naktį, horizonte išaugo miškas sūkuriuojančių vandens viesulų, ėmė artėti kaip tamsūs kerštingi vakarinių lygumų tornadai. Kesą svaidė juodos ir šaltos bangos, o tada su trenksmu pasipylė liūtinis lietus. Prasidėjo perversmas, milžiniška ugnikalnių virtinė ėmė spjaudyti ugnimi; stebuklingas žalias krantas ar sala, toji pasakiška šalis jam už nugaros, žuvo kartu su neužgimusia, nepatirta meile – nugarmėjo šnypšdama į jūrą...

– *Dio non esiste!* Dievo nėra! – išgirdo Kesas savo riksmą.

Ir milžiniška juoda banga, atsiritusi į įlanką nuo pačių tolimiausių žemės pakraščių, ėmė kelti jį vis aukščiau ir aukščiau, per dangų, pro sniegu krintančius negyvus žuvėdrų kūnus, ir nusileido su juo ant kranto, baisaus kranto, iš kurio nebegrįžtama...

– *Non c'è Dio,* nėra Dievo, – tysodamas ant grindų, verkė Kesas. – Jis mirė! Jis mirė!

Bet net pabudusio ant šlapių plytelių Keso neapleido su sapnu jungiantis bangų mūšos ritmas, ir, klykdamas nuo paskutinio nykstančios atminties spazmo, jis vėl buvo nešamas į niekingą ir apgailėtiną žūtį. Pro langines smelkėsi šviesa, tačiau Kesas negalėjo suvokti, ar švinta, ar temsta...

Popė atvažiavo jo pasiimti ir atvežė dėžę drabužių. Kesui pakako jėgų pabelsti į duris ir surikti; po to atšlubavo nemalonios išvaizdos durininkas, kuriam už telefono skambutį Kesas pasiūlė aukso kalnus. Paskui durininkas atnešė butelį vandens, ir Kesas vienu mauku jį išgėrė. Netekusi galvos, užverktomis akimis Popė, pamačiusi jį, su palengvėjimu atsiduso ir, kaip visada, atleido. Kaltės draskomas, Kesas primelavo, kad Madzinio aikštės bare susidėjo su bloga kompanija – pora kūtvėluotų negrų somaliečių, nė dviejų žodžių itališkai nesugebančių išlementi, – jie nugirdę jį kažkokiu šamanišku gėralu, paskui nurengę ir apiplėšę. Popė priėmė šį pasakojimą už gryną pinigą, ir Keso sąžinę prislėgė dviguba kaltė. Paryčio šviesoje važiuodamas besikratančiu taksi namo, Kesas padėjo galvą Popei ant kelių ir kankinosi, kankinosi, pusbalsiu visaip

save koneveikdamas. Iš Popės jis sužinojo, kad viešbutis yra šlykščiomis lūšnomis nustatytoje gatvėje, kiek į šoną nuo Naujojo Apijaus kelio, kone už miesto ribos, ir kad jis ten praleido visą dieną ir visą naktį. Buvo Didysis penktadienis su gelsvai rausvuojančiu, spindulingu, liūdesio ir vilties persmelktu dangumi, ir visi varpai virš Romos tylėjo.

7

Su žalios mėsos gabalu ant akies, bintu ant perkirsto piršto, mėlynu tepalu ant apatinių kūno dalių, Kesas tris dienas kaip pasiligojusi karvė ganėsi miego pamiškėje – sveiko. Košmaras nepasikartojo, tačiau Kesas daug apie jį mąstė. Ką tasai košmaras reiškė? Jis kankinosi kaip pašėlęs, bandydamas išgliaudyti sapno prasmę; kiekviena smulkmena buvo taip ryškiai įsispaudusi sąmonėje, jog atrodė, kad viskas įvyko tik vakar, bet kai pabandydavo tinkinti šias smulkmenas, dėti į krūvą, išeidavo tamsi, neaiški raizgalynė. Tikriausiai, pamanė Kesas, tai kažkokia beprotybė.

Šiaip ar taip, jis suvokė vėl užkibęs ant klastingo gėralo kabliuko, karuselė įsisuko ir greitai nuo jos nebenušoks. Dabar viskas susitelkė į pirmučiausią būtinybę – bėgimą; bėgti nesvarbu kur, tik kuo greičiau. Pildėsi gerojo Slotkino, laivyno psichiatro, kartą taip ir pasakiusio Kesui, pranašystė: „Visą gyvenimą nuo ko nors bėgsit". Slotkino balsas buvo tėviškas, akys liūdnos, kaip žmogaus, jau bandžiusio, bet nesėkmingai, padėti bėgliams ir tikrovės vengėjams; tačiau šitie žodžiai įstrigo Kesui į galvą, ir pirmą dieną po Velykų jis prisiminė juos, sykiu jausdamas neapykantą blausiai dūluojančiam idealiam, tėviškam vaizdui, persekiosiančiam jį tikriausiai ligi mirties.

Kesui buvo aišku, kad reikia važiuoti toliau, į pietus; tą jis ir padarė, – vienas, – ir šitaip pagaliau atsidūrė Sambuke.

Kai kurias savižudiškos kelionės atkarpas vėliau vis dėlto įstengė prisiminti: menkai ką įžiūrėdamas per smarkų lietų ir itališką grapą, vinguriuodamas į pietus motoroleriu, jis tik per stebuklą (ar dėl ašaringo Popės palaiminimo ir tvirtybės Naujojo Testa-

mento, kurį jos paikas brolis Alfis išsaugojo per visą Normandijos kampaniją, o Popė įbruko į jo vidinę kišenę) nebaigė kelionės po sunkvežimio arba autobuso ratais. Lietus talžė kaklą, vandens srovės tekėjo į batus. Dvasiai sutvirtinti Kesas giedojo giesmes, metodistų himnus, kupinus aistros, nuolankumo ir meilės paveiksliukiškam Išganytojui.

– *Su manimi Jis žengia!* – plyšojo Kesas plentui. – *Su manimi Jis kalba. Ir sako man, kad aš Jam priklausau.*

Ištiktas ūmaus religinio tiko, krizendamas, bet vos sulaikydamas ašaras, Kesas gurkšnojo grapą ir viena ranka bandė išlaikyti motorolerį skardingame kalnų kelyje.

Prie kryžiaus, prie kryžiaus šviesą pirmąsyk išvydau!

Jį lenkė didžiuliai sunkvežimiai, kiaurai permerkdami užpakalinių ratų teškiamu vandeniu; kartą Kesui pasivaideno, jog kėbule sėdi dėdė – mažėdamas tolyje, jis priekaištingai grūmojo pirštu.

Akmuo nuo širdies nusirito...

Žemas juodas senas mazeratis pralėkė kone užkliudydamas, lietaus rūke sužviegė stabdžiai, jį sumėtė, ir Kesas vos nenulėkė nuo kelio. Prisiminimai vaivorykštiniu ašarų šešėliu temdė akis.

Tikėjimo palaima – Kristus su manim!

Visa Italija buvo apgobta drėgmės ir šalčio marška.

Kas per saldybė jaust Dieviškąją šlovę!

Galop Kesas liovėsi giedojęs ir susigailinęs nėrė atgal į tamsiausią sielos užkaborį. Motoroleris jau daugmaž klausė jo. Ko šaukiamas kratėsi per kraupią šlapumą, kokios svajonės, kokio akinamo regėjimo viliojamas, Kesas pats nežinojo; bet apypietę, kai saulė uždegė Vezuvijaus šlaitą, o kalno apačioje atsiskleidė Neapolis, painus ir mėlynas, apsijuosęs jūra, padūmavęs, stebuklingas kaip Jeruzalė, Kesą apėmė nuojauta, be galo primenanti susižavėjimą.

Jis nesustojo nei pavalgyti, nei pailsėti. Kažkas ginė jį tolyn. Visas sustingęs, atmušta sėdyne, darydamas beprotiškus posūkius, tai apvažiuodamas, tai kirsdamas tramvajaus bėgių raizginį, Kesas parpsėjo lietinga Monteoliveto gatve, apgožtas purvinos, džiūgaujančios pietietiškų kvapų ekstazės – sūrios jūros, saldžiųjų pipirų,

nutekamųjų griovių – ir gyvastingo meilės klegesio, ir greit supykstančių juodų įžūlių akių, ir gerklingo, judraus kaip vijurkas, kokių dešimties metų sąvadautojo, vos tesiekiančio jam kelius, bjauraus ir nepamirštamo, su mėlyna, fleitą primenančia duobe vietoj ausies, risnojusio greta penkis kvartalus ir kamavusio įkalbinėjimais „pasinaudoti" jo seserimi.

– Ei, Džo, o gal pageidautum mano *brolio?*

Galbūt, pamanė Kesas, žvelgdamas į siaurus berniuko klubus, ir jam krūtinėje kažkas dilgtelėjo, – galbūt, jei jau moterimis nebesidomiu, – bet paskui nuginė šitą mintį, nuvijo berniūkštį atsipirkęs keliomis liromis, lengvu spyriu į užpakalį ir pasileido, didindamas greitį, atrastu keliu į Sorentą.

Vėl ėmė lyti, o Kesas taip ir nežinojo, kodėl jis lekia tolyn. Tarp snieguotos Vezuvijaus kepurės ir tamsios įlankos plynės, kaip pakibusi uola vidur vasarės žalumos, pleiksojo molas, glitus nuo jūros dumblių, atoslūgio apnuogintas. Molo gale žvejojo trys basi drebantys berniūkščiai ir orus storas kunigas, Kesas stabtelėjo ir pasvarstė, ar įstengtų nupiešti šį graudų, absurdišką vaizdą, – nutaręs, jog neįstengtų, nuvažiavo toliau. Grapos butelyje beveik neliko.

Vakarop Sorente Kesas atsidūrė purviname bare kažkur ant jūros kranto, gėrė apelsinų degtinę su suprakaitavusiu baro šeimininku, vilkinčiu trumpikėm ir berankoviais marškinėliais, mokėsi dainų sunkia, liežuvį laužančia tartimi, žaidė stalo futbolą su žvairu vaikinu Amerikos karine uniforma, plovėsi rankas priskretusioje prausyklėje, iš kurios viskas pylėsi tiesiai į jūrą iš penkiolikos metrų aukščio; ten, ne laiku užsimanęs prisukti laikrodį, paleido jį iš rankų, ir jis, neapsakomam Keso liūdesiui, pliumptelėjo į jūrą.

– *Sono pazzo!* – ašarodamas skundėsi Kesas baro šeimininkui. – Aš – beprotis! Beprotis!

Ir, nespėjęs susivokti, jau važiavo motoroleriu Pozitano ir Amalfio link, tik per plauką įveikdamas staigius kelio posūkius. Virš Pozitano prakiuro padanga, Kesas atsisėdo kelkraštyje ir susitaisė ją neklusniomis rankomis. Netrukus pasibaigė benzinas – laimė

ar nelaimė, nelygu kaip vertinti tai, kas įvyko vėliau, Sambuke. Nes kol lietaus kiaurai merkiamas kiurksojo šalikelėje, greta sustojo sunkvežimis su vyno statinėmis ir pro kabinos langą kyštelėjo neregėto keistumo veidas. Už viską viršesnė buvo, net, galima sakyti, visą veidą dengė įžūliai atsikišusi, lenkta kaip turkų kardas nosis; didinga jos arka it moliūgo sėkliukėmis buvo nusėta riebaliniais navikais, o iš kvėpuojamųjų angų kyšojo tikra juodų ir veslių plaukų tankynė. Smakro beveik nesimatė: maždaug ten, kur jam derėjo būti, milžiniško bušprito šešėlyje plonos raudonos lūpos buvo sudėtos V formos drėgna šypsena. Veido išraiška, tikriausiai dėl nosies, buvo malonus ir tuo pat metu juokingas Pančo ir Torkvemados* mišinys; ilgos kaip Ferenco Listo plaukų sruogos netvarkingai karojo ant pečių.

– *Che t'è successo?* Kas nutiko? – paklausė jis.

Kesas atsakė:

– Nebėra benzino, mano drauge.

Veidas šyptelėjo.

– Kabinkis iš užpakalio, – tarė. – Matau, sušalai. Ištrauk *tappo,* kamštį, ir truktelk vyno, tik, žiūrėk, veltui nelaistyk. Laikykis, nutempsiu tave, kur reikia.

Ir tai buvo visų keisčiausia. Kadangi veidas kabinoje, kaip ir pats Kesas, taip pat nežinojo, *kur reikia*. Tik daug vėliau, mąstydamas, kad be šito pasiūlymo jis niekada nebūtų atsidūręs ten, kur atsidūrė, Kesas vis bandė suvokti, ar išties toks keistas ir bloga lemiantis buvo jam įsiminęs veidas. Viena ranka Kesas įsitvėrė sunkvežimio užpakalinio borto – ir nuvažiavo; juto, kad kelias po juo kyla į kalną, ir pro lietų matė, kad yra tempiamas vis aukščiau ir aukščiau palei prasivėrusį kažkokio laukinio tarpeklio kraštą, o apačioje, kone tūkstančio pėdų gylyje, garma putoti srautai, nustumdami jūrą, garuojančią ir drumzliną kaip indų plautuvė su išplovomis. Tiesiai jam prieš nosį vienos statinės volėje kyšojo medinis kranelis; laisvąja ranka Kesas pasuko jį, ir raudonas pu-

* Pančas – anglų lėlių teatro personažas, Torkvemada – ypatingu žiaurumu pasižymėjęs didysis ispanų inkvizitorius.

totas vynas ėmė tekėti tiesiai ant atkištos apatinės jo lūpos. Vis aukščiau ir aukščiau kilo sunkvežimis ir girdė tempiamąjį. Kol jie pasiekė lygią vietą viršūnėje, Kesas buvo susikliukinęs visą pintą, neleidęs nė lašui nutekėti pro šalį. Bet štai sunkvežimis sustojo nepažįstamoje lietaus užlietoje aikštėje, ir Kesas, nespėjęs padėkoti keistam veidui kabinoje, nuvirto nuo motorolerio it apgailėtina įmirkusių skudurų krūva ir įbedė paklaikusį žvilgsnį į visą akiplotį užstojantį raudoną ir baltą plakatą:

BENVENUTO A SAMBUCO
BIENVENU A SAMBUCO
WILLKOMMEN IN SAMBUCO
WALCOME TO SAMBUCO

Sunkvežimis nuvažiavo. Po galais, sunkiai stodamasis pamanė Kesas, vėl tampu prakeiktu infantiliu neurotiku. Jis kaip sapne užsiropštė ant motorolerio, pabandė jį paleisti, prisiminė, kad išsibaigė benzinas, ir jau ketino nustumti jį į kokią priedangą, bet tuo metu, taškydamas vandenį, pražiojęs kreivadantę burną, kažką vapaliodamas, prie jo per aikštę pribėgo Saverijus ir vėl vos neparvertė, kai stvėrė užpakalyje važiavusią kuprinę.

– *„Bella Vista"!* – sustūgo jis. – *Tutti i conforti!* Visi patogumai! *Panorama scenico!* Gražus vaizdas! *Prezi moderati!* Mažos kainos!

Būtybė paklaikusiomis, išnarintomis akimis maldaujamai žvelgė į Kesą pro smarkią liūtį. Kesas suvirpėjo. Aš miegu, pamanė jis, aš miegu ir sapnuoju pragarą. Jis nusičiaudėjo ir girtai susverdėjo; grimzdama į tamsybes, geso diena.

– *Dica,* pasakyk, – kreipėsi Kesas į idiotą, – kur galėčiau gauti išgerti?

– „Bela Vistoj".

„Bela Vistos" vestibiulyje nesimatė nė gyvos dvasios. Buvo tuščia, šalta, tamsu, tylu, tik įmantraus, neskoningai išpuošto laikrodžio švytuoklė tyloje lėtai ir melancholiškai siūbavo kairėn dešinėn. Kesas pamatė fikusus vazonuose, skėčių stovą ir masyvaus riešutmedžio krėslo atkaltės poliruotame ovale – savo paties šmėk-

lą, išblyškusią ir varvančią. Viskas priminė laidotuvių biuro laukiamąjį, o greta esantis *salone* išdavė dar niūresnes paslaptis: pliušines kėdes su papilkėjusiais atramų apvalkalais, pokyliams skirtą sietyną, dabar šviečiantį viena blausia lempele, vėl fikusus vazonuose ir vaizdą į apniukusį slėnį su vėjo nešamais debesimis ir teliūskuojančia migla.

Paskui Keso akys prieblandoje įžiūrėjo židinį su vos žerplėjančiomis žarijomis. Gretimai pagyvenusi pora, vilkinti nertiniais ir mūvinti duksliomis tvido kelnėmis, su abuoja, ne šio pasaulio išraiška žaidė triktraką nužvarbusiomis drebančiomis rankomis. Kitų viešbučio svečių nesimatė. Kažkur klusniai čirškėjo nematoma kanarėlė. Kvepėjo šlapia vilna, senomis knygomis, žuvimi ir Didžioji Britanija.

Sverdakuliuodamas koridoriais, Kesas užėjo barą. Atrodė, jog apie jį prisiminta tik pačią paskutinę minutę – buvo įgrūstas į kažkokį tamsų, tvankų prieškambarį. Tikriausiai visoje Europoje nebūtum radęs nykesnės vietos išgerti. Kesas ilgokai skalambijo varpelį, kol galiausiai prišaukė užguitą padavėją ir jis pardavė butelį itališko konjako, atsiduodančio degintu cukrumi. Grįžęs su buteliu į *salone,* Kesas atsisėdo vildamasis apdžiūti, tačiau viešbučio oras buvo drėgnesnis negu jo drabužiai. Jis pasiėmė laikraštį, Londono *Daily Mail,* ir padėjo atgal – buvo pusmečio senumo. Konjakas, kad ir koks šlamštiškas, vis dėlto sušildė ir nuramino, apmaldė sudirgimą ir neviltį. Po valandėlės Kesą net užplūdo apgaulinga, vangiai gera savijauta, ir jis pats sau pareiškė, jog, nepaisant visko, nesąs girtas. Pažvelgęs į triktrako žaidėjus, vėl nusičiaudėjo.

Kokį pusvalandį Kesas sėdėjo susimąstęs, stebėdamas tragišką kraštovaizdį. Jo manymu, tiksliai taip turėjo atrodyti labiausiai vengtinos vietos: Blekpulis, Vinipegas, Suomija, Šamokinas Pensilvanijoje. Apniukęs, prakeiktas kraštas. Užsivertęs butelį, Kesas gerokai truktelėjo. Prieblandoje prie židinio anglas su žmona masažavosi pirštus. Staiga, kad ir kaip stengėsi užgniaužti tai, kas kaupėsi pilve per dieną, viskas išsiveržė į laisvę, ir Kesas garsiu ilgai trunkančiu parpesiu pagadino orą; jis ėmė muistytis bandydamas

nuslopinti garsą, bet paskui kaltai atsipalaidavo ir paleido – lėtą, trūkčiojantį gargesį, tarsi akmenukus į kibirą. Prie triktrako stalo kilo subruzdimas. Kesas to beveik nepastebėjo. Pilvas liovėsi maištavęs. Jis vėl užsisvajojo. Kiek palūkėjęs, Kesas sunkiai pakilo nuo kėdės ir, svarstydamas, ar ne metas, – nors lauke lyja, – grįžti į Romą, beveik nepastebėdamas, kad jau niurzga ir bamba balsu, žengė netvirtą žingsnį į priekį.

– Pasiimkit jūs tą Sambuką ir susikiškit į vieną vietą! – tarė jis. – Nusi... švilpt man ant jo!

Jis nejautė, jog šneka: anglė – ir, kiek pavėluotai, jos vyras – suvirpo ir įsitempė prie stalelio kaip išgąsdinta elnė. Tikėdamasis bent kelnes susišildyti prie vos blėsuojančių anglių, Kesas patraukė prie židinio. Staiga jis pasijuto esąs apsuptas, pagautas, įvarytas į kampą Sambuke – panašiai kaip tas narsus, indėnų prie bedugnės krašto prispaustas kaubojus, kuriam belieka atsigręžti ir pasitikti strėlių lietų arba pulti su arkliu ir visu labu į kraupią bedugnę. Nebėra kur, pamanė siaubo siaubiamas Kesas, visiškai nebėra kur dėtis. Jam vėl pampo pilvas. Garsiai drioksėdamas, jis prasispraudė pro raustantį, šerius statantį senuką, pradėjusį lėtai stotis, visiškos nevilties apimtas, atsirėmė į židinio atbrailą jausdamas, kaip kažkas masyvaus pasiduoda po jo petimi, krinta ir su trenksmu pažyra ant grindų.

Tėtušis Slotkinas, pamanė jis, *rabi* – mokytojas. Ištvermės, drausmingumo – štai ko man reikia. Ir kol taip mąstė, liūdnai sveikindamas save praregėjusį, aplink užvirė tikra velniava. Mat milžiniška vaza – sverianti ne mažiau kaip penkiasdešimt svarų – tik per stebuklą nekliudė senuko, ir dabar, abejingai žvelgdamas į pažirusias žalias šukes, Kesas pamatė, kaip dvi šlepetės veltinio padais atšlepsėjo prie jo, išgirdo virpantį, senatvišką, beveik isterišką nuo įsiūčio balsą.

– Prisilakė nepraustaburnis! Mulkis neraliuotas! – springo senukas, kratydamas įsivaizduojamą botkotį.

Tik dabar, su gailesčiu ir nuostaba žvelgdamas į degantį ūsuotą veidą, Kesas suvokė, ką pridirbo.

– Tsiprašau... – pradėjo jis, bet jau buvo vėlu.

Trenksmo pabudintas, viešbutis atgijo kaip vandalų užgrobtas mauzoliejus. Pasirodė trys padavėjai ir kelios kambarinės; atbėgo kažkas panašus į virėją su aukšta drebančia balta kepure ir visas spiečius smulkmės – indų nurinkėjų, sodininkų, durininkų. Kol jie supo Kesą, o įsikarščiavęs senukas kratė jam prieš nosį sutrūkinėjusį kumštį, jo galvoje sukosi tik viena mintis: viešbutis, turintis tiek aptarnaujančio personalo, turėtų patirti baisius nuostolius.

– Jūs tik pažiūrėkit! Koks pašlemėkas! – šaukė susirinkusiems anglas. – Pažiūrėkit į jį! Iš kur atsibastė šitas purvinas, girtas elgeta?! Dar kiek, ir būtų ta vaza suskaldęs mums galvas!

Kesas, it liežuvį prarijęs, dėbčiojo tai į anglą, tai į jo žmoną, tampančią jam už rankovės, tai į svetainėn susirinkusius žiūrovus ir kaip prisuktas kartojo: visa tai vyksta ne man, visa tai vyksta ne man. Noras prasmegti skradžiai buvo toks stiprus, kad jis iš tiesų pajuto žemę smengant po kojomis; bet tuo metu išdygo žmogeliukas paklaikusiomis akimis ir ėmė mostaguoti putnia valgiaraštį laikančia ranka. Tai, kaip Kesui pavyko suvokti, buvo toksai ponas Vindgaseris, maža būtybė, įvaranti begalinį siaubą. Greitai suburbuliavęs senajam anglui atsiprašymą, jis atsigręžė į Kesą ir ėmė mojuoti valgiaraščiu jam prieš akis.

– Ar žinot! – šaukė jis. – Šita vaza kainavo du šimtus tūkstančių lirų!

Sumišęs, pritrenktas, beviltiškai apdujęs Kesas neįstengė net krustelėti; kraupiausią haliucinaciją primenančiame blausių vaizdų ir prislopintų garsų šiupiny jis stebėjo mėšlungiškai išsikreipiančias įtūžusio Vindgaserio lūpas ir vis tiek neįstengė suprasti, ką tasai sako; senukas piktinosi, karščiavosi, kratė pamėklišką lazdelę; žiūrovų minioje kažkas kimiai ir nejaukiai nusijuokė. Išblukusios damastinės užuolaidos subangavo prieš Keso akis kaip vanduo; slėnis, tolimas lyg slalomo šlaitas, kartu su visu rūku pasviro nesamos jūros pusėn. Jausdamas šleikštulį ir supimą, Kesas pabandė atsakyti, pabandė rasti kokią nors prasmę šiame absurdiškame inkvizitoriškame košmare; bet kai sujudino neklusnias lūpas ir, stumdamas iš burnos keistai skambančių atsiprašymų tirš-

čius, maldaujamai atkišęs rankas, nusvirduliavo Vindgaserio link, kažkoks nepasiduodantis strypas, skląstis ar židinio grotelės stvėrė jam už kulkšnies, ir „Bela Vistos" parketas, pasistojęs piestu, trenkė jam į veidą lyg durys. Kol gulėjo, akyse iš skausmo tvyksčiojo tūkstančiai mažyčių ugninių žiedelių. Paskui kažkieno stiprios, raumeningos rankos baltais rankogaliais pakėlė jį, nuvilko per kambarį į koridorių, kur kažkas itališkai keikėsi, užnėrė ant kaklo kuprinę ir už kelnių sėdynės – beveik pakabintą ore, mataruojantį kojomis kaip dviratininką – ištrenkė iš namų į lietų.

– *Cacciatelo via!* – išgirdo Kesas šūktelint ir pasityčiojamą: – *Ubriacone!* Vykit jį! Girtuoklis!

Durys užsitrenkė, iš už jų atsklido duslūs žodžiai:

– Nesumanyk sugrįžti!

Jis liko vienas, vėl lietuje.

O paskui – gal dėl nepakenčiamo lietaus, gal dėl brinkstančio po akimi guzo, gal dėl įžeidaus *Ubriacone* – neteisingo kaltinimo, kad per daug išgėrė, – Keso viduje tarsi koks vožtuvas iššovė: jis giliai įtraukė į krūtinę oro, atsismaukė purvinus rankogalius ir kaip išerzintas lokys puolė atgal į viešbutį. Baisi klaida! Slidūs nuo lietaus marmuriniai laiptai virto ledu. Pusiaukelėje kažkas ištraukė žemę iš po kojų nelyginant durų patiesalą. Kesas dar riaumojo, kai viešbučio fasadas beprotiškai pakrypo jam prieš akis kartu su durimis ir vienišu padavėju, kuris, nerimastingai išsproginęs akis, veltui tiesė ranką norėdamas jį sulaikyti. Laiptelio briauna trenkė į galvą, ir Kesas nuplaukė į užmarštį nešamas didingų barokinių vargonų akordų, išdildančių ir smūgį, ir skausmą.

Atsitokėjo skaudama galva, bet, kad ir kaip keista, aiškia sąmone ir, užuodęs valdišką vyno bei purvo kvapą, išsyk susivokė esąs policijos nuovadoje. Gulėjo ant sulankstomosios lovelės ir, kol bandė grįžt į tikrovę, išgirdo savo paties aimaną; paskui – nors tai priminė mirties repeticiją – pasikėlė, pakeitė padėtį į sėdimą ir apčiuopė galvoje kiaušinio dydžio gumbą, prie kurio nebuvo galima prisiliesti. Tada pakėlė akis ir išvydo du policininkus. Vienas, klaikiai nutukęs seržantas su akiniais, rūsčiai žvelgė į jį iš už stalo. Kitas, jaunas ūsuotas kapralas, stovėjo ir nužiūrinėjo ne priešiškai

ir įtariai, o veikiau narpliodamas prieštaringas mintis – beje, tai būtų buvę sunku tvirtinti, nes dalis jo veido buvo uždengta: plačiai prasižiojęs, jis didžiuliais pirštais rakinėjosi dantis. Niekas nepratarė nė žodžio. Kesas be žado stebėjo ūsuotą žiurkę, kuri išlindo iš skylės sienoje už seržanto stalo, uostinėdama ištyrė padėtį ir, kaip tingiai po pietų išsvirduliuojantis kavinių dykaduonis, kuo ramiausiai nutrepeno pro duris į kitą kambarį. Lietus tolygiai barbeno į stogą. Kesas tebebuvo girtas, didelio skausmo nejautė – ir netikėtai išgirdo savo ploną ir kvailą krizenimą.

– *Molto comico?* – su griozdiška ironija tarė tuklusis seržantas. – *Molto divertente?* Labai juokinga?.. Labai linksma? Nieko, pažiūrėsim, ar iš tiesų juokinga. – Jis išdėliojo prieš save popieriaus lapus. – Atsistokit ir ateikit čionai.

Kesas atsistojo ir priėjo prie stalo, kur, ištempęs kaklą, įstengė žvilgtelėti į kaltinimų sąrašą, kurį tuo metu aukštu dvilyčio balsu skaitė seržantas:

– Pirma, jūs kaltinamas tyčiniu ir iš anksto sumanytu nuosavybės sunaikinimu. *Secondariamente,* antra, necenzūrinių žodžių viešoje vietoje vartojimu. *In terzo luogo,* trečia, viešosios tvarkos pažeidimu. *In quarto luogo,* ketvirta, kėsinimusi veiksmu įžeisti asmenį, tai yra poną viceadmirolą, serą Edgarą A. Hatčerį, Sautsis, Hempšyras, Gran Bretanja. *In quinto luogo,* penkta, pasirodymu girtam viešoje vietoje. Kokia jūsų pavardė? Prašom pasą.

– *Come?* Ką? – ištarė Kesas.

– Pasą! – pakėlęs balsą, paliepė seržantas.

– Jis mano motoroleryje, aikštėje, – sumurmėjo Kesas, stengdamasis užspausti beprotišką juoką.

Seržantas susierzinęs pliaukštelėjo riebiomis rankomis ir pasigręžė į kapralą:

– Gabenk čionai motorolerį. Motorolerį ir pasą.

Kapralas gailingai užvertė akis: lietus dar aršiau nei pirma talžė stogą.

– Gerai, palauksim, kol praeis, – nusileido seržantas ir vėl kreipėsi į Kesą: – *Nazionalità? Inglese?* Tautybė? Anglas?

– Americana.

– Tai kokia pavardė? – su provincialiu stačiokiškumu kalbėjo policininkas, pasirengęs rašyti į milžinišką bloknotą.

– Domenikas Skarlatis. – Vardas kaip fleitos garsas, kaip burtažodis be jokios priežasties iškilo galvoje – ir nusprūdo nuo liežuvio; Kesas ištarė jį ramiai, oriai, šaltakraujiškai.

Seržantas nenuleido nuo Keso skvarbių neišprusėlio akučių.

– Taigi Amerikos italas! – kandžiai ir nepritariamai suspigo jis. Paskui atsilošė kėdėje ir susidėjo rankas ant drambliško pilvo. – Labai tipiška. Tokie kaip jūs išvažiuoja į Ameriką, susikrauna ten pinigėlio, o paskui grįžta į protėvių žemę pasipuikuoti turtu ir netašytu elgesiu. Kaip gaila, kad su mumis nebėra Musolinio. Dučė sugebėtų tokius sutramdyti. Štai ką aš jums, Skarlati, pasakysiu. Čia, Sambuke, mes jūsų darkymosi nepakęsim, aišku? – Jis vėl palinko prie popierių. – Gimimo vieta ir data?

Eik tu po galais, pamanė Kesas, ir pradėjo improvizuoti:

– Tūkstantis devyni šimtai dvidešimt penktų metų birželio šešta. Bet sakykit, seržante, kodėl mane kaltina pasikėsinimu? Su ta vaza... Aš netyčia...

– Atsakinėkit į klausimus, – kaip kirviu nukirto seržantas. – Gimimo vieta?

– Rašykit: Taksido parkas. Paskui: kablelis, Niujorkas, – atkakliai ir ištvermingai aiškino Kesas. Ištiestais pirštais jis atsargiai atsirėmė į stalą, kad nesvyruotų.

– Taksido parkas, Niujorkas. Kaip rašoma?

– T-a-k-s-i-d-o. Kaip Japonijos sostinė.

– Keista. Tėvas?

– Alesandras Skarlatis. Jau miręs.

– Motina? – uoliai užsirašinėjo seržantas.

– Lilija Roza Skarlati. *Defunta,* – pridūrė jis. – Taip pat jau mirusi. – Ir staiga – našlaitis nuo pat mažumės – Kesas vos nepravirko.

Seržantas atsirėmė į kėdės atkaltę, nutaisė orią, įžvalgią miną ir vėl ėmė auklėti Kesą.

– Jūsų, mano drauge, laukia rimti nemalonumai. Mes nemėgstam suiminėti amerikiečių. Bet ne todėl, kad turėtume kokių nors

abejonių, aišku? O tik todėl, kad šiuo metu jūs stiprūs, o mes silpni ir jūsų šalis... kaip čia pasakius?.. daro mums spaudimą. Kai mes grįšim prie dučės principų, – jo kiauliškame veide šmėstelėjo blyškus šypsenos atspaudas, – visa tai gali pasikeisti. Bet šiuo metu mums nedidelė laimė suiminėti amerikiečius. – Jis nutilo, nudelbė akis ir ėmė barbenti pirštais stalą. – Tačiau šitokio elgesio nepakęsim. Ir jus *suimsim!* Štai per tokius emigrantus su itališkomis pavardėmis ir sklinda po pasaulį bloga šlovė apie Italiją. Kaip nurodė pats dučė, – sublizgėjęs erudicija, tęsė jis mintį, – kaip nurodė pats dučė savo kalboje Ankonoje trisdešimt pirmų metų biržely, demokratijos sužlugs nuo per didelės piliečių savivalės ir pasileidimo, nuo tokių piliečių kaip jūs...

Nežinia, kiek jis dar būtų postringavęs, bet tuo metu gretimame kambaryje kilo kažkoks susirėmimas. Iš pradžių pasigirdo vyro balsas, pasipūtęs, šiurkštus, nepatenkintas, paskui merginos – keiksmingas, aukštas, niekinamas. Kažkas sunkiai trenkėsi į sieną. Mergina suspigo, vyras ėmė rėkti. Seržantas švokšdamas sunkiai atsistojo ir nudrimblino ten.

– *Zitti!* Tylos! – suspigo jis, erzelynė liovėsi, buvo girdėti tik sunkus alsavimas ir kastratiškas viršininko balsas.

Kesas atsigręžė į kapralą ir pamatė, kad tas tebežiūri į jį, atidžiai, mąsliai, be priešiškumo.

– Kas man bus? – paklausė Kesas, tik dabar pradėjęs nuogąstauti.

Kapralas ištraukė nagą iš tarpdančio, bet į klausimą neatsakė.

– *Straordinario*, – mąsliai tarė jis, – *assolutamente straordinario.* Nuostabu... Nepaprasta.

– Kas?

– *Tuštuma* galvoje. Gimė ir užaugo Neapolyje, Skarlačio gimtinėje. Ir negirdėjo nei apie vieną, nei apie kitą. Kokia jūsų tikroji pavardė?

Kesas pasakė; jis darėsi blaivesnis, tačiau skausmas galvoje tvinko, skleidėsi ir juodas nerimas slapčia skverbėsi į krūtinę. Jį staiga pagavo beprotiškas noras pult pro duris. Sukaupęs jėgas, nurimo ir paprašė kapralą stiklinės vandens.

– Kas man bus? – vėl paklausė Kesas, kol kapralas pylė vandenį.

– Šekit, išgerkit. Pasijusit geriau, – pasakė kapralas. – Jūs puikiai kalbat itališkai. O nesigaudot tokiuose reikaluose tikriausiai todėl, kad esate amerikietis.

– Apie ką jūs?

– Aš apie seržantą Parinelą. Kai policininkas nori jus suimti, jis paprasčiausiai jus uždaro. Ir viskas. Kita vertus, jeigu pamato, kad gali kaip nors pasipelnyti iš laisvėn trokštančio ištrūkti kaltinamojo nevilties, pradeda ilgus postringavimus apie tą bei aną. Dučę. Ankoną. Trisdešimt pirmuosius metus. Demokratiją. Savivalę ir ištvirkimą. Ar neįžvelgiat, ko siekiama šia gražbylyste? Paprasčiausiai laimėti laiko. Laimėti laiko mintyse atlikti atitinkamus apskaičiavimus – tarkim, ar jis paklos sumą, kurios pakaktų karališkiems pietums aukščiausios klasės restorane, ar jo nusižengimas reikalauja dosnesnės aukos... naujai žmonos sukniai, ar...

– Neketinu *papirkinėti* šito taukų kalno! – pernelyg garsiai užprotestavo Kesas – paminėjus pinigus, jame staiga plykstelėjo maištinga Kalvino, Veslio ir Nokso dvasia.

– Ššš, – perspėjo jį kapralas. Jo veidas buvo labai rimtas. – Patikėkit, tai aš, Luidžis, sakau jums: Parinelas gali pridaryti daug nemalonumų. Kaltinimus jūs girdėjot: vien iki teismo mėnesį galit prasėdėti Salerno kalėjime. O išleidimo už užstatą procedūra pas mus ne tokia kaip Amerikoje. Parinelas apskritai lengvai paperkamas. – Kapralas priėjo prie durų glostydamasis ūsus, paskui tyliai tarė: – Jūsų atveju, manyčiau, pakaks dešimties tūkstančių lirų, jeigu atsilyginsit už sukultą vazą. Tik nedarykit to atvirai, o įkiškit į tą didžiulį jo bloknotą. Aš, žinoma, nieko nematysiu.

– Kodėl jūs man padedat? – stebėdamasis paklausė Kesas. – Tai yra...

Tačiau bauginamai malonus, nenusakomas, paslaptingas kapralas jau buvo dingęs gretimame kambaryje. Kokia niekinga suktybė, pamanė Kesas, dešimt tūkstančių lirų. Šito nutukusio paršo savaitės atlyginimas. Jis pats paliekamas beveik visiškai be pinigų, ir tai, tiesą sakant, siutino jį labiau negu užgautas išdidumas ir net

šlykštėjimasis tuo lupikaujančiu šunpaučiu. Galvą skėlė, pilvą raižė, jis jautėsi taip šlykščiai kaip pačiomis šlykščiausiomis Paryžiaus dienomis; išėmęs iš piniginės banknotą – paskutinį tokios vertės, – sušnabždėjo jam „sudie“ ir įkišo į didįjį seržanto bloknotą taip, kad droviai kyšotų tik pats kraštelis – kaip rausvas kojos ruoželis virš kojinės.

Sunkiai dunksėdamas grįžo seržantas ir atsisėdo prie stalo.

– Taigi, – rūsčiai pradėjo Parinelas, – noriu pakartoti, kad jūsų laukia dideli nemalonumai. – Jis siekė didžiojo bloknoto, ir Kesas pamatė, kaip jo žvilgsnis užkliuvo už pinigo. – Dideli nemalonumai, – pakartojo nepakeisdamas išraiškos, bet su tokiu meistrišku balso perėjimu iš vienos tonacijos į kitą, kad net kvapą gniaužė, – kurių jūs vis dėlto galėtumėt išvengti. – Jis pažvelgė į Kesą ir iš karto užvertė bloknotą. – Jūs padarėt didelę klaidą pas mus Sambuke. Mes nepakęsim tokio netinkamo elgesio. Tuo pat metu, – jis perėjo į švelnų, išraiškingą *larghetto,* – tuo pat metu jūs, Skarlati, atrodot visiškai padorus žmogus. Netgi padaryčiau prielaidą, kad tai pirmas jūsų susidūrimas su policija. Argi ne tiesą sakau?

– Pakaruoklišką tiesą, viršininke, – atsakė Kesas, iš baisaus įsiūčio vėl perėjęs į gimtąją kalbą.

– Tada pasakysiu jums, ką ketinu daryti. Su sąlyga, kad sumokėsit už „Bela Vistoje“ sukultą vazą, aš panaikinsiu jums visus kaltinimus. Ir patariu ateityje būti atsargesniam. Jūs laisvas. Sumokėkit šiai įstaigai šimtą penkiasdešimt lirų už *carta bollata.*

– *Carta bollata?*

– Už žyminį ženklą protokole, už...

– Žinau, už ką, kad tu prasmegtum! – keldamas balsą tarė Kesas. – Bet negi, sutręšęs griozde, manai, kad stovėsi ir...

Vėliau Kesas prisiminė, jog galėjo šiais žodžiais viską sugadinti, bet seržantas Parinelas ar jo nenugirdo, ar nenorėjo išgirsti, juo labiau kad gretimame kambaryje atsinaujino triukšmas ir riksmai. *„Bugiardo!* Meluoji!“ – sukliko mergina. „Melagė! Kalė!“ – užbaubė vyras. Ir kone tą pačią akimirką kapralas Luidžis, suprakaitavęs, perkreipta kepure, įstūmė į kambarį nesiskutusį, įdubusiais skruostais žmogų pardavėjo chalatu, o paskui jį – aštuonio-

likmetę kaimo merginą. Jos nudėvėtas, kandžių sukapotas paltas su patamsėjusiais nuo lietaus pečiais buvo keliais dydžiais per didelis. Basnirčia, plaukus apsigobusi išblukusia skarele, ji įėjo tebespiegdama iš įtūžio, ir Kesui sugniaužė širdį, jis pamiršo viską – tokia graži buvo mergina. Kaip vėjo gūsis tik įpučia liepsną, taip pyktis tik paryškino jos grožį; Kesas pastebėjo, jog didžiulė Luidžio ranka tempia ją už palto diržo, kad ji kaip laukinė katė nesuleistų nagų pardavėjui į nugarą.

– Meluoji! – spiegė ji. – Meluoji! Meluoji!

O pardavėjas, kurio alergiški, blyškiai atšerpetoję skruostai atrodė nušalę, atsiliepinėjo žema, kimia aimana, teisingiau – nuoskaudos ir nepasitikėjimo kupina rauda, pertraukinėjančia visas triukšmingas italų bartynes:

– *Ahuu! Tu sei bugiarda! Puttana!* Pati tu, kale, meluoji!

– Tylėt! – įsakmiai sušuko seržantas Parinelas. – Jūs geriau atsistokit štai ten, – pasiūlė jis pardavėjui. – O *tu,* – linktelėjo merginai, – tu stovėk šitoj pusėj stalo ir prikąsk liežuvį.

Kesas kone girdėjo, kaip, tyliai dzingtelėdamos, teisingumo svarstyklės, ant kurių vienos lėkštelės gulėjo geismas, nusviro komercijos pusėn. Merginai pasitraukiant, jos akys blykstelėjo, tačiau ji vos tvardė ašaras. Prikando iš vidaus skruostą, lūpos suvirpo, o Kesas pažvelgė į švelniaakį purvu aptaškytą veido ovalą, ir jį nusmelkė troškimas nuprausti ją, nudžiuginti, aistringai pabučiuoti į lūpas. Jis bejėgiškai trynė guzą galvoje, ir jam kankinamai norėjosi įsitikinti, ar jos kūnas toks pat tobulas kaip ir kojos; merginos kojos buvo nepriekaištingos ir, taip pat kaip ir veidas, išterliotos rausvu purvu.

– Taigi išsiaiškinkim, – kreipėsi Parinelas į vyrą. – Jūs tvirtinat, kad ši mergina kažką pavogė iš jūsų krautuvės.

– Bandė. Aš ją sučiupau su įkalčiais.

– Aš nevogiau! – pratrūko mergina. – Aš buvau gatvėje ir laikiau jį rankose, bet ketinau sumokėti!

– Dar vienas melas! – įsiterpė pardavėjas. – Kuo tu galėjai sumokėti?

– Tylos! – įsakė seržantas Parinelas.

Jis atsisėdo ant sukiojamosios kėdės, ir toji su spyruokliniu akordu smarkiai atsilošė, kone horizontaliai paguldydama sunkų ir dramblotą mėsos kalną, pritvinkusį niekingos ir baisios savo svarbos. Kiek lukterėjęs, jis kreipėsi į pardavėją:

– Pasakykit. Jūs dar man nepasakėt. Ką toji mergina iš jūsų pavogė?

– *Štai ką,* – atsakė pardavėjas. Jis išsitraukė iš kišenės ryškiai nuspalvintą, ant pagaliuko užmautą celiulioidinį vėjo malūnėlį, su kuriuo vaikai bėginėja arba iškiša pro automobilių langus. Daugių daugiausia jis galėjo kainuoti penkis ar dešimt centų. – Aš padėjau jį lauko vitrinoje, – ėmė skubiai aiškinti vyriškis, – bet čia išdygo toji kaimietė, stvėrė jį ir puolė bėgti. Prisipažink! – suurzgė jis ant merginos. – Kodėl neprisipažįsti?

Staiga mergina palūžo, užsidengė delnais veidą ir ėmė raudoti.

Parinelas paėmė vėjo malūnėlį. Su nevykusiu teatrališku žaismingumu jis pūstelėjo, o apskriti kaip kamuoliai žandai, tūtele sudėtos rausvos lūpos padarė jį panašų į geidulingą Vėją, pučiantį iš senovinių žemėlapių kampo.

– Sakyk, suskretėle, – galiausiai ištarė jis bobišku, gižiu balsu. – Man regis, jau esu kažkur tave matęs? Iš čia gerai neįžiūriu, bet, atrodo, turi didelį gražų užpakalį. Smagų užpakalį. Tai kam užaugusiai mergai su dideliu apskritu užpakaliu vogti vaikišką žaisliuką? Ar ne verčiau paplūdimyje pardavinėti šitą gražų pasturgalį turtingiems turistams? – Tai buvo grynas, nepadailintas impotencijos balsas, ir Kesas pamatė, kaip iš labialinio pasitenkinimo paraudo murkiančio, čepsinčio, besilaižančio seržanto Parinelo veidas. Luidžis nervingai muistėsi ir visiškai nusiminęs žvelgė pro langą. – Kam tau reikėjo vogti tokį daikčiuką?

– Broliukui, – bejėgiškai, vos girdimai atsakė mergina, ašaroms srūvant tarp purvinų jos pirštų.

– Klausyk, – nesiliovė Parinelas. – Tu iš Tramončio, taip? Ir, kertu lažybų, pinigai tau reikalingi. Duosiu tau, mieloji, patarimą. Susitaupyk, kad užtektų kelionei, ir važiuok į Pozitaną, o gal į Neapolį... o gal net į Romą. Roma – puikus miestas. Išsinuomok viešbutyje kambarį ir pakabink gatvėje turtingą vyrą...

Ei, kaprale, kaip vadinasi ta gatvė, kur eina pasivaikščioti piniguoti princai?

– *Via Veneto,* – pasigirdo kietas, atsainus atsakymas, ištartas lediniu, vos girdimu balsu.

Mergina gailiai, sielvartingai verkė.

– Eik į tą numerį ir patiesk savo smagų apskritą pasturgalį ant rausvų paklodžių...

Nukentėjęs pardavėjas patenkintas ėmė pritariamai mykti. Nenorėdamas matyti bjaurios scenos, Kesas, sekdamas Luidžio pavyzdžiu, nusigręžė į langą. Jo kaukolė nelyginant piktvotė pritvinko karščiuojančio skausmo, bet dabar jis pastebėjo, kad orai lauke pasikeitė – įvyko stebuklas. Ten jau buvo pavasaris, Kesas kone visais kaulais pajuto jo šilumą. Pilki, vėjo genami debesys išnyko, išgaravo kaip rasa patekėjus saulei. Viduržemio šviesos užlietas slėnis staiga pasidarė šviesus ir ryškus; atrodė, jog gali pasiekti ir paliesti kiekvieną daiktą. Kesui prieš akis iškilo atvirukas su didingomis viršukalnėmis ir tokio sukrečiančio mėlynumo dangumi, tarytum išprotėjęs dailininkas būtų persistengęs jį spalvindamas, ir apelsinmedžių sodais, žaliomis pakopomis besileidžiančiais prie jūros.

Kažkur girdėjosi lašų takšnojimas, paskutiniai lietaus ir žiemos atgarsiai. Kitame slėnio šlaite lyg apgirtusi bliovė avių banda. Ir, Viešpatie mielaširdingas, toptelėjo Kesui, net muzika aidi: kažkas miesto tolumoje visu garsumu įjungė radiją, tarytum pagerbdamas šios prasižengėlės saulės šviesą. Muzika, tiesa, buvo ne ta, iš karuselės, visada pranašavusios jo sapnuose šią akimirką; tai buvo tik Gajaus Lombardo saldėsiai ir kutuliukai, bet net jie suvirpino kažkokią sielos stygą, ir, pažvelgęs į merginą, kuri liovėsi dangsčiusis išterliotą, liūdną, mielą veidą, Kesas panoro surikti.

– *Perciò,* taigi, – toliau kandžiai kalbėjo Parinelas, – tu turėsi daug pinigų. Tik reikia gerai panaudoti apvaliąją dalį. Nes kitaip... – Jo balse neliko jokio nuolaidaus gašlumo. – Vogti tau per brangu. Ar žinai, kokia bauda už vagystę?

– Ne, – beviltiškai atsakė mergina.

– Už tokią – tūkstantis lirų. Ar turi tiek?

– Ne.

– Aišku, kad ne. Tada žinai, ką turėsim tau padaryti?

– Ne.

Kesas pamatė, kaip iš jaudulio Parinelo veidas vėl ima rausti.

– Mes paimsim tave už to didelio gražaus pasturgalio...

Kesą pagavęs įsiūtis buvo kaip beprotybės plyksnis, jį išreikšti tebuvo galima gimtąja kalba.

– Atsiknisk nuo jos, apgailėtinas šunmyži! – užriaumojo jis. – Atsiknisk, ar girdi? Jei ne, visus dantis tau išmalsiu! Atsiknisk!

Parinelas įbūgo, išblyško, nuleido ranką prie pistoleto dėklo, pirštų dešrelėmis glostinėdamas mauzerio rankeną.

– Kaprale, ką jis sako? *Che cosa significa?* Ką reiškia „ciknisk"?

– Nežinau, – gūžtelėjo Luidžis. – Nesuprantu angliškai, seržante.

Kol Luidžis atsakinėjo į klausimą, Kesas pabandė nusiraminti, bet jį visą purtė drebulys. Nekreipdama dėmesio į sąmyšį, dykinėjanti žiurkė įvinguliavo iš kito kambario, stabtelėjo, pauostė ir šmurkštelėjo į urvą. Pro langą į Kesą padvelkė gėlių kvapas. Jį pylė prakaitas. Oro šiltumas buvo ne pavasario, o amžinos vasaros; už durų, virš didžiulių baltų kamelijų žiedų, dūzgė kamanės, ir tas garsas priminė Kesui kitus Pietus, tėvynę. Seržantas sutrikęs nervingai žvelgė į Kesą.

– Sumokėsiu jums už šitą daikčiuką, – pasakė Kesas pardavėjui, paskui, iš paskutiniųjų bandydamas susivaldyti, kreipėsi į seržantą Parinelą. – Atleiskit už patriukšmavimą, *Vossignoria,* jūsų kilnybe. Ir jeigu jūsų prakilnybė norite žinoti, tai mano asmeninė nelaimė. Man dažnai užeina priepuoliai... nepavojingi.

Parinelas atsileido.

– Jei galima, sumokėsiu už ją ir baudą. – Seržantas nuolaidžiai gūžtelėjo. Kesas išsitraukė piniginę. – Štai du tūkstančiai lirų – už viską. Tikiuosi, pakaks.

Paskui Kesas apsigręžė ir išėjo iš kambario į pavasario orą.

Buvo pavakarė. Tyrame, skaidriame ore skambėjo varpai. Balandžių pulkas tratėdamas šovė į dangų tarsi iš niekur, ir oras virš fontano nuraibo nuo pilkai melsvų jų sparnų. Žingsniuodamas

grįsta gatvele į viešbutį, Kesas atsigręžė, ir jam pasirodė, kad pro policijos nuovados duris, įtraukusi galvą į dukslaus palto apykaklę, išnėrė mergina; jis pašaukė ją, bet ji dingo skersgatvyje. Tada apsigręžė, nužingsniavo ir išgirdo šalimais balsą:

– Kaip galva? – Tai buvo kapralas Luidžis. Jis laikėsi santūriai, šaltai, visai ne itališkai, bet buvo matyti, kad ilgėte ilgisi žmogiško pašnekesio; pasivijęs Kesą įkalnėje, nuėjo greta jo. – Parinelas pasiuntė mane patikrinti, ar sumokėsite už vazą.

– Galva jau nieko, – atsakė Kesas. – Keista ta jūsų italų policija.

Kapralas patylėjo.

– Manau, ne geresnė ir ne blogesnė negu kur kitur.

– Nesuprantu, kaip ligi šiol niekas nepribaigė jūsų šefo. Jis – visų šliužų protėvis.

– Taip, – atsiliepė Luidžis, – sunkus žmogus. Sakykit, jūs išsilavinęs, ar ne?

– Ne, – atsakė Kesas. – Aš negavau išsilavinimo. Knygelių skaitęs, bet nesu išsilavinęs. Kodėl klausiat?

Kapralas sustojo. Kesas taip pat sustojo ir pažvelgė į rimtą, orų veidą žmogaus, regis, neapdovanoto humoro jausmu.

– Nežinau, kodėl paklausiau, – atsakė kapralas. – Nežinau. Iš tiesų atleiskit man. Bet tokių amerikiečių kaip jūs retai teišvysi. Turiu galvoje jūsų pokštą pas Parinelą ir kad mokat itališkai. Ir dar... kaip pasielgėt su mergina, nors ji tik vargšė, niekam nerūpinti kaimietė. Humanisto poelgis, pamaniau aš. Taip elgiasi išsilavinę žmonės. Man patiko.

– O man patiko *ji,* – kiek susierzinęs atšovė Kesas. – Ji verta šiokio tokio dėmesio. Labai graži moteris. Na, ir kas? Argi jūs – ne išsilavinęs žmogus?

– Ne, nesu išsilavinęs, – tokiu pat oficialiu ir skrupulingu tonu atsakė policininkas. – Kaip ir jūs, perskaičiau daug knygų, bet neturėjau galimybės mokytis. Norėjau tapti advokatu, bet aplinkybės privertė... – Jis nebaigė sakinio. – Tapau tuo, kuo esu. Dauguma žmonių mūsų šalyje negauna gero išsilavinimo. Jiems reikia sunkiai dirbti, ir jie nieko neskaito.

– Amerikoje su išsilavinimu taip pat ne kas, – pasakė Kesas. – Daug dirbti jiems nereikia, bet jie irgi nieko neskaito.

– Gaila, kad neskaito, juk daug praranda. Vienas iš pačių didžiausių mano gyvenimo atradimų buvo didžio vokiečių filosofo Šopenhauerio knyga „Pasaulis, kaip valia ir vaizdinys". Iš visko, ką aš esu skaitęs, jis tiksliausiai nurodė kelią į tai, ką pats sau pavadinau kūrybiniu pesimizmu. Ar skaitėte Šopenhauerį?

– Niekada, – atsakė Kesas trumpiau iš šiurkščiau, negu norėjo. Vėl ėmė nežmoniškai skelti galvą. – Ne, neskaičiau.

– Atleiskit, – tarė jautrusis kapralas. – Atleiskit, jei netaktiškai paklausiau. Šiais laikais nedažnai tenka pasišnekėti su gimininges sielos žmogumi. Jūsų pokštas pas Parinelą... Nuostabu! Kaip aš norėčiau...

Bet nebaigė sakyti, o kadangi tuo metu pasiekė aukščiausią gatvės vietą, Kesas vėl išvydo toli apačioje jūrą, apelsinmedžių ir citrinmedžių sodus ir milžiniškais šlaitais pakopomis besileidžiančius vynuogynus. Kažkur nutekamuosiuose grioviuose ir drenažo vamzdžiuose monotoniškai kliuksėjo ir gurguliavo vanduo; žemė ir dangus atrodė nuvalyti, išplauti, nublizginti, ir vanduo kliokdamas nešė žiemos laužą į jūrą. Leidosi saulė, dylančios šviesos pjautuvai žioravo ant nuogų tolimų viršukalnių.

– *Madonna! Che bello!* Koks grožis! – sušuko moters balsas, tarsi šlovindamas Antrojo Atėjimo šviesą.

Kesą ėmė krėsti nesuprantamas drebulys.

– Ta mergina, – tarė jis, pasigręždamas į kapralą, – ta mergina, kur buvo nuovadoje. Kuo ji vardu?

– Nežinau, – gūžtelėjo Luidžis. – Kaimietė iš slėnio. Nepamenu, kad būčiau ją matęs.

– Ji labai graži. Ar jos visos tokios?

– Kaimietės retai būna gražios. Jei ir pasitaiko, visas jų gražumas pasibaigia su vaikyste. Nepastebėjau, kad ši kaimietė būtų graži.

– Kaprale, reikia būti aklam.

– Aš jos nenužiūrinėjau. Kaimiečiai manęs nedomina. Dažniausiai tai suskretusios atmatos, gimusios iš besiporuojančių gi-

minaičių, kaip gyvuliai. Daugelis protiškai atsilikę. – Luidžis liūdnai palingavo galvą. – Nes minta tik duona. Kartais man atrodo, kad visus juos reiktų išnaikinti.

– Kaprale! – geraširdiškai šūktelėjo Kesas. – Jūs samprotaujat kaip fašistas.

– Aš ir *esu* fašistas, – šaltai ir proziškai atrėmė Luidžis. Paskui tarsi pasiaiškindamas pridūrė: – Supraskit mane teisingai. Sunaikinti ne tiesiogine prasme. Fašizmas – ne nacizmas. Aš tik norėjau pasakyti... – Jis valandėlę tylėjo surėmęs kumščius, tarsi ieškodamas tinkamo žodžio, paaiškinimo. Paskui balsu, kuris būtų skambėjęs kvailai ir pompastiškai, jeigu jame nebūtų buvę girdėti tvirto įsitikinimo, ištarė: – Suprantat, mes *visi* pasmerkti! Visi! Bet šiaip taip verčiamės. *Jie*... – Luidžis mostelėjo kažkokio nematomo kaimiečio pusėn, – *jie* amžinai pasmerkti. Jie *nė nebando* kapanotis. Jie menkesni už gyvulius. Juos reikia išnaikinti. Padaryt galą jų kančioms.

– Kūrybinis pesimizmas, – pamerkė akį Kesas.

Luidžio veide pirmą kartą blėstelėjo kažkas panašaus į šypseną, paskui jis pažvelgė į laikrodį.

– Malonu buvo su jumis pasišnekėti, – tarė. – Tikiuosi, jūsų neįžeidžiau. Keistas dalykas – gyvenimas, ar ne?

– Kuria prasme? – nuoširdžiai nustebo Kesas.

– Būties prasme. Ar kartais, nubudęs po ilgo miego ir dar neatsitokėjęs, nepatiriat būties siaubo ir paslapties? Kelias sekundes, bet tai akimirka, kai mes šiek tiek priartėjame prie amžinybės. Ir žinot? Aš netikiu Dievu. Bet siaubingiausia, kad nespėji nė mirktelt, o jau eši prabudęs ir nesuvoki: ar tą amžinybės potyrio akimirką priartėjai prie Dievo ar... prie nieko.

Kesas vėl sumirksėjo ir akimirką svarstė, ar tam kapralui nestinga vieno šulo? Fašistas humanistas, intelektualas, kaimiečių baudėjas, kūrybinis pesimistas, metafizikas su kyšančiomis iš po kepurės ilgomis žandenomis, ūsuotas, aksominėmis akimis, apie kokias svajoja pasiturinti matrona, ir tuo pat metu atsiskyrėliškai bendraujantis su savo siela; staiga jo žodžiai – ar tokie teisingi, kaip atrodė, ar siaubingi? – perliejo Kesą it milžiniško gongo vir-

pėjimas. Jis pažvelgė Luidžiui į akis ir suprato, kad, nors keisto būdo, kapralas normalesnis už bet kurį kitą.

– Aš taip pat dažnai jaučiuosi vienišas, – tarė Kesas. – Labai vienišas. Ir man labai baisu.

– Vadinasi, suvokiate, apie ką kalbu?

– Taip.

– Gailiuosi, kad pradėjau šitą kalbą, – patylėjęs pasakė Luidžis ir padavė Kesui ranką. – Tikiuosi, dar čia atvažiuosite. Juk *ketinat* sumokėti už tą vazą?

– Sumokėsiu, Luidži, – atsakė Kesas. – Dėkui. Labai dėkui.

Ir kapralas Luidžis paliko jį.

Suminkštinti Vindgaserio širdį buvo daug lengviau, negu Kesas tikėjosi. Apsiprausęs kažkokios kavinės tualete ir jau visiškai išsiblaivęs, Kesas kuo mandagiausiai apsireiškė viešbutyje visaip atsiprašinėdamas už sukultą vazą. Vindgaseris iš pradžių sutiko jį šaltai ir grėsmingai, bet greitai atitirpo ir su nuoširdžia atjauta, netgi šiluma, išklausė Keso pasakojimo apie diabetą, kankinantį nuo pat paauglystės, ir netikėtai, be įspėjimo ištinkančius priepuolius dėl insulino stygiaus, kurių metu jis beveik neįstengia burnos praverti, praranda judesių koordinaciją ir, deja... tikrai pasibjaurėtina!.. ima pliaupti, kas ant seilės užėjo, kaip koks patvorių valkata.

– Šimtas kipšų, o aš nė manyt nenumaniau! – pasakė Vindgaseris ir taip pat ėmė atsiprašinėti; tikriausiai nujausdamas būsimą nuomininką, pasipasakojo apie seną bėdą, fistulę *in ano,* išangėje, kurios taip ir nepavykę išoperuoti nepaisant konsultacijų su Ženevos, Ciuricho ir Bazelio gydytojais.

Grįžęs prie pagrindinės temos, Kesas paaiškino, kad šiuo metu turįs piniginių sunkumų, ir pasiūlė mokėti dalimis, tuomet Vindgaseris, šaunus žmogus, numaldė Keso sielvartą: vaza, pasakė jis, kaip ir visi baldai, apdrausti patikimoje šveicarų firmoje, kuri (skirtingai nuo italų firmų) visada išmokanti pinigus, ir, sprendžiant iš patenkinto tono, vaza jam net vertingesnė šukių pavidalu.

Kesas priėjo prie lango. Buvo beveik sutemę. Įlankoje, vakarėjančio dangaus švelniausiame žalsvo mėlio fone, plaukė į jūrą žvejų valtys su žiburiais; žiburiai švytėjo ir blykčiojo – linksmų ke-

liaujančių žvaigždžių grupelė. Oras buvo šiltas, pro langą liejosi tirštas žydinčių apelsinmedžių kvapas.

– Gražu čia, – balsu ištarė Kesas. – Nieko panašaus nesu regėjęs.

Nekantriai jam už nugaros alsuojantis Vindgaseris pritarė, kad čia išties labai gražu, tinkamiausia vieta amerikiečiui, ypač dailininkui, ypač amerikiečiui, kuris visiškai nepanašus į jo pernykščius gyventojus italus, tokius rėksmingus, tokius neišauklėtus, su vaikais, rašinėjančiais nešvankybes ant visų sienų. Kitas pastatas, rūmai, garsusis *Palazzo d'Affitto,* priklausąs jau trečiai Vindgaserių šeimos kartai... Ten esantis butas *erdvus, be galo patrauklus*... Gal ponas Kinsolvingas norėtų užmest akį?

Iš slėnio atsklido laukinis riksmas, jaunas, aistringas, nevaldomas, sunkiai ir greitai nusileido tamsa, kvepianti pavasariu ir apelsinų žiedais. Kesas ilgai stovėjo prie lango, kaip kitados Richardas Vagneris („Čia parašytas „Parsifalis", – sušnabždėjo Vindgaseris), kupinas ilgesio, geismo ir romantiškų siekių.

Čia, ko gera, įstengsiu dirbti, kalbėjo Kesas sau tą naktį, čia aš tikrai šį tą nuveiksiu. Jis gulėjo lovoje, antrame „Bela Vistos" aukšte ir negalėjo užmigti. Skaudėjo galvą. *Man jau trisdešimt metų, o aš dar akių neprasikrapščiau.* Jis prisiminė merginą policijos nuovadoje (Asuntą? Paolą? Dezideriją? Laurą?) ir užsnūdo sunkia širdimi, alkdamas švelnumo ir meilės.

Kitą rytą, jo žodžiais tariant, jis visiškai pamiršo merginą. Bet pavasario oras buvo kaip giesmė. Su Vindgaseriu jis apžiūrėjo butą rūmuose, ir jis jam patiko. Nusprendė tuoj pat vykti į Romą ir atsivežti šeimą. Sumokėjęs nuomos mokestį už du mėnesius į priekį čekiu, – jo ir Popės sąskaita buvo bendra, – Kesas išvažiavo į Romą neįtardamas, kad atidavė beveik iki paskutinio cento visus savo pinigus.

Dar vienas kraustymasis Popei toli gražu nebuvo prie širdies.

– Tik pramokau šiek tiek itališkai, ir va tau, vėl išvažiuojam! Kesai, po šimts kalakutų! Man *Roma patinka!*

– Mat tave dievai, nebūk kvaila, Pope, juk Sambuke irgi šneka itališkai! Man šis miestas varo klaustrofobiją! Išvažiuojam penk-

tadienį. Pamatysi, Pope, tau patiks. Saulė, jūra, kalnai! Ten, suk jį velniai, tikras rojus! – Kesas valandėlę tylėjo.– Turėsiu nusipirkti dažų, naujų teptukų. Reikia viskuo apsirūpinti, nes ketinu iš peties padirbėti. Taigi reikės šiek tiek šlamančiųjų. – Jis vėl susimąstė. – Beje, kalbant apie pinigus, ar nepasakytum, kur prapuolė mūsų katinas?

Popė sėdėjo prie lango ryškios šviesos plotelyje ir tvarkė pašto ženklų rinkinį. Prieš kelerius metus ji įsigijo didžiulį albumą ir firmoje, išsiuntinėjančioje prekes paštu, užsisakė maždaug už dolerį ženklų („1000 pašto ženklų iš visų pasaulio šalių“). Kiekvienas turi turėt pomėgį, kartojo ji, ir nuo tada surinko didoką kolekciją, nes pasilikdavo net paprasčiausių ženklų dublikatus, tačiau pavertė nuliu net pačią niekingiausią jų vertę, nes į albumą klijavo, o ne kišo už celofano juostelių.

Eidamas prie Popės, Kesas matė, kaip ji ramiai merkia teptuką į buteliuką su klijais. Ji kilstelėjo galvą ir paklausė:

– Koks katinas?

– Kaip manai, koks? – tarė jis. – Tas, kuriame laikai pinigus. Arbatos skardinė. Aš ką tik kyštelėjau ranką, bet nieko, be arbatos, neradau.

– Oi, Kesai! – aiktelėjo Popė. – Kaip tu sužinojai, kad juos ten slepiu? Turbūt Pegė prasitarė! – Lūpos suvirpo iš nuoskaudos, kad Kesas sužinojo jos paslaptį – paslaptį, kuri jam paaiškėjo vos mėnesiui praėjus po vedybų. – Kaip, brangusis, sužinojai? – nusiminus paklausė ji.

– Žvirblis pačirškėjo. Klausyk, mažule, man reikia penkių tūkstančių lirų dažams ir teptukams. Ar už šį mėnesį čekio dar negavai?

– Kokio čekio?

– Puikiai žinai, Pope, – *čekio*.

Tada viskas ir prasidėjo. Popė pasisakė negavusi jokio čekio. Kesui pasiteiravus, kodėl, kurį laiką vengė atsakyti tiesiai, palenkė galvą, įklijavo ženklą į albumą, paskui, nutaisius grimasą, pareiškė apskritai nežinanti, bet gal „tuose laiškuose“ būsiąs paaiškinimas. Kokiuose laiškuose? Na, tuose, kurie ateidavę su čekiais iš banko.

O kur ji laikanti tuos laiškus? Na, virtuvėje, stalčiuje, kurgi kitur? Ir čia, aprūdijusių peilių, neplautų plaktuvų, plaukų kaspinų ir išpiltos kavos jovale, Kesas rado baisųjį atsakymą – pustuzinį kažkokiu sirupu sulietų laiškų iš banko Niukaslyje, Delavero valstijoje. Viename jų buvo mįslės įminimas:

Rašėme jums daug kartų (tokia – be jokios įžangos – buvo pradžia; Kesas puikiai įsivaizdavo, kaip pagyvenęs siauralūpis mažo miestelio bankininkas spaudinėja diktofono jungiklį stengdamasis įveikti nuoskaudą ir pasipiktinimą), bet taip ir negavome atsakymų į pakartotinius prašymus duoti mums leidimą likviduoti jūsų nekilnojamąjį turtą. Kaip žinote, pagal tėvo testamentą jūs gaudavote maždaug 400 dolerių per mėnesį iš dviejų nuosavybių, kurios pastaruoju metu vadinosi „OK" motelis ir „Vinio Vinklio" mėsainių įvažiuojamasis baras, esantys Niukaslio Delavero valstijoje antrame fiskaliniame rajone. Tuo metu, kai Delavero memorialinio tilto ir aplinkkelio klausimai buvo dar tik svarstomi, mes neabejojome, kad sugebėsime parduoti šias įmones ir, atitinkamai investavę gautas sumas, užtikrinsime Jums solidžias mėnesines pajamas. Kadangi *mums nepavyko gauti Jūsų leidimo* (Keso kursyvas), kurio būtinumas buvo numatytas testamente, mes neturėjome kitos išeities, kaip išsaugoti šias įstaigas. Pasibaigus Delavero memorialinio tilto ir aplinkkelio statyboms, kelias prie šių įmonių bus uždarytas, o atsidūrusios nuošalyje nuo pagrindinės magistralės jos faktiškai taps bevertės. Kadangi dabartiniai jų nuomininkai nepanoro pratęsti nuomos sutarčių, manome, jog būtina pranešti Jums, kad čekis, pervestas į Jūsų sąskaitą Bankams patikėtos nuosavybės kompanijoje Niujorke maždaug kovo 1d., bus paskutinis...

Laiško pabaiga, užgauli ir pikta, buvo skirta mokesčiams, kuriuos nuo šiol turės mokėti Popė.

– Tu nedavei jiems leidimo? – sušnabždėjo Kesas nuostabos ir sielvarto perimtu balsu.

– Na, ne... – pradėjo Popė.

– Ne? O kodėl nedavei?

– Na, todėl... Todėl, kad aš viso to neskaičiau!

– O kodėl, po velnių, neskaitei? – suriko jis.

– Todėl, kad... Nežinau. Todėl, kad aš nieko *nesupratau*. Kesai, aš bandžiau...

– O ar tau neatėjo į galvą, kad gal *aš* suprasiu tuos laiškus? Kad gal *aš* įstengsiu atspėti jų paslaptį? Po velnių, Pope, moliūgui Dievas suteikė daugiau proto negu tau! Kaip tu galėjai? Kaip galėjai išmesti keturis šimtus dolerių per mėnesį lyg į balą? Ir dar dabar, kai važiuojam ten, kur už juos galėtume padoriai gyventi... tai yra Sambuke. Ar bent supranti, ką tai reiškia? Pope, ar supranti? Iš ko, po velnių, dabar skolinsimės? Iš šventojo Petro? Iš ko? *Iš ko?* Atsakyk?

– Nežinau, – prapliupo bėdoti Popė. – Nežinau, Kesai. Oi, kaip čia dabar, kaip gaila...

– Vėlu gailėtis! – sustūgo Kesas. – Ar žinai apie mano kompensacinį čekį? Tą, kurį man siunčia už tai, kad esu trenktas? Už jį tik špygą tegausim! Tau tai patinka? Ką dabar mums daryti, į vargšų prieglaudą kraustytis? Elgetauti? Skolintis? Vogti? Ką? Ar supranti, bukagalve, kur mes atsidūrėm? Už keturių tūkstančių mylių nuo savojo Niukaslio, be savojo naktinio puodo! Tu patenkinta? Pope, kaip galėjai būti tokia lengvabūdė?

– Bet juk pats taip sakei! – pradėjo įrodinėti ji. – Pats, aš girdėjau! Kad kapitalizmas sugedęs ir nesąžiningas, o įdėtas kapitalas – įžūliausia apgaulė.

– Velnias! – ištrūko Kesui. – Užčiaupk srėbtuvę! Tu – gyva, kvėpuojanti, vaikščiojanti kaktinė lobotomija! Štai tau puikiausia kapitalizmo pamoka! Vienas neteisingas žingsnis – ir tu duobėje! Ar žinai, kvaiše, kas dabar tau bus? Trinsi plaušine grindis už penkiasdešimt lirų per dieną, štai kas! O vaikams? Jie mis *skėriais!* (Velnias, pamanė, gal *man* reiks ieškotis darbo?)

– Oi, Kesai! – pravirko Popė, sugniuždyta tokios kaltinimų lavinos.

– Ką mes dar turim? – paklausė jis. – Ką?! Aš galiu parduot motorolerį, bet ar daug makaronų už tai nusipirksim? O į Sambuką dabar jau vis tiek reikia važiuoti, supranti? Butas apmokėtas už du mėnesius į priekį. Bet, malonėk pasakyti, iš ko mes gyven-

sim? Paaiškink man! – Neviltis užliejo Kesą kaip ledinis vanduo. – Dievaži, Pope, ką tu pridarei! – Jo žvilgsnis akimirką stabtelėjo ties Popės ranka. – Sutuoktuvinis žiedas! – ištarė jis ir stvėrė jai už rankos. – Už šitą briliantą mes gausim šimtą tūkstančių lirų, aš už jį sumokėjau tris šimtus penkiasdešimt dolerių. Nagi, duok šen.

– Eik, prišik sau į skrybėlę ir užsivožk ant galvos, sudergtas nelaikši!

– POPE! – Kesas sustojo kaip įkastas, suakmenėjęs iš siaubo ir nuostabos. Paskui vargais negalais išlemeno: – Pope, kur tu šito išmokai?

Plačiai prasižiojusi, Popė ėmė bliauti, ir kūdikis, įbruktas į kėdę greta, taip pat paleido gerklę.

– Kur viso to prisirankiojai?

– O kur kitur galėjau prisirankioti, pagalvok, avigalvi, – ištarė ji kūkčiodama. – Kur kitur, kaip manai, prisirankiojau?

Valandėlę Kesas jautėsi visiškai sugniuždytas. Jis norėjo paliesti Popės petį, priartėti prie šio padorumo, tyrumo, paprastumo paslapties – bet ji peties judesiu numetė jo ranką. Kesas išėjo iš kambario.

Kitą dieną jis pardavė motorolerį ir šių pinigų kartu su jo kompensaciniu invalidumo čekiu turėjo pakakti maždaug mėnesį. Jie vėl važiavo į pietus. Viskas buvo puiku, laukė nuotykiai. Popė pasakė:

– Oi, Kesai, bus tikra pasaka!

Bet kol autobusas vežė juos į pietus per žaluma pasidengiančius Kampanijos laukus, Keso neapleido nelaimės nuojauta, ir vaizduotės akimis jis regėjo vieną paveikslą: elegantiški keleiviai kadilakuose ant to niekdariško tilto per Delaverą abejingai žvelgia žemyn, o ten motelis „OK" ir autobaras „Vinis Vinklis" – apsamanoję griuvėsiai po pasvirusiomis televizijos antenomis, aplinkui vien tinko luitai, neono vamzdelių duženos ir viską apklėtusios bjaurios piktžolės.

Aišku, Sambuke jokie nauji horizontai neatsivėrė. Kesas vylėsi, kad įstengs tapyti. Vindgaseris jam paskolino (teisingiau – už du tūkstančius ir taip greit senkančių lirų Kesas išsinuomojo) iš rū-

sio atneštą molbertą, prieš daugelį metų paliktą trečiarūšio, karaliaus Edvardo laikų dailininko, pavarde Andželučis, kurio piktadariškos terlionės, primenančios kažkokio pakvaišusio Bern-Džonso – su Mikelandželo raumenimis, bet ne jo smegenimis – darbus, ligi šiol puošė lubas ir visas rūmų sienas. Prie šio molberto Kesas pritvirtino drobę, bet drobė taip ir liko tuščia. Nerimdamas jis vėl ėmė smarkiai gerti. Valgyti nustojo. Jau ėmė krebždėti krūtinėje tas pats, kaip ir Paryžiuje, jį kamavęs nerimas. Kas rytą pagiringas Kesas ieškodavo Luidžio, laisvas nuo budėjimo valandas leidžiančio aikštės kavinėje prie stiklo kampario su soda. Luidžis jautė silpnybę tam, ką šiek tiek manieringai vadino *dialettica;* ir jų pašnekesiai paprastai išvirsdavo į ginčus, bet draugiškus.

– Sakot, fašistas, – kurstė jį Kesas. – Kaipgi taip gali būti? Jūs kultūringas, apsiskaitęs, gyvo proto žmogus – ir staiga fašistas. Luidži, kaip čia yra? Kaip jūs galit būti fašistas ir vadinti save humanistu?

– Labai paprastai, – atsakinėjo Luidžis, rakinėdamas dantis. – Jūsų, Kesai, bėda tai, kad, kaip dauguma žmonių, pernelyg esate linkęs segioti etiketes. Kitaip tariant, jūs manot, kad etiketė esmingai apibūdina žmogų – jis arba juodas, arba baltas, ir jokių pustonių. Todėl vadinamieji jūsų liberalai mielai daro prielaidą, kad italas gali išpažinti komunizmą, o italą fašistą jie net šuns vertu nelaiko. O jūsiškiai antiliberalai mano priešingai. Visa tai rodo, kad nė vienas iš jūsų, amerikiečių, nesupranta italų. Juk vis dėlto mes – ne vokiečiai ir ne sovietai. Man regis, toks dogmatizmas padarė jus visiškai bergždžius meno srityje, nekalbant apie diplomatiją. – Jis atsirėmė į kėdės atkaltę ir nusišypsojo rimta šypsena.

– Tęskit savo mintį, – paragino Kesas, taip pat gan niūriai, – jūs neatsakėt į mano klausimą.

– Gerai, pasakysiu jums, kaip galiu būti tas, kas esu. Pirmiausia aš – fašistas ne siela. Italams dvasiniai dalykai niekada neturi nieko bendra su politika. Jiems dabartis tokia svarbi, kad negali su idealizmu žvelgti į tai, kas juos valdo. Su vienu ar keliais pertrūkiais čia visada buvo vienokio ar kitokio pavidalo tironija, todėl italai galų gale į visa ėmė nekreipti dėmesio. O aš esu oportunis-

tas. Geranoriškas oportunistas. Štai kodėl dabar esu fašistas. Leiskit paaiškinti: visų pirma darykim prielaidą, kad esu humanistas, – o taip ir yra. Visi padorūs žmonės iš esmės humanistai, net padorūs policininkai. Toliau darykim prielaidą, kad man reikia rasti darbą, nes turiu pramisti ir padėti Salerne gyvenantiems motinai, tėvui ir seserims. Taip pat darykim prielaidą, kad vienintelis man prieinamas darbas – dėl puikių mano protinių gebėjimų – policininko. *Prašom* nesišypsoti, Kesai, nes tai tiesa. Aš turiu arba būti policininkas, arba taisyti kelius, arba apskritai likti be darbo; ir aš nusprendžiu tapti policininku. Ne dievažin kas, bet ačiū ir už tai. Dabar valandėlę pamąstykit. Ar aš galiu būti policininkas Italijoje ir tuo pat metu būti komunistas? Visiškas absurdas. Net jei tai būtų įmanoma, mano gerbiamas viršininkas Parinelas, – Luidžis nutaisė pasišlykštėjimo miną, – fašistas *sub rosa,* slaptas, ir jei aš būčiau komunistas, koks būtų mano gyvenimas...

– Koks bailus pasi...

– Kesai, prašom neįžeidinėti. Leiskit paaiškinti. Priežastis ne vien ta. Ankstyvoje jaunystėje, kaip jau sakiau jums, buvau komunistas. Bet klydau. Buvau kvailas ir dar nieko neišmaniau. Po truputį, po ilgų apmąstymų, man paaiškėjo, kad tapdamas komunizmo šalininku žmogus praranda sielą, nes tai žiaurus, nežmoniškas, išsigimėliškas despotizmas – trumpai tariant, išsižadėjimas visko, kas buvo puiku ir kilnu per daugiau kaip du tūkstančius metų Vakarų kultūroje...

– Todėl įstojot į policiją, spjovėt į viską ir tapot fašistu. Pamiršot tą stovyklą Lenkijoje, kur fašistai sulydė milijoną žydų vaikų į taukus ir muilą, ir tą olą prie Romos, kur jie suvarė kelis šimtus nekaltų jūsų tėvynainių ir, apimti beprotiškos kraugerystės, sutratino iš kulkosvaidžių. Pamiršot, kaip per dvidešimt metų fašizmas pavertė Italiją dykyne, dykuma. Ir tik nepasakokit man, kad Musolinis nutiesė puikius kelius. Jūs pamirštat... Ak, Luidži, kokia prasta jūsų atmintis!

– Kesai, maldauju,– gižiai paprieštaravo Luidžis. – Nereikia isterijų. Mes ne vokiečiai. Jūs iš tiesų tampot man nervus. Ar išklausysit?..

– Pirmyn. (Pirmyn, mulki neraliuotas.)

– Taigi, kad galėčiau išlaikyti save, – jau nekalbant apie mano šeimą Salerne, – aš negalėjau būti komunistas nei praktiškai, nei morališkai. Ir kas tada man liko? – pergalingai paklausė Luidžis.

– Manau, galėjot pabandyti tapti krikščioniu demokratu arba socialistu. Dievaži, Luidži, bet kuo, išskyrus šitą siaubingą...

– Neskubėkit, bičiuli. – Luidžis šaltai ir trumpai nusijuokė. – Aš klausiu jūsų, ar gali sąžiningas žmogus būti krikščionis demokratas? Kaip nurodė didis vokiečių filosofas Nyčė (didžiuosius vardus Luidžis visada pateikdavo išplėtotus: garsus prancūzas Dekartas, įžymus tapytojas Belinis), kaip tik šitos, sugedusios, patenkintos savimi visuomenės atmatos pridaro tautai daugiausia žalos. Ar gali doras žmogus remti klero ir nutukusių buržujų partiją, tą, kurioje visi pasirengę vergiškai keliaklupsčiauti prieš jūsų *orribile,* siaubingą, užsienio reikalų ministrą, – pavardę Luidžis ištarė šiek tiek gališka maniera: Diu-lesą, – norintį Italiją paversti amerikiečių protestantų Bažnyčios kopija? Mes labai neturtingi ir mielai priimam dorą labdarą; bet iš to žmogaus labdaros nesulauksi, tik davatkiškų žodžių ir kyšių turtuoliams, gaminantiems rašomąsias mašinėles Turine. Ar gali doras žmogus gerbti tuos, kurie gerbia tokį ministrą? Atsakykit man, Kesai. O socialistai – jie suzmekę, pokvailiai ir siūlo tik fantazijas.

– Bet, Luidži, jūs galėjot prie nieko nesijungti. Tai, man regis, vadinama nepriklausomybe...

Ir vėl tvykstelėjo nepatenkintas šypsnys.

– Kesai, italas privalo kuo nors būti.

– Privalo prisisegti etiketę, – tarė Kesas, manydamas, kad pelnė tašką savo naudai.

– Prisisegti etiketę – taip, tačiau svarbiausia, kad jis neprivalo būti tas, kas parašyta etiketėj. Tuo mes ir skiriamės nuo visų kitų. O dėl mano trumpos atminties, kaip jūs pareiškėt, leiskit paklausti, kiek žydų pasiuntė mirti italų fašistai? Sprendžiant iš jūsų išraiškos, suvokiat, kad Vokietijos nuodėmės – ne Italijos nuodėmės. – Luidžis stabtelėjo ir draugiškai patapšnojo Kesui riešą. –

Štai ką jums pasakysiu. Italai – pati racionaliausia tauta pasaulyje. Tai, kas galėjo būti nuodėmė, mes pavertėm didžia dorybe.

– Mes to nevadinam racionalumu. Mes tai vadinam veidmainyste, o ne dorybe.

– Vadinkit kaip tinkami. Mes, italai, esam tokie skurdžiai ir per daug visko patyrėm, kad tobulą sąžiningumą laikytume dorybe. Mes labiau tikim, kad saikinga dorybė, taupiai naudojama, verta daugiau negu nepakeliama jūsų anglosaksiško teisuoliškumo našta. O dėl savęs – aš galiu būti fašistas neidamas į jokį sandėrį su sąžine. Tai pati saugiausia išeitis. Privalau rūpintis savo kailiu. Gyvenu ausis suglaudęs ir laukiu savo valandos, nors nieko nesitikiu. Kas žino, gal vieną gražią dieną aš kam nors pasitarnausiu?

Tokio argumento Kesas neįstengdavo paneigti. Sėdėdavo suniuręs, gerdavo, o Luidžio vadovaujamas pašnekesys pamažėle pakrypdavo prie kitų dalykų: kas yra materija? Kas yra protas? Kas yra tikrovė? Ar Kesas yra skaitęs didžiai gerbiamą ispanų–olandų filosofą Spinozą? Kesas atsakinėdavo „taip" arba „ne", pagal tos akimirkos nuotaiką, bet vynas jau būdavo atėmęs gebėjimą susikaupti, galva nusvirdavo ant stalo, girtame ūke niekas nebūdavo svarbu...

– Kesai, jūs pernelyg daug geriate, – pasiekdavo jį Luidžio balsas ir liūdnas caksėjimas liežuviu, – paminėsit mano žodžius, liūdnai jums baigsis.

– O jūs, Luidži, pernelyg daug kalbate, – ištardavo Keso balsas, ir, šviečiant skaisčiai ryto saulei, Kesas kietai užmigdavo.

Tačiau tą pavasarį pasitaikydavo ir tokių dienų, kai Kesas būdavo poblaivis. Atsižadėjęs įprasto galvos dangalo – šauniosios beretės, kuri, atėjus karštiems orams, ėmė skleisti blogą kvapą, jis užsivožė šiaudinę skrybėlę, apsiavė sandalus, apsimovė dukslias mėlynas kelnes ir su tokiu gogenišku apdaru leisdavosi į ilgas keliones po kalvas. Šitaip aptiko Tramontį – daubą, slėnį, lomą, žodžiu, kažką poetiška ir taip tolima dabarčiai, kad jei iš kur nors būtų kyštelėjęs galvą faunas ir ožiškai nusijuokęs arba pasirodžiusi piemenaitė su lazda ir ėmusi meilikauti Vergilijaus kalba, Kesas, sėdintis vėsiame gluosnio šešėlyje, nebūtų labai nustebęs.

Ten sruveno dumblu atsiduodantis upokšnis, šaltas, paparčių ir vandeninių vilkdalgių užpavėsintas. Slėnyje buvo išsimėčiusios kaimiečių trobelės, ganėsi kelios avys. Išsitiesęs ant samanoto kranto su knyga ar tiesiog įkypai žvelgdamas į nejudantį mėlyną dangų, Kesas girdėdavo garsus – tylų avių bliovimą arba karvės skambalėlio dzingsėjimą, arba tolimą paukščių čirenimą. Nuo jūros atlėkdavo švelnus vėjelis, atnešdavo kedrų ir pušų kvapus, ir kiaulpienių sėklos kaip stambios snaigės nuskriedavo aukštyn, plaukiodavo, sukdavosi ore ir guldavo pusnimis ant žemės. Kedrų ir pušų kvapas pasilikdavo, Kesas užsnūsdavo, visos baimės ištirpdavo prisiminimų ir troškimų lydinyje ir, net ant pačios tamsybių ribos, širdis salo nujausdama ramybę.

Bet netgi čia ne viskas buvo gerai: dabarties šmėklos sudarkydavo Keso sapnus – praskriedavo nedidukas darkus kažkokių keistų prisiminimų viražas, ir krūptelėjęs jis nubusdavo vidur idiliško klonio mąstydamas apie nimfas ir piemenaites, bet visas išpiltas prakaito ir tvirtai žinodamas, kad per sapną girdėjo silpnus, tarytum iš tolo atsklindančius, bet tikroviškus sunkaus triūso ir sielvarto garsus – skaudesnius už skaudžiausią širdgėlą. Sykį, šitaip pažadintas, jis užsikeberiojo ant kalvos viršūnės ir išvydo, kas trikdė sapnus. Trys skarmaluotos neaiškaus amžiaus moterys, nuo nešvarumų riešutmedžio spalvą įgavusia oda, be galo vargingai ropštėsi į kalną Sambuko link, užsivertusios ant nugaros šakų ir žagarų kūlius, kuriuos nebūtų lengva panešti net stipriam vyrui arba nedideliam mului. Jos ir pačios kažkuo priminė mulus. Kuo iš tikrųjų, Kesas nebūtų galėjęs tiksliai nusakyti, bet toje vietoje kelelis darė staigų posūkį, o skardis buvo toks status, kad nė viena negalėjo sulaikyti iš pačių gelmių ištrūkstančios aimanos, ne dvasinės, – nes tie kuproti beformiai padarai negalėjo turėti jokios dvasios, – o iškankintų kremzlių ir raumenų, gyvuliškos aimanos. Sutrikęs ir nelaimingas Kesas žvelgė į jas išplėstomis akimis: trys padarai, nušiurę rudi maišai, pasiekė viršūnę, akimirką pastovėjo svyruodami po milžiniška ir pavojinga našta, tarsi po debesiu, ir nuklypino tolyn – kaip nykstantis purvinai rudas susikūprinusios vergijos hieroglifas.

Šis vaizdas buvo Kesui kaip gyvas priekaištas ir taip įskaudino bei nuliūdino, kad jis susirado slėnyje kitą vietelę skaityti ir sapnuoti – toliau nuo moterų, jų kankinamų aimanų ir gniuždančių nešulių. Tačiau pamiršt viso to nepamiršo. Kad ir kaip stengėsi, – netgi čia, ant kito upelio kranto, vidur kitos pievos, – negalėjo atsikratyti jausmo, kad kiekvieną dieną į slėnį išeina nauji šešėliai, kad po visą šią arkadiją šmižinėja niūrios šmėklos.

Ir neilgai trukus, gegužės pradžioje, grįžo tikrasis nerimas, sunkus, nesiliaujantis. Vieną vakarą, pajutęs neaiškų postūmį beprotiškai nusigerti ir nusipirkęs penkis butelius Sambuko raudonojo, Kesas įsitaisė viešbučio svetainėje priešais patefoną vienas – Popė su vaikais jau kietai miegojo apačioje – ir pradėjo linksmai svaigintis. Prabėgo ne viena valanda su kvaišulį liejančiomis Ledbelio dainomis ir liguistomis svajonėmis apie didybę, bet labai linksma nepasidarė. Trečią valandą, įžvelgęs žemišką grožį lempos šviesos sukurtame variniame ežerėlyje ant sudėtų savo rankų, jis buvo Van Deikas (kaip ir šis, gyveno prabangoje ir išlaikė kelias meilužes); ketvirtą valandą stulbinamos idėjos apie šviesą ir formą taip ėmė knibždėti galvoje, kad net nebuvo aišku, kurią stverti pirmą, o jis pats buvo legendinis, neprilygstamas meno revoliucionierius; pusę penkių keitėsi danguje savomis teorijomis su Rembrantu; penktą, kai virš jūros sužioravo aušra, o jis stvėrė teptuką ir sutepė drobę nevykusiu potėpiu, ekstazė sprogo kaip balionas, nukrito it suglamžytas skuduras, jis ėmė blaškytis po kambarį lyg požeminį kalėjimą. Nervai buvo pakrikę, jį pagavo nyki, nenusakoma panika, ir Ledbelis sudainavo „Vargšą Hovardą“ ne mažiau kaip šimtą kartų.

Apie miegą negalėjo būti nė minties. Stvėręs paskutinį butelį vyno, Kesas išėjo iš viešbučio ir vėsios nenubudusios aušros šviesoje nukulniavo į Tramontį. Ten atsisėdo savo progumėlėje pasistatęs tarp kelių butelį, vis trukteldamas ir gurkšteldamas iš jo, kol sujudo sukruto vabzdžiai, pragydo paukščiai, o miestas tolimu varpų skambesiu pranešė, kad jau dešimta valanda. Iš visų minčių, kurios tuosyk sukosi galvoje, kai susirietęs it embrionas kėksojo prie tyros srovės, Kesas teprisiminė vieną: išties gudriai

moka Dievas pakankinti žmogų – pakiša jam gėralą, tarytum padedantį greičiau prie Jo priartėti, o paskui, visada ir amžių amžiams, nusviedžia už horizonto – ir tik siaubas dūmo debesiu lieka tvyroti prieš akis. Pagaliau Kesas sverdinėdamas pakilo ir sviedė tuščią butelį į žolę. Stiklinėmis akimis, vos vilkdamas kojas, nelyginant zombis nudūlino miesto link, ir staiga ant kalvos viršūnės tarsi šmėklos iš amžinosios ugnies karalystės prieš jį išdygo su siaubinga našta trys moterys – vėl tos pačios? visada tos pačios? – ir be žado sustingo vieną akimirką. Paskui, sulinkusios statmenu kampu, sudžiūvusiomis kojomis vis greičiau ėmė lipti žemyn, atkrypavo prie jo, nusvyravo pro jį tolyn nepratarusios nė garso...

– Labą rytą, moteriškės, – idiotiškai sumurmėjo Kesas.

Jos išnyko. Kesas pastovėjo it stabas, žvelgdamas joms įkandin, į žavų slėnį ir kalvelę, už kurios jos dingo. Slogaus sielvarto perimtas, jis irgi pasuko miesto link.

Tokios nedarnios, sueižėjusios būsenos Kesas artinosi prie miesto, bet tai, ką išvydo prie pat jo vartų, dar labiau jį nuliūdino – ir žiauri šios scenos magija sykiu su neseniai matytomis moterimis dar ilgai po to neišsisklaidė. Prieš vartus buvo susibūrusi tylinti minia. Čia pat, su tebeurzgiančiu varikliu, stovėjo prabangus mėlynas autobusas, o netoli jo netaisyklingu žiedu buvo susispietę žmonės – visi pasilenkę žiūrėjo į kažką gulintį ant kelio. Kesas prisiartino ir pamatė šunį: kažkas – tikriausiai šis autobusas – buvo jį pervažiavęs, visa užpakalinė dalis, nuo pilvo iki uodegos, sutraiškyta. Tačiau, Keso nuostabai ir siaubui, šuo tebebuvo gyvas. Gyvas ir, pražiojęs nasrus, kaukė nebylią kančią. Jo viršutinė dalis – galva, krūtinė, priekinės kojos – tebebuvo pilni gyvybės, judėjo; įtempęs paskutines jėgas, gyvulys draskė nagais asfaltą, o minia nekvėpuodama sekė, ar pavyks jam atsiplėšti nuo žemės. Pakilti šuo, aišku, neįstengė, jis jau leido paskutinį kvapą, bet žmonės su liūdesiu, kaip pakerėti stebėjo jo įstangą, šiepė dantis tarsi padėdami jam, ir Kesas taip pat žiūrėjo lyg užburtas, o šuo stebeilijo paklaikusiomis akimis, gremžė asfaltą ir, pražiojęs krauju aptaškytą snukį, iš paskutiniųjų bandė be garso išreikšt savo kančią.

– *Ah Dio!* – tarė kažkas. – Išvaduokit jį iš šitų kančių!

Tačiau niekas nė nekrustelėjo. Atrodė, jog žmonės stebi mirtiną kovą apimti siaubo ir pasibjaurėjimo, tačiau nujausdami kažkokią neaiškią, painią, kažkaip juos pačius liečiančią prasmę, todėl nedrįsta į visa tai kištis ar ko nors keisti.

– *Buon Dio!* – ištarė tas pats balsas. – Pribaikit kas nors vargšą padarą!

Bet ir vėl niekas nežingtelėjo šuns link. Siaubingu skausmu blykčiojančiomis akimis, apsiputojusiais nasrais, šuo dar trūkčiojo ir rangėsi, daužė priekinėmis letenomis asfaltą ir, šiepdamas iltis, negirdimai staugė savo kančią. Pagaliau į priekį žengė apkūnus kostiumuotas vyras su stora aukso grandine ant pilvo. Rankoje jis laikė lazdą, ir Kesas, išgirdęs minioje žodį *medico,* – prisiminė prabėgomis matęs aikštėje šį žmogų – Kaltronį, vietinį gydytoją. Jis buvo su pensnė, jo plikė spindėjo kaip stiklas. Gydytojas žengė prie šuns ir aukštai iškėlė blykčiojančiais žiedais apmaustytą ranką, kurioje laikė lazdą; smūgis buvo netikslus, pataikė ne į kaukolę, bet į nosį ir snukį, šuns galva atsitrenkė į kelią, o iš šnervių ištryško skaisčiai raudonas kraujas. Minia aiktelėjo. Tęsdamas kovą, šuo dar sykį pakėlė kruviną galvą. Visas apsipylęs prakaitu, Kaltronis vėl iškėlė lazdą (Na, ir daktaras! – kaip visada tokiais atvejais, prunkštelėjo kažkas) ir stipriai trenkė ja šuniui per galvą, bet lazda, garsiai triokštelėjusi, skilo į dvi supleišėjusias dalis. Minia vėl vienu balsu aiktelėjo, šįkart smarkiau ir skausmingiau.

– *Datemi un bastone!* Duokit lazdą! – beviltiškai suriko gydytojas, tačiau Kesas tęsinio nebelaukė – skrandis ir protas pakėlė maištą. Pagautas niekingos baimės, jis puolė bėgti be jokios aiškios priežasties, – juk tai buvo tik šuo, – visą kelią niršiai keikdamasis. Prieš pasileisdamas paknopstom namo, paskutinį kartą dirstelėjęs į aikštę, Kesas pamatė suknežintą, kruviną šuns galvą nebyliai siunčiančią dangui bežadę savo kančią. O gydytojas, eutanazijos šalininkas, šaukė reikalaudamas lazdos.

Tą popietę ir naktį, kol Kesas karštligiškai miegojo įsigaužęs tamsioje snūdo įsčių gelmėje, jis vis laukė užgriūsiant košmarą – ugnikalnius, įlanką, išnykstantį krantą. Bet sapnavo moteris su

sunkiais nešuliais, per galvas daužomus šunis, susietus kažkokiais paslaptingais, nesutraukomais ryšiais, tokiais nepakeliamais, kad pabudo – o pabudo vėlai, tik kitą rytą, – su siaubo riksmu. Gulėjo prietemoje drebėdamas, pagiringas, vis dar priblokštas netikėto susidūrimo su skaudžiu greit nykstančiu kažko žiauriai mušamo ir baisiai kenčiančio vaizdiniu. Po valandėlės vėl ėmė suvokti išorinį pasaulį: išgirdo už lango plepančius Vindgaserio sodininkus, į nosį tvokstelėjo bjaurus žuvies smarsas, jis pasigręžė ir nustūmė visai šalia, ant pagalvės, gulėjusias į laikraštį įvyniotas jūros gėrybes, Popės ar kažkieno kito nežinia kodėl čia padėtas.

Kesas atsistojo drebulio krečiamas. Virš dienos it rūkas kybojo beprotybė. Pojūtis, kad daiktai pakeitė vietą, kad tikrovei pakirsti ramsčiai, kad viskas išrauta su šaknimis, labai priminė tą baisią dieną Paryžiuje. Kesas palindo po dušu, bet tik sustiro, ir tiek. Šiaip taip įsimurkšlinęs į drabužius, medinėmis kojomis nuskubėjo į aikštę it šiaudo griebdamasis paskutinės vilties paskandinti vyne baimę, prie kurios buvo prirakintas kaip kalinys.

– *Ma la volgarità,* bet vulgarumas, – kalbėjo Luidžis, kol Kesas užsisakinėjo savąjį *rosso,* – matot, mūsų amžiaus vulgarumas susitelkė ne vien Amerikoje. Tai pasaulinis reiškinys. Ar jums teko skaityti garsų ispanų filosofą Ortegą i Gasetą? – Luidžis nutilo ir plaukuotu pirštu pamaišė ledą kamparyje. – Ne? Jis išgydytų jūsų romantišką naivumą dėl meno ir jo sugedimo. Italija. Prasčiokiškiausio skonio šalis pasaulyje. Todėl, Kesai, liaukitės verkšlenęs. Devyniems šimtams devyniasdešimt devyniems žmonėms iš tūkstančio menas reikalingas kaip šuniui penkta koja. Menas – kvailas atsitiktinumas. Kaip manot, kodėl milijonai italų persikraustė į Ameriką? Kad galėtų laisvai mėgautis menu? Ne. O kodėl?

– Dėl žaliųjų.

– *Come?*

– Toks pasakymas. Reiškia pinigus.

Atnešė vyną, ir Kesas drebančia ranka įsipylė.

– Visiškai teisingai. Dėl pinigų. Atrodo, jau pradedat įžvelgt esmę. – Luidžis patylėjo. – Kesai, labai prastai atrodot. Ar nemanote, kad protingiau būtų nepiktnaudžiauti alkoholiu?

Kesas gurkštelėjo vyno: Sambuke net raudonąjį vyną patiekdavo ledinį, bet šį kartą jis tarsi užsiliepsnojo skrandyje.

– *Aai!* – ištrūko jam. Akyse viskas susiliejo, nuauksinta aikštė, mėlynos, saulėje spindinčios viršukalnės ištirpo ašarose. – Prakeikimas, – anglosaksiškai sušvokštė Kesas, gumului įstrigus gerklėje. – Vis dėlto nubudo Leopolda. Dabar, Luidži, aš jau negalėsiu gerti.

– Leopolda? – sutrikęs perklausė Luidžis. – Aa, *Leopolda!* Skrandis, apie kurį man pasakojot. – Jo tamsaus gymio veide pasirodė nuoširdus susirūpinimas, o akys priplūdo šuniško liūdesio. – Kesai, nejaugi ir vėl?

– Nežinau, – abejingai atsakė Kesas, laukdamas naujo priepuolio, bet skausmas atlėgo, pradingo. – Nežinau. Priežasčių pakanka.

– Reikia pasisaugoti, – tarė Luidžis. – Jei nesirūpinsit savo opa (jis pasakė moksliškai: *ulcera al duodeno,* dvylikapirštės žarnos opa, parodydamas kruopelytę medicinos išmanymo, todėl šis melodingas terminas nuskambėjo dar grėsmingiau), vieną dieną prasidės baisus kraujavimas, ir kas tada spės jus nugabent į Salerną? Kesai, kodėl nesiliaujat gėręs? Kodėl jūs, amerikiečiai, taip žudotės girtuokliaudami?

– Dėl tos priežasties, Luidži, kurią visai nesenai jums paaiškinau.

Vynas atkutino Kesą, išvaikė tamsaus nerimo ūkanas, tvyrojusias nuo tada, kai pakilo iš patalo; šiluma krūtinėje, pažįstama, nerūpestinga, tirpdė kietą bėdų ir vargų luobą, o dėl Luidžio priekaištų šis jausmas buvo ypač malonus. Kesas pažvelgė į aikštę. Dvi liesos, stulbinamai juodos ir gražios vienuolės kaip du varnai nuplasnojo per saulėtą aikštę, ir gyvastingas juodų abitų bangavimas virš nuauksintų grindinio akmenų šiek tiek išsklaidė jo rytmetinę rūškaną.

– Dėl to, Luidži, – pakartojo Kesas, – kad amerikiečiai pernelyg turtingi. Todėl ir geria. Vyne skandina kaltės, kad jie turtingiausi pasaulyje, jausmą. Velniai rautų, Luidži, leiskit jiems bent *taip* pasidžiaugti.

Nors Kesas ištarė šiuos žodžius be jokio kartėlio, Luidžis, liguistai mėgstantis kištis ne į savo reikalus, pajuto ironiją. O gal taip įvyko dėl to, kad Kesas nejučia išvertė kišenę. Galutinai susisielojęs, karabinierius palinko prie jo ir paklausė:

– Kesai, kas nutiko? Man regis, jūs sakėt, kad pinigus jums siunčia paštu. Regis, minėjot, kad finansinių sunkumų neturit.

– Luidži, mes sužlugdyti. Likom elgetos. Perlaidų daugiau nebus.

– Bet, Kesai, siaubinga! Juk sakėt...

– Ne, Luidži, su pinigais viskas. Baigiam pravalgyti paskutinius penkis tūkstančius. Mes gęstam, nykstam, naktis aptemo Kinsolvingą. – Pastaruosius žodžius jis ištarė angliškai. Ir vėl gurkštelėjo vyno.

– O Popė žino? – prisimerkdamas prieš saulę, paklausė kapralas. – Ar ji žino apie jūsų finansinius... *difficoltà,* sunkumus?

– Aišku, žino, – atsakė Kesas. – Bet, kaip pastebėjot, praktinius dalykus ji išmano dar prasčiau negu aš. Popė! Luidži, kodėl aš negimiau italu? Tada nesigraužčiau, kad mano žmona tikra vergė. Apsileidėlė, indų plovėja, tarnaitė. Ir visiška nevykėlė. O taip, aš graužiuosi. O taip, nubundu prieš valandą visiškai išskleręs ir subyrėjęs, galva sprogsta iš skausmo, dar neišsivadavau iš paskutinio košmaro – ir, kaip manot, ką randu ant priegalvio šalia savęs?

– Ką? – paklausė Luidžis. Rimtas jo veidas rodė nekantrų susidomėjimą – nimfą? gyvatę?..

– Du kilogramus krevečių. Įsivaizduojat, kaip neskanu? O jau smarvė! Popė jas čia paliko... bet kodėl *čia,* užmuškit, nesuprantu. Ji... nežinau, kaip pasakyti itališkai... ji skraido padebesiais. Svajoja. Išsiblaškiusi mėto viską kur pakliūva, ir šitos krevetės, įvyniotos į *Oggi* puslapį su kažkokios kino blondinės sunkiasvoriu paskuigaliu, buvo įsirėmusios man į smakrą. Ak tu motinėle, kambarys pridvisęs kaip bažnyčios rūsys su mirusiųjų palaikais! Luidži, ji be tarnaitės *niekaip nesusitvarko.* Dievaži, net kai gyvenom dviese, jau tada buvo tikras siaubas, – pamenu visur išmėtytus saldainių popierėlius, amžinas sausainių dėžutes, – bet su keturiais vaikais!.. Taigi šiaip taip išsiverčiu iš lovos ir įminu tiesiai į

pridirbtą vystyklą. Užstaugiu kaip žvėris. Tada išsimaudau po šaltu dušu ir lipu į viršų. O ten – tikri bepročių namai! Visiškas chaosas! Timotis rašinėja ant sienų mano vaškinukais. Felicija pila ant katės pieną. Nikas šlapiomis kelnėmis spiegia kampe. Vidur viso šito, prie stalo – Popė, saulės spinduliai sruvena šviesia jos galvele, o ji rauda taip, lyg jai plyštų širdis.

– *Povera Poppy,* vargšė Popė, – švelniai sukudakavo Luidžis. – *La vita è molto dura per la bella Poppy.*

– Sunkus Popės gyvenimas, – lyg aidas atsiliepė Kesas. – Italas ką nors *padarytų*... – pradėjo jis ir nutilo. Pajuto nebegalįs daugiau dergti savo šeimos.

Luidžis suspaudė lūpas rengdamasis kažką pareikšti.

– Vienoje Gabrielės d'Anuncijaus pjesėje, – pradėjo jis, – yra eilutė, kurioje kalbama apie amžiną moters ir vyro priešpriešą. Nuostabi eilutė. Regis, iš *Il sogno d'un mattino di primavera,* „Sapnas pavasario rytą". Nors, dabar pamaniau, kad gal iš *La città morta,* „Miręs miestas". Atrodo, taip... – Jis užvertė akis bandydamas prisiminti. – Taip: *La donna e l'uomo*..., moteris ir vyras... Tata, tata, tata. Prakeikimas, negaliu prisiminti. Kalbama apie būtinybę vyrui gelbėtis nuo moters ar kažkas panašaus. *La donna e l'uomo*... Aš beveik neabejoju, kad iš *La città.* – Jo balsas beveik nutilo. – Ar klausotės?

Prasti reikalai, pamanė Kesas, vis dėlto Leopolda. Alkanas skausmas degino skrandį, kilo į viršų, norėjosi raugtelėti, bet gerklę suspaudė mėšlungis; susvaigo galva, kūną apėmė silpnumas, bet tai, jis žinojo, greitai baigsis, prasidės palaiminga vyno nejautra. Jis žiūrėjo į nuliūdusį Luidžio veidą ir kartojo: *Gulėt, Leopolda, gulėt.*

– Luidži, aš klausau. Kalbėkit toliau.

Bet Luidžis jau buvo praradęs ryšį su D'Anuncijum. Staiga jo akys nušvito, ir jis spragtelėjo pirštais.

– Kesai! Prisiminiau, turiu tai, ko jums reikia.

– Ar jau išrastas plastikinis skrandis?

– Ne, ne. Rimtai. Kas jums padės tvarkytis namuose. – Jis linktelėjo galvą kavinės gilumos link. – Čionykštė *padrona,* šeiminin-

kė. Ponia Karotenuta. Šį rytą pasakojo man apie savo tetą. Pusamžė, apsirūpinusi moteris, gyveno Sambuke, dabar Neapolyje ir kartkartėm atvažiuoja čionai – tvarko kažkokius labdaros reikalus su vienuolėmis. Kaip tik vakar vakare ji buvo vienuolyne, ir ten netyčia užsuko kažkokia sena ragana iš Tramončio, atsidūrusi neįsivaizduojamai baisioje padėtyje. Kesai, jūs geriau paklausykit.

– Luidži, klausausi kaip pakerėtas.

– Tai štai, toji moteris ir visa jos šeima tapo kraupiausių aplinkybių aukomis. Kitaip tariant, – Luidžis padarė dramatišką pauzę, – kitaip tariant, ją ir jos šeimą ištiko žiauriausios nelaimės, galėjusios gimti tik Dantės vaizduotėje. Pasak Karotenutos, teisingiau, jos tetulės, kuri tuo metu ten lankėsi, į moterį buvę baisu žiūrėti. Nors tvirtina, kad jai keturiasdešimt, bet atrodo dvigubai vyresnė, vakar vakare ji atėjo prie vienuolyno durų paklaikusi iš sielvarto ir nevilties. Akys stiklinės, burna apsiputojusi, skruostai aptaškyti krauju. Nutarusios, kad ją ištinka priepuoliai, seserys moterį įsivedė, paguldė ant šiaudų čiužinio, o tada, šiek kiek atsikvošėjusi, ji apsakė savo šiurpios kančios istoriją. Paaiškėjo, kad kraujas atsirado dėl to, kad ji prisikando liežuvį ir lūpas. Suprantat, visą kelią, penkis kilometrus nuo Tramončio slėnio iki miesto, ji bėgo.

– Kokio velnio? – paklausė Kesas.

– Būkit kantrus, bičiuli. Aš jau artėju prie to. Kaip teigia ponios Karotenutos teta, įvyko štai kas. Šitos moters vyras, kaimietis džiovininkas, laikantis vieną ligotą karvę, kurios pieną parduoda čia, Sambuke, – tas vyras nesėkmingai nukrito nuo tvarto stogo ir susilaužė koją. Paklaikusi iš baimės, moteris paliko vaikus vyriausios dukters globai ir, kaip minėjau, atbėgo į Sambuką kviesti gydytojo. O čia prasidėjo tragiškiausia dalis. Gydytojas... jūs jį pažįstat – Kaltronis, toks apkūnus vyras su pensnė?

– Apkūnus? Tikriausiai, Luidži, norit pasakyti, nutukęs? Taip, aš jį pažįstu. Mačiau, kaip daužė šunį. – Vakarykštė scena iškilo Keso vaizduotėje ir neatstojo Luidžio pasakojimo metu. – Visiškas neišmanėlis, pridurčiau.

– Kesai, nereikia žeminti Kaltronio. Nepaisant kilmės, gydytojas Kaltronis – ne šarlatanas. Jis – sumanus gydytojas, gaunantis menką atlyginimą, perkrautas darbu ir išvargintas ligonių, kurie nenori arba negali atsilyginti jam už paslaugas. Tai, beje, tiesiogiai susiję su mano pasakojimu. Toji kaimietė atėjo pas jį ir pareikalavo, kad jis tuoj pat eitų ir sutvarstytų jos vyrui koją. Kaltronis pavarė ją...

– Tiesiog apgailėtina...

– Anaiptol. Jis turėjo teisę, ir nors gaila, kad žmogus verčiamas taip elgtis, – beje, širdyje Kaltronis – tikras humanistas ir, be jokios abejonės, atjautė moteriškės sielvartą, – bet, kaip paaiškėjo, jis jau dešimt metų gydo šią nelaimingą šeimą negaudamas nė liros. Viskam pagaliau yra ribos.

– Luidži, nesuprantu jūsų. O jei šitas nelaimėlis plūdo krauju? Kur tada brėžti ribą?

Tačiau Luidžio etinės subtilybės nedomino.

– Leiskit užbaigti. Artėju prie to, kas jums įdomiausia. Kaimietė, kaip minėjau, nevilties apimta atbėgo į vienuolyną. Nors to ordino seserys neslaugo ligonių, laimė, paaiškėjo, kad viena, aukšta apkūni moteris, yra mokiusis teikti medicinos pagalbą. Su ponios Karotenutos teta ir ta kaimiete ji nuskubėjo į Tramontį; kaimietė iš tiesų neperdėjo: vyras tysojo ant žemės prie trobelės raitydamasis iš skausmo ir melsdamas dangų, – anot ponios Karotenutos tetos, padaryti galą jo kančioms. O toms kančioms apsakyti, jos žodžiais tariant, reiktų išvysti jas savo akimis. Aš puikiai įsivaizduoju ir, nors nebuvau tose vietose nuo karo, pamenu, ką regėjau jaunystėje, – tenykščio skurdo, nešvaros ir sugedimo vaizdai rėžte įsirėžė atminty. Ponios Karotenutos teta jautėsi visiškai pribaigta, kai pasakojo apie tai. Pasirodo, džiova serga ne tik tėvas, o mažiausiai dar du vaikai... visi kosti ir dūsta kambarėlyje, ne didesniame už jūsų miegamąjį Afito rūmuose. Ir štai į šitą belangę jie įnešė kaimietį. Vienuolė uždėjo įtvarą jo kojai, ir jis tebeguli ten ligi šiol. Bejėgis ir, aišku, pasmerktas.

Nutilęs Luidžis atsirėmė į kėdės atkaltę, nutaisė liūdną veidą, tačiau tuo pat metu buvo patenkintas kaip nusipenėjęs katinas.

Skaisčiai mėlyname danguje virš aikštės vis aukščiau kilo iki baltumo įkaitusi saulė. Netoliese prasidėjo triukšmas ir sujudimas. Prie fontano sustojo mėlynas turistinis autobusas, iš jo markstydamiesi ėmė lipti keleiviai, juos užpuolė Umbertas, „Bela Vistos" kvieslys, žmogus žebenkšties veidu, generolo majoro kepure, mokantis prikibti ir įkyrėti penkiomis kalbomis. Pro šalį energingai praskuodė dvi liesos studentės amerikietės, kreivakojės, plokščiomis krūtinėmis, be sėdmenų, ant žemų kulniukų, suglamžyta *Wanderjahre** apranga; viena, kaip Kesas nugirdo, buvo vardu Baba, Barba ar dar kažkaip; it prizines taures nešdamos savo nekaltybę per tirštą pavasario orą, jos dingo iš akių. Nuliūdintas ir prislėgtas Luidžio pasakojimo, Kesas atsigręžė ir dirglokai paklausė:

– Tai kaip man tokioj baisioj padėty elgtis – balsuoti už fašistus?

– Ne, Kesai, dabar kalbu ne apie politiką. – Luidžis patylėjo. – Tai buvo kandus, man skirtas pokštas, ar ne? Nieko, aš pakantus ir nekreipsiu į jį dėmesio, – su vos įžiūrima pašaipa, pamerkęs akį, kalbėjo jis, – tačiau ne pro šalį būtų pamąstyti, kad Tramontis, kurį valdė komunistai ir nieko jo labui nepadarė, dabar atiteko krikščionims demokratams (jūs puikiai žinot, kad tai *amerikietiška* partija) ir tebėra nugrimzdęs į skurdą. Aišku, aš nesakau, kad fašistai...

– Pasakokit toliau. (Kad tu prasmegtum!)

– Štai kaip viskas yra, Kesai. Vyriausia dukra – jai, regis, aštuoniolika metų – puolė ant kelių ir ėmė maldauti moterų surasti jai darbą. Dar įdomu, – tikriausiai todėl ponios Karotenutos teta taip rimtai išklausė jos prašymą, – kad vos prieš mėnesį mergina dirbo štai šitoje kavinėje. Regis, ji neblogai gamina, atrodo, moka tvarkytis ir pasirengusi dirbti kone veltui. Šeimos padėtis tokia sunki, kad nenustebčiau, jeigu ji sutiktų tarnauti vien už maistą, kurį jai būtų leista parsinešti namo. Jums tai būtų ideali...

– Klausykit, Luidži, visa tai puiku ir nuostabu. Tarkim, kad net įvyksta stebuklas ir aš galiu jai sumokėti. Tarkim, atsilyginu pro-

* Metai kelionių baigus mokslą *(vok.)*.

duktais. Dėl Popės... tai yra dėl vaikų ir savo dvasios sveikatos... esu pasirengęs atiduoti viską pasaulyje tam, kas įstengtų padaryti mūsų namus tinkamus gyventi. Bet negi jūs norite, kad prie visų nesuskaitomų opų, pagirių, dieglių ir slogų, kamuojančių Kinsolvingų *la famiglia,* prisidėtų dar ir tuberkuliozė?

– O, *pamiršau paaiškinti,* – nutraukė jį Luidžis, – toji mergiotė... atsikratė šitos ligos. Pasak ponios Karotenutos, ji sirgo džiova, bet dvejus metus dirbo tarnaite Amalfyje ir tenykščio sveiko klimato bei vėsaus oro dėka visiškai pagijo. – Luidžis kalbėjo apie Amalfį taip, tarytum tasai būtų kažkur Danijoje. – Sako, ji net šiek tiek moka angliškai, o Popei... Jūs iš tiesų padarytumėt gerą darbą, jeigu... Bet ką aš čia kalbu, tuoj atvesiu ponią Karotenutą, ji pati jums paaiškins.

Ir, Kesui nespėjus prasižioti, Luidžis atsistojo ir nuėjo į kavinę ieškoti šeimininkės.

Pažvelgęs į stalą, Kesas apstulbo: mažiau nei per pusvalandį jis išgėrė visą litrą vyno, – be to, tuščiu pilvu. Jis pasigręžė į padavėją norėdamas pareikalauti dar *mezzo litro,* pusę litro, bet tą akimirką prieš jo akis atsiskleidė slogus reginys, lyg debesis aptemdęs dieną. Ne toliau kaip už dešimties žingsnių triukšmingo ryto skaisčioje šviesoje dėjosi kažkas žiauraus. Apdriskusi moteris, viena iš tų, kurias buvo matęs slėnyje, sustojo sunkiai švokšdama. Tai buvo nenusakomo amžiaus būtybė išsprogusiomis nuo įtampos akimis, su amžina žabų našta, pilama prakaito, sulinkusi kaip perlaužta šaka. Už jos nugaros stovėjo skarmaluota mergytė ir čiulpė nykštį. Kai Kesas pasigręžė, moteris smarkiu trūktelėjimu pabandė kilstelėti naštą aukštėliau, tačiau milžiniškas, blogai uždėtas, pakrypęs žabų ryšulys nusprūdo nuo nugaros ir trinktelėjo ant gatvės grindinio. Kesas žiūrėjo, kaip moteris nebyliai iškėlė į dangų rankas, – šiame judesyje nebuvo nei pykčio, nei nevilties, tik neišvengiamybės suvokimas, priėmimas pasaulio tokio, kuriame sunki našta amžinai krinta nuo pečių tik tam, kad ją vėl reiktų užsikelti, – ir, padedama mergytės, šniokštuodama ir stenėdama, ji pristūmė ryšulį prie sienos. Ten įvyko kažkas tokio, nuo ko Kesui sudrėko pažastys, o kaktą išmušė šaltas prakaitas. Sulinkusi

asilo poza, beformiu užpakaliu įsirėmusi į sieną, moteris, kimiai rėkalodama, ėmė nurodinėti mergytei, o ši, nuo įtampos drebančiomis kaulėtomis rankytėmis ir laibomis kaip stipinai kojytėmis, ėmė stumti krovinį jai ant nugaros. Ji stukčiojo ir trūkčiojo, moteris rietė nugarą, ir šit ryšulys, tarsi ant nematomų dangaus skriemulių ir skrysčių, ėmė grėsmingai šliaužti į viršų. Tačiau pečių nepasiekė: pakrypo, susiūbavo, nematomi lynai neišlaikė, ir žabai, garsiai traškėdami, nukrito ant žemės. Mergytė pravirko. Moteris ėmė trepinėti apie ryšulį murmėdama ir mosikuodama rankomis. Tarytum iš užuojautos taip pat ėmęs maištauti prieš šį reginį, Keso skrandis susitraukė nuo aštraus skausmo. Jis buvo bekyląs nuo kėdės, bet apsigalvojo ir klestelėjo atgal. Dievaži, ką jis gali padaryti ar pasakyti? Ponia, leiskit man panėšėti jūsų ryšulį, aš pasirengęs tempti jį nors į pasaulio kraštą. Nevalingai sudejavęs, Kesas nusigręžė. Ląsdamas iš po stogelio, prie jo artinosi Filiponė, padavėjas nuolaidžiais pečiais. Kesas įbedė žvilgsnį į sieną tolumoje, stengdamasis viską pamiršti, nieko negalvoti, ir per riebaluotą piršto atspaudą ant akinių lęšio perskaitė tris baltus išblukusius žodžius:

VOTARE DEMOCRAZIA CRISTIANA. Balsuokit už krikščionis demokratus.

– *Un altro mezzo litro,* dar pusę litro, – neatplėšdamas akių nuo sienos, ištarė jis pusbalsiu.

Bet kažkas privertė jį suteikti sau dar daugiau kančių. Kai vėl atsigręžė, moteris jau buvo užsivertusi ant pečių milžinišką nešulį. Po žabų bokštu, sulinkusi, iškrypusi tarsi ateivė iš kito amžiaus, ji šlepsėjo basais padais grindiniu, o jai iš paskos ant laibų it stipinai kojų sekė mergytė.

Toli slėnyje nuo Skalos pusės, nedarniai, permušdami vienas kitą, kaip puodai ir kaistuvai danguje, sužvango varpai. Filiponė nuėjo, paskui grįžo. Kesas vienu mauku išgėrė vyną, o kai atitraukė stiklinės briauną nuo nosies, pamatė, kad pusės butelio kaip nebuvę; jis vėl pasijuto girtas, bet tarsi nuo vakardienos, pagiringai, alsiai, nemaloniai girtas – ir diena ėmė pilkėti nuo seniai pažįstamo nerimo. Skaidrus akimirkos pakilumas garuote išgaravo.

Kesą tarsi prislėgė sunki našta. Žvilgsnis nuslydo ištuštėjusia aikšte ieškodamas padrąsinimo – ryškaus spalvingo sūkurio, gyvo judesio – bet nerado nieko... tik tuklus, besmakris Saverijus nesąmoningai mankė delnu aiškiai per kelnes prasibrėžusį, pasistojusį organą. Umbertas švilptelėjęs pašaukė jį prie aplink autobusą suverstų lagaminų, ir Saverijus, kaip atgijusi kaliausė, atsiplėšė iš savo vietos vis dar brinkdamas, niūniuodamas magiškas pergalės giesmes. Dabar aikštė plytėjo tuščia ir lygi, kaip ežeras nurimus vėjui. Ant žalio kyšulio, kone už mylios, kažkas nusijuokė, ir moters šūktelėjimas: *Non fa niente!* Vis tiek! – nuaidėjo sidabriškai ir skambiai, lyg būtų ištartas Kesui prie pat ausies.

Vėl viskas nutyko, Kesas nukreipė žvilgsnį į jūrą, ir į aukščiausią dangaus tašką kopiančios saulės atspindys taip tvykstelėjo jam į akis, kad vieną silpnumo akimirką jis apako it kurmis. Tuo pat metu nuo aukštai iškilusios varpinės tarytum plunksnuotos raketos staiga šovė į viršų balandžiai, ir neregimas oras aplinkui prisipildė sparnų vasnojimo. Haliucinacija! Apakintas Kesas girdėjo begalės sparnų šnarėjimą; po liežuviu priplūdo žalsvai geltono sieros kartumo ir tamsoje pasivaideno, kad nuo jūros artėja griausmingi žingsniai. Netoliese lyg ir šmėstelėjo sulinkusi moteris...

– *Sphinga!* Stumk! – sukrenkštė ji mergytei vos suprantama tarme.

Ir oras virš Keso galvos pakvipo tokiais žiedais, kokių jis niekada gyvenime nebuvo uostęs. Staiga greitai ir didingai kaip šviesa jo galvoje praskriejo šaltas skersvėjis: žingsniai, žiedai, paukščiai, siaubas – visa pradingo ir liko tik pažįstama balta, tyra – kaip vanduo – bekraštės ramybės erdvė.

Galvai dar nespėjus atsitrenkti į stalą, Kesas atitoko ir trūktelėjęs atsitiesė. Sumirksėjo. Alpstant akiniai nusmuko ir dabar kybojo ant vienos ausies. Sučiupęs juos virpančiais pirštais jis vėl užsidėjo ant nosies ir įbedė žvilgsnį į aikštę. Stebuklų stebuklas: kaip ir tada Paryžiuje, nespėjo pralėkti nė penkios sekundės; Saverijus dar liuoksėjo autobuso link; balandžiai, nusklendę buteliškai žalia virpančia padangte, dar tik pradėjo tūpti ant fontano sienelių. Kažkieno ranka tvojo jam į tarpumentę.

– Oi! – sušuko jis, springdamas siaubu. – Jergau!

– Drauguži, viskas sutvarkyta, – patenkintas pranešė Luidžis.

Kesas sukaupė jėgas, išsprogino akis, prisivertė klausytis bijodamas atskleisti, kas dedasi viduje. Jam dar pasivaideno, kad jūros toliuose, lyg kokie haliucinacijos likučiai, iškilo vandens viesulai – juodas jų miškas skriejo horizonto link, o jūrą tampė bejėgiški traukuliai. Paskui vėl viskas nurimo. Keso širdis daužėsi į šonkaulius kaip per didelius krūvius priversta varinėti pompa.

– Viskas sutvarkyta. Ponia Karotenuta šiandien matė merginą – ji dabar kažkur mieste. Ji ketina pasiųsti Saverijų, kad rastų ir atvestų ją.

– Bet jūs... – Kesui sunku buvo kalbėti. – Saverijų?

– Taip. Aš ir pats mieliau rinkčiausi padoresnį pasiuntinį. – Luidžis užsikirto. – Saverijus, taip sakant... – niūriai pradėjo jis, bet nebaigė sakinio.

– Kas?

– Tik tiek, kad Saverijus... Nieko. Kada nors papasakosiu. Tiek to.

Prie autobuso Kesas išvydo kavinės savininkę – storą moterį su kuodu ant pakaušio; mostaguodama rankomis, ji kažką aiškino puspročiui. Saverijus apsigręžė ir mitriai nuturseno grįsta gatvele. Tuo metu į aikštę įplaukė raudonas kadilakas, prie vairo sėdėjo jaunas vyras vasariniais marškiniais, greta jo – blondinė; abiejų akis slėpė saulės akiniai. Šaižiai, labai garsiai, dviem tonais signalizuodamas, automobilis pravažiavo pro fontaną. Tuoj pat kaip aukšlių guotas aplink jį ėmė suktis ir vinguriuoti gerklingi berniūkščiai. Jaunas amerikietis, išsidabinęs, gražus, dar kartą paspaudė chromatinį išdidų signalą. *Pyypt!* Virpėdamas nuo beveik negirdimos galios, automobilis sustojo aikštės viduryje.

– Dar vienas tėvynainis, – suniurzgė šiek tiek atitokęs Kesas. – Gana, važiuoju į Rusiją.

– Kesai, atnešiau jums modzarelos, – sėsdamasis greta, tarė Luidžis. – Užkąskit. Drauguži, reikia valgyti. Vynas jus pribaigs.

– Išvažiuoju į Rusiją.

– Kokie jūs, rusai ir amerikiečiai, panašūs!

– *Come?*

– Taip, Kesai, iš tikrųjų. Jūsų panašumai daug labiau krinta į akis negu skirtingumai. Tačiau, regis, nei jūs, nei jie to nesuvokia. Tų panašumų ne vienas tuzinas, o pats bendriausias – troškimas valdyti pasaulį. Jūs pernelyg pasikliaujate mokslu ir moksliniais metodais. Jūs puritonai. Tikrai, Kesai, tikrai. Niekada nepamanėte, kad nors seksas Jungtinėse Valstijose perdėtai pabrėžiamas, tai toji pati, ir Rusijoje gyvuojančio liguisto puritonizmo atmaina.

– Nežinau, mąsčiau apie tai ar ne.

– O jau tas jūsų dėmesys materialiems dalykams. Jūs kalbėjote apie meną Amerikoje. Nenorėčiau būti menininku nei vienoje, nei kitoje šalyje. Gal savo šalyje jūs ir galite kurti ką panorėję, tačiau neturite tikrų vertintojų. Žmonėms tai nerūpi. Kita vertus, Rusijoje besidominčių menu begalės, tačiau ten menininkui atimta kūrybos laisvė. Matot, išeina vienas ir tas pats. – Luidžis patylėjo. – Bet aš jums pritariu. Jeigu jau tektų rinktis, rinkčiausi Kremliaus, o ne minios diktatūrą. Kadangi viskas priklauso nuo jūsų gerbiamų vadų.

– Ką turite galvoje?

– Visiškai akivaizdu. Jūsų prezidentą ir Kremliaus diktatorių. Abu jie prasčiokai. Tik jūsiškis bukas, o anas gudrus. Aš visada siečiau savo likimą su gudriu žmogumi, kad ir koks nuožmus jis būtų.

– Nejaugi?

– Tikrai. Ateis diena, Kesai, ir rusai turės tuos šaldytuvus bei vonias, kuriuos jūs, amerikiečiai, jau turite. Nors šiuo metu prispausti, rusai nestokoja dvasingumo, kurio jūs, amerikiečiai, niekada nė nebandėte išsiugdyti. Jie bus išsilavinę žmonės su šaldytuvais ir voniomis, jūs – tamsuoliai su šaldytuvais ir voniomis, ir išsilavinę žmonės nugalės. *Capito?* Aišku?

– Hm.

Beveik nesiklausydamas, Kesas atsikando didelį gabalą sūrio: brandus ir riebus, neapsakomai skanus, jis staigiai nunėrė į skrandį ir kaipmat apmaldė erzinantį opos skausmą, kurį net buvo liovęsis justi. Tačiau jis buvo žiauriai, pavojingai girtas. Vos laikėsi nepadėjęs galvos ant stalo. Afrikos kontūrą primenantis klajoklis de-

besis tyliai užslinko ant saulės, aikštės kampą uždengė ilgesingas šešėlis ir staiga pralėkė šelmiškas vėjo gūsis; Luidžis stvėrėsi už galvos, tačiau pavėlavo: žalia jo kepurė nuskriejo su dulkių debesiu. Luidžiui atsistojus jos gaudyti, vėjas nutyko, aikštę vėl užliejo spindinti šviesa ir ramybė.

– Riestainiuk, – lipdama iš automobilio, ištarė aukšta blondinė, – liepk jam *pirmiausia* nunešti žalią skrybėlės dėžę.

– Bet ten laisvė, – išgirdo Kesas silpną, kone kikenantį savo paties balsą, atsimušantį į drėgną stalo paviršių. – Demokratija. Visi pavalgę. Ten laisvė.

Po to Kesui atrodė, kad ilgai sėdi nunarinęs galvą ant rankų. Vėliau suprato, kodėl laikas taip prailgo: kaltas buvo staiga aptemdęs akis sapnas – tikslus, detalus nakties košmaro pasikartojimas, vėl prislėgęs sielą ta pačia, kraupia, beviltiška baime, kurią išgyveno prieš dešimt minučių prarasdamas sąmonę.

– Kesai, – iš viršaus neaiškiai atsklido Luidžio balsas, – Kesai, verčiau eitumėt namo, pavalgytumėt ir atsigultumėt.

Bet Kesas nekreipė į Luidžį dėmesio, beveik nesiklausė – juoda sapno eisena jau žygiavo, ir jis negalėjo atplėšti nuo jos akių, stingo iš siaubo negalėdamas atsistebėti visiška apsvaigimo išdavyste, neužgožusia nei nerimo, nei baimės, kaip privalėjo, o atvirkščiai, iki nepakeliamos kankynės sustiprinusia pačias kraupiausias nuojautas. Staiga jis suvokė, kodėl moteris su žabais sukėlė alpulį. Jis pakėlė nuo stalo galvą ir įbedė blausų bėginėjantį žvilgsnį į Luidžį.

– Moteris, – ištarė jis. – Kuri nešė žabus. Kas ji?

– Kokia moteris? – Luidžio veide buvo beribis sutrikimas. – Apie kokią moterį jūs klausiate?

– Puikiai žinot, apie kokią, – piktokai, degdamas nekantra, tarė Kesas. – Perkarusią, nusibaigusią, su žabų kūleliu. Ir mergyte. Kas ji?

– *Iddio!* O Dieve! – sušuko Luidžis. – Kas gali atpažinti visus tuos kaimiečius? Juk iš veido visi jie vienodi, – pridūrė jis maždaug taip, kaip Keso tėvynėje užsimiegoję krautuvininkai kalbėdavo apie negrus. – Kesai, aš iš tiesų nežinau, apie ką jūs kalbate.

Tačiau Kesas jau viską suvokė, pats! Taip, ji priminė moterį iš sapno, ir teisingai Luidžis pasakė – iš veido jos visos vienodos. Šiaip ar taip, tokios niekingos smulkmenos negalėjo sumenkinti visa apimančios sapno tiesos – tiesos, jam rodėsi, tokios nenuginčijamos, tokios be galo aiškios, taip visomis šaknimis įaugusios į būties pamatus, kad, pasakodamas kapralui sapną, Kesas negalėjo užgniaužti džiugaus juoko. Luidžis jau sunkiai nustygo vietoje.

– Luidži, nustokit maltis, – išgirdo Kesas savo rizenantį balsą. – Pasėdėkit ramiai, o aš papasakosiu jums apie... regėjimą, kuris andai aplankė mane naktį.

Kesui pasakojant, baimė ėmė trauktis; jis jautėsi pagyvėjęs, apimtas kone šelmiško linksmumo, tarsi grįžęs iš seniai prabėgusių dienų, kai dar galėjo dirbti, kurti, – būsena buvo tokia keista, kad net sunku patikėti, ir vidinis balsas perspėjo, kad ji be jokio pamato, tačiau užtvankos slenksčiai jau buvo atsidarę ir potvynis jį nešte nešė.

– Suprantat, sapnas buvo toks, tarsi būčiau eterio prisikvėpavęs. Pabundi iš tokio eterinio sapno, ir visos neišgliaudomos paslaptys – aiškios aiškutėlės. Dideliu turistiniu autobusu mes važiavom kalnų keliu iš Majorio į Neapolį. Autobuse buvo ankšta ir triukšminga. Ir, regis, baisiai karšta. Pamenu, kaip visą laiką vėdavausi. Kažkokie triukšmingi *vitelloni,* vyrukai, iš Salerno dainavo pritardami gitara ir kibo prie merginų. Kilom aukštyn prarajos pakraščiu – žinot, ten gilus tarpeklis prieš pat viršūnę? Ir staiga ėmėm didinti greitį. Lėkte pralėkėm mažą kaimelį. Pamenu, kaip surikau vairuotojui, kad važiuotų lėčiau, nes visi nusisuksim sprandus. Bet autobusas riaumojo kaimo gatvele didindamas greitį. Staiga ant kažko užvažiavom. Išgirdau sunkiai nusakomą minkšto smūgio garsą po ratais. Lyg būtume pervažiavę krepšį ar maišą miltų. Pamenu, kaip vėl ėmiau šaukti, šį kartą, kad sustotume. Autobusas sustojo, išlipau. Ir štai kas keista: iš autobuso išlipau tik aš vienas... ar manęs klausotės?

Luidžis tik liūdnai linktelėjo. Ir ėmė trinti kaktą – sunerimęs, nelaimingas.

– Kesai... – pradėjo jis.

– Negi negalit lukterti? Aš išlipau ir paėjau atgal pažiūrėti, ant ko užvažiavom. Visą laiką maniau, kad tai maišas miltų – pats nežinau, kodėl. Kol artinausi, taip ir atrodė. Bet priėjus paaiškėjo, kad joks maišas. Tai buvo... šuo. Žiauriai sutraiškytas. Visa užpakalinė dalis iki krūtinės ląstos suplota nelyginant žlėgtainis, kurį mėsininkas pusę valandos daužė jums matant. Įsivaizduojat? Užpakalinė šuns dalis suniokota, kaip...

– Kesai, klausykit...

– Bet vargšas padaras dar buvo gyvas! Gulėjo visiškai sumaitotas, bet vis dėlto gyvas. Jis šiepėsi, bandė pasikelti ant priekinių letenų. Tą menu labai aiškiai: kaip jis vaitojo, unkštė ir, išsproginęs pabalusias, kupinas kančios akis, skausmingai stengėsi atsiplėšti nuo žemės. Paskui iš autobuso išlipo vairuotojas... keista, jis tarytum atrodė pažįstamas, nors jo veidas buvo be bruožų... vairuotojas priėjo, atsistojo greta manęs ir, žiūrėdamas į beviltiškas šuns pastangas, paklausė:

– Kažin kieno tas šuo?

Staiga šalia mūsų atsirado toji kaimietė, ta pati sulinkusi, prakauli moteris, kurią, regis, aš ką tik buvau matęs. Ji stovėjo su mumis, žiūrėjo į šunį, o paskui ištarė:

– Tai buvo mano šuo.

Vairuotojas nuėjo į šalikelę ir paėmė nuo žemės storą lazdą. Grįžo kaip ir pirma be jokių veido bruožų – tai buvo neapsakomai keista – ir ėmė įnirtingai daužyti lazda šuniui galvą be paliovos kartodamas:

– Reikia nutraukti jo kančias, reikia padaryti galą vargšo padaro kančioms!

Jis įnirtingai kūlė šunį, vis murmėdamas tuos beprotiškus žodžius. Bet šuo nenorėjo dvėsti! Vaizdas buvo kraupus! Negalėjai žiūrėti, kaip šuo kankinasi, kaip vaitoja ir unkščia tysodamas ant to kelio, regėti, kaip sprogina iš skausmo akis, kaip vis bando pakilti, o vairuotojas daužo jam galvą trokšdamas išvaduoti iš kančių, bet kiekvienu smūgiu tik didina jo skausmą. Ir tada...

– Kas tada? – paklausė Luidžis.

Kesui pasirodė, jog kapralo veidas žvelgia į jį iš kažkokių drumzlinų, neišmatuojamų gelmių. Akimirką pamanė prarasiąs sąmonę, bet kažkaip išsilaikė; atradimas jau nebedžiugino, o kėlė siaubą, ir kažkokia nesuvokiama jėga vertė eiti iki galo, nors sielą užplūdo lipnus šaltas siaubas.

– Ir tada... – tarė Kesas. – Ir tada aš pažvelgiau žemyn, ir štai ką išvydau pro dulkių kamuolius. Jis daužė ne šuniui, o moteriai galvą, tai sudžiūvusiai kaimietei su žabų ryšuliu. Nežinia, kokiu būdu ji virto šunimi. Gulėjo suknežinta ir sudarkyta, kančių perimtas kūnas raitėsi dulkėse, ji gailiai šaukė nesustodama, nepaliaudama:

– Dieve! Dieve! Išvaduok mane iš šitų kančių!

Po kiekvieno riktelėjimo lazda pritvodavo kruviną moters galvą prie žemės, bet po sekundės ji vėl pakildavo ir maldaudavo išvaduoti iš kančių, o lazda trenkdavo ir trenkdavo, tačiau bergždžiai: atnešdama ne išlaisvinančią mirtį, o tik begalinės, mįslingos kančios tęsinį.

– Ar suprantat? Ar jums aišku? – kimiu girtu balsu suriko Kesas.

O moteris vis klykė:

– *Liberatemi!* Išvaduok mane! Išvaduok mane!

Ir aš išgirdau iš aukštybių ją mušančio žmogaus balsą kartojant:

– Aš stengiuosi! Aš stengiuosi!

Ir girdėjau beviltišką jo atgailos raudą, o jis vis daužė ją ir vis kartojo:

– Negaliu!

Ir iš sapno gelmių iškilo suvokimas, kad Jis ir yra Tas, kuris per užgaidžią klaidą sukūrė kenčiantį, mirtingą žmogų, nenorintį mirti, net jei visiškai nebėra gyvenimo. Kuris dar labiau kenčia dėl to, kad net Jis, Kūrėjas, didžiule pavėluota užuojauta negali išvaduoti savo kūrinių iš kančių tol, kol jie gyvi. O tai...

Kesas užsikirto. Jis jautė, kaip jam virpa lūpos.

– *Tai reiškia*... – vėl pradėjo jis. – Jis *muša* mus, tačiau *gailestingai*...

Toliau kalbėti Kesas pristigo jėgų. Išsilakstė paskutinės mintys.

Luidžis stebeilijo abejingu žvilgsniu, kaip žmogus, patekęs į nežinoma kalba skaitomą paskaitą. Luidžis nesuprato, be to, – Ke-

sas žinojo, – įtarė jį esant kvanktelėjusį. Su tokio pobūdžio įtarimais dar buvo galima taikstytis, bet nesupratimą Kesas palaikė savotiška išdavyste ir, apversdamas kėdę, pašoko ant netvirtų kojų.

– Luidži, nejaugi visiškai manęs nesuprantat? Bet kodėl, – pratrūko beveik nesivaldydamas, – vos išnaikinus vieną ligą mus užklumpa kita? Ar tokiu apgailėtinu būdu Jis nebando mumis atsikratyti? Atsakykit man! Argi ne? Argi ne?

Atsakymo nebuvo.

Kesas jautė, kaip visagalis siaubas gniaužia jam gerklę.

– *Stupido! Idiota!* – atsiraugėjęs tarė jis. – Paliegęs protas!

Paskui apsigręžė ir nubėgo nuo kapralo, nuo maldaujamai ištiestų jo rankų, baisėdamasis, kad taip apsikvailino, baisėdamasis kraupiais, rėksmingais, besiveržiančiais iš krūtinės garsais...

Į vakarus nuo miestelio, netoli senovinių griuvėsių, vadinamų Kardasio vila (jos savininkas, karalienės Viktorijos laikų anglas, buvo klasikos gerbėjas: portike dar buvo įžiūrimas iškaltas devizas DUM SPIRO SPERO*), tarp uolų yra kyšulys, kur žmonės ateina pasigrožėti jūra. Medžiai čia žemaūgiai, palinkę nuo nepaliaujamų vėjų. Kyšulį supanti akmeninė sienelė saugo nevikrų, kaustelėjusį ar neatsargų lankytoją: status, kone ketvirčio mylios atskardis leidžiasi tiesiai į akmenuotą slėnį. Giedromis dienomis iš šios vietos tarytum atsiskleidžia visa Vidužemio jūros neaprėpiamybė nuo vieno horizonto iki kito: nuo stačių Kaprio uolų toli vakaruose ir tingaus tamsiai rudo kranto, nubėgančio į pietus, iki pat Kalabrijos – kiek akys užmato, beribiai ir tviskantys smaragdiniai vandenys. Štai čia netrukus atsidūrė Kesas, tačiau kaip ir kodėl, paskui prisiminti nepajėgė, nors nutuokė, kaip turėjo atrodyti skuosdamas kampuotais vingiais per miestelį, žagsėdamas, raugčiodamas, ant veido užkritusiais plaukais, pamišėlišku siaubu blyksinčiomis akimis. Prie sienelės Kesas staigiai sustojo gaudydamas kvapą ir įdėmiai pažvelgė į pažįstamą pragarmę. Toli apačioje kažkas, ne didesnis už skruzdę, triūsė mažame, tarsi žaisliniame citrinmedžių sodelyje; ištvinęs, baltai suputojęs upelis slė-

* Kol alsuoju, tikiu *(lot.)*.

nio dugne iš viršaus neatrodė grėsmingesnis už pieno srovelę. Nebejausdamas nieko, tik pykinimą ir vos blėsuojantį savisaugos instinktą, Kesas pasilenkė virš baisingosios prarajos, ir didingas aukštis perliejo jį aistriu ir galingu siaubu, kone primenančiu meilę.

– *Prendimi,* – sušnabždėjo Kesas. – Paimk mane.

Jam pasilenkus, delnas slystelėjo sutrupėjusiu cemento skiediniu, jis pasviro į priekį ir jau pajuto nebūties skonį, o sodai, vynuogynai, tolimas upokšnis pasistojo piestu visu puikumu, kviesdami, viliodami. Riksmas sugniaužė gerklę, Kesas kita ranka stvėrėsi už akmeninės sienelės ir pabandė atsistumti atgal. Tačiau buvo vėlu. Per vėlu! Cementas trupėjo, ranka negalėjo rasti atramos. Akimirką Kesas jau nėrė išretėjusiu oru maldaujamai išskėtęs rankas, o erdvė laukė jo. Nukryžiuotą virš tuštumos, jį dar laikė tik geliančios šlaunys ir stebuklingai už kažkokio akmens ar uoligalio užkliuvę kulnai. Galiausiai vien įsitempusių kojų pastangomis, rankomis irdamasis oru, Kesas pilvu užšliaužė ant akmeninės sienelės, ir nuo jos tyliai pasipylė cemento lietus. Išsikapstė. Jam atrodė, kad jį ištraukė, išgelbėjo nematoma ranka. Drebulio krečiamas, klestelėjo ant akmeninio suolo prieš sienelę. Išsėdėjo ten užsimerkęs kelias ilgas, juodas minutes; saulė ir šiltas vėjas išdžiovino prakaitu permirkusius plaukus, išsklaidė baimę, apmaldė drebulį ir net leido blausioms sveikos nuovokos prošvaistėms pasiekti smegenis. Tirolietiška autobuso signalo melodija slėnyje privertė atsikvošėti; jis atsimerkė.

Užpakaly sušnaro krūmai; Kesas atsigręžė. Šakos prasiskyrė, ir pasimatė kastuvo formos Saverijaus galva, o paskui ir jis pats, tarytum koks gašlus, pragariškas vaiduoklis iš Hieronimo Boscho paveikslų keturpėsčias išropojo iš lapijos ir atsistojo prieš jį šiepdamas dantis ir kažką aiškindamas rankomis. Nuo garuojančių skarmalų sklido purvo ir skurdo smarsas, o dešinė akis, dievažin kiek kartų niokota perdegusių, visą kaukolę užšnerkštusių saugiklių, pasruvusi krauju, neklusniai vartaliojosi akiduobėje ir šėtoniškai šnairavo į Kesą. Lūpos karštligiškai šlepsėjo aičiodamos, dūsaudamos, kankinamai stengdamosi sudėlioti žinios apybraižas, pripildydamos orą spjaudulio lašų. Paskui, tarsi kažkas iš ne-

kantrumo ir nusiminimo būtų spyręs Saverijui į galvą, žodžiai pasidarė suprantami, spjaudulys apmažo, o akis išdavikė, tarsi įriedėjęs rutuliukas, pagaliau aprimo duobutėje.

– Pone Kinai, visur jus gaudžiau, – prabilo Saverijus. – Mergina nori pas jus dirbti! Štai ji!

Keleliu ėjo mergina – ta pati, iš policijos. Liekna, brandžios krūtinės, švelnaus veido, ji prisiartino prie Keso oriai, bet sykiu kažkaip beviltiškai, nepaguodžiamai, vos pastebimai šypsodama. Šia proga ji apsiavė batelius – tikriausiai skolintus: jie buvo jai keliais numeriais per dideli ir smukčiojo nuo įdegusių kojų.

– Ji nori pas jus dirbti! – subliuvo Kesui į ausį Saverijus.

Kesas vis dar negalėjo atsitokėti.

– Aš neturiu pinigų, – sušnabždėjo jis, žvelgdamas į merginą, neįstengdamas atsigėrėti.

– Ji nori pas jus dirbti! – beprasmiškai pakartojo Saverijus.

– Užsičiaupk! – liepė Kesas.

Ir norėjo kreiptis į merginą, jau pravėrė burną, bet staiga pajuto tokį silpnumą, kad jam sutavaravo akyse ir žemė susiūbavo po kojomis. Jis prisidengė delnais veidą.

– Neturiu pinigų, – pakartojo. Suvokdamas, kad negali jos nusamdyti, jis negalėjo leisti, kad ji antrą kartą išnyktų iš jo gyvenimo. Todėl, tarsi baigdamas pokalbį, tarė: – Ateik pas mane rytoj.

Kažkodėl nedrįsdamas pažvelgt į ją dar kartą, Kesas tik išgirdo, kaip mergina apsigręžė ir, šlepnodama didžiuliais bateliais, grįžo takeliu, o puskvaišis numoklino paskui ją.

Skęstu savyje, šmėstelėjo Kesui. Kristau maloningas! *Savyje*. Jei kuo skubiau nerasiu išeities, ilgai neišsilaikysiu ant prakeiktos briaunos.

Įrašas dienoraštyje (šeštadienis, gegužės 4)

„Visaip galvoju, bet negaliu suprasti, kas galų gale mane gelbsti. Kartais jausmas, kad susidedu iš dviejų asmenų, tai yra savo sapnų žmogaus ir dienos žmogaus, būna toks stiprus ir bauginantis, kad nedrįstu pažvelgti į veidrodį ir išvysti ten veidą, kurio ligi tol

niekada nebuvau matęs. Kaip, pavyzdžiui, šiandien – ir ne tik vynas, o kažkoks dievas ar demonas įsisiurbė į mane iltimis, suleido grobuoniškus nagus ir nepaleis, kol siela neatsiskirs nuo kūno. Pavyzdžiui, kai visiškai sužvėrėjau, puoliau šaukti ant Luidžio, siautėti, paskui pašokau ir lyg galvos netekęs nulėkiau prarajos link, lyg būčiau sapno valdomas, būčiau gyvenęs tame sapne ir balsas būtų man sakęs – DABAR. Išmušė valanda. Nebelauk. Ateik pas mane ir rasi santarvę, tylą, ramybę. Nežinau, kas mane išgelbėjo. Kol kas mano protas vis dar imdavo viršų, ir meldžiuosi, kad taip būtų, kad taip būtų. Kad nepakliūtų draugužis Kesas į pamišėlių namus, nesukeltų sumaišties, nesugriautų savo būsto, nepaverstų dulkėmis savo buveinės.

Šiandien priimtas nutarimas ir prisiekta viskuo, kas dar liko, kas turi bent kiek prasmės: nė lašas C_2H_5OH nesudrėkins man lūpų iki birželio 15 – Popės gimtadienio, gal tada ji suteiks man malonę atšvęsti tą dieną. Gėrimas – tai duobkasys, kastuvas, kapas, duobkasio žmona ir jo šeima. Kiekvienas pats pasirenka nuodus.

Antra nakties. Tikriausiai dar nesu priėjęs liepto galo, jei sugebu matyti tuos pasakiškus žiburius virš gelmės. Vadinasi, dar nesu visiškai apakęs. Luidžis su ta savo mandagiai erzinama pašaipa pasakė, kad žvejų valtys jau nebeatrodančios tokios gražios – *graziose* – nuo tada, kai, išvykus amerikiečių kariuomenei, žvejai apsirūpino benzininėmis kaitinamosiomis lempomis iš senų armijos likučių. Anksčiau naudoti paprastesni žibaliniai žibintai atrodę kur kas *graziose,* pareiškė jis, iškreipdamas ūsuotą lūpą virš cigaro. *Ecco,* štai, Luidžis. Jis sutrikęs ir neramus. Jam vis dar neaišku, kaip su manim kalbėti apie JAV, nes tikriausiai nujaučia, kad mano, lygiai kaip ir jo, jausmai dvilypiai. Taigi bala nematė to benzino, žiburiai nuostabūs. Ir ne tokie panašūs į žvaigždes, kaip iš pradžių atrodė; kai įsižiūri ilgėliau, jie pasidaro migloti ir išbrinkę – žiūri, ir nusitrina visos ribos, visi kontūrai, hipnotinėje beribėje migloje dingsta bet kokia perspektyva, jie lieka panašūs tik į baltus žiedus, mėsingas chrizantemas, nusviestas į juodą rytietiškos vaizduotės pagimdytą amžinybės prieglobstį. Tikriausiai

juose slypi kažkokia žinia, bet aš galiu tik žiūrėti. Įspėti negaliu. Ir perprasti negaliu. Net piršto pajudinti, net jei nuo to priklausytų mano gyvybė.

Kartais, kai esu pažeidžiamas ir galiu mąstyti neapsimetinėdamas, kai man atrodo, kad kapitonas Slotkinas neklydo, pažvelgdamas į mane tamsiomis liūdnomis, žydiškomis akimis ir tardamas maždaug taip – gerai, sūnau, jeigu nori perkelti tai iš psichoanalitinio į etinį lygmenį, galima pasakyti taip: susinaikinimas – paskutinis bailio prieglobstis. O aš, atmenu, lyg ir skųsdamasis likimu, atsakiau: anaiptol, tai į kampą įvaryto žmogaus pergalė ir visais atžvilgiais geriau negu amžinas šlykštėjimasis savimi. Jis nepuolė prieštarauti, bet iš akių mačiau supratus, jog išsisukinėju ir neabejoju, kad jis sako tiesą.

Kodėl jis rūpinosi manimi, – ne vien medicinos ar karinio jūrų laivyno požiūriu, – nežinau, bet dažnai manydavau, kad pietietis metodistas ir bruklinietis žydas iš Masačusetso (ir dar psichoanalitikas) gimininges nės sielos negu kokia nors porelė iš Pensilvanijos, ir nekyla abejonių, kad du žmonės, skaitę Izaiją arba Jobo, 38, greičiau pajus keistą, bet stiprų ryšį, negu du katalikai, gyvenime nieko daugiau nevartę, kaip *N. Y. Journal American*. O apskritai gal aš jį tiesiog nupirkau: jam, kaip žydui, įspūdį padarė tai, kad eilinis jūrų pėstininkas iš Kolumbo apygardos Šiaurės Karolinoje, buvęs varganas pusininkas, nebaigęs vidurinio, domisi – iš tikrųjų domisi – Sofokliu ir Mišeliu Eikemu, nekalbant apie visus kitus, kuriuos kremta kaip ledą, ir, būdamas maždaug dvidešimt vienų, jau turi susikūręs savą tapybos teoriją.

Įdomu, kur dabar Slotkinas, tikriausiai gydytojauja kur nors Bostone ir kala pinigus. Bet kai mąstau apie jį, – gal dėl to, kad jis buvo vienintelis, su kuriuo galėjau pasišnekėti apie tai, kas mane graužė, – jaučiu kažką ypatinga ir aiškiai menu dieną, kai pacitavau jam tą atsitiktinai man užkliuvusią eilutę iš „Edipo" – knygos, kurią jis pats man buvo davęs – „Jei mirčiau, nebūčiau našta nei sau, nei artimiesiems", ir t. t., o jis atsakė maždaug taip: tikrai, mes dažnai patiriam nesėkmę, tačiau mums, nė kiek ne mažiau negu graikams, suteikta prigimtinė teisė – *bandyti išlaisvinti žmones*

meilei. Ir taip tam niekadariui pavyko sklandžiai pasakyti, taip žmogiškai, taip gerai, kad aš vos nepritariau jam.

Manau, taip ir yra: kažkoks sumazgytas jungimas ar laidų tarp meilės ir neapykantos painiava – štai kur visko priežastis, ir, norint padaryti tam galą, jei iš viso įmanoma, reikia pačiam, kaip įbaugintam elektrikui, kasdien lįsti į vidų ir bandyti išraizgyt šitą painiavą – tai vienintelė mano išeitis. Savo sapnų ir minčių aš negalėjau pasakot netgi Slotkinui. Net pačiam prisipažinti skaudu ir siaubinga. Su savais demonais reikia būti atsargiam, nes nežinia, ar ne geriau kentėti košmarus, regėti pragaro liepsnas, įlanką, skęsti stingdančioje gelmėje ir visą gyvenimą leisti sproginėti virš galvos ugnikalniams, negu suvokti galutinę jų prasmę. Kažin, ar prasmei apsinuoginus ir išaiškėjus, žmogus netaps triskart prakeiktas ir išsilaisvins ne meilei, o tokiai beribei neapykantai, kad visa, kas buvo, pasirodys švelnu ir miela. Kas gali pasakyti ką nors tikra apie tai? Parodykit man tokį žmogų. Galbūt ir tiesa, kad kai kurios paslaptys niekada neturi išaiškėti. Kol kas pats esu savo sielos tyrėjas ir iš dugno iškelti noriu tik tai, kas akimirksniu suteiks man paguodą. Ir kaltinti negaliu nieko, tik save.

Todėl jei susapnuoju, kaip andai, dėdę budelio vaidmenyje, to siaubo jam nesuverčiu. Jis buvo švelnus ir geras, nors tamsus vargšas ūkininkas, ir blogiausia, ką jis man padarė, iškaršė kailį, kai vieną kartą prie Vakamo ežero už ausies partempė namo, nes, būdamas keturiolikos, prisisiurbiau alaus, – tikriausiai tuo metu jo pedagoginiai metodai nebuvo itin pažangūs, bet jis nekaltas nei dėl mano dabartinio ištvirkimo, nei dėl girtuoklystės. Slotkinas vis norėjo pasikapstyti tame, – našlaitystė, dėdė ir visa kita, – bet, man regis, jis bandė sekti ne tais pėdsakais. Dėdė kaltas ne labiau negu Glosterio kyšulys*, kur aš, kaip ir visi kiti, vaikščiojau pridėjęs kelnes. Na, o išdrįsęs pažvelgti į sielos gelmių gelmę, negalėčiau kaltinti net JAV, nors dažnai norisi ir dažnai kaltinu, tačiau

* Glosterio kyšulys yra Naujosios Britanijos saloje pietvakarinėje Ramiojo vandenyno dalyje. 1942 m. salą užgrobė Japonija. Amerikiečiai išsilaipino ten 1943 m., tačiau iki karo pabaigos taip ir neįstengė iš salos išvaryti japonų.

ko kito galima laukt iš sumauto emigranto, šalia kurio didžiausias valkata atrodo namisėda. Todėl yra taip, jog net toks žmogus kaip Popė nežino, kad esti akimirkų, kai prisimenu vieną vienutėlaitę pušį prie namų, smėlyje, ar negrų bažnyčią giraitėje, į kurią užbėgdavau vaikystėje, ar karštą seniai dingusio sekmadienio saulę, ar negrus, giedančius „Šviesiose aukštybių buveinėse" – ir jaučiu, teisingiau, žinau, kad tereiktų kam nors šnabžtelėti į ausį vienintelį virpulingą žodį AMERIKA, ir imčiau žliumbti kaip kūdikis.

O dėl viso kito, tai galit pasiimti tą naivią, išpuikusią, primityvią, pusfabrikatinę, į celofaną įpakuotą, pasmerktą, grožio nekenčiančią šalį. Tai faktas. Ne, gerai pagalvojus, naudinga pamatyti kai ką iš nakties siaubų, o dėl dėdės, manau: kad ir kas iškyla tavo sapnuose su amžino prakeiksmo antspaudu veide, nėra niekas kitas, o tik tu pats, užsidėjęs kaukę, ir tai tiesa".

Įdomiai susiklostė, kad tuo pačiu metu Adrijos pakrantėje gyveno ir kūrė jaunas amerikiečių tapytojas, skulptorius Voldas Kešas. Kilęs iš Bafalo, rusvais vešliais plaukais ir veide atsispindinčiu – bent jau sprendžiant iš negausių fotografijų – nenusakomu ir labai asmenišku pasišlykštėjimu žmonių gimine, Voldas Kešas vienus metus buvo toks madingas kaip joks kitas jo kartos dailininkas. Kadangi buvo lenkiškos kilmės, tai dabartinė pavardė tikriausiai atsirado supaprastinus kažkokius sunkiai ištariamus priebalsius. Darkūs, baugūs, nerealūs pavidalai aliejiniais dažais ir guašu tapytose drobėse; sugniuždytos ir iškreivotos terakotinės statulėlės; didesnių matmenų bronzinės figūros – skeletiški, išsekę kriptažmogiai, su gumbais arba įdubomis netikėčiausiose vietose, tarsi išreiškiantys pačią nuniokoto ir išniekinto kūno esmę, – visa tai pelnė jam, neseniai persiritusiam per tris dešimtis, tokią šlovę, kokios dauguma menininkų nesulaukia visą gyvenimą. Nykiai tremčiai save pasmerkęs emigrantas, aršus visko, kas amerikietiška, nekentėjas, Voldas Kešas gyveno pajūrio kaimelyje netoli Riminio tik su savo motina ir trimis Siamo katėmis; vienintelė jo pramoga, anot Niujorko madų žurnalo, buvo vienišam klajoti Adrijos pakrante ir ieškoti bangų nusvidintų kerplėšų, teikiančių įkvėpimo kraupokiems, šiek tiek antropomorfiniams šedevrams. Sklandė gandai, jog tai visiškas atsiskyrėlis, tiesiog neregimas žmogus, durų rakinėtojas, langų dangstytojas, net fiziniu smurtu grasinantis įkyruoliams – dažniausiai populiarių amerikietiškų žurnalų reporteriams bei fotografams, kuriems pavykdavę įsibrauti į jo irštvą. Reti Voldo Kešo interviu susidėdavę vien iš burbtelėji-

mų ar ištiktukų. *Herald Tribune* savo straipsnyje pavadino jį „jaunu, niūriu 'sudaužytosios kartos' pranašu". Viena retų Voldo Kešo nuotraukų – veidas per visą puslapį populiariame žurnale, dar tris puslapius paskyrusiame spalvotoms jo darbų reprodukcijoms, – įamžino sušiaušta rusvą plaukų kupetą, nuo aklo įniršio kaip du mėlynai įkaitę smeigtukai blizgančias akis, gilių raukšlių išvagotą beždžionišką kaktą, o išsklidusi raudona dėmė priekiniame plane, jei tikėtume parašu apačioje, buvo akiplėšiškai smalsiam fotografui į veidą šliūkštelėtas vynas. Nuotrauka vadinosi „Įpykęs jaunas genijus". Kaip tik dėl šio nelemto, nors ne visai tikslaus vardų sąskambio – Kesas ir Kešas – Kesas ir susipažino su Meisonu Flegu.

Jeigu nebuvot gegužės mėnesį Sambuke, tada tikrai nežinot, kas yra pavasaris. Taip tvirtina daugelis italų, ir nors tai hiperbolė, tačiau joje nemažai tiesos. Pamatyti Sambuką pavasarį tikrai verta. Visur kvapai ir švelni šiluma, pumpurai ir žiedai, o danguje – beribio džiugesio oriniai rašmenys: saulės spindulio, kamanės ir čiurlio, tyrų, sidabrinių lietaus siūlų. Bet štai lietus baigiasi, ir jo jau ilgai nebus. Tikriausiai pavasaris čia toks stebuklingas todėl, kad esi aukštai ir žvelgi žemyn. Gėlės kyla kalnų šlaitais, slėniuose bliauna asiliukai, o virš visko tvyro išdidžiai žengiančio, kerinčio, jaunystę atgavusio gyvenimo žavesys. Esi iškilęs virš įprastos, kasdieniškos žemės.

Grakščios merginos kartūno suknelėmis, susikibusios už parankių, linksmai vaikštinėja gatvėmis, o senės tarpduriuose mieguistai markstosi keldamos veidus į saulę. Žmonės šūkčioja vienas kitam pro atvirus langus. Ore kvepia sūriu ir saldžiaisiais pipirais. Iš drėgnos, šaltos kavinukės į tyrą saulės šviesą persikrausto užkietėję kortuotojai ir neprašyti jų patarėjai – du rausvaskruosčiai kunigai iš Umberto ir „Bela Vistos" rūmų valdytojas, nelyginant ispanų admirolas pasidabinęs auksu puoštu baltu kostiumu. Visais balsais plyšoja radijo aparatai: čia ir „Pajacai", ir ilgesingos neapolietiškos dainos, ir saldžiai kartūs *stornelli,* kupletai, apie susižavėjimus bei išdavystes, ir odės bei pašmaikštavimai, skirti ma-

karonams, dantų pastai, žvakutėms nuo hemorojaus, ir Peris Komas. Skersai aikštę, orus ir kūningas, apsisiautęs gabardinu, vėduodamasis laikraščiu, juda Pjeras Kaltronis, gydytojas. Švelniame ore gandai dūzgia kaip bitės: anapus slėnio, Minuto kaime, karvė atsivedė trigalvį veršiuką; šią vasarą suklestėsiąs *turismo;* vokiečių markė tokia pat stipri kaip doleris; valio, į kitą vietą perkeliamas miestelio despotas, seržantas Parinelas; Karuzo vilos prižiūrėtojas auštant girdėjęs kraupų vaitojimą ir matęs klydinėjant žalias ugneles. Šmėklos! Vaiduokliai! Gandai! Antrą valandą po vidudienio viskas nurimsta. Gal tik sutilindžiuoja slėnyje karvės varpelis, pasigirsta autobuso signalas, nuaidi tolimas į pietus, Kalabrijos link, arba į Siciliją plaukiančio kabotažinio laivo švilpukas.

Žmonės kalba, kad daugiausia savižudybių įvyksta tomis dienomis, kai oras neapsakomai nuostabus, kai mėlyname danguje šviečia jokio debesėlio netemdoma draugiška auksinė saulė; skausmo suriestam ligoniui, prismeigtam prie gyvenimo it besparniam grambuoliui, toks pavasario oras primena žiauriausią, bešir-diškiausią nuoskaudą, ir jis nutaria iškeliauti į kitą pasaulį. Nėra jokios abejonės, jog tik dėl to, kad tą dieną, kai Kesas susipažino su Meisonu, buvo toks oras, paryčiais Kesą aplankė baugus košmaras, kuriame kaip rakštis dvokiančioje, supūliavusioje votyje smygsojo mintis apie susinaikinimą.

Jis buvo lėktuve. Per debesis ir rūko draiskanas skrido aukštai virš Andų, o po juo, ant Akonkagvos, Kotopachio, Čimboraso ugnikalnių viršūnių, grėsmingais, juodais vėjo nešamų debesų tumulais kunkuliavo šimtai begarsių audrų. Lėktuvas buvo pilnas beveidžių žmonių; salone netilo murmesys – vos girdimas, vos pagaunamas gaudimas, juokeliai, švilpiantis šnabždesys, ir nuo šio murmesio stingo kraujas, jame buvo juntama pražūtis. Ir dar – visą šį skrydį virš žemės lydėjo nedarni, į toną nepataikanti muzika, bet ją sutartinai griežė keistas ansamblis – saksofonas, klavesinas, tūba ir primityvi dūdelė; muzika, lygiai kaip kylantis ar slūgstantis balsų dūzgimas, taip pat buvo nuspalvinta mirties nuojauta.

Netrukus Kesas atsistojo ir nuėjo į tualetą. Ten pat buvo ir dušinė – keisti patogumai lėktuve, pamanė jis, nes patalpa beto-

ninė, erdvi, o kampuose, aptrauktuose milžiniškais drėgnais voratinkliais, didžiuliai kaip lėkštės vorai siurbė besidaužančių vabzdžių kraują. Kesą surakino siaubas; lėktuvą svaidė, mėtė, ir staiga Kesas pajuto, kad nusirenginėja. Paskui – stebuklų stebuklas – pasitraukė pats nuo savęs. Stovėdamas nuošalyje, šalto ir lipnaus prakaito išpiltas, pamatė, kaip kitas Kesas, jau nuogas, sustingusiu, nustėrusiu lavono žvilgsniu, žengė po dušu ir iki galo atsuko abu čiaupus. Vorai suvirpo voratinkliuose, susitraukė; Kesas pasijuto smaugiamas, dusinamas. Dieve! – išgirdo jis per sapną stebinčiojo Keso balsą: iš dušo ėmė švirkšti ne vanduo, o nuodingų dujų čiurkšlės. Balsų murmesys paspartėjo, tapo garsesnis, jiems antrindama kurtinamai raugtelėjo tūba ir paniškai suzvimbė dūdelė. Nuogas, pamėlęs po švirkščiančiomis dujomis, Keso antrininkas suakmenėjo, jo oda sublizgo kaip žalsvai mėlynas turkis, ir, gyvybei užgesus, jis be garso parkrito ant grindų. Stebinčioji Keso dalis norėjo paliesti lavoną, tačiau įėjo keli dabitiški negrai, nustūmė Kesą į šoną ir, liūdnai kinkuodami galvomis, palinko prie pamėlynijusio kūno.

– Ei, kodėl tu jį nužudei? – pakėlęs galvą, paklausė vienas. – Kodėl leidai jam nusibaigti?

Bet, Kesui nespėjus atsakyti, lėktuvą vėl pamėtėjo į viršų ir ėmė purtyti kažkokio baisingo griausmo papliūpos. Įėjo prisirpusi mulatė, pamatė lavoną ir ėmė klykti kaip užsukta; tada, tarsi norėdamas paslėpti lavoną ne tik nuo savo, bet ir nuo pašalinių akių, Kesas užtraukė užuolaidą, ant kurios krauju buvo parašyta...

Visai priduseęs, Kesas nubudo po apklotu ir žaibiškai ištrynė iš atminties šį užrašą; šaltomis bangomis, kaip ritmingas karštinės drebulys, jį užgriuvo siaubas ir praregėjimas, suvokimas ir atpažinimas.

– Ne, – pasakė man Kesas, – aš nesuvokiau užrašo prasmės, bet man paaiškėjo kas kita. Turiu galvoje tą keistą praregėjimo jaudulį ir virpulį, purtantį mane visą, kol gulėjau tamsoje. *Kai kas* man paaiškėjo.

– Ką turit omenyje?

– Na, žinot, sapnai. Niekada jais per daug netikėjau. Noriu pasakyti, jog tie smegenų žiniuoniai San Franciske vis kvosdavo mane apie sapnus – aišku, norėjo prisijungti prie giluminio mano elektros tinklo. Aš neabejojau, jog kažkokios prasmės esama, – nebuvau jau toks *tamsuolis,* – tačiau maniau, jog tai asmeniška, ir kiekvieną kartą, kai jie teiraudavosi, ką sapnavau, atsakydavau, kad moterų gražumynus – ir atsikniskit...

– O tada?

– Nors, kaip minėjau, man buvo aišku, kad jie eina teisingu keliu. Nereikia būti dideliu genijumi, kad suprastum, jog sapne regimi siaubai, išpilantis šaltas prakaitas kažką reiškia, net jei siaubai – tik kaukės, o už šalto prakaito slypi simboliai. Tereikia prasibrauti po kauke, po simboliu...

Bet – kad tu sudegtum! Kur tik pažvelgsi – visur juodasnukiai! Nuo tada, kai išvykau į Europą, didesnė pusė košmarų, – aišku, iš tų, kuriuos pamenu, – susiję su negrais. Negrai kalėjime, negrai dujų kameroje, aš pats kameroje žudomas dujomis, o negrai *visą laiką* stebi, kaip aš žudomas. Tarsi aname siaubingame Paryžiaus sapne. Kaskart balažin iš kur išlenda negras: lyg ir šaunus pietietis, šiek tiek pranašesnis už savo kaimo brolius, lyg ir galėtų greičiau susigaudyti, kas ir kaip. Bet, žinot, svarbiausia, – ir tai, ko gera, palaima, – jog sapnams, net baisiausiems košmarams, būdinga, vos tau nubudus ir praplėšus akis, kaipmat išgaruoti iš galvos. Sakau „palaima" ir galiu kirsti lažybų, kad neatrastumėt baltojo pietiečio, vyresnio negu penkiolikos metų – ką ten, dešimties! penkerių! – kuris nesapnuotų košmarų, apie kuriuos pasakojau, ar ko nors panašaus su negrais, kraujais, siaubais. Įsivaizduojat, kas būtų, jeigu tų košmarų nepamirštume? Visi Pietūs pavirstų beprotnamiu...

Kesas patylėjo.

– Gerai, apsieisim be pamokslų. Aš tikriausiai, kaip ir jūsų tėvas, – sprendžiant iš to, ką apie jį papasakojot, – esu užkietėjęs liberalas, bent jau kaip pietietis. Taip yra todėl, kad ilgai gyvenau tarp šiauriečių – jankių – ir vedžiau jankę. Kita vertus, aš nevirškinu tų kvaišų šiauriečių, kurie gyvenime nėra buvę piečiau Man-

heteno, bet skuba mus mokyti: privalote žengti į koją su gyvenimu, nedelsti, nestabčioti ir, velniai rautų, nesvarstyti, nes taip geriau jums patiems, humaniškiau, padoriau, amerikiečiai kitaip nesielgia, – o patys apsimeta, kad nei Harlemo, nei Čikagos geto nėra. Tie parazitai net *nežino,* kas ten dedasi.

Gerai, gana pamokslauti. Europoje man atsivėrė akys, į daug ką pažvelgiau kitaip. Po galais, nebuvo lengva, ir, sprendžiant iš mano elgesio, gal to ir nepasakytum, tačiau akys man atsivėrė ir paaiškėjo, jog kai kurie šitų sapnų bei košmarų, kuriuos labai ryškiai pamenu, prisidėjo prie nubudimo. Kad ir tas košmaras, apie kurį pasakojau. Bet pirmiausia... pabandykit prisiminti. Ar, būdamas vaikas, kada nors šaukėt „juodžiai"?

Valandėlę pamąsčiau.

– Taip. O koks berniūkštis nešaukė? Ir dar Pietuose?

– Tačiau ar nesat dar ko nors padaręs? Turiu galvoje, ar nesat iškrėtęs *šunybės* kokiam nors spalvotajam? Tikros šunybės?

Perkračiau savo vaikystę, bet nepavyko praeityje aptikti nieko pikto, išskyrus tą seną apgailėtiną šūktelėjimą.

– Prasivardžiuodavom važiuodami mokykliniu autobusu, – pridūriau. – Gal kuris nors sviesdavo papuvusį apelsiną. Daugiau nieko. Tokie dalykai Virdžinijoje įtampos nesukeldavo.

– Vadinasi, jūs taip manot, – gižokai, bet tarytum šyptelėjęs paprieštaravo Kesas.

– Ką turite galvoje?

– Gerai, tą rytą – tą patį, kai susidūriau su Meisonu, aš nubudau, sapnas tebedrumstė man protą, šiurpas bėgo per nugarą, suvokimo šiurpas – ir staiga man pasidarė aišku, ką visa tai reiškia. Gal ir nevisiškai aišku, bet nubudęs iškart prisiminiau vieną apgailėtiną ir niekingą dalyką, kurį padariau būdamas penkiolikos – siaubingą, šlykštų darbelį, visus šiuos metus tūnojusį pasąmonėje. Lyg pripūstas balionas, lyg kažkokia didžiulė blyški dėmė, išplaukė tas tipas, apie kurį daug metų negalvojau, kurio net vardą sunkiai prisiminiau – bet vis dėlto prisiminiau. Lonis. Lonis, – pakartojo Kesas.

– Lonis?

– Taip, tuoj papasakosiu.

Ir štai, sėdėdamas prie vaizdingos Ešlio upės, atsirėmęs į pušies strampgalį, Kesas man papasakojo, kas nutiko prieš septyniolika metų ir kaip jis pirmąsyk patyrė, kas yra purvinas gėdos skonis. Tai buvo vasarą, jam ėjo gal penkiolikti, gal šešiolikti metai, bet nesvarbu, vienais daugiau, vienais mažiau – kaltė dėl to nesumažės. Dėdė jam nupirko autobuso bilietą ir išsiuntė (kaip ne kartą depresijos metais, kai amarų apgadintų tabako lapų niekas nė veltui neimdavo) pas pusbrolį Houką Kinsolvingą, gyvenantį Virdžinijos pietuose, – toje dalyje, kurios į Viljamsbergo rūmus ar prašmatnias paupio sodybas išsirengę turistai nė sapne nebuvo matę, apie kurią nė girdėti nebuvo girdėję, – purviname, pūslėmis nuo saulės nuėjusiame Kolfakso miestelyje, esančiame jūros lygyje, turinčiame tūkstantį šešis šimtus gyventojų, galinčiame pasididžiuoti tik tokia pramone: vienu žemės riešutų sandėliu, viena lentpjūve, viena sukrypusia medvilnės valymo mašina ir viena autoparduotuve. Kesui ta vasara įsiminė dėl daugelio dalykų (taip, jam buvo penkiolika! *Tiksliai tiek* – nes kaip tik tada prasidėjo vyriškėjimo tarpsnis, nei per anksti, nei per vėlai, tačiau galingai ir nepamirštamai kaip visiems vyrams, – šiuo atveju po seanso tvankiame kiniūkštyje, kai, pažiūrėjęs filmą su Veronika Leik, paskui vos neprarado sąmonės pulsuojančioje tamsoje už pusbrolio namo tarp vasariškų, kvapių mimozų) – dėl tų pačių mimozų, jų vandeningų, blyškiai rausvų žiedų, dėl dulkių, kylančių juoduose, išdegintuose miesto galukiemiuose, dėl senų ponių, besivėduojančių žaliuose verandų šešėliuose vėduoklėmis, dėl garsaus, džiaugsmingo strazdų giedojimo saulei tekant – šimtų malonių prisiminimų, grynai vasariškų, grynai pietietiškų, akimirksniu sukirbančių galvoje, bet užklojamų vieno didžiulio, visa apimančio prisiminimo. Iš dalies ir netiesiogiai tai susiję su pusbroliu Houku – ūkininku, auginusiu kukurūzus ir žemės riešutus, kuris, būdamas toks pat vargeta kaip ir senasis dėdė, įtaisė Kesą laikinai padirbėti autoparduotuvėje – jos sandėlyje, užverstame padangų stirtomis, radijo lempų dėžėmis, ratų gaubtais, instrumentais, prakvipusiais guma ir alyva; labai tiesiogiai, labai aiškiai,

labai grėsmingai tai susiję su žmogumi, vardu Lonis (Kesas taip ir nesužinojo, ar jis turėjo pavardę), dvidešimt vienų metų vyru išgedusiais dantimis, plokščiu pageltusiu veidu ir neperskirtų, pigiu odekolonu apšlakstytų, lipnių kreminės spalvos plaukų peruku. Lonis buvo šeimininko padėjėjas.

Taigi ar man teko būti Sasekso apygardoje ir matyti tikrą Virdžinijos džentelmeną, dirbantį kokį nors darbą? Ne? Tada štai jums Lonis – baptistas, nelabai raštingas, per daug nenutolęs nuo baltųjų driskių, dargi neišprotėjęs, negyvenantis iliuzijomis, taigi tikra Pietų vyrijos pažiba. Svarbiausia, Piteri, nepamirškim, kad tai buvo Virdžinija, mano gimtoji Virdžinija, didingų *châteaux,* dailiai nušienautų žalių pievelių ir kaulėtų raitų aristokratų Virdžinija, uždraustų linčo teismų, meilių kalbų ir saikingai šviesių džefersoniškų teisingumo principų Virdžinija – ne Misisipė, ne Alabama, ne Džordžija, o Senoji Dominija, konservatizmo, kuris brendo išsiauklėjimo, subtilumo ir džentelmeniško demokratijos suvokimo terpėje, būstinė. Tiesa, Kolfaksas – ne ta Virdžinija, kurią vertina oficialių brošiūrų rašinėtojai, ne saulėtas, įvairiais turtais pertekęs kraštas, kur aksomais išsidabinusios, krinolinuotos aštuoniolikto amžiaus damos vedžioja žvakių šviesoje patiklų, obuoliniais blyneliais privaišintą svečią prabangiomis menėmis Vestoverio, Šerlio ar Brendono plantacijose; kur iki kaklo iškrakmolyti negrai trikampėmis skrybėlėmis ir ilgomis atlasinėmis aptemptomis kelnėmis atrodo lygiai taip kaip prie *masos* Viljamo Berdo, valdžiusio visą Džeimso upę nuo Ričmondo iki jūros; ar toje žavioje gebenėmis apklėstoje bažnyčioje, kurioje Patrikas Henris paskelbė nemirtingąjį laisvės šūkį – ne, tai buvo niekam nežinoma Virdžinija, pelkių ir žemaūgių pušų Virdžinija, dumblinų, lomomis tekančių upių, tarp žemės riešutų virkščių šnarpščiančių kiaulių ir nulėpausių mulų, bet vis tiek Virdžinija. Ir Lonis.

Lonio santykiai su negrais, baikščiais, neryžtingais samdiniais, sudarančiais daugiau nei pusę tos apygardos gyventojų, buvo keisti, – toliau pasakojo Kesas. Ypač įdomiai jis su jais elgdavosi autoparduotuvėje. Ne piktai, griežtai ar nedraugiškai, bet, tiesą sakant, visai priešingai. Jo stilius buvo pašiepti, patraukti per dantį;

jis geraširdiškai tyčiodavosi, badydavo pirštais ir taip nerūpestingai kvailiodavo, kad galėdavai pamanyti, jog jis – geriausias negrų draugas – tačiau ne įtaikūnas, nes jo elgesys buvo atlaidus ir globėjiškas. Vis dėlto, nepaisant juokelių, nepiktų pasišaipymų, gudrių įgėlimų ir kirkinančių tauškalų, lydinčių kokio nors penkiasdešimt centų tekainuojančio niekniekio pardavimą, niekas nebūtų įtaręs, kad po šiuo plokščiu veidu, po šiais išpomaduotais be skyrimo plaukais bręsta bėda. Aišku, jog Kesas, – jei išvis susimąstydavo apie Lonį ir jo linksmas patyčias, – visiškai jam pritardavo; jis jau buvo pakankamai suaugęs, kad suprastų pietiečių posakio „moka negrams į dantis žiūrėti" prasmę, prekybiniuose sluoksniuose reiškiančią pagyrimą ir taikomą veikliam žmogui.

Pavyzdžiui, kad ir ta rugpjūčio diena – Kesas puikiai ją įsiminė – ir Lonio elgesys su vienu pražilusiu senbuviu, juodu kaip nuodėgulis, atkėblinusiu nupirkti figūrinio radiatoriaus dangtelio savo 1931 metų laidos fordui-A. Karštis kaip pragare, alyvos ir vulkanizuotos gumos dvokas, virš galvos zvimbauja kibios musės.

– Tai kaip, Jupai, šitam fasono trūksta? – sako Lonis, šiepdamas išgeltusius dantis ir šelmiškai kudakuodamas. – Sakai, tau reikia ano, su plika bobše? Velniai rautų, ar tau, senam krienui, ne gėda? Cha! Cha! Cha!

Stovi senis nukarusiu kombinezonu, droviai šypsosi.

– Ne man, šeimininke, jo reikia. Sakau, čia mano jaunesniajam sūnui...

– Nepūsk man, Jupai, miglos į akis, – sako išsiviepęs Lonis, alkūnėmis atsirėmęs į prekystalį. – Žinau, kam ta plikšė. Juk tavo, seno krieno, laikrodis visada pusę šešių rodo. Todėl ir užsimanei plikšę pasisodinti, kad galėtum prieš mirtį seilę pavarvinti. Ar ne taip, Jupai? Cha! Cha! Cha!

Suglumęs senis droviai šypteli, pasikrapšto pirštu žilus resvus plaukus.

– Ne, pone Loni. Tiesą sakant, tas mano jaunėlis...

Aiškintis beprasmiška; penkias minutes Lonis erzina, kabinėjasi, įtikinėja. Narpliojami svarbūs klausimai: vyriškosios galios sumenkimas, žalingi senatvės padariniai, gęstantis gyvybingumas

ir jėgų atgavimas; Lonis pamini beždžionės liaukas, ožkos pieno išrūgas, gydytoją Pitersberge, darantį stebuklus su tokiais senais krienais kaip Jupas. Jupą pila prakaitas; Lonis tebemala liežuviu; karšta, dienos prekyba baigta, Loniui nuobodu. Galiausiai Lonis šaukia Kesą.

– Kesai, paduok man tą plikšę! – Paskui didingai ištaria: – Gerai, Jupai. Šita tau kainuos doleriu brangiau.

Vėliau, kaip prisiminė Kesas, dienai krypstant į pabaigą, Lonis kyštelėjo galvą į sandėlį ir, mostelėjęs galva, tarė:

– Ei, ateik! Reikia nuvažiuoti prie Akmenuotojo upelio ir atsiimti radiją. Greičiau sukis.

Kesas greit apsisuko. Sėdo į pikapo kabiną šalia Lonio, ir jie išvažiavo už miesto. Ar Loniui buvo baugu atlikti šį nesudėtingą darbą vienam ir reikėjo penkiolikmečio draugijos bei paramos susigrąžinant radijo aparatą iš ūkininkaujančio negro, pavėlavusio sumokėti kredito įnašą ir nė neketinančio priešintis, jei net būtų buvęs namuose; ar visas planas buvo apgalvotas iš anksto, žinant, kad negras su šeima greičiausiai purens žemę medvilnės lauke, ir Lonis tikėjosi moralinės, o svarbiausia – fizinės Keso paramos atliekant darbą, kurio kontūrai jau neaiškiai brėžėsi kažkokiame Lonio sąmonės užkaboryje? Ar tai, kas įvyko, buvo tik tos akimirkos poveikis? Kesas taip ir nesužinojo – ir niekada net rimtai nepamąstė iki pat to ryto, kai Sambuke jį pažadino košmaras; pagaliau, koks skirtumas, jeigu pats buvo lygiateisis bendrininkas?

Jis įsiminė kelią: įkaitusius lygius laukus, kuriuose augo sojos, žemės riešutai, medvilnė; akinamai žalius pušynus, perdžiūvusius kaip parakas, tarsi traškančius nuo dulkino sausumo ir pasirengusius užsiliepsnoti; benzino dvoką, kurį nuo kiekvieno krestelėjimo iškvėpdavo išduobta sėdynė; bet pirmiausia – Lonį: plika jo alkūnė ant vairo, perrėkdamas variklio su nuimtu duslintuvu triukšmą, jis rutulioja brandžios kaimiškos išminties pradmenis.

– Spalvotieji būna įvairūs – geri, blogi ir per vidurį. Vieniems, kaip, pavyzdžiui, tam seniokui Jupui, gali patikėti bet kokius pinigus. Visai kaip baltajam.

Mėlynas dangus, laukai, žaliom plūdenom aptraukta upė, užsistovėjusi, su šen bei ten plūduriuojančiomis putomis, sukežęs rudmargis tvartas, sulūžęs ir perkrypęs, su užrašais:

KOPENHAGA... NEHIS... BULIUS DAREMAS...

– O jau tas juodis Krofutas – tikrų tikriausias sukčius ir banditas.

Dulkini laukai, vėl upės krantas; mėlynas tarpmiestinis autobusas riaumojančiu varikliu, trinksinčiomis ir zvimbiančiomis padangomis dumiantis į pietus.

– Ir kaip ėmė riesti nosį. Mat jo sūnus gyvena Filadelfijoje. Dar niekada nebuvau sutikęs tokio sukčiaus... Dauguma negrų atsiskaito, tik duok jiems laiko. O tas pašlemėkas Krofutas – jis *nė nemano* mokėti, nė nesirengia.

Atokiau nuo kelio, tarp masyvių ąžuolų irstantys rūmai su kolonomis; šmėsteli balta metalinė lentelė:

SLYVOS.
ČIA 1864 METŲ BALANDĮ GENEROLO BERNSAIDSO ARMIJOS DEZERTYRAI...

– ...tokie ilgapirščiai kaip Krofutas daro gėdą visai savo rasei.

Jie pasuko į išmuštą šoninį kelią, nutrinksėjo per duobes prie giraitės, kur, baigiantis vasaros dienai, švelnaus vėjelio glostoma, skendinti kasdieniškoje, palaimingoje ramybėje, kaip visos negrų šventyklos, šešėlyje snaudė medinė bažnytėlė:

ŠILOJAS A. M. E. SIONO BAŽNYČIA, PASTORIUS ENDRIUS SOLTERIS.
Mt. 5,6: *Palaiminti alkstantys ir trokštantys teisumo: jie bus pasotinti.*
KVIEČIAME APSILANKYTI.

Loniui įsakmiai šūktelėjus, du negriukai, dar kūdikiai, ne didesni už besimėtančią guminę padangą, su kuria žaidė kelio dulkėse, atsigręžė iš nuostabos išsproginę akių baltymus.

– Ateikit čionai!

Nei kūno, nei veido išraiška neparodę, jog išgirdo, negriukai stovėjo kaip įbesti. Pikapas pavažiavo kokius penkis metrus ir sustojo.

– Gal apkurtot? Kur gyvena juočkis Krofutas?

Jokio atsako, tik apstulbimas ir baimė išplėstose akyse, veikiau ne baimė, o įprastas nepatiklumas – padarinys piktų karčių suaugusiųjų pašnekesių ir beviltiškų skundų dėl neteisybių bei skriaudų, apie kurias žino tik negrų vaikai, – netobulą šių pašnekesių atspindį mažuose juoduose veiduose baltieji priima kaip pagarbą vyresniesiems ar bent jau pasirengimą patarnauti svetimam žmogui. Nė vienas mažylis nepratarė nė žodžio.

– Gal liežuvius prarijot? *Krofutas!* – Pakartojo Lonis. – Kur jis gyvena?

Galiausiai pakilo liesa juoda rankutė ir parodė kiek tolėliau pavažiavus keliu, už baltos mirguliuojančios miglelės vos įžiūrimą lūšnelę tarp pušų.

– Vaikiščiai dar bjauresni už suaugusiuosius, – tarė Lonis, perjungdamas pavarą. – Iš glindų išsirita utėlės. Taip mano tėvas sako.

O paskui ir pati lūšna – visus tuos metus išdilusi iš atminties, jei ir ne išdilusi, virtusi tik blausia dėme tarp daugybės kitų, blausiomis dėmėmis virtusių vaikystės prisiminimų, – tokia didelė, puikiai matoma, iki paskutinės surūdijusios vinies, iki paskutinės persimetusios lentos ir termitų išvarpyto slenksčio, priimama protu ir širdimi, iškilmingai, kaip priesaika.

– Neįtikėtina! – sumurmėjo Kesas, vargu ar suvokdamas, su kuo kalbasi, nes jam prieš akis iškilo vienišas, skurdus, apleistas namiūkštis vidur piliarožių, kamanių dūzgesio ir išdžiaustytų sudriskusių skalbinių, priebutėlis su trimis girgždančiais laipteliais ir neužrakintos durys, kurias Lonis su prilipusiais nuo prakaito marškiniais trenksmingai atlapojo. – Neįtikėtina! – pakartojo Kesas. – Ką mes padarėm!

Jie neprašė leidimo įeiti – ir ne todėl, kad to būtų reikėję, o paprasčiausiai dėl to, kad tokia mintis niekada nebūtų šovusi jiems į galvą.

– Velnias, kaip čia dvokia! – tarė Lonis.

Jiems į veidą tvokstelėjo purvo, prakaito, apkartusių, begalę kartų keptų taukų, vienoje vietoje susikimšusių žmonių, seniai neplautų kūnų ir pažasčių smarvė – siaubingo, nuogo, nesibaigiančio skurdo smarvė; priduseęs Kesas žingtelėjo atatupstas.

– Juodžių namai dvokia baisiau už viešnamius! – riktelėjo Lonis. – Fu! Imam radiją ir nešdinamės.

Radijo aparatą rado ne iš karto; kiekvienas negras turi mieste savo šnipus, paaiškino Lonis, jiems trypinėjant po kambarį; jis žino, kada tu atvažiuosi, ir paslepia daiktą. Krofutas paslėpė gerai. Lonis pradėjo negailestingai naršyti, Kesas abejingai vaikščiojo iš paskos – ieškojo už krosnies, kniausė po lova ir po vienintelių dėmėtu, dvokiančiu čiužiniu, grabaliojo už suodinų sijų pačioje pastogėje, tada kiemo išvietėje, mažytėje, kalkėmis prakvipusioje vištidėje, po to vėl namie, kur Lonis užkliuvo už atšokusios grindlentės, pakišo po ja ranką ir iškilmingai ištraukė tą apgailėtiną radiją – baltą, plastikinį, jau įskilusį, neką didesnį už virtuvinį ryžių arba druskos indelį – stebuklingą dėžutę, pripildydavusią naktis silpnų, linksmų dainos ar juoko garsų.

– Užkišo! *Gudrus* šuns kumpis!

Platus, įkypas, pilnas virpančių dulkių, geltonas saulės spindulių pluoštas įsiveržė pro duris ir pripildė namą pavojaus, erdvės, liepsnos; visa tai įstrigo Kesui į atmintį kaip šviesa, zvimbiančios musės ir prie tos sustabdytos vasaros, prie pietietiškos akimirkos prisidėjęs šaižus garvežio švilpukas už tolimų nederlingų pušynų, susiliejęs su ant stalo stovinčia fotografija, už kurios užkliuvo Keso žvilgsnis: šeimos tėvas, žmona, daugybė jų vaikų ir dvi sutrikusios, žilos, kitai kartai priklausančios senelės – visi iškilmingi, įsitempę, tiesūs šioje pigioje, pora už dolerį prieš sekmadienines pamaldas, nuotraukoje, jau išblukusioje, nuo laiko pamelsvėjusioje, bet už įskilusio stiklo išsaugojusioje ramų, švelnų giminiškos vienybės, pasididžiavimo, meilės jausmą.

Kesui įgiliai įsirėžė į atmintį, kaip visa tai išnyko, teisingiau išsilakstė jam prieš akis, kai Lonis (aptikęs įskilimą plastikiniame radijo aparato korpuse, taip piktai suriko, jog šūksnis įsiveržė į Keso susimąstymą kaip dūžtančio stiklo garsas) davė valią įniršiui, apmaudui, nevaldomam pasipiktinimui ir, siautingai užsimojęs ranka, nušveitė nuo lentynėlės virš viryklės visus iki vieno stiklainius, ąsočius, puodynes, konservuotų pupų skardinėles, iš inercijos apsigręžė ir, tarytum jo įniršį kas būtų paakinęs botago pliaukštelėjimu ar šūktelėjimu „bis“, stvėrė nuotrauką, iš visų jėgų sviedė per kambarį taip, kad ji su visu rėmu ir stiklu perskilo į dvi dantytas dalis.

– Pašvinkusi rupūžė! – išgirdo Kesas isterišką Lonio šūksnį. – Ne tik nesumokėjo, bet dar ir sulaužė!

Ir tai buvo ne pabaiga, o tik pradžia. Siaubo apimtas Kesas (tiesa, tuo pat metu perimtas šlykštaus jaudulio) pažvelgė į sutrauktą Lonio veidą, pamatė, kaip jame plinta raudonos dėmės, ir nevalingai žingtelėjo į priekį norėdamas pakelti nuotrauką, bet Lonio balsas jį sustabdė:

– Gerai, dar pažiūrėsim, kas ką sulaužys!

Staigiai apsisukęs, kaip spirti pasirengęs futbolininkas, Lonis kaubojišku batu apauta koja drožė į netvirtą virtuvinį stalelį taip, kad visos lėkštės, puodeliai, lėkštelės, skardinės su cukrumi, kruopomis, miltais ir kiaulienos taukais nulėkė ant grindų su baisiu, siaubingu trenksmu. Po to Lonis liovėsi rėkavęs ir, dusulingai švokšdamas, tarytum apsėstas, paskutinę ribą peržengęs žmogus, pasileido per lūšnelę vartydamas kėdes, plėšdamas nuo karnizų suskydusias užuolaidas, nužerdamas ant grindų šį būstą puošusius ir gyvinusius pigius blizgučius, niekniekius bei suvenyrus: porcelianines lėlytes, ryškia glazūra padengtą gipsinį buldogą, spalvotus atvirlaiškius (vieną jų Kesas spėjo nučiupti: *Sveiki vysi mum čia linksma linkejimai nuo Bertramo*) ir gairelę, ant kurios – vėliau jis prisimindavo su nuostaba ir skausmingu ilgesiu – buvo užrašyta *Virdžinijos universitetas*. Visi jie nulėkė ant grindų, o iš paskos – klevinė spintelė smulkiems daikčiukams, neabejotina šeimos brangenybė, kurią Lonis atplėšė nuo sienos ir nuvertė ant grindų cypiant išsistu-

miantiems stalčiams, su garsiu traškesiu iššokant vyriams, išsineriant kampams.

– Dabar žinos! – užbliuvo Lonis. – O tu kur?

Siaubo apimtas Kesas buvo besprunkąs pro praviras duris, bet, sustabdytas Lonio šūktelėjimo, sustingo.

– Nagi! – įsakė Lonis. – Pamokykim visus šito krašto juodžius!

Ar tau negana? Ar dar negana? – pilni nerimo ir siaubo žodžiai sukosi ant liežuvio galo, bet Kesas jų neištarė ir suvokė, kad to nepadaręs prisiima didžiąją kaltės dalį. Nors jautė tokį šleikštulį, kokio gyvenime nebuvo patyręs, jo vyriškumas neišlaikė pirmo išbandymo. Ir ne tik kažkas viduje sulaikė jį, neleido garsiai pasakyti, kad visa tai siaubinga, žema, bet...

– Lonis šūktelėjo: „Pirmyn", – pasakojo toliau Kesas, žvelgdamas į upę susikaupusiu žvilgsniu, lyg bandydamas atmintyje atkurti šios apgailėtinos akimirkos visumą: ir nusiaubtą lūšną su jos skurdo bei dūlėsių kvapu, ir vasaros apyvakarį, ir musių zvimbimą, ir kamanių dūzgesį.

Lonis suragino mane. Ko stypsau kaip negyvas? Reikia pamokyti tuos smirdžius negrus. Ir mes nuėjom prie viryklės. Puikiai pamenu, tai buvo tokia didžiulė, ketinė, labai sunki viryklė. Bet štai kas svarbiausia. Aš žinojau, jog tai, ką mes darom, neteisinga. Ne, ne tik neteisinga – siaubinga, klaiku, išsigimėliška. Jutau visa tai kiekviena ląstele. Ta prakeikta nuotrauka ir pakraigaliotas atvirlaiškis, ir sukultas gipsinis buldogas... man širdis plyšte plyšo nuo viso šito. Bet, po galais, kodėl? Kas mane privertė taip pasielgti? Kas ir kodėl?

Ta viryklė, kad ją kur griausmas! Sunki buvo, bjaurybė. Ant jos, pamenu, stovėjo indų plautuvė su nešvariu vandeniu. Toliau buvo štai kas: Lonis stvėrė už apačios, aš irgi, įsiręžėm, kiek leido jėgos, viryklė ėmė krypti, plautuvė slysti. O tada, suprantat, stenam sulinkę, keliam iš visų jėgų, pilami prakaito, ir mane netikėtai perlieja galinga, šilta susijaudinimo banga, pagauna toks jausmas... na, vos ne pyktis, ir aš, dievaži, lyg užsikrėtęs to jauno netašyto maniako isterija, taip pat užsidegu noru pamokyti juodžius. Po galais, aiškiai pamenu šitą jausmą... Karštas, goslus, jis

pripildė strėnas, užliejo visą kūną. Žinojau, kad negerai, puikiausiai žinojau: gyvuliška, klaiku, išsigimėliška. Viską žinojau, viską supratau, bet nuo tos akimirkos, kai praradau drąsą, kai pasidaviau – panašiai kaip mergina, kuri galiausiai nustoja priešinusis ir ištaria: suk jį velniai, – po to viską jau dariau jausdamasis kone teisus. Kaipmat į paviršių iškilo tie sparnuoti ir raguoti posakiai, kuriuos girdėjau augdamas: juodis ne geresnis už gyvulį, ypač jei tai dirbantis laukuose samdinys, kaip Krofutas, – todėl kėliau ir stenėjau su Loniu. Viryklės kojos atsiplėšė nuo grindų, ji ėmė svirti, svirti ir pagaliau su pragariška trenksmu ir bildesiu apvirto – ir dubuo, ir vanduo, ir viryklė, ir viryklės kaminas, – tarsi uraganas būtų ūžtelėjęs varganoje lūšnelėje...

Kesas nutilo, aš laukiau tęsinio, tačiau jis nepratarė nė žodžio.

– Kas nutiko po to? – pagaliau neištvėriau.

– Nieko, – ištarė Kesas. – Tai buvo viskas. Tada mes išėjom. Bent aš apie tai daugiau nieko negirdėjau. Na, nežinau, gal Krofutas skundėsi, bet nei man, nei Loniui niekas nieko neperdavė. Aišku, *turėjo* skųstis, – bet tikriausiai šerifas įvarė jam baimės – juk radijo aparatas... Na, pagaliau nežinau. Netrukus aš grįžau į Karoliną. Ir žinot – tai tiesa, – pridūrė Kesas, valandėlę patylėjęs.

– Kas tiesa? – paklausiau.

– Kol tie geranoriški šiauriečiai neperpras tokių tipų kaip Lonis ir tokių tipų kaip jaunas metodistas Kesas Kinsolvingas, švelnus krikščionis, vos penkiolikos sulaukęs, tyraširdis ir tyramintis, kuris tikrai niekam netroško blogo, tačiau buvo žiaurus ir pavojingas kaip velnias, – kol jie neperpras šitų subtilybių, kol nesuvoks, kad jaunų kesų ir lonių mūsų šauniuose Pietuose ne mažiau negu amarų, – tegul eidami atidžiau žiūri sau po kojomis. Nes kaip tik *per tuos du* vaikinus ir pasilies gatvėse kraujas. – Kesas patylėjo. – Suprantat, ne tai noriu pasakyti. Padariau šlykštų darbą. Kai kurie poelgiai esti tokie siaubingi, kad jų nei užglaistyti, nei atitaisyti neįmanoma. Be abejo, būtų šaunu, jeigu galėčiau pateikti jums nudailintą pasakojimą apie kaltės atpirkimą, pavyzdžiui, kaip aš naktį apiplėšiau autoparduotuvę, paskui grįžau prie lūšnos ir padėjau ant laiptelio prie durų šimtą dolerių – tarsi atly-

gį už tą nusiaubimą. Arba suvažinėjau Lonį sunkvežimiu. Atlikau ką nors švaraus ir garbingo, labai amerikietiško. Bet nieko panašaus nepadariau. Grįžau namo ir išmečiau visa tai iš galvos. – Kesas vėl nugrimzdo į tylą, paskui tarė: – Tik įdomiausia, kad nieko nepamiršau.

Jis atsistūmė nuo pušies strampgalio ir atsistojo žvelgdamas į upę.

– Tokių dalykų nei atitaisyti, nei išpirkti negalima. Bet yra kažkas kita, ir nors tuo nei sudaužytos viryklės, nei gipsinio buldogo, nei nuotraukos nepataisysi, bet jis egzistuoja ir veikia. Turiu galvoje, kad su tuo gyveni. Gyveni, nors išmetei iš galvos – ar bent manai, kad tau pavyko, – tikriausiai tai ir yra šioks toks teisingumas, šiokia tokia bausmė.

Gal ilgainiui suprasite, kaip ši istorija įsiliejo į tai, kas man nutiko Sambuke. Puikiai menu tą rytą. Kankino košmaras, šiurpuliai bėgo per nugarą, – suvokimo, praregėjimo šiurpuliai, – o paskui gulėjau ir pirmą kartą, nežinau po kiek metų, prisiminiau Lonį, jo plokščią marmūzę, ir tą lūšną, kvapą, liūdnus, išdidžius juodus veidus, tarytum vaiduokliai aplankiusius mane po tiek metų. Gulėjau lovoje smaugiamas kaltės ir gėdos, tarsi dar būtų buvę maža kaltės ir gėdos, su kuriomis jau pirma gyvenau, – ir atrodė, jog išvydęs dar vieną suterštą savo atvaizdą, dar vieną bjaurastį, nebeištversiu.

O paskui tas rytmetys! Išsvyravau į lauką, citrininį pavasario rytmetį, pilną žiedadulkių ir bičių, muzikos čyravimo, gerklingų prekeivių rėkalojimo, šūkalojimo ir didžiulio šaižaus paukščių choro... tarsi patsai Viešpats Dievas būtų pavirtęs lauku, pilnu riebių vieversių, pašėlusių nuo grožio ir džiaugsmo. Vidur šios ekstazės – aš, pagiringas, sauso kosulio taip draskomas, kad, regis, viduriai iššoks lauk, jaučiuosi kaip koks tarakonas. Nakties košmaras tebevaro ardomąjį darbą – vis grįžta neritmingais blikstelėjimais. Taip ir knieti persirėžti gerklę.

Galiausiai dar tas Meisonas ir idiotiškas nesusipratimas su Kešu.

– Koks nesusipratimas?

– Matot, Meisonas mane palaikė tuo dailininku, Voldu Kešu. Svarbiausia, kad aš apie jį girdėt nebuvau girdėjęs, nors jis ir buvo įžymybė. Visiškai buvau atitrūkęs nuo Amerikos, nuo meno pasaulio ir nuo visko. Buvo be galo komiška – iš pradžių – nors ir šlykštoka. Suprantat, greičiausiai buvo taip. Po to, kai išlipo į krantą Neapolyje, Meisonas su Rozmari ir vyšniniu savo kadilaku atvažiavo į Sambuką, – vieta jį taip sužavėjo, kad nusprendė čia apsistoti ir rašyti pjesę. Kaip aš įsivaizduoju, jie įsišneko su Vindgaseriu, ir tas ne tik sugundė Meisoną apsigyventi rūmuose, bet lyg tarp kitko prasitarė, jog pirmame aukšte gyvenąs amerikietis dailininkas. Juk pamenat to Vindgaserio manieringą kalbėseną – su švilpesiu pro dantis. Jis atsainiai mesteli „Kešas“, ir Meisonas nutaria, kad tai ta pakvaišusi garsenybė iš Riminio. Žinoma, Meisonas apsikvailino, bet atleistina atsižvelgiant į Vindgaserio tartį ir prisimenant Meisono charakterį – jo, taip sakant, aistrą Menui didžiąja raide ir bohemišką bruožą – keliaklupsčiauti prieš menininkus. Net tokiam kietam bičiui kaip Meisonui galėjo išgaruoti iš galvos, jog Kešas viengungis, gyvena su motina Riminyje, ir taip toliau.

Šiaip ar taip, Meisonas tikriausiai nusprendė, kad aš esu tas psichopatas lenkas, tas amerikiečių meno vunderkindas, ir kaipmat įsikraustė į viršutinį rūmų aukštą. Velniažin, ką jis iš tikrųjų mąstė, bet apytikriai įsivaizduoju: „Viskas. Tvarkelė, pagyvensiu atsakančiai. Mudu su draugeliu Kešu pradėsim visokeriopai meniką gyvenimėlį Amalfio pakrantėje. Velniop tą suknistą Brodvėjaus ir Holivudo pasaulį, kur tiek metų tryniausi, dabar pavarysim *vie artistique,* menininko gyvenimą“.

Manau, Meisonas nutarė šauniai pagyventi su Kešu. Žinot, istorinė draugystė, – na, maždaug Van Gogo su Gogenu, – tik Meisonas bus rašančioji pusė, o Kešas – tapančioji, ir abu tiesiu taikymu į amžių metraščius – koja kojon, ranka rankon, patogiai kaip du varnalėšų guzai šuns ausyje. O kad šitas reikaliukas sklandžiai užsimegztų, reikia iš pradžių būti ramiam ir šaltam, jei suprantat, ką turiu omeny? Tai yra tu negali prišokti, brukti savo letenos ir alpti iš susižavėjimo kaip koks laukinis. Juo labiau kad Meisonas

tikriausiai buvo girdėjęs, jog lenkas kvanktelėjęs ir gali, ko gera, užvažiuoti į nosį palaikęs pernelyg landžiu turistu. Ne, reikia būti šaltam ir santūriam, o lindimas į vieną vietą turi būti atliktas subtiliai – taip jis ir pasielgė.

Taigi stoviu tą rytą balkone, šalinu iš savęs nakties košmarą ir išgirstu, kaip kieme kyla nemenkas sujudimas. Tai reiškia, jog Fausto vergai trypia, tempia į viršų Meisono mantą. Vargu ar tokių elegantiškų asmeninių daikčiukų kada nors gyvenime buvau regėjęs: aliumininiai lagaminai, odiniai lagaminai, golfo lazdos, pusė tuzino skrybėlių dėžių ir dar dievažin kas. Aš stoviu apatinėmis kelnėmis, lapsiu akimis ir negaliu susigaudyti, kas vyksta, kas čia pas mus atvažiavo, – ir vos susirengiu grįžti į kambarį, durys iš gatvės į rūmų kiemą atsilapoja ir apsireiškia jis, Meisonas – aukštas, ramus, ilgakojis, kaip iš paveikslėlio, toks iki neįmanomybės amerikietiškas, su į parankę įsikibusia milžine gražuole Rozmari. Kaip dabar matau – Meisonas brangiu baltu flanelės kostiumu, tamsiais akiniais, malonia klausiama šypsenėle, bičiuliška, kaip nežinau kas, su tokiu, žinot, meilikaujamu atspalviu: esą pasiklydau, nieko nebesusigaudau, būčiau neapsakomai dėkingas, jei parodytumėt teisingą kryptį, o ant sulenktos jo rankos kybo tas didžiulis šviesiaplaukis virtakūliuojantis sekso stebuklas, moteris rolsroisas. Taip man stovint atvėpusia žiauna, Meisonas žengia į priekį, Rozmari čiuožia greta; jiedu prieina prie manęs ir klausia – šaltai, bet neapsakomai pagarbiai:

– Kešas?

Visas kimšte prikimštas mandagumo, širdingumo, gerų manierų, Meisonas kiša man ranką, o aš, nieko nesuprasdamas, atkišu savo, jis lengvai spusteli ją ir, šypsodamas skysta gero tono, draugiška šypsenėle, sako:

– Labai labai norėjau su jumis susipažinti.

Sako taip sklandžiai, taktiškai, su tokiu pasitikėjimu, kad įžūlios beždžionėlės širdis tirpte ištirpsta. Ir kaip dabar man elgtis? Regis, iš pradžių šmėsteli mintis, kad rezgama kažkokia apgavystė, bet Meisonas neatrodė panašus į žmogų, norintį ką nors iškišti, be to, ir laivo įranga pernelyg prašmatni, todėl aš, matyt, pa-

prasčiausiai nusprendžiau, kad jo noras vadinti mane vardu – kaip visiškai nepažįstamam žmogui – kiek įžūlokas, bet, šiaip ar taip, jis – amerikietis, o amerikiečiai mėgsta kaišioti ranką ir džiaugsmingai sveikintis, o pageidavimas su manim susipažinti atsirado todėl, kad Vindgaseris jam pasakė, jog esu senbuvis, taigi jam įdomu sužinoti apie gyvenimą Sambuke. Žodžiu, nupirkt mane buvo juokų darbas.

Todėl leidau Meisonui manyti, jog aš ir esu aš pats, bet vos pabandžiau atsiprašyti, kad esu vien su apatinėmis kelnėmis, jis pristatė mane Rozmari, o ji kažkaip tyliai sužvingo – manau, todėl, kad ne mažiau negu Meisonas, o gal net dar labiau, alpo prieš naują meno genijų, – ir ėmė vinguliuoti, kokia ji laiminga su manimi susipažinusi, atstatė tiesiai man prieš akis tas savo iškilias grožybes ir tarė:

– O mes girdėjom, kad jūs toks neprieinamas. Klausykit, aš nejaučiu jokio išpuikimo!

Aš pamenu šitą žodį – „išpuikimo“. Atvirai kalbant, aš nė velnio nesupratau, ką ji mala, bet jeigu taip jai mane nupasakojo, bet aš pasirodžiau esąs visai kitoks, jeigu jai norisi ateiti čia ir rodyti gražų, vešlų kūną ir dar duot suprasti, kad pasirengusi paskandinti mane jame, tada man nusišvilpt, kur ji suka. Kiek kūno! Kokia stulbinanti banguota stebuklų šalis, didžiulės kūniško rojaus ganyklos! Baisu pagalvoti, kad šitas vaikščiojantis malonumų bokštas eikvojamas vien Meisonui. Net dabar širdis krauju apsipila.

Apskritai neliko nieko kito, kaip pakviesti juos užeit į vidų. Apsimoviau kelnes; mūsų butas, aišku, priminė traumatologinį punktą, bet, manau, nieko kito iš pamišusio genijaus ir nebuvo tikimasi. Pamenu, einant Meisonas patapšnojo man per nugarą ir pasakė:

– Kažkodėl įsivaizdavau jus glebesnį, prakaulesnį.

Tada man šmėstelėjo mintis, kad Faustas suteikė jam gan išsamią, bet netikslią ataskaitą, be to, nustebau, kodėl jis tai padarė, bet, kaip ir anksčiau, nieko nenutuokiau, buvau aklas, kurčias, nebylys, taigi tik gūžtelėjau pečiais, sumurmėjau kažką meilikaujamo ir nukreipiau pašnekesį į Meisoną. Kadangi jis pats dar nebu-

vo prisistatęs. Taigi kol kaičiau kavą, o Rozmari prie lango aikčiojo ir oikčiojo žavėdamasi vaizdu, mūsų mielasis Meisonas atsidrėbė krėsle, ištiesė kojas ir kad užsuoks. Kokios miglos jis pripūtė man į akis! Pareiškė gilinąs pažintį su Europa ir taip toliau, kad jam va taip pakyrėjęs niujorkietiškas turtų vaikymasis ir kad Sambuke pagaliau radęs vietą, apie kurią visada svajojęs. Įdomiausia, žinoma, kaip jis visa tai pateikė – žaviau to padaryt nebūtų įmanoma. Pašmaikštavimai apie save patį, žodžių žaismas, kandžios pastabos. O kaip velniškai subtiliai jis man leido suprasti esąs dramaturgas ir talentu apdovanota asmenybė! Įsivaizduokit, kai nuobodžiaujančiu balsu, lyg tarp kitko, net su švelniu pasidygėjimu ištariama:

– Žinot, teatre pelnyti kritikos palankumą tolygu pelnyti publikos palankumą.

Šito iš jo neatimsi – subtiliam akių dūmimo mene santūresnio, mažiau tiesmuko komentaro nesugalvosi, nes tai buvo pasakyta apie jo pjesę, lyg ir pastatytą teatre praeitais metais, bet sužlugusią. Turiu galvoje, koks nors nevykęs, apsimelavęs tipas būtų pripūtęs visokių arabų apie savo pasiekimus. Bet Meisonas – ne. Suprantat, *per daug iškvepintas* melas greit išaiškėtų. Padaręs prielaidą, kad Voldui Kešui teatrinis gyvenimas tolimas ir neįdomus, taigi saikingas, kuklių užmojų melas bus nesunkiai suvirškintas, Meisonas labai meistriškai pamini savo pjesę, praneša, kad ji patyrė nesėkmę, ir brūkšteli baigiamąjį potėpį – karčią, bet vyriškai stoišką pastabą apie įtikimą kritikai ir publikai. Štai ir nutapytas tikro menininko, minios ir bukapročių kritikų nušvilpto, bet nenukabinančio nosies ir ketinančio kautis toliau, portretas. Kaip aktorius, Meisonas buvo neprilygstamas! Viens du, ir būtų įpiršęs naminukės krikščioniškai Moterų blaivybės sąjungai. Taip, man jis iš tiesų padarė įspūdį, ir, kol baigėm gerti kavą, – šnekučiuojantis jis visiškai neįkyriai, tarsi netyčia paminėjo kelias garsias pavardes, žinomas tik teatro sferose, – taip susidraugavom, kad tarp mūsų, kaip sakoma, vandens lašas neperbėgtų, o jeigu ir nevisiškai taip, tai klausiausi jo liežuvį padėjęs.

Na, ir maždaug šioje vietoje prasideda jausmingiausia dalis. Sėdim mes balkone, saulėkaitoje, plepam, grožimės vaizdu. Tuo metu Rozmari meta į Meisoną tokį žvilgsnį, tarsi mintyse baksteli jį alkūne. Kažkas šmėsteli Meisono veide, jis pasigręžia ir kuo maloniausiai taria:

– Norėčiau paprašyti jus ypatingos paslaugos. Žinau... – Patylėjęs sako: – Iš tiesų žinau, kaip nemėgstat pašaliniams rodyti savo darbų. Garbės žodis, nenoriu pasirodyti *įžūlus*. Tačiau būtume neapsakomai dėkingi, jeigu suteiktumėt galimybę pamatyti ką nors iš jūsų darbų. Mes tiesiog...

Meisonas vėl nutyla, lyg šiek tiek sumišęs, lyg vis dėlto jausdamas, kad elgiasi įžūliai. Tada Rozmari suneria pirštus, išverčia delnus, susikiša tarp kojų, – kaip mėgsta moterys, – pasilenkia į priekį ir suulba:

– Mes taip prašom! Mes taip jūsų prašom!

Man akys ant kaktos iššoka. Ar teikčiausi parodyti jiems savo darbus? Ar aš parodyčiau *savo darbus?* Po galais, lygiai taip pat buvo galima paklausti kokį nors aplamdytą, iki gyvos galvos nuteistą kalėti žmogų, ar jam nereikalingi raktai nuo kalėjimo durų. Kad tave giltinė, kas per klausimas! Per tuos dešimt metų aš ant pirštų būčiau galėjęs suskaičiuoti tuos, kurie norėjo pamatyti arba matė mano darbus, – išskyrus Popę, vaikus arba dykinėtojus, žvilgtelinčius tau per petį parke, gal dar paikų šunėkų porelę. Ir štai apsireiškia žavus, elegantiškas, švarutėlis jaunas amerikietis; jis ne tik įdomus ir sąmojingas, bet net miršta kaip nori pamatyti mano darbus. Ar galit įsivaizduoti, kaip mane sujaudino tas vyrukas? Na, aš, regis, pradedu švytėti, kiek paraustu, ištariu, kaip tokiais atvejais sakoma:

– Na, ką jūs... – Kiek pasimuistęs, nusileidžiu ir išspaudžiu kažką tokio: – Na, jei jau iš tiesų taip norite.

Jų veiduose atsiranda džiugi ir nekantraujanti išraiška, o man staiga topteli į galvą, kad, ko gera, mes visi, ir jie, ir aš, kažką perlenkėm. Kadangi, atvirai pasakius, nebuvo ko labai rodyti. Pirma, aš jau seniai beveik nieko nebedirbau. Antra, beveik viskas, ką padariau ir laikiau apypadoriu, padariau Amerikoje ir palikau

namie pas Popę, Niukaslyje, o visa kita, tai, kas su manim, – niūrūs, vargte išvargti, kone išstenėti darbai, daryti Paryžiuje ir Romoje, – tikrai jokio pasididžiavimo man nekėlė.

Bet Meisonas su Rozmari neatlyžta, vis ragina, o mane, kaip sakiau, toks dėmesys maloniai šildo, – ir neateina į galvą mintis pasiteirauti, kas, po velnių, jiems pasakė, kad aš – atsiskyrėlis, – todėl galiausiai atsistoju ir su berniukiška šypsenėle sakau:

– Jei iš tikrųjų taip norit... tų darbų ne dievažin kas, bet parodysiu.

Gerai prisimenu, kaip jie žaismingai, linksmai, supračiai susižvelgia – tai skirta man – tarsi sakydami: „Viešpatie, kaip žaviai tas vyrukas kuklinasi".

Taigi nulipau žemyn, į *guardaroba,* drabužinę, kur viskas buvo sukrauta, ir atvilkau tas apgailėtinas, blyškias, neišraiškingas, egocentriškas tepliones, darytas per pastaruosius kelerius metus: penkias ar šešias nykias figūras ir peizažus, tapytus aliejiniais dažais, kelias akvareles, septynis ar aštuonis tušu ir pastele darytus piešinius – ir viskas. Užvilkau visą tą apgailėtiną jovalą į viršų, pasiknisau, radau kelis smeigtukus išvyniotų drobių kampams prisegti, prispaudžiau jas knygomis prie sienos, išdėliojau akvareles bei piešinius, kad viskas bent kiek subtiliau ir oriau atrodytų. Darbuojuosi, – o kažkoks lašas išdidumo ir vilties dar likęs, ir būti pagirtam knietėte knieti, – kaktą išmuša šaltas prakaitas, visas įsitempiu, nes žinau, kad tai nuo pradžios iki galo klaikus apsijuokimas. Bet, patys žinot, Meisonas ne iš tų, kuriuos trikdo gyvenimo tiesa, lygiai kaip ir Rozmari. Jeigu jau šitas tipas yra jaunas... jaunas Amerikos meno magnatas, tūzas, auksinis dvidešimto amžiaus vidurio leonardas, galit, po velnių, būti ramūs, Meisonas ir Rozmari neprašaus pro šalį maestro akivaizdoje. Tik ne jie. Jie bus pagarbūs ir kuklūs – aišku, ne nusižeminę ar vergiškai nuolankūs, nes tai ne kokie naivūs provincialai, bet deramai pagarbūs prieš stebuklingą meną ir kuklūs, kaip kiekvienas, kas nė velnio nenutuokia apie tapybą, nejaučia jos, bet *domisi* menu, turi iš paskutinio *Life* numerio *prisigraibytos informacijos*. Ir šit, rožinių lūkesčių kupini, vos ne ant pirštų galų jie įtykina iš balkono. *Po perkūnais,*

kad būtumėt juos matę! Neperkandau jų, nors užmušk. Tokios nuostabos, tokios paikos lengvatikybės nebūtų parodžiusi nė porelė iki paties Šveicerio prasibrovusių grožio salono tarnautojų. Arba iki kokio nors kito Dvasios Milžino. Tačiau viskas atliekama šaltu veidu. Jiems, matot, dar reikia apie tai pamąstyti, pasamprotauti, reikia sugerti, persiimti – jeigu jums aišku, kas norima tuo pasakyti? Ir štai jie pradeda lėtai vaikštinėti po kambarį, stoviniuoti prieš kiekvieną paveikslą ar etiudą, kažką šnabždėti vienas kitam negirdimais balsais, susitverti už rankų, ir kartkartėm – jie stovi nugara į mane, įsivaizduojat? – aš matau, kaip Rozmari ranka mėšlungiškai sugniaužia Meisonui ranką, kaip ji tylutėliai aikteli iš nuostabos ir susižavėjimo – vos girdimai – ir tai į vieną pusę palenkia galvą, tai į kitą, kaip porelė papūgų.

– Aha! – tarsteli Meisonas. – Matau, jog flirtuojat su vaizduojamąja kryptimi. Įdomią pasiekėt fazę.

Kaip kažin ką, išplovė man smegenis. Nors sielos gilumoje jutau, kad mano produkcija skystoka; bet kas aš toks, kad galėčiau spręsti? Į sukčius toji porelė nepanėšėjo; atvirkščiai, atrodė padoresni ir rimtesni... gal net, sakytum, nuoširdesni negu dauguma Europoje sutiktų jaunų amerikiečių. Vaizdas buvo toks, kad jiems visa tai iš tiesų *labai rūpi,* – jei suprantat, ką turiu galvoje, – ir gal mano paties požiūris į savo darbus klaidingas. Pamenu, kokį džiaugsmą, kone palaimą pajutau pamanęs, kad gal čia posūkio taškas. Ta prasme, kad gal visa, ką nutapiau per pastaruosius metus, iš tiesų sukrečiantys, pirmaklasiai darbai, kad tik apgailėtinas šlykštėjimasis savimi kliudė tai suprasti ir teisingai įvertinti, o reikėjo tik, kad nežinia iš kur, kaip džinas iš butelio, išlįstų Meisonas ir sugrąžintų man teigiamą požiūrį į save, tikėjimą savimi – reiškiantį gal net mano išsigelbėjimą. Koks mėšlas!

Vis dėlto gana greitai pajutau, kad čia griausmas žino kas. Matot, pernelyg jau jie alpo ir salo. Nuo tų atodūsių ir rankų spūsčiojimo, nuo to tylutėlio Rozmari žiopčiojimo, kimaus, kartkartėm pasigirstančio Meisono švilptelėjimo pradėjau jaustis... kaip nesavas. Be to, jie, matyt, nusprendė, kad metas atversti kortas, metas pradėti antrą veiksmą, todėl ėmė laidyti pastabas. O jau

pastabėlės, aš jums pasakysiu... Viena ypač įstrigo. Kartą Romoje nuėjau į Palatino kalvą ir padariau du ar tris eskizus, vieną blogesnį už kitą. Negalėčiau jų nusakyti. Kažkokie užsikirtę, jei suprantat, ką noriu pasakyti. Tai yra sumanymas gal ir geras, bet niekas iš jų nesklido, nespinduliavo, jie nežydėjo, nesiskleidė... nežinau, kaip tai pavadinti. Tai buvo tik neramaus, egoistiško, grynai asmeniško matymo skiautės, suskurdusių, neišnešiotų, tuštumoje spurdančių sumanymų nuodėvos. Pats nežinau, kodėl juos išsaugojau, – gal todėl, kad idėja buvo nebloga, – na, ir parodžiau juos Rozmari ir Meisonui kartu su kitais darbais. Ir mokinukui nebūtų kilę abejonių, kokie jie beverčiai ir beprasmiai, o Meisonui – ne. Lygiai kaip ir Rozmari. Kadangi, kaip sakiau, prasidėjo antras veiksmas, abu nusprendė parodyti, kokie jie velniškai jautrūs ir įžvalgūs. Meisonas apsigręžė, pažvelgė man tiesiai į akis ir tarė:

– Po šimts, koks *erdvės* jausmais. Tiesiog antžmogiška.

Ir, būkit ramūs, Rozmari neatsiliko. Stovi nuleidusi galvą prie to apgailėtino, uždusinto embriono, ir vos Meisonas užsičiaupia, giliai atsidūsta ir neatsigręždama pažeria, po velnių, štai tokią išmintį:

– Ne tik erdvės, Riestainiuk. Neįtikėtino žmogiškumo.

Po viso šito mane jau ima varstyti visai nekoks jausmelis. Erdvės ir žmogiškumo tuose piešiniuose lygiai tiek, kiek blusos subinėj, ir vis dėlto aš dar buvau linkęs laikyti šitą porelę paprasčiausiais neišmanėliais, kurie iš paskutiniųjų stengiasi būti mandagūs, – bet Meisonas vėl pravėrė burną, pažvelgė į mane švelniomis, užjaučiančiomis, kupinomis nuostabos akimis ir tarė:

– *Jie* sako tiesą. Jūs apdovanotas autentišku regėjimu. Tikru ir tyru.

Tada skubiai nusigręžė tarsi bijodamas, jog nesuvaldys jausmų, ir vėl pradėjo žiūrėti, kraipyti galvą tai į vieną, tai į kitą pusę, švilpčioti. Kas, po velnių, jie per žmonės? Po šių žodžių, kaip spėjat, visai nebegalėjau atsigint įtarimų. Man toji porelė akis muilino, bet vis tiek dar nesusigaudžiau, kur čia mazgas užmegztas. Be to, išgyvenimai buvo pernelyg stiprūs: turiu galvoje – kai kas nors ima rimtai domėtis tavo darbais, mažai ką, išskyrus pampstantį

savąjį „aš“, gali įmatyti. Jie klajoja po kambarį, o aš stoviu už jų ir tik rankas gniaužau, tik lūpas laižausi ir droviai kosčioju jiems atsidusus ar kažką tarstelėjus.

Praslenka dešimt minučių, ir jie sustoja prieš drobę, – nevisiškai blogą, – kurią tapiau Paryžiuje prieš metus: toks maždaug impresionistinis gabalas – Monparnaso stogų spalvos. Meisoną vėl ištinka pažįstamas priepuolis, jis pasigręžia ir pro sukąstus dantis ištaria... na, tiksliai nepamenu, bet apytikriai, kad Matisas mano puspadžio nesąs vertas. Tada po ilgos pauzės klausia:

– Ar man taip atrodo, ar esu jau kur matęs?

Nespėju burnos praverti, o Rozmari pagauna skrendančią užuominą ir sako:

– Riestainiuk, ir man ta pati mintis toptelėjo! – Paskui užverčia akis ir balsu svarsto: – Žinau, jog tai negalėjo būti toje Niujorko parodoje. Tiesa, meiluti, juk ten apskritai nebuvo jo aliejinių darbų? – Meta į mane gudrų žvilgsnį, leidžia jam nuslysti ir priduria: – Tikriausiai todėl, kad šiame paveiksle egzistuoja... na, *je ne sais quoi,* kažkoks, universalumas, primenantis man apskritai *visą* tapybą.

Ar galit patikėti?! Na, čia jau buvo pabaiga. Pagaliau supratau, kad įvyko kažkoks nesusipratimas, – koks tiksliai, nežinau, – bet tie du tikrai supainiojo duris, ir jau ketinau pradėti kuo subtiliau taisyti padėtį, bet tuo metu įvirto Popė su dvidešimt penkiais balionais, o jai iš paskos spiegdami mūsų vaikai ir dar kokie šeši vietiniai.

– Sakykit, – pagaliau neištvėriau aš, – kaip, po galais, jums pavyko išsipainioti iš tos košmariškos istorijos? Ką jiems pasakėt? Ką padarėt?

– Padėtis buvo išties kebli. Paprastai tokios situacijos paverčia mane šlapiu skuduru, ir netgi ne tokios, o daug paprastesnės. Nežinau, kaip tai nutinka; juk, gerai pagalvojus, lyg ir nesu bailys. Veikiausiai man lengviau matyti, kad žmogus klysta, negu atverti jam akis ir pastatyti į kvailą ar nejaukią padėtį. Turbūt tai silpnybė, bet visą gyvenimą negalėjau jos įveikti. Pamenu, kai įstojau į meno mokyklą Niujorke, dėstytojas nusprendė, – neklauskit ko-

dėl, – kad mano pavardė Apelbaumas, ir aš ilgai nesiryžau jo pataisyti bijodamas, kad jis neatrodytų kaip asilas, o paskui tą padaryti jau buvo vėlu: tada abu būtume pasirodę puskvaišiai, – todėl, manau, jis lig šiol prisimena mane kaip mielą poną Apelbaumą iš Šiaurės Karolinos.

Žodžiu – apsaugok mus nuo pagundų, Viešpatie... Lygiai taip, kaip Makeibas Romoje, Meisonas atsinešė butelį viskio. Beje, škotiško, išlaikyto dvylika metų. Man įpylė kaip reikiant, sau – mažėliau, ir netrukus aš apsinešiau. Tada, atsimenu, Meisonas išėjo į balkoną ir ilgai stovėjo grožėdamasis. Tylėjo tarytum mąstydamas; paskui, laikydamas panosėje stiklinę, sušnabždėjo vokiškai:

– *Kennst du das Land wo die Zitronen blüh'n?** – Paskui atsigręžė, pažvelgė į mane su ta liūdna susimąsčiusia šypsena ir sako: – Pagaliau aš suvokiau. Dievaži, kažkas stebuklinga ir neįtikėtina. Pagaliau, Voldai, aš suvokiau, apie kokį rojaus regėjimą kalba Getė.

Nors ir apkaušau nuo šimto gramų *Chivas Regal,* bet, po velnių, negalėjau leisti, kad tas vyrukas nušluostytų man nosį poezijos srityje, todėl, kad nebūčiau pralenktas, atsakiau, jog taip, aš jį suprantąs, tai tikrai žemiškasis rojus ir man dažnai ateinančios į galvą eilutės, kur mano senam draugui Edipui Kolone giriama Atika – ir pacitavau:

– „Budrios versmės nesenka, ir Kefisui srauniam tekėt amžiams galo nėra: jisai vasarą, žiemą banguoja per lygumas, jo tyros vilnys vilgo krūtinę žemės mūs plačios“, ir taip toliau.

Tikras miglos pūtėjų suokalbis! Tiek, kad visą laiką mane ėda nerimas: kaip išpainiosiu tą nesusipratimų kamuolį? Jūs neįsivaizduojate, kaip nejauku, kai esi iškilmingai vadinamas „Voldu“, o tavo vardas visai ne toks.

Kaip paprastai, viską kuo sklandžiausiai sutvarkė gėrimas. Tai, žinoma, reiškia, kad po kokių penkiolikos minučių aš jau buvau atsakančiai nusitašęs. Tai prisiminęs suprantu, kad Meisonas nie-

* „Ar tu žinai tą kraštą, kur citrinmedžiai žydi?“ – iš J. V. Goethės eilėraščio „Minjona“.

kada negalėjo atleisti man to, ką pasakiau ir padariau. Juk jis taip stengėsi, apsimetinėjo, iš kailio nėrėsi – ir viskas veltui. Visas triūsas nuėjo perniek, ir kai pagaliau įsismaginau – apsiputojęs išdėjau jį į šuns dienas, matyt, pataikiau jam į pačią gyvuonį. Žodžiu, Popė pakvietė Rozmari kartu su vaikais pasivaikščioti po aikštę, o mudu su Meisonu likom dviese. Vėl prasidėjo postringavimai, ir, atsimenu, atsistojau dar įsipilti gėrimo, bet tuo metu nutiko tas nelemtas dalykas...

Kesas nutilo, užsimerkė tarsi bandydamas vaizduotėje atkurti aną akimirką.

– Kai ji įėjo, mane apstulbino tai, kad jau du kartus buvom susitikę ir kiekvieną kartą aš ją pamiršdavau, o vėl susitikus tas pats džiaugsmas ir pasigėrėjimas išvydus jos grožį tarsi paliesdavo sielą tūkstančiais pirštų. Taigi kol mudu su Meisonu tauškėm, ji tylutėliai pabeldė į duris, bet mes neišgirdom. Atsigręžiu, o ji stovi, – nežinia, kiek laiko stovėjo, – nudėvėta į maišą panašia suknele, stovi tvirtai, basa, o kai priėjau prie jos, pakėlė rankas norėdama pliaukštelti delnais ir nutėkšti musę, paskui susidėjo rankas ant pilvo. Žinot, nesunku būtų visa tai romantiškai išdailinti ir pasakyti, kad jos plaukai kvepėjo kamelijomis, lygi oda švytėjo kaip grynas marmuras, – bet jūs ją matėt, žinot, kaip ji atrodė, taigi, iš teisybės, kvepėjo ji tvartu, o kojos buvo išterliotos rausvo purvo nuosruvomis. Bet nesvarbu. Jos plaukai buvo tamsiai rudi, sušukuoti, kad net blizgėjo, o kai priėjau ir pažvelgiau jai į akis, jos mielame rimtame veide nė nešmėstelėjo šypsena.

Keista: pastebėjau, kad Meisonas atsistojo ir perleido ją trumpu tiriamu žvilgsniu. Net, pasakyčiau, godžiu žvilgsniu. Nors buvau įkaušęs, kažkodėl supykau. Išsivedžiau ją į kiemą, kad galėčiau netrukdomas pasišnekėti. Paklausiau:

– Ar jūs – ta mergina, kurią norėjo atsiųsti Luidžis ir ponia Karotenuta?

– Taip, – atsako ji.

– Kuo jūs vardu? – klausiu.

O ji atsako:

– Frančeska. Frančeska Riči.

Man širdis daužėsi kaip mokinuko ir išraiška tikriausiai buvo kvaila, nes staiga pamačiau, kad ji žvelgia į mane suglumusi, o paskui susirūpinusi sako:

– Pone, aš beldžiausi, bet jūs negirdėjot, jūs negirdėjot.

Lyg būčiau ją įtaręs ketinus apiplėšti namus. Tada, – kad ir kaip atkaru man buvo, – užuot vilkinęs, kad pratęsčiau susitikimą, ėjau tiesiai prie reikalo.

– Man labai gaila, – pasakiau. – *Mi dispiace*. Bet jums teks išeiti. Įvyko klaida. Neišgaliu samdytis tarnaitės.

Ji nežmoniškai nuliūdo ir ėmė žiūrėti į gatvę tokiu sielvartingu žvilgsniu, jog pamaniau, kad tuoj apsiverks. Man dažnai ateidavo į galvą mintis, kad meilei gailestis ne mažiau svarbus negu grožis ar geismas, kad sudėtinė meilės dalis – ne atlaidus, o grynai žmogiškas, didžiadvasiškas troškimas sušildyti glėbyje nuskriaustą, vienišą, tą, kuriam reikia paguodos. Nežinau, bet ji stovėjo tokia apdriskusi, nuskurusi, nelaiminga... tokia *vargšė,* – nerasčiau kito žodžio jai apibūdinti, – kad būčiau galėjęs liežuvį nusikąsti už tai, jog suteikiau jai šitiek skausmo, taip apvyliau. Bet kito kelio nebuvo; pasakiau tiesą, mano padėtis iš tiesų buvo tokia.

– Labai gaila, – pasakiau, – bet neseniai mane ištiko *disgrazia,* nelaimė. Jums teks išeiti. Tikrai nieko negaliu padaryti. Žinau, kad jums labai reikia pinigų, man dėl to neapsakomai gaila, bet jums teks išeiti.

Tada ji vėl pažvelgė į mane ir drebančiomis lūpomis ištarė:

– Pone, aš moku ir virti, ir siūti. Galiu valyti drabužius ir tvarkyti namus. – Ir, tarsi išsigandusi, ta baisia, iš kažkur prisigraibyta anglų kalba greitai pridūrė: – Aš galiu skalbti vaikus!

– *Che?* Ką? – paklausiau.

Paskui supratau, ką ji turėjo omenyje, ir nusijuokiau. Bet tai truko neilgai, nes jos akys pasidarė dar liūdnesnės, žvilgsnis beviltiškesnis, galiausiai ji neišlaikė, užsidengė rankomis veidą ir ėmė raudoti. Visas šalto prakaito išpiltas, aš tuoj pat puoliau blaškytis po kiemą, murmėti, kosčioti į kumštį – galvoju, kaip čia ją sulaikius bent porai minučių; akių negaliu atplėšti, bet tuo pat metu

turiu rasti priežastį išprašyti ją, kol pats nepradėjau bliauti kaip mažvaikis. Pagaliau priėjau prie jos, švelniai apkabinau per pečius ir tvirtai pasakiau:

– Jums *negalima likti*. Neišgaliu jums sumokėti. Ar suprantat?

Ji teberaudojo, ir man labiau už viską pasaulyje norėjosi ją apkabinti, nuraminti, pasakyti, kad viskas bus gerai, bet žinojau, kad nieko gero nebus, todėl tik stovėjau, glostčiau jai petį pats šnarpšdamas ir striūbaudamas. Paskui ji pakėlė galvą, pažvelgė į mane ir pasakė štai ką. Sunku perteikti, kaip ji tai pasakė, nes, sielvarto apimta, siūlė tai, ką merginai nelengva pasiūlyti net linksmai ar ramiai nusiteikus; ji pažvelgė į mane liūdnomis, paraudusiomis akimis ir, apgailėtinai, beviltiškai bandydama išspausti kruopelytę viliokiškumo, tarė:

– Žinau, pone, kad esat dailininkas. Aš galiu jums gerai pozuoti, daryti *bet ką*...

Aš skubiai ją nutildžiau sakydamas „gerai“, nes jeigu ji jau pasirengusi *bet kam,* vadinasi, jos neviltis skaudesnė net už dabar ją virkdančią neviltį. Staiga nusprendžiau, kad gal pavyks ką nors sugalvoti, ir pasakiau:

– Gerai. – Paskui pridūriau: – Nereikia man pozuoti ir bet ko daryti nereikia. Ateik, gamink mums valgį, skalbk vaikus. Aš rasiu būdą, kaip tau sumokėti.

Ji tą pačią akimirką išbėgo, o man širdyje pasiliko ir nerimas, ir kažkokia džiugi, maloni šiluma, lyg man būtų buvusi atskleista didžiulė paslaptis...

Kesas vėl nutilo, o po ilgokos tylos pradėjo pasakoti tarytum juokaudamas, bet tame juokavime nebuvo nieko linksmo.

– Kai dabar visa tai prisimenu, nemanau, kad Meisonas slapčia klausėsi. Kad ir koks buvo begėdis, išorinį padorumą išlaikyti stengėsi. Bet, man atsigręžus, jis stovėjo ant slenksčio ir žiūrėjo į vidinio kiemo duris, pro kurias išėjo Frančeska. Gal man tada ir pasirodė, kad jis slapčia klausosi, – nors nebūtų supratęs nė žodžio, nes italų kalba kaip ir islandų jam buvo tamsus miškas, – bet mane ne tai įdilgino, o tai, ką Meisonas po to pasakė.

– Tikrai klasiškas pasturgaliukas! – tarė trindamasis pirštu paausį. – Nieķas, Voldai, manęs taip nesušildo, kaip tie apvalumai. – Paskui paklausė: – Kur jūs ją iškasėt?

Gal buvo norėta labai *vyriška* pastaba bent kiek atmiešti anuos menotyriškus alpėjimus ir poetybes, tačiau Meisono veidas gašliai paraudo, ir mano karštligiška, išdarkyta sąmonė sureagavo į šiuos žodžius kaip į antausį. Kai dabar pamąstau apie tai, suprantu, kad Meisonas tikriausiai neturėjo galvoje nieko įžeidžiamo, priešingai, bandė padaryti man įspūdį. Po velnių, juk ir aš pats galėjau šitaip leptelėti apie moterį, nė trupučio manęs nedominančią. Viena vertus, ji buvo tik vargana kaimietė, ir Meisonas negalėjo numanyti, kaip ji mane sujaudino, kaip viską apvertė. Antra vertus, juk aišku, kad Meisonas yra Meisonas. Juk jis laikė save visapusišku žmogumi, tokiu, velniai rautų, lygiašoniu trikampiu, kurį sudaro tobulas vyras: estetas, galintis pacituoti jums pusę eilutės iš Rilkės ar Rembo, ar ko tik pageidautumėt; vyras, mintyse šaudantis tigrus Birmoje ar stveriantis už ragų bulių Sevilijoje; užbaigia tą įsivaizduojamą trejybę pasiučiausias eržilas, kada nors lindęs pas moterį į lovą. Kadangi nė vienu iš suminėto trejeto Meisonas nė per nago juodymą nebuvo, todėl amžinai maldavo liežuviu, kad juo kas nors patikėtų. – Kesas stabtelėjo. – Po galais, visai nenoriu juodinti Meisono! – ištarė jis su netikėtai piktu įkarščiu. – Kaip diletantas, jis buvo atsakantis... užtikrintas... aukščiausios markės. Ir kas privertė jį pavirst tokia kiaule? Tokiu... – Kesas nutilo, lūpos virpėjo.

– Nežinau, – ištariau aš. – Tikrai nežinau.

Akimirką man pasirodė, kad Meisonas prisikėlė iš kapo ir teisėjauja klausydamasis mūsų nuosprendžių. Mes nusigręžėm vienas nuo kito, aš – su apsimestiniu žiovuliu, Kesas – nervingai. Kiek lukterėjęs, Kesas vėl prabilo.

– Beje, aš gan greitai nustojau putojęs. Velniškai geras buvo Meisono viskis, kad atsisakytum jo dėl kažkokios šiurkščios pastabos. Bet, pamenu, kai grįžom į kambarį, aš vis mąsčiau apie Meisoną, bandžiau jį suprasti, perkąsti, kas per žmogus. Tuo metu, ypač išgėrus, mano samprotavimai apie Ameriką ir amerikie-

čius būdavo, švelniai tariant, pernelyg niūrūs ir rūstūs. Kad ir šitas Meisonas... nepasakyčiau, kad jis man iš karto nepatiko, netgi ne dėl tos jo pastabos, – po susitikimo su Frančeska aš apskritai buvau kaip šilta vilna, – bet daug ko nevirškinau. Jau nekalbant, kad man vidurius susuko visas tas mėšlas apie Voldą Kešą. Be to, buvo dar kitų dalykų: jo saldliežuvavimas, lipšnumas, vylinga gražuoliuko fizionomija, net tie tamsūs akiniai – kokio velnio jų reikėjo kambaryje, kur ir taip tamsu?

O man protas vis labiau blausiasi ir tose miglose ryškėja kažkas, vis labiau primenantis žmogaus tipą, nuo kurio pabėgau į Europą, tą, kurį matot visose automobilių reklamose: šaunų ranka mojuojantį vyruką – jis gražus, išsilavinęs, ir taip toliau, jis *viskuo apsirūpinęs:* netrūksta nei Pensilvanijos universiteto, nei blondinės, nei plačios kaip skelbimų lenta šypsenos. Svarbiausia, jis *klesti.* Kad ir elektronikos srityje. Viešųjų ryšių, kaip dabar sakoma. Politikos. Reklamos. Prekybos. Kosmoso. Ir dar velniažin kur. O bukas kaip albanų valstietis.

Kesas patylėjo.

– Gal tuo metu prisidėjo ir mano pavydas. Meisonas vis dėlto buvo kažkas daugiau, negu išvardijau. Juk buvo ne tipiškas pavyzdys, o, šiaip ar taip, gyvas žmogus. Bet, kaip sakiau, tada jaučiau pagiežą jauniems svajonių princams iš Amerikos, kuriems viskas atnešta ant sidabrinės lėkštelės – ypač išsilavinimas, knygos, galimybė mokytis, – o jie niekuo nepasinaudojo: gavo kelias vandens slidžių pamokas, prasitrynė mokykloje, kur sunkiai pramoko parašyt savo pavardę, tačiau įtikėjo, kad aukščiausias gėris žemėje – apgaule įšnekėti savo artimą nusipirkti naują televizorių, nuo kurio protas susitraukia iki slieko lygio, jei ne žemiau. Ir tokių milijonai! Aš panašių galimybių neturėjau, – nors kaltinti negaliu nieko, nebent didžiąją krizę, kai dėdei teko atsiimt mane iš mokyklos ir išsiųsti dirbti, – ir jaučiau apmaudą, nes kiekvieną žinių trupinį teko susirankiot pačiam. Žodžiu, dalį jausmų tenka priskirti pavydui. Ir vis dėlto su tais savo paistalais, su *Kennst du das Land,* su rašoma pjese ir visu kitu Meisonas be galo priminė minėtąjį tipą ir smarkiai blanko mano akyse. Atvirai šnekant, ėmė

man atrodyti tokia pat klastotė kaip meitėlis su tešmeniu. Iš ko, po galais, taip juokiatės?

– Iš Meisono, – atsakiau. – Ir juoktis, ir verkti norisi. Pasakokit, aš klausau.

– Na, mudu ėmėm šnekučiuotis prie balkono. Aptarinėjam įvairius dalykus, abstraktųjį ekspresionizmą, – Meisonas iškloja viską, ką dera pasakyti ta tema, – ir, prisimenu, maždaug šioje vietoje pereina prie džiazo. Tikriausiai pastebėjo mano patefoną, gal ir Ledbelio plokštelių albumą, ir, aišku, nusprendė, kad aš – džiazo fanas. Tačiau Ledbelis ir tai, ką jie vadina šiuolaikiniu džiazu, – du visiškai skirtingi dalykai. Taip... vadinasi, džiazas. Žinot, yra visai neblogų gabalų, ir man jis daug labiau patiktų, jei amžinai neišlįstų koks nors nupiepęs avangardistas ir neimtų to džiazo brukti man į gerklę. O Meisonas, iš teisybės, buvo toks pat avangardistas kaip Džonas Pirpointas Morganas. Žodžiu, reikia būti tikru atskalūnu, sumautu *stabmeldžiu,* kad išdrįstum pasakyti, jog tau nusišvilpt į džiazą. Niujorke prisipažinti, kad nemėgsti džiazo, – maždaug prisipažinti, kad esi faras. Tikras absurdas. Nes gerą džiazą reikia laikyti tuo, kas jis yra. Muzika. Tai tikrai ne didis menas, o tik muzika, ir neretai gera, bet pusė džiazo klausytojų laiko jį kažkokia propaganda. Pranoksta net tuos suknistus rusus. Kartą Niujorke sėdėjau bare netoli Jaunųjų dailininkų lygos studentų ir pasakiau merginai, kad negrų religinės giesmės labai gražios, o ji man atšovė:

– Spiričiuelai jau ketvirtame dešimtmetyje tapo nebemadingi. Jums, pietiečiams, norisi, kad negrai neišsivaduotų iš primityvaus religingumo.

Aišku, jog ji buvo iš nukvakusių džiazo fanatikių. Ne, išties dauguma žmonių, tvirtinančių, kad mėgsta džiazą, neįstengtų pašvilpauti net šunų valso. Jiems meška ant ausies užmynė. Džiazą jie mėgsta vien todėl, kad jis kažką *simbolizuoja*. Arba todėl, kad to reikalauja geras tonas. Patikėkit, nesu nusistatęs *prieš* džiazą, bet kol neišlavės mano klausa, mažai rasiu jame to, nuo ko mane išpils šaltis arba karštis – kaip tą dieną Paryžiuje, kai pirmą kartą išgirdau Gliuko ariją: tą, žinot, kur širdgėlos perimtas Orfėjas šau-

kia Euridikę, – mane šiurpas krėtė, aš visas degiau, plaukai pasistojo piestu ir vos nenuvirtau kaip pakirstas.

Taigi Meisonas gulte užgulė mane su tuo džiazu ir ėmė taukšti apie Mezą, Berdą, Biksą, Banką, Banį ir dar velniažin ką, o aš tuo tarpu perleidau jam valdžios vairą, tik klausiausi, mąsčiau, siurbčiojau iš jo firminio butelio – kaifavau. Prabėgo tikriausiai koks pusvalandis, aš klausausi puse ausies, kaip jis tarškaliuoja apie tą altistą, pravarde Berdas, apsėstą mirties troškimo ir galiausiai nusistagaravusį, – tylutėliai vis labiau apsinešiau, vis labiau įsisvajojau ir... kaip čia pasakius? – ėjau vis liūdnyn, žvelgiau į jūrą ir slėnį, kurie tuo dienos metu auksu liepsnoja, tokie neapsakomi, tokie nepasiekiami... ir apie Frančeską mąsčiau – mane ir sujaudino šis susitikimas, ir, tiesą pasakius, išgąsdino, – staiga vėl išgirdau Meisono žodžius: pasakojo, kaip buvęs išmestas parašiutu Jugoslavijoje, kaip iššokęs į juodą juodutėlę naktį. Tada ėmiau įdėmiau klausytis ir patikėjau juo – o kodėl ne, ypač kad pasakojo nesigirdamas, netgi su humoru. Juk jūs pats puikiai žinot visus tuos blėnius.

Bet išties sudirgino mane štai kas... Baigęs pasakoti, Meisonas paklausė, kur aš esu buvęs; atsakiau, jog Saliamono salose, Naujojoje Britanijoje, tada jis klausia, – žinot, labai taktiškai, visai neįkyriai, – ar nebuvau sužeistas; aš atsakau, kad ne, kad man pasisekė – fiziškai, – bet psichiškai aš rimtai nukentėjau, ligoninėje teko netrumpai pasivolioti. Tada Meisonas panoro sužinoti, ar nepraturtino manęs ši patirtis, ar neprisidėjo prie mano kūrybos; paskui ėmė pamokslauti, kad toji jugoslaviška istorija, tenykštė baimė ir kančios – kertinis jo talento akmuo. Keista, bet jis niekaip negalėjo viso to užraukti ir mandagiai vis kvotė, kaip ten man viskas buvo. Tada kliūsterėjau sau karališkojo viskio ir ėmiau pasakoti: apie išsilaipinimą rūke Glosterio kyšulyje į beribes kybančias džiungles, kad dvasiškai palūžau ne dėl ko nors ypatingo ar išskirtinio, o todėl, kad japoniukai sulindo į miškais apaugusius slėnius ir glūdojo tenai laukdami tinkamo meto, ir, kai mes pradėjom puolimą, laimės kūdikis Kesas atsidūrė pačiam *smaigalyje* – ėjo priešakinio skyriaus priešakinio būrio priešakinės kuo-

pos ir taip toliau priekyje, tai yra pirmas įgijo garsiosios patirties, tokios kraupios ir košmariškos, kad tikrovė ištekėdavo iš sąmonės čia pat, vietoje, ir kad, einant iki juosmens įgrimzdus į nesibaigiančią purvynę, staigi mirtis nuo nematomo kulkosvaidžio ar medyje pasislėpusio snaiperio šautuvo atrodydavo geidžiama, nulemta ir neišvengiama, kad nuo tos akimirkos, – jei per stebuklą išsikapstei, – baimė niekada nebebus tas, kas buvo. Tai jau šalis, imperija, kurios valdiniu liksi ligi dienų galo. Iki paskutinio atodūsio mokėsi jai duoklę. Štai kokia mano *patirtis,* sakau, – ir kol šiek tiek suskydęs maliau viena gaida, akis man aptraukė migla – tikriausiai nuo išplempto viskio, nuo prisiminimų, nuo visko – ir jam išrėžiau: kad mes gerai pakariavome, kad tame kare privalėjome kautis, nes jeigu ir būna pasaulyje teisingų karų, šis tikriausiai buvęs teisingesnis už daugelį. O dėl *patirties,* sakau, pasilikit jūs tą patirtį, o man grąžinkit dienas, kai galėjau maudytis prie žalių Karolinos krantų, plaukioti užliejamas skaidrių, žalių bangų, stovėti tiesiai, eiti pasitikti gyvenimo, o ne riestis trilinkas, prisiminęs šlykščias džiunglių pelkes, jausdamas purviną baimės skonį burnoje. O patirtis, sakau, tegu ją skradžiai, tokią patirtį, jeigu ji *menkina* žmogų. Kad ji kiaurai prasmegtų, tokia patirtis. Kad nugarmėtų. Ir niekada neiškiltų.

O toliau – viršūnė. Meisono akys jau irgi blizga. Dabar man aišku, kad tokio pikto, tulžingo išpuolio jis ir laukė iš lenko ta kvaila pavarde. Taigi baigiu šakotis ir jaučiuosi niekingas, girtas, įtūžęs, nelaimingas – taigi vos baigiau, o mūsų Meisonas praveria nuostabias savo lūpas ir štai ką, kad mane kur velniai nujotų, taria. Atsilošia į kėdės atkaltę, dailiai susineria rankas už galvos ir pareiškia:

– Žinot, Voldai, aš nelaikau savęs bytnikų kartos atstovu, tačiau esu su jais visa širdimi. Ir dabar, regis, man pradeda aiškėti, kodėl jūs laikomas vienu pagrindinių bytnikų šauklių.

Sutikit, jog tai gan grakštus būdas pabučiuoti kam nors į užpakalį. Viskas ekstra klasė. Su pora milijonų kišenėje sunku priklausyti bytnikams, ir Meisonas tai suvokia, bet kodėl nebūti su jais

visa širdimi, jeigu bytnikai madingi. Meisonas, Meisonas. Jis būtų pritaręs vėžio metastazei, jeigu ji būtų *à la mode*. Bet, šiaip ar taip, tai buvo paskutinis lašas. Kodėl – nežinau, tikriausiai per daug visko prisikaupė. Tas apsimetinėjimas, kad jam rūpi sudilusio skatiko nevertas mano menas. Paskui Frančeska, gėralas, karo prisiminimai, slogus savo nepilnavertiškumo suvokimas ir dar pliurškalai apie abstraktųjį ekspresionizmą, džiazą, tą saksofonistą Parkerį su jo potraukiu mirčiai, galiausiai apie įklimpusią į narkotikus bytnikų kartą, puikiai suvokiant, kad tai labai madinga. Apskritai – klydau ar ne – tuo metu man atrodė, kad Meisonas įkūnija lėkštą, veidmainingą, nė velnio nevertą, šuniu pasmirdusią, trečiarūšę jaunimo subkultūrą, kurioje tarpti gali tik pamišėlis arba silpnaprotis. Mirtinai jis mane užkniso.

Ir suvariau jam antro kalibro šratų iš abiejų vamzdžių. Atsistojau, pažvelgiau į Meisoną ir labai ramiai tariau:

– Ar norit, drauguži, išgirsti vieną dalyką? Man regis, tai, ko prikimšta jūsų galva, nelabai skiriasi nuo kalėdinės žąsies sturplio turinio. – Ir taip švelniai, taip santūriai priduriu: – Leiskit paaiškinti. Nežinau, kurlink jūs kreipiat, bet tiems valkatoms bytnikams sapnuote nesisapnavo, ką reiškia būti *sudaužytiems*. Jie tiesiog snarglių šutvė, žaidžianti savo žaidimėlius. Jei duotumėt man *tikrų žmonių,* gal tada aš ir imčiausi šauklio vaidmens. O kol kas nevadinkit manęs Voldu.

Žinot, galima buvo pamanyti, kad Meisonui plaktuku kas užvožė. Jis sudrebėjo, akys pasidarė pilkos ir vandeningos kaip dvi austrės. Paskui jam ėmė trūkčioti ir kilsčioti petys, atrodė, jis bando kažką pasakyti – bet ką jis galėjo pasakyti? Ar kad aš – visai ne Voldas, ar kad Voldas – antžmogis, pranokęs pats save, pasistūmėjęs taip toli, kad jau net nenori būti savo kartos šaukliu. Meisonas atrodė pritrėkštas. Kol bandė susirankioti pakrikusias minteles, aš, ko gera, visai galvą pametęs, pagautas girto įtūžio, kartėlio ir apskritai nusistatymo prieš visus ir viską, variau toliau:

– Ir apskritai kas jūs per paukštis? Pasipūtęs visažinis, išklausęs pusę menotyros kurso, perskaitęs porą skystų Bernardo Beren-

sono* skyrelių ir atvažiavęs čionai pašnipinėti, kuris iš Renesanso genijų šį kartą bus paskelbtas *pasenusiu?* (Meisonui tai išties nerūpėjo, bet aš šito nežinojau. Gal jis ir buvo viena ausimi girdėjęs apie B. B., tačiau į visą tapybą iki tūkstantis devynišimtųjų jam buvo nusišvilpt.) Nuo tokių kaip jūs man atsiranda hemorojus. Gerai būtų visą tą jūsų baltarankių dabitų šutvę pravaryti per kliūčių ruožą nuo čia iki Mesinos sąsiaurio – basomis, kaip tuos *contadini,* valstiečius, valgyti nieko neduodant, tik sužiedėjusios duonos su kirminais, tada, velniai rautų, išmoktumėt atskirti paveikslą nuo teplionės.

Meisono petys beprotiškai trūkčiojo, ir... nežinau... jis atrodė toks *išmuštas iš vėžių,* kad aš atsisėdau ir šiek tiek nuleidau balsą.

– Matot, blogai ne tai, kad jūs, jauni amerikiečiai, nesat mieli ar gražūs, bet tai, kad nieko neišmanot. Imkim, *par exemple,* graikus. Ar jūs ką nors žinot apie graikus?

Meisonas valandėlę sprogino į mane akis, paskui gana šaltai atsakė:

– Savaime suprantama, šį tą žinau apie graikus.

Tada aš sakau:

– Pacituokit ką nors! Pacituokit iš „Ifigenijos" arba „Orestėjos".

– Dievaži, norint parodyti išsilavinimą nebūtina cituoti, – atsakė Meisonas.

Nors tai buvo gryniausia tiesa, aš nenusileidau:

– Aha! Matot! Žmogus, nemokantis atmintinai nė vienos Euripido eilutės, apskritai neišsilavinęs. Ir dar vaizduojat dramaturgą? Tik kokia, bičiuli, tos jūsų dramaturgijos kryptis? Reklamos? Prekybos agentų? Taip ir maniau. Tada leiskit, bičiuli, kai ką jums pasakyti. Ruoškitės amžinai pražūčiai. Nes kai pasigirs didysis trimitas ir ten, viršuje, visi bus šaukiami pagal sąrašą, o tautos pasirengs Dievo bausmei, jums ir į jus panašiems bus šakės. Reklamos agentai į rojų neįleidžiami, lygiai kaip ir prekybos agentai.

* Bernard Berenson (tikr. Valvrojenskis) (1865–1959) – Lietuvoje gimęs amerikiečių meno kritikas, kolekcionierius, Renesanso tapybos žinovas.

Žvėriškai gera buvo įgelti tam vyrukui, ir aš prapliupau įprastiniais kaltinimais Amerikai, jos paniekai saviems mokytojams ir žmonėms, įkūnijantiems jos protą bei charakterį, jos vaikiškam žavėjimuisi visokiais niekšais, mulkiais ir kino pasaulio šiukšlėmis, jos ištikimybei politikos skystakiaušiams – šunsnukiams kariškiams, presbiterionams ir į juos panašiems, kurių į vieną krūvą sudėtos išminties pasigėdytų net kaimo šerifo dukra su kiškio lūpa, amžinam jos tikėjimui, kad Dievas įsakė mulkiams rašyti įstatymus protingiems. *Ad infinitum,* iki begalybės. Ir taip toliau, ir panašiai. O Meisonas, liūdnas ir įsižeidęs, klausėsi, kinkavo galvą ir trūkčiojo petį. Bet kol maliau į miltus Ameriką, kažkur, sąmonės užkaboriuose, sukunkuliavo prisiminimai, paskui nurimo ir... ir ėmė plūsti per mane begaliniu skaidriu srautu, tyru kaip vanduo – tada nutilau, paskui pabandžiau dar kažką sakyti, bet, kaip jau ne kartą Europoje, pasijutau nenusakomų kerų apniktas – žinot, kai būnu šiek tiek kaušteléjęs ir pažvelgiu į kokį nors paprastutį naminį daiktą, na, kad ir užuolaidos klostę, bumbulo formos durų rankeną, matinį langa stiklą, užsimezga kažkoks nesuvokiamas ryšys su daiktais ten, tėvynėje, ir atmintyje iškyla ar namas, ar sena daržinė tabakui laikyti, – žiemos vakarą arba saulėlydžio apšviesta, – ar baltos nejudančios žuvėdros pašėlusiame audros vėjuje virš Heteraso, ar aidžiai kaip varpelis nuskamba ausyse prieš daugelį metų Niujorke sutiktos merginos balsas, – išvystu jos akis ir plaukus arba pajuntu kvepalų aromatą, išlikusį jai nuėjus, – ar staiga išgirstu krovininio traukinio bildesį pušyne prie namų, ir jo ilgas, pratisas, ausyse tebeaidintis švilpukas persmelkia ekstaze. Pagautas tokio užsimiršimo, ėmiau galvoti apie visus šiuos tolimus daiktus, prisiminimai tekėjo per mane, – pasijutau svetimas *pats sau,* ir kančia, *paties savęs* mįslė – suprantat, kas aš, kas per vienas, kuo buvau ir kuo būsiu, – kažkaip susisiejo su tais Amerikos vaizdais, garsais, kvapais, lėtai draskančiais širdį, ir man pasidarė aišku: reikia atsistoti, išeiti, likti vienam. Daugiau nieko. Pamenu, kaip kostelėjau, pažvelgiau į Meisoną, tarsi kybantį gelsvame vyno ūke – ir pakilau.

– Dievaži, vienintelė tikra patirtis, – pasakiau Meisonui, – ta, kuri išmoko žmogų mylėti save. Ir savo šalį!

Vos ištariau šituos žodžius ir pasigręžiau, tikėkit ar ne, mane vėl užgriuvo rytmetinio košmaro banga, o paskui tie negrai ir senų seniausiai sugriauta lūšnelė, ir visa kita – kaip simbolis to, koks beviltiškas niekšas buvau visą gyvenimą, ir mane stačiai pervėrė, susuko jausmas, kokio nė karto nebuvau patyręs: kaltė ir namų ilgesys, sąžinės graužatis ir gailestis, viskas kartu – ir aš apsiverkiau kaip idiotas.

– Kaip aš atleisiu sau viską, ką esu pridaręs? – tariau Meisonui, sunkiai suvokdamas, ką kalbu.

– *Ko* jūs, Voldai, *esat pridaręs?* – paklausė Meisonas. – Kas jums yra? Juk jūs *kūrėt!*

– Paskiemeniui Kin-sol-vin-gas, – atsakau jam, – pameistrys karikatūristas nuo Vakamo ežero Šiaurės Karolinoje.

Paskui išėjau. Ieškojau Frančeskos galvodamas, kad būtų gerai nupirkti jai ledų ar dar ko nors. Paskui susigaudžiau, kad mano kišenėse nėra nė sudilusio skatiko. Nuspūdinau pakalnėn, atsisėdau ir ėmiau žiūrėti į jūrą.

– Pasakykit, kaip vis dėlto suartėjot su Meisonu – kone bičiuliais tapot? – paklausiau kiek vėliau Kesą.

– Papasakosiu jums vieną nutikimą, kurį labai gerai įsiminiau. Netrukus po tos dienos aš atsikėliau ir, kaip paprastai, patraukiau į kavinę rytmetinės mankštos su Luidžiu ir vyno buteliu. Vos išėjau į gatvę, matau – atplaukia grindiniu ta savo pabaisiška pneumatine barža Meisonas, net virš stogo kyšo neįsivaizduojama dėžių krūva. Čia ir kava, ir konservuotos sriubos, ir pomidorų padažas, ir servetėlės, ir viskas pasaulyje. Jis ką tik grįžo iš kariškių krautuvės Neapolyje. Matyt, ketino įsikurti su užmoju. Nesunkiai būtų galėjęs aprūpinti patį admirolą Berdą.

Sustabdęs automobilį, Meisonas plačiai nusišypsojo man ir pradėjo iškrauti grobį. Atsimenu, automobilio užpakalyje stovėjo milžiniška dėžė su *Crisco* ar *Fluffo* skardinėmis, kažkokiais aukščiau-

sios kokybės amerikietiškais lydytais kiaulės taukais, kurių būtų pakakę kepti bulvėms iki pasaulio pabaigos, – dėžė sunki, visko per vieną kartą nenuneši, ir aš nupėdinau jam padėti. Keista, bet tai įvyko maždaug savaitei praslinkus po mano atvykimo. Dažnai su Meisonu nesimatydavom, bet, prasilenkdami kieme, pamojuodavom viens kitam ir nusišypsodavom – abu gal kiek drovėdamiesi, kad pirmą dieną taip apsikvailinom. Tiesą sakant, kartą net sustojom ir sumurmėjom kažkokius atsiprašymus: jis – kad palaikė mane tuo tram tararam, kuo jis ten vardu, iš Riminio, na, o aš, savaime suprantama, – kad prisilakiau, bjauriai elgiausi, prišnekėjau šlykštynių. Meisono padėtis išties buvo kebli. Pirma, jis rimtai įstrigo Sambuke. Pats išsirinko vietą. Antra, dar tas muilo burbulas su pjese – tiesa, paaiškėjo, kad aš – ne lenkas, bet *jis pats* pareiškė, kad mano darbai Sezano ir Matiso lygio, ir, bandydamas atsiimti žodžius, pasirodytų esąs tikras mulkis. Na, tuo metu aš apie visa tai negalvojau. Meisonas tikriausiai siuto ir ant savęs, ir ant manęs, bet nieko negalėjo padaryti. Parodyti apmaudą ir nustoti su manim sveikintis – kvaila ir neprotinga. Bet, žinot, gal jis nesiuto, o ketino kitaip manimi pasinaudoti.

Taigi mūsų santykiai tuo metu buvo šaltoki, bet iš išorės apypadoriai, todėl pamaniau, trauk jį velniai, padėsiu jam su ta dėže. Iš šit mes stenam, velkam dėžę per kiemą, laidom lėkštus juokelius, ir taip toliau, o kol vyksta ši procedūra, tariu sau: po galais, aš gan kiauliškai su juo pasielgiau, nors jis visai pusėtinas tipelis; ir jeigu jau apsigyveno Sambuke, – net tame pačiame name, – gal galėčiau būti su juo draugiškesnis. Na, ir padėjau Meisonui sutempti likusias bakalėjos ir gastronomijos prekes. O vien tų taukų!.. Bet jei ir *persistengė* su tom atsargom, negi skaičiuosi svetimus pinigus, be to, parsivežė kalnus knygų, ir aš susijaudinau pamanęs, kad ir man vieną kitą duos paskaityti. Meisonas pasakė parsisiųsdinęs jas iš Niujorko ir dabar atsiėmęs Neapolio uoste. Kartu su knygomis išnuomotu sunkvežimiu atkeliavo begalė visokių visokybių: idiotiška buivolo galva, paveikslai – Hansas Hofmanas, pora de Kuningo, milžiniškas Klaino juodulys – ir namų

baras. Šūsnis prašmatnių stambaus kalibro šautuvų, išteptų ir supakuotų...

Kesas patylėjo ir pasikasė žilus pasmakrės šerius.

– Garbės žodis, negaliu pasakyti, kas dėjosi mano smegeninėje. Žinojau, kad esu plikas kaip tilvikas, kad paskutiniai Popės dešimt tūkstančių lirų baigia išgaruoti. Jei jau tiesiai – buvau baisios nevilties apimtas: už butą skolingi, kavinėje sąskaita už vyną ir apelsinų degtinę kilometrinė. Ką daryti – nežinau. Ir štai jaunas auksinis Kalėdų Senelis, menų mecenatas, apsigyvena aukštu aukščiau. Neveidmainiausiu, šmėstelėjo tokia mintelė: ak tu motinėle, pasiganysim čia ir mes. Juk *ne sau vienam* Meisonas tokius kalnus susitempė. Na, ne. Gal ne taip šiurkščiai ir *tiesmukai* – sąžinės likučius dar buvau išsaugojęs. Bet kai maistas ir pienelis vaikučiams – teisingiau sakant, jų stygius – iš, taip sakant, tikimybės virsta tikrų tikriausia grėsme ir pasirodo tipas, ne tik pasirengęs atidaryti tavo panosėje maisto produktų krautuvę, bet dar atsitempęs porą trejetą dėžių viskio, ir tas tipas neatrodo šykštuolis, ir taip toliau, tavo sąžinėje ima vykti tam tikri pokyčiai. Tai, kas buvo kieta kaip grynas deimantas, pradeda virsti pliure. Trumpiau, mano pirmą mandagų poelgį – tai yra *Crisco* dėžės panėšėjimą – ištiko stulbinanti metamorfozė, ir netrukus aš jau liejau prakaitą kaip kulis. Svarbiausia, kad nebuvo jokio reikalo, Meisonui talkino du Vindgaserio patarnautojai, bet ir aš su jais tąsiau į viršų pakus, viskio ir šampano dėžes, o po pusvalandžio, viską išdėlioję į vietas, mudu su Meisonu jau plepėjome kaip seni studijų kambariokai.

– Kaip kažin ką, Kesai, jūsų pagalba labai pravertė, – sakė jis.

Arba:

– Ar ateisit šįvakar su Pope pas mus vakarienės?

Arba:

– Tie paveikslai. To de Kuningo. Gerai būtų, jei užmestumėt akį ir patartumėt, kur juos pakabinti. Juk geriau išmanot tokius dalykus.

Kesas vėl patylėjo.

– Ir ko... – pradėjo jis, bet užsikirto. – Ir ko tada jis iš manęs norėjo? – toliau kalbėjo. – Ko siekė? Aš – nuskuręs menkysta, driskius, visiškai ne toks kaip jis. Be to, dar įskaudinau jį; per mane jis iškentė baisų pažeminimą. Ir nebuvau joks šviesulys tame dangaus skliaute, kur jis troško spindėti; buvau valkata ir patvorių girtuoklis, ir jis tikriausiai tai nuvokė. Taigi matot, koks buvo tas Meisonas – kilnus, dosnus, trykštantis draugiškumu ir svetingumu. Kaip manot, kam jam šito reikėjo? Gal jis liko be draugų laukinėje, neperprantamoje, egzotiškoje šalyje, o tada, ginantis nuo vienatvės, smukęs dailininkas vis geriau negu jokio? Galbūt.

Bet iš karto po to aš padariau klaidą. Iš karto po to vienas poelgis tvirtai susaistė mane su Meisonu. Mudu stovėjom tarp tų dėžių ir dėžučių, malėm liežuviais, aušinom burnas, ir taip toliau, kai mane iš apačios pašaukė Popė ir aš nusprendžiau, jog metas eiti, nes ji laukia su pietumis. Taigi pasakiau, kad mielai padėsiu jam pakabinti paveikslus, o paskui – *klastinga* užmačia, matyt, jau kirbėjo pasąmonėje: ne veltui juk laikiau Meisoną kietai lirų prikimštu maišu, – paskui paklausiau, ar nenorėtų jis, žinoma, su Rozmari, prisidėti prie pokerio partijos.

– Kartu žais Popė, – pasakiau, – ir dar viena moteris, kavinės šeimininkė, mano pamokyta.

Tačiau Meisonas atsakė, kad žaidžia tik bridžą ir romį, ir aš supratau, jog kortomis iš jo nieko neišpeši. Jau ketinau eiti, kai nutiko tai... Meisonas pasilenkė prie vienos iš dėžių ir ištraukė viskio butelį.

– Štai, – tarė ir padavė man butelį. – Paimkit.

Stovi kreivai šypsodamas, laiko atkišęs butelį, o krumpliai balti ir sausi, nes *noblesse oblige,* padėtis įpareigoja. Puikiai apskaičiuota. Ne kokia ryžių traškučių dėžė, o tai, kam negaliu atsispirti.

– Klausykit, Kesai, paimkit, – pasakė Meisonas.

Tai buvo lyg ir ne arbatpinigiai, bet vis dėlto arbatpinigiai. Prisiekiu, aš niekada nemačiau, kad dovana būtų įteikta taip abejingai, taip atsainiai. Netgi ne dovana ir ne atsidėkojimas – jų nebū-

čiau priėmęs. Nežinau, kas tai buvo, tačiau, šiaip ar taip, gal viskas priklausė nuo to, kaip buvo paduotas butelis – taip geranoriškai ir nuoširdžiai, bet didingai ir kiek alsiai: „Paimkit"; o čia dar įslinko Rozmari toreadoro kelnėmis, ir atrodė, jog rūmų šeimininkė stebi, kaip pats baronas atsiskaito su tarnais. Žodžiu, tai nežadėjo nieko gero. Tai nežadėjo nieko gero, ir aš supratau, jutau kiekviena ląstele, bet negalėjau atsilaikyti prieš gundantį gėralą. Todėl paėmiau butelį, nuolankiai padėkojau ir išsinešdinau degdamas kaip krosnis. Net jei būčiau pasiūlęs susimokėti – net ir tai nebūtų atrodę taip niekingai. Bet pinigų nepasiūliau, ir ne todėl, kad jų neturėjau, bet kad praradau bet kokį padorumą, sveiką protą, išdidumą. Tiesiog paėmiau, ir viskas.

Nulipęs į kiemą, vėl išgirdau Meisono balsą. Jis sušuko:

– Klausykit, Kesai, ar nenorėtumėt kitą kartą dalyvauti kariškių kioskelio antpuolyje? Paimsit ką nors iš bakalėjos ir gastronomijos Popei? Ką nors vaikučiams?

O aš riktelėjau iš apačios:

– Gerai, Meisonai, gerai! Puiki mintis. Mielai.

Tai jau buvo ne mandagumas, o niekinga tiesa.

– Juokingiausia, – ilgokai patylėjęs tarė Kesas, – kad tą baisią dieną – atsimenat, kai mudu susipažinom kelyje? – aš kaip tik grįžau, Meisono žodžiais tariant, iš to kariško kiosko antpuolio. Jau ir suskaičiuot negalėjau išvykų į Neapolį su Meisonu; jos tapo įpročiu kaip gėrimas ar narkotikai, ir nuo tada aš pasijutau rište prie jo pririštas, mano išlikimas tiesiogiai priklausė nuo jo – ir ne vien mano, o ir visų, kuriuos buvau pasiryžęs išgelbėti.

– Meisonas... – nutęsė Kesas. – Maitintojas. Aš taip smukau, kad be Meisono buvau bejėgiškesnis negu Romulas – be gerosios vilkės spenio. Bet tą dieną, kai jis davė man butelį, tikrai neįsivaizdavau, kaip *toli* nueis mūsų santykiai, kokie jie taps *glaudūs* ir painūs. Meisonas irgi negalėjo numanyti, kad galop aš tam tikra prasme prabusiu – galas žino, kieno dėka – išvysiu skurdų, iškreiptą savo gyvenimą be jokių pagražinimų ir bent jau pabandysiu išgelbėti kai ką iš tų nuolaužų...

– Aš *paėmiau* butelį, ir viskas. – Po labai ilgos tylos Kesas tarė: – *Meisonas*. Nuo tada, kai jį nužudžiau, pats miriau tikriausiai tūkstantį kartų. Bet kol gyvas būsiu, nepamiršiu, kaip stovėjau kieme, laikiau tą butelį lyg gabalą šilto karvės mėšlo, kaip Meisonas persisvėrė per turėklus, toks lieknas, toks amerikietiškas, alkanu žvilgsniu žmogaus, žinančio, jog gali užvaldyti tave, jeigu leisiesi.

9

— Menas mirė, – kalbėjo Meisonas. – Mūsų amžius netinka kūrybai. Jeigu į viską pažvelgsi taip, – tikrai, Kesai, aš juokų nekrečiu, – jeigu į viską pažvelgsi taip, tada gali dėl nieko nesijaudinti. Kad ir kokie būtų tavo talentai, – juos *iš tiesų* pripažįstu, – nejaugi manai, kad pasauliui reikalingas tavo vaizduojamasis menas, net jei jis nebūtų toks daiktiškas? Mesk visa tai iš galvos. Susidariusį vakuumą užpildys aleksandrietiška, patristinė kritika, o paskui... nebus nieko. Mūza jau vos kvėpuoja – apsidairyk, negi nematai? – ji jau viena koja kape ir iki dutūkstantųjų išnyks kaip ostrakodermas.

Kadilakas šnarėdamas skrodė orą; Meisonas nusičiaudėjo, išsitraukė iš gabardino kelnių nosinę ir nusišluostė nosį.

– Kas yra? – suniaurojo Kesas, jau sunkiai beapversdamas liežuvį, nors laikrodis dar nerodė vidurdienio. – Kas yra ošrakodermas?

Tarp kelių Kesas spaudė viskio butelį ir, nepasikliaudamas pneumatiniais automobilio tūpčiojimais bei siūbavimais, tvirtai laikė jį abiem rankom; jis pakėlė butelį prie lūpų ir nugėrė. Gurkt – sklandžiai nutekėjo, nudegino.

– Į žuvį panašus gyvūnas, – paaiškino Meisonas. – Išnyko baigiantis devonui, dabar jau tik suakmenėjusi iškasena. Iš tiesų, Kasijau, – atkakliai dūzgė jis, – kodėl, esant tokiai padėčiai, taip rimtai viską imi į širdį?

Kesas pamatė, kaip Meisono koja persikėlė ant stabdžio pedalo, ir pajuto, jog visu stuomeniu linksta priekinio stiklo link: rau-

donas ir baltas sustojimo ženklas, už jo tviska mėlyna jūra, ją pagyvina valtys. Atranis – saulėje džiūsta tinklai, dumbluoti, pilni susiraizgiusių jūržolių.

– Tai kur dabar važiuot pagal naująjį tavo maršrutą?

– *Suk į kairę.* – Žodžiai iškilo sąmonėje ir buvo ištarti iškart po to, kai gailestingai pasibaigė pusvalandžio trukmės žagsėjimo programa, pagaliau sustabdyta sulaikant kvėpavimą, stipriai markstantis ir sutelkiant dėmesį: *Štai kas nutinka, kai prisigeri tuščiu pilvu; taip ir Leopolda gali išleisti paskutinį kvapą.* – Meisonai, suk į kairę. Kas yra patristika?

Atsakymo nesulaukė; tačiau balsas, aukštas, atkaklus, nenuilstantis, progiesmiu toliau kalbėjo:

– Pažvelkim į viską iš tokio taško. Prielaida: menas mirė. Išvada: menui mirus, *talentą* reikia naudoti protingai. Baigiamoji išvada: pats tu, Kesai Kinsolvingai, nieko neteisingo nepadarei. Aš norėjau protingai panaudoti tavo talentą ir, kaip daugelį amžių buvo įprasta, užsakyti tam tikro pobūdžio paveikslą. Kadangi tau reikia dalykų, kuriuos aš galiu pasiūlyti (Čelinis ir Klementas Septintasis – gerai, sutinku, sugretinimas kvailas, tačiau *bendrais bruožais* panašumo yra), kadangi tau reikia šitų dalykų, tu nutapai man tam tikro pobūdžio paveikslą. Aš savo ruožtu tau deramai atsilyginu. Gerai, tai joks menas. Bet koks skirtumas? Sandėris įvyko. Ir kas gali būt paprasčiau?

Tyras birželio oro mėlynumas akino, dangus buvo išlinkęs virš atviro automobilio; vėsus jūros vėjas gaivino Keso veidą. Laikrodis blizgančiame nuožulniame kadilako skydelyje rodė lygiai vienuoliktą. Meisono žodžiai skverbėsi į Keso sąmonę vėluodami: ištarti palikdavo atspaudą smegenyse po sekundės, kaip aidas. Apačioje, akmenuotame paplūdimyje, žaidė vaikai rudai įdegusiomis kojomis; už paplūdimio buvo baltai dažytos valtys; už jų blykčiojo jūriniai paukščiai; o už viso to – tviskanti mėlyna amžinybė; sugrąžinęs butelį į lopšį tarp kojų, Kesas lėtai nukreipė žvilgsnį į laikrodį, paskui į kelią, ir išgirdo aidą: *ir kas gali būt paprasčiau?*

– Ir vis dėlto... – ištarė Kesas. Šiam kartui tik tiek: – Ir vis dėlto... – O toliau net pats neišgirdo savo murmesio. Tada atsikrenkštė. – *Ir vis dėlto,* Meisonai, grąžink man paveikslą. – Atsinaujino žagsulys, pilve susirangė skausmas: *tave griausmas, gana!* – Ir vis dėlto, – pakartojo jis. – Vis dėlto... ik!.. vis dėlto grąžink man paveikslą, supratai? Man dėl jo gėda.

Meisonas tylėjo, bet variklyje pasigirdo kažkoks nepatenkintas spragtelėjimas – o gal Meisonas klaktelėjo liežuviu? Kaip šeimininko akių vengiantis šuo Kesas šią akimirką stokojo ryžto pažvelgti Meisonui į veidą; jis vėl nukreipė žvilgsnį į jūrą ir, nors labai priešinosi, vaizduotės akimis išvydo šlykščiai jūros mėlyje įsispaudusį paveikslą: graži nuoga šviesiaplaukė guli aukštielninka, pravėrusi burną, aistringai užmerkusi akis, rausvai auksinėmis šlaunimis apglėbusi juodaplaukio, išpūtusio šnerves, panašaus į graiką, apsinuoginusio jaunuolio juosmenį, o šis – pačiame paveikslo viduryje – padedamos jaunos, gražios, bet skubumo iškreiptos rankos, ryžtingai įsiskverbia į ją. Be galo realistinis paveikslas buvo nutapytas vaško dažais (kurių Meisonas parvežė iš Neapolio); nuolat kaustelėjęs, Kesas jį nutapė be pozuotojų, iš vaizduotės; prireikė trijų seansų, ir Meisonas pareiškė, jog tai genijaus darbas. Kokie kontrastai! Šviesi ir tamsi oda! O tarpvietė – po galais, pareiškė Meisonas, jis dar niekada nebuvo regėjęs taip „įjaudrintos" tarpvietės, o koks jaunuolio žavumas – išties, kiekviena švelni melsva gyslutė, regis, tvinkčioja nuo jį užplūdusio, negailestingai augančio geismo. (O jau ranka, švelni merginos ranka – viršūnė!) Ir už visa šitai: septyniasdešimt tūkstančių lirų – skola už butą, trys buteliai prancūziško konjako, trys buteliukai streptomicino sulfato – po dešimt kubinių centimetrų – ir dabar – nepakeliama gėdos našta.

– Ne, Meisonai, – išgirdo Kesas save murmant, – grąžink man paveikslą. Pamatysi, aš tau sumokėsiu.

Bet Meisonas negirdėdamas – nesiklausydamas? – įjungė radiją.

E adesso le sorelle Andrews nella canzone „Dawn fanzmi in". O dabar seserys Endrius su daina „Palik mane laisvėje"...

Velnias! Kesas krūptelėjo ir įsikibo į butelį; Meisonas, staigiai pasukęs, aplenkė asiliuko traukiamą vežimą, prikrautą miltų maišų, išvažiavo į tiesiąją, padidino greitį, palikęs už savęs plūduriuojančias miltų dulkes ir sulinkusį senuką susiraukšlėjusio raudonmedžio oda ir išsprogusiomis nuo pavėluoto išgąsčio akimis. „Duok man žemės, daugiau žemės po žvaigždėtu dangumi...“ Tos velnio neštos ir pamestos sesutės Endrius, Raudonojo Kryžiaus valgykla Velingtone, Naujojoje Zelandijoje, prieš dešimt tūkstančių metų, ir ta daina, ta mergina... Nu, janki, tu duodi... Bet prisiminimai pamažu išsisklaidė, Meisonas tarė:

– Klausyk, vaikeliuk, ko *taip užsikepei* susigrąžinti tą paveikslą? Pasakyk man bent vieną protingą priežastį, ir aš...

Bet dabar atėjo Keso eilė tylėti, mąstyti: nes ta prakeikta bedugnė. Nes jaučiau, kad stoviu ant paties krašto. Nes net pačioje tuštybių tuštybėje negalėjau leisti, kad paskutinis ir vienintelis mano kūrinys būtų tarpvietė, drėgna plėvė ir pulsuojančių kraujagyslių gumulas, trumpiau – *krušimasis*... Kesas sulaikė kvėpavimą, žagsulys liovėsi. Reikia būti budriam, pamanė jis.

Lygus kelias vingiavo aukštai virš jūros. Saulė kepino. Aukštai kalnuose žydėjo erškėtrožės, čiurlendamas, teškėdamas šaltinių vanduo sruveno akmeniniais šlaitais, ir kupino šnabždesių sruvenimo negalėjo užgožti nei variklio burzgimas, nei priešinio vėjo švilpesys. Toli pakrantėje kaip ant keptuvės rūko įkaitęs Salernas. Kesas truktelėjo iš butelio ir vėl pagalvojo apie tai, kas nedavė ramybės jau daug dienų: ne pro šalį būtų kaip reikiant apšvarinti šitą šliužą.

Leeisk pabūti vienaai, teen kur prasideda Vakaraai! – virpančiais diskantais plyšojo *le sorelle,* seserys.

Virš kelio pakibę elektros laidai statinės elektros traškesiu suraikė seserų dainą. Kurortinis pajūrio kaimelis, pakvipęs karamele.

– Kur tas tavo naujasis kelias? – paklausė Meisonas, sklandžiai stabdydamas automobilį.

Prie pat kranto, kur akmenuotą paplūdimį buvo nusėję margi skėčiai, iš akmeninio fontano varvėjo parūdijęs vanduo. Nuo aikš-

tės, rytmetiškai mieguistos ir šutnios, į stačias kalvas šakodamiesi kilo trys asfaltuoti keliai.

– Ką sakei? Meisonai, reiktų popierinio puodelio. Pusę viskio susipyliau į užantį.

– Aš klausiau... – Meisono balsas buvo sudirgęs, jis palinko, pasigręžė ir žiūrėjo į Kesą kaire ranka apglėbęs vairą. – Aš klausiau, mielas drauge, jeigu teiktumeis mane išgirsti, – lėtai ir kandžiai tarė jis, – kur tas tavo naujasis kelias į Neapolį? Trumpesniuoju keliu, jeigu jis trumpesnis, mes jau dešimt kartų būtume galėję ten nuvažiuoti. Gal malonėtum atsiplėšti nuo butelio ir...

Du besiplaikstančiomis juodomis sutanomis kunigai, vienas storas, kitas plonas kaip šakalys, apvažiavo fontaną tarškančiu motoroleriu ir pradingo. Nei Kesas, nei Meisonas kurį laiką netarė nė žodžio. Jie nejudėjo, įkaitęs automobilis kvepėjo oda. Beveik negirdėdamas, ką šneka Meisonas, Kesas pažvelgė į jūrą; virš Salerno, neįtikėtiname aukštyje, tarytum plevenanti migla draikėsi vėjo nešami debesys, siaubingi ir vos įžiūrimi, – nelyginant dūmai virš tolimų išgrobtų, degančių miestų. Nematoma, nepažini ranka palietė Kesui petį – jis krūptelėjo. Ūmiai nudrengtas vidinio siaubo, Kesas užsimerkė vėl virpėdamas ant haliucinacijos ribos. *Tave griausmas, tik ne šiandien, ne šiandien, kai reikia tiek...*

Įsiterpė Meisono balsas:

– Tai kas rodys kelią – tu ar aš?

Kesas atsimerkė ir prabilo. Rūkas, stratosferiniai debesys išnyko.

– Va, matai rodyklę į Granjaną? Suk, Meisonai ten, o paskui visą laiką važiuok tiesiai.

Alyvuotai, vos girdimai perjungus pavaras, automobilis nuvažiavo pirmyn; jūra dingo, pasiliko už nugaros, pietuose; prasidėjo kilimas šiaurės kryptimi. Kaimo pakrašty kelias nubėgo palei upę, kur, slėpdamosi nuo rytmečio kaitros po aukštais laurais ir gluosniais, moterys įdegusiomis kojomis, pasikaišiusios sijonus, skalavo drabužius. Paskui kelias ėmė tolygiai kilti pro vynuogynus ir citrinmedžių sodus. Perkaręs raudonkaklis gaidys, kakariekoda-

mas, išgąstingai plasnodamas sparnais, iššoko prieš juos ir per plauką išvengė žūties.

– Žinai, Kasijau, mesk visa tai iš galvos, – trumpai ir atžariai pasakė Meisonas. – Paveikslas nupirktas, už jį sumokėta.

Gentili ascoltatori! – sukliegė radijas. – *Canzoni e melodie, un po' di allegria di Lawrence Welk!* Brangūs klausytojai! Dainos ir melodijos, truputį pasilinksminsim su Lorensu Velku!

Gelbėkit! Pasaulio pabaiga! Meisonas pasukiojo rankenėlę, ir balsas per radiją ėmė skųstis Italija, džiazo brangumu, trūkumu to, stoka ano... ko? Trumpas tunelis uoloje, juodas kaip vidunaktis, pilnas krioklio gaudimo, prarijo Meisono žodžius. Ištrūkus iš urvo tamsos, šviesa smogė į akis – ir vėl lygus, atkaklus, pamokslaujantis balsas:

– ...bet tu, Kasijau, taip nemanyk. Retkarčiais nušvilpt ką nors valgomo – skardinę pupų, batoną ar dar ką, – prašom, nieko tokio, tarnai be to negali. Bet sutik, kad nukniaukt kokį menkniekį iš virtuvės – viena, o nušvilpti brangenybes tau iš panosės – visiškai kita. Tie Rozmari auskarai – šeimos relikvija. Aš šimtą kartų viską patikrinau. Džordžijus atkrenta, abi virtuvės mergšės taip pat. Ir kas tada lieka? Nors ir liūdna, bet visi įkalčiai prieš...

Geliantis skausmas pervėrė Kesui širdį. Ištardamas Frančeskos vardą tuo monotonišku, kvailu, niujorkietiškai holivudišku balsu, išlavinta dykaduoniaujančio širdžių ėdiko, iš dalies britiška, iš dalies apsimestine intonacija, – ištardamos šį vardą Meisono lūpos jį išpurvindavo.

Dar pasakyk ką nors prieš ją, dar padaryk ką nors netinkamo, ir aš tau, draugeli, dantis išmalsiu.

Bet ne: nors Meisonas prisiartindavo prie ribos, jos neperžengdavo – *kol kas;* elgėsi atsargiai, apdairiai, tai buvo vienintelė Keso gyvenimo sritis, kur Meisonas nesiryžo – ar bijojo – įsibrauti, nes prieš kelias savaites, kai, svarstydamas, ar nepaėmus jam Frančeskos į tarnaites, – juk galų gale jis išgali mokėti, o Kesas ne, – pasakė kažką šiurkštaus ir gašlaus, įprastine, begėdiškai juokaujama maniera, nedviprasmiškai išduodamas ne tik savo norus, bet

ir ketinimus, – paskui atsigręžė, išblyško, su nuostaba ir net išgąsčiu išplėtė akis išgirdęs štai tokius Keso žodžius:

Dar pasakyk ką nors prieš ją, dar padaryk ką nors netinkamo, ir aš tau, draugeli, dantis išmalsiu.

Akimirka buvo kupina įtampos, bet Kesas nesugebėjo įvaryti pleišto iki galo. Jeigu per du mėnesius ir pasitaikė atvejis, kai Kesas galėjo įgyti pranašumą prieš Meisoną arba bent susiimti kaip lygus su lygiu, įkalti jam į galvą: *nuryju bet kokį mėšlą, bet šito ryt nepriversi*, – tai buvo kaip tik toks atvejis. Tačiau susidūrimas buvo sušvelnintas, suminkštintas, atšipintas: Meisonas suniurzgėjo kažkokį bereikšmį atsiprašymą: *gerai jau, gerai, Kesai, nebūk toks kietakaktis, neširsk*, o jis pats, niekingos baimės apimtas, kad tik šiurkštūs žodžiai nebūtų paskatinę Pono Viršininko atimti iš vaikučių šviežią pienelį, taip pat spurgeles ir kramtomąją gumą, ir dešreles, ir kiaulienytę, ir kepeninę, ir galiausiai (ne pagal svarbą) gėralą – pasielgė bailiai ir neryžtingai. *Meisonai, aš tik norėjau pasakyti... kad neprikurtum, ko nereikia. Juk ji – dar vaikas, ar nematai?* Bet dabar jau ir Meisonas pradėjo atsargiai aiškinti:

– Ji – gera tarnaitė, visur spėja. Atsimenu, kai dirbo pas jus, nežinojot, kaip ją ir girti. Viskas taip ir yra. Bet tuo apmaudžiau. Aš žinau, kokie prasti jos namų reikalai. Tu pasakojai apie jų bėdas. Kesai, gera mano širdis krauju apsipila. Bet neįsivaizduoju, kas, be jos, būtų galėjęs tai padaryti. Visi įrodymai prieš ją. Laikas, vieta. Negi manai, kad turiu stovėti ir žiūrėti, kaip ji išvogs visus namus?

Kesas išgirdo mieguistą savo balsą:

– Meisonai, tu supainiojai adresą. Pasiieškok kito ožio, aišku?

– Ko? – paklausė Meisonas.

– *Ožio*, – pakartojo Kesas. – Sakau, kito atpirkimo ožio. Tu *supainiojai adresą*.

Meisonas tylėjo. Kelias pradėjo staigiai kilti pačiu bedugnės pakraščiu – laukinis kraštas, aplink tik didžiuliai akmenys ir žemaūgiai ąžuolai ant granito atodangų. Kylant aukštyn, oras ėjo vėsyn, kvepėjo kalnų laurais, paparčiais, visžale augmenija. Apa-

čioje, tūkstančio pėdų gylyje, tarp kalvagūbrio, kuriuo jie kilo, atramų, kaip mėlynas emalis skaisčioje saulėje, rami lyg ežeras švytėjo jūra. Ir vėl uolos, vėl žemaūgiai ąžuolai – dulkinas, apleistas kraštas, žadinantis mintis apie vilkus, plėšikus, besimėtančius saulės išbalintus kaulus.

– Primena San Bernardino kalnus, – ištarė Meisonas.

– Kur jie yra? – paklausė Kesas.

– Vakaruose, – atsakė Meisonas, – už kokio šimto kilometrų nuo Los Andželo. Ten dar išlikę velniškai laukinių vietų. Erouhedo ežerą žinai? – Jis patylėjo. – Klausyk, Kesai, – toliau kalbėjo Meisonas, – galiu tau pasakyti tik viena: supainiojau ar nesupainiojau aš adreso, bet Frančeskos *laukia atpildas*. Aš viską galiu pakęsti, išskyrus pasalūnišką vagiliavimą. Nėra šlykštesnio dalyko už tą niekingą itališką ydą. Jau geriau visuotinis banditizmas, kurį jie atvežė į JAV. Smurtas. Su smurtu galima kovoti. Kas tik nori geriau, tik ne niekingas smulkus vagišiavimas tau už nugaros. O dėl Frančeskos, – suprantu tavo *jautrų dėmesį,* nors aš tokiems jausmams visai nepritariu... – Meisono balse aiškiai pasigirdo sarkazmas, bet tuoj pat jis vėl tapo rimtas. – Ji neilgai pas tave dirbo. Tu tikriausiai neįsivaizduoji tos klastingos lapės veiklos. Vien cukraus iš namų nugvelbė tiek, kad jį pardavus būtų galima nusipirkti bilietą į Niujorką. – Kesas pajuto, kad Meisonas žiūri į jį. – Klausyk, vaikeliuk, gali netikėti, ką aš sakau. Bet paklausk Rozmari. Tu tiesiog nežinai...

Kalba virto susiliejančiu zyzimu, skundimusi, bambėjimu, sunkiai atskiriamu nuo padangų čiuženimo ir dūzgimo skalda grįstu keliu, sodriu saksofonų *obligato,* skęstančiu nepaliaujamame eterio traškėjime.

– ...tu tiesiog nežinai...

Keistas garsas, lyg juokas, lyg aimana, ištrūko Kesui. Nežinau ko? – pamanė jis. Aš žinau daugiau, negu tu sužinosi per visą savo gyvenimą. Nes jeigu Frančeska ir ryžosi pavogti kokią brangenybę, – Kesas neabejojo, kad ji nušvilpė Meisono (tai yra Rozmari) auskarus, – Meisonas vis tiek kai ko neįtarė, o būtent: jog viso

kito – cukraus, sviesto, miltų, sriubos skardinių, kurių dingimu nuo podėlio lentynų Meisonas ne kartą gailiai skundėsi Kesui, – vagystę rengė pats Kesas, su tobulai apskaičiuotu Feigino* klastingumu kurstydamas Frančeską, slapta jai pranešdamas, kada Meisonas išeina, kada pareina, mokydamas ją, kiek produktų derėtų paimti vienu kartu, kad nebūtų pastebėta, ir galų gale taip išsimiklino, kad ganėtinai padoriais kiekiais tuštino Meisono atsargas – Frančeskos rankomis – kone kiekvieną vakarą, o kone kiekvieną rytą pats padėdavo tas atsargas papildyti dalyvaudamas tose beprotiškose, nesiliaujančiose kelionėse su Meisonu į kariškių krautuvę. Meisono gausybės rage Kesas buvo pragręžęs išties nemenką skylę.

– Tai joks šovinizmas, – toliau samprotavo Meisonas apie Frančeską, vagystes ir apskritai italus.

Šioje vietoje kelias buvo labai duobėtas; teko važiuoti lėtai, ir dulkių debesys, – gryniausia umbra, – gaubė automobilį.

– Tai, apie ką aš, Kesai, kalbu, nekvepia jokiu šovinizmu. Bet kraupu pagalvoti, kiek pinigų JAV čia iššvaistė – ir vien tam, kad tave laikytų storu turtingu dėde, visišku lepšiu, kurio *ne tik nereikia* gerbti, o, priešingai, kurį reikia mulkinti ir apiplėšinėti kiekviename žingsnyje. Tu juk žinai, kad aš iš esmės liberalių pažiūrų. Bet kartais man ima rodytis, jog didžiausia nelaimė Amerikos istorijoje buvo tas gudragalvis, teisingiau, geros valios bukagalvis generolas Džordžas Ketletas Maršalas. Vienas mano senas draugas Romoje ką tik išėjo iš darbo Ekonominio bendradarbiavimo taryboje, ar kaip ji vadinasi, – tu su juo susipažinsi, šaunus vyrukas. Beje, kaip tik šiandien turi atvažiuoti. Jeigu nori gauti slaptos informacijos, kaip siaubingai švaistomi mūsų pinigėliai, paklausk...

Kasas raugtelėjo, rūpestingai įkišo pirštą į butelio kaklelį saugodamas gėrimą nuo dulkių.

– Klausyk, Meisonai, tu man štai ką pasakyk, – tarė. – Toji kino žvaigždė. Alisa kažkokia... Ji per daug nesimaivo?

* Charleso Dickenso romano „Oliveris Tvistas" personažas.

Kesas nutvėrė save šlykščiai ir beprasmiškai kikenant; automobilis šiek tiek kresčiojo, jam sukosi galva ir dangų ėmė traukti debesys – nors saulė tebesvilino kaip pirma – artėjančios beprotybės migla.

Gailestingas Viešpatie, padėk man išsilaikyti, padėk ištverti šią dieną.

Kesas sukikeno, bejėgiškai.

– Seniau Karolinoje mes tokias vadindavome klizmom. Kaip manai, Meisonai, ar ta Alisa...

– Visi jie įsimylėję save, apsieina be pašalinių, – trumpai atsakė Meisonas. – Ne, rimtai, Kesai, mūsų užsienio politiką reikia nuodugniai peržiūrėti. Visus politikavimus galima išversti į žmonių kalbą, paversti mikrokosmosu, ir jeigu tau ligi šiol neaišku, kad ši smulki vagystė yra *reductio ad absurdum,* privedimas iki absurdo to, kas vyksta daug aukštesniu, bendresniu lygiu, tai mes dar aklesni, negu aš maniau. Mums reikia...

Mums, pone viršininke, reikia susigrąžinti paveikslą, tarė sau Kesas, ir tada atsisveikinti. Jis atsargiai gurkštelėjo iš butelio.

Una conferenzia sugli scienziati moderni! – sukudakavo radijas. – *Stamattina: il miracolo della fisica nucleare!* Pašnekesys apie dabarties mokslininkus! Šiandien rytą: branduolinės fizikos stebuklas!

Beprotybė! Kesas pajuto, jog nevalingas kikenimas nutyko, liovėsi. Minkštai šokčiodamas, automobilis vėl įvažiavo į lygų kelią, oras nuskaidrėjo, tik aukštai virš jūros gličiai mirguliavo banguojantis karštis. Burnoje buvo rūgštu ir sausa, Kesą ėmė pilti prakaitas. Beveik į zenitą įsviesta saulė tarsi plaukė virš galvos kaip nuo karščio paklaikusi vangogiška saulėgrąža, pragariška, siautulinga, besirengianti sprogti. *Che pazzia!* Beprotybė! – pamanė Kesas.

Beprotybė! Beprotybė! Viskas, ką jis darė tą vasarą, visos mintys, poelgiai, svajonės, troškimai buvo per plauką nuo beprotybės, o dabar nė to plauko neliko, ir *tik beprotybė* – beprotiškesnė už viską. Beprotybė! Vaistai (Ar buvo kaltas karštis? Ar viskis? Bet šiurpią proto aptemimo akimirką Kesas neįstengė prisiminti, kaip vadinasi dieviška gydomoji priemonė, ir pakraupęs aiktelėjo, net Meisonas atsigręžė; paskui prisiminė ir sušnabždėjo balsu), *pa-*

ra-a-mi-no-sa-li-ci-li-nė rūgštis, guli kariškių krautuvės vaistų skyriuje, tuo jis neabejojo. Bet manyti, kad po viso šito, – stovėdamas ant baltosios karštinės slenksčio, tebūdamas gydytojas mėgėjas, neapsišarvavęs niekuo, išskyrus neviltį, gydymo pradžiamokslį ir stebuklingą, bet nežinomą vaistą, – jis įstengs grąžinti gyvenimą tam apgailėtinam kaulų maišui Tramontyje, taip manyti buvo tikra beprotybė...

Meisonai, po galais, nelėk taip! Keso galva trūktelėjo į priekį, ir, neįstengdamas atplėšti žvilgsnio nuo tiesiai iš po ratų jūros link smengančios prarajos (ne sykį per pirmuosius pasivažinėjimus su Meisonu Kesas stebėjosi siautulingu mėgavimusi greičiu ir net laikė tai kažkokia nutrūktgalviška drąsa, tačiau kartą autostradoje – įvykis buvo senas ir prisiminimai blausūs – jis pažvelgė į Meisoną, paraudusį veidą kietai sučiauptomis lūpomis, nukreiptą į šimto keturiasdešimt penkių kilometrų per valandą greičiu į jį lekiantį kelią, ir suprato, kad tai ne drąsa, o visiška jos priešingybė: – tuščias, ritualinis poravimasis su automobiliu, bailus, savimyliškas, autoerotinis, kai nepatiriama jokio malonumo, o juo labiau džiaugsmo), jis tyliai tarė Meisonui:

– Meisonai, po šimts velnių, gal galėtum važiuoti lėčiau?

Automobilis sumažino greitį, bet ne dėl Keso prašymo: išlėkus iš nuožulnaus posūkio, kelią užtvėrė avių banda – viksėdamos storais purvinais užpakaliais, jos turseno keliu genamos vieno berniūkščio. Meisonas sušnypštė pro dantis, nuspaudė stabdžius, paskui švelniai pajudėjo iš vietos. Oras prisipildė liūdno bliovimo; automobilis slinko lyg žirklėmis kirpdamas bandą. Laibu balsu berniukas sušuko kažką nesuprantama.

– *In bocca al lupo!* Laimingai! – atsakydamas sušuko Kesas ir pamojavo buteliu.

Dar vienas posūkis, – berniukas ir avys pradingo.

– Iš raisto ta mūsų mieloji Alisa Ader, – kalbėjo Meisonas, – iš Talsos Oklahomoje; vardu Rubė, mergautinė pavardė Opersdorf. Aktorinio talento tiek, kiek jo turi taburetė. Kai Solas Kiršonas ją aptiko, buvo kvaila trečiarūšė Niujorko manekenė. Nežinau, gal

ji moka vieną kitą lovos triuką, – nors, atvirai sakant, abejoju, – tačiau pagavo Solą už pautų, ir jis ją vedė. Nuo tada filmuoja kiekviename savo filme. Didesnį *hébétude,* bukumą, sunku ir įsivaizduoti. Vis dėlto ji suvaidino Žaną Arkietę, ponią Kiuri, Florensę Naitingeil ir *Mariją Magdalietę* – Viešpatie aukštielninkas... Jai nepakanka proto, kad nuo lietaus į pastogę pasitrauktų... Aš pasakiau Alonsui, kad, atliekant šį Beatričės Čenči vaidmenį, vienintelis išsigelbėjimas – sutelkti dėmesį į...

Balsas ėmė skilinėti, tolti, darytis neaiškus. Jie įvažiavo į kažkokį tamsų mišką, ir viską užgožė nuodingas maudos kvapas; paskui ištrūko iš ūksmės į akinančią saulę ir ėmė kilti ilga lygia kalno ketera: vienoje pusėje tyvuliavo jūra, kitoje – pilna gėlių, karščio, miraže virpanti, vasaros ir šviesos užtvindyta pieva. Vidur rūgštynių, garstyčių, kiaulpienių kėksojo perkūno suskaldyta, keistai perkrypusi piemens lūšnelė. Vėjas padvelkė jūros link ir atvėsino Keso kaktą. Jis trumpam užmerkė akis, ir sumaigytų gėlių aromatas, vasaros šviesa, suniokota lūšnelė susiliejo į karštą, sraunią prisiminimų ir geismų bangą.

Siete stato molto gentile con me, pamanė Kesas. *Ir pasakyk tu man taip. Jūs man labai geras. Tarsi, kai pabučiavau ją, kai bučinys baigėsi, o mes stovėjom praviromis ir drėgnomis lūpomis, prisišlieję viens prie kito kūnais, pilvais, kirkšnimis, daugiau nebuvo ko pasakyti. Žinoma, tai reiškė: aš dar skaisti mergina, ir nedera to daryti, bet jūs taip gražiai su manim elgėtės. Ir tikriausiai... Tikriausiai reikėjo paimt ją, švelniai, su kančia ir meile, tiesiai ten, tame lauke, vakar vakare, kai jaunos sunkios krūtys gulėjo mano delnuose, kai ji glaudėsi prie manęs ir karštai alsavo į skruostą... Siete stato molto gentile con me... Kesai, Kasijau...*

– ...velniškai geras... – kalbėjo Meisonas.

Saulėta pieva, sukėlusi kito lauko, kitos akimirkos vaizdinį, praskriejo pro šalį, ją pakeitė tarpumiškis atkalnėje, paskutinis prieš viršukalnę skardingas ir užtvindytas pakelės šaltinių, ratai riedėjo per juos šnypšdami ir teškendami. Kesas krūptelėjo, priglaudė butelį prie lūpų ir nugėrė.

– ...velniškai geras režisierius, aukščiausios klasės. Pameni ketvirto dešimtmečio pabaigos „Meilės kaukę"? O „Prie uosto" su Džonu Garfildu? Vienas iš pirmųjų natūroje, ne paviljone susuktų filmų. Jo darbas. Bet Alonso nelaimė, kad jis – neurastenikas. Serga persekiojimo manija. Kai Holivude ėmė purtyti komunistus, Alonsas, nors su partija neturėjo nieko bendro, – jis per daug protingas, – pasipiktino, išvažiavo į Italiją ir nuo to laiko į Valstijas negrįžo, suko Romoje apgailėtinus, menkaverčius filmiūkščius. Ir šitam – ne filmui, o nesusipratimui – Kiršonas tikriausiai pasamdė jį tik kaltės graužiamas; jis, kaip čia pasakius, liberalas, kol ant uodegos nelyja. Vargšelis Alonsas taip ir ne...

Kesas patapšnojo Meisonui per petį.

– Vairuok ten, už posūkio į dešinę.

Pakrypęs ir sužviegęs padangomis, automobilis pasuko į dešinę.

– Velniai tave rautų, Kesai, nepamiršk žiūrėti, gerai?

Meisono balsas, reiklus, tiesiog iš proto varantis, vos pasiekdavo Kesą. *Negaliu tvirtinti, kad geiduliai niekuo dėti, bet jei būtų vien geiduliai, seniai būčiau ją paėmęs. Ne, kažkas kita. Gal galima vadinti meile, nežinau...*

Netikėtai jie atsidūrė viršukalnėje, ir prieš juos, rytų pusėje, atsiskleidė visa Italija kaip melsvas, padūmavęs, sravus ir be paliovos kintantis stebuklas. Toli apačioje, garuojančiame vidudienyje, iki pat Apeninų nutįso Vezuvijaus lyguma, ir bekūnė debesų eisena išmargino ją lengvai ir veržliai skriejančiais kiklopiškų debesų šešėliais. Audra virš horizonto buvo nubrėžusi juodą ruoželį, o milžiniška lyguma virtusi šachmatine šviesos ir tamsos lenta. Vakaruose, užsivožęs miglos kepurę, dunksojo didžiulis, grėsmingas snaudžiantis Vezuvijus. Už šių aukštumų – nematoma – įlanka. Keistos ir netikėtos panikos apimtas, Kesas sumirksėjo ir nusigręžė.

Frattanto in America, – ištarė skrupulingas radijo balsas, – *a Chicago, il celebre fisico italiano Enrico Fermi ha scoperto qualcosa...* Tuo metu Amerikoje, Čikagoje, įžymus italų fizikas Enrikas Fermis kai ką atrado...

Kesas vėl sumirksėjo, užsimerkė, truktelėjo iš butelio. Įlanka, pamanė jis, įlanka, pražūtinga gelmė. Ugnikalnis. Ak tu rupūže, kodėl man visada...

– Tegul jie šneka apie Alonsą ką tik nori. Beje, tau vertėtų perskaityti, ką apie jį parašė Luela. Neneigiu, kad jis pridarė kvailysčių, neneigiu, kad per daug turi vadinamojo dorumo, sąžiningumo ir panašių nesąmonių, bet duok jam gerą scenarijų, didį aktorių, kaip Bernsas, – ir jis susuks pirmarūšį dalykėlį. Gal neprilygs Eizenšteinui ar ankstyvajam Fordui, ar Kaprai, gal net Hjustonui, bet jis turi kažko savito... Ple ple ple, ple ple ple.

Užsimerkęs, kad nematytų beprotiško Vezuvijaus, Kesas mąstė: tas balsas. Prakeiktas, nepakenčiamas balsas.

Kripsas. Ple ple ple, ple ple ple. Kripsas.

Kodėl ši pavardė taip žeidžia klausą ir kartu tokia prasminga? Tą pačią akimirką, kai uždavė sau šį klausimą, su juodu pasibjaurėjimo ir dar juodesniu gėdos jausmu Kesas suvokė: blausiai prisiminė neseną girtuoklišką pobūvį, kino galvijų veidus, žvengiančius ir geidulingai spoksančius, – Meisonas stovi virš jo paraudęs, išsišiepęs kaip cirko pranešėjas, o jis pats vatinėmis rankomis ir kojomis, apimtas neapsakomo, drumzlaus, alkoholinio apkvaitimo, atlieka kažkokį šlykštų numerį, kurio esmės prisimint neįmanoma, tik tiek, kad jis klouniškas, siaubingas ir nešvankus. Šlykštus darkymasis, nepadorūs eilėraštukai... ir kas dar? Kad mane kur velniai raguoti, ar tik aš neišsitraukiau pimpalo.

Taip, taip, Kripsas. Kripsas, vienintelis minioje parodė užuojautą, vėliau priėjo nusiminusiu ir įpykusiu veidu, prilaikė už rankos, nulydėjo žemyn, suvilgė kaktą, paskui prapliupo pikta tirada, kurios prasmė buvo maždaug tokia: būkit vyras, aš nesuprantu, ką Meisonas su jumis išdarinėja ir kodėl, bet aš jūsų pusėje. Tegul tik dar kartą pabando, ir mes pažiūrėsim...

Draugužis Kripsas, pamanė Kesas, šaunuolis, reiktų kada nors jam padėkoti. Jis atsimerkė. Bet, po perkūnais, juk aš darkiausi, o ne Meisonas!

Kesas pažvelgė žemyn ir pamatė nesuvaldomai drebančias savo kojas.

– Ketinu, Meisonai, viską užraukti, – tarė jis, pasigręždamas ir pažvelgdamas į dailų profilį, ramų, išpuikusį, nesuprakaitavusį, dabitišką, o po juo – šilkinė kaklajuostė su švarutėliais taškučiais. – Aš nusprendžiau – gana man Sambuko. Baigiu su tuo Tramončiu ir užraukiu viską. – Nuo viskio Kesas įdrąsėjo ir, nespėjęs pagalvoti, pridūrė: – Jeigu dar duotum man šimto penkiasdešimties tūkstančių lirų paskolą, nusidanginčiau su šeima į Paryžių. Supranti, Prancūzijoje gaučiau kokį nors darbelį ir atsiskaityčiau su tavim, be to...

– Kiek dabar jau esi man skolingas? – Balsas įsakmus, bet vis dėlto nepiktas.

– Ėė, nežinau, Meisonai. Turiu kažkur užsirašęs. Maždaug du šimtus tūkstančių. Bet aš...

Meisonas vėl pertraukė jį – dar draugišku, bet draudžiamu, jei ne kietu tonu:

– Kasijau, nebūk toks kvailas. Už šimtą penkiasdešimt tūkstančių tu ir į Amalfį nenuvažiuosi. Nekvaršink sau galvos dėl pinigų. Sėdėk čia, surengsim gerą cirką. – Meisonas pasigręžė, mirktelėjo ir kone kalta veido išraiška pridūrė: – Noriu pasakyti, vaikeliuk, *linksmai pagyvensim,* o ne ta prasme, kaip tu manai. Iškylos Pozitane. Kapryje. Gerai pasilinksminsim, ir tiek.

Nepaisant pykinimo, nuovargio, kojų virpulio, Kesas vėl be garso sukikeno: *cirkas, tegu tave skradžiai*. Su malonumu prisiminė tą *crise* maždaug birželio viduryje ir delikačią, pilną jaudulio jų pašnekesio akimirką, kai Meisonas, piršdamas savąją cirko idėją, kiek varžydamasis pasakė, jog dalyvių bendrame pasišėliojime būsią keturi: Meisonas, plačiadugnė milžinė Rozmari, jis pats ir – absurdiška, beprotiška! – *Popė*. Ne pašiurpintas, o labiau prajuokintas ir suglumintas, Kesas vaizduotės akimis išvydo savo dorybingą smulkutę airę, dūkstančią lovoje su Rozmari, – abi nuogutėles, – ir taip griausmingai nusikvatojo, kad Meisonas iškart palaidojo projektą, nors ir didžiai raukydamasis.

Kikenimas liovėsi taip pat staigiai, kaip prasidėjo. Vadinasi, Meisonas nieko neketina man duoti. Juo daugiau pagrindo slapčia jį

apšvarinti. Kesas vėl pašnairavo į Meisoną, be žodžių kreipdamasis į jį: jeigu dorai prisipažintum, jog esi žydras ir nori mane išbarškinti, tu, kaubojau, man būtum daug mielesnis.

– Todėl, Kasijau, nustok niekus pliauškęs. Niekur tu nevažiuosi. Atleisk už banalybę, bet visur gerai, kur mūsų...

Šiurpą keliančiu greičiu, padangoms gaudžiant, jie dabar ketera virš milžiniško slėnio švilpė į šiaurvakarius. Kesas įbedė žvilgsnį į Meisono kelį, pravėrė burną, apsigalvojo, raugtelėjo. Ir ilgą akimirką, tarytum silpnai ir neryžtingai priešindamasis ugnikalniui, kurio vaizdas jam nepakeliamas, Kesas atgaivino beprotišką įvykių ir nesėkmių jukinį, atvedusį į šią dieną, šią išvyką, šį siaubą ir šią viltį: Mikelės veidą tą nelemtą šutnią popietę, kai pirmąsyk pažvelgė į jį (o diena jau nuo pat pradžios buvo kupina nelaimės nuojautos, nes toli pakrantėje autostrados tiesėjai sprogdino uolą, ir aidūs, virpantys sprogimai, primenantys karą ir mirtį, visą kelią lydėjo juos; save patį ir Frančeską, kai, einant į kaimą slėnyje, mergina pasakojo apie tėvo ligą, – *tisi, la morte bianca,* tuberkuliozę, baltąją mirtį, kurios, *Dio sa,* Dievas žino, jau ir vienos pakako, bet, matyt, Jis sumanė ypatingai atkeršyti ir prie ligos pridėjo dar vieną baisią nelaimę: nuo tos akimirkos, kai ji išgirdo paklaikusį, bejėgišką tėvo riksmą, iki tos, kai jis atsitrenkė į žemę, praėjo ne daugiau kaip dešimt sekundžių, gal net mažiau, bet jos virto jai amžinybe – ant karvidės stogo, šlapio ir nuožulnaus, rankoms nebuvo už ko nusitverti, ir kai tėvas užkliuvęs suklupo, parkrito ir valandėlę gulėjo išsikėtojęs prie pat kraigo, ji manė, kad nieko baisaus, bet tada jis pradėjo lėtai šliuožti slidžiu kaip stiklas šlaitu, kniūbsčias, kojom į priekį, nepratardamas nė garso ir bergždžiai stvarstydamasis rankomis stogo, – šliuožti ir šliuožti, vis greičiau pakraigės link, o paskui suglebusi jo figūra, išsviesta į tuštumą, nubrėžusi ore lanką, trenkėsi į žemę ir nuo smūgio koja perlūžo kaip skiedra), tą dusinančią popietę, kai, stovėdamas greta Francheskos, pirmą kartą išvydo Mikelę, plačią jo nosies mentę, įdubusius, išblyškusius, raukšlių išvagotus skruostus, šypsnio šešėlio prailgintą burnos įpjovą, švarplėtus dantis ir taškuotą karš-

čiuojančių, ryškiai raudonų dantenų juostelę, – ar ne tada, nuo to šypsnio prasidėjo jo nubudimas?

O gal vėliau, kai karštligiškai blizgančios Mikelės akys pažvelgė į jį iš šešėlyje kabančio hamako, švelniai, klausiamai, netgi nustebusios, ir balsas sušvokštė:

– Amerikietis. Jūs tikriausiai labai turtingas?

Liguistame, visai išsekusiame balse nebuvo nei priekaišto, nei pasipiktinimo, nei pavydo; tiesiog taip kalbėjo žmogus, kuriam amerikietis ir turtas savaime suprantami, neatskiriami dalykai kaip žolė ir žaluma, saulė ir šviesa; šiuos žodžius Kesui buvo tekę girdėti, bet ne iš tokios skurdo ir kančios bedugnės; šaltas prakaitas ir šleikštulys apglėbė jį dviem lipniomis rankomis. Jis matė, kad šis žmogus nedaug už jį vyresnis. Ir galbūt tada prasidėjo jo nubudimas.

– *Babbo!* Tėte! – ištarė Frančeska, pajutusi Keso sumišimą. – Ką tu kalbi!

Mikelės skruostais sruveno prakaitas, Frančeska priėjo ir švelniai, pusbalsiu priekaištaudama tėvui, ėmė šluostyti skudurėliu jam veidą.

– *Babbo*, – ištarė ji, – kaip tau *ne gėda* šitaip sakyti.

Ji paglostė tėvui kaktą, pataisė šiurkščius, sunešiotus marškinius, nubraukė nuo kaktos juodų, prakaito permerktų plaukų sruogas. Su skausmu ir nuovargiu krūtinėje, su niekada nepatirtu alkanu, širdį gniaužiančiu švelnumu Kesas stebėjo, kaip Frančeska rūpinasi ligoniu, ir tas beviltiškas tylus atsidavimas dar labiau pabrėžė ir išryškino merginos grožį. Angelas, pamanė Kesas, kaip kažin ką, angelas... Paskui sutrikęs nusigręžė ir įėjo į trobelę.

Prieblandoje vos įžiūrėjo plūktą aslą, vienintelį varganą stalą ir gilumoje – tuščią karvės gardą su plonai pakreiktais šiaudais; į nosį trenkė šilta rūgšti smarvė ir staiga atgaivino kažkokią paslaptingą, neišreiškiamą ir, regis, negrįžtamai prarastą jo praeities dalį. Viešpatie, pamanė Kesas, juk visa tai aš žinau kaip penkis pirštus. Skausmingai bandydamas iškirsti iš atminties luito seniai praėjusio laiko akimirką, kai pirmą kartą užuodė šį kvapą, Kesas giliai

įkvėpė tarsi mėgaudamasis gižia, šlykščia smarve ir, kone užtroškęs nuo plaučius užplūdusio tiršto puvėsių tvaiko, ūmiai prisiminė: negrai. Iš tiesų viskas taip pat. Tas pats kvapas buvo juodojo pusininko name Sasekso apygardoje, Virdžinijoje. Tas pats prakeiktas vargo smarsas. Tada Kesas iškvėpė ir suglumęs, suspausta širdimi išėjo į saulės apšviestą kiemą; Frančeska, grožio skarmaluose įkūnijimas, linksojo prie tėvo, paskui atsitiesė. Plati, vargana šypsena nušvietė Mikelės veidą, ir betiksliu kaulėtos, glebnos rankos mostu jis pabaidė virš savęs kybantį žalių musių spiečių.

Valandėlę visi tylėjo. Nuo jūros vėl atsklido sprogimo trenksmas – jis atlėkė ant karšto pušis sudrebinusio vėjo šuoro, paskui, kaip viena į kitą atsitrenkiančios statinės, nusirito į slėnio gilumą, tada virto gaudesiu, subyrėjo tarp kalvų į šnabždančius atgarsius ir išnyko.

– *Festa?* Šventė?– paklausė Mikelė.

Įdubęs šypsnys vėl suraukšlėjo jo veidą ir galugerklyje sugargė kraupokas, beprasmis kikenimas, tačiau baigėsi ne juoku, o ilgu, varginančiu kosulio priepuoliu, nuo kurio Mikelės rankos, pečiai, liesas kaklas ėmė trūkčioti kaip marionetės, – kosulys buvo toks ilgas ir garsus, tarytum trapus kūnas būtų stengęsis ne išsigelbėti iš dusinančio kraujo samplūdžio, bet šiurkščiai, lojamai šlovinęs pačią negalią, – ir tik tą akimirką, su pavėlavusia neviltimi, pagaliau nubudęs, Kesas suvokė, jog žmogus miršta. Jis nusigręžė, užmerkė nuo saulės akis ir pamanė: turiu ką nors daryti, ir greitai. Prisiminė moteris su žabų ryšuliais ir vėl pamanė: juk ir aš buvau skurdžius. Bet nieko panašaus nebuvau matęs. Niekada.

– Kodėl jis ne ligoninėje? – niršiai paklausė Kesas. – Kodėl guli čia?

Tuo metu atėjo Gita, žmona ir motina, – susitaršiusiais plaukais, taip pat džiovininkė, karščiuojanti, kaip visada, ant isterijos ribos, – o su ja atsivilko kažkokia nelemta senė nuo kalvų, apsikrovusi amuletais, stebuklingais gėrimais, talismanais.

– Paklausk Kaltronio! – suspigo Gita. – Paklausk daktaro! Jis sako – jokios naudos! Kokia ligoninė! Kam jam ligoninė, jei iš jos jokios naudos! Ir pinigų nėra!

Visa tai prie žliumbiančių vaikų, prie Mikelės, gulinčio hamake su svajinga šypsena, prie besisukinėjančios aplink Madalenos, kaimo burtininkės su trimis dantimis, mazguotomis venomis, mojuojančios amuletu kaip smilkykle.

– Vis tiek jis mirs! – klykė Gita. – Paklausk daktaro! Daktaras tau pasakys!

Po kelių dienų Kesas iš tiesų nuėjo pas gydytoją, užkopė tamsiais žuvimi pradvisusiais laiptais į kabinetą tarsi lizdą, ir ten, vidur šarkiško šlamšto rinkinio, vidur surūdijusių zondų, chirurginių žnyplių, skėtiklių, dėl senumo nurašytų dar lordo Listerio laikais, išdidus, pasipūtęs, išsisukinėjantis Kaltronis, spinduliuojantis tokiu kvailumu ir neišmanymu, kad šis švietė aplink jį lyg rusva aureolė, baigdamas kramsnoti gabalą plaušingo ožkos sūrio, paskelbė savo ištarmę.

– *Perché?* Kodėl? – paklausė išskėsdamas storus, nuo tabako parudusius pirštus. – *Non c'è speranza. E assolutamente inutile.* Jokios vilties. Visiškai beprasmiška. – Ir patylėjo didžiuodamasis savo pareiškimu. – Tai vadinamoji bendroji tuberkuliozė. Nė mažiausios vilties.

Ir Kesas, jausdamas, kaip smilkiniuose iš įtūžio tvinksi kraujas (būtinybė ką nors daryti virto beveik panika – ir per girtas svajas, amžiną blusinėjimąsi, nepaslankumą ir beprasmę savianalizę kaip liepsnos liežuviai prasiveržė beprotiškas troškimas išsiveržt iš savęs, pakilt virš savęs), garsiai ir nekantriai paprieštaravo:

– Ką reiškia „nė mažiausios vilties"? Nors aš ne gydytojas, bet ir tai daugiau žinau! Skaitau laikraščius. Dabar jau nuo to yra *vaistų!*

Tada Kaltronis, iš kurio rausvų lūpų kaip dumblas sunkėsi kvailumas, užmerkė akis už pensnė stiklų ir kvailai oriu judesiu, tarytum dvasininkas, surėmė pirštų galiukus.

– *Vero,* iš tiesų. Regis, yra tokių vaistų. Kažko panašaus į penicilіną. Neatsimenu pavadinimo. – Jis atsimerkė. – Regis, amerikiečių gamybos. Bet Italijoje retenybė. Man pačiam neteko jais gydyti, bet Romoje... – Jis patylėjo. – Šiaip ar taip, tam valstiečiui

jie nebepadės. – Atlaidų žodį *campagnuolo,* kaimiškas, jis ištarė atsargiai, tarsi mikrobo pavadinimą. – Liga per daug įsisenėjusi, be to, jis neišgali susimokėti...

Bet Kesas jau buvo pašokęs ant kojų ir, žengdamas durų link, metė per petį:

– *Che schifo! Merda!* Kaip šlykštu! Mėšlas! Neleisčiau jums padaryt aborto net savo katei!

Bet, nespėjus trinktelėti išklebusiomis durimis, Kesą apėmė gėda, nes gydytojo prasikaltimas buvo tik tas, kad jis gimė Italijos pietuose ir turės – suzmekęs ir nugalėtas, apsimetinėdamas netgi savo tuštybe – iki gyvenimo pabaigos beviltiškai pradūrinėti šunvotes, tepti nušašusioms karvėms spenius ir prirašinėti šarlataniškas piliules bei tepalus žmonėms, teišgalintiems jam atsilyginti – nes jie daugiau neturi kuo mokėti – ožkos sūriu.

O Mikelė ėjo vis blogyn: jau nebeįstengė pasikelti iš hamako, jam be perstojo skaudėjo galvą, dar ėmė skųstis skausmu kojoje, o kosulio priepuolių nebuvo jėgų nei žiūrėti, nei klausytis. Keso primokyta grobstyti Meisono sandėlį (kartą Meisonas su Rozmari praleido savaitę Kapryje, ir tai buvo puiki proga pamažinti jo atsargas), Frančeska pavalgydindavo Mikelę, taip pat Gitą ir vaikus, tačiau ligonio apetitas buvo prastas. Kesas jį kasdien lankė; jiedu varinėjo nepabaigiamas šnekas apie Ameriką, aukso ir prarastos palaimos šalį. Dėl Mikelės Kesas pynė fantastiškai nuspalvintas, būtas nebūtas istorijas. Kartą, smulkiai vaizduodamas Providensą Rod Ailande, apie kurį, tik dėl jam vienam žinomų priežasčių, Mikelė svajojo, Kesas staiga pajuto skausmą bei ilgesį ir, širsdamas ant žeminančio pasiilgimo, stebėdamasis juo, užsikirto viduryje žodžio, o paskui suvokė – kad ir kiek suvedinėtų sąskaitas su tėvyne, tokios baisios nuoskaudos mirštančiajam, tokio nedoro darbo jis nepadarys. Pažvelgė į Mikelę ir nežinia kodėl pajuto nesuvokiamą švelnumą; Mikelė užsnūdo, akys buvo užmerktos, ir Kesas su siaubu pamanė, kad jis mirė.

Netrukus, birželio viduryje, įvyko keistas dalykas, kurį Kesas palaikė geru ženklu: „Bela Vistoje“ apsigyveno jaunas gydytojas iš

Omahos su žmona, tikriausiai jaunavedžiai; jis – neaukštas, rimtas, ežiuku kirptais rusvais plaukais ir su rudų ūsų kvadratėliais kaip dviem pagal spalvą parinktais dantų šepetukais, ji – nedaili, ištįsus, iš pažiūros tikra sportininkė, sausomis, galingomis vidutinių nuotolių bėgikės kojomis. Porelė aiškiai buvo sutrikusi; pragyveno čia visai neilgai, spėjo tik porą kartų sužaisti tenisą vieninteliėje dulkinoje „Bela Vistos" aikštelėje, o paskui (tai, be jokios abejonės, aukščio baimė, – pareiškė nuliūdintas Vindgaseris, – patologinė fobija, priversdavusi net noriau negu daktaras ir jo žmona su kitais bendraujančius turistus sprukti nuo iškilusios į padebesius stačios Sambuko uolos) išmovė šalto prakaito išpilti, – tikriausiai namo, į Omahos lygumas, – karštligiškai išsinuomavę privatų automobilį iki Neapolio ir per skubėjimą palikę, be kitų daiktų, teniso raketes, svarmenų rinkinį, dušo reikmenų krepšelį ir kelias knygas. Vieną iš tų knygų, „Merko diagnostikos ir gydymo vadovą" su paantrašte „Gydytojo terapeuto žinynas", Kesas pamatė ant durininko stalelio jų išvykimo vakarą, atėjęs Vindgaserio prašyti eilinio nuomos mokesčio atidėjimo, – pamatė ir tuoj pat įsikišo į kišenę, džiaugdamasis vertingu radiniu. Nuo to vadovo ir prasidėjo Keso medicininė veikla Sambuke.

BENDROJI HEMATOGENINĖ TUBERKULIOZĖ. *Apyūmė forma: ligos pradžia... užmaskuota. Pirmomis savaitėmis pastebimas svorio kritimas, silpnumas, pakilusi temperatūra. Infekcija plinta ne taip sparčiai kaip sergant atvira forma, įvairiuose organuose aptinkama mažiau pažeidimų. Tačiau jie įvairiapusiškesni: kadangi ligonis gyvena ilgiau, spėja išsivystyti vietiniai pažeidimai. Stipriau pasireiškia limfodenopatija, dažniau pastebima splenomegalija, ir, kaip miliarinio „apsisėjimo" rezultatas, dažnai išsivysto progresuojanti išopėjusi plaučių tuberkuliozė. Sergant šia liga dažnai atsiranda šlapimo ir lyties organų, odos, kaulų ir sąnarių tuberkuliozės požymių. Dauguma ligonių miršta per tris-šešis mėnesius, bet kai kurie gyvena daug metų ir vietiniai pažeidimai dažnai iš dalies pagyja.*

Kesui įstrigo į atmintį tokios ištraukos, o ši – bent jau paskutinė eilutė – žadino ir viltį, ir sielvartą. Jei tiesa, jog *kai kurie* gyvena

daug metų, tai gal ir Mikelė gali atsidurti tarp išgelbėtųjų? „Bela Vistos“ bibliotekoje tarp „Midlmarčo“ ir „Ist Lino“ Kesas rado didžiulį pelių apgraužtą žodyną, susirado ten „splenomegaliją“, o vakare nuskubėjo į Tramontį, atsargiai apčiuopė Mikelės blužnį, išsiaiškino, kad ji ištinusi, išsipūtusi kaip guminė padanga, ir suvokė, kad bent jau Kaltronio diagnozė teisinga.

Gydant ūmias ir apyūmes ligos formas, didžiausią efektą duoda streptomicinas ir dihidrostreptomicinas. Sunkiais atviros miliarinės tuberkuliozės atvejais kartu su specifiniu gydymu antibiotikais rekomenduojama aktyvus palaikomasis gydymas. Sunkios būklės ligoniui gali prireikti intraveninio vandens prijungimo, maitinimo ir vitaminų papildo. Kartais padeda kraujo perpylimas.

Susikniskit jūs savo mėšle, pamanė Kesas, iš kur aš imsiu jam to kraujo? Gerai, prie šio reikalo jis grįš, kai bus metas. Dabar svarbiausias, neatidėliotinas dalykas buvo vaistai, ir, išaušus kitai dienai, – prisikimšęs galvą baisingų žodelių kaip „sakroidozė“, „histoplazmozė“, degdamas beprotišku noru gydyti, – Kesas jau žinojo, kaip prisikasti prie streptomicino. Anksti ryte jis prisistatė prie Meisono durų, pirmąsyk, kaip ir derėjo kylančiam medicinos šviesuliui, padoriai apsirengęs.

Bet Meisonas įvarė jį į kampą. Na, ne visai įvarė į kampą: galų gale jis *nusileido,* apatiškai apsivilko naujutėlaitį flanelės kostiumą, nuvažiavo su Kesu į kariškių krautuvės vaistinę ir ten, gudrių ryšių dėka, gavo trisdešimt kubelių streptomicino – taip pat du švirkštus injekcijoms į poodį ir dešimt ampulių morfijaus, nes Mikelę kankino kojos skausmai: tai įėjo į sandėrį. Taip, sandėrį, susitarimą, – apie jokią labdarą kalbos nebuvo, – ir jau vien už tai Kesas niekada nebūtų Meisonui atleidęs. Savo prašymą jis išklojo tiesiai ir paprastai („Meisonai, supranti, tai Frančeskos tėvas, jo būklė *baisi,* jam reikalingi tie nauji stebuklingi vaistai, kurių tu tikriausiai gali gauti...“ Ir taip toliau.), o atsakydamas į tai, olimpiškai gūžtelėjęs pečiais, Meisonas papostringavo *štai ką:*

– Kas per nesąmonė, Kesai, ir *prašom* nelaikyti manęs visų laikų ir tautų siaubūnu, nes tu ne prasčiau už mane žinai, kad jeigu

kiekvienas amerikietis pradės popinti kiekvieną ligotą ir nelaimingą savo kelyje sutiktą italą, jis per savaitę nusigyvens, kad ir būtų dvidešimties milijonų dolerių savininkas.

Ir, kaip ant šarnyrų pasisukęs skaisčioje rytmečio saulėje, elegantiškas, tvarkingas, gerai pasiūtu, figūrą išryškinančiu flanelės kostiumu, Meisonas pripylė du puodelius kavos iš blizgančios elektrinės kavavirės.

– Žinau, aš – šunsnukis, – ironiškai pasakė jis, – bet pažvelk tikrovei į akis. Jeigu mes pripažįstame visuotinės gerovės valstybės idėją su jos milijoninėmis išlaidomis socialinėms reikmėms, – Europos Atstatymui, ar kaip tai vadinasi, – galim neabejoti, kad savo indėlį jau įnešėm. Kasijau, aš kalbu rimtai. Jeigu pasakyčiau, kiek pajamų mokesčių sumokėjau pereitais metais, pavadintum mane melagiu. Supranti, vaikeliuk, aš jau atrėžiau jiems tiek, kad užteks visam kibirui antibiotikų.

Vis dėlto sandėris įvyko – po kelių valandų pašnekesio, kurio metu Meisonas pirmą kartą išdėstė Kesui savąjį požiūrį į erotikos reikšmę ir net parodė šūsnelę begėdiškiausių litografijų.

– O ką, vaikeliuk, – tarė Meisonas, – gal tai padės tau išsikapstyti iš duobės?

Rytmetiškai neišsiblaiviusiam Kesui projektas pasirodė tiesiog viliojantis. Vėliau jis to pasigailėjo. Tačiau sandėris įvyko. Už vieną meistriškai nutapytą pornografinį paveikslą – pinigai už butą, brendis, streptomicinas. Vidurdienį jie nuvažiavo į Neapolį. O vėlai vakare, prieš imdamasis vykdyti sandorio įsipareigojimą ir pradėdamas vaško dažais tapyti nelemtąjį paveikslą, Kesas patyrė bent tokį malonumą, kad pamatė, kaip visas sunkiai įgytų vaistų gramas sutekėjo iš švirkšto į Mikelės kūną. Jei ko jam ir stigo, tai tik mediko diplomo.

Paskui buvo visas mėnuo padrikų dienų, vis labiau pakimbančių ant tamsios, protą nuo beprotybės skiriančios bedugnės krašto. Kesas gėrė ir nemiegojo; mažiausiai šešis kartus per dieną, o kartais ir dažniau lankė Mikelę, net pametė skaičių tų žygių per karštį pėsčiomis į slėnį ir atgal, – priverstinių, nes isteriškajai Gitai nebuvo galima patikėti injekcijų, net jeigu Tramontyje, nieka-

da nemačiusiame ledo, o juo labiau šaldytuvo, *būtų buvę kur* laikyti vaistus (sykį Kesas atitempė iš miesto didžiulį ledo luitą, bet ledas greitai ištirpo ir paaiškėjo, kad toks būdas dar labiau varginantis negu žygiai nustatytomis valandomis), – ir sukūrė sau griežtą, somnambulišką dienotvarkę, kai įprastas kiparisas prie takelio, seklума upelyje, kurią peršokdavo, akmuo, ant kurio reikdavo užsiropšti norint sutrumpinti kelią šlaitu, pasikartodavo tą pačią minutę ir būdavo tik tarpustotės kelyje į tikslą, kur, išsisėmęs ir apspangęs nuo vyno arba Meisono viskio, prisėsdavo atsipūsti musėmis knibždančioje saulėkaitoje ir šnekučiuodavosi su Mikele (Amerika! Amerika! Kokius melus jis kurpdavo! Kokius himnus, kokius ditirambus giedodavo šitai šaliai!), paskui labai atsargiai pradurdavo išvirinta adata guminį buteliuko kamštelį, ištraukdavo vieną gramą rausvo skysčio ir lėtai suleisdavo į išsekusios, bebaimės Mikelės rankos veną. O Mikelė, gal ir ne taip sparčiai kaip pirma, bet regimai ir be jokios abejonės silpo, džiūvo kaip blyškus, liaunas, vandens ir saulės netekusio augalo stiebelis. Kesas matė, kaip nyksta Mikelė, jį apimdavo aklas įniršis ir, grįžęs iš slėnio namo, siautėdavo ir keikdavo savo bejėgystę, Italiją, Meisoną (gyvulys, jam būtų vienas niekas pastatyti Mikelę ant kojų tik už savus kišenpinigius...) ir tą juodą, piktą, nedorą dievybę, šaltakraujiškai naikinančią savo kūrinius, regis, kaip tik dėl to, kad jie išmoko gydyti savo kūnus, – tiesa, ne sielas...

Questi sono i soli esemplari che si conoscano, – ištarė per radiją pedantiškas, mokslingas balsas, – *...a rigor di termini...* Žinomi tik šie pavyzdžiai... griežtai kalbant...

Meisonas tylėjo, automobilis lėkė ilga ketera, staiga padvelkė šaltukas – saulė pasislėpė už vienišo plunksninio debesies. Keso kakta kaipmat išdžiūvo, nugara perbėgo šiurpas, jis pakėlė butelį ir nugėrė iš jo. Apačioje, slėnyje, debesies šešėlis baisiu greičiu lėkė į vakarus – apspuręs pilkas kažkokio priešistorinio paukščio siluetas rijo laukus, kaimo trobeles, medžius, o slystantį debesies pėdsaką vijosi nepasotinama saulė. Pamažėle debesis nuslinko nuo saulės veido, ir akinanti šviesa bei karštis vėl plūstelėjo į kabiną.

– Klausyk, Meisonai, – sunkiai ištarė Kesas, – klausyk, pasakyk man štai ką: kaip manai, ar jie to turės?

– Ko, Kasijau? – draugiškai atsiliepė Meisonas.

– Na turės, PASK'o. Praeitą kartą, antradienį, ar jie tikrai pasakė, kad šiandien bus?

(Vėl Merkas; klampi terminija įstrigo atmintyje kaip vaikiškas eilėraštukas: „Paraaminosalicilinė rūgštis rekomenduojama dažniausiai kaip pagalbinė priemonė gydant streptomicinu ir dihidrostreptomicinu, nes stabdo ir mažina organizmo pasipriešinimą šiems vaistams. Tais atvejais, kai streptomicinas ir dihidrostreptomicinas kontraindikuoti arba neduoda teigiamo efekto, paraaminosalicilinė rūgštis gali būti naudojama viena, nes sukelia antituberkuliozinį veikimą".

Paskutinė galimybė, paskutinė viltis. Kodėl, dvi savaites stebėjęs, kaip gęsta Mikelė, jis tik dabar aptiko pas Merką tą neįkainojamą nuorodą, suvokti buvo neįmanoma; šią vietą visiškai atsitiktinai Kesas rado tik prieš tris dienas, mieguistai sklaidydamas vadovą prie Mikelės hamako, ir iš karto suprato, kad privalo gauti šitų vaistų, net jeigu stebuklas ir neįvyktų, net jei tai viso labo būtų paskutinis beviltiškas ir nieko nereiškiantis gestas.)

– Jie tikrai pasakė, kad šiandien bus? – pakartojo Kesas.

– Tikrai, tikrai, – atsiliepė Meisonas. – Vaikeliuk, nekvaršink sau galvos.

– Negaliu... – apsipildamas prakaitu, pradėjo Kesas. – Girdi, Meisonai, aš negaliu visko iš karto sumokėti, aš ir taip tau skolingas. Girdi, pripliusuok prie viso kito...

Bet – keista, neįtikėtina, ar tik jam nepasivaideno? – Meisonas atsakė:

– Liaukis, Kesai, nekalbėk kvailysčių. Aš viskuo pasirūpinsiu, gali, jei nori, laikyti tai mano dovana. Be to, antradienį sužinojau kainą. Vaistai pigūs. Vaistininkas pasakė, kad jie sintetinami iš akmens anglių dervos, kaip aspirinas, ir jie užsivertę tavuoju PASK'u. Net jeigu... – Kesas įdėmiai pažvelgė į Meisoną; ar šypsena, netgi labai geranoriška, ar kažkas kita gudriai ir suktai iškreipia lūpas? – ...jie būtų labai brangūs, vis tiek juos tau nupirkčiau. – Didžia-

dvasiškai šypsodamasis, Meisonas trumpam nutilo ir patrynė popierine servetėle vieną tamsių akinių stiklą. – Negi, po šimts, nepadaryčiau tau tokio menkniekio? Aišku, ji – *užkietėjus* vagilė, tu manęs niekaip nenugincysi, bet jeigu senuko, kaip tu nupasakojai, išties tokie prasti reikalai, negi aš nepadarysiu tokio menkniekio, kad padėčiau jam vėl atsistoti ant kojų? Galiausiai jis nekaltas, kad ji... na, pats supranti. Todėl, Kesai, baikim, moku aš, sutarta?

Kesas neatsakė. Jau grimzdamas į snūdulį, jis žvelgė į slėnį pro primerktus vokus, jautė, kaip atvimpa žandikaulis, rankos ir kojos suglemba nuo nuovargio, ir mąstė: velniam man tavo dovanos. Juo labiau Mikelei. Aš su tavim atsiskaitysiu. Už viską atsiskaitysiu.

Vis aukščiau ir grėsmingiau į mėlyną dangaus skliautą kilo Vezuvijus; staiga ugnikalnis susverdėjo, pakrypo į šoną, ėmė virsti – tai jų kadilakas, sužvieges padangoms, padarė staigų posūkį ir ėmė lėkti nuokalne į Neapolio slėnį. Tada įvyko tai, ko Kesas visą dieną kraupiai baiminosi. O Dieve, pro užplūstantį siaubą šmėstelėjo mintis. Vėl. Vėl prasideda haliucinacijos. Ir iš tiesų trumpą akimirką, – Keso ranka tuo metu įsikibo į durų rankeną, bet ne ieškodama atramos, o nevalingai reaguodama į staigų, tuoj pat nuslopintą norą pulti ant kelio, – ant mėlynuojančio ugnikalnio šlaito jis išvydo plaukuoto, nerimastingai raudonos spalvos, negrabiai tiesiančio letenas tarantulo kontūrus; milžiniškas kaip Koliziejus šlykštūnas rangėsi; po kelių sekundžių jis ištirpo kraštovaizdyje, išnyko. Keso širdis garsiai daužėsi. Jis kietai užsimerkė, mąstydamas: negalvok apie nieką, galvok apie šviesą. Ranka, sugniaužusi durų rankeną, atsileido, nukrito tarp kelių. Regis, iš tiesų baltoji karštinė, sušnabždėjo pats sau. Dabar, tamsoje, radijo pranešėjo balsas nutilo, o Meisonas tarškėjo kaip tarškėjęs, atkakliai ir ištvermingai:

– Taigi, Kesai, grįžtant prie to, apie ką kalbėjom, kultūros žlugimo, meno sunykimo amžiuje žmonės vis tiek turi rasti veiksmingą išeitį žmogaus emociniams ir psichiniams impulsams. Pamenu, kaip bandžiau tave tuo įtikinti važiuojant į Pestumą, ir ne-

abejoju, kad galų gale pripažinsi šitą teoriją. Prisimink, ką sakiau apie Nyčės apoloniškojo ir dioniziškojo prado koncepciją – nuostabus romantizmas, bet logiškai visai įtikėtinas... Ir dabar, kai meną apėmęs toks nuosmukis ir sąstingis, visuomenė turi ryžtis dioniziškam šuoliui kažkokios dvasinės plynaukštės link, kur įmanomas absoliučiai laisvas visų jausmų veikimas... Tu, Kasijau, nenori suprasti, koks moralus ir netgi esmingai kupinas religingumo yra orgiškasis principas... ne tik todėl, kad atmeta buržuazinius sąlygiškumus, – tai būdas „gyventi pavojingai" – vėlgi Nyčė, – bet, kaip antrinis reiškinys, yra „sakymas taip" kūnui... supranti, priapinės apeigos... amžių bėgio pašventinti... tavo draugai, garbingieji graikai... naujalorensiškas... senovinis ritualas... falinis įsiskverbimas... kaip džiazas... *pro vita*, o ne *contra*. Už gyvenimą, ne prieš, vaikeliuk... tai, ką negras ir bytnikas žino instinktyviai... dievaitė kalė... dieviškas raumens susitraukimas... ir priešpaskutinis orgazmas...

Balsas iš pradžių užliūliavo, paskui tapo negirdimas; Kesas, bejėgis, jau suglebęs ir silpstantis, iš alpulio persikraustė į snūdulį, ir beprotiškas, kankinantis regėjimas užvaldė jo sąmonę: jį prakalbino Popė, kaip visada apsupta vaikų.

– Kesai, – liūdnai ištarė ji, – aš žinau.

Popė nutolo ir vėl pasirodė su Francheska. Jos vaikštinėjo saulėta pieva, nubirusia tauriškomis plukėmis, baltomis, purpurinėmis, rausvomis, ir perregima, skaisti diena buvo pilna švelnaus jos poringavimo.

– *Mia madre andava in chiesa ogni mattina, ma adesso mio padre...* Mama eidavo į bažnyčią kiekvieną rytą, bet dabar tėvas... – Francheska liūdnai nutilo.

Ir šit jos kartu brenda per upelį, Francheska pasikelia sijono apačią apnuogindama švelnias apvalias šlaunis. Nejaugi tai ne vien sapnas? Ant kranto, ant žole apžėlusios kalvos, kur amžinai gulė vėsus gluosnių šešėlis, Francheska pagaliau buvo nuoga, ir jis, taip pat nuogas, laikė tvirtai apkabinęs šiltą jos kūną.

– *Carissima,* brangioji, – šnabždėjo Kesas ir, ilgai neatsiplėšdamas, bučiavo jos lūpas...

Minkšti myluojantys Frančeskos delnai perbraukė jam krūtinę... ir plaukus. Švelniai jis palietė svarių jaunų jos krūtų spenelius, dar švelniau – tą drėgną slaptą vietą... ir kaip atsakas jai iš lūpų ištrūko žodis: *Amore!* – lyg šūksnis iš madrigalo...

Bet tuo metu ausys prisipildė kitų garsų, susiliejančio šimtų transporto užtvindytų gatvių gaudesio, ir pieva, plukės, gluosniai, jo palaimingoji Frančeska – visa išnyko. Plūstelėjo puvėsių kvapas, šlykštus saldžiarūgštis irimo, mirties tvaikas. Kažkokiame juodame, šlapiame, mirties įlankos juodumos subjaurotame krante Kesas ieškojo atsakymo, įminimo. Tamsumoje jis šūkčiojo nesuprantamus žodžius, aidas grąžindavo juos atgal atsiliepdamas kažkokia keista kalba. Jis žinojo, jog kažkur yra šviesa, bet ji, lyg vaiduoklis, kažkaip jo išvengdavo; bežadis, jis bandė kažką išrėkti, ką sužinojo per vėlai, jau nubusdamas.

– *Kelkis, Mikele, kelkis ir eik!* – *suriko Kesas.*

Ir akimirkos dalį – tarp tamsos ir šviesos – jam pasivaideno, kad pagijęs Mikelė, stiprus ir sveikas, ateina pas jį.

Kelkis, Mikele, mano brolau, kelkis!

– Šarona – Džonio Rėjaus gerbėja, ji nekenčia Frenkio Leino, – kažkur virš jų sučirškė amerikietiškas balsas.

Visas apsipylęs prakaitu, bukai maudžiančia galva, Kesas lėtai atitoko. Jį graužė aitrus liūdesys, alinantis geismas. Jis gulėjo išdribęs ant odinės sėdynės – paskui atsisėdo, pamatė, kad Meisono viduje nėra, o automobilis stovi pažįstamoje aikštelėje, pačioje saulėkaitoje. Dvi paauglės, išraudusios nuo spuogų, su skarelėmis ir mėlynais džinsais, praėjo pro šalį laižydamos ledus ant pagaliukų ir tauškėdamos apie kultūrą:

– Šarona nieko, išskyrus Džonį, pakęsti negali.

Apkvaitęs nuo alkoholio ir per trumpo snūdulio likučių, Kesas paieškojo akimis Meisono, bet nepamatė nieko, išskyrus šviesiaplaukį, neįtikėtinai ketvirtainiškos galvos kareivį, kuris švilpaudamas žingsniavo prie kariškių krautuvės. Staiga Kesą apėmė siaubas. Kas bus, jei Meisonas negaus PASK'o? Kas bus, jei produktus ir gėrimus gaus, o PASK'o – ne? O ką, jei tas niekšas nutarė jį pašokdinti? Koja užkliuvęs už sėdynės, Kesas vos neišvirto ant asfal-

to, bet išsilaikė ir nulaviravo žemos, į baraką panašios kariškių krautuvės link, murmėdamas sau po nosimi, prakaituodamas kaip darbinis arklys, ir tik pusiaukelėje pavėluotai susivokė (pamatęs, kaip paraudo, suspaudė lūpas ir skubiai nukreipė akis į šalį kažkokia kariškio žmona), jog kažkas styro jo kelnėse žemiau juosmens. Sustojęs Kesas susitvarkė, tada nuskubėjo prie stiklinių durų. Kai išleistais virš kelnių marškiniais su minia tėvynainių įėjo į vidų, jį pasitiko šaltas kondicionuoto oro gūsis ir kramtomąją gumą žiaumojantis vyresnysis seržantas piktomis mėlynomis akimis ir ilgu kibirėlio formos smakru.

– Kur leidimas? – tarė seržantas, pakeldamas akis nuo stalelio.

– Ieškau draugo, – atsakė Kesas.

– Parodyk leidimą.

– Aš neturiu leidimo, – ėmė aiškinti Kesas, – leidimą turi draugas, ir paprastai...

– Kareiviuk, paklausyk, – tarė seržantas, stumteldamas į šalį komiksus ir nedraugiškai žvelgdamas į Kesą, – ne aš taisykles nustatinėju. Jas nustato Dėdė Semas. Norintiems įeiti į šią krautuvę *reikalingas leidimas*. Vado pasirašytas ir dar personalo viršininko patvirtintas. Tu seniai čia? Iš kokio dalinio? Apsaugos būrio? Štabo?

Kesas pajuto, kaip jam iš krūtinės veržiasi kažkokie į raudą panašūs garsai, ir įtūžis raudona migla aptemdė akis.

– Štai dar ką, drauge, norėčiau tau patarti, – kalbėjo toliau seržantas, –tavim dėtas persirengčiau civiliniais drabužiais ir labiau pasirūpinčiau savo išvaizda. Ypač kai esi gerokai įmetęs. Taip, kaip dabar atrodai, tinki tik paukščiams baidyti. Tavim dėtas eičiau kur nors ir gerai išsimiegočiau.

Sutrikęs, išsižiojęs Kesas nepatikliai žvelgė į seržantą; jame kaupėsi įniršis ir pasipiktinimas; lediniame ore it saldus sirupas iš magnetofono liejosi prislopinta šokių muzika – saksofonai, klarnetai, styginių inkštimas; iš kažkokio kito šaltinio, tarsi varžydamasis su šokių orkestru, švelniai, nepataikydamas į taktą, verkšleno sentimentalių dainų atlikėjas. Kvepėjo vaistine užkandine, le-

dais, pienu, išlaistyta kokakola. Dar vienas žodis, – lėtai, sunkiai, susikaupęs mąstė Kesas, – ir vošiu jam į snukį. Nors per miglą galvoje ir girtą stingulį nebuvo dėl to visiškai tikras, regis, sugniaužė kumštį ir net užsimojo, – bet tuo metu kažkas palietė jam ranką ir jis pamatė, kad į pašnekesį įsiterpė Meisonas.

– Seržante, viskas gerai, – tarė Meisonas, – jei galima, tegul įeina su mano leidimu. Tai... ee... mano *patarnautojas,* jis padės man išnešti pirkinius. – Ir piktai kreipėsi į Kesą: – Puikiai man padedi! Penkiolika minučių žadinau, negalėjau prižadinti. Seržante, ar praleisit jį?

– Taip, pone. Gerai, pone.

Ir Kesas numėklino Meisonui iš paskos – *jo patarnautojas*. Tai buvo kone paskutinis lašas...

Kesas jautė, jog pamažu irsta. Tik alkoholį būtų ištvėręs. Tik gryną nuovargį būtų kaip nors atlaikęs. Bet alkoholis kartu su išsekimu (kiek valandų jis miegodavo pastarosiomis savaitėmis – keturias? tris? – pats nežinojo, bet nuovargis susikaupė toks, kad jau kėlė grėsmę proto blaivumui, dvasios sveikatai, grėsė pačiam miegui, jau sužalotam ir sutrikdytam košmariškų ritualinių žygių šešiskart per dieną, todėl net sapnuose jis nenukrypstamai kropindavo per uolas ir akmenis mintyse skaičiuodamas orientyrus kiparisus, o pirštai įšvirkšdavo jėgą ir gyvybę į visada ištiestą Mikelės ranką) – viskis kartu su nuovargiu buvo stipresni, ir abu susitarė išvest jį iš proto. „Kas man GEEra bus ir tau GEEra bus kada nors“, – bliovė dainininkas, ir Kesas, kėblindamas paskui Meisoną į maisto skyrių, pajuto nesuprantamą abejingos ir bevil-tiškos linksmybės antplūdį. Prieš juos išdygo prakauli raudonveidė kariškio žmona, mūvinti ilgomis duksliomis kelnėmis.

– Hari! – užkakariekojo ji. – Jie *neturi* kremo!

Ir Kesas, sprausdamasis pro ją, suniurzgė:

– Tik pamanykit, koks košmaras.

Jo pastaba nebuvo išgirsta, ir jis tebepėdino Meisonui iš paskos, įstrižai, svirduliuodamas tarp konservuotos sriubos, šunų ėdalo, tualetinio popieriaus piramidžių, o sykį net įsispraudė į kaž-

kokią eilę ir atsidūrė tarp dviejų stambių kūnų, kurių vienas pasirodė esąs majoras gurgždančia chaki spalvos uniforma; jis rūsčiai dėbtelėjo ir tarė:

– Kur taip skubi? Stok į galą.

Kesas sukikeno ir išgirdo glebų apsnūdusį savo balsą:

– Majore, netikėkit jais, taikos meto kariuomenė – tai ne valkatų kompanija, štai kad ir jūs – šaunus, garbingas...

Bet tuo metu Meisonas pastvėrė jam už rankos ir ėmė mandagiai atsiprašinėti: *Majore, jis – tiesiog juokdarys, nekreipkit į jį dėmesio,* o paskui tiesiai ausyje Kesas išgirdo Meisono balsą, įsakmų, valdingą: *Idiote, tvardykis. Vakare aš tau leisiu maivytis kiek patinka. Bet tik ne čia. Nori, kad nupirkčiau vaistų, ar ne?*

– Šku, Meisonai, – išgirdo Kesas save sakant. – Šku, šku, drauguži. Kaip pasakei, taip ir bus.

Netrukus, grūstyje vėl trumpam atsilikęs nuo Meisono, Kesas atsidūrė fotoprekių skyriuje ir, kone gulėdamas ant prekystalio tarp sukrautų į krūveles oranžinių dėžučių su spalvotomis „Kodachrome" juostelėmis, tarp objektyvų, eksponometrų ir odinių kamerų dėklų, susikaupęs žvelgė pro fotoaparato vaizdo ieškiklį.

– Bet štai ką aš norėjau sužinoti, – ėmė meilikauti jis pardavėjui kapralui, – štai ką iš tiesų norėčiau sužinoti: ar tas fotoaparatas įamžina visiems laikams? – Jis ėmė pavojingai svirti. – Tiesiog spusteli mygtuką, nufotografuoji Mertlę su mažyliais, paskui tėtuką su mamyte, paskui Badį, paskui savo broliuką ir savo geriausią draugą Smitį, ir...

Užbaigti minties Kesui nepavyko, nes kartu su pardavėjo šūksniu: „Beitsai, ateik, padėk man išvaryti girtuoklį!" – jis vėl pajuto šalimais Meisoną, išgirdo atsiprašinėjimus, paskui buvo tuštumos tarpsnis, tarytum kažkas būtų pritykinęs ir staiga neskausmingai trinktelėjęs per galvą plaktuku. Netrukus (po dviejų ar penkių minučių? Laiko tįsumas išnyko) Kesas stulbinamai ir džiugiai atgijo; rankose pasijuto laikąs vaikišką raketinį šautuvėlį ir, užsidėjęs jį ant dešinio peties, ėmė pavojingai vinguriuoti tarp prekystalių plėšdamas visa gerkle.

– Dieve... laimink... *Amerriką!* – baubė jis. – Mylimą... šalį! – Išsilenkęs kariškos jį sučiupti bandžiusios rankos, jis mikliai, pagal visas žygiuotės taisykles – *viens du, kairę dešinę* – patraukė per krautuvę, susidūrė su avižinių dribsnių dėžučių piramide, ir toji pabiro prie jo kojų putliai sproginėdama. – Būk greta jos! – išgirdo jis savo maurojimą tapnodamas tolyn. – Ir vesk ją... *Iš kelio!*

Jam žygiuojant, akinamai kaip žaibas nušvito tiesa: jis užsitrauks baisią nelaimę – ir beviltiški, maldaujami žodžiai (*Slotkinai, tėve, senas išminčiau, ką man daryti? Pamokyk mane, bėdos ištiktą.*) išsiveržė lyg trumpa ugninga litanija; bet, visiškai nebesivaldydamas, įsakmiai rėkalodamas, Kesas tebemarširavo po krautuvę gąsdindamas šunis, kapitonus, pulkininkus, vaikus, pirkėjus.

– Iš kelio! Iš kelio, kariūniški pašlemėkai! Praleiskite tikrą, grynaveislį amerikietį! – *Žybt!* – Kesas iššovė iš raketinio šautuvėlio į susigūžusią kariškio žmoną. – *Žybt!* – Šita – sumokėti už Tėvus Įkūrėjus! – *Žybt!* – Apkūnus, iš pykčio virpantis pulkininkas atsidūrė jo taikiklyje. – *Žybt!* – Šita – atsiskaityti su didžiai gerbiama ponia ambasadore! – *Žybt!* – Šita – už ekonominę pagalbą. Tarptautinius įsipareigojimus! – *Žybt!* – Galas, stingdamas iš siaubo, pamanė Kesas. Perliejo šiurpas, ir tą pačią akimirką, kai jis nusitaikė į akiniuotą majorą bei jo žmoną, ketindamas vienu šūviu nušauti du zuikius, burnoje pajuto pažįstamą rūgštų skonį, pranašaujantį nuovokos praradimą. – Šita – už Tomo Džefersono sielos ramybę! – suriaumojo jis. Raketinis šautuvėlis, iškvėpdamas paskutinį kvapą, silpnai ir neryžtingai ištarė *žybt* – ir pagaliau Kesą pastvėrė kažkieno stiprios rankos, diena susverdėjo, pakrypo ir nugrimzdo į tamsą...

– Tau, vaikeliuk, labai pasisekė, kad išvengei areštinės, – prisiminė jis Meisoną sakant po kelių valandų, jiems grįžtant per Sorentą.

Kelionėje šviesa keitė tamsą, keisti, kintantys šešėliai – painų, gluminančių regėjimų kupiną pusiausnūdį. Galutinai išsekęs, Kesas nė žodžio nepratarė Meisonui ir netgi neatsakinėjo į tokias keistas pastabas (nors kruopščiai jas įsiminė, kad ateityje galėtų pasiremti ir atsakyti veiksmu), kaip antai:

– Dėkok Dievui, kad tave ištraukiau, dabar, tikiuosi, supranti, kad esi visiškai nuo manęs priklausomas.

Ir net kažkur virš Pozitano, kai šiek tiek prasiblaivė, Kesui pakako jėgų tik praplėšti mieguistas akis ir dirstelėti į Meisoną, kalbantį:

– Kad ir pavirtęs visiška griuvena, vaikeliuk, manau, įstengsi suprasti, kodėl ketinu ja užsiimti. Kokia jai nauda iš girtuoklio? Juk galų gale reikia kam nors ją pamankštinti...

Kesas neatsakinėjo laukdamas tinkamo meto. Nieko, išmuš ir jo valanda. Jis vėl užsimerkė ir išmiegojo visą kelią iki Amalfio, kur turėjo susitikti su į *festa* atėjusia Pope.

Bet – keista, nesuvokiama ir, aišku, neatleistina – Meisonas jį vis dėlto apmovė: vaistų Kesas negavo. Kai Amalfyje, išlipęs iš automobilio, jis rengėsi ištraukti buteliuką iš kartono dėžutės, padėtos ant užpakalinės sėdynės, Meisonas netikėtai užtrenkė duris, šaltai dėbtelėjo ir, staigiai paspaudęs greičio pedalą, nurūko.

– Patrauk nagus, – piktai ištarė jis. – Vaistų neduosiu, kol *neapsigalvosi*. Užsuk šįvakar pas mane. – Jo veide atsišvietė tokie beformiai, painūs jausmai, jog Kesui pasirodė, kad ir Meisonas tuoj pat pames galvą. – Užsuk šįvakar pas mane, – pakartojo jis keistu, pridususiu balsu, – gal ir vėl dėl ko nors susiderėsim.

– Po velnių, Meisonai, juk žadėjai... – pradėjo Kesas.

Bet kadilakas jau įnėrė į pavakario prieblandą ir dingo kelyje į Sambuką. Kokį sandėrį Meisonas turėjo galvoje? Šito Kesas taip ir neišsiaiškino, bet tą popietę, kai stovėjo sverdakuliuodamas Amalfio aikštėje, priblokštas Meisono poelgio ir netikėto jo išvažiavimo, jis jau suvokė, kad į jį mestame Meisono žvilgsnyje, be neapykantos, buvo tiek pat, jei ne daugiau, kažko kito – žinoma, ne meilės, bet kažko pasibjaurėtinai į ją panašaus.

Dabar aišku, kad teks apšvarinti tą šunsnukį, pamanė Kesas ir, įėjęs į *drogheria,* bakalėją, nusipirko butelį vyno. Kai visa tai baigsis, aš išsiblaivysiu. Išsiblaivysiu ir išmalsiu Meisonui snukį.

Kesas jautėsi visiškai pasiligojęs. Kai susitiko savo šeimą pajūrio *festa*, Popė atidžiai pažvelgė į jį, pareiškė, kad jis atrodąs „košmariškai", ir primygtinai pareikalavo tuojau visiems grįžti į Sam-

buką. Kesas žvelgė į ją per atrakcionų dulkes: jos kaktą buvo išpylę prakaito lašeliai, kalbėjo susijaudinusi ir atrodė nepaprastai dailutė; ką ji kalbėjo, jis beveik negirdėjo, bet kiekviename žodyje skambėjo susirūpinimas. Sielvarto apimtas, jis suvokė, kad pernelyg ilgai, ilgiau, nei leidžia moralė ar paprasčiausias žmoniškumas, Popė jam tarsi neegzistavo.

Vėliau šiek tiek prablaivėjo – pakankamai, kad suskaičiuotų bendrus išteklius ir išsiaiškintų, jog pinigų autobusui nepakaks.

– O tu dar nusipirkai butelį vyno! – sušniurkščiojo Popė. – Po šimts! Turėsim dabar plumpinti penkias mylias į kalną!

Pasipiktinusi, vos neverkdama, su trimis jaunesniaisiais vaikais ji nuėjo pirmyn, o Kesas su Pege nusivilko iš paskos. Gęstančioje violetinėje prietemoje susikibę už rankų jie ėjo pakrante, paskui aukštyn keliu tarp citrinmedžių sodų. Iš pradžių Pegė buvo rimta, prislėgta, nusiminusi, tik garsiai žiaumojo cukruotus migdolus. Paskui tarė:

– Tėti, kodėl žudai save? Mama sako, kad tu žudai save, nes daug geri ir visai nemiegi. Ji visą laiką verkia ir verkia. Jau daug dienų. Tėti, ar tu tikrai žudai save?

Iš jūros sklido tolimas irklų pliaukšėjimas, o iš kažkur – muzika, švelni, neaiški, paženklinta ilgesio.

– Ji sakė Timiui, kad tu turi mylimąją. Tėte, ar tu turi mylimąją?

Kesas sustojo užsidegti cigaro, nieko neatsakė, pamanė: brangute, mano mieliausia mažyte, jei aš galėčiau tau paaiškinti...

– Žinai, ką, – toliau kalbėjo Pegė. – Ji sakė Timiui, kad tu tiesiog senas ožys ir niekada neateisi į protą. Tada ji vėl pravirko. Ir verkė verkė.

Kesas paėmė dukrelei už rankutės, ir jie nužingsniavo į kalną. Po galais, pamanė jis, Popė žino. Paskui tarė sau: o argi ko kito buvo galima tikėtis? – ir nusiramino. Pegė tarškėjo apie žaviąsias įžymybes, apie kino žvaigždes. Kesas vėl prisiminė Mikelę.

Nebus taip lengva, mąstė jis, išplėšti iš Meisono vaistus; bet staiga jį ištiko toks galingas ir nepaaiškinamas džiaugsmo priepuolis, kad labiau priminė siaubą. Paskui Pegė paprašė „sugalvoti

dainą apie kino žvaigždes“, Kesas gurkštelėjo vyno ir visa gerkle užtraukė:

Eidami pro žvėryno voljerus,
Mes regėjom vilkus ir panteras;
Girto Bernso čia jau nebėr,
Taip pat ir Alisos Ader.

Netrukus padrikai šnekučiuojantis su nusikamavusiu, suirzusiu jaunu amerikiečiu, nežinia kaip sudaužiusiu savo automobilį, – užmarštis ir tamsa vėl ėmė telktis apie Kesą.

10

Ir taip nutiko, kad ilgai po to, kai naktis jau pasibaigė, Kesas beveik nieko negalėjo prisiminti. O kelios valandos nuo mūsų pirmo susitikimo kelyje iki tada, kai, daugiau ar mažiau išsiblaivęs, iškeliavo su manim į slėnį, nepaliko Keso atmintyje – kaip po ilgos narkozės prabudusiam žmogui – nė menkiausio pėdsako. Bet jam dažnai atrodydavo, – kai bandydavo pralaužti šitą sieną, užtvanką, už kurios glūdėjo svarbūs prisiminimai, – kad tuoj kažkas atsiskleis; kad nepramanytas įvykis, mįslės įminimas visai čia pat, panašiai kaip vardas, kuris sukasi ant liežuvio galo, o tu niekaip negali jo prisiminti. Ši realybė Kesui buvo beprotiškai reikalinga. Turėdamas įrodymą (netgi ne tiek įrodymą, kiek galutinį ramų įsitikinimą, jog Meisonas išprievartavo Frančeską), jis būtų galėjęs pasiguosti bent tuo, kad veikė sąžiningai ir pagrįstai – keršto skatinamas. Galiausiai Kesas žinojo, kad, atkūrus šį tikrovės tarpsnį, jam kaip nors pavyks suvokti viską, kas įvyko tą naktį ir kitos dienos rytą. Kaip jis man pasakė ant upės kranto Pietų Karolinoje, Frančeskos mirtis ir Meisono nužudymas ištrynė jo sąmonėje viską, išskyrus bendriausias šių įvykių apybraižas, panašiai kaip kontūzijimas ar kokia kita, skausmingai ir gailestingai atmintį atimanti katastrofa.

Tačiau Kesas nebenorėjo, kad ši malonė užsitęstų. Nors tai žadėjo naujas kančias, jis troško *žinoti*. Ir taip nutiko, kad ne tik Kesas, pasakodamas apie save, apie Meisoną ir visa kita, atvėrė atkampiausias mano sielos kerteles, apie kurias lig tol nė manyti nenumaniau, bet ir aš, žinodamas kai kurias tos nakties nuotru-

pas, išvedžiau Kesą ten, iš kur jis kitomis akimis išvydo visus tuos įvykius, ir, veikdami kartu, mes sugriovėme sienas, už kurių taip ilgai glūdėjo įkalinti jo prisiminimai.

Juos visus – Kesą, Popę ir vaikus – į kalną tikriausiai užvežė koks nors automobilis, nes toks kaip tądien pats būtų neįstengęs užkopti; tačiau tiksliai nustatyti šito jau nebepavyks, nes Popė tiesiog pamiršo, o vaikai buvo pernelyg maži ir tokie dalykai jiems nerūpėjo. Paskui rūmuose Kesas užmigo ir išmiegojo bent dvylika valandų, bet jį kankino kupini įtampos ir neatidėliotinų darbų košmarai (kai ką jis įsiminė: jo šaukėsi Mikelė, raudojo Frančeska ir, su siaubu nujausdamas mirtį, jis žiūrėjo, kaip neįkainojamas vaistų buteliukas, išsprūdęs jam iš rankos, nuplaukia juodais kažkokios audringos įlankos vandenimis), jis nubudo balsu raudodamas, prakaito permerktas ir, kol kambarys sukosi jam prieš akis, klausėsi, kaip šūkauja, laido gerklę kino žmonės, kaukšėdami laiptais baseino link.

Kieme buvo tamsu nors į akį durk. Drėgnas ir šiltas oras laižė odą tarytum didžiulis liežuvis. Ties ausim griaudėjo keisti, tąsūs „Don Žuano" akordai ir frazės. Kada jis įjungė patefoną? To Kesas nesuvokė; buvo aišku, kad patefonas groja jau ne vieną valandą, automatiškai nuleidinėdamas plokštelę po plokštelės iš krūvos, ir kad muzikos iškraipymus sukėlė karštligės siaubiamos jo smegenys. Kesas pasuko iki galo garso rankenėlę – galingas muzikos skambesys teikė kažkokio pasitikėjimo, skatino vagystei, kurią reikėjo atlikti nedelsiant, – o paskui, tamsiame prišlemštame kambaryje, sverdinėdamas ir atsimušdamas į visokius prakeiktus daiktus, jis vargais negalais pasiekė praustuvę ir įkišo galvą į vandenį; tačiau tai jo neišblaivė, tik apmaldė galvos skausmą ir trumpam atvėsino tvinkčiojančią kaktą ir degantį veidą. Kesas girdėjo, kaip gretimame kambaryje Popė tylutėliai šnekučiuojasi su Pege, kiti vaikai miegojo. Jis prisiminė, jog tą akimirką pamiršo ir Francęską, ir Meisono grasinimus automobilyje, ir tai, kad šiąnakt Meisonas net gali pabandyti tuos grasinimus įvykdyti; visa tai nustūmė viena mintis, užvaldžiusi jį kaip paranojiška manija arba siautulingas nebetvardomas geidulys:

Privalau nunešti Mikelei tų tablečių. Privalau.

Jau ir taip pusantros dienos Mikelė nebuvo gavęs antibiotikų, ir Kesas intuityviai jautė (kaip vėliau paaiškėjo, visai pagrįstai), kad ilga pertrauka tarp vienų vaistų ir kitų leis ligai dar atkakliau užpulti jau ir taip pragaištingai nusilpusį kūną ir visai jį pribaigti. Tad Kesas mąstė: tų velnio tablečių bent jau nereikia laikyti šaldytuve. Pradėsiu jas duoti, ir gal man pagaliau pavyks išsimiegoti.

Jis nušlepseno per tamsų aukštą į kiemą, tada užlipo pas Meisoną ir išėjo į balkoną. Prisiminė, kad tuo metu jo visiškai nedomino, *kokiu būdu* gaus tų vaistų. Kesas nesitikėjo, kad Meisonas atsisakys duoti buteliuką, ir nepagalvojo, kaip tokiu atveju elgtis, kaip Meisoną priversti. Žinojo tik, kad pagal susitarimą tabletės priklauso jam ir kad jas pasiims. Beveik tiksliai numanė, kur jos laikomos, – viršutinio aukšto vonios kambaryje, ten pat, kur Meisonas laikė streptomiciną ir kitus savo vaistus, – Kesui net netoptelėjo, kad galėtų iškilti kokia nors kliūtis; visus jo judesius ir poelgius dabar valdė tik girtas maniakiškas ryžtas.

Tuo didesnę neviltį ir tuštumą Kesas pajuto, kai netrukus vėl atsidūrė apačioje, savo tamsiame miegamajame, tuščiomis rankomis. Jis užlipo į viršų, nulipo žemyn, o stebuklingieji vaistai taip ir liko Meisono vonios kambaryje. Kaip tai įvyko? To jis nesuprato. Tik blausiai prisiminė, kad įėjo į Meisono kambarį dėdamasis labai svarbiu bei ryžtingu, bet nerado salone nieko, išskyrus geranorišką režisierių Kripsą ir išblyškusį jauną amerikietį, kurį prieš kelias valandas buvo sutikęs kelyje. Paskui, kaip paprastai, prasidėjo siaubinga, žeminanti, žlugdanti velniava. Nežinia, kaip jis nugriuvo... lyg ir ant fortepijono? Galingas mažorinis do akordas ligi šiol tebeaidėjo smegenyse ir šonkaulius baisiai diegė. Savo tauškalus jis vis dar girdėjo, bet ką tauškė, neprisiminė – ir dėl nesėkmės, dėl to, kad nesusidorojo su užduotimi, jį pagavo įniršis, jis pasilenkė pro langą ir kaip beprotis sustūgo į naktį. Dar prisiminė, jog Popė atbėgo su naktiniais marškiniais, uždususi, paraudusiomis, pilnomis ašarų akimis.

– Kas tau *darosi?* – sušuko ji. – Aktoriai pamanys, kad tu *trenktas!* Kesai! Kas tau darosi? Visiškai *nukvankai!* Raminkis! Gal iš proto išsikraustei! Tu mus visus išvarysi iš proto!

Paskui ji traukėsi atatupsta koridoriumi nuo besiartinančio Keso įniršio šuoro:

– Kad tave kur velniai nujotų, manai, nežinau, kad... visi išprotėję... o dar tie sudergti airiai... kas, jei ne jie... kai padvėsė Hitleris, kas dar, išskyrus japonus, nusiuntė savo užuojautą... kas, velniai rautų... Airijos respublika, Ira, ar kaip jūs ją vadinate!

Paskui Kesas vėl atsidūrė tamsiame kambario kalėjime ir, šiurpulio krečiamas, suėmęs galvą rankomis, klausėsi kažkokios negailestingai paprastos, graudžios Amerikos pietrytinių valstijų kalniečių dainos („Tai dėl to, kad jie nekentė anglų!" – atsklido iš tolo silpnas Popės balsas...) ir, kovodamas su galvos svaiguliu, Kesas kūrė naują karinę gudrybę.

Paskui tikriausiai jis vėl užmigo ant prasmirdusios kušetės ir, neramiai išmiegojęs kokias dvidešimt minučių ar pusvalandį, nubudo šviečiant lemputei ir beprotiškai daužantis širdžiai. Pastovėjo tamsiame pridvisusiame kambaryje svyruodamas, prispaudęs ranką prie suprakaitavusios kaktos, klausydamasis svečių plepėjimo šalia baseino.

Lauke prasidėjo lynoti. Lietaus lašai tingiai tekėjo langų stiklais, ir Kesas pamatė, kaip žmonės nuo baseino vorele nuėjo per sodą į rūmus. Vienas po kito aplink baseiną užgeso prožektoriai. Kesas stovėjo juodoje tamsoje, klausėsi besiartinančių kino žmonių balsų, su įniršiu bandydamas priversti galvą dirbti, rasti būdą, kaip įsėlinti pas Meisoną ir nepastebėtam nugvelbti vaistus. Staiga, savo vėlavimu varydama iš proto, jam šovė mintis, *kaip tai atlikti,* – tik kodėl, velniai rautų, tokie sprendimai ateina taip nedrąsiai, taip užgaišę? Juk aišku – yra užpakaliniai laiptai. Tais pačiais laiptais tarnams, kuriais jis tiek kartų tampė į viršų Meisonui dėžes su maistu, galima greitai patekti į Meisono butą iš kitos pusės, šmurkštelti koridoriumi pro virtuvę į vonią, paimti vaistų buteliuką ir, jeigu nieko nepasitaikys kelyje, netrukdomam išeiti. Meisonas su kino žmonėmis *salone,* todėl pasipainioti gali tik se-

nukas Džordžijus arba kokia nors indų plovėja – bet su jais susišnekėti bus nesunku. Taigi vaistai, galima sakyti, jau kišenėje.

Kesas susiveržė diržą. Ausyse spengė, galva svaigo tarsi nuo aukščio, grindys siūbavo, todėl jis vaikščiojo po kambarį smarkiai pakrypęs į kairę, šlubčiodamas ir vilkdamas koją, lyg ji būtų sužeista. Galva atsitrenkęs į molbertą, nesiliaudamas pusbalsiu keiktis, Kesas vargais negalais pagaliau surado duris. Atlapojęs jas, pastovėjo ant slenksčio, kad atgautų pusiausvyrą, o akys priprastų prie šviesos. Kurį laiką negirdėjo nieko, išskyrus sparnų plazdėjimą – tai paukštė tebesidaužė į šviesangę, bandydama ištrūkti laisvėn. Kesas panoro pamatyti paukštę ir lėtai pakėlė akis, bet tuo metu prasivėrė laukujės durys ir iš gatvės įpuolė basa, susitaršiusi Francheska. Gailiai raudodama, bandydama prisidengti ant krūtinės sudraskytą suknelę, ji atbėgo kiemo plytelėmis prie Keso. Ir, jai dar nė žodžio nepratarus, Kesas suvokė, kas įvyko. Padarė, šunsnukis, juodą darbą, pamanė jis, kaip buvo žadėjęs.

Šiltos Francheskos ašaros tekėjo Keso skruostu, ir, tamsiame kambaryje glausdamas ją prie krūtinės, glostydamas plaukus, jis tylomis klausėsi pasakojimo, kaip ją nuskriaudė Meisonas.

– *Porco!* Kiaulė, – kūkčiojo Francheska. – Tikras velnias! Kesai, aš pasidarysiu galą.

Kesas tykiai paglostė jai petį.

– Jau rengiausi eiti namo. Kad rytą, kaip liepei, susitikčiau su tavim. Svečiai nuėjo prie baseino. Buvau podėlyje. Įsidėjau į krepšelį kelis daiktus tėčiui. Kiaušinių, pomidorų, kartoninį butelį amerikietiško pieno – daugiau nieko. Jis įėjo į podėlį ir uždegė šviesą. Supranti, aš norėjau persirengti ir prasisegiau suknelės viršų... o jis... jis žiūrėjo. Stovėjo ir žiūrėjo. Norėjau nusisukti, prisidengti, bet nespėjau – jis sugriebė mane, pastvėrė už rankos. Pabandžiau ištrūkti, ištraukti ranką. Surikau, o jis skaudžiai užlaužė man ranką. Paskui klausia: „Kas tavo krepšy?“ Angliškai, bet aš supratau. Sakau: „Nieko“. Tada jis dar kažką pasakė angliškai, labai piktai, bet aš nesupratau. Buvo labai piktas, labai raudonas ir visą laiką angliškai kalbėjo piktus žodžius, bet aš jų nesupratau. Jis vis laužė man ranką, o paskui sako: „Kur *auskarai?*“ Tą supratau. Ir

pasakiau, kad nežinau, kur auskarai, ir nesuprantu, apie ką jis šneka. Jis dar kažką pasakė angliškai, labai piktai, ir visą laiką kartojo žodį *vagilė,* ir aš supratau. Paskui ėmiau verkti ir pasakiau, kad aš ne *ladra,* ne vagilė, kad nieko iš jo nepavogiau, išskyrus pieną, pomidorus ir kiaušinius. Tėčiui. Norėjau atiduoti jam krepšį, bet jis pradėjo rėkti, paskui staiga nutilo, kažkaip keistai pažvelgė į mane... va čia. Paskui kita ranka paglostė – va čia. Norėjau nuo jo nusigręžti, bet jis užlaužė ranką, o paskui...

Frančeska nutilo ir nebesitvardydama, tyliai ir neapsakomai skausmingai pravirko Kesui ant peties.

– Kesai, jis vis laužė man ranką, taip skaudėjo! Norėjau pašaukti... šaukiau tave – Kesai! Kesai! – bet buvo toks triukšmas, *salone* muzika, virtuvėje aparatai. O tada greitai, kaip žvėris... Laužydamas man ranką, nustūmė koridoriumi. Nusitempė į miegamąjį, nutrenkė ant didžiulės lovos ir užrakino duris. Pabandžiau stotis, bet jis pastūmė mane ir perplėšė suknelę. Paskui sako angliškai: „Štai ką mes darom su vagilėm", – ir aš supratau. Tada puolė pas mane į lovą. Aš jį apdraskiau. Veidą apdraskiau. O jis vis tiek... Oi, Kesai, pasidarysiu galą!

Paskui, Frančeskai dar neatsigavus nuo skausmo ir sukrėtimo, valyvasis Meisonas (dėl viso pikto paslėpęs raktą chalato kišenėje) nusiprausė po dušu, susišukavo, užsiklijavo pleistru įdrėskimus ir grįžo visas šilkuose. Frančeska pamanė, kad jis atgailauja, nori ištaisyti padėtį. Ji gulėjo raudodama, ir iš pradžių Meisonas tarsi apgailestavo, pašnabždomis atsiprašinėjo. Tų jo murmesių ji beveik nesuprato, bet, sprendžiant iš visko, kalba ėjo apie atlygį: jis visą laiką kartojo „doleriai", *molto lire* („daug lirų"), *dinero* („pinigai") – šį ispanišką žodį ji taip pat suprato. Bet jo atgaila, iš pradžių tokia nuoširdi ir atvira, kaipmat ėmė nykti, virto geismu, ir jis, patyliukais nusimetęs chalatą, vėl pabandė ją paimti. Tačiau šį kartą ji jį aplenkė, ir senas būdas, kurį buvo girdėjusi iš senos kaimo liežuvautojos, puikiai pasitarnavo: vos tik nuogas Meisonas pabandė ją užgulti, ji pasikėlė ant alkūnių ir iš visų jėgų pylė į tą vietą, kuri suteikė jam tiek malonumo, o jai – beribio skausmo. Frančeskai pasakojant apie tai Kesui, jos balse, nepaisant šird-

gėlos, pasigirdo kerštingas džiaugsmas. „Atrodo, abu jam suknežinau“, – nuožmiai sušnabždėjo ji, ir Kesas, skendėdamas girtoje neviltyje, vos nesusijuokė baisiu juoku. Kol Meisonas raitėsi ant lovos, Frančeska pastvėrė iš jo raktą.

– Atsirakinau duris ir išbėgau. Jis pašoko ir puolė paskui mane rėkdamas. Oi, Kesai, jis tarsi *išprotėjo!* Aš supratau, ką jis rėkė. Jis rėkė, kad užmuš mane. Stvėrė peleninę, ir jau maniau, kad smogs. Jis rėkė: *Užmušiu!* Bet aš nulėkiau laiptais žemyn. Paskui išbėgau į gatvę. Tikriausiai, Kesai, jį kaip reikiant sužeidžiau, nes jis manęs nepavijo. O, Madona!.. Ką man daryti? Kesai, ką man daryti?

Štai ką papasakojo Frančeska, ir Kesas suprato (uždegęs šviesą ir pamatęs jos apsiašarojusį veidą, kupinas siaubo akis), kad šis pasakojimas buvo toks artimas grynai ir karčiai tiesai, kiek leido jos kuklumas. Jis ilgai laikė Frančeską apglėbęs, – dar labiau ją mylėdamas, – o meilė dėl ištikusios nelaimės buvo beveik nepakeliamai stipri ir švelni. Frančeska nepaliaudama verkė, tarsi viso pasaulio skausmas, žiaurumas ir neteisybė būtų prislėgę jos širdį. Apačioje be paliovos griaudėjo trankūs Mocarto akordai. Pagaliau Kesas pasodino Frančeską ant kušetės, ji parvirto ir susigūžusi vis verkė, beveik isteriškai. Pamažu, švelniai raminama, Frančeska pagaliau aprimo ir tarsi užsnūdo.

Su pustuščiu konjako buteliu Kesas priėjo prie lango ir pažvelgė į pilkas, tirštėjančias sutemas. Išmušė valanda, tarė jis sau, dabar privalau atsiskaityti su tuo menkysta. Dabar. Daugiau laukt nebegalima. Bet vos taip pamanė ir atsigręžė į Frančeską, iškart, nepaisant viso įniršio, prisiminė, kad kiekvieną akimirką Mikelės viltis išgyventi silpsta, mąžta ir kad kerštą dar kartą teks šiek tiek atidėti. Reikia gauti PASK'o, reikia gelbėti Mikelę. Meisonas gali palaukti, kerštas dėl to bus dar saldesnis. Paskui Kesui šovė į galvą, kad Meisoną galima bent jau pagąsdinti; reikia pranešti, kad jam, Kesui, žinoma, kas įvyko; tai pasirodė vienintelis garbingas veikimo būdas, tarsi dvikovų kodekso likutis – parengti priešininką būsimam atpildui. Valandėlę Kesas manė, kad apsivems. Tačiau traukulys praėjo. Jis atsisėdo prie apšnerkšto stalo ir paraizgaliojo raštelį:

Tu pakliuvai į didelę bėdą. Sušersiu tave maitvanagiams.

Kol rašė, sunkiai valdydamas plunksną drebančiais, neklusniais pirštais, jam pasidarė aišku, kad galvą sprogdina ne gėralas ar nuovargis, o toks įtūžis, kokiam tikrai ne vieta žmogaus sieloje.

Kesas iki paskutinio lašo ištuštino konjako butelį. Po kelių minučių Francheska sukrutėjo ir tyliai pravirko; Kesas priėjo, padėjo jai atsistoti ir padavė raštelį, kad, eidama iš rūmų, užneštų senajam Džordžijui, o šis perduotų Meisonui. Kažkaip dar susiprotėjo paprašyti Meisono miegamojo rakto. Paskui liepė Francheskai eiti namo, į kaimą, pažadėjęs kiek vėliau ir pats ten prisistatyti.

– *Va,* – tarė Kesas. – Eik. Ir pasistenk daugiau neverkti.

Jis palydėjo Francheską iki durų, o ten, tvirtai apkabinęs, padūkusiai ir beviltiškai pabučiavo į lūpas. Francheska nuėjo. Vėliau Kesas dažnai klausdavo savęs, kodėl nueidama ji sušnabždėjo: *Adio,* taigi „sudie", o ne „iki pasimatymo". Tikriausiai, mąstė jis, šiuo žodžiu Francheska liūdnai, pati to nesuvokdama, išreiškė praradimą, visišką ir nebeatšaukiamą praradimą to, kas turėjo atitekti jam, o pasiėmė Meisonas. Juk negalėjo ji eidama per kiemą, o paskui išnykdama tamsoje žinoti, – taip pat kaip ir jis, – kad jiedu daugiau niekada nebeišvys vienas kito...

– Ne, – pasakė man Kesas, – aš niekada nesimylėjau su Francheska, niekada. Aišku, labai to troškau. Ir ji to paties norėjo, aš žinau. Anksčiau ar vėliau tai tikrai būtų įvykę. Bet aš niekada su ja nesimylėjau. Nežinau, kas mane sulaikydavo. Tik ne vedybinė priesaika ar panašūs dalykai – aš pernelyg žemai buvau puolęs, kad dėl to jaudinčiausi. Ne, kažkas kita, ko ir aš pats niekaip nesuprantu. Gal kad Francheska buvo tokia jaunutė... Ne, ir ne tai. Gal tiesiog Francheskos grožis – iš jos sklido spindulingas žavesys, ir norėjosi tiesiog žiūrėti į ją, sėdėti ir maudytis toje šviesoje, o mintis pažinti ją, užvaldyti, suteikti meilei pilnatvę tapo tarsi svaja, tuo puikesne ir beprotiškesne, nes artinosi išsipildymas. Aš tarsi žinojau, kad jei palauksiu, tai įvyks savaime ir bus mums abiem tūkstantį kartų vertesnis dalykas, nes tiek valandų, tiek dienų mudu mąstėme ir svajojome apie tai. Jeigu jūs pamanytumėt, kad aš gailėjausi Francheskos tyrumo arba skaistybės, tikrai klystumėt.

Suprantat, su ja aš pažinau *džiaugsmą,* o ne tik malonumą – to džiaugsmo tikriausiai ieškojau visą gyvenimą, ir, regis, jo vieno būtų pakakę išsaugoti blaiviam mąstymui. *Džiaugsmas,* suprantat, – tokia giedruma ir ramybė, kokių, maniau, gyvenime niekada nebūna. Kelis kartus net buvau metęs gerti. Tikriausiai ji man tiesiog... ji man tiesiog buvo viskas. Aš ją beprotiškai mylėjau, ir daugiau nieko – štai jums ir visų aiškinimų pradžia, štai jums ir pabaiga.

Na... kas dar?.. Frančeska man pozavo. Nuoga. Pamenat, sakiau jums, kad iš pradžių ji manė, jog šitaip aš pradėsiu lįsti prie jos? Keista, kai dabar pagalvoju, kad vieninteliai Sambuke padaryti darbai – tai nešvankus paveikslas Meisonui ir keli Frančeskos eskizai, kuriuos tebeturiu. Galėtumėt pasakyti, jog tai savotiškas dviejų kraštutinumų derinys – žemiško ir dangiško. Taigi buvo slėnyje tokia vietelė, kur ją nusivedžiau – žavinga, nuošali giraitė, gluosniai, žole apaugęs krantas ir pro juos sruvenantis upokšnis. Pasodindavau ją ten – ir ji nė kruopelytės nesidrovėjo. Sėdim, būdavo, pavakare, ir aš piešiu eskizus. Frančeska plepa apie šį bei tą, siekia nusiskinti gėlę, – nusėdėti vienoje vietoje jos nepriversi, – bet pagaliau aprimsta, šypteli ir susimąsčiusi pažvelgia į jūrą; sėdim netardami nė žodžio, ji pozuoja, aš piešiu, ir klausomės vandens gurgėjimo per akmenis, svirplių žolėje, karvių varpelių šlaituose. Ji nusirengdavo ir paleisdavo plaukus – pasakiškus plaukus, siekiančius juosmenį. Taigi mes sėdim ir atrodo, lyg kas mus užbūrė – visa mano beprotybė kažkur dingusi, išnykusi, tarsi jos nė nebuvo, visas plūkimasis ir vargas, visas sielvartas dėl Mikelės ištirpęs ore ir likę tik mes, tyra saulės šviesa ir dar – trumpalaikė, nuostabi, dosni ramuma. Paskui Frančeska vėl imdavo muistytis ir plepėti, erzinamai pokštauti apie šį bei tą, taigi aš uždarydavau kromelį ir mes iškeliaudavom apsikabinę, virpėdami nuo geismo. Dievaži, reikėjo mums eit iki galo. Bet... – Kesas patylėjo. – Kol gyvas nepamiršiu tos giraitės – akmenys, varpelių aidesys šlaituose, gluosniai ir vidur viso šito Frančeska – juokiasi, nenustygsta vietoje, o plaukai aplink galvą ir pečius kaip žavus padūkęs debesis...

Tą vakarą rūmuose jai išėjus... nežinau... kažkas manyje sprogo kaip dinamitas ir sudraskė į gabalus. Mintis, kad Meisonas padarė, ką buvo žadėjęs, iš tikrųjų padarė, paėmė ją, įvykdė savo grasinimą, – o aš maniau, kad tai tik įprasti pagyrūniški tauškalai apie seksą... visiškai mane sužlugdė. Siaubinga buvo ne tai, ką Meisonas padarė Frančeskai, nors aišku, tai svarbiausia. Bet ir aš buvau geras – nepatikėjau, kad jis išdrįstų taip pasielgti. Per savo kvailą galvą praradau budrumą. Suprantat, po tiekos kalbų, po ilgo bendravimo su žmogumi, kuriam seksas – kaip auglys smegenyse, aš galiausiai nutariau, kad nieko panašaus jis niekada nepadarys. Rimtai nutariau. Tiesiog neįstengs, ir viskas. Jokios paslapties nėra – tikrai taip maniau. Juk negalima tikėti žmogumi, kuris be saiko *kažkuo kliedi*. Imkim kad ir žmogų, pamišusį dėl sekso, tokį, kuris amžinai šūkaloja apie fantastiškas šlaunis, mistiškas sueitis, audringus orgazmus, ir panašiai, dar pridėkim, kaip Meisono atveju, pernokusį mėgavimąsi tokiomis paikybėmis kaip nešvankūs paveikslėliai, ir jūs gausite žmogų, iš kurio moterims maža naudos. Jis būtų daug laimingesnis, jeigu galėtų atvirai prisipažinti, kad jam labiau patinka jūreiviai. O kai toks žmogus nesusilaukia palikuonių, – kaip Meisonas, – kyla dar didesnis įtarimas; jeigu jau esi toks eržilas, tikrai kokį kartelį būtinai neapsižiūrėsi, tiesiog tokie statistikos dėsniai. Iš esmės tarp tokio tipo ir sumauto šventeivos menkas skirtumas; abiem pasidulkinimas – kažkoks kataklizmas, tiesiog Paskutinio teismo diena.

Na, aš ir priskyriau Meisoną šitai žmonių rūšiai. Pamenu, pavyzdžiui, vieną nutikimą su Rozmari. Mes su ja buvom menkai pažįstami. Ji amžinai degindavosi ant stogo arba be nuotaikos šlepinėdavo su basutėmis po rūmus, įbedusi nosį į *New Yorker* ar *Time* žurnalą. Aš net dabar girdžiu:

– Oi, riestainiuk, perskaičiau *nuostabią* biografinę apybraižą apie Tirlim Pirlim, Jurginų karalių!

Arba:

– Riestainiuk, *Time* žurnalas išspausdino *triuškinantį* straipsnį apie italų komunistus! Tai yra iš tiesų parodė, koks tai *neįtikėtinas blogis!*

Tiesą pasakius, Rozmari buvo visai nebloga moteris, gal tik menko proto. Taigi apie tą atvejį: kaip minėjau, mudu mažai bendraudavom, bet vieną vakarą Meisonas pakvietė mane užtaisyti prakiurusią vonią, ir aš sutikau Rozmari lipančią žemyn tamsiais laiptais. Buvo jau išmetusi ne vieną kokteilį – iš burnos sklido kadagių kvapas... – Regis, stabtelėjęs pasisveikinau ar ką – ir nespėjau nė apsidairyti, o ji kaip šoks ant manęs, kaip prisispaus. Milžiniška Engro odaliska – vien dubuo, slėpsnos ir du metrai virpančio kūno. Į blyną būtų mane suplojusi. Paskui taip pat greitai atšlijo – visa apsipylusi ašaromis: matyt, vėl susiniovė su Meisonu; sumurmėjo: „Oi atleiskit, oi atleiskit", – ir nulipo į sodą. O aš jau letenas tiesiau, bet sugavau tik orą. Juk žinot, kad tomis dienomis tikrai nebuvau geidžiamiausias vyras. Ir tokia moteris kaip Rozmari nebūtų puolusi akiniuoto išsigimėlio iš pusrūsio, jeigu ne *visiškas badas*.

Ką gi, vargšas šunsnukis Meisonas jau nieko mums nepasakys. Jeigu būtų galima atvilkti jį iš kapų, gal tada paaiškintų, kodėl tą naktį šitaip pasielgė. Dievaži, aš ilgai laužiau galvą, bet vis tiek nesupratau. Man dažnai atrodydavo, kad tai susiję su tuo, ką dabar bandžiau jums paaiškinti, su *silpnumu,* kurio visada įtariau jį turint, su nevisavertiškumu, o tai turėtų būti didžiausia nelaimė vyrui: nuolat šėlstantis geismas, nerandantis išeities, alkis, kurio neįmanoma numaldyti, kuris tikriausiai kankina, degina, pjauna žmogų taip, kad išeitis tik viena – prievarta. Gal Meisonas su moterim galėjo pasitenkinti tik vienu būdu – ją išprievartaudamas. Kas žino?

Seksas Meisonui reiškė labai daug – labiau dėl to susirūpinusio žmogaus nebuvau matęs. Pavyzdžiui, ta jo pornografija. Meisonas amžinai šnekėdavo apie *naują požiūrį į moralę* – jis taip sakydavo – ir apie tai, kad seksas – paskutinė riba. Valandų valandas šnekučiuodavomės; maždaug tada jis ir privertė mane nutapyti minėtąjį paveikslą. Meisonas norėjo, kad seksas būtų akivaizdžiai ir išsamiai atspindimas visose meno rūšyse – tai jo paties žodžiai. Jis kalbėdavo, kad pornografija išlaisvina, *épater le bourgeois,* apstulbina buržua, ir panašius kliedesius, nors sielos gilumoje buvo la-

biausiai užkietėjęs buržuazijos atstovas. Bandžiau jam paaiškinti, – aišku taip, kad jo neįžeisčiau ir kad nebūtų nutrauktas gėrimų tiekimas, – jog visa tai – mažvaikių tauškalai. Pasakiau jam: kas be ko, pornografija sudirgina liaukas – tam ji ir pramanyta. Tai fantazijos sudaiktinimas. Aš ir pats panašiai fantazuodavau iki septinto prakaito. Net baptistų misionierių aplanko panašios svajos – ar kažkas panašaus, o jei kas sako, kad jam taip nebūna, paprasčiausiai meluoja. Pornografija kaip tik todėl ir paplitusi, kad patenkina tam tikrą poreikį, antraip jos nė kvapo neliktų. Ir jei kartais tau kyla geismas, jokios didelės nuodėmės nėra. Bet kodėl, jeigu taip, paklausiau Meisono, visos kultūros nuo pat laikų pradžios kreivai žiūrėjo į pornografiją, saugojosi jos? Kodėl? Ir iš esmės tai visai ne moralės klausimas. Juk nešvanki knygiūkštė tavęs nesugadins, lygiai kaip ir nedorovingas paveikslas. Kas nori ištvirkti, ištvirks, blogiausiu atveju pats parašys ar nupieš. Tai kodėl visada egzistavo prieš pornografiją nukreipti įstatymai? Viskas labai paprasta. Pirmiausia tam, kad seksas nesiliautų buvęs nuostabia ir gundančia paslaptimi. Ir smagybe, nes ištvirkavimo garbintojai paprastai pateikia jį be galo *rimtai*. Tačiau svarbiausia – svarbiausia, kad seksas žmogaus gyvenime netaptų pigiu, kasdienišku, vadinasi, negailestingu, katastrofišku, baisiu *nuoboduliu*.

Meisonas apsimesdavo svarstąs mano argumentus, tačiau buvo aišku, kad mane laiko beviltiškai naiviu. Gal ir liurbiu, gal ir kaimo stuobriu su morgo sanitaro akiračiu. Bet aš nukrypau į šalį. Meisonui galva buvo pramušta seksu, ir tai tikriausiai pagrindinis dalykas, kuris jį pražudė. Jis nuėjo per toli. Ryžosi išprievartauti ir savo kėslą įvykdė.

Bet kodėl Meisonas visa tai padarė kaip tik tada, tą naktį, kaip tik ten? Argi nebuvo kitų galimybių? Juk tokios rūšies nežuliui – jei tai buvo nežulys – apmaldyti Neapolyje yra kekšynų, kur už kelis tūkstančius lirų galima pasimėgauti pačiu tikriausiu išprievartavimu su nenoromis prasiskiriančiomis kojomis, pašėlusiai mostaguojančiomis rankomis, neapolietiškais riksmais ir, pagal pageidavimą, apsieti be jokio įbrėžimo. Bet ne, Meisonas sumanė ką kita. Taigi tą naktį, atmetus visus plepalus apie auskarus, taria-

mą įniršį dėl Frančeskos vagysčių – tai buvo tik dūmų uždanga – ir, kuriam laikui atidėjus spėlionę apie jo impotenciją, – nes ir ji ne viską paaiškina, – atsakymas vienas: jis prievartavo *mane*. Ne, dievaži, aš nenoriu tvirtinti, kad man atiteko dalis to pažeminimo ir tų kančių, kurias Frančeska ištvėrė viena. Aš kalbu apie ką kita: suprantat jis tikriausiai matė, kas dedasi. Matė, į ką viskas linksta. Man net bjauru prisiminti, kiek kartų leidausi valdomas – iš pradžių dėl bestuburiškumo, dėl gėrimo, dėl dvasinės tuštumos, o paskui iš reikalo.

Didžiausias paradoksas tai, kad, likdamas Meisono vergu ir gelbėdamas Mikelę, aš išsilaisvinau iš egoizmo, pažinau nesavanaudiškumą, apie kurį svajojau, kaip mirštantis nuo troškulio svajoja apie vandenį, – ir tokios būsenos žmogui priklausomybė nuo Meisono ir į jį panašių yra neįmanoma. Meisonas turėjo aiškiai visa tai suvokti. Visiškai aiškiai. Ir suvokė tikriausiai daug geriau už mane patį. Jis turėjo absoliučiai tobulą auką – žmogų, kurį besąlygiškai valdė, kuris atsiguldavo ant nugaros ir pakeldavo aukštyn rankas kojas, kuris rijo jo maistą, lakė jo gėrimus, kuris taip perpuvo, kad net džiaugėsi, jog kažkam priklauso.

Bet sykiu Meisonas pajuto, kad auka pasikeitė, kažką atrado – kažką tikra, kažkokią jėgą, kažkokį tikslą, o tai, jeigu norėjo išlaikyti mane savo gniaužtuose, buvo pavojinga: aš tebegyvenau iš jo malonės, bet kiekviena kovos su Mikelės liga valanda, kiekviena šios sunkios naštos vilkimo diena, – naštos, kurią nežinia kodėl pats užsiverčiau, bet tik jos dėka išsaugojau blaivią galvoseną, ir nusimesti ją reiškė mirti, – mane artino prie išsilaisvinimo, ir jei aš pats to nesuvokiau, Meisonas puikiausiai matė ir negalėjo su tuo susitaikyti.

Todėl tą vakarą ir užspaudė vaistus. Kad ir koks būtų buvęs niekšas, nemanau, jog *tyčia* norėjo pakenkti Mikelei ir todėl neatidavė tablečių. Tikriausiai neatidavė jų laukdamas akimirkos, kol aš, jo žodžiais tariant, *ateisiu į protą,* tai yra laukdamas akimirkos, kai kokiu nors vergišku poelgiu, kokiu nors pigiu sandėriu, kokiu nors savęs pažeminimu išsižadėsiu ką tik įgytos nepriklausomybės, atsisakysiu ketinimo, kurį tikriausiai buvau jam išsakęs:

išvažiuoti iš Sambuko ir palikti jį be patarnaujančio šunelio – ir vėl leisiuosi stumdomas. Manau, jog tik tada tas šunsnukis ketino atiduoti man vaistus.

Bet vaistai dar buvo ne viskas. Dar buvo Frančeska; ją prievartaudamas, Meisonas prievartavo mus abu: tą naktį pajutau, jog jis be galo niekingai išsityčiojo iš paties gyvenimo. Ir laiką gerai pasirinko. Kaip tik tą akimirką, kai Frančeskos dėka mano gyvenime atsirado kažkoks krislas prasmės, Meisonas sudaužė tą prasmę į druzgus. Kas žino, kodėl jis taip padarė? Gal jį įsiutino Frančeskos grožis ir nekaltybė? Gal kad ji priklausė man? Gal kad nuo girtuoklystės atbukęs griuvena, jo pastumdėlis, iš paskutiniųjų kapstosi iš klampynės, bando ištrūkti iš jo letenų? Gal kad siaubo ir nevilties pagauta Frančeska sušuko: „Kesai! Kesai!" Gal jeigu būtų pratylėjusi, neištarusi vardo, skambančio kaip prakeiksmas, Meisonas būtų ją paleidęs?

Niekas nežino, kodėl Meisonas taip padarė, bet *padarė,* ir už tai aš suknežinau jam kaukolę.

Kesas nutilo, panarino galvą ir ilgai taip sėdėjo. Kai vėl prabilo, jo balsas buvo ramus ir tykus:

– Tikriausiai dabar metas jums papasakoti, kaip aš jį nužudžiau, ir visa kita.

Na, apie tą naktį jūs žinot beveik tiek, kiek ir aš. O spektaklis, kurį Meisonas privertė mane surengti viršuje... Čia mano atmintyje ligi šiol visiškai tuščia, ir gal tai į gera. Miglotai atsimenu, kad panašius dalykus išdarinėjau ir prieš kelias dienas. Apsimetinėjau klounu, apsimetinėjau iš girtumo, bejėgiškai vykdžiau viską, ką tik Meisonas sugalvodavo. Meisonas nurodinėja, vadovauja programai, padlaižiai kinažmogiai staugia – ir trogloditas Bernsas, ir tos tuščiaveidės lėlės; o Kripsas, režisierius, vieną kartą lyg ir užstojo mane, ir, kiek atsimenu, pusėtinai įmanomas buvo žmogus. Bet ir tą, ir kitą kartą mano protas buvo visiškai aptemęs.

Taigi naktį... Prisimenu, kad vėliau užlipau užpakaliniais laiptais ir pavogiau vaistus iš Meisono vonios kambario. O taip, dar pamiršau pasakyti: grįždamas atsiėmiau paveikslą. Žinojau, kokiame kambaryje Meisonas laiko savo pornografijos lobius, susi-

radau paveikslą ir lipdamas žemyn sudraskiau jį į skutus, sulaužiau rėmą ir įkišau į šiukšliadėžę gatvėje. Tai buvo, kai dabar pamanau, pirmas smūgis Flego namams.

Po to, kaip žinia, mudu su jumis iškeliavome į slėnį aplankyti Mikelės, ir auštant aš parplumpinau atgal jau išsiblaivęs, bet taip ištąsytas, kad visos nervų galūnėlės tvinkčiojo lyg prieš kokį priepuolį ar mėšlungį, o paskui... kai įtaisiau jus miegoti... užlipau į viršų ir vaikščiojau po kambarį, kovojau su miegu – atrodė, paskutinį kvapą išleisiu, bet vis tiek žinojau, kad įniršis neleis man užmigti, ir kad tik tada atgausiu atilsį ir ramybę, kai stosiu į akistatą su Meisonu ir išieškosiu teisėtai man priklausantį jo mėsos svarą*. Tai buvo *viskas,* ko norėjau, – privalot suprasti, – ir tai, man atrodė, buvo visiškai nedaug; to, ką Meisonas padarė, nebeatitaisysi, Frančeskos netekties nebeatlyginsi, ir mano pakantumui, mano kantrybei visomis prasmėmis atėjo galas, bet tam, kad išlikčiau vyras arba išsaugočiau vyriškumo likučius, – paskutinį, dar neiššvaistytą garbės suvokimą, – man reikėjo turėti kokį nors įrodymą, ženklą, kokią nors žymę: kad ir Meisono krauju išteptą ranką, kad ir į jo žavų, glotnų, blizgantį, tuščiagarbį veidą nubruožtus ar sudaužytus krumplius.

Nieko daugiau, suprantat? Nieko. Daugiau apie nieką negalvojau. Ir jeigu tada, nors buvau įvarytas į nežmonišką pasiutimą, apimtas beprotiško keršto troškulio, būtumėt man pasakęs, kad aš galėčiau nužudyti Meisoną, – ir po kokios valandos *iš tiesų* nužudysiu, – būčiau atsikirtęs, jog perdedat mano įtūžį ir neapykantą. Taip, aš nekenčiau Meisono ir įtūžis šėlo manyje kaip įkąsti besitaikantis šuo, bet apie žmogžudystę negalvojau. Tik vėliau, kai sužinojau kitas naujienas, nuo kurių kraujas sustingo gyslose, – tik tada man galutinai paaiškėjo, kad nėra nieko lengvesnio pasaulyje, kaip nužudyti žmogų – nužudyti nesudvejojus, nesusvyravus, nedelsiant, neatidedant...

Kesas vėl kurį laiką patylėjo. Paskui ėmė pasakoti toliau:

* Aliuzija į Williamo Shakespeare'o pjesę „Venecijos pirklys". Šis pasakymas reiškia „tikslų kiekį, priklausantį įstatymiškai".

– Bet atimti žmogui gyvybę, net kai jo nekenti, kai keršiji, – tai lyg netekti rankos ar kojos. Net jei žmogus padarė tau baisią niekšybę, jį nužudęs netenki ir dalies savęs. Tas žmogus buvo šioks ir anoks. Gyvulys, niekšas, pragaro išpera. Bet kas jį paskatino? Kas privertė taip pasielgti? Kaip tas sumanymas brendo? Kas dėjosi jo galvoje? Kuo jis būtų tapęs, jeigu būtum leidęs jam gyventi? Ar būtų likęs neatgailojantis gyvulys? O gal būtų tapęs geresnis? Gal būtų pasidalijęs su tavimi savo paslaptimis? Šito tu nežinai. Tu prisiėmei Dievo vaidmenį, teisei jį ir nuteisei. Nuteisei, nužudei, ir atsakymai į visus klausimus kartu su tuo žmogumi nuėjo į nebūtį. Likai tik *tu* – ir jau nieko nesužinosi, ir tiek tavyje skausmo, tarytum pats būtum ketvirčiuotas. Tas skausmas jau bus tavo gyvenimo palydovas...

Per visą su Meisonu praleistą laiką aš jo taip ir neperpratau, nesuvokiau, kas jis per žmogus. Jis priminė vinklią sidabrinę žuvį ramiame tvenkinyje: bandai ją pastverti, o ji išsprūsta, ir saujoje lieka tik vanduo. Bet ką gali žinoti, gal iš to ir susidėjo jo esmė? Jis buvo kaip gyvsidabris. Kaip dūmas. Kaip vėjas. Netgi ne žmogus, o žmogumi apsimetusi kitos padermės būtybė, be to, prastai apsimetusi: matai, jog jisai vaikšto, kalba ir kvepia kaip žmogus, bet vis tiek junti, kad tai kažkokia keista būtybė, tokia *nauja,* tokia tolima visai tavo patirties gelmei, tavo gyvenimui, tavo praeičiai, jog kartais imi žiūrėti į jį plačiai prasižiojęs, su baiminga pagarba, stebėdamasis, kad iš viso įstengi su juo bendrauti.

Meisonui istorija neegzistavo, o jei ir egzistavo, prasidėjo tą dieną, kai jis gimė. Prieš tai nebuvo nieko, ir iš to nieko išsikalė būtybė, susiejusi savo gyvenimą su nieku, nes nebuvo nieko, kuo būtų galima užpildyti laiką iki jo gimimo ir po to. Neįmanoma suprasti tokios būtybės... Ir štai...

Kartą vasaros pradžioje mudu su Meisonu gėrėm, ir aš užsisvajojau... apie Ameriką... man taip nutikdavo: kad ir kaip stengdavausi, žiūrėk, ima ir suspaudžia širdį namų ilgesys. Buvo vakaras, mes sėdėjome pas jį terasoje ir žiūrėjome į jūrą. Aš klausiausi, o Meisonas pasakojo apie savo pjesę – apie tą naują požiūrį į

moralę. Ir staiga man pasirodė, jog kažkas nunešė mane atgal, į tą laiką prieš daugelį metų, kai atvažiavau iš Pietų ir mudu su Pope pradėjom vedybinį gyvenimą Niujorke, nušiurusiame Vestsaido butuke, kai aš ėmiau tapyti norėdamas tapti dailininku, o Popė kasdien eidavo į darbą kažkokiame sumautame katalikų jaunimo klube. Bet keista, užsisvajojau ne apie save ir Popę, o apie kitką – apie įvairių laikų ir amžių jaunavedžius, apie jaunus žmones, kurių niekada nebuvau pažinęs ir su kuriais niekada nesusipažinsiu. Jie dar neturi vaikų. Dailios, jaunutės žmonos, vardu Ketė, Merė arba Barbara, ir jauni vyrukai – Timas, Alanas, Deivis – štai tokiuose pačiuose bedžiaugsmiuose butukuose po visą Ameriką: burbuliuoja kavavirė, lietingas sekmadienio rytas, jis su apatinėmis kelnėmis, ji su suktukais plaukuose šeria auksines žuvytes. Arba krimsteli vienas kito ausį, paskui grįžta į lovą pakvaišę iš meilės, o gal atvirkščiai, barasi arba skaito laikraštį, o iš radijo sklinda nuobodi, apvytusi muzika.

Nežinau, kodėl mane aplankė šis regėjimas, – daugeliu požiūrių liūdnas, – bet jis iškilo man prieš akis ir aš prisiminiau drėgną, pilką žiemiško ryto Niujorke šviesą ir sviestą, tirpstantį lėkštėje ant stalo, bet svarbiausia – svarbiausia – narsias, dailias, jaunas moteris, jų narsius, jaunus vyrus, skubančius tos pačios paslaptingos, neišsipildančios lemties link. Jauni įsimylėjėliai, žvaigždžių dulkės, pribyrančios per neįsivaizduojamus amžių amžius. Ir staiga, nors niekada jų nepažinojau ir niekada nepažinsiu, aš pamilau juos – pamilau visus – ir palinkėjau laimės.

Paskui pakėliau galvą ir išgirdau Meisoną sakant:

– Nori, vaikeliuk, pasakysiu tau, koks bus pasaulis po šimto metų?

Buvau pametęs pašnekesio giją, bet Meisono akys blizgėjo kone pranašiškai, tarsi iš tiesų būtų žinojęs. Tokiomis akimirkomis jis būdavo tiesiog neprilygstamas ir net patikdavo man. Meisonas išpūtė cigaro dūmų debesį, atsilošė – dievaži, su tokia giedra ir išmanančia išraiška, tarsi būtų ką tik įsmeigęs vėliavos kotą Marse.

Dar neišsivadavęs iš savo svajų, nieko jam neatsakiau. Tikrai, *reikėjo* paklausti, kokį jis regi pasaulį po šimto metų, – nes dabar, kaip puikiai suprantat, jau niekada nesužinosiu. Šitą paslaptį Meisonas išsinešė.

Kesas įsiminė, jog tą rytą girdėjo miestelio laikrodį mušant penkias. Ant sudubusios kušetės, iš kurios tebesisunkė šalta tik ką pasibaigusios nakties drėgmė, jis gulėjo atmetęs suglebusias rankas delnais į viršų, tankiai ir negiliai alsavo, o žvilgsnis klaidžiojo lubomis, uždengtais suveriamaisiais langais, purvinomis sienomis, apskretusiomis suodžiais, voratinkliais ir drėgnomis, pilkomis pelėsių ir laiko apnašomis. Tamsa blyško, šviesa telkėsi, užgriozdintame kambaryje ryškėjo vaiduokliški daiktų pavidalai: didėjanti riešutmedžio spinta, dar neįgijusiais formos daiktais užverstas stalas (ant jo Kesas įžvelgė pypkę, penkis tuščius vyno butelius, kaukolės formos peleninę iš Vezuvijaus lavos) ir griozdiškas molbertas su kybančia lėle ir baltu drobės stačiakampiu, tyru, nepaliestu. Kesas jautėsi esąs indas. Jautė savo paties kvėpavimą, bukai tvinkčiojantį skausmą krūtinės ląstoje ir lėtą, netolydų sąmonės darbą, bet mintys nesisiejo, ir, bevalis it žaliadumblio sruoga tekančiame vandenyje, išsekęs, nualintas, jis gulėjo nejudėdamas, suimdamas viską savin. Sparnuotos dėmelės – šilumos pažadintos musės – braižė palubėje greitas keistas kreives ir beprasmiškai zirzė. Paskui Keso klausą pasiekė kiti – nubudimo garsai: paukščių klegesys, švelnus, mieguistas merginos dainavimas ir tolimas lėtas, snūdus irklų pliaukšėjimas – tai žvejų valtys pamažu yrėsi į uostą po auštančiu dangumi. Paskui nutilo, apmirė ir šie garsai, tik musės zvimbė vaiduokliškoje erdvėje virš Keso galvos.

Viską nustelbė viena mintis: neužmigti. Jis negalėjo, neturėjo teisės miegoti, nors ištisas spiečius nematomų jėgų tempė į miegą. Beribio nuovargio akimirką Kesas leido vokams susiglausti ir tik neapsakomomis valios pastangomis prisivertė atsimerkti; vokai prasiplėšė skausmingai trūkčiodami, priešindamiesi pilkai šviesai. Negalima miegoti, atkakliai mąstė jis, neturiu teisės; ir tada, žvelgdamas į save pašaliečio, taip pat mieguisto žmogaus akimis,

išvydo savo kovą su miegu: vos kilodamas švino pripiltas kojas, jis sunkiai bando užverti miego duris, milžiniškas ąžuolines duris, aukštas ir sunkias, vedančias lyg ir į viduramžių pilies bokštą, bet durys priešinasi apgailėtinoms pastangoms užverti jas, o už durų, reikalaudami jo sielos, keldami triukšmą, prilygstantį tūkstančiams paklaikusių švilpynių, staugia visi miego demonai. Bet štai stebuklų stebuklas – Kesas užveria jas. Mieguistai pats stebi, kaip myga didžiules duris petimi, kaip siaurėja juodas plyšys tarp jų briaunos ir akmeninės staktos, mato, kaip įsitempę virpa masyvūs vyriai; paskui, per vieną mirksnį, fantazija virsta sapnu; kietai miegodamas, – regis, keletą valandų, – Kesas vis dėlto užvėrė duris, atsitvėrė nuo miego (taip jam į ausį šnabždėjo tylus, apgaulingas balsas), bet atsidūrė ištaiginguose Renesanso rūmuose ir vaikštinėjo tarp prakilnių ponių ir ponų, tarp karių su alebardomis ir sakalais, tarp išblyškusių įsimylėjėlių ir tarp būrelių kažką murmančių vienuolių, vaikštinėjo kiemais, kur žydėjo migdolų medžiai, kur nematomos liutnios ir psalteriumai grojo subtilią muziką, ir viskas skendėjo migdolų, citrinų ir balzamino kvepėjime... Kesas krūptelėjo ir nubudo paspringęs knarkimo trupiniais. Tyla. Blausi, pilka šviesa. Buvo praėjusios vos kelios sekundės.

Iš pirmo aukšto atsklido riksmas – silpnas, plonas, gailingas, jis virpėdamas kilo į viršų ir staiga nutrūko lyg prismaugtas; tą pačią akimirką, kai riksmas nutilo, Kesas nerimastingai, nujausdamas nelaimę, pasikėlė ant alkūnės – širdis daužėsi, nervai buvo įsitempę, tačiau jis iš karto suprato, jog tai kažkuris vaikų pravirko per miegus. Teberymodamas ant alkūnės, įtempęs ausis, valandėlę klausėsi, bet daugiau nepasigirdo nė garso. Kesas vėl atsigulė. Bent jau esu blaivus, pamanė jis, bent jau galėsiu atsiskaityti su niekšu ramiai, susitvardęs, nepraradęs sveikos nuovokos, nors jis to ir nevertas...

Kesas žvilgsniu perbėgo lubas. Tingiomis, kvaitulingomis kilpomis musės siuvinėjo ore juodą vinklų raštą; viena, rytmetinės šviesos padrąsinta, atsiskyrė nuo spiečiaus, metėsi į šoną ir atsitūpė ant sienos lipniai kebaruodama kojomis. Paskui dar viena atsiskyrė nuo tunto, o dar vėliau kita nutūpė Kesui ant rankos. Po

pusvalandžio, pamanė jis, tų bjaurybių bus pilnas kambarys, jos lįs visur. Kesas nuvijo musę. Ji kaipmat grįžo ir, kibiai zvimbdama, nutūpė jam ant ausies. Kesas suaimanavo, trenkė per musę beveik apkurtindamas save. Reikia ką nors daryti, pamanė jis. Reikia kažkaip susitvarkyti ir su tomis musėmis pas Mikelę. Jos užkrės visus namuose – vaikus, Gitą, Frančeską...

Kesas staigiai atsisėdo. Frančeska! Viešpatie, pamanė jis, kur jinai? Kaip ir prieš dvi valandas slėnio kaimelyje, kai sužinojo, kad Frančeska dar neparėjo, Kesą išpylė šaltas prakaitas: maža to, kad Meisonas taip pasielgė su ja šią naktį, maža to, kad – žodis glūdėjo sąmonėje kaip kažkas nešvankaus, liguisto – *išprievartavo* ją, ji ir dabar viršuje, niekingose jo letenose. Keso kaktą išpylė prakaito lašai. Jis ėmė siaubingai virpėti, rankos pašiurpo. Bet taip pat staigiai kaip užplūdo, siaubas atlėgo, nutolo: negalima išskysti.

Ne, tikriausiai Mikelė sakė tiesą, su palengvėjimu pamanė Kesas ir vėl nuvirto ant kušetės. Jeigu vieną kartą šliužui pakako įžūlumo ir kiauliškumo, antram kartui pristigs vyriškumo, o ir progos nebus, taigi Mikelė tikriausiai sakė tiesą ir Frančeska ten, pas sodininko dukterį...

Kesas gulėjo apniukusioje šviesoje, markstėsi ir vis lyžčiojo skaudžiai praskeltą viršutinę lūpą – žaizda buvo šviežia, tik kur ją įsigijo, vienas Dievas težino, nes pakrikęs ir nedoras vakarykštis vakaras išliko galvoje ne kaip laiko atkarpa, kad ir su menkiausia užuomina į įvykių tvarką ar seką, o kaip iškreiptų, netvarkingų įspūdžių kratinys, nelyginant kūdikio ar idioto suklijuotas iškarpų albumas. Fortepijonas. Atrodo, jog... ne, jis negalėjo nugriūti ant fortepijono; o jeigu ne, iš kur tas blausus, bet tikrai neprasimanytas prisiminimas apie baltą klavišų eilę, sulaikiusią jo smakrą, ir tai, kad dantys atsimušė į dramblio kaulą? Kesas pasitrynė liežuviu prakirstą lūpą, mieguistai svarstydamas. Prisiekiu Aukščiausiuoju, pamanė jis, daugiau nė lašo į burną neimsiu.

Galvoje šmėstelėjo muzikos atkarpėlė, kaip peteliškė, lengva, švelni, tyra, ilgesinga, bet tarsi įskaudinta, sužeista, žadanti meilę ir pranašaujanti ramybę. *Batti, batti... pace o vita mia.* Belsk, belsk... taika ir mano gyvenimas. Basa, plikakojė Cerlina maldavo savo

mylimąjį: *kantrybės, kantrybės,* maldavo atleisti. Grįžo muzika, skaidrus, trapus sparnelis. *Bat... ti... bat... ti...* Kodėl ji neatstoja? Kesas užsimerkė, paskui atsimerkė, įsiklausė: toli, šlaito apačioje, tyliai sutrimitavo autobuso signalas, paskui dingo ant jo užplaukus atmintyje palaidotam vario garsui, sulydžiusiam išsisklaidžiusias prisiminimų, alkio ir troškimų nuotrupas. Gailestingas Dieve, pamanė Kesas. Visų mūsų Tėve, pagaliau man paaiškėjo. Supratau, kad turiu tam niekšingam šliužui atleisti viską, ir vis dėlto žinau, kad yra kažkas tokio, ko negalima atleisti. Dabar telieka išmalti jam marmūzę ar dar ką nors, bet... ne, aš nežinau.

Kesas nežinojo. Jis nežinojo, ką padarys, kai pagaliau nusigaus iki Meisono (laukti liko neilgai – Džordžijus jau greitai atrakins duris), bet ką nors tikrai padarys, ir sąskaita su Meisonu pagaliau bus suvesta – ramiai, paprastai, tvirtai. Burnoje Kesas pajuto rūgštų metalo skonį, tarsi būtų palaižęs žalvarį. Taigi, mąstė Kesas, reikės man nueiti tenai, užklupti Meisoną vieną ir pasikalbėti iš širdies. Po to, be didelio triukšmo, išmalti jam dantis.

Vėl, toli ir tyliai, sugaudė autobuso signalas slėnyje, ir Kesas dar sykį užsimerkė. Įtūžis, apmaudas, drebulys aprimo, išnyko. Vėl pasklido liūdnas, virpantis signalo altas, lyg tolimų trombonų švelniai silpstantis skambėjimas, vėl vogčiomis prasivėrė milžiniškos durys tarp sapno ir būdravimo, o už jų sušmėžavo trumpi bėgštūs nebesugrąžinamos praeities vaizdai: dėdės balsas vidury žalios ir nejudrios, šutros persmelktos vasaros popietės, ožkų smarsas ir išpilamų pamazgų šliūkštelėjimas, žali vaiduokliški miškai ryto ūkanų kuokštuose, palmės, pušys, kiparisai; tingios pietų upės dumble įsmegusi irklinė valtis, rūgštynių kvapas, suopis, skriejantis virš garuojančio pelkyno, ir negrės balsas, gilus, švelnus, besijuokiantis. Vėl suūkė autobuso signalas, Kesas beveik nubudo, bet vėl nugrimzdo į miegą, trumpą kaip vienu atsikvėpimu ištariamas skiemuo: kažkokiam mėlynam, pamirštam vakare virš jo suka ratus kregždės, ten dar mergina ir sūpynės – jos iškyla aukštai, aukštai! – ir kažkieno balsas sako:

– Sūneli, sūneli, jau metas, jau vėlu.

Šie garsai kone pažadino Kesą, jis sukrutėjo, sulenkė per kelius kojas ir staiga išvydo Prancūziją, tuopas ant saulės įkaitintos kalvos, didžiulius kaip vanagus juoduosius strazdus ir Frančeską, *savo* Frančeską... Kesas pajuto, kaip suvirpo vokai. Reikia žadintis, pamanė jis, bet tuo metu jį pašaukė į pratybų aikštę kažkokioje stovykloje Pietuose, kur balti barakai neryškiomis eilėmis bėgo horizonto link ir kareiviai, žygiuojantys sutemose, dėjosi ant peties šautuvus, ir džiūgaujantis, pašėlęs orkestro tramtamtam sklido iš pušynėlio – oi, kaip seniai!

Kesas pabudo nuo savo paties širdies dunksėjimo; šviesa kambaryje vis dar buvo pilka, dulkina, nepatikima. Jis atsargiai pasivertė; prakaitu permirkę marškiniai buvo prilipę prie nugaros. Ne, nebegalima miegoti, vėl pamanė jis, įsirėmė alkūnėmis į išduobtą kušetę, pasikėlė, atsisėdo, pamirksėjo, nuleido kojas ant grindų. Giliai įkvėpdamas, Kesas nusižiovavo ir taip plačiai prasižiojo, kad mėšlungis surakino žandikaulius. Bet, neįstengdamas susilaikyti, nusižiovavo dar kartą ir kažkaip trūksmingai suriaumojo. Paskui dar kartą nusižiovavo subliaudamas kaip veršis, po to net tyla garsiai suskambo ausyse. Po velnių, pamanė Kesas, aš – tikras velnio lunatikas. Reikia visa tai baigti. Jis apsigręžė ir nupėdino per užgriozdintą kambarį.

Ne iš karto rado stiklinių durų į balkoną rankenas. Durys buvo su žaliuzėmis, ir kai Kesas pravėrė jas, aušra plūstelėjo jam į akis perlamutriškai pilkos šviesos spindesiu. Dabar balkone buvo vėsiau – vėsu ir tylu. Šviesa tekėjo į slėnį išryškindama pakopomis besileidžiančius šlaitus, vynuogynus, citrinmedžių sodus ir pliką kuprotą kalną, iškilusį virš visų apylinkių ir stačiu trijų tūkstančių pėdų šlaitu staigiai smengantį tiesiai į aušros rausvai nuauksintą jūrą, lygią kaip stiklas. Be garso, kaip vandeniniai čiuožikai, užgesinusios žiburius žuvims vilioti, į flotilę susispietusios mažytės žvejų valtys skubėjo namo į Salerną palikdamos vandenyje baltų putų brėžius. Vėl sušneko paukščiai, iš pradžių neryžtingai, vienskiemeniais čirkštelėjimais ir cyptelėjimais, lyg per miegus, ir citrinmedžių sodas atsiduso plunksnuotu šnaresiu. Kesas dar kartą išgirdo merginos balsą šlaito apačioje, švelnų, mieguistą, neaiškų, –

dainos žodžių jis nesuprato, ir jam šmėstelėjo mintis, kad tai Francėska; jis persilenkė per turėklus tarsi bandydamas ją pamatyti, bet tuoj pat suvokė, jog ten negali būti ji. Tamsi, bloga nuojauta sukirbėjo Kesui širdyje ir šiurpuliai nubėgo per nugarą; bet nuojauta išnyko taip pat greitai, kaip atsirado, nes tolumoje šmėstelėjo kažkas balta ir jis įžiūrėjo merginą: putli, su skalbinių pintine ant galvos, ji žvaliai striuoksėjo pro vynuogienojus, ir jos linksmas švelnus balsas pripildė auštantį rytmetį, o paskui tildamas išnyko tarp kalvų.

Paskui Kesas nukreipė žvilgsnį į slėnio pakraštį žinodamas, kad vis tiek iš čia nepamatys Tramončio, tačiau vildamasis, jog jis kaip nors – kad ir dūmeliu iš nematomo kamino – patvirtins savo buvimą už pušų sienos. Nė krust. Kesas žinojo (teisingiau, vylėsi), jog kažkur už tų pušų miega Mikelė. Gerai, tegul miega, pamanė. Nors tai jau nepadės, tegu bent susipažįsta su ramybės ir užmaršties skoniu, kurie jau visai greta. Kesas išsiėmė iš marškinių kišenės apmaigytą cigarą, užsirūkė ir pažvelgė į slėnį pro sūkuriuojantį baltų dūmų debesį. Vėl išpūtė dūmus ir dar kartą pažvelgė į bundantį slėnį. Ne, pamanė, jokie vaistai pasaulyje nebeišgelbės Mikelės. Ne... Tegul miega.

Tolumoje, bet vis artėdamas šlaitu, autobuso signalas vėl sukūkavo slopiu, nykstančiu vario balsu, ir švelni vieniša jo fantazija nuaidėjo, pabiro ant kalvų gęstančiomis prisiminimų ir troškimų intonacijomis. Kesas nekantriai pakramsnojo cigarą ir trumpam užsimerkė klausydamasis slopstančių aidesių.

O ar kas nors prisimins Mikelę? – pamanė. Paskui lėtai atsimerkė ir pažvelgė į šviesėjančią jūrą mąstydamas: ne, jeigu dulkėmis virtęs kūnas negali kentėti, niekas neprisimins jo mirties. Niekas. Bet jeigu dulkėmis virtęs kūnas taip pat kenčia, galbūt jį išnešios vėjas ir galbūt šitos kenčiančios dulkės paklius į akis žmonėms, kurie pernelyg gerai maitinasi, tada galbūt jie pravirks nesuprasdami, kodėl verkia, ir galbūt šitos dulkės papasakos jiems, kaip tas žmogus mirė. Šlykštus pūlių maišas... Kesas nusigręžė nuo jūros užuodęs mirties kvapą – užuodęs Mikelės ir jo pasibjaurėtinos ligos dvoką ir pajutęs neapykantą abiem. Tą akimirką suvokė,

kad netikėtas jo įtūžis vaikiškas. Velniai rautų tą Mikelę ir prakeiktą jo tuberkuliozę. Negi aš dėl to kaltas? Negi aš kaltas, kad jis pradėjo šlapintis krauju? Visa tai... viskas – dvokianti pamazgų duobė...

Pro stiklines balkono duris Kesas grįžo į kambarį. Kampe stovėjo sena medinė dėžė su kokia dešimčia plokštelių atspurusiais ir nučiupinėtais vokais, kuriuos jis ne tik niokojo, bet ir vėl kruopščiai klijavo. Kesas ištraukė plokštelę. Pavadinimo skaityti nereikėjo: atpažindavo kiekvieną voką vien pagal taukinų pirštų dėmes ir purvo atspalvį. Jis uždėjo plokštelę ant apdaužyto patefono, nykščiu patikrino adatą, įjungė, ir plokštelė, keistokai virtuodama, ėmė suktis. Kai adata suburbuliavo ir sušnypštė bėgdama pirmaisiais senais, išmaltais grioveliais, Kesas nuėjo prie krėslo ir atsisėdo. Vos atsisėdusį užgriuvo muzika, nereali ir neįmanoma, tarsi būtų atsidarę ir prasivėrę tūkstančiai stebuklingų, puikių, šviesą pašventinančių langų.

Mocartas dovanoja, pamanė Kesas, dovanoja daugiau vienu melodingu išdainavimu, negu visi politikai nuo Cezario laikų. Vaikas dovanoja, taip pat kriauklė ir žiedas piktžolyne. Mikelė mirs, nes aš nieko nepadovanojau. Ir tai daug ką paaiškina. Slotkinai, tėve, senas išminčiau... Pragaras nieko nedovanoja...

Kesas ūmiai atsitiesė. Kadangi per veržlią, įkvėptą muziką, per nuzulintos plokštelės šnypštimą ir burbuliavimą išgirdo, o gal pamanė, kad jam pasigirdo balsas. Pažįstamas balsas, toks pažįstamas, kad, tiksliai žinodamas, kieno jis, Kesas nepatikėjo savo ausimis – ir laukė pakreipęs galvą, kad balsas šūkteltų dar sykį. Iš pradžių neišgirdo nieko. Paskui balsas, silpnas, bet aiškus, pašaukė kažkur iš rūmų kiemo:

– Ei, Kesai, drauguži, lipk į viršų, išgersim!

Jis išsitempė krėsle tiesus kaip strėlė. Meisonas! – pamanė. Kas per velniava! Nejaugi Meisonas taip anksti kviečia atsipagirioti, kaip buvo daręs tūkstančius kartų? Neįmanoma! *Negali būti* Meisonas, jis tikriausiai numano, jog Kesas jau žino apie Frančeskos išprievartavimą, numano, kad jam surengta pasala – nejaugi

pats, niekieno neverčiamas, į ją kištų galvą! Kesas įsiklausė. Jokio pašalinio garso – tik muzika. Jis vėl atsirėmė į krėslo atkaltę ir vėl per muziką silpnai, neaiškiai išgirdo:

– Kesai! Vaikeliuk! Nori išgerti?

Kesui daužėsi širdis. Jis atsistojo ir sužiuro į duris, vedančias į rūmų kiemą – jos buvo praviros, neryškiai apibrėžtos. Paskui nuėjo prie patefono, pritildė muziką, atsitiesė, pasiklausė. Visiška tyla. Kesas padidino garso stiprumą: švelni alto rauda pasiekė kulminaciją, įsiliejo smuikas, ir tą audringo susijungimo akimirką kieme aiškiai ir garsiai suskambo balsas, dabar jau irzlus, reiklus:

– Kesai!

Keso akys nukrypo stalo link, žvilgsnis užkliudė peleninę – kaukolę iš Vezuvijaus lavos, jis žengė kelis žingsnius, paėmė peleninę ir įsiklausydamas pakilnojo. Paskui padėjo peleninę ant stalo ir pamanė: ne, netinka, visiškai netinka. Galiu taip niekšą uždaužyti, kad paskui gailėsiuos. Ne, geriau sudorosiu jį plikomis rankomis.

Kesas metėsi durų link, su trenksmu atlapojo jas ir mirksėdamas pažvelgė į tamsų rūmų kiemą: nė gyvos dvasios. Tarp filmavimo įrangos – kamerų, mikrofonų gervių, lankinių prožektorių – nebuvo matyti jokio judėjimo. O viršuje, Meisono balkone, durys – tos pačios, kurias jis prieš kelias minutes bandė praverti, – buvo, kaip pirma, uždarytos, tvirtai užvertos. Po galais, pamanė Kesas, matyt, man jau metas į beprotnamį. Galėčiau prisiekti krūva biblijų... Atsargiai, atidžiai apsidairė, bet nieko nepamatė, nieko neišgirdo. Kiek lukterėjęs grįžo į kambarį ir atsisėdo. Padunksėno sau per galvą tarytum bandydamas išmušti iš ausų balso aidą bei skambesį, ir kaipmat balsas vėl pasigirdo: niurzgus, dirglus, atkaklus, suktai dviprasmiškas, jis skambėjo garsiau už fleitas ir smuikus ir sklido ne iš lauko, o visiškai greta, šalia ausies.

Štai ką aš tau pasakysiu, Kešai, senas draugeli, manasis Kasijau...

Kesas atsargiai atsigręžė. Žvilgsniu varstė sutemas. Niekas nejudėjo, tik musės tingiai kryžiavo linijas palubėje. Kesas pamažu grįžo atgal. Ir vėl suskambo balsas, keistas, tolimas ir artimas, dviprasmiškas, gašlus, paleistuvingai vingrus.

Štai ką aš tau pasakysiu, Kešai, merginos užpakaliukas – tai pats geriausias...

Ir, tarsi išeidamas iš radijo bangos ilgio, balsas ėmė blankti ir nutilo. Kesas laukė ir klausėsi. Bet vos atsirėmė į krėslo atlošą, staiga balsas prakalbo vulgariai, užgauliai, garsiai, tarytum iš tunelio būtų išlėkęs vaiduokliškas automobilis.

Turėjau prancūzių, turėjau ispanių, tiesą pasakius, gardžiavausi visomis spalvomis ir atspalviais, bet girdėjau, kad kol neparagavai šviežios itališkos mėsytės, tai yra neįsibrovei tarp šlaunų...

Kieno šlaunų? Balsas vėl išnyko. Kesas panarino galvą ir, kad nematytų aušros, užspaudė kumščiais akis.

Pats puikiai žinai, kad esu iš esmės liberalus...

Tamsoje lyg ugniniai taškai ar trupiniai blaškėsi žvaigždės, mėlyni verpetai ar iki balto blizgėjimo įkaitę rutuliukai – ir visa tai turėjo beprotybės atspalvį. Kas per velniava, pamanė Kesas, užkerėt mane niekšas nori.

Bet tuo metu klausa pagavo kitą garsą, jis pakėlė galvą ir įsiklausė. Iš pradžių tylus, bet greitai stiprėjantis garsas sklido nuo miestelio sienų; pirmąsias gaidas Kesas palaikė sirena arba šaižiai trimituojančiu autobuso signalu, tačiau kai atpažino, suvokė jo kilmę, garsas tuoj pat pakito – tai buvo moters riksmas, beprotiškas, nieko nepaisantis, kimus. Tam riksmui ėmė antrinti kita moteris, paskui dar viena, trečia, visos rėkė kartu – vėliau balsai sykiu nutilo, tarsi kas būtų užkimšęs moterims burnas. Tada kelias prailgusias akimirkas mieste tvyrojo mirtina tyla. Paskui riksmai atsinaujino, jau arčiau, ir Kesas išgirdo naują garsą, keistą, tolygų dažną kaukšėjimą, tarsi nurodantį riksmams ritmą; jis artėjo, stiprėjo, ir netrukus Kesas suvokė, kas tai: žingsniai grindinio akmenimis, triukšmingi, kliūvantys, pašėlusiai skubūs. Štai po kojomis du kartus garsiai sutrinksėjo nutekamojo vandens grotelės; kone iš karto garsas pasikartojo ir vėl pasigirdo riksmai. Tada dar kartą trumpai ir šaižiai trinktelėjo grotelės, tarsi geležis atsitrenkė į geležį, ir dabar jau vyriškas balsas ėmė kimiai mauroti kaip bulius, kiekvienąsyk baigdamas žema, drebančia, pridususia, keistai mo-

teriška aimana. Po to riksmai, susitelkę kaip skrendančio varnų būrio kranksėjimas, pabiro, pakriko, vėl ėmė tolti, ir dabar Kesas girdėjo tik pašėlusį kojų trepsėjimą, pro rūmus, nuokalnėn – slystančių odinių padų brūkšėjimo chaosą, pasibaigusį kažkieno santūria ristele ir baisingu dusuliu.

Iš baimės susuktais viduriais, blogos nuojautos perimtas, Kesas pašoko iš krėslo, išbėgo į lauką, nudūmė per kiemą, pravėrė duris į gatvę, pamatė pro rūmus skuodžiantį atsilikėlį ir, jau šaukdamas: *Aspett'!* Sustokit!, pažino jį: tai buvo Vindgaseris, iš įstangos degančiu veidu ir tokiu užsimiegojusių akių žvilgsniu, tarsi jam kas būtų perskaitęs mirties nuosprendį. Apstulbęs, uždusęs, susikrimtęs, vilkintis chalatu storulis stovėjo, o jo beplaukės blauzdos virpėjo blyškiai rausvoje šaltos aušros šviesoje; Kesui priėjus arčiau, Vindgaseris išsitraukė iš kišenės neapsakomo dydžio nosinę ir apgailėtinai drebančia ranka nusišluostė skruostus.

– Viešpatie Dieve, – ištarė jis, – o, pone K.!

– Kas nutiko? – sušuko Kesas, stverdamas trumpuliui už rankovės. – Kas įvyko? Sakykit, Faustai, greičiau!

– Ta mergina – Riči. Valstietė iš Tramončio. Ta, kuri *pas jus* tarnavo! Pono Flego kambarinė! Ją rado... – pasigirdo visiškai nesuprantamas burblenimas.

– Po velnių, kalbėkit aiškiau!

– Ją rado... Ją rado ant takelio į Tramontį! Sumušta! Išniekinta! Mano brangus pone! Miršanti!

– Kas jai? – Kesas beveik nejautė, kad gniaužia ne tik Fausto rankovę, bet ir minkštą jo mėsos ritinėlį ir kad namų šeimininkas virpa iš skausmo, o jis pats šaukia baisiu balsu. – Kas jai *yra?* – pakartojo paleisdamas Fausto rankovę. – Aš klausiu, kas jai *yra?* Greičiau sakykit! Sakėt, kad ji miršta? *Miršta?*

– O, pone K.! – Vindgaseris ėmė verkšlenti ir jo balsas virto šnabždesiu. – Ji dar gyva... bet koks siaubas! Ją rado maždaug prieš valandą aukštutiniame takelyje... todėl niekas nieko nežino. Ji be sąmonės. Bet daktaras man sakė... ką tik... pasakė, kad ji neišgyvens nė dienos! Koks siaubas...

– Kas tai padarė?!

– Niekas nežino. Kažkoks *žvėris*, ne žmogus! Kad šitaip būtų pamirštas bet koks *padorumas*... – Vindgaseris patylėjo, tarsi rinkdamas išblaškytas mintis. – Tai yra... O, neįmanoma apsakyti. Suprantat, *kaukolė* dviejose vietose skilusi, visi kaulai sulaužyti. Sakykit, koks kraugerys galėjo įvykdyti tokią negirdėtą piktadarystę, ir dar tokiame tykiame kaip mūsų miestelyje, kur tiek metų viešpatavo tobula ramybė! Ir dar tuo metu, kai čia vyksta filmavimas! Dabar jie tikrai išvažiuos! Ir kaip tik tada...

– Padugnė, – sumurmėjo Kesas, kupinu jį skandinančio skausmo balsu. – Šunų išjoda. – Jis užsimojo, Vindgaseris susigūžė ir atšoko.

Ūmiai apsisukęs, Kesas nubėgo atgal į rūmus. Kraujas gyslose stingo į ledą. Pro Kesą pralėkė dar keli miestelėnai nieko nereginčiomis akimis, be garso isteriškai prasižioję. Basa moteriškė su kūdikiu ant rankų klupinėdama bėgo į pakalnę, aikštės link, iš jos lūpų veržėsi beviltiški riksmai, protarpiais ji mėšlungiškai sukūkčiodavo. Kesas pasigręžė į Meisono duris ir pamatė gydytoją Kaltronį, raitą ant parpiančio motorolerio, lekiantį įkalnėn, miesto sienos link; gydytojo akiniai akimirką virto rausvos šviesos ovalais; ant užpakalinės sėdynės kresčiojo jaunas pliktelėjęs kunigas – nerimastingai pakėlęs akis į dangų, prie krūtinės tarytum bažnytinę taurę prisispaudęs butelį aiškiai žmogaus kraujo. Kesas nusisuko, nubėgo dešimt žingsnių tamsiu, atmatomis dvokiančiu perėjimu, truktelėjo abiem rankom durų rankeną ir, didžiai savo nuostabai – trukusiai neilgai, – vos neparvirto aukštielninkas ant grindinio akmenų: durys nebuvo užrakintos ir su trenksmu prasivėrė. Atgavęs pusiausvyrą, jis puolė pirmyn. Nuo drėgmės akmeniniai laiptai buvo slidūs, visur tvyrojo suplėkusi, užsistovėjusi smarvė – lyg pelių, lyg jų išmatų; Kesas užlėkė į viršų peršokdamas kas antrą pakopą ir tik sykį suklupo prietemoje, bet visai nepajuto skausmo.

Laiptų viršuje buvo dar vienos durys, taip pat neužrakintos, Kesas atplėšė jas ir įpuolė į Meisono virtuvę. Nieko nebuvo. Tyla, tik iš prakiurusio čiaupo ritmingai lašėjo vanduo. Kesas pastovėjo įtempęs klausą, žvilgsniu skvarbydamas sutemas. Per sienas, ne-

aiškus ir prislopintas, skverbėsi gatvės triukšmas. Kažkur tiksėjo laikrodis, o iš koridoriaus, iš tos pusės, kur savo kambariuose miegojo kino žmonės, pasigirdo galingas knarkimas, netolygus ir užsikertantis kaip pirmieji bildančio variklio dujų išmetimai. Kesas įsiklausė: išgirdo spyruoklių cyptelėjimą miegančiajam pasiverčiant, ir vėl viskas nurimo. Žengdamas tyliai ir atsargiai, Kesas nuėjo toliau, pro miegančiuosius, pro užvertas ir pusiau praviras duris: per vieną plyšį pamatė pataluose nuogą striuką žydą laikraštininką, kurio pavardės neprisiminė, apžėlusiu pilvu ir su didžiuliu apendicito randu; per miegus jis kasėsi krūtinę, o virš jo dūzgė ventiliatorius. Kesas patraukė toliau. Koridorius buvo be langų, drėgnas – drėgnas ir tvankus; Kesas pajuto, kad jį ima pilti prakaitas, o per pakaušį ir nugarą nubėgo dilgus šiurpulys, nuo kurio galvos oda įsitempė standžiai kaip ant būgno. Nors prakaitavo, viduje Kesas jautėsi sukepęs, perdžiūvęs, netekęs paskutinio vandens lašo, akis jam tarsi rupiu sausu smėliu užnešė, pilną gerklę jo privertė, todėl jis staiga atsikrenkštė – garsiai, pernelyg garsiai – bandydamas ją sudrėkinti. Tada apmirė klausydamasis, laukdamas, ar kas nesujudės. Priešais, už pravirų durų, skersai dvigulės lovos, pražioję burnas, susipynusiomis galūnėmis kaip parvirtę manekenai, tysojo trys nenusirengę vyrai.

Kesas dar lukterėjo. Kažkas tolumoje sudejavo. Jis patraukė toliau ir pagaliau pasuko į koridorių, vedantį Meisono miegamojo link. Greitai ir be garso Kesas pritykino prie durų ir staiga žingtelėjo atatupstas – prisiminė Rozmari, pamanė, kad su Meisonu susitvarkytų lengvai, bet tai daryti aidint jo aukštaūgės palydovės klyksmams – beprotybė. Tačiau jam toptelėjo, kad daug kartų šią vasarą matė Rozmari atstumtą, praradusią Meisono malonę, išeinančią rytais paraudusiomis akimis iš atskiro miegamojo, – ir nusprendė išbandyti laimę, galbūt Rozmari ten nėra, ir vėl žengė durų link. Paspaudęs girgždančią rankeną, o kita rausdamasis kišenėje, Kesas, didžiausiam savo apmaudui, pajuto (visa tai jis prisiminė vėliau: ir ramybę, susitvardymą, laikinai nuslopusią širdgėlą – atpildo aistra taip buvo jį užvaldžiusi, kad net, regis, toks lemtingas neapdairumas nesukėlė jam nei panikos, nei nerimo, o

tik akimirką šmėstelėjusį apmaudą), jog pamiršo raktą. Raktas buvo likęs ant stalo apačioje. Tačiau grįžti buvo vėlu. Pasigirdo, kaip žmogus kambaryje sujudėjo, ir balsas, budrus, prisibijantis, jau pajutęs pavojų, paklausė:

– Kas ten?

Prispaudęs skruostą prie durų, Kesas valandėlę klausėsi. Balsas, šį kartą garsiau, pakartojo:

– Kas ten?

Kesas ir vėl neatsiliepė; jį trikdė dvi akivaizdžios, bet viena kitai prieštaraujančios aplinkybės. Pirma: jis – padėties šeimininkas; po daugelio glebaus ir bergždžio nuolankumo mėnesių, kai negalėjo prasibrauti iki Meisono širdies ir atskleisti joje glūdinčio bailumo, – pagaliau jis diktuoja sąlygas: Kesas juto, kad Meisonas jau dabar bijo jo keršto, nors jiedu dar nesusikibo, ir suvokė, kad jau vien ta baime gali įkalinti Meisoną kambaryje. Durys buvo trijų colių storio, sienos daug kartų storesnės, tarp šio miegamojo ir kitų – ilgas koridorius, ir Meisonas gali šauktis pagalbos kiek tinkamas – šiame aukšte jo niekas neišgirs. Tačiau laikas seko, netrukus šitie velnio rūmai sukils, o rakto jis neturi. Antra aplinkybė – Kesas šaltai ir blaiviai įvertino ją – buvo tai, kad užspeisti Meisoną kambaryje jis galėjo, o pasiekti jį – ne; be to, grįžti į apačią rakto buvo pavojinga, todėl reikėjo ieškoti išeities. Po kelių sekundžių lygiu ir kasdienišku tonu Kesas ištarė pro duris:

– Meisonai, tu mirsi. – Patylėjęs pridūrė: – Todėl gali dabar atidaryti – aš vis tiek tave užmušiu.

Tuo metu, tarsi jo žodžiuose būtų įsikūniję tai, ko jam nė žinoti nereikėjo, Kesas suvokė iš tiesų ketinąs nužudyti Meisoną. Net nebaigęs sakinio, jis tylutėliai nusiavė (po durimis buvo plyšys; jeigu esi numatytoji auka, o tarp tavęs ir persekiotojo durys ir šūktelėjęs: „Kas ten?“ – bet neišgirdęs atsakymo, nori įsitikinti, ar piktadarys nuėjo ir kelias laisvas, – argi nepasilenksi ir nepažvelgsi pro plyšį apačioje – tebestovi čia kojos? Tokia buvo šalta Keso apskaičiavimų logika) ir atsargiai pastatė juos nosimis į duris, prie pat plyšio, pro kurį skverbėsi šviesa. Įsiklausė. Kambaryje buvo vien tyla. Be garso apsisukęs, Kesas nubėgo vienomis pus-

kojinėmis koridoriumi, paskui pro tuščią, pobūvio šiukšlių pilną *salone* į balkoną, iš ten laiptais į rūmų kiemą – ir nors skuosdamas pirmyn ir atgal jautė, kad jį šiek tiek neša į šoną, kad kojos slysčioja, tačiau įsibėgėti beveik nereikėjo pastangų: minkštai nušokęs į kiemą, dviem trim ilgais šuoliais pasiekęs savo kambarį, sustojo, stvėrė nuo stalo raktą, pakeitė judėjimo kryptį, vėl įsibėgėjo, nelyginant šešėlis perkirto kiemą, užlėkė marmuriniais laiptais, skubiais, netolygiais, negirdimais žingsniais nudūmė koridoriumi ir tik prie durų sustojo vėl apsiauti, ir atliko tai viena ranka, o kita pasuko raktą spynoje, ir ji, švelniai džergžtelėjusi, atsirakino. Viskas truko ne ilgiau kaip minutę. Kesas atbloškė duris ir sumirkčiojo – jį netikėtai apžilpino rausva šviesa iš rytų. Kambaryje nieko nebuvo. Nei Meisono, nei Rozmari. Visiškai nieko. Plati lova – nešvankiai sujauktomis paklodėmis po naktinių Meisono žygių – buvo tuščia.

Kesas pasigręžė ketindamas apieškoti sieninę spintą, bet tą pačią akimirką jam kniostelėjo, kur galėtų slėptis Meisonas. Jis staigiai apsisuko ir apmirė įsiklausydamas. Kažkur toli miestelyje pasigirdo riksmas, skersgatviu čiaudėdamas pralėkė motoroleris. Paskui ilgai buvo tylu. Nejaugi Meisonas vylėsi, jog Kesas nepastebės vodevilinės jo slėptuvės? Tūnodamas klasikinėje ištvirkėlių užuoglaudoje, Meisonas vis dėlto išsidavė: siaurutėlė žalių šortų juostelė pasislinko, – gal tik per kokį centimetrą, – ir to pakako. Pamažu pasilenkęs, Kesas atsidūrė akis į akį su savo grobiu, susigūžusiu, kniūbsčiu po lova. Nuleidęs nosį prie pat grindų, kaip skalikas, netikėtai užspeitęs meškėną, Kesas valandėlę klausiamai žvelgė į Meisoną. Abudu nepratarė nė žodžio, tik sunkiai ir tankiai alsavo, ir, Kesui mirktelėjus, Meisonas, baltu kaip popierius, siaubo iškreiptu veidu, irgi mirktelėjo. Paskui Kesas prabilo.

– Meisonai, – dar kartą pasakė jis švelniu, bet šiek tiek globėjišku, netgi mokytojišku tonu, – Meisonai, tu mirsi.

Kesas išgirdo virpulį, ilgą iškvėpimą, – lyg vėjas sušlamino pušies šakas, – ir pamažu pamažu siekė Meisono riešo, bet paskui atitraukė ranką: Meisonas pirmąsyk sujudėjo ir, tyliai suinkštęs, pašliaužė tolėliau, kad Kesas negalėtų jo pasiekti.

– Klausyk, Meisonai, – išgirdo Kesas save sakant tuo keistu, lygiu, kasdienišku balsu, – gali lįst iš tenai. Šitos lovos aš pajudinti negaliu. Bet užmušiu tave, supratai? Va, koks prakeiktas reikalas. Todėl lįsk lauk, ir viskas, girdi?

Vėl pasigirdo inkštimas, šį sykį sumišęs dar su kažkokiu garsu – lyg kūkčiojimu, lyg mėšlungišku įkvėpimu, – ir, akimirką pavėlavęs, Kesas suvokė padaręs lemtingą klaidą. Klūpodamas šuns poza – užpakaliu į viršų, nosimi į žemę, viena letena bergždžiai grabinėdamas po matracu, jis neteko pusiausvyros; nepasirinkęs strateginės padėties valdymo aukštumos, silpnai atakuodamas iš sparno, o ne iš centro (pro lovos kojūgalį jis kaipmat būtų ištempęs Meisoną už kojų), prarado bet kokį pranašumą – ir kol svarstė naujo manevro galimybes, Meisonas, pasinaudojęs palankia akimirka, šovė kaip raketa iš kitos lovos pusės siauru tarpeliu palei sieną.

– Oi! – suriko Meisonas, Kesui taip pat stryktelėjus. – Ojoj!

Garsas ataidėjo lyg iš vaikystės – išgąstingas, dirglus, gailus kliksmas, rauda keturmečio vaiko, prigąsdinto slibinais, griaustiniu, tamsa. Kesas griuvo ant Meisono pasilinksminimų poligono – milžiniškos lovos, o šis nėrė pro praviras duris ir nurūko koridoriumi pro viskam abejingus miegančius žmones genamas siaubo, nepalikusio veide nė lašo kraujo, užgniaužusio gerklę taip, kad riksmas sustingo ir virto silpnu paukštišku čiepsėjimu. Nurūkęs laiptais į užpakalinį rūmų kiemą, Meisonas neteko galimybės susilaukti bet kokios pagalbos.

Sode, toli atsilikęs nuo Meisono, Kesas stabtelėjo atgauti kvapo. Aplink nesimatė nė gyvos dvasios. Miestas, išskyrus gatve prabėgusius pirmuosius nelaimės šauklius, dar miegojo. Sodas buvo tuščias; tolėliau, susisupstęs į aušros miglą, plytėjo miegantis slėnis, taip pat be jokių gyvybės ženklų ar judesio. Pažvelgęs į plačią nulaužtų, sutryptų vilkdalgių ir aguonų brydę, Kesas lengvai, kaip žemėlapyje, nustatė Meisono sprukimo kryptį ir pasileido per šlapius gėlynus, nekreipdamas dėmesio į jį apsupusį piktą bičių spiečių. Pribėgus sodo pakraštį, kelią užtvėrė aukšta balta statinių

tvora; vienu šuoliu užšokęs ant jos, Kesas išsyk pamatė žalią skiautę ant tvoralentės, už kurios prieš valandėlę buvo užsikabinę jo aukos šortai, ir kai nesusikaupęs pabandė stipriau atsistumti, kad išvengtų to paties nemalonumo, užsikabino kelnėmis už tos pačios lentos. Bandydamas jas atkabinti, Kesas išsilenkė, pamatė slėnio takelyje, jau tolokai, Meisoną, ir tą akimirką kelnės garsiai perplyšo, o jis pats kietai šlumštelėjo ant akmenuotos žemės. Skausmas pervėrė kojas nuo pėdų iki kelių. Kesas šniokštė, krūtinė sunkiai kilnojosi; kaip bėgikas, jis nė iš tolo neprilygo Meisonui ir jau blausiai nutuokė, kad vien tai gali sutrukdyti jam įvykdyti kerštingą sumanymą; nepaisant šmėstelėjusios minties, kojos galingai nešė pirmyn ir jis dūmė nesulaikomais šuoliais, tarsi viduje būtų pradėjęs veikti kietai prisuktas, nebevaldomas spyruoklinis mechanizmas.

Bėgdamas Kesas pastebėjo, kaip sklaidosi paryčio rūkas, žiebiasi nauja šviesa, blykšta šešėliai šlaito duobelėse ir išduobose. Šalimais akmeninėmis sienelėmis šmaižė driežai, sausai šmėsteldami tarp kerpių ir drėgnų nuo rasos vijoklių. Paskutiniai miestelio namai liko viršuje ir Kesui už nugaros; ant šio kalno šlaite niekas negyveno; ką tik įsispaudę dulkėtame takelyje Meisono pėdsakai buvo ryškūs, ir štai priekyje, už kelių šimtų jardų, vėl sušmėžavo žalia spalva: Meisonas išniro iš už akmeninės sienelės, stabtelėjo prieš takelio išsišakojimą ir, dvejonių draskomas, tebemojuodamas alkūnėmis, padelsė sutrikęs ir neryžtingas. Amžinas rūmų įnamis, jis nepažino apylinkių, ir tas nežinojimas kainavo jam kelias sekundes; jis privalėjo pasukti dešiniuoju takeliu – Kesas žinojo, – *dešiniuoju,* tuo, kuris leidžiasi žemyn, paskui kyla į kalną, Kardasio vilos link, – o ne kairiuoju, prasidedančiu baugiu, bet trumpu pakilimu, paskui nubėgančiu žemyn į miestą – į išsigelbėjimą. Meisonas turėjo pasirinkti dešinįjį, iš pažiūros lengvesnį takelį. Kesas aimanavo, prakaitas sruvo upeliais, širdis daužėsi it kūjis; paskui jis užkliuvo ir drebėsi palei akmeninę sienelę, sykiu prarasdamas laimėtas sekundes. Kol atsistojo, kol vėl įsibėgėjo, žali Meisono šortai jau šmėžavo dešiniajame – apgaulingame, reikiamame takelyje.

Šviesos vis daugėjo, rausvai oranžinė dangaus žara blanko, ir kai, pasiekęs išsišakojimą, Kesas pasuko dešiniuoju takeliu, mažai vaikštomu, kur ne kur apaugusiu dirvinėmis garstyčiomis, usnimis, skurdžiomis saulutėmis, nubertu įprastine šiukšlių paklote, – sutrupėjusiomis uolienomis, ožkų mėšlu, dulkėmis, – suvokė, kad Meisonui kelias atkirstas, kad jis užspeistas ir, gelbėdamas savo kailį, skuodžia į aklavietę, ne tik negyvenamą, bet ir tiesiogine prasme beviltišką: ilga įkalnė su galine stotele viršūnėje, kur, nenorėdamas rinktis savižudybės, Meisonas turėjo atsigręžti ir stoti į kovą. Įkalnė darėsi vis statesnė, oras iš Keso krūtinės veržėsi kažkokiais ilgais švelniais iškvėpimais, primenančiais įsimylėjėlių atodūsius, ir staiga vieną akimirką jį prabloškė auštančio ryto stulbinantis švelnumas, spindesys ir meilumas, kalnus gaubianti romybė, apačioje tviskančios jūros mėlynumas ir neapsakomas jo paties įniršio keistumas – be įkarščio, be paklaikimo, bet galintis pastūmėti į žmogžudystę, ryžtingai ir valdingai, tarsi būtų iš anksto numatyta, neišvengiama, nulemta. Bet, net šiems reginiams šmėsčiojant, Kesas pagalvojo apie Frančeską, ir pragariškas sudarkyto grožio regėjimas iškilo prieš akis; siaubu apsitraukė dangaus aukštybės, kraujas ištryško į dangų, išnyko viską įsiurbiančiame verpete, ir sekundę jam pasidarė juoda akyse, jis sulėtino žingsnį, iš gerklės išsiveržė nežmoniškas, žvėriškas kauksmas – siela persimainė, joje atgijo senųjų protėvių dvasia.

Šviesa vėl tėškė į akis; Meisonas jau nebetoli, prie pat viršūnės, lapnojo akmeniniu šlaitu. Sulinkęs, rankomis atsirėmęs į kelius, gaudydamas orą, Meisonas apmirė, paskui atsitiesė ir galvotrūkčiais pasileido tolyn – jo plaukai kvailai šokinėjo kaip ant šono nusmukęs perukas; nubėgęs takeliu kokius dešimt žingsnių, puolė į šoną ir ėmė repečkotis tiesiai per nusklembtą uolą. Kesas tą vietą, kur Meisonas pradėjo ropštis į viršų, pribėgo puse minutės vėliau; sunkiai alsuodamas, įsisprendęs, jis žiūrėjo iš apačios, kaip įdegusios kojos tapsi uolos šlaitu, o iš po šortų šmėsčioja rausvas sėdmenų ruoželis. Meisono manevras suteikė jam pranašumo: jis galėjo pastovėti, pažiūrėti, atsikvėpti, kol Meisonas įsikars į uolą manydamas, jog trumpina kelią; kad ir kokiu būdu jis pasieks

viršūnę, atsidurs spąstuose, nes kitoje pusėje – stati, ketvirčio mylios gilumo bedugnė. Todėl puikiausiai galėjo bėgti ir takeliu.

Kesas pasisuko ir skubiai pasileido pirmyn; bėgdamas nusiėmė akinius, paskui apsigalvojo, vėl užsidėjo, dirstelėjo per petį ir pamatė, kad Meisonas, barstydamas sutrupintus akmenukus ir keldamas dulkes, beveik užsiropštė į kyšulį. Kesas paspartino žingsnį, ir jo kvėpavimas virto kankinamu žiopčiojimu; jis vėl suklupo, pakilo, nuplumpsėjo pro apleistą vilą su įsmukusiu fasadu, sueižėjusiomis kolonomis, ir rytmečio šešėlyje užrašas ant marmurinio portiko praplaukė jam prieš akis, šmėstelėjo kaip kliedesinga nesuvokiama abėcėlė – SPERO, SPIRO, DUM (tikiu, alsuoju, kol) – ir pradingo. Padvelkė drėgme, paparčiais, šlapiais akmenimis, ir prieš pačią viršūnę, taip pat trumpindamas kelią, Kesas peršoko žemą akmeninę sienelę, pralėkė, nemažindamas greičio, tamsios korėtos žemės lopinėlį, kur rateliu sustoję mažučiai baltagalviai grybukai pabiro į šalis kaip žmonės.

Pagaliau pasiekė viršūnę. Saulės šviesa pasitiko kaip klyksmas; jūra apačioje staiga tėškė jam į akis akinančia mėlyne, kai, užšokęs ant kyšulį supančios akmeninės sienelės, jis apmirė stengdamasis išlaikyti pusiausvyrą, akimis ieškodamas aukos. Įviliotas į spąstus, įvarytas į kampą, dirvonėlyje už gervuogių sąžalyno, atsirėmęs į išdžiūvusį, nuo vėjų sulinkusį alyvmedį, maždaug už penkiasdešimties metrų nuo Keso, nuleidęs galvą sėdėjo Meisonas ir trūkčiojamai gaudė orą. Kesas nematė jo veido, tik kaklą, raudoną nuo pritvinkusio kraujo; ketindamas pulti savo auką, jis nušoko nuo akmeninės sienelės, bet tuo metu iš plaučių nevalingai išsiveržė šaižus kosulys, skausmas kietais pirštais sugniaužė širdį, ir Kesas sudribo ant žemės kaip pašautas elnias, gaudydamas orą, praradęs jėgas, skrandžio spazmų tampomas, kone apakęs.

Ilgokai kniūbsojo žolėse keturpėsčias. Žiaukčiojimas liovėsi. Pamažu grįžo regėjimas. Toli ramioje jūroje tamsus kruizinis laivas skrodė aušrą prasilenkdamas su mažesniu, šviesesniu laivu, plaukiančiu į pietus, Sicilijos link. Iš juodojo laivo į mėlyną dangų pakilo dūmų stulpas; Kesas žiūrėjo, markstėsi, paskui išgirdo švilpuką: gerklinį, mieguistą, tirštą – jis kilo šviesiame ore neryškus,

bet skaidrus kaip perlas. Kesas pamatė, kad, sulenkęs per kelį kojį ir ranka prisidengęs akis, Meisonas atsigulė ant žolės; Kesas taip pat parvirto ant šono gerte gerdamas orą. Tamsusis laivas, aukštai virš vandens iškėlęs pirmgalį, didingai ir negirdimai judėjo į vakarus su mieguistais, nieko nenutuokiančiais keleiviais; signaliniai žiburiai tebedegė, bet, Kesui žiūrint, vienas po kito užgeso. Pagaliau Kesas pamatė, kaip Meisonas vargais negalais atsisėdo. Jis taip pat atsargiai kilstelėjo; atrodė, kad Meisonas nori kažką pasakyti, šūktelti per dirvonėlį – bet ką jisai sakė, kokius žodžius dėliojo jo lūpos?

Ne aš? Aš ne?.. Aš mirsiu?

Atrodė, kad jis verkia. Paskui vėl pabandė prabilti.

Tai ne?.. Nebuvo?

Kodėl jis nepasakė tiesiai? Kodėl vien lūpos tarė žodžius, tarsi maldaudamos suprasti? Kvailys Meisonas vėl nuvirto į žolę, nuvirto ir Kesas – paskutinio trumpo atokvėpio – ir nors neįsiminė, kiek jie taip pragulėjo, gal penkias minutes, gal mažiau, gal daugiau, bet nepamiršo, kad gerklę jam išdžiovino neapsakomas troškulys, ir kol gulėjo snūdo apimtas, pusiau apalpęs, smegenys prisipildė šalto, nuostabaus vandens čiurlenimo ir veržliai, kaip įstengia tik atmintis, nuskriejo į savo gyvenimo pradžią, ir ten mieguistą pietietišką popietę klausėsi savo pirmo riksmo lopšyje, suvokdamas, jog tai pačios istorijos, susidedančios vien iš klaidų, beprotybių ir sapnų, garsas.

Kai Kesas pakilo su akmeniu rankoje, o išblyškęs Meisonas atsistojo prieš jį su gumbuota lazda, tą akimirką, tarsi iš niekur, pas juos atskriejo balandis, bet tuoj pat, vos girdimai sušnarėjęs sparnais, iš išgąsčio pakeitė kryptį. Kai balandis nusprūdo jūros link, Kesas šoko į priekį ir užgriuvo Meisoną, tas – kelias jam skirtas sekundes – kovėsi aršiai ir pasiutiškai. Kesui įsiminė trumpalaikė Meisono narsa – ir lazda, ir negailestingi kirčiai per šonkaulius: neilga kova netikėtai pasirodė garbinga, pergalės džiaugsmas – tikras. Meisonas dar kartą užsimojo lazda, bet Kesas atsivėdėjęs vožė jam akmeniu tiesiai tarp rankų, į galvą; Meisonas sudribo kaip smėlio maišas ir sušnabždėjo:

– Vaikeliuk... Vaikeliuk, – vėl sušnabždėjo Meisonas vaikišku balseliu, bet tai buvo paskutinis žodis, nes Kesas jau palinko prie pasliko kūno ir trenkė akmeniu sykį, kitą, trečią, kol kaukolė, keistai ir tyliai pokštelėdama, perskilo vienoje pusėje kaip kokoso riešutas, atverdama balzganą, kruviną plėvę.

Tikriausiai tik tada Kesas atsitraukė ir suvokė, kur jis yra ir ką padarė. Atmintis to neišsaugojo. Gal tik „vaikeliuk", pavėluotai pasiekęs jo sąmonę, privertė stabtelti, pažvelgti į blyškų negyvą veidą, tokį švelnų, berniukišką, tokį kančios iškreiptą, – tiek gyvo, tiek mirusio, – ir išvysti, jog tai galėjo būti kieno tik nori veidas, bet ne žudiko.

Vaikai! – šmėstelėjo Kesui galvoje, kai stovėjo prie traukulių tampomo kūno. *Vaikai! Dieve mano! Visi mes vaikai!*

Tada, paskutinio įniršio ir sielvarto šuoro genamas, Kesas nuvilko Meisono kūną prie akmeninės sienelės, sunkiai iškėlė ant rankų ir akimirką palaikė priglaudęs prie krūtinės. Paskui bloškė į bedugnę.

Po gydytojo ir kunigo Luidžis buvo pirmas žmogus, atskubėjęs tą rytą prie Frančeskos (apie tai jis vėliau papasakojo Kesui). Jį atsiuntė seržantas Parinelas. O pats iškilmingai nužingsniavo slėnio takeliu į „nusikaltimo vietą"... Frančeska gulėjo lovoje vaistininko Ivelos namuose, tuoj už miesto sienos; slėnio takelyje merginą radę kaimiečiai pabijojo ją nešti kur nors toliau. Ji buvo netekusi labai daug kraujo – tiek, kad net perpylimas, gydytojo žodžiais tariant, galėjo pratęsti gyvenimą tik kokį pusdienį. Ji gulėjo be sąmonės, kvėpavo retai ir negiliai. Bet apklausti ją galima, pasakė Kaltronis, – tada kai (ir jeigu) ji atgaus sąmonę; nei nerimas, nei papildomos pastangos jai nebepakenks, nes žaizdos vis tiek mirtinos. Gydytojas ir kunigas išvyko (*Estrema Unzione,* paskutinis patepimas, jau buvo suteiktas); jie leidosi ieškoti daugiau kraujo ir ketino grįžti. Šią tragišką valandą Kaltronis elgėsi kilniai.

Luidžis liko sėdėti greta Frančeskos. Praėjo valanda. Gatvėje kilo baisus klegesys, ir Luidžis liepė vaistininkui išeiti ir nutildyti žmones. Ilgam stojo tyla, Luidžis sėdėjo šviesos užtvindytame šva-

riame, baltame kambaryje ir žiūrėjo į mirštančią merginą. Kartą ji suaimanavo, vokai suvirpo ir blyškūs skruostai šiek tiek parausvo. Paskui visi šie gyvybės ženklai pranyko, ji išbalo ir beveik liovėsi alsavusi. Praėjo pusvalandis, paskui dar viena valanda. Po to, apie devintą, Frančeska pramerkė akis, giliai įkvėpė ir apsidairė; pabandžiusi pajudinti sutrupintą ranką, suriko iš skausmo, ir ašaros pasipylė jai iš akių. Luidžis pasilenkė ir, kaip mokė gydytojas, pakeitė jai ant kaktos drėgną skudurėlį. Paskui pasislinko prie pat Frančeskos ausies ir tyliai ištarė:

– *Chi è stato?* Kas tai buvo?

Frančeska ilgai neįstengė atsakyti. Iš skausmo prikando lūpą, ir Luidžiui pasirodė, kad ji netenka sąmonės.

– Frančeska, *kas?* – tyliai pakartojo jis.

Ir mergina sušnabždėjo:

– Kesas.

Luidžis lėtai atsitiesė kėdėje; jį užvaldė prieštaringi jausmai. Jo žodžiais tariant, jis buvo sukrėstas, bet nenustebintas, jei toks jausmų derinys įmanomas. Ligi tol jis beveik neabejojo, kas nusikaltėlis. Bet nemanė, jog tai Kesas. Tačiau merginai sušnabždėjus Keso vardą, Luidžiui toptelėjo, kad ji tikriausiai pasakė tiesą.

Palinkęs prie mirštančiosios, prisiminė pasivaikščiojimus slėnyje – Kesui nepavyko jų nuslėpti. Vaikštinėjo susikibę už rankų, – amerikietis ir vargšė kaimietė, – išlaikyti tai paslaptyje būtų buvę taip pat sunku, kaip pasivažinėjimus kadilaku į Neapolį. Luidžis švelniai pakartojo:

– *Chi?* Kas? Pasakyk dar kartą. Kas su tavim šitaip pasielgė?

Mergina bandė prabilti. Tik ne Kesas, Kesas negalėjo, bet... o kas, *jeigu* jis? Pasiekęs ribinę psichikos būseną (be to, amerikietis), o dar nepakeliamas sugniužimas... ir galiausiai meilė... *bet kas* gali nutikti.

– Frančeska, *kas?*

Šį kartą ji neįstengė atsakyti.

Pasigirdo beldimas į duris, ant slenksčio pasirodė sukrėsta vaistininko žmona, pasakė, kad atėjo Parinelas ir nori pasišnekėti. Palikęs Frančeską, Luidžis išėjo į rožėmis pakvipusį sodą, kur jo

laukė viršininkas. Buvo po devynių. Parinelas jautėsi kaip nesavas; jo veidas blizgėjo nuo prakaito, jis visą laiką daužė pirštine per storą savo šlaunį.

– Ar ji prašneko? – pasiteiravo seržantas. – Ką nors pasakė? – Jis stengėsi išlaikyti rimtą veidą, bet buvo matyti, kad visas dreba iš susijaudinimo.

– Seržante, ji nieko nepasakė.

– Turi prabilti. *Privalo prabilti*.

Luidžis pajuto kažką negera.

– Seržante, ar nutiko dar kas nors?

– Flegas. Amerikietis iš Afito rūmų. Pas kurį ta mergina dirbo. Rastas *negyvas* uolos po Kardasio vila papėdėje. Vietoj galvos kruvina košė.

Luidžiui nutirpo pirštų galai.

– Vadinasi... – Valandėlę lūpos neklausė jo. – Tai buvo...

– Aš pranešiau į Salerną. Be jokios abejonės, *doppio delitto,* dvigubas nusikaltimas. Kapitonas di Bartolas su savo būriu jau kelyje. Dabar tu turi...

– *Dviguba* žmogžudystė? Bet mergina dar nemirusi.

– Taip, aš pasakiau – dviguba žmogžudystė!

Padarius tokį atradimą, Parinelo akys gudriai sužibo, jis iškalbingai patylėjo. Straipsnis per du *Il Matino* puslapius. Ir Luidžis lyg sapne išvydo, kaip tuklusis seržantas krypuoja kokiame nors rajoniniame policijos parade atstatęs riebią krūtinę, kad prie jos būtų prisegtas pasižymėjimo ženklas.

– Mergšė turėjo meilužį. Vienas iš tų, amžinai besitrainiojančių apie kavines, išsivesdavo ją į šabakštynus. Kąsnelis gardus, užleist kitam gaila. Paskui ją dulkinti pradėjo ir tas amerikietis, pas kurį ji dirbo. Mergšė susipainiojo. Viską pasakė pirmam meilužiui arba jis pats sužinojo. Ir pasiuto. Flegas turėdavo ją kur nors temptis iš rūmų, toliau nuo blondinės. Ir štai vakar naktį jis išsivedė ją į slėnio takelį. Ėmė doroti. Bet išleido iš akių patrakusį meilužį. Draugelis atsekė ir užklupo juos. Iš pradžių pribaigė mergšę, paskui nusivijo Flegą ir užspeitė prie vilos. Ten permetė per akmeninę sienelę. Būtum matęs jo galvą – kruvina košė.

Ar dėl to, pamanė Luidžis, ar dėl to aš nuėjau į policiją, kad klausyčiausi žmogaus, kuris per du žingsnius nuo mirties pliauškia tokias nešvankybes? Aplink dūzgė bitės, viskas skendėjo tirštame saldžiame rožių kvepėjime. Noras smogti, sunaikinti tą riebų ir šlykštų snukį tapo nepakeliamas.

– Sakai, tyli? – paklausė Parinelas.

– Tyli, seržante.

– Gerai, sek ją. Jeigu ką nors pasakys, pranešk man. Būsiu nuovadoje. Tikrai čia bus vienas tų girtuoklių. Tikriausiai augalotas vyras – augalotas ir stiprus. Jei tik man pavyktų nustatyti to žmogaus vardą prieš atvykstant di Bartolui, aš... – Parinelas nutilo, nutaisė piktą grimasą, tarsi suvokęs, jog išsidavė. – Tu geriau...

Nebaigęs klausytis paliepimo, Luidžis nuėjo prie namo, įtykino į miegamąjį ir vėl sėdo budėti prie Francheskos. Mergina tebegulėjo be sąmonės, balta kaip kreida, ir, nematydamas nė menkiausio judesio, Luidžis net pamanė, kad ji mirusi. Bet jei ne sąmonė, gyvybė vis dar ruseno, ir, vos drįsdamas alsuoti, Luidžis stebėjo merginą. Apie dešimtą grįžo gydytojas kartu su pilkaakiu susisielojusiu kunigu, kurio ligi tol Luidžis nebuvo matęs. Jiedu įtaisė virš lovos naują butelį su plazma. Gydytojas, o gal, atvirkščiai, kunigas pasakė atsiųsiąs slaugytoją. Kunigas dar kartą atleido Francheskai nuodėmes, ir jiedu išvyko toliau – šį kartą į Amalfį, pasakė gydytojas, – gauti daugiau kraujo. Darėsi vis karščiau, Luidžis nusijuosė šovinyną ir nusivilko kitelį. Francheskos miegas ėmė labiau panėšėti į tikrą miegą, skruostai šiek tiek paraudo, bet vokai tebebuvo balti kaip kreida ir sustingę nelyginant mirusios, ji vos vos kvėpavo ir nebuvo girdėti nė menkiausio garso.

Luidžis žiūrėjo į merginą. Niekada gyvenime nebuvo mąstęs apie kaimiečius, nesidomėjo jais, nejautė jiems nei paniekos, nei gailesčio, nei užuojautos – nieko, tiesiog susitaikė su jais, kaip susitaikoma su užsitęsusiu blogu oru arba nuolatiniu galvos skausmu, arba kiemsargiu šunimi, tokiu senu ir bjauriu, kad net šerti nebesinori, o užmušti ar išvyti širdis neleidžia. Luidžio tėvai nebuvo turtingi, bet nebuvo ir skurdžiai, ir iš tos kasdienės Salerne jį supusios buities jis išsinešė tiek pat mažai susidomėjimo ir

užuojautos beribiam, baisiam, beviltiškam skurdui, kaip ir troškimo būti be galo turtingam. Tėvas, mokytojas, norėjo, kad sūnus taptų advokatu, bet prasidėjęs karas sugriovė visus planus; Luidžis tapo policininku, gyvenimas susitraukė ir virto pilku nusivylimų takeliu, kuriuo jis dūlino nepakankamai išsilavinęs, visada pasirengęs paimti kyšį, nepripažįstantis jausmų, tik žodžiais ginantis politinę etiketę, kurios širdies gilumoje didžiai gėdijosi. Luidžis stengėsi dorai atlikti savo darbą, bet kokia to darbo prasmė? Kokia? Jis suvokė, kad šioje šalyje labai menkos galimybės „tapti šiuo tuo", – kuo esi, tuo ir būsi, štai ir viskas.

Bet dabar Luidžis pažvelgė į Frančeską ir pamatė ne sugyvulėjusį, gyvenimo sužlugdytą ir likimo suniokotą veidą, egzistavusį jo vaizduotėje nuo vaikystės, o veidą, kuris net mirštant buvo neapsakomai gražus, ir baisus skausmas suspaudė jam širdį. Jis jau buvo sutikęs šitą merginą, bet niekada atidžiau į ją nepažvelgė. Apstulbo suvokęs, jog pirmą kartą žiūri *tiesiai* į kaimietės veidą. *Felice*. Laimingi. Kiek kartų buvo girdėjęs, kaip šiuo žodžiu apibūdinami kaimiečiai. Vargetų vargetos. Bet kokie laimingi. Turi muziką. Turi meilę. Dabar, žvelgdamas į Frančeską, Luidžis suvokė, kad netiesa. Jokios muzikos ir labai mažai meilės. Atrodė, jog Frančeska nubudo ir net nori prabilti; Luidžis pasilenkė prie jos ir įsiklausė. Ji buvo nuostabi. Bet iš jos lūpų išsprūdo tik žodžio šešėlis. Mergina vėl nugrimzdo į užmarštį. Luidžis žvelgė į ją perimtas beribio gailesčio. Pirmą kartą po daugelio metų suvokė žmogaus nelaimę – tarsi išėjo iš tamsos į šviesą. Nusiminęs pagalvojo apie Kesą: koks demonas turėjo apsėsti šį žmogų, kad užpultų merginą?

Mat tą akimirką Luidžis neabejojo, jog tai Keso darbas. Tikrai kaltas ne koks vietinis girtuoklis; Kesas – apgautas meilužis, dvigubas žmogžudys, kurio ieško Parinelas. Siaubinga, nepakeliama, bet tiesa. Kam dar kankinti merginą? Geriau eik ir surask akiniuotą amerikietį purvinomis chaki spalvos kelnėmis, kurio akyse stingsta lemties nuosprendis. Nebus sunku, jei tik jis nesumanė ir savęs įrašyti į siaubingąjį sąrašą...

Bet štai tyliai ir rūsčiai į kambarį įėjo baltai apsirengusi slaugytoja, vienuolė arklio veidu, ir, net nelinktelėjusi Luidžiui, tvirtai atsistojo tarp jo ir Frančeskos. Išvydęs į savo veidą atstatytą sulinkusį, iškrakmolytomis klostėmis pasturgalį, Luidžis pasitraukė su kėde, ir staiga lyg kažkas apšvietė protą, tarsi vėjo gūsis būtų atplėšęs langines ir įleidęs saulės šviesos. *Negalėjo būti* Kesas. O jeigu ne Kesas, vadinasi, tas, apie kurį jis pamanė iš pat pradžių... Luidžis ilgokai gromuliavo šią mintį, o slaugytoja tylėdama triūsė prie merginos; paskui Luidžis pamatė, kad Frančeska plačiai atvertomis akimis žvelgia į tuštumą. Jis paprašė vienuolę išeiti. Šioji, piktai į jį dėbtelėjusi, atsisakė. Suirzęs Luidžis pakartojo prašymą ir, nesitverdamas iš susijaudinimo, pristūmė kėdę prie lovos. Slaugytoja vėl nesutiko paklusti. Luidžis paprašė dar sykį. Ji dar sykį atsisakė.

– *Vada via! Via!* Išeikit! Lauk! – suurzgė Luidžis. – Lauk, kad jus kur velniai nujotų! – Ir vienuolė, pametusi galvą iš baimės, išlėkė klosčių sūkuryje.

Luidžis palinko prie merginos.

– Frančeska, pasakyk man. Tik gerai pagalvok. Kas tave nuskriaudė? Juk ne Kesas, ar ne?

– Ne, – atsakė ji silpnu balsu. – Ne Kesas.

– Tada kas?

– Ponas Flegas.

Glumas ir painiava. To, Luidžio įsitikinimu, negalėjo būti. Negi tas amerikietis tuščiu dailaus berniūkščio veidu?

– Ką tau ponas Flegas padarė?

– Jis mane paėmė... – Frančeska apsipylė ašaromis, krūtinė pradėjo smarkiau kilnotis, ir ji pravirko dar graudžiau – dabar tikriausiai iš skausmo. Paskui aprimo, užsimerkė, ir Luidžis nusprendė, kad vėl neteko sąmonės. Tačiau Frančeska vėl sukrutėjo ir pažvelgė į Luidžį didžiulėmis, išsigandusiomis, pastiromis akimis. – Jis mane paėmė savo kambary.

– Paėmė tave savo kambary?

– Taip. – Frančeska patylėjo. – Ar aš mirsiu?

– Ką jis tau padarė?

– Aš... – Frančeska sunkiai pakreipė galvą. – Negaliu sakyti. – Ir šiais žodžiais buvo pasakyta viskas.

– Ar jis tave paėmė ne takelyje?

Frančeska nieko neatsakė, tik sunkiai, vienodai alsavo.

– Jis tave paėmė ne takelyje? – švelniai pakartojo Luidžis.

– Nežinau, – sušnabždėjo ji po ilgos tylos. – Nieko... Viskas. Aš nepamiršiu... – Bet ji jau buvo toli ir prieštaravo pati sau.

– Ar *prisimeni*, kas nutiko takelyje?

– Niekada nepamiršiu.

– Frančeska, ar *prisimeni?* Pasakyk, ar prisimeni, kas tave nuskriaudė takelyje?

– Niekada nepamiršiu.

– Frančeska. Pasakyk man. Ar tai buvo Saverijus?

Trumpa tyla kaip griausmas ausyse.

– Taip! O Dieve, Saverijus! – riktelėjo Frančeska kimiu, iškankintu balsu. – O Dieve, taip! O Dieve! O Dieve! O Dieve!

Luidžis pašaukė slaugytoją, bet nebebuvo reikalo: nespėjus šiai prieiti, merginai mėšlungiškai trūktelėjo kaklas, ji atsiduso ir vėl prarado sąmonę, tarsi į urvo tamsumą nusitempdama sielvartingą, siaubo perimtą raudą. Luidžis pakilo nuo kėdės.

– Jūs ją pribaigsit! – sušnypštė vienuolė.

– *Non importa!* Nesvarbu. Ji vis tiek mirs.

– Kas per nenaudėliai tie policininkai – tikri išsigimėliai! Visai širdies neturi...

– Prikąskit, sesele, liežuvį... – Luidžis susitvardė. – Atleiskit.

Jis išėjo į sodą, į skaistaus, aukšto vėlyvo ryto dangaus šviesą. Dar niekada nebuvo plūdęs Parinelo bjauresniais žodžiais. Argi visa tai būtų galėję nutikti, jeigu seržantas laiku būtų ėmęsis priemonių? Ne. Tik jam, Luidžiui, visą laiką atrodė, kad Saverijų reikia uždaryti. Štai kokia toji Italija! Po visą šalį klaidžioja puspročiai. Bepročių namus tvarko patys bepročiai. Juk jau seniai jis išdėstė savo samprotavimus Parinelui ir paklausė, ar nebūtų išmintingiau atkreipti vietinės valdžios dėmesį į Saverijų, kad ši priverstų artimiausią silpnapročio giminaitę – pagyvenusią pusseserę – atiduoti jį į prieglaudą. Bet Parinelas tik pasityčiojo, kaip

visada, net nepamanęs pasigilinti į valdinio siūlymą. Šis apgailėtinas, pavydus žmogus visiškai neturi vaizduotės. Be to, nutukęs ir tingus ir nenori net nosies iškišti už tiesioginių pareigų rato, apsiribojančio vertimu vykdyti įstatymą, o ne sukti dėl jo galvą. Ir apskritai, paklausė jis Luidžio, ar yra įrodymų, kad Saverijus – ne romus kvailelis, kokiu jį visi laiko?

Iš dalies tai buvo tiesa, ir Luidžis turėjo pripažinti, jog viskas ne taip paprasta. Faktai ir įkalčiai buvo menki ir gan migloti: kelios iš šiaurės kraštų atvykusios pusamžės ponios ne sykį skundėsi, jog lipant iš turistinių autobusų kažkas „glaustėsi" arba „trynėsi" į jas; tris ar keturis kartus kažkoks neryškus, beformis veidas – gal Saverijaus, o gal ir ne – dirsčiojo naktį pro „Bela Vistos" langus ir, pasigirdus klyksmui, savaime suprantama, dingdavo. Kartą vasarą prieš dvejus ar trejus metus iš Strasbūro atvykusi ponia pareiškė, kad nepilno proto stuobrys, nešęs jos bagažą į viešbutį, skersgatvyje už bažnyčios ėmė rodyti jai savo „daiktus". Šis, svarbiausias skundas, būtų galėjęs tapti rimtu kaltinimu Saverijui, jeigu tyrimu būtų užsiėmęs ne Parinelas, praeitame kare kariavęs su prancūzais ir jų nekenčiantis: pareiškęs, kad ponia visų pirma perkarusi, o antra – primenanti isterikę, mieliau pritarė nerišliems Saverijaus protestams, esą jis tik atlikęs gamtinį reikalą. Štai kaip viskas buvo, bent jau iš pažiūros.

Prieš penkiolika metų – per karą ir gerokai prieš Luidžiui atvykstant į Sambuką – ant kalno šlaito, dar toliau nuo miestelio negu Tramontis, tarp uolų buvo rasta negyva ir baisiai sudarkyta piemenaitė. Laikai buvo neramūs, kupini savivalės. Vyko karas, ir niekam tai iš tiesų nerūpėjo. Žinia apie žmogžudystę prasismelkė į miestą praslinkus kelioms dienoms po merginos laidotuvių. Buvo įsakyta lavoną iškasti ir atlikti skrodimą, tačiau nei viena, nei kita kažkodėl nebuvo padaryta. Tamsūs kalniečiai, prietaringesni net už afrikiečius, paslapčia šnabždėjosi apie piktąsias dvasias. Kiti minėjo vilkus. Treti kalbėjo apie neva miškuose besislapstantį vokiečių dezertyrą. Bet galiausiai šį įvykį visi pamiršo. Luidžiui, sužinojusiam apie tai, kai jau buvo praėję daug laiko, niekada ne-

davė ramybės mintis, – kai visiškai atsitiktinai išsiaiškino, – jog pusprotis Saverijus, septyniolikos metų žaliūkas, ne tik gyveno toje pačioje vietoje, kur įvyko nusikaltimas, bet net po vienu stogu su ta mergina. Savaime suprantama, po tiek metų surinkti įrodymų būtų buvę neįmanoma. Dažnai kaip tik tokie keisti šeimyniniai nusikaltimai ilgai (o gal ir amžinai) lieka neišaiškinti net ir tarp praprususių miestiečių. Tad ar verta stebėtis, jog naivūs kaimiečiai neįtarė tikro merginos brolio...

Bet, atsakyk man, *Luidžinai,* klausė jis savęs, jei tiesa, kad merginą užpuolė Saverijus, kodėl Flegas guli suknežinta galva bedugnėje po Kardasio vila? Juk ne pasmirdęs Saverijus buvo apgautas meilužis. Ir juk ne jis atkeršijo merginai, o paskui numetė amerikietį nuo uolos. Merginą patykoti tas storžievis galėjo, – ją vieną, – bet susidoroti su dviem jam būtų buvę per daug. Tai gal Flegas nusižudė? Gal ir taip? Ko gera. Bet kodėl? Kaltė? Sąžinės graužimas? Tą naktį jis išprievartavo ją, Frančeska pati pasisakė. Be abejo, pavartojo jėgą, elgėsi žiauriai – juk Frančeska pirma sušnabždėjo amerikiečio, o ne Saverijaus vardą. Ar jau vien tai nerodo, kad elgėsi su ja žvėriškai? Nesunku įsivaizduoti, kad po to žmogų gali užgraužti sąžinė ir jis gali pasiryžti atsisveikinti su gyvenimu. Taip, įsivaizduoti galima. Bet, žinant, kokia įtartina asmenybė tasai amerikietis, – sunku. Jis tikrai ne iš tų, kurie žudosi, o juo labiau kankinasi dėl kažkokio išprievartavimo. Jeigu jis būtų padaręs tai, ką padarė Saverijus, – tada gal ir būtų panašiau. Kai aistros ar įsiūčio pagautas žmogus sutraiško merginai kaulus, paskui pakyla ir pamato, jog ji miršta, – toksai žmogus iš baimės ar atgailos gali nušokti nuo uolos. Bet kaulus merginai sulaužė Saverijus, o ne amerikietis.

Amerikietis. Tiesa – yra *dar vienas* amerikietis. Ir staiga Luidžiui paaiškėjo, kad tie du nusikaltimai, – jei tarp jų ir yra koks nors ryšys, kurį rasti jam kol kas stinga jėgų, – visiškai nesusiję, kad užmušti Flegą galėjo tiktai Kesas. Kesas ir yra tariamasis meilužis, apie kurį kalbėjo Parinelas. O kad Kesas – Frančeskos meilužis, aišku kaip dukart du keturi. Flegas išprievartavo ją, Kesas atkeršijo. Ir iš visų dalyvių Flegas jau miręs; Frančeka miršta;

Saverijus – kūrybos spraga, nepasiekiama nei skausmui, nei baus-mei; lieka tik Kesas – tik jam teks sielotis ir kentėti.

Varteliams žvangtelėjus Luidžis atsipeikėjo; atsigręžęs pamatė artėjantį mėsos kalną – seržantą Parinelą, o greta – didingąjį ka-pitoną di Bartolą, prisiminė, kaip švelniai Frančeska sušnabždėjo: „Kesas" – ir nusprendė, kad šiandien Sambukui ir taip per daug kančių. Jis giliai įtraukė į plaučius oro stengdamasis įveikti jaus-mą, jog kraustosi iš proto.

Paskui atidavė pagarbą. Tardytojo veido išraiška buvo dalykiška ir rūsti.

– Kaprale, ar mergina dar gyva?

– Kol kas gyva, kapitone. Šiuo metu ji... miega. Slaugytoja...

– Ar ji ką nors pasakė? – tardytojas pertraukė Luidžį.

Liesas, asketiškos išvaizdos žmogus, vilkintis šviesų sujuostą liet-paltį ir ant kaktos užsismaukęs minkštą fetrinę skrybėlę, kėlė ne-suprantamą virpulį. Be jokios abejonės, jis buvo prisižiūrėjęs ne-mažai filmų apie Skotland Jardą, tą aiškiai bylojo jo darbo stilius; tačiau įrašai tarnybos lape kėlė pagarbą ir visiškai pateisino teat-rališką, apsimestinį atsainumą. Tardytojas išsiėmė iš kišenės gel-toną kramtomosios gumos pakelį ir atkišo abiem valdiniams.

– Norit *Wrigley?* – paklausė.

Seržantas Parinelas paėmė kramtomosios gumos gabalėlį, juo pasekė Luidžis; valandėlę visi trys stovėjo sode ir, jausdami dė-kingumą, bet kiek sutrikę, žiaumojo.

– Suprantat, kapitone... – Luidžis padelsė. – Ji pradėjo man pasakoti...

Beviltiškai bandydamas sutelkti išsilakstančias mintis, jis delsė. Apvaizda jo pasigailėjo: tardytojas, dirstelėjęs į dangų ir skystai šyptelėjęs, pertraukė Luidžį:

– *E proprio stano,* labai keista. Bet pasitaiko vos ne kiekviename žingsnyje. Lombrozas buvo sukūręs teoriją, kad patys žiauriausi nusikaltimai įvyksta ankstų rytą, gražiu oru – pavasarį ar vasaros pradžioje. Kokia diena! – Tardytojas pasigręžė į Parinelą. – Ką radote toje vietoje, kur mergina buvo užpulta?

Seržantas Parinelas – tasai mėsos kalnas – lyg ir neramiai pasimuistė, bet gūžtelėjęs pažvelgė į tardytoją.

– Prašom atleisti, mano kapitone, bet aš nelabai suprantu, ką turite omenyje...

Tardytojo veidas pasidarė nekantrus ir griežtas.

– Klausykit, Parinelai, – pradėjo jis lediniu, griežto papeikimo tonu. – Gal norit pasakyti, kad kruopščiai neapžiūrėjote tos vietos, kur mergina buvo užpulta?

– Ne, mano kapitone, – bejėgiškai pradėjo lementi Parinelas. – Matot, aš visą dėmesį skyriau tam amerikiečiui, kai buvo aptiktas jo kūnas, todėl...

– Ir todėl *net nepastatėte* ten sargybos?

– Bet, ne, kapitone, suprantat...

– Kitaip tariant, šią akimirką kiekvienas vietinis žioplinėtojas, kaimo stuobrys ir suvenyrų medžiotojas kruopščiai naikina visus nusikaltimo pėdsakus ir kraunasi į kišenes daiktus, kuriuos tas amerikietis galėjo pamesti. Naikina visus daiktinius įrodymus. Mintis apie tai jums nešovė į galvą? Parinelai, ar esat išklausęs bendrąjį saugumo tarnybos darbuotojų kursą?

– Taip, mano kapitone, bet aš... – Parinelo veidas išraudo kaip rožė, smakras suvirpo, atrodė, jis tuoj apsižliumbs, kaip koks gargantiuelišKas kūdikis. – Aš tik pamaniau...

– *Nieko* jūs nepamanėte, – nutraukė jį di Bartolas. – Nesilaikėte paprasčiausių taisyklių! Aš tai vertinu kaip visišką savo pareigų neišmanymą.

– O, mano kapitone! – puolė protestuoti Parinelas.

– Nutilkit! – nukirto di Bartolas. – Gana. Laikas bėga. Kur jūsų sąrašas?

– Mano kapitone, *koks sąrašas?* – sustenėjo seržantas Parinelas.

– Įtariamųjų sąrašas, jų pavardės, adresai. *Sąrašas, kurį buvau jums įsakęs sudaryti.*

Parinelas apgraibė kišenes ant krūtinės, bet ranka ten nieko nerado. Atrodė, jog jis bežiūrint gūra.

– Palikau kabinete, – beviltiškai išlemeno Parinelas.

– Puiku, – ištarė kapitonas ir išsiėmė iš kišenės pieštuką bei užrašų knygutę. Balsas buvo šaltas, santūrus, bet, rodos, nieko gero Parinelui nežadantis. – Puiku, – pakartojo, – prašom sakyti pavardes.

– Adresų, kapitone, aš neturiu, – gailiai išstenėjo Parinelas.

– *Sakykit pavardes!*

Parinelas karštligiškai pabandė atkovoti prarastas pozicijas:

– Pirmiausia, mano kapitone, Emilijus Džovanelis. Iš Atranio. Chuliganas, įrašytas į policijos įskaitą. Aukštas, paleistaliežuvis. Visokios istorijos su moterimis. Drįsčiau tvirtinti, kad pats įtartiniausias tipas. Ar, pone, užsirašėte jo pavardę? Dabar dar trys. Salvatorė Marcanas, Nikolas Kozenca, Vinčencas Toregrosa. Visi valkatos. Kozenca sėdėjo Avelino kalėjime už moters išprievartavimą, o ir kiti du – tikri niekdariai. Toregrosa muša žmoną. Marcanas buvo sąvadautojas Nočeroje. Taigi, mano kapitone, jų keturi. Be to, yra dar vienas faktas. Ta mergina Frančeska, galima sakyti, draugauja su vienu amerikiečiu, gyvenančiu apatiniame rūmų aukšte. Ji pas jį dirbo, prieš Flegą. Aš girdėjau, kad jis labai rūpinasi jos tėvu, mirštančiu kaime nuo džiovos; merginą kelis kartus matė su juo, todėl *veikiausiai,* tarp jų – kaip čia pasakius? – artimi santykiai. Nemanau, kapitone, kad eidami šia kryptimi ką nors rastume, bet pasidomėti vertėtų. Jo pavardė Kinsolvingas. Kinsol-vin-gas...

Per visą šį tardytojo di Bartolo ir seržanto Parinelo pašnekesį Luidžio širdis daužėsi kaip pašėlusi, o šlykštus kramtomosios gumos gumulėlis barškėjo perdžiūvusioje burnoje kaip stiklo rutuliukas. Luidžis troško kaip nors – bet kaip – nukreipti įtarimą nuo Keso, bet kol seržantas nepaminėjo amerikiečio pavardės, nemanė, jog teks griebtis melo. Kol pavardė „Kinsolvingas" nebuvo ištarta, meluoti nebuvo prasmės; be to, nepaisant vidinio įsitikinimo, jog amerikietį nužudė Kesas, jis nebuvo šimtu procentų įsitikinęs, jog Kesas susijęs su nusikaltimu. Tačiau netikėtas Parinelo gambitas privertė Luidžį rinktis kitą ėjimą. Seržantui antrą kartą ištarus Keso pavardę, Luidžis kostelėjo ir kaip įmanydamas subtiliau įsiterpė į pašnekesį. Iš baimės net įsitempė kaukolę

dengianti oda. Įpainioti Saverijų – tai grąžinti pašnekesį prie Flego, paskui prie Keso; padėti galėjo tik kas nors pritrenkiama. Luidžis suvokė, jog žodžiai, kuriuos ketina ištarti, galbūt – tikriau sakant, be jokios abejonės, – bus patys svarbiausi jo gyvenime; jeigu jam nepavyks, jeigu įžymiajam sekliui jie pasirodys neįtikinami, jeigu kapralo išvaizdoje ar tone jis pajus netiesą, kuria remiasi nutrūktgalviškai surėsta versija, Luidžis ne tik neišgelbės Keso, o dar greičiau nusiųs į kalėjimą, maža to – pražudys save, užsitrauks gėdą ir pats ne vieniems metams sės už grotų. Jis žinojo, kas yra kalėjimas – purvas ir pamazgų kibirai, blakės lovose ir kirminai makaronuose, pragižęs vynas arba išvis jokio vyno, nykūs, viską traiškantys metai, ir jam burna taip perdžiūvo, kad, atrodė, neįstengs prabilti. Tačiau prisivertė praplėšti lūpas, atsikrenkštė ir ramiai, išmintingai tarė:

– Jeigu kapitonas leistų man įsiterpti, manyčiau, kad nėra būtinybės tęsti šio sąrašo.

– Kaprale, kaip suprasti? – paklausė di Bartolas.

– Matot, pone, mergina pati papasakojo, kaip viskas buvo.

– Tai ko tylėjot? – piktokai paklausė tardytojas.

Luidžis pašnairavo į seržantą.

– Bandžiau, kapitone, bet...

– Tada kalbėkit! Ką ji pasakė?

– Kapitone, ji pasakė štai ką. – Luidžis mintyse paprašė dangaus atleidimo už Frančeskai užtraukiamą gėdą. – Ji pasakė, jog kelias savaites tarp jos ir šeimininko, pono Flego, buvo romanas. Ji norėjo nutraukti šiuos santykius, nes ją kamavo gėda. Flegas beprotiškai jos pavyduliavo ir nesutiko. Jie daug kartų susitiko slėnio takelyje, atokiau nuo kitos Flego meilužės. Vakar jis nusivedė ją tenai, bet ji nesutiko atsiduoti. Ir vėl prakalbo apie pasiryžimą nutraukti santykius. Flegas norėjo ją jėga priversti, bet ji nesidavė. Pakvaišęs iš įtūžio, jis sudavė jai kažkuo sunkiu. Ir nesiliovė daužyti per rankas, galvą, kojas. Galiausiai ji prarado sąmonę, paskui neilgam atsitokėjo ir pamatė Flegą, palinkusį prie jos, verkiantį, perimtą kaltės ir gailesčio. Veikiausiai Flegas suprato, kad ji miršta. Mergina pasakė prisimenanti, kaip jis sušukęs –

angliškai, ji truputį supranta šią kalbą: *Aš nusižudysiu! Aš nusižudysiu!* Ir, prieš prarasdama sąmonę, ji pamatė Flegą, nubėgantį takeliu į viršų, Kardasio vilos link... Prisiekiu, kapitone, visa girdėjau savo ausimis. Akivaizdu, kad tai buvo žmogžudystė ir savižudybė. Drįstu pagarbiai pastebėti, kad vien kritimas iš tokio aukščio gali sukelti kaukolės lūžius...

Parinelas pražiojo plačią savo burną.

– Prasimanymai! – pareiškė jis. – Fantazijos! To negalėjo būti! Mergina ištikta šoko!

– Parinelai, nutilkit! – nutraukė jį seklys. Pasigręžė į Luidžį: – Sakykit, kaprale, pasakykit man. Ar, jūsų nuomone, mergina buvo *aiškaus proto,* kai visa tai pasakojo?

– Žinoma, ji buvo labai silpna. Bet aiškaus proto. Ir kalbėjo tiesą. Galiu prisiekti savo gyvybe.

– Kvailiausi prasimanymai! – pareiškė Parinelas. – Ji tiesiog dangstė kitą meilužį. Moterys visada taip daro. Jūs tik paklausykit: ją kankino gėda! – nusišaipė jis. – Milijonierius amerikietis susigundė purvinos kaimietės skylute – juk tai geriausia, ką ji savo gyvenime matė. Tik pamanykit...

Jeigu tuo metu Luidžio pasakojimas ir buvo sukėlęs di Bartolui abejonių, jas išsisklaidė seržantas Parinelas, dvasinis supuvimas, sklindantis iš jo kaip lipnus, begėdiškas rūkas. Parinelas būtų papiktinęs net sąvadautoją. Tardytojas staigiai ir nuožmiai atsigręžė į seržantą, ir Luidžiui pasivaideno, jog prieš jį liesas ir veržlus žvėris – vilkas, žebenkštis, audinė: vieni dantys, nagai, akla nuožmybė.

– Nutilkit! – sušnypštė tardytojas seržantui. – *Nutilkit!* Daugiau nė žodžio! Aišku? Nė žodžio! Kai man prireiks jūsų nuomonės, aš ir paklausiu. O dabar, Parinelai, užsičiaupkit. Tuo metu, kai jūs darėt viską, kad tik neatliktumėt savo pareigos, kapralas sąžiningai dirbo. O dabar užsičiaupkit!

Paskui jie išėjo, Luidžis atsisėdo prie kamelijos krūmo ir nuleido galvą ant rankų: jis drebėjo, jėgos jį apleido...

Francheska mirė vakare, dešimtą valandą. Dieną Luidžiui teko imtis ir kitų reikalų, bet kiekvienąsyk, ištaikęs valandėlę, jis už-

bėgdavo pas Frančeską. Norėjo galutinai įsitikinti. Kelis kartus Frančeska buvo atgavusi sąmonę, tačiau kiekvienąsyk vis labiau blausėsi, vis labiau tolo nuo visko, – vis dėlto galų gale Luidžiui pavyko perprasti, kaip visa tai įvyko.

Frančeska išties susitiko Saverijų – ankstų rytą, vienoje gražiausių slėnio vietų, debesims nuslinkus nuo mėnulio. Ji gerai pažinojo Saverijų, jo nebijojo, bet tai, ką naktį jai padarė Meisonas, prisimetė kaip šlykšti liga, kurią jai teks kęsti iki dienų galo. Todėl, kai tarp šešėlių Frančeska susidūrė su Saverijum ir jis paprasčiausiai atkišo ranką – gal tiesiog sveikindamasis, gal norėdamas paglostyti, šis nerimastingas vyro prisilietimas atgaivino, vėl pavertė gyvu siaubu visus pereito vakaro potyrius, ir ji nevalingai suklykė. Ji suklykė ir kaip padūkusi įsikirto nagais į plokščią, paniško išgąsčio perkreiptą veidą. Saverijus sustūgo lyg visų artimųjų netekęs senis. Paskui atsitraukė, smogė Frančeskai, ir ji parkrito. Frančeska girdėjo savo riksmą, bet jau nesuvokė, kas prieš ją, Saverijus ar kas kitas; jai rodėsi, kad viso pasaulio vyriškas geidulingumas, kietas, standus, nepasotinamas, užgriuvo ją per vieną vasaros naktį. Ji nesiliovė klykusi, o paklaikęs pusprotis daužė ir daužė ją, dabar akmeniu, o gal viso dangaus skliauto svoriu, ir ji klykė visa sudaužyta, gulėdama žolėje, klykė ilgai po to, kai Saverijus nuėjo, nesiliovė klykusi net praradusi sąmonę ir paskutinį kartą suklykė tyliau už tylų atodūsį, kai auštant ją užėjo du kaimiečiai.

Žolėje aplink Frančeskos galvą strykčiojo žiogai. Ji gulėjo netoli erškėtrožių krūmo. Ir taip pasitiko naujos dienos šviesą.

Po to ryto, kai nužudė Meisoną, išaušo diena, paskui nusileido naktis. Tačiau Kesas beveik nieko negalėjo prisiminti. Jis žinojo, kad prisigėrė (paskutinį kartą gyvenime), ir atmintis išsaugojo miglotą vaizdą mažo aptriušusio *cantina,* rūselio, miestuko pakraštyje, kur jis nusipirko du butelius vyno. Dar Kesas žinojo, kad, nepaisydamas nuojautos, tvirtinančios ką kita, jis įteigė sau, jog Meisonas *nužudė* Frančeską („Pamenat, – tarė jis man, – pamenat, kiek kartų skaitėt laikraščiuose: *žudiko veide nė šešėlio atgailos,* arba: *nė*

per nago juodymą nesigaili to, ką padaręs, – ir, žinokit, gryniausia tiesa. Kažkas įvyksta viduje, tikriausiai kažkas panašaus įvyko man. Žudikas nebūtinai esti žiaurus ir beširdis. Atvirkščiai, tai gali būti iki sielos gelmių sukrėstas žmogus. Kad neprarastų proto, o gal ir gyvybės, jis ima tikėti savo paties prasimanytu melu. Įtikina save, kad neklysta, o tas, nužudytasis, – kad ir kas jis būtų, – nusipelnė bausmės labiau negu bet kuris kitas žmogus nuo Judo Iskarijoto laikų".), nes naktį po tos įsimintinos dienos, kai, apimtas girto įniršio ir sielvarto, keliavo į slėnį, su juo buvo liudininkas.

Ar galėčiau kada nors pamiršti, kaip Kesas, per dieną pasenęs dešimčia metų, įsvirduliavo į rūmus, pastvėrė man už rankos, lyg būčiau Vestuvių Svečias*, o jo akys degė šventu kerštu ir jis kalbėjo apie Meisoną, kuris stovi, šiepia dantis vidur amžinybės, nebepasiekiamas didesnei, labiau jo vertai bausmei? Beprotybė jau sėlino prie Keso, tuo jis neabejojo, o dabar žinojo dar ir daugiau. Jis žinojo, kad, vėl išėjęs iš rūmų pro nualpusią Popę (jis net neprisiminė ją matęs, nors man skirtą tiradą apie Meisoną atmintyje išsaugojo), patraukė į vaistininko namus: mat jam buvo šovusi į galvą mintis, jog Frančeska dar nemirė ir jis galėtų išvysti ją gyvą. Bet pavėlavo pusę valandos. Tai jam pasakė Luidžis, vienišas stovėjęs namo šešėlyje. Frančeska jau buvo išvežta.

Ar ne tada, nukreipęs akis nuo niūraus Luidžio veido, Kesas pažvelgė pro namą ir išvydo tolumoje, jūros paviršiuje, keistas, paslaptingas ugnis? Dabar jis jau tiksliai neprisimena. Jis žino, kad Luidžis guosdamas bandė pasakyti kažką daugiau, pasivedėjo slapčia į sodą ir painiodamasis, švelniu, liūdnu balsu atskleidė tiesą, prie kurios Kesas leido sau prisiliesti tik Meisono mirties akimirką: nužudytasis nebuvo žudikas. Bet kas tada nužudė Frančeską? – tikriausiai paklausė jis. Luidžis atsakė, ir Kesui prieš akis iškilo kasdien matytas plokščias romaus puspročio veidas – tikriausiai tada jis vėl pažvelgė į tvankią naktį ir, išvydęs, kad ugnys įsiliepsnoja, ima augti iš paties jūros dugno, o dūmai, tarytum

* Anglų poeto Samuelio Tayloro Coleridge'o (1772–1834) poemos „Eilės apie Seną Jūreivį" personažas.

virš tamsaus milžiniško laidotuvių laužo, kyla iki žvaigždžių, suvokė pagaliau išsikraustęs iš proto.

Luidžis šūktelėjo jam įkandin, tačiau buvo vėlu: Kesas jau lėkė stačiai žemyn besileidžiančiomis Sambuko gatvėmis, bet dūmė ne nuo bausmės, o nuo kažkokių *savo paties* likučių, skutų, nuo savęs, koks buvo gimęs, bėgo tol, kol ėmė rodytis, jog ne bėga, o statmenai krinta per mylių mylias juodo įkaitusio oro.

Kai kitą rytą, jau išsiblaivęs, Kesas nubudo, jūra tebeaudrojo. Jis matė ją iš olos, – didžiulės ožkomis pradvisusios grotos, – kurią aptiko kažkur netoli kranto. Lauke sruveno mažulytis upeliukas, o prieš olos angą iš vandens buvo susidaręs ežerėlis. Dar neatsitiesęs Kesas stovėjo ant drėgnos olos žemės, kur neramiai išmiegojo visą naktį, markstėsi, ir ryto šviesoje jūra jam regėjosi lyg per ploniausią musliną. Klykaudamas ir įnirtingai vasnodamas sparnais, jūrinių paukščių pulkas nuskrido nuo įlankos į sausumos gilumą, tarsi duodamas ženklą pirmiesiems sprogimams. Paukščiai galvotrūkčiais skriejo slėniu aukštyn, jų pašėlę šešėliai slydo žeme, o jiems iš paskos tarsi ritosi slopus dundėjimas. Kaštas vėjo gūsis perbėgo saulės išdeginta šlaitų žaluma. Ir iškart įlankos paviršius – toli, bet ir grėsmingai arti – susidrumstė ir susiplakė; putos nutaškė vandenį, jūra susiteliūškavo iki dugno, tarsi gelmėje būtų atgijęs ugnikalnis. Virš galvos vėl suklykė paukščiai ir per visą nedebesuotą rytmetinį dangų, tarp žemės ir saulės, įsiterpė šešėlis. Ilgam nutilo visi garsai. Paskui, kankinamo mėšlungio sutraukta, jūra pasistojo piestu; milžiniška versmė sprogdama išsiveržė fontanu iš pačių įlankos vidurių, ir dar viena, ir dar, užgrūsdamos dangų nuo Salerno iki Kaprio juodų debesų kalnagūbriais. Visa tai greitai subliūško ir ištirpo. Bet ir vėl, jau arčiau, iš gelmių be garso ėmė veržtis naujos versmės, putotos, pilkšvai žalios jūrų vandens ir lavos masės, ir, rioglindamosi viena ant kitos, įsikirto į švelnų mėlyną dangų. O paskui be menkiausio šnabždesio, mėšlungiškai ir lėtai audra nugrimzdo į įlankos įsčias.

Ten, kur išnyko audros sukelti vandenys, Kesas įžiūrėjo burinę valtį; sveika ir nepaliesta, ji ramiai plaukė mėlyna įlanka, o baltai ir mėlynai dryžuota burė pūtėsi nuo stipraus vėjo...

Žmonės apačioje, viloje, lyg ir nepastebėjo audros, o jei ir pastebėjo, neatkreipė į ją dėmesio. Jie išėjo į pievelę pažaisti badmintono. Dailiai nušienauta pievelė plytėjo iki pat betoninį fortą primenančios vilos verandos, virš kurios kiekvienas atlėkęs vėjelis plazdeno šešias Amerikos vėliavas ir lengvai šnarino pakeliamas langų žaliuzes. Pievelė baigėsi už kokių penkiasdešimties metrų nuo Keso, o toliau plytėjo kuokštuoti piktžolių, dagių, šaltalankių sąžalynai – laukinio slėnio pakraštys, kur gulėjo jis, tykus, slaptas stebėtojas. Asfaltuotame keliuke, kurį iš dalies užstojo vila, stovėjo žvilgantis juodas kadilakas. Žemėliau, ant atraminės pajūrio plento sienelės dažais buvo išrašyta:

TIESIAI VIRŠ TAVĘS
PUOŠNI VILA,
PRIKLAUSANTI EMILIJUI NARDUCUI
IŠ
VEST ENGLVUDO NIU DŽERSIO VALSTIJOJE, JAV.

Tą pirmą rytą, kai žmonės žaidė badmintoną, Kesas girdėjo juos šnekantis apie žmogžudystę. Žinoma, girdėjo ne viską, o ir tai, ką išgirdo, pasiekė jį tik kaip žodžių nuotrupos, be to, užgožiamos nepaliaujamo juoko. Bet jei tik vėjas aptykdavo arba, dar geriau, pakeisdavo kryptį ir imdavo pūsti nuo jūros, pašnekesiai būdavo girdimi aiškiai kaip plūduro varpas virš tylaus vandens.

– Jis dėl tos mažytės pametė galvą, – išgirdo Kesas, kaip vaikinukas, vardu Kenis, sako tiesmuka anglų kalba. – Jis dėl jos pametė galvą, ir kai ji pasakė, kad nori jį mesti, ėmė ją mušti. Nužudė visai netyčia. Todėl ir nušoko nuo uolos.

– Ne, – paprieštaravo vienas iš vyresniųjų. Tai buvo nuplikęs vyras su šortais, kumpa nosimi, panašus į gangsterį. Jo kojos buvo baisiai apžėlusios. Mergina, vardu Linda, vadino jį tėčiu, visi kiti – Brunu. – Ne, Keni, viskas buvo ne taip romantiška. Jinai vedžiojo jį už nosies. Todėl jis nutarė ją pamokyti. Ir, galima sakyti, šiek tiek persistengė.

Visi nusijuokė, paskui vėjas nusinešė jų žodžius ir iki Keso atsklido tik linksmas, apmaudus riktelėjimas, kai badmintono plunksninukas išlėkė aukštai virš tinklo ir mergina, vardu Linda, užsimojusi taip, kad daili įdegusi jos ranka per vėlai prisispaudė prie šokčiojančių krūtų, atmušė rakete tik tuščią ryto orą.

Juokinga, pamanė Kesas. Išties juokinga. Jeigu aš nužudžiau žmogų, kodėl jie visi nusprendė, kad jis nusižudė? Labai keista... Nutykusi, lygi kaip stiklas jūra ilsėjosi už vilos. Kesas užsnūdo. Kai vėl nubudo, buvo vidudienis ir žmonių pievelėje nesimatė. Limuzinas taip pat buvo dingęs. Šešėliuotoje verandoje, urgzdamas sau po nosim, cimpinėjo škotų aviganis. Kesas matė, kaip iš virtuvės išėjo tarnas, apsimetė, jog duoda šuniui ėdalo, ir sušėrė jam per nosį. Pusiaudienio tyloje buvo girdėti dviejų tarnų pašnekesys. Jie pavogė kažkurio šeimos nario laikrodį ir dabar nerimavo. Vyras buvo vardu Gvidas, moteris – Asunta. Netrukus jie grįžo į virtuvę, o vis dar nuskriaustas aviganis nubindzino į ramesnę vietelę už vilos. Kesas palietė ranka kaktą, ji buvo šlapia, ir jis suprato, jog karščiuoja. Šonu, atbulomis prišliaužė prie užsistovėjusio vandens klano ir atsigėrė iš saujos. Jo kūne siautė karštinė. Driežiukas nuvirveno smėlėtu klano krantu ir apmirė žvelgdamas į Kesą panašiomis į karoliukus piktomis akimis.

Kesas užmigo. Kai nubudo, saulė kybojo jau ne taip aukštai. Dar visu smarkumu liepsnojo popietė, bet akmeninis uolos kyšulys apgobė po juo gulintį Kesą savo šešėliu, o į tą šešėlį suskridę uodai grūdo čiulkinį ir siurbėsi jam į rankas ir veidą. Kesas pamažėle pasislinko upeliuko link, kur nebuvo uodų. Gulomis parėmė ranka galvą ir ėmė žiūrėti į jūrą. Įlankos vandenys vėl ėmė nerimti, bet jau be įkarščio. Kesas įdėmiai, nė nemirkteldamas žiūrėjo, kaip begarsių traukulių tampomi kyla versmių fontanai, tiesa, jau nebe taip bauginamai arti, o tolėliau, ties horizontu. Viršuje, miestelyje, sužvango varpai kaip atsakymas audrai ir nerimui. Ir atrodė, jog kažkur, apimti siaubo, šaukia žmonės. Negi dėl to? Dėl šios antgamtiškos, begarsės, vulkaniškos, pasaulio pabaigą pranašaujančios suirutės? Ar tai, ką jis girdėjo, buvo tik aidas to, kas kankino klausą anksčiau? Stebėdamas baisaus virsmo apimtą jū-

rą, Kesas vėl užsnūdo, bet tuoj pat, nespėjus galvai nusprūsti nuo delno ant žemės, pašoko tiesus kaip styga.

Kasijau! Jo žvilgsnis užlėkė uola į viršų ieškodamas šio stebuklingo pažįstamo balso savininkės. Ogi štai! Už kokių dešimties žingsnių, palei klaną, ant akmens klūpo Frančeska ir baugščiai, bet smalsiai žvelgia – ne į jį, o į tamsų vandenį. Kodėl ji taip keistai stebeilija į vandenį? Kodėl pašaukė jį ir tuoj pat įsisvajojo, kodėl taip droviai, neryžtingai, net graudžiai žvelgia į vandenį tarsi ieškodama kažkokio paskendusio šešėlio – ankstesnės savęs? Kesas pasikėlė ir, ilgesingos kančios perimtas, norėjo pašaukti ją, tačiau kad ir kaip stengėsi, nei lūpos, nei liežuvis neišspaudė nė šnabždesio; o Frančeskai tuo metu išaugo plonytėlaičiai sparnai ir ji dingo iš akių – tokia pat bekūnė kaip banaliame „Rugsėjo rytе", dievažin kodėl atminties ištrauktame iš triukšmingo vaikystės puslapio ir įgavusiame jos pavidalą.

Karštinės įveiktas, Kesas vėl pargriuvo ir užmigo. Sielvartas kaip milžiniškas žvėris klaidžiojo po jo sapnus neduodamas pailsėti, neleisdamas nurimti. Nubudo jis maždaug ketvirtą; vėl aptykusi jūra buvo pilna išsibarsčiusių valčių, paukščių, burių. Kaip jie išdrįso leistis į tuos išdavikiškus vandenis?

Limuzinas įšliaužė keliuku ir apmirė asfaltuotoje aikštelėje prie namo.

– Dėde Frenkai, – išgirdo Kesas merginos balsą, – ar jūs suvalgėt visą *panettone,* duoną?

Apačioje įlanka buvo tyki ir rami. Iš automobilio išlipo žmonės su tuščiais krepšiais – po iškylos – ir suėjo į namus. Netrukus į verandą rąžydamasis išėjo vaikinas, vardu Kenis. Jis pasičiupinėjo raumenis ir nusižiovavo. Ant baltų trumparankovių marškinėlių mėlynavo užrašas: AJONOS KOLEDŽAS. Po valandėlės pasirodė Brunu šaukiamas vyras su golfo lazdomis ir ėmė treniruotis pievelėje. Balti kamuoliukai lėkė Keso pusėn, kai kurie įkrisdavo į žolę po kyšuliu, kur jis gulėjo; atėjęs jų pasiimti Brunas jau pūkštė uždusęs, ilgi kojų gaurai styrojo, ir Kesas pamatė mėlynų marškinėlių pažastyse melsvus prakaito pusrutulius.

Saulė seniai ritosi žemyn, bet karštis stiprėjo. Kesas pažvelgė į saulę, sutelkęs žvilgsnį į tašką švytinčio disko pakraštyje. Saulė išties buvo didesnė ir karštesnė nei paprastai; tarsi padvigubėjusi – besiskleidžianti nauja žvaigždė. Kesas nusigręžė, pirmą kartą tą dieną pajutęs begalinį artėjančio siaubo mastą. Žmonės viloje, regis, pajuto kažką panašaus. Jie nepakėlė akių į saulę, bet Kenis grįžo į verandą, jį nusekė moteris, kurią Brunas vadino Širle, ir kuri, matyt, buvo Bruno žmona; ji atpalaidavo ant kaklo maudymosi kostiumėlio raištelius, ir Kesas išgirdo ją sakant:

– Visai kaip orkaitėje.

Vėduodamasi veidą, ji atsisėdo ant storos drobės sūpynių – mažutė moterytė paplūdimio šortais, išstorėjusiomis šlaunimis. Kenis nusivilko marškinėlius ir ėmė mankštintis ant skersinio tarp dviejų verandos kolonų. Jis buvo dailus, raumeningas ir, prisitraukęs prie skersinio ne mažiau kaip trisdešimt kartų, minkštai nušoko ant pirštų. Tada, įsisprendęs ir žiūrėdamas į grindis, perėjo verandą. Pakasė aviganiui paausius. Vėl ėmė vaikštinėti, stabtelėjo, persibraukė šukomis plaukus. Paskui pažvelgė į jūrą ir nusižiovavo. Stambiame kumštyje suspaudęs nešiojamojo radijo aparato rankeną, į verandą išėjo praplikęs storas vyras, kurį Linda vadino dėde Frenku.

– Ar kas nors norit picos? – paklausė jis.

Jokio atsako. Moteris, vardu Širlė, užsnūdo. Vėjo gūsis atnešė iki Keso saksofono garsą; tas pats vėjo gūsis nunešė baltą golfo kamuoliuką, kuris, tarsi nusklendęs pavėjui, nusileido prieš Keso akis ir dingo žolyne.

Jūra vėl pleiksojo rami, dar neapsisprendusi, bet saulė beprotiškai kepino – slogiai svari, ji kybojo danguje visai čia pat, tarsi milžiniška ugninė sunkmena. Sprogs prakeiktoji, mąstė Kesas, pamažu traukdamasis į šešėlį, išbrinks ir suskrudins mus savo liepsnose kaip uodus. Jis nusišluostė nuo kaktos prakaitą. Per ją tikriausiai ir jūra kunkuliuoja. Tik kodėl šitie žmonės visai nepastebi saulės? Nei jūros. Kesas žiūrėjo, kaip vyras, šaukiamas Brunu, nuobodžiaujančiu veidu atsisėdo ant aliumininės kėdės. Vyras per-

leido akimis pievelę, primėtytą baltų kamuoliukų, ir šiek tiek palinko į priekį judindamas lūpas, tarsi priekaištaudamas sau. Paskui atsirėmė į atkaltę ir užsnūdo. Kažkur, iš namo gilumos, atsklido Lindos balsas:

– Keni!

Kenis atsigręžė.

– Ką?

– Kaip tu manai, jei parašysiu: Lodis, Niu Džersis, Gerdai Rambo – ar nueis? Aš jai rašau apie žmogžudystę!

Kenis atsakė:

– Nieko negirdžiu!

– Kenetai Falkai, jei ir toliau...

Bet sakinio pabaigą nunešė vėjas, ir Kesas pamatė, kaip vyrukas suniuręs įėjo į namus, Brunas ir jo žmona gulėjo kaip gulėję aukštielninki ant metalinių kėdžių po įkaitusia saule, o dėdė Frenkas sukiojo radijo aparato rankenėlę. Jūra buvo rami...

Ištiktas paskutinio kliedesio priepuolio, Kesas dar prasivartė kelias valandas. Pažadino jį švelnus vakaris, atnešęs kepamos mėsos kvapą. Diena jau visiškai ėjo į pabaigą. Vakaruose, už Kaprio, skęstanti saulė buvo kaip liepsnojantis diskas, milžiniška, grėsminga, tamsiai raudona. Tada jūra vėl ėmė kilsuoti ir drebėti, be garso svaidyti iš gelmių aukštus kraupius savo pačios fontanus. Tolumoje, po žemais, juodais, vėjo nešamais debesimis, horizontą kryžmiškai išraižė juodi tornadai; artėliau baltos lūžtančių vandenyno bangų eilės nesiliovė puolusios kranto, tačiau ši bežadė apgulta turėjo keisto švelnumo. Garsai atsklisdavo tik iš pievelės, ten, kur apyvakario šviesoje buvo susirinkę žmonės.

Kiaurai permirkęs, degte degdamas, Kesas pasigręžė. Ant pusapvalių grotelių lauke buvo kepama mėsa. Vaikinas ir mergina vėl žaidė badmintoną; it gitaros styga, tyliai skimbteldamas į raketę, atsimušdavo plunksninukas, kresčiojo mergiškos krūtys, švelniai virpčiojo šlaunys ir sėdmenys. Iš skendinčios šešėlyje verandos atlėkdavo slopus tropinis marakų, marimbų, kastanječių ritmas, o verandos pakraštyje sėdėjo seniausias vilos gyventojas, giminės patriarchas – ne kas kitas, o pats Emilijus; tamsaus gymio ir žilas,

raudonu paplūdimio chalatu, jis švelniai šypsodamas stebėjo, kaip linksminasi šeima. Brunas pagarbiai prisiartino prie senio ir kažką pasakė, bet Kesas neišgirdo. Jis pakėlė akis į dangų: saulė liepsnojo nepakenčiamai arti. Vėjo gūsis nuskraidino virš vilos laikraščio skiautę: beprotiškai sukdamasis kaip vėjo malūnėlis, popiergalis nusklendė virš stogo kraigo, pasiblaškė tarp jau tuščių vėliavų stiebų ir ėmė tolti nuo sproginėjančios, iškankintos jūros. Servetėlių debesis praūžė virš pievelės ir kažkas sušuko:

– Oi! Oi!

Viršutiniuose kambariuose sudunksėjo, subildėjo žaliuzės. Kažkur, kurtinamai pokštelėdamas, vėjas užtrenkė duris; prieblandoje tamsaus gymio senis pasuko galvą vis dar meiliai šypsodamas; staiga, lyg maro dvelktelėjimas ore pasklido saldus svylančios mėsos kvapas. Paskui vėjas nutyko, Linda atrado nupūstą plunksninuką, viskas nutilo, išskyrus švelnų tropinį marakų barškėjimą ir krabždėjimą, viskas nurimo, išskyrus audrą, kuri artinosi veldama juodus įlankos vandenis.

Tuo metu Kesas, pakraupęs nuo iki pačių sielos gelmių jį perėmusio siaubo, pašoko olos angoje ir nubėgo takeliu į miestą. Jis nežino, ar Narducas ir jo šeimyna jį matė; veikiausiai taip, nes pamena, kad jam stryktelėjus iš po kojų pasipylė akmenų kruša. Tikriausiai jis panėšėjo į laukinį vaiduoklį – į visas puses styrančiais plaukais, raudona oda; ko gera, ligi šiol savajame Vest Englvude jie su nuostaba prisimena ligotą, baimės iškreiptą tautiečio veidą, iškilusį prietemoje virš jų pievelės.

Kesas ir dabar gerai nežino, ar nebūtų sunaikinęs Popės, vaikų ir savęs, kaip ketino, bet neįstengė padaryti anuomet Paryžiuje, jeigu slėnyje pakeliui į miestą nebūtų sutikęs kunigo. Mat, norėdamas visus išgelbėti nuo audros ir dėl jo kaltės sprogstančios saulės, jis rengėsi dabar tai padaryti. Nušluoti nuo žemės paviršiaus (kaip kartą pats aiškino) visus Kinsolvingo pėdsakus, ženklus, dėmes, ištrinti savo meilę, bergždžias viltis, apgailėtinus kūrinius, savo kaltę...

Tačiau prie pat miesto, kur takelis, kuriuo skubėjo, jungėsi su kitu, kaip tik šioje sankryžoje Kesas nejučia prisigretino prie eise-

nos, kurios priešakyje žengė mažaūgis, žilstantis, didžianosis kunigas su sutana ir kadaise baltu, o dabar pageltusiu arnotu. Kunigo veide atsispindėjo neapsakomas, skaudus susirūpinimas. Jam iš paskos, palinkęs į priekį, žirgliodamas nerangiai, paauglišKai, spūdino ištįsęs patarnautojas spuoguotu veidu ir ilgu smakru; jis nešė Mišių šventuosius indus, atsargiai ir rūpestingai spausdamas prie krūtinės, tarytum praeityje jam buvo pasitaikę paleist juos iš rankų ir skaudžiai nukentėti už nerangumą. Takelis leidosi nuokalnėn, Sambuko link, ir Kesui teko prisigretinti prie kunigo.

– *La pace sia con voi.* Ramybė jums, – tarė kunigas. – Karšta, tiesa? Nenustebčiau, jei užeitų audra.

Nuo kunigo tvoskė nepraustu kūnu, jis tankiai ir trūksmingai alsavo. Kesas neatsakė, nes saulė, begalinio dydžio, liepsnojanti, karojo jau visai žemai.

– Sambukui atėjo tragiškos dienos, – bandydamas užmegzti pašnekesį, vėl prabilo kunigas. – Juk jūs – amerikietis, ar ne? Man regis, jau esu kažkur jus matęs. Ar nebuvote pažįstami su amerikiečiu – *suisida,* tuo, kuris nusižudė?

Ir šį sykį Kesas neatsakė, tada kunigas, tarsi norėdamas užpildyti tylos tarpą, mestelėjo per petį sunkiai bepasivelkančiam patarnautojui:

– Neatsilik šitaip, Paskuale! Dieve mano, juk tu jau didelis... – Valandėlę patylėjęs, jis vėl prakalbo: – Ne kartą pastarosiomis valandomis man norėjosi ištarti *maledizione,* prakeiksmas, tam amerikiečiui. Bet prisiverčiau susilaikyti. Kad ir ištvirkęs, tas žmogus tikriausiai sunkiai kentėjo, jeigu ryžosi atimti sau gyvybę. Dabar jis stos prieš Dievo teismą. – Kunigas patylėjęs rūsčiai pridūrė: – Taip, dabar jis stos prieš Dievo teismą.

Kesą staiga apleido jėgos, ir jis atsisėdo šalikelėje. Jam pakirto kojas, visą kūną persmelkė ledinis šaltis, ir, kad nematytų siaubingos, grėsmingai artėjančios saulės, užsidengė veidą rankomis.

– Ar tik jūs nesergat? – pasiekė Kesą kunigo balsas. – Visas taip drebat. Gal jums maliarija? Šiuose kraštuose ji labai...

– *Non è niente,* nieko, – keldamasis atsakė Kesas. – Tai tik nuo karščio. Sukoriau ilgą kelią.

– Su maliarija reikia būt atsargiam, – kalbėjo kunigas. – Tiesa, dabar mirtini atvejai reti, tačiau pasisaugoti reikia. Čionykščiuose kalnuose auga kažkokia laukinio kadagio rūšis, kai kas vartoja jo žievę...

– *Atabrino,* – ištarė Kesas, nesuvokdamas, kam jis tai sako. – Atabrinas. Nuo jos padeda atabrinas.

– Niekada nesu girdėjęs apie tą žievę. Jūs ją vartojat? Ar ji panaši į chininą?

– Tėve, tai tik dėl karščio, – atsakė Kesas. – Viskas dėl karščio. Sukoriau ilgą kelią.

Jiems vėl grįžus į takelį, nedidukas, išdžiūvęs kunigas užsirūkė cigaretę ir tarė:

– *Dico davvero.* Galit neabejoti, jog jis stos prieš Dievo teismą. Ir už kiek nuodėmių jam teks atsakyti mūsų Viešpačiui! Kiek daug sielvarto jis suteikė, kiek daug žmonių nuskriaudė! Kiek skausmo ir kančių sukėlė! *Che devastatore era!* Kas per griovėjas!

– Kas per griovėjas, – it aidas atsiliepė Kesas. – Taip, bet...

Bet kas?

– Jūs supraskit, – skubiai pridūrė kunigas, – šitaip kalbu ne todėl, kad jis buvo amerikietis. Aš labai myliu amerikiečius. Kai buvau seminarijoje, mes draugiškai susirašinėjome su įvairių šalių seminaristais. Man buvo labai malonu susirašinėti su jaunu seminaristu iš Amerikos miesto, kuris, man atrodo, tariamas „Milvokis“. O kai buvo įšventintas į kunigus... jį vadino tėvu Svidzeriu; o jūs ne iš Milvokio? Gal buvot sutikęs jį – jis tuoj po karo buvo atvažiavęs pasisvečiuoti pas mane į Sorentą. Puikus, be galo malonus žmogus, labai storas ir labai dosnus. Padovanojo man kumpio skardinėlę. Mes ir dabar siunčiam vienas kitam sveikinimus per Velykas. – Mišioms patarnaujantis berniukas suklupo, bet jį sulaikė palei taką einanti akmeninė sienelė; kaltai murmėdamas, jis nukulniavo toliau. – *Guarda quel ragazzo!* Ir kas per berniūkštis! Koks tu, Paskuale, kerėpla! Ne, mielas pone, aš labai myliu amerikiečius. Nesvarbu, iš kokios šalies buvo tas žmogus. Svarbu, už kokias nuodėmes jam teks atsakyti stovint prieš Dievo sostą! Atsakyti už savo gyvybę... Ją nutraukti – mirtina, netgi pasakyčiau,

baili nuodėmė. Bet atimti gyvybę nekaltai merginai, skaisčiai mergelei! Ir tai dar ne viskas. Niekšybės sukeltam skausmui nėra ribų. Kad ir merginos tėvas. Kas žino? Gal jo liga buvo nepagydoma. Bet kas žino? Jei ne šis baisus sukrėtimas, jei ne dukters mirtis, gal būtų galėjęs dar pagyventi. Nežinau. Iš teisybės, visi mes čia, apačioje, nedaug apie tai žinom. Bet aš klausiu jus, mielas pone, ar bus nekrikščioniška, jei pasakysiu, kad jis kaltas ir dėl kitos mirties? – Kunigas patylėjo ir, nesulaukęs Keso atsakymo, tarė: – Deja, manau, kad taip. Turiu galvoje, kad bus nekrikščioniška.

Takelis ėmė kilti į kalvą, ir iš čia atsivėrė miestelio vaizdas: amžinas ir nuauksintas vakarės šviesos, jis plaukė aukštybėse kaip nusiaubtas, bet nerūpestingas laivas, gobiamas švelnaus senovės sutemų spindesio; pasiekus kalvos viršūnę, vieną kartą suskambo bažnyčios varpas, ir sidabrinis aidas kaip nurudęs, sueižėjęs žaibų autografas nusirito citrinmedžių sodais, vynuogynų terasomis, akmeninėmis sienelėmis, apkraštavusiomis takus, zigzagais besileidžiančius jūros link. Apie keliauninkus plaukiojo kunigo cigaretės dūmai; patarnautojas prisigretino prie Keso, jo galugerklyje pasigirdo bjaurus garsas, jis nusispjovė ant akmeninės sienelės ir dar tvirčiau prispaudė Mišių šventuosius indus prie krūtinės.

– Kas bet? – atsikvošėjo Kesas. – Tėve, kas bet? Ką jūs pasakėt?

– Nekrikščioniška, – pakartojo kunigas, smalsiai pažvelgdamas Kesui į akis. – Aš pasakiau: išties nekrikščioniška teisti žmogų, kai jis tik *netiesiogiai* kaltas dėl...

– Ne, – pasakė Kesas, – apie tą žmogų. Tą kitą. Jos tėvą. Jūs pasakėt, kad jis mirė.

– Taip, prieš kelias valandas. Aš ką tik iš jo namų.

– Mikelė.

– Taip, toks buvo jo vardas. O pavardė – Ričis. Keista ironija, jei pagalvosim apie materialinę šeimos padėtį*. Nežinau, kas jam pranešė apie dukters mirtį. Ko gera, žmona, labai kvaila moteriškė, kaip ir dauguma kaimiečių. Apmaudu. Juk galėjo dar pagy-

* *Rich* – „turtingas" *(angl.)*.

venti. Bet kai aš šiandien pas jį atėjau, buvo aišku, kad noras gyventi išnykęs. Kiek skausmo mūsų miestelyje!

Kesas prisėdo ant akmeninės sienelės krašto.

– Vadinasi, jis mirė.

– Taip, brangus pone, ir tik per plauką išvengė amžinosios bausmės. Nes kai atėjau, buvo įsiutęs, visiškai praradęs protą ir svaidėsi prakeiksmais tarsi išprotėjęs. Tikra piktoji dvasia! Bet, kaip minėjau, troškimas gyventi jau buvo išsekęs, galop jis nurimo ir aš suteikiau jam paskutinį patepimą. Paskui jis užmigo ir aš pamaniau, kad daugiau nebeatsimerks. Bet jis netrukus nubudo raudodamas ir griežda mas dantimis. Vargšas paklydėlis. Nesiliovė keikęs Išganytoją ir be paliovos šaukė dukterį. Jus, regis, domino šio žmogaus likimas. Ar negalėtumėt pasakyti, kuo jis sirgo? Ar jam buvo kokia vėžio forma? Nieko panašaus nebuvau matęs, nors mano akyse numirė nemažai žmonių. Suprantat, paskui jis liovėsi verkęs, užmerkė akis, ėmė silpti, lyg ir neliko abejonių, kad miršta. Patikėkit, juk regėjau mirštant tiek daug žmonių.

Bet paklausykit, brangus pone, kas buvo toliau. Jis ir vėl netrukus pabudo, o tada pastebėjau, kad laiko abiem rankom sugniaužęs savo šaknį. Žinoma, tai nebuvo vyriškas susijaudinimas. Iš pradžių pamaniau, jog tik vaikiškas tamsaus kaimiečio gestas, jog jį vėl velniai apsėdo. Bet šit jis prasimerkė ir sušuko: *„Animo! Animo!* Drąsos!“ – suriko jis. O tada, tepaliudija Dievas, iš jo šaknies galinga čiurkšle ištryško kraujas! Tokios čiurkšlės akyse nebuvau regėjęs! Kraujui siaubingai švirkščiant, vėl išgirdau jo šauksmą: *„Animo!* Drąsos!“ Kiek kraujo! Visur pilna! Paskui jo rankos suglebo, o dar vėliau akys užsimerkė. Jis atsilošė ir numirė. Kaip manot, ar tai buvo kokia nors forma...

Kesas atsistojo – saulės išplėnytas, audrų užjodytas, vidur ištvinusių senovinių dejuojančių jūrų.

– *Tutto!* – sušnabždėjo Kesas. – Vadinasi, viskas? *Viskas?* – Ir žengė prie kunigo. – *Padėkit man.*

Tačiau kunigas buvo bejėgis ir, Kesui žingtelėjus į priekį, pasitraukė atatupstas, o Kesas be sąmonės griuvo į dulkes.

– Bet aš grįžau, – papasakojo man Kesas, – grįžau namo. Ne tą vakarą, ne kitą dieną ir net ne kitą naktį, o tik po pusantros paros, dienai dar neišaušus. Ir ne vienas. Luidžis parlydėjo mane iš policijos nuovados, kur praleidau visą tą laiką. Prie rūmų durų jis paspaudė man ranką, paskui atsisveikino. Prisimenu, kaip tylu ir tamsu buvo miestelio gatvėse. Ir tas rytmečio šaltukas – aš stovėjau ir žiūrėjau Luidžiui įkandin, o jis tolo tuščia gatve lėta, nerangia policininko eigastim ir galiausiai išnyko tamsoje. Mano beprotybė dar nebuvo pasibaigusi...

Įėjau į kiemą. Degė šviesa ir buvo gerai matyti, kur filmininkai suraižė grindų plyteles – ilgi išskaptuoti dryžiai. Viskas suversta, prisimenu, kaip sustojau, pažvelgiau į Meisono balkoną – lyg laukdamas kokio garso ar judesio, gal tikėdamasis, kad ištipens Meisono lūkuriuojanti Rozmari, kaip paprastai, gražindamasi, kedendama plaukus, tampydama iš nuobodulio lūpas, – ir iš tiesų man pasivaideno Meisono balsas, tolimas ir tylus, kupinas alsaus, aikštingo virpėjimo, tačiau tai buvo netoliese, tarsi per miegus pasigirdęs balsas.

Apsigręžiau ir nuėjau per kiemą prie savo durų; jos, kaip paprastai, buvo praviros, ir aš įėjau į vidų. Nieko nesimatė, bet kažkaip pajutau, kad butas sutvarkytas. Šiukšlės nuo stalo nuvalytos, molbertas stovi tiesiai, oras pakvipęs chemija, lyg būtų naikinti uodai. Tamsoje nulipau žemyn. Išgirdau pažįstamą naktinį prakiurusio bakelio tualete čiurlenimą, o kai praėjau pro miegamuosius ir išgirdau kvėpavimą, supratau, jog vaikai kietai miega. Pagaliau aš priėjau paskutinį kambarį ir tyliai pravėriau duris. Vėl išgirdau alsavimą, šį sykį su švelniu švilpesiu, kuris tiek metų buvo neatskiriamas nuo mano naktų, – supratau, kad Popė taip pat miega. Prisiartinau prie lovos, pažvelgiau į ją, ji pasimuistė per miegą, paskui įbedė nosį į pagalvę; jos ranka buvo pariesta kaip vaiko. Užtraukiau paklodę jai ant peties, paskui nuėjau prie lango, atsisėdau ir ėmiau žiūrėti į įlanką. Niekur nė garso. Iš sodo apačioje kilo šiltas rožių kvepėjimas, o už sodo buvo jūra, juodesnė už naktį. Toli, toje pusėje, kur Pestumas, plūduriavo žvejų valtys, ir kiekvienoje valtyje – tyras mirksintis šviesos rutuliukas, o

visi buvo susijungę į telkinius, kaip žvaigždės. Valandėlę man ėmė suktis galva, lyg būčiau žvelgęs į kažkokio naujo, stebuklingo žvaigždyno vidų.

Mane apleido norai ir jėgos, neliko nei minčių apie sielvartą, nei apie nieką, tik tas didžiulis pažįstamas maudžiantis alkis, kuris pradėjo nesustodamas augti manyje kaip gėlė. Kol aš sėdėjau alkiui augant ir skleidžiantis, pasidarė aišku, kad pasiekiau kelio galą, bet neradau visiškai nieko. Ten nebuvo nieko. Visatoje tebuvo niekuma ir tuštybė, galinti įtraukti ir paskandinti savyje visą visatą. Žmogaus gyvenimas nieko vertas, o jo likimas – visiškas niekis. Kokių dar reikia įrodymų, jeigu pusę pasaulio apėjau ieškodamas išsigelbėjimo, o kai radau, jis subyrėjo man tarp pirštų? Kokių dar reikia įrodymų, jei visas mano pelnas – per klaidą nužudytas žmogus ir atimta gyvybė už neįvykdytą nusikaltimą?

Alkis nesiliovė. Žiūrėjau į jūrą ir beveik neabejojau, kad vėl išvysiu šiurpulingą audrą, kunkuliuojantį, verdantį vandenį, ugnį ir uraganus, bet galva buvo blaivi, kliedesingi regėjimai liovėsi. Mąsčiau apie būtį. Mąsčiau apie niekumą. Suspaudžiau galvą rankomis ir akimirką veriantis *būties* siaubas tapo toks beribis, jog pavertė niekumos siaubą gryniausiu nieku, ir mane ėmė krėsti šiurpas. Nežinia, kiek laiko taip išsėdėjau mąstydamas, ar ne metas vienu greitu, kruvinu kirčiu sunaikinti Popę su vaikais ir padaryti viskam galą.

Užgulė mane ši mintis, graužte ėmė graužti, taip įdirgino, kad tikriausiai sukriokiau; nes išgirdau, kaip Popė pasimuistė ir atsiduso. Pasigręžiau ant kėdės ir pažvelgiau į ją. Ji vis dar miegojo. Tą atlikti būtų nesunku. Bet tuo metu ausyse pasigirdo Luidžio balsas, kietas ir pasipiktinęs, toks, koks buvo mažiau nei prieš valandą:

– *Tu pecchi nell'avere tanto senso di colpa!* Graužtamasis dėl savo kalčių nusidedi! Toks graužimasis – *nuodėmė!*

Staiga aš lioviausi virpėjęs, nurimau – taip mažą staigaus įniršio pagautą berniuką sustabdo valdingas tėvų balsas ir neleidžia prasiveržti vaikiškam priepuoliui. Aš atsilošiau į kėdės atkaltę, pažvelgiau į tamsią įlanką, ir nerimas išsisklaidė greičiau, nei užėjo.

Kaip tik šituos žodžius Luidžis pasakė, kai aš nubudau policijos nuovadoje. Geras, mielas, sutrikęs Luidžis – jis pakėlė vėją, prirakino mane antrankiais prie lovos kojos, išplūdo paskutiniais žodžiais. Ir dabar, sėdėdamas kambaryje su Pope, pradėjau suprasti, kad jis kalbėjo tiesą.

Mat kai aš nubudau policijos nuovadoje, galvoje buvo likusi tik viena mintis. Ir ji buvo tokia: mane turi ištikti bausmė, ir kuo greičiau. Už tą kraupų dalyką mane reikia kuo greičiau pasodinti į kalėjimą, pelnytai sukaustyti grandinėmis ne vieniems metams. Vis dėlto kai nubudau, niekaip negalėjau suprasti tos Luidžio ramybės, švelnaus pakantumo – lyg aš būčiau mielas svečias, o ne suimtas žmogžudys, žuvęs žmogus. Gulėjau ant sulankstomosios lovelės. Jėgos buvo visiškai apleidusios, tačiau karštinė nebekankino, o praalkau taip, kad būčiau užsikandęs net oru. Veikiausiai artėjo pusiaunaktis, – ant sienos kabojo laikrodis, – bet aš visiškai nenuvokiau, kokia buvo savaitės diena. Mažytėlaičiame kambarėlyje buvom dviese. Patalpa, blausiai apšviesta, atsidavė pelėsiais, žiurkių išmatomis pasieniuose, paprasčiausiu purvu, senu nubyrėjusiu tinku – žodžiu, itališka policijos nuovada.

Tačiau pirmiausia aš pamačiau Luidžio veidą: ne šypsantį man, Luidžis beveik niekada nesišypsodavo, o spinduliuojantį kažkokiu neapsakomu, pasibaisėtinu rūpestingumu – jo veido išraišką galėdavai palaikyti švelniu ir ilgesingu šypsniu, net kai jis būdavo rimtas kaip inkvizitoriaus. Pasiteiravau, kiek aš miegojau, o Luidžis atsakė, kad naktį, dieną ir dar pusę nakties. Tada paklausiau apie Popę ir vaikus, kaip jie laikosi, o jis atsakė, jog jiems viskas gerai, paminėjo jus, – kad juos prižiūrėjote, – liepė man gultis ir nusiraminti. Paklausiau. Paskui Luidžis man davė duonos su sūriu, *mortadella,* dešros, ir butelį to Neapolyje gaminamo lipnaus apelsinų limonado, kurio skonis primena apkartusį sviestą. Prarijau viską nekramtęs ir paklausiau Luidžį:

– Gerai, kada išvykstam? Kada išvešit mane į Salerną?

Luidžis neatsakė. Atsistojo nuo kėdės su spragsinčiu ir traškančiu šovinynu ir nuėjo prie lango. Naktis buvo tyki, tamsi, iš toli, vos ne nuo Skalos, aidėjo šunų lojimas, ir man visa tai primi-

nė ne vasaros naktį, o šaltas rudeniškas naktis namie prieš daugelį metų. Aš vėl pakartojau klausimą, bet Luidžis neatsakė. Paskui pastebėjau kažką keista. Pamačiau, kad kapralo antsiuvas ant Luidžio rankovės nuardytas, o jo vietoje ant vieno siūlo mataruoja seržanto antsiuvas.

– Luidži, iš kur šitas seržanto antsiuvas? – pasiteiravau.

– Esu *seržantas,* – *atsakė jis.*

– O Parinelas? – paklausiau.

– *Finito*, aš esu Sambuko karabinierių viršininkas. Kitaip tariant, pats sau viršininkas, – atsakė Luidžis.

– Rimtai? Parinelo nebėra?

– Perkeltas. Rodos, į Ebolį, – tarė jis. Ir pridūrė: – Ten jam paplonins lašinius.

– *Auguri,* sveikinu, – tariau.

– Nėra dėl ko sveikinti, – pasakė Luidžis. – Kas tie papildomi keli tūkstančiai lirų per mėnesį? *Poco o nulla.* Visiškas nulis. Bet netrukus man paskirs valdinį, ir aš galėsiu įvarinėti jam baimę. Valdyti jį. Pavirsiu Parinelu. Nutuksiu, pasidarysiu šiurkštus, ir ratas užsidarys.

Aš vėl pasiteiravau, kada mane veš į Salerną ir atiduos valdžiai. Dabar puikiai suvokiau, ką buvau pridaręs, ir man kankinamai norėjosi, kad kuo greičiau visam tam ateitų galas. Kad viskas baigtųsi. Jaučiausi tuščias ir suknežintas kaip sena konservų dėžutė, tenorėjau vieno – kad mane užkastų, užpiltų, palaidotų amžiams.

– *Vieni*, Luidži. Važiuokim greičiau.

Tada Luidžis apsigręžė, lėtai, oriai prisiartino, tvarkingai atsisėdo ir papasakojo, ką dėl manęs buvo padaręs – apie melą, kad pridengtų mane, ir visa kita. Bet tai dar buvo ne viskas. Mat jau kitą dieną po Frančeskos mirties seklys di Bartolas suabejojo jos pasakojimu. Ne, Luidžio jis neįtarė, – Luidžis jau buvo jo numylėtinis, – bet visiškai pagrįstai pamanė, kad Luidžio perteiktas pasakojimas veikiausiai bus tik kliedesinga mirštančios merginos fantazija. Tačiau atkreipkit dėmesį, kad Luidžis ne tik tai numatė, bet ir pasirūpino, kaip pagrįsti savo melą: naktį jis rado prieš laidotuves nuautus Meisono batus, pasiėmė žibintą, užlipo iki Kardasio

vilos ir ten, patikėsit ar ne, rūpestingai nutrynė visus pėdsakus prie akmeninės sienelės, – ir mano, ir Meisono, – paskui atsargiai įspaudė Meisono pėdsakų liniją tiesiai nuo skardžio vilos link, paskui takeliu, o savuosius pėdsakus užtrynė. Baigdamas pradėtą darbą, dar užkliuvo už kruvino akmens, kuriuo aš nudobiau Meisoną, ir nusviedė jį į krūmus, tolėliau nuo žmonių akių. Todėl kitą dieną, kai Luidžis ir di Bartolas užkopė prie vilos, ten aiškiai matėsi *tik vieni* pėdsakai, ir vedė jie tiksliai į tą vietą, kur nukrito Meisonas. Nusižudyti pasiryžusio žmogaus pėdsakai. Be to, paaiškėjo, kad Meisono batai visiškai atitinka šiuos pėdsakus – ir pagal dydį, ir pagal įspaustą rumbuotų kaučiuko padų piešinį.

Kai Luidžis visa tai man išdėstė ir pridūrė, kad, nustatęs žmogžudystę ir savižudybę, di Bartolas nutraukė bylą, aš, kraupios, beribės nevilties perimtas, suvokiau, kad šiuo melu, šiuo beprotišku prasimanymu Luidžis išgelbėjo mane nuo kalėjimo, bet, paleisdamas į laisvę mane, įkliuvo pats, – mirtinai, kaip vabaliukas ant plaukuoto vabzdžiaėdės saulašarės lapo. Dabar jis jau nebegalėjo atsisakyti savo versijos, įklimpo iki pat ausų. O aš nebegalėjau nuvažiuoti į Salerną ir pasiduoti: įrodęs, kad dėl visko kaltas tik aš vienas, išduočiau Luidžį, užsmeigčiau jį ant tokio kabliuko, nuo kurio jis nebenusinertų, kad ir kaip raitytųsi. Luidžiui viską papasakojus, man pasidarė aišku, į kokią padėtį abu patekom, ir mane pagavo nenusakoma, beprotiška panika: teks būti laisvam. O jau gyvenau viena mintimi – pasiduoti, užsidaryti tarp keturių sienų, pasilaidoti už šį nusikaltimą. Neišvengiama laisvė kėlė man tokį siaubą, kokį tikriausiai patiria žmonės, susirgę atviros erdvės baime. Jausmas buvo toks pat. Troškau pasislėpti, užsidaryti, o prieš mane tebuvo laisvė, primenanti plačią, tuščią lygumą. Aš pašokau nuo lovelės ir surikau:

– Kodėl, Luidži, bandėt išsukti mane, kodėl melavot? Velniai rautų, *kodėl?*

Luidžis nieko neatsakė. Nusigręžė ir nuėjo prie lango. O aš tebesiautėjau. Plūdau jį. Vadinau kiaule, nedorėliu ir apgailėtinu seiliumi. Klausinėjau, kas jam trenkė į smegenis, kad sumanė taip idiotiškai pasielgti. Bet Luidžis tylėjo. Paskui pasiklausiau apie Sa-

verijų. Paklausiau, kaip, po galais, jis tikisi nuslėpti šį neįtikėtiną, siaubingą melą, kai Saverijus vaikštinėja laisvas. Juk vieną gražią dieną, sakau, kretinas paleis liežuvį ir tiesa iškils aikštėn.

– *Eccolo là.* Ir baigtas reikalas, – pasakiau. – Ir policininkas bus patupdytas už grotų. Puspročiui reikia tik pyptelti, ir jūs, Luidži, palaidotas!

Turint galvoje mano elgesį, Luidžis parodė angelišką kantrybę.

– Niekai, – pasakė jis. – Net jei Saverijus prabiltų, negi manot, jog kas patikės ne manim, o tuo pusgalviu?

Be to, Saverijaus laukia tai, ką reikėjo padaryti prieš penkiolika metų. Naujajam *sergente* nebus nieko paprasčiau, kaip imtis reikalingų žygių, – savaime suprantama apgalvotai ir tinkamu metu, – kad vargšas kvailys būtų uždarytas į beprotnamį Salerne, kur jam visus šiuos metus ir derėjo gyventi. O dėl paties Saverijaus, tai Luidžis jį matęs vos prieš dvidešimt keturias valandas giminaičių namuose prie Konstancos vilos. Paikšis patenkintas kažką vapaliojo ir, sprendžiant iš visko, nežinojo ir neprisiminė, ką pridaręs. Luidžis vėl nutilo, pažvelgė į mane rimtomis, niūriomis akimis, paskui nusigręžė.

Aš elgiausi siaubingai. Nežinau, kaip Luidžis viską ištvėrė. Suprantat, aš nesilioviau jo užgauliojęs.

– Vadinasi, norit išgelbėti savo kailį, – pasakiau. – Išsukot mane, o dabar drebat, kad prisimelavot ir galit susimauti. Ar ne taip, Luidži? Gal ne tiesa?

Aš neatstojau nuo jo, ir galiausiai jis tarė:

– Manykit, kaip tinkamas.

Man niekaip nepavyko Luidžio supykdyti, o mane patį draskė įniršis, kad jis pastatė mane į tokią padėtį, padarė taip, kad aš negaliu nueiti ir pasiduoti. Staiga man ėmė vaidentis, kad jis toks kaltas kaip aš, visais atžvilgiais kaltas. Ir aš vėl paklausiau:

– Kodėl, Luidži, dėl manęs melavot? Juk aš neprašiau jūsų paslaugos. Maldauju, pasakykit, kodėl?

Luidžis valandėlę tylėjo, paskui atsigręžė ir tarė:

– Kesai, aš nemažai apie tai mąsčiau ir vis dėlto gerai nežinau. Iš pradžių maniau – dėl to, kad mėgstu jus, kad man jūsų gaila.

Maniau, gelbėju jus nuo kalėjimo, užjaučiu jus. Bet dabar nesu tuo įsitikinęs. Tebemėgstu jus kaip pirma, bet jau nebemanau, kad taip pasielgti mane labiausiai skatino gailestis. – Kiek patylėjęs pridūrė: – Manau, jog labiausiai mane skatino noras, kad pasitaisytumėt. Kad liautumėtės mėgavęsis savo kaltėmis. *Capito?* Supratot?

– *Non capisco.* Nesupratau, – atsakiau.

Man regis, vėl ėmiau siautėti, keikti jį, prišokau prie durų ir sušukau, kad tegul, po velnių, jis bus pakartas, tegul ligi gyvenimo pabaigos pus kalėjime, o aš sėdu į pirmą Salerno autobusą. Nusikaltimas yra nusikaltimas, rėkiau, ir aš už jį atkentėsiu! Atkentėsiu, net jeigu turėsiu jį temptis kartu.

Tada jau ir Luidžis įsiuto – pirmą kartą pamačiau jį pratrūkstant pykčiu. Jis taip pat prišoko prie durų ir drožė kumščiu man į krūtinę. Pasipriešinti negalėjau, ir taip vos laikiausi ant kojų. Nespėjau nė atsikvošėti, o jau tysojau aukštielninkas, vienas mano riešas buvo prirakintas prie lovos kojos, o Luidžis stovėjo virš manęs paraudęs iš įtūžio ir svilino štai tokiais žodžiais:

– *Tu pecchi nell' avere tanto senso di colpa!* Grauždamasis dėl savo kalčių nusidedi!

Na, ir davė jis man velnių. Paskui nurimom, abu. Ilgai nepratarėm nė žodžio. Tada Luidžis atsisėdo prie lovos. Vėl ilgokai patylėjo, po to pažvelgė man į akis ir prabilo:

– Noriu papasakoti jums vieną istoriją.

O aš, jau aprimęs, paklausiau:

– Istoriją apie ką?

– Apie tai, – atsakė jis, – kaip aš, suaugęs žmogus, tris kartus verkiau nuo tada, kai atsisveikinau su vaikyste. Italas, kuris, būdamas suaugęs, tik tris kartus verkė, – vargu ar iš viso italas ir vargu ar iš viso žmogus. Bet aš jums papasakosiu šitą istoriją.

Pasakiau – pirmyn. Ir Luidžis ėmė pasakoti.

– Pirmą kartą verkiau Salerne per karą. Buvau tada dar berniukas, turėjau tris seseris ir du mažesnius už save brolius. Mes gyvenom ne prie jūros, o kitame miesto pakraštyje, prie kalvų, ir kai amerikiečiai su anglais išsilaipino pakrantėje, tėvas manė, kad

mums čia pavojus negresia. Mes likom namie. Mūšiai truko kelias dienas, ir veikiai vokiečiai ėmė trauktis. Jie ėjo per mūsų rajoną, o sąjungininkai juos persekiojo. Gretimame name vokiečiai buvo įkūrę vadavietę. Tik tada, kai mūšis užvirė visai greta, tėvas nutarė trauktis. Tėvas su motina, seserys ir vienas brolis išėjo anksčiau. Mes turėjom šunį, motina jį labai mylėjo, ir štai tas šuo prapuolė, o mudu su jaunesniuoju broliu pasilikom jo paieškoti. Bet šuns niekur nebuvo, mūšis artėjo, ir aš nusprendžiau, kad reikia vytis savuosius. Bėgam mudu gatvėmis, ir staiga broliui – jam buvo tik šešeri – pasivaidena, kad jis mato šunį dykvietėje; jis pašaukia šunį ir pasuka atgal jo pasiimti. Tai buvo už kelių kvartalų nuo vokiečių vadavietės. Vos mano brolis išbėgo į dykvietę, atskrido anglų lėktuvas ir numetė bombą – taikėsi tikriausiai į vadavietę. Aš staiga pasilenkiau ir išvydau britišką ženklą ant lėktuvo šono. Bomba pataikė į namą šalia dykvietės. Jame buvo saugomas kažkoks kuras, nafta ar benzinas, nes kai smogė bomba, aš išvydau siaubingą ugnies sieną. Sprogimo banga mane nusviedė ant šaligatvio, bet nesužeidė, o kai atsistojau, išgirdau klyksmą. Pažvelgiau į dykvietę ir pamačiau prie manęs bėgantį, visą liepsnų apimtą, savo broliuką. Jis *degė!* Bėgo prie manęs liepsnodamas, visą kelią klykdamas taip, kaip gyvenime negirdėjau nieko klykiant. Atrodė – visas miestas pilnas vien jo klyksmo. Tarytum būtų klykę *angelai*. O paskui jis nukrito prieš mane ant grindinio kaip deglas. Mirė iš karto. Liko tik juodų išdagų krūvelė. Aš verkiau.

Po to labai ilgai neverkiau. Išaugau, tapau tuo, kuo esu, policininku, šaltu, nuasmenintu, beveik bejausmiu. Aš taip ir nevedžiau, nepasiklioviau savo jausmais, nekenčiau jų, nekenčiau savo šaltumo. Niekaip neįstengiau pamiršti sudeginto brolio, neįstengiau patikėti Dievu, sukūrusiu pasaulį, kur bent vienas nekaltas vaikas turi būti pasmerktas tokioms kančioms. Ir anglo, numetusio bombą, nepamiršau. Kartą jūs paklausėt, kodėl tapau fašistu, ir aš tikriausiai išsisukau nuo atsakymo, nes ne vien naudos sumetimas nulėmė šį pasirinkimą. Manau, kalčiausia buvo neapykanta anglams, tik aš to nesuvokiau. Sielos gilumoje tikriausiai žinojau,

kad neprotinga jų neapkęsti. Tai buvo atsitiktinumas, ne blogesnis už tūkstančius kitų karo atsitiktinumų, bet aš vis prisimindavau tą lakūną, bandydavau įsivaizduoti, kaip jis atrodo, o po karo, kai vėl privažiavo turistų, pamatau, būdavo, kokį nors jauną anglą pilkomis akimis, abejingą, pasipūtusį, ir tariu sau: va, štai šitas skrido virš Salerno ir sudegino mano brolį. Aš nekenčiau anglų, jų pasipūtimo, pasitenkinimo, apsimestinio gero išsiauklėjimo ir dažnai prisiekinėjau atkeršyti kokiam nors anglui už tai, ką jis ir jo šalis padarė mano broliui.

Ir štai visai neseniai – aš jau tarnavau Sambuke – čionai atvažiavo ir „Bela Vistoje" apsigyveno viena anglė. Ji praleido čia pavasarį ir vasarą. Ji tarsi įkūnijo visa, kas anglosaksų padermės bjauru ir nepakenčiama. Tai buvo mažutė isteriška, menopauzę išgyvenanti skaistuolė – kvaila, šlykščios išvaizdos, šiurkšti, reikalaujanti dėmesio ir šykšti. Tikras viešbučio tarnautojų siaubas. Niekada neduodavo arbatpinigių. Turėjo kažko žema ir pikta, net žmonės gatvėje jos vengdavo, net jos balsas buvo šiurkštus, ausį rėžiantis. Be to, ji buvo labai religinga, negerianti – nė lašo Sambuko vyno į burną neėmė. Reikalaudavo daug, neduodavo nieko. Man regis, buvo šiek tiek trenkta. Miestelio gyventojai niekino ją. Ką ji veikė šiuose šiltuose kraštuose, man liko paslaptis. Aš niekada nepamiršiu, kaip ji stovi aikštėje, čirškia angliškai, garsiai kaltina kažkokį nelaimingą taksistą, esą jis apsukęs ją. Ir štai vieną rytą, kai Parinelui buvo išeiginė, Vindgaseris iškvietė mane į viešbutį. Buvo apimtas siaubo. Pamanė, kad toji anglė mirusi. Kelias dienas ji neatidarė durų, tada viena iš kambarinių įėjo, pabandė ją pažadinti, bet ji nė nekrustelėjo. Vindgaseris bijojo ten net akį užmesti. Aš užlipau į viršų, anglė gulėjo lovoje. Ji tikrai buvo mirusi, šalta kaip ledas. Iš pradžių aš pamaniau, kad ją ištiko širdies priepuolis. Pasiunčiau vieną kambarinių pakviesti gydytojo. Per tą laiką spėjau apžiūrėti kambarį ir radau mažą tuščią buteliuką atsuktu kamšteliu. Buteliukas buvo nuo migdomųjų tablečių, ir aš padariau teisingą išvadą, kad ji nusižudė. Ir keliauk sau sveika, pamaniau. Žiūrėjau į ją šitaip gulinčią, į suvargusį, piktą mažutį jos veidą, kurio nė mirtis nesuminkštino, ir mane užplūdo neapy-

kanta ir pasibjaurėjimas. Gyva ji buvo visiems tikra kankynė ir rakštis – bent jau rakštis liko ir po mirties. Ji man buvo šlykšti. Pragulėjusi tame karštame kambaryje tris dienas, jau dvokė. Be to, buvo anglė. Aš jos nekenčiau. Tada pažvelgiau žemyn ir pamačiau jos kumštyje suglamžytą raštelį. Atlenkiau pirštus, išėmiau popierėlį, o ten kažkas buvo parašyta, bet angliškai, ir aš nesupratau. Iškviečiau Vindgaserį, jis atėjo, tada paprašiau, kad man perskaitytų, kas parašyta. Ir jis perskaitė. Pabandykit įspėti, kas ten buvo. Kesai, pabandykit įspėti, – pakartojo Luidžis.

Aš pažvelgiau į Luidžį ir tariau:

– Luidži, iš kur man žinoti.

Ir Luidžis ištarė frazę, pažodžiui išverstą į italų kalbą, todėl iš pradžių aš jos neatpažinau: *Certamente la bontà e la misericordia mi seguiranno per il resto della mia vita*... Staiga man paaiškėjo jos prasmė, ir aš persakiau ją angliškai:

– „Tik gerumas ir ištikima meilė lydės mane per visas mano gyvenimo dienas, ir aš visados gyvensiu Viešpaties Namuose".

Luidžis tarė:

– Taip, tie patys žodžiai buvo parašyti popierėlyje. Aš paprašiau Vindgaserį išeiti, o likęs vienas atsigręžiau ir vėl pažvelgiau į anglę. Jos veidas tebebuvo bjaurus ir piktas. Bet aš – niekada negalėčiau paaiškinti, kodėl – pravirkau. Verkiau ir negalėjau liautis, pirmą kartą po tų seniai praeitin nuslinkusių laikų, kai mano akyse sudegė broliukas. Nežinau, kodėl aš verkiau. Gal dėl beribės vienatvės, tvyrančios šiame mažyčiame kambarėlyje. Gal dėl to, kad ištikima meilė ir gerumas niekada nelydėjo šitos apgailėtinos moters – mane sujaudino aklas jos tikėjimas. Nežinau, bet staiga prisiminiau savo broliuką ir anglus, kurių nekenčiau šitiek metų, kurių nesilioviau nekentęs. Atsisėdau prie šitos apgailėtinos moterėlės ir verkiau, kol išseko ašaros.

Luidžis patylėjo, paskui tarė:

– Juk žinot, nesu sentimentalus. Visą laiką priekaištauju sau, kad esu šaltas ir nenatūralus, negaliu įsilieti į tą gyvenimą, kuriuo gyvena kiti. Tai prieštarauja prigimčiai. Kartais man atrodo, jog mano gyslomis teka olando ar škoto kraujas. Nežinau. Bet kai jūs

klausiate manęs, kodėl melavau, kad jus išgelbėčiau, galiu pasakyti tik tiek. Galiu pasakyti, jog trečią kartą suaugęs verkiau – verkiau tą dieną, kai mirė Frančeska ir kai suvokiau, ką jūs padarėt, kas jūsų laukia, jei būsit pagautas ir atiduotas teismui. Kesai, ar galit patikėti? Aš verkiau ne dėl jūsų ir ne dėl Frančeskos, ir ne apgailėdamas *save* – o todėl, kad kai ką supratau. Kai aš pravirkau, – man tai retai pasitaiko, – nejučia vėl prisiminiau ir brolį, ir anglę, ir galiausiai tai, kas atsitiko čia, Sambuke, ir verkiau todėl, jog kažką supratau. Man paaiškėjo, kad gyventi – reiškia kalėti. Kaip ta anglė, kiekvienas mūsų atlikinėjam bausmę vienutėje ir nieko negalim pasakyti. Visi mes. Kažkada bent galėjom pasišnekėti su savo kalėjimo Sargu, bet dabar jis mus apleido palikęs vien prisiminimus apie nepakeliamą praradimą. Kaip ta moteris, mes tegalim rašyti jam raštelius, – bet niekas jų neskaitys ir nėra juose prasmės. Nežinau, kodėl taip įvyko, bet įvyko, ir tokia dabar mūsų padėtis. Kiekvienas darom tai, ką įstengiam. Kada nors tikriausiai kalėjimai bus tušti. O ligi tol, sodindami į kalėjimą ką nors iš savųjų, jei tai ne pasiutęs šuo, mes prie nepakeliamo praradimo jausmo dar priduriam juodumą – juodumą, panašią į amžiną naktį. Aš mačiau kalėjimus, ir nėra žemėje nieko, kas labiau primintų pragarą. Jūs nesate pasiutęs šuo. Melavau tikriausiai todėl, kad išgelbėčiau jus nuo šitos tremties. Bet manau, dar ne viskas. Pernelyg gerai pažįstu jus ir jūsų šlykštų kaltės jausmą. Jūs – nelemtas, bjauriausios rūšies šiaurietis romantikas. Kalėjime maudytumėtės savo kaltybėse. Ir, kaip sakiau, nesuteiksiu jums tokios prabangos. Ar dabar suprantat, bičiuli, kodėl melavau jūsų labui?

Aš gulėjau, antrankis vis giliau rėžėsi man į riešą. Luidžio žodžiai be peilio pjovė. Jausmas buvo toks, tarsi būčiau dusinamas. Aš žiūrėjau į jį ir galiausiai tariau:

– Luidži, jūs – rečiausias policininko fašisto egzempliorius.

Luidžis atsistojo, vėl nuėjo prie lango ir liko stovėti žvelgdamas į tamsą.

– O jeigu aš nesutiksiu? – tariau. – Jeigu nuvažiuosiu į Salerną ir išduosiu mus abu? Kaip jie pasielgs su jumis? Ir kas laukia manęs?

Luidžis atsakė ne iš karto.

– Man paskirs maksimalų bausmės laiką – daugybę metų. Daugiau negu jums. Kiek gausit jūs, nežinau. Trejus metus. Penkerius. Gal daugiau, gal apskritai nieko. Apie jus bent galima pasakyti, kad buvot sukurstytas. Bet kalėjimai perpildyti. Per tą biurokratizmą. Prabėgs mėnesiai, metai, kol stosite prieš teismą, o kiek jums paskirs – kas žino? Gal atsipirksit vien kardomuoju įkalinimu – nužudymas dėl pavydo. Bet galit gauti ir dvidešimt metų. Teisingumas mūsų šalyje beprotiškas, kaip ir visur kitur. Aš skaičiau apie pašto tarnautoją, regis, iš Veronos, nusukusį nuo valdžios dešimt tūkstančių lirų ir nuteistą kalėti penkiolika metų. Kita vertus, Italijos pietuose žmogus užkapojo uošvį ir tegavo dvidešimt vieną mėnesį. Gal tas uošvis buvo šito vertas, o pašto tarnautojas – niekšas, bet tai tik parodo, kaip mums toli iki teisingumo idėjos.

Luidžis atsigręžė, pažvelgė į mane, paskui pridūrė:

– Kitą kartą aš tikriausiai būsiu ne toks kvailas, pirma pagalvosiu apie savo kailį ir nekišiu pirštų tarp durų. Bet šį kartą pasielgiau taip ir manau, jog teisingai. Argi aš blogiau išmanau apie teisingumą negu koks nors teisėjas, kuriam gal nepatiks jūsų veidas ir kuris skirs jums penkerius metus? Dešimt metų? Manau, kad tikrasis teisingumas turi gyventi širdyje, toliau nuo politikos, nuo valdžios ir net nuo įstatymų. Gal gerai, kad man nepasisekė tapti advokatu. Tikrai prastai atlikčiau savo darbą. O dabar aš padariau tai, ką laikiau esant teisinga. Ir padarysiu dar kai ką. Nuimsiu nuo jūsų tą antrankį. Ir būsit laisvas. Galėsit važiuoti į Salerną ir išpažinti savo kaltę – mūsų abiejų kaltę. Arba galėsit eiti kur tinkamas, išvažiuoti iš čia, grįžti į Ameriką, ten, kur jūsų vieta. Taigi aš ketinu atrakinti šitą antrankį. Važiuokit į Salerną, jeigu norit. Sutrukdyti jums negaliu – nebent užmušti. Bet prieš važiuodamas gerai pamąstykit. Pagalvokit, kad jums teks praleisti kalėjime ne vienus metus. Labai tikėtina. Pasvarstykit, ar tie kalėjime, toli nuo šeimos praleisti metai išpirks jūsų kaltę, nuramins sąžinės graužatį, su kuria vis tiek teks gyventi iki dienų galo? Ir dar, bičiuli, pagalvokit apie štai ką. Tiesiog pagalvokit apie savo kaltę – kitą

kaltę, bjaurią kaltę, kurią taip ilgai nešiojotės savyje, nuodėmingą kaltę, dėl kurios virtot girtuokliu, su pasimėgavimu gailėjotės savęs ir netapot dailininku. Pagalvokit apie tą iki pačių sielos gelmių jus apnuodijusią kaltę. Paklauskit savęs, kur ji glūdi? Paklauskit, ar ne geriau likti laisvėje, pabandyti išrauti ją su šaknimis, išmokti džiaugtis tuo, kuo dar galima džiaugtis. Jeigu visa, ką išgyvenote per šias dienas, jūsų *kai ko* neišmokė, nei penkeri, nei penkiasdešimt kalėjimo metų nieko daugiau nebepadės.

Luidžis priėjo prie manęs. Išprakaitavęs jo veidas blizgėjo.

– Kesai, maldauju. Pagalvokit apie visa, kas jumyse *gera!* Prisiminkit viltį! Prisiminkit džiaugsmą! – Jis nutilo. – Nebeturiu ko pridurti. Dabar nuimsiu antrankį.

Ir nuėmė...

– Taigi, kaip minėjau, Luidžis palydėjo mane tamsoje iki rūmų, prie durų mudu išsiskyrėm, aš nulipau žemyn, atsisėdau miegamajame ir ėmiau žiūrėti pro langą į jūrą. Popė dar miegojo. Rytas jau buvo netoli. Žvejų valtys plaukė namo, jų šviesėlės šliuožė vandeniu kaip žvaigždžių spiečius, ir blyškus, dūminės spalvos švytėjimas pasimatė danguje virš Salerno, virš nuožulnaus kranto, nusitęsusio Sicilijos link. Girdėjau, kaip tolumoje loja šuo, kaip kažkur tarp kalvų tyliai skimbčioja karvės varpelis. Aš pagalvojau apie Frančeską ir Mikelę, apie viską, ko netekau, ir vėl užplūdo sielvarto banga, paskui atlėgo.

Apie Meisoną taip pat pagalvojau, bet nepajutau nieko. Įsiūtis, sielvartas – viskas pasiliko praeityje. Net ugnimi deginamas nebūčiau sujudėjęs, nebūčiau net krūptelėjęs.

Ir, žinot, šitaip man sėdint, kažkas – gal aušra, gal kas kita – nukreipė mano mintis, ir aš ėmiau galvoti apie Ameriką, apie tai, kaip lėtai švinta diena virš visos rytinės pakrantės, virš nesuskaičiuojamų jos mylių, virš Atlanto, siaurų įlankėlių, užutėkių, virš lėtų, jūros potvynių užtvindomų upių, virš kietai įmigusių pajūrio namų, dar užvertomis langinėmis, ėmiau galvoti apie tai, kaip ši šviesa vogčiomis užlieja viską ir išnyra žvejų kuolai atoslūgyje, ir mojuoja sparnais antys, ir žalia kaip obuolys aušra įsiliepsnoja

virš įlankų, seklumų, pelkynų, baltų priekrančių. Nežinau, kodėl, gal ir ne vien dėl to, bet staiga pajutau, kad nerimas ir kančia – kone visai – praėjo. Tebemąsčiau, kaip nauja saulė teka virš Virdžinijos ir Karolinos pakrančių, vaizdavausi, kaip visa tai turėjo atrodyti iš galeonų prieš daugelį amžių, kai po juodos nakties kaip trimito griausmas užgriūna aušra, ir šit jau blizga, žalia ir beribė, už trenksmingai dūžtančios jūros. Ir panorau, kaip nieko gyvenime nebuvau norėjęs, grįžti tenai. Ir supratau, kad *grįšiu*...

Kiek vėliau išgirdau, kaip du vyresnieji vaikai šnabždasi miegamajame. Paskui jie slapčia ištykino į sodą ir aš išgirdau, kaip man už nugaros pasimuistė lovoje Popė, tada išgirdau, kaip vaikai šaukia vienas kitą, ir ryto brėkšmoje pamačiau juos žaidžiant kažkokį labiau šokį primenantį žaidimą. Nežinau, kas tai buvo, bet jie išdidžiai stypčiojo vienas priešais kitą ir be garso susimušdavo delnais – lyg netikėtai atgijęs Papagenas ir Papagena ar dar švelnesnis rojaus reginys, lyg būtų ne šios žemės vaikai, o kito, žavingo ryto, kol dar nebuvo prasidėjęs laikas ar istorija. Stebėjau juos lyg pirmą kartą gyvenime – arba sapne.

Paskui Popė vėl pasimuistė, pasikėlė lovoje ir aš išgirdau ją sakant:

– Kesai, tu grįžai!

Aš priėjau, atsisėdau ir apkabinau ją. Norėjau ką nors sakyti, prašyti atleidimo, bet negalėjau – dar negalėjau.

– Jau maniau, kad negrįši! – tarė Popė. – Tokia baimė mane pagavo, kad, maniau, iš proto išsikraustysiu. Kur tu buvai?

Na, kažką pamelavau nutaręs, kad dar spėsiu pasakyti, *kur* aš buvau. Nuraminau ją. Mes truputį pasišnekėjome, ji apipylė mane šimtais klausimų, bet netrukus ėmė žiovauti, paklausė, kiek valandų ir vėl nuvirto ant pagalvės.

– Aš, kaip visada, tavęs visai nesuprantu, – jau mieguistai sumurmėjo ji, – bet labai džiaugiuosi, kad grįžai.

Tada vėl nuėjau prie lango ir atsisėdau.

Dabar, manau, derėtų pasakyti jums, jog po visų tų kančių patyriau malonę, tą pačią akimirką suvokiau, kad malonė mane aplankė, bet tai būtų netiesa, nes tą akimirką visai nesupratau, nei

ko susilaukiau, nei ką įgijau. Aišku, norėtųsi pasakyti, kad aš kažkuo įtikėjau, atsistojau ant tvirto pamato ir dabar visa gali būti įveikta: beprotybė gali virsti išmintimi, sielvartas – džiaugsmu, „ne“ – „taip“. Ir net mirtis nebebus mirtis, o prisikėlimas.

Tačiau jeigu noriu būti teisingas, pasakysiu jums štai ką: apie būtį ir nebūtį aš supratau viena: rinktis tarp jų reiškia tiesiog rinktis būtį, – ne dėl pačios būties ir ne iš meilės jai, o juo labiau ne dėl troškimo išlikti amžinai, – bet viliantis pabūti tuo, kuo man skirtą laiką aš galėjau būti. Tai beribė laimė. Dievaži, beribė.

O dėl viso kito – aš grįžau. Ir to kol kas pakanka, to gana.

Epilogas

Čarlstonas, Pietų Karolina
195- m. lapkričio 3 d.

Mielas Piteri,

nudžiugau gavęs jūsų laišką. Atleiskit, kad siunčiu atviruką – esu užkamuotas ir nukankintas. Vargu ar Čarlstonas kada nors taps Naujojo Pasaulio Florencija, bet nuo dailininkų mėgėjų neįmanoma atsiginti ir darbo iki kaklo. Be to, kita trauma. Gyventojų perteklius. Rasinė savižudybė. Biržely Popė susilauks kūdikio, o aš vaikštinėju po Čarlstoną kaip sužeistas dramblys, žemės po kojom nejausdamas iš pasididžiavimo ir nevilties. Kinsis* aiškiai apsiriko. Vyras netampa vyru, kol nenueina *il mezzo del cammin,* pusę kelio. Vėliau parašysiu daugiau, o dabar norėjau pasidžiaugti, kad su Niujorku tariat neblogai. Jūs nepranešėt, kuo ji vardu, bet tikiuosi, kada nors ją atsivešite čionai. Kažkas „Karaliuje Lyre" pasakė: viskam savas metas. Nepamenu kas, bet jis sakė tiesą.

Buona fortuna, laimingai.

Kesas

* Alfred Kinsey (1894–1954) – amerikiečių biologas, kuriam vadovaujant buvo išleistos vadinamosios „Kinsio ataskaitos": „Seksualinis vyro elgesys" (1948) ir „Seksualinis moters elgesys" (1953).

TARPTAUTINĖ PALAIMINTOJO ATPIRKĖJO LIGONINĖ
Išminties dukterų ordinas
Alessandro Mandzonio gatvė, 38
Neapolis
195- m. gruodžio 16 d.

Ponui P. Č. Leveretui
Vakarų Vienuoliktoji gatvė, 30
Niujorkas, 11, Niujorko valstija, JAV

Mielas pone Leveretai,

grįžau paviešėjusi savo namuose Prancūzijoje ir radau ant stalo malonų Jūsų laišką – kaip įprasta, su čekiu. Šį čekį grąžinu Jums. Kaip visada, esam dėkingi už gerumą, bet šį kartą turiu pranešti, kad atsisakom Jūsų dovanos dėl pačios keisčiausios ir nuostabiausios priežasties. Viešpats pasigailėjo Lučiano di Lieto! Kai buvau išvykusi, gavau žinią, jog Lučianas, visų nuostabai, atsigavo iš komos, kurios ištiktas prasikamavo tiek mėnesių. Tą dieną jį slaugiusi sesuo Veronika man papasakojo, kad Lučianas, dar prieš akimirką miegojęs it negyvas, staiga lyg feniksas pakilo iš savo negalios pelenų ir, pašokęs lovoje, garsiai pasiskundė esąs nežmoniškai alkanas. Tyrimai parodė, kad spaudimas į smegenis sumažėjo. Lučianą apžiūrėjęs gydytojas Čipolas patvirtino, kad jis sveikas. Dar dvi savaites praleidęs ligoninėje (visą šį laiką jis ne valgė, o kimšte kimšo ir linksmai plūdo mūsų seseris, esą nerodančias jam dėmesio), jis buvo išsiųstas namo į Pompėjus visiškai pasitaisęs. Žinau, kad Jums tai bus džiugi žinia, todėl skubu išsiųsti laišką, kad galėtume su nuostaba sykiu pasidžiaugti įvykusiu stebuklu! Dievo malonė beribė!

Dar kartą dėkoju Jums už pagalbą ir lieku, kaip visada,
Nuoširdžiai Jūsų Nekaltoje Marijos Širdyje
Vyresnioji ligoninės seselė
Sesuo Mari Žozef

P. S. Baigus rašyti šį laišką, sesuo Veronika man pranešė, kad šį rytą Lučianas buvo atvežtas į mūsų ligoninę su sulaužytu raktikauliu. Jis susižeidė nugriuvęs nuo laiptų savo namuose Pompėjuose. To žmogaus gyvybingumas išties pritrenkiantis! Ką tik aplankiau jį – sėdi sau lovoje, linksmai šypsosi ir vėl valgo nesustodamas. Jis siunčia Jums gerų dienų ir sakosi jau susižadėjęs. Man šiek tiek gaila merginos, bet jeigu ji nors kiek panaši į jaunikį, santuoka bus ilga. Lučianas palaidos mus visus.

Pabaiga

Styron, William

St-198 Ir padegė šiuos namus: romanas / William Styron; iš anglų kalbos vertė Irena Balčiūnienė. – Vilnius: Alma littera, 2004. – 575 p. – (Dvidešimto amžiaus aukso fondas)

ISBN 9955–08–484–7

...Tą pačią dieną, kai Piteris Leveretas Italijoje susitiko seną bičiulį Meisoną Flegą. Meisonas buvo rastas negyvas. Kas gi atsitiko? Piteris patenka į tikrą košmarą, ir tik po kurio laiko jam paaiškėja, jog to košmaro šaknys – konfliktas tarp Meisono ir Keso Kinsolvingo, savigraužos kankinamo dailininko – Meisono priešo ir žaislo.

„Ir padegė šiuos namus" (1960) – trečias iš viso labo penkių W. Styrono romanų (į lietuvių k. dar išverstas „Sofi pasirinkimas").

UDK 820(73)-3

William Styron
IR PADEGĖ ŠIUOS NAMUS
Romanas

Iš anglų kalbos vertė
IRENA BALČIŪNIENĖ

Redaktorė ZITA MARIENĖ
Viršelio dailininkė RAIMONDA BATEIKAITĖ
Viršelyje panaudotas Giorgio de Chirico paveikslas
Korektorė MARIJONA TREIGIENĖ
Kompiuteriu maketavo LIGITA PLEŠANOVA

SL 412. Užsakymas
Išleido leidykla „Alma littera", A. Juozapavičiaus g. 6/2, 09310 Vilnius
Interneto svetainė: http://www.almali.lt
Spausdino AB spaustuvė „Spauda", Laisvės pr. 60, 05120 Vilnius

Williamas Styronas (g. 1925) – XX a. amerikiečių literatūros klasikas. Svarbiausi jo romanai – „Ir padegė šiuos namus“ (1960), „Sofi pasirinkimas“ (1979, liet. „Alma littera“, 2002). Vėliau autorių pasiglemžė sunki, neįveikiama depresija, apie kurią jis atvirai pasakoja autobiografinėje knygoje „Regimoji tamsa. Beprotystės prisiminimai“ (1990). „Ir padegė šiuos namus“ – trečias iš viso labo penkių W. Styrono romanų, sukurtų per tris dešimtmečius, pirmą kartą išverstas į lietuvių kalbą.

Dar viena romano „Sofi pasirinkimas“ autoriaus knyga!

Romane „Ir padegė šiuos namus“ W. Styronas nagrinėja moralės, nusikaltimo ir bausmės, dvasinio atgimimo temas, jas atskleisdamas per detektyvinę istoriją, kuri vyksta Italijoje, egzotiškame pajūrio miestelyje Sambuke. Čia į baisaus konflikto mazgą susipina trijų svarbiausių veikėjų – teisininko Piterio Levereto, Virdžinijos turtuolio Meisono Flego ir dailininko Keso Kinsolvingo – likimai.

Meisono, pretenduojančio tapti dramaturgu, gyvenimą pasakoja du personažai – Piteris ir ilgai klajojęs po Europą amerikietis Kesas. Po visų dramatiškų įvykių jie susitinka ir drauge viską prisimena. Trijų herojų išgyvenimai perteikiami fragmentiškai, nenuosekliai, trečiojo asmens pasakojimu, dialogu, Keso vidiniais monologais, sąmonės srautu, vizijomis, sapnais, dienoraščio ištraukomis.

Painus psichologinis romanas baigiasi optimistiškai, nes W. Styronas tiki žmogaus dvasinio atsinaujinimo galimybe, tiki, kad jo herojui Kesui kančia padėjo suprasti, jog „beprotybė gali virsti protingumu, kančia – džiaugsmu, „ne“ – „taip“. Ir net mirtis nustoja būti mirtimi ir tampa atgimimu.“

ISBN 9955-08-484-7
9 789955 084846